

WITH THE PARTICIPATION OF 9 DIFFERENT COUNTRIES AND  
WITH THE PARTNERSHIP OF GERMANY, POLAND, MOROCCO  
AND TURKEY

# INTERNATIONAL SCIENCE, CULTURE AND ACADEMIC RESEARCH CONGRESS IN GLOBAL WORLD CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

TURKEY, GERMANY, ITALY, SPAIN, POLAND, RUSSIA, MOROCCO,  
SOMALIA, SOUTH AFRICA



ISBN:978-605-74191-5-6

EDITORS

DR. SHAHBOZ SHOEV

MUHAMMED ATIF YILMAZ

TUBA FIRAT



ISCYA

Turkey, Germany, Italy, Spain, Poland, Russia,  
Morocco, Somalia, South Africa

# INTERNATIONAL SCIENCE, CULTURE AND ACADEMIC RESEARCH CONGRESS IN GLOBAL WORLD CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

*SEPTEMBER 11-12, 2021  
(ONLINE & FACE TO FACE PARTICIPATION)  
ISBN: 978-605-74191-5-6*

EDITORS  
DR. SHAHBOZ SHOEV  
MUHAMMED ATIF YILMAZ  
TUBA FIRAT

ISCYA YAYINEVİ ©  
ISCYA PUBLISHING HOUSE 2021©  
TURKEY, USA  
TR: +90543 671 0123 USA: +1 518 629 5640



ISCYA

**INTERNATIONAL SCIENCE, CULTURE  
AND ACADEMIC RESEARCH CONGRESS  
IN GLOBAL WORLD**

**SEPTEMBER 11-12, 2021,  
ONLINE PARTICIPATION**

**CONGRESS PROCEEDINGS  
BOOK**

**Editors**

**DR. SHAHBOZ SHOEV  
MUHAMMED ATIF YILMAZ  
TUBA FIRAT**

**ISCYA YAYINEVi®**

TURKEY, USA

TR: +90543 671 0123 USA: +1 518 629 5640

uluslararasıkureselkongre@gmail.com

<https://www.uluslararasıkureselkongre.com/>

All rights reserved

**ISCYA YAYINEVi®**

ISCYA PUBLISHING HOUSE 2021©

**Publishing Date: 22.09.2021**

**ISBN: 978-605-74191-5-6**



## CONGRESS ID

---

### CONGRESS NAME

INTERNATIONAL SCIENCE, CULTURE AND ACADEMIC  
RESEARCH CONGRESS IN GLOBAL WORLD

### DATE AND VENUE

SEPTEMBER 11-12, 2021

*ONLINE PARTICIPATION (FROM 9 DIFFERENT COUNTRIES)*

### ORGANIZERS & PARTICIPANT INSTITUTIONS

Association for Struggle with Hypophosphatasia Disease, Turkey

Sui Generis Youth Group, Turkey

International Science Culture and Youth Work Association, Turkey

Turkish Aerospace Industries

Akademia Finansów i Biznesu Vistula, Poland

### President of Organization Committee

**Prof. Dr. Lawrence SPENCE**

### President of Scientific Committee

**Prof. Dr. Hasan KÖNİ**

### President of Coordinators'

**Zelal ADANMIŞ**

### ACCEPTED PAPERS

*37 Turkish Participants*

*39 Foreign Participants*

### REFUSED PAPERS

*4 Turkish Participants*

*3 Foreign Participants*

### EVALUATION PROCESS

**All Submissions Have Passed a Double-Blind Referee Evaluation Process**

**All Responsibility for the Works Belongs to the Author**

# SOCIAL SCIENCES & FINE ARTS

Prof. Dr. Hasan KÖNİ, Istanbul Kültür University, Turkey.

Prof. Dr. Lawrence Spence, Purdue University, USA.

Prof. Dr. Mrudul NILE, Mumbai University, India.

Prof. Dr. Muhlise COSGUN ÖGEYİK, Trakya University, Turkey

Prof. Dr. Dervish ALIMI, University of Tetova, Macedonia

Prof. Dr. Dobrinka D. RADOINOVA, Medical University of Varna, Bulgaria.

Prof. Dr. Calin SCRIPCARU, Institute of Forensic Medicine, Romania.

Prof. Dr. Elnara SHAI FYEVA, Baku State University, Azerbaijan

Prof. Dr. Vaskhanim ORUJOVA, Baku State University, Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Çiğdem NAS, Yıldız Technical University, Turkey.

Assoc. Prof. Dr. Nesrin ADA - Ege University, Turkey.

Assoc. Prof. Dr. Imam Bakır KANLI, Marmara University, Turkey.

Assoc. Prof. Dr. Fahri ÖZSUNGUR, Adana Chamber of Commerce,  
Trade Registry Deputy Manager, Turkey.

Dr. Shahboz SHOEV, Vistula University, Poland.

Dr. Kutay UZUN, Trakya University, Turkey

Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU, ICONSOS International Academic  
Network, USA.

Dr. Mohammad ALAWAMLEH, American University of Madabai,  
Jordan.

Dr. Joy Ifeanyi Osarumwense JOSEPH, Rhodes University, South  
Africa.

Dr. Merati RACHID, University of Tiaret, Algeria.

Dr. Ahmet YILMAZ, Treu Consulting Cooperation, Germany

Dr. Boudra ABDELLATIF, University of Tiaret, Algeria.

Dr. Yanko G. KOLEV, Pleven Medical University, Bulgaria

Dr. Ulker IMAMELİYEVA, Baku State University, Azerbaijan

PhD. Marjan KASTEREN, Purdue University, USA.

PhD. Apak Kerem ALTINTOP, University of Florence, Italy

PhD. Elena BOOTS, John Hopkins University, USA

PhD. Vugar QAHRAMANOV, Rovira i Virgili University, Spain

# HEALTH SCIENCES

Prof. Dr. Paul ZÖLLNER, Duisburg-Essen University, Germany

Assoc. Prof. Dr. Yueqi Zhang, Purdue University Northwest, China

Assoc. Prof. Dr. Mehtap KAVURMACI- Ataturk University, Turkey

Assoc. Prof. Dr. Nuray DEMIR, Ataturk University, Turkey.

Dr. Rina DEMJAHA, Istanbul Cerrahpaşa University, Turkey

Dr. Genc DEMJAHA, Demjaha Dent, Kosovo

Dr. Mücahit YILMAZ, Turkey

Specialist Yunus Emre KAVAL - Turkey

Dr. Nora DEMJAHA, Demjaha Dent, Kosovo

Dr. Martin KANEV, TUSEB, Covid-19 Center: Specialist Biologist,  
Turkey

Dr. Gülbin KONAKÇI, Izmir Democracy University, Turkey

Dr. Mario JACKSON, United Nations, United Health Group, Jordan

Dr. Sena HIZLI, Maltepe University, Turkey

Dr. Özge BAYDAR ARICAN, Gazi University, Turkey

PhD Teona KVANTCHIANI, Ivane Javakhishvili Tbilisi State  
University, Republic of Georgia

# LIFE-APPLIED SCIENCES

Prof. Dr. Neslihan DOGAN-SAGLAMTIMUR, Nigde Omer Halisdemir  
University, Turkey

Prof. Tin-Yam CHAN, National Taiwan Ocean University, Taiwan

Prof. Mohammed BETTACH, Chouaib Doukkali University, Morocco

Assoc. Prof. Dr. Nur Jale ECE, Mersin University, Turkey.

Assoc. Prof. Dr. İkbal ERBAŞ, Akdeniz University, Turkey.

Dr. Özge BAYDAR ARICAN, Gazi University, Turkey

Dr. Enis Nadia Md YUSOF, University Sains Malaysia, Malaysia

Dr. Nik NORLIATI FITRI MD NOR, University Sains Malaysia

Dr. Amirah HURZAID, University Sains Malaysia

Dr. Yassine ENNACIRI, Chouaib Doukkali University, Morocco

Didem Yavuz VELİPASAOĞLU, Izmir Democracy University

Dr. Mustafa Alper DÖNMEZ, Konya Technical University, Turkey

Dr. Khurshid ALAM, Sultan Qaboos University, Qatar

Abdulgaffar MUHAMMAD- National Open University of Nigeria,  
Nigeria



INTERNATIONAL SCIENCE, CULTURE AND  
ACADEMIC RESEARCH CONGRESS IN  
GLOBAL WORLD

# ORGANIZATION COMMITTEE



**Dr. Kaan  
DİYARBAKIRLIOĞLU**

Regional Development  
Studies Institute  
USA



**Prof. Dr.  
Hasan KÖNİ**

İstanbul Kültür  
University  
TURKEY



**Dr. Shahboz  
SHOEV**

Vistula University  
POLAND



**Dr. Rina  
DEMJAH**

Graz University  
AUSTRIA



**Dr. YASSINE  
ENNACIRI**

Chouab Doukkal  
University  
MOROCCO



**Dr. Revan  
MAN**

Eindhoven Technoloji  
University  
HOLLAND



**Vuqar  
QAHRAMANOV**

Rovira i Virgili University  
SPAIN



**Muhammed  
ATIF YILMAZ**

Turkish Aerospace  
Industry  
TURKEY

For more information: [uluslararasıkureselkongre@gmail.com](mailto:uluslararasıkureselkongre@gmail.com)  
or 0543 671 0123



INTERNATIONAL SCIENCE, CULTURE AND  
ACADEMIC RESEARCH CONGRESS IN  
GLOBAL WORLD

# COMMUNICATION & COORDINATION BOARD



**Baha Ahmet  
YILMAZ**

Istanbul University  
TURKEY



**Apak Kerem  
ALTINTOP**

Floransa University  
ITALY



**Tuba FIRAT**

Yalova University  
TURKEY



**Zelal  
ADANMIŞ**

Yalova University  
TURKEY



**Ali İhsan  
KAYA**

KAVI Assoc.  
TURKEY



**Büşra Yiğit**

Marmara University  
TURKEY



**Abdulgaffar  
MUHAMMED**

South Africa University  
SOUTH AFRICA



**Melli GUT**

Hochschule Niederrhein  
University  
GERMANY

For more information: [uluslararasıkureselkongre@gmail.com](mailto:uluslararasıkureselkongre@gmail.com)  
or 0543 671 0123



ISCYA

*September 11-12, 2021 - 9:00 AM*

*Turkey Local Time*



**INTERNATIONAL  
SCIENCE, CULTURE AND  
ACADEMIC RESEARCH  
CONGRESS IN GLOBAL  
WORLD  
CONGRESS PROGRAM**

*DAY - 1*



**MEETING ID: 830 0916 7938**

**PASSWORD: 056483**



ISCYA

# PROGRAM FLOW

INTERNATIONAL SCIENCE, CULTURE AND ACADEMIC RESEARCH  
CONGRESS IN GLOBAL WORLD

## OPENING SPEECH

Dr. Kaan DIYARBAKIRLIOĞLU  
RDS Institute - USA

## KEYNOTE SPEAKER - 1

Muhammed Atif YILMAZ  
TAI & Istanbul Technical University-  
Turkey

## KEYNOTE SPEAKER - 2

Shahboz SHOEV  
Vistula Univeristy - Poland

## GUEST SPEAKER - 1

Dr. Tefide KIZILDENİZ  
Niğde Ömer Halis Demir University - Turkey

## GUEST SPEAKER - 2

Assoc. Prof. Dr. Nesrin ADA  
Ege University - Turkey

## CLOSING

Turkish Participants Sessions



ISCYA



# SESSION 1 - HALL 1

10:00-11:45 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: BARIŞ BALASAR

10:00 GMT+3	PAPATYA KARAKURT SERTHAT YILDIRIM	ERZİNCAN BİNALI YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ FETHİ SEKİN ŞEHİR HASTANESİ	HEMŞİRELERDE ALGILANAN STRESİN ZAMAN YÖNETİMİNE ETKİSİ: RİSKLİ BİRİMLER ÖRNEĞİ
10:15 GMT+3	FUNDA ÇİTİL CANBAY ELİF TUĞÇE ÇİTİL FUNDA ÇİTİL CANBAY	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ KÜTAHYA SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	TÜRKİYE'DE POSTPARTUM DÖNEMDE GELENEKSEL İNANÇ VE KÜLTÜREL YAKLAŞIMLAR: SİSTEMATİK DERLEME HAMİLELİK YOGASINA GENEL BİR BAKIŞ: YOGA-EBELİK İLİŞKİSİ
10:30 GMT+3	BARIŞ BALASAR	MERAM DEVLET HASTANESİ	TÜRKİYE'NİN BİR BÖLGESİNDE ÜREME ÇAĞINDAKİ KADINLARDA KIZAMIKÇIK SEROPREVALANSI
10:45 GMT+3	FATİH ÖZDEN ZÜBEYİR SARI ÖZGÜR NADIYE KARAMAN HÜSEYİN AYDOĞMUŞ	MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ MARMARA ÜNİVERSİTESİ MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ	AN EXERCISE-BASED TELEREHABILITATION SOFTWARE FOR PATIENTS WITH CHRONIC LOW BACK PAIN: DEVELOPMENT AND USABILITY STUDY
11:00 GMT+3	ELİF TUĞÇE ÇİTİL	KÜTAHYA SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ	PİLATES VE KADIN SAĞLIĞI
11:15 GMT+3	ŞERİF DURAN	İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ	ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERE VERİLEN GEVŞEME VE AEROBİK EGZERSİZLERİNİN EGZERSİZ KAPASİTESİ, UYKU KALİTESİ VE YORGUNLUK ÜZERİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.
11:30 GMT+3	MARWA ELHOSARY RÜVEYDA KARAMAN DÜNDAR SİLA DÖGEN	INDEPENDENT RESEARCHER BARTIN UNIVERSITY	THE IMPORTANCE OF APPLYING DIGITAL TECHNOLOGY TO MUSEUMS IN TIMES OF CRISES (COVID-19): CASE STUDY EGYPTIAN MUSEUMS MIDDLE SCHOOL STUDENTS' GEOMETRICAL REASONING THROUGH KIRIGAMI

# SESSION 1 - HALL 2

10:00-11:45 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: HANDAN KULAN

10:00 GMT+3	ZEYNEP YILDIZ	KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	ALIŞVERİŞ MERKEZLERİNDE YENİLEME ÇALIŞMALARI VE YENİ EĞİLİMLER: M1 ADANA ALIŞVERİŞ MERKEZİ ÖRNEĞİ
10:15 GMT+3	HAYRİYE ELİF USLUGİL	KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	SİNEMA FİLMLERİNDE MEKANIN ANLAMA KATKISI: AV MEVSİMİ ÖRNEĞİ
10:30 GMT+3	CEYHUN AKSOYLU	KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	KESME DONATISI YETERSİZ BETONARME KİRİŞLERİN CFRP İLE ANKRAJSIZ GÜÇLENDİRME ÖNERİSİ
10:45 GMT+3	HATİCE BANU KESKİNKAYA NUMAN EMRE GÜMÜŞ CENGİZ AKKÖZ EMİNE ŞÜKRAN OKUDAN	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ SELÇUK ÜNİVERSİTESİ AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	ASSESSMENT OF MACRO AND TRACE ELEMENTS LEVELS OF DICTYOTA DICHOTOMA ((HUDSON) J.V.LAMOUROUX) IN MEDITERRANEAN REGION (ANTALYA/TURKEY)
11:00 GMT+3	HANDAN KULAN BERİL KILIÇOĞLU	BEYKOZ ÜNİVERSİTESİ	BİYOLOJİK VERİ SETİNİN İSTATİKSEL OLARAK TEMEL BİLEŞEN ANALİZİYLE KÜMELENMESİ
11:15 GMT+3	ROJAT AKSOY IŞIK	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ	KÜRESELLEŞME VE YENİ TÜKETİM MEKANLARI OLARAK KAHVE DÜKKANLARI: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ
11:30 GMT+3	ŞÜKRAN EFE MURAT ARSLAN	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ DEVLET SU İŞLERİ	5 BÜYÜKBAŞ HAYVAN ATIĞI KAPASİTELİ BİR BİYOGAZ TESİSİNİN ENERJİ MALİYET ANALİZİ

# SESSION 1 - HALL 3

10:00-11:45 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: KİNEM TOKDEMİR

10:00 GMT+3	HAYDEH FARAJI ELİF BAŞÇELİK	İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ	YETİŞKİN BİREYLERDE NESNE İLİŞKİLERİ VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ
10:15 GMT+3	ÖMER GÖKHAN ULUM	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	IDEOLOGY OF THE EFL TEXTBOOK PROSPECT 3— DISTRIBUTED BY THE MINISTRY OF IRANIAN NATIONAL EDUCATION
10:30 GMT+3	AHMET ÜSTÜN NAZLICAN KEKEÇ	AMASYA ÜNİVERSİTESİ	AİLE İÇERİSİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ AMACIYLA ALINAN TEDBİRLER VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
10:45 GMT+3	AHMET ÜSTÜN NAZLICAN KEKEÇ	AMASYA ÜNİVERSİTESİ	EVLİ AKADEMİSYEN KADINLARIN YAŞADIKLARI SORUNLAR: AMASYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ
11:00 GMT+3	KİNEM TOKDEMİR	BEYKENT ÜNİVERSİTESİ	HEGEMONİK ANNELİK ANLAYIŞI ÜZERİNE: ANNE OLMAYI\OLMAMAYI TERCİH ETMEK MÜMKÜN MÜ?
11:15 GMT+3			
11:30 GMT+3			

# SESSION 2 - HALL 1

12:30-14:15 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: MESUT ŞÖHRET

12:30 GMT+3	GÜRAY AKALIN	KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	G7 ÜLKELERİNDE KAPİTALİZM VE GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ
12:45 GMT+3	MESUT ŞÖHRET	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	WHAT DOES UN 2021 CLIMATE CHANGE REPORT FORECAST FOR THE WORLD?
13:00 GMT+3	EMRAH AKYÜZ	BİNGÖL UNIVERSITY	TURKEY'S ENERGY POLICY IN COMBATING GLOBAL WARMING: A CONTENT ANALYSIS
13:115 GMT+3	MERVE HAZER YİĞİT UYAR CAN UYAR	FENERBAHÇE ÜNİVERSİTESİ BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI	GÖÇÜN BİR SEBEBİ OLARAK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ
13:30 GMT+3	OKTAY ALKUŞ	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	ULUS DEVLETEN KÜRESEL DEVLETE DOĞRU
13:30 GMT+3	FİDAN CİCİBIYIK	KONYA BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	YEŞİL TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİNİN DÖNGÜSEL EKONOMİ PERSPEKTİFİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİLİĞİNİN İNCELENMESİ: YEŞİL MUTABAKAT
13:45 GMT+3	MÜGE İRFANOĞLU	İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ	YEŞİL TÜKETİME ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN ÇEVRE BİLİNCİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR MODEL ÖNERİSİ SUNUMU
14:00 GMT+3	GÜLTEN ŞENKUL ALMULA UYAR KARAMANLIOĞLU EZGİ POYRAZOĞLU BEDİRHAN MERT	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	E-TİCARETTE KULLANILAN YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI VE TÜKETİCİ DAVRANIŞI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

# SESSION 2 - HALL 2

12:30-14:15 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: BAHADIR DEMİREL

12:30 GMT+3	BAHADIR DEMİREL	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	İNSANSIZ HAVA ARACI SİSTEMLERİNİN TARIMSAL FAALİYETLERDE KULLANILABİLME OLANAKLARI
12:45 GMT+3	BETÜL FIRAT ZERİFE YILDIRIM ÖZLEM DEMİR	HARRAN ÜNİVERSİTESİ	ATIKSULARIN YENİDEN KULLANIMINA İLİŞKİN HALKIN TUTUMU:ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ
13:00 GMT+3	BURAK ÇAKIR PINAR BOLLUKCU	BARTIN ÜNİVERSİTESİ	TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRAS YÖNÜYLE EREĞLİ KANDİLLİ ENDÜSTRİ ALANI
13:15 GMT+3	BETÜL SEVDE KIRAL	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ BAĞLAMINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI
13:15 GMT+3	BETÜL SEVDE KIRAL	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA TAKDİR MARJİ DOKTRİNİ VE İKİNCİLLİK İLKESİ
13:45 GMT+3	ABDAL AHMED SUMAN VIJ SUMERA QURESHI SHAMA NARGIS	Shri.Guru Ram Rai University Shri.Guru Ram Rai University H.N.B.G(Central)University, Competition Commission of India	GREEN MARKETING: A COMPETITIVE EDGE IN BUSINESS
14:00 GMT+3	SUMERA QURESHI SHAMA NARGIS ABDAL AHMED SHAILA QURESHI	H.N.B.G(Central)University Competition Commission of India Shri.Guru Ram Rai University Asst. CA, B.Com & LLB, Dehradun	FORENSIC SCIENCE: AN ASSISTANCE TO JUSTICE
14:15 GMT+3	XAYYAM CABRAYIL OĞLU İSMAYİLOV	BAKU DEVLET ÜNİVERSİTESİ	LEGAL BASIS OF THE NATIONAL POLICY OF THE AZERBAIJAN DEMOCRATIC REPUBLIC
14:15 GMT+3	RITURAJ BASUMATARY	TATA INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES	ENVIRONMENT IN A GLOBALISED WORLD AND ITS IMPACTS ON INDIGENOUS CULTURES OF ASSAM STATE OF INDIA



ISCYA

*September 11-12, 2021 - 9:00 AM*

*Turkey Local Time*



**INTERNATIONAL  
SCIENCE, CULTURE AND  
ACADEMIC RESEARCH  
CONGRESS IN GLOBAL  
WORLD  
CONGRESS PROGRAM**

*DAY - 2*



**MEETING ID: 830 0916 7938**

**PASSWORD: 056483**

# SESSION 1 - HALL 1

10:00-11:45 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: MAISIE WOOD

10:00 GMT+3	TEFIDE KIZILDENİZ, AHMET FATİH AKANSU, YAHYA EKİNCİOĞLU, RUMEYSA CAN	Omer Halisdemir University, Turkey	EFFECTS OF CLIMATE CHANGE RELATED FACTORS (ELEVATED CO <sub>2</sub> , HIGH TEMPERATURE AND DROUGHT) ON ALFALFA PLANT ( <i>Medicago sativa</i> L. cv.)
10:15 GMT+3	ROWAN RIOS MAISIE WOOD	Chipola College, Marianna, United States	SEPTEMBER 11, 2001 ATTACKS, TERRORISM AND GLOBAL GOVERNANCE
10:30 GMT+3	NESRİN ADA EVRİM GÜNEŞ	Ege University, Turkey	A LITERATURE REVIEW ON THE RELATIONSHIP BETWEEN ORGANIZATIONAL COMMUNICATION AND PERSONALITY TRAITS OF ORGANIZATIONAL MANAGERS
10:45 GMT+3	NƏCƏF ABDULIN SALMAN VYLIZADƏ	Azerbaijan State Economic University, Baku, Azerbaijan	ACCESSION OF TURKEY TO THE INTERNAL MARKET OF EU
11:00 GMT+3	Lisa SULESKA Ivona MATOVA Pavlina DAJO	Euro College Kumanovo, Kumanovo, North Macedonia	FREE MOVEMENT OF LABOUR IN THE CONTEXT OF EU- TURKEY RELATIONS
11:15 GMT+3	Zalim CHORAGHAD	University of Patanjali, Uttarakhand, India	CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AND ENVIRONMENTALISM
11:30 GMT+3	Rebecca HARE Emma GUSTAFSSON	Witwatersrand University, Social Sciences	THE CONCEPT OF THE PEACEKEEPING, PEACEBUILDING AND PEACE ENFORCEMENT: TODAY'S PEACE BUILDING OPERATIONS POSITIONS

# SESSION 1 - HALL 2

10:00-11:45 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: KARLEN EYYUBLU

10:00 GMT+3	Jónás KRISZTIÁN Juhász BERTALAN	Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary	LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN POLAND
10:15 GMT+3	Karlen EYYUBLU Nicat FUADLI	Baku State University, Baku, Azerbaijan	TURKEY-EU COOPERATION: TURKEY'S SOLITUDE WITHOUT EUROPEAN UNION
10:30 GMT+3	Rodney SEALY	Webster University, Social Sciences, The Department of Political Studies	NUCLEAR STRATEGY IS NOT REALLY A STRATEGY: NUCLEAR WAR IS UNTHINKABLE
10:45 GMT+3	Shihaam GIBA Kamila YOSHIDA	Kookmin University	FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR ERA THE EVOLUTION OF WAR: FROM INDUSTRIAL WARS TO MANEUVERING WARS
11:00 GMT+3	Məhəmməd HACIYE	Azerbaijan International University	THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND NON- GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN AMERICA
11:15 GMT+3	Günəl MƏMMƏDOVA	Khazar University	BORDER PROBLEMS IN THE CONTEXT OF RUSSIA AND THE OTTOMAN EMPIRE
11:30 GMT+3	Aytən ŞƏRİFZADƏ	Azerbaijan International University	STALIN POLICIES IN THE CENTRAL ASIA (1928-1952)

# SESSION 1 - HALL 3

10:00-11:45 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: CHABY WANG

10:00 GMT+3	Ching Yanx MUANG Liu WANG Chaby WANG	Xiamen University	ENVIRONMENTALISM IN BUSINESS: ENVIRONMENTAL ETHICS, SUSTAINABILITY, SOCIAL RESPONSIBILITY AND COMPANIES' REPUTATION
10:15 GMT+3	Anastasia PAPAS	University of Patras	TURKISH-GREEK RELATIONS AFTER WORLD WAR I: SIXTY YEARS OF VICIOUS CIRCLE
10:30 GMT+3	Yonatan ORTON	Independent Researcher	ZIONISM: NATIONALISM ISSUES OF JEWS
10:45 GMT+3	Svetlana Zidarska	International University of Struga	CAUSES AND PROJECTIONS OF MIGRATION FROM AFGHANISTAN
11:00 GMT+3	Pavlinka Yegorovna	Dostoevsky Omsk State University	EVALUATION OF THE LAST 2 YEARS OF THE RETAIL INDUSTRY
11:15 GMT+3	Raina Dmitrievna	University of Tyumen	THE PANDEMIC AND THE DEEPENING OF UNEMPLOYMENT
11:30 GMT+3	Asim Mouhandiz	Université de Batna 2, Algeria	POST-PANDEMIC ECONOMY

# SESSION 2 - HALL 1

12:30-14:15 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: NAIMAH AYACHE

12:30 GMT+3	Nishan Sadi	Université de Batna 2, Algeria	PANDEMIC AND HEALTHCARE WORKERS
12:45 GMT+3	Naimah Ayache	Université Djillali Liabès de Sidi-Bel-Abbès	INTERNET SPEED AND TECHNOLOGY
13:00 GMT+3	Irfan Gakhar	Gomal University	IMPACT OF COVID-19 ON CARBON FOOTPRINT
13:115 GMT+3	Katrijn Evertjansen	Freie Universität Berlin	A COMPARISON ON POSITIVISM AND REALISM
13:30 GMT+3	Franciszek Zaleski	Kazimierz Pułaski University of Technology and Humanities	A METHOD PERSPECTIVE, WEBER'S INSTALLED RELATIONSHIP BETWEEN CAPITALISM AND PROTESTANT ETHICS
13:45 GMT+3	Andrea Moise	Szeged University	HISTORICAL BACKGROUND IN TURKEY-EU RELATIONS
14:00 GMT+3	Lennerd Brinkhuis Sebajdin Psaltis	Freie Universität Berlin South East European University	EU AND HUMAN RIGHTS POLICIES: FROM PAST TO TODAY  GIDDENS AND THE "STRUCTURE" DEBATES IN SOCIOLOGY

# SESSION 2 - HALL 2

12:30-14:15 (GMT+3) TURKEY LOCAL TIME

MODERATOR: SUSIANA ZELENOVSKI

12:30 GMT+3	Susiana Zelenovski	Central European University	DEMOCRATIC DEFECT IN FRANCE AND HUNGARY DURING E. MACRON AND V. URBAN PERIOD
12:45 GMT+3	Bence SIMON	Kodolanyi Janos University of Applied Sciences	HOMELESS PEOPLE'S EFFECTS TO STATES; EXAMPLE OF HUNGARY
13:00 GMT+3	Elmira Kalwar	The University of Haripur	AFRICA AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES
13:15 GMT+3	Erim Ansari	The University of Haripur	HOT WEATHER AND NEW DANGERS: THE EUROPEAN EXAMPLE
13:45 GMT+3	Nurgul Erzhaneva	Kainar University	IDENTITY AND PROPAGANDA IN KAZAKHSTAN FOREIGN POLICY
14:00 GMT+3	Valeria Romanovna	Moscow University for the Humanities	THE RUSSIAN – SOVIET LEGACIES IN RESHAPING THE NATIONAL TERRITORIES IN CENTRAL ASIA
14:15 GMT+3	Akunna Okunola	Babcock University	MODELLING COMPLEX ASYMMETRIC EFFECT OF MACROECONOMIC DETERMINANTS OF ENVIRONMENTAL DEGRADATION IN NIGERIA

**Meeting ID: 830 0916 7938**  
**Passcode: 056483**

**IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY**

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

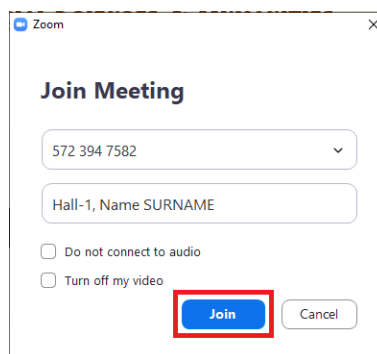
**Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION**

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

*(All speakers required to be connected to the session **15 min before** the session starts)  
Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.*

*Each presentation will take **10-15 minutes**. There will be a question and answer session for 5 minutes after the presentation.*

**Before you login to Zoom please indicate your name\_surname and HALL number:**  
**exp. Hall-1, Bapak KEREM ALTINTOP**



Zoom

**Join Meeting**

572 394 7582

Hall-1, Name SURNAME

Do not connect to audio

Turn off my video

**Join** Cancel

# -KONGRE FOTOĞRAFLARI-

**GREEN MARKETING: A COMPETITIVE EDGE  
IN BUSINESS**

**"International Science, Culture and  
Academic Research Congress in Global  
World"**

**AUTHOR:**  
**ABDAL AHMED**, Research Scholar, School of management & Commerce, SGRR  
University, Dehradun, UK, India

**CO-AUTHORS**  
1. **Dr. Suman Vij**, Associate Professor, School of management & Commerce, SGRR  
University, Dehradun, UK, India.  
2. **Sumera Qureshi**, Research Scholar, Department of law, HNBG University, BGR,  
Campus Pantn, UK, India.  
3. **Shama Nargis**, Deputy Director Law, Competition Commission of India, Delhi-India.

S2-H2-Zerife YILDIRIM-HARRA...

Coordinator Tuba Firat

abdal ahmed

S2\_H2\_Pinar Bol...

abdal ahmed

S2\_H2\_Pinar Bollukcu

S2- H2- Betül Se...

Özlem Demir

S2- H2- Betül Sevd KIRAL

Özlem Demir

Sumera Qureshi

Sumera Qureshi



**Hava Kirliliği**

MUHAMMED ATIF YILMAZ —11.09.2021

Keynote Speaker - Muhammed Atif


**AB 2035'e kadar fosil yakıtlı araçları yasaklamayı hedefliyor**

Bürokrasi'de tartışılan yeni emisyon hedeflerine göre dizel ve benzinle çalışan otomobillerin Avrupa Birliğinde yalnızca 14 yılı kalmış olabilir.

POLİTİCO, üç AB yetkilisine dayandırdığı haberinde Avrupa Komisyonu'nun 2035'ten sonra satılan araçlar için sıfır emisyon hedefi belirlenmeye çalıştığını yazdı. Avrupa'nın otomobil üreticileri için özellikle mevcut endüstri standartlarının gölgesinde bir devrim niteliğinde olacak adımın halen tartışıldığını öğrendi.

Belirlenmeye çalışılan hedeflerin 2035 yılına kadar karbon yayan araçların satışını sona erdirmesi bekleniyor.

Ayrıntılar, aylardır Komisyonun niyetlerine karşı uyarıda bulunan Alman otomobil endüstrisinde ise tepkiye yol açtı. Almanya'nın VDA Başkanı Hildegard Mueller, "Bu sadece içten yanmalı motorun değil, aynı zamanda plug-in hibridlerin de sonu anlamına gelir," dedi.



Coordinator Zela Ad...

Coordinator Tuba Firat

Keynote Speaker - Muha...

S2-H2-Zerife YI...

S2-H2-Zerife YILDIRI...

COORDİNATOR - Bah...

S2 - H1 - Fidan ÇİCİB...

Elif Başçelik

S1-H2- Rojat Ak...

S1-H2- Rojat Aksoy

Guest Speaker - NES...

Betül Sevd KIR...

Guest Speaker - ...

Keynote Speake...

Betül Sevd KIRAL

Guest Speaker - Tefid...

Keynote Speaker - Sh...

SESSION 1 - HA...


S1-H1- Papatya...

SESSION 1-H 1...

SESSION 1 - HALL 2-...

S1-H1- Papatya Kara...

SESSION 1-H 1: DR. F...



Complementary Therapies in Medicine  
Volume 57, March 2021, 102623

## Effect of pilates exercises on premenstrual syndrome symptoms: a quasi-experimental study ☆

Elif Tuğçe Çiğil<sup>a</sup>, Nurten Kaya<sup>b</sup>

Show more ▾

+ Add to Mendeley Share Cite

S1-H1 - Barış Balasar


Coordinator Tuba Fırat

S1-H1 - Dr. Elif Tuğçe Çiğil

S2-H1 - Fidan CİCİBİ...

SESSION 1-H 1: DR. F...

Dünya çapında genelde kadınlara hitap etmiş pilates; fiziksel sağlığı, psikoloji sağlığı ve motor fonksiyonları geliştiren bir egzersiz akımıdır.



S2-H1 - Fidan CİCİBİ...

Coordinator Tuba Fırat

S1-H1 - Dr. Elif Tuğçe Çiğil

S1-H1 - Barış Balasar

SESSION 1-H 1:...

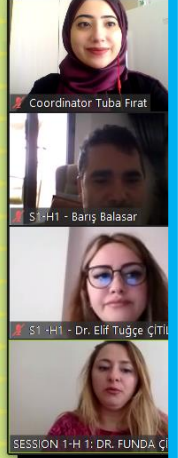
SESSION 1-H 1: DR. F...

**Ars. Gör. Dr. Funda ÇİTİL CANBAY<sup>1</sup>,  
Dr. Öğr. Üyesi Elif Tuğçe ÇİTİL<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum/Türkiye. ORCID ID: 0000-0001-7520-4735, e-mail: Midwifefunda23@gmail.com

<sup>2</sup>Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Kütahya/Türkiye. ORCID ID: 0000-0003-2815-7010, e-posta: midwifeelif23@gmail.com

## TÜRKİYE'DE POSTPARTUM DÖNEMDE GELENEKSEL İNANÇ VE KÜLTÜREL YAKLAŞIMLAR: SİSTEMATİK DERLEME



You are screen sharing Stop Share

fppt.com

**Aktarma limanı**, manzara seyirine imkan sağlayan bir noktada yer almaktadır. Burada kafe ve restoranlar önerilmektedir. Sahile bağlantıyı sağlayan **Varagel hattının**, hem erişim hem de aktivite amaçlı hizmet vermesi önerilmektedir.



ULUSLARARASI  
KÜRESEL DÜNYADA BİLİM, KÜLTÜR  
VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR  
KONGRESİ

## Tarihi ve Kültürel Miras Yönüyle Ereğli Kandilli Endüstri Alanı

Burak Çakır & Pınar Bollukcu\*

\*Bartın Üniversitesi, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü  
email: pbollukcu@bartin.edu.tr

11-12 Eylül 2021



ULUSLARARASI KÜRESEL DÜNYADA BİLİM, KÜLTÜR VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR KONGRESİ 11-12 Eylül 2021

Endüstri, Sanayi Devrimi, Endüstri Kentleri...

Çöküntü alanların sahip olduğu endüstriyel mirasın gün yüzüne çıkarılması, korunması ve yeniden işlevlendirilerek kentsel cazibe alanlarının elde edilmesi amacıyla dönüşüm projeleri yapılmakta ve uygulanmaktadır.



Feshane

Bu mekânsal çalışmalar, yok olmaya yüz tutmuş miras alanlarının hayata kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

« Tarihi ve Kültürel Miras Yönüyle Ereğli Kandilli Endüstri Alanı / Burak Çakır & Pınar Bollukcu / Bartın Üniversitesi

ULUSLARARASI KÜRESEL DÜNYADA BİLİM, KÜLTÜR VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR KONGRESİ 11-12 Eylül 2021

### Climate Change

Greenhouse Gas	Concentration (%)
Carbon Dioxide	84%
Methane	10%
Nitrous Oxide	4%
Fluorinated Gases	2%

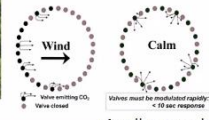
Emissions of main greenhouse gases and their concentrations in the atmosphere

## The Free-Air CO<sub>2</sub> Enrichment (FACE)

What does is a free-air experiment?



FACE = free-air CO<sub>2</sub> enrichment [CO<sub>2</sub>] is computer-controlled within a large volume



Free-air CO<sub>2</sub> enrichment (FACE) is a unique platform for investigating how future ecosystems are likely to respond to a higher CO<sub>2</sub> concentration ([CO<sub>2</sub>]) without disturbing various ecosystem-scale interactions.



As all system has their own advantages and disadvantages, FACE systems are offered to the researchers to study in natural aerial environment (uncontrolled humidity, wind, sunlight, and temperature) and unlimited natural rooting development, allowing to study to the taller plants, easily available field data for both control and treated plants with low budget requirements, while other outdoor systems such as OTC, SCEC, SPAR are not able to provide all these benefits to the researchers. Nevertheless, when other climate change related factors become an issue, these benefits turn into disadvantages.



Guest Speaker - Tefide Kızıdeniz

Recording

The host has opened Breakout Rooms. Please wait to be assigned.

### AB 2035'e kadar fosil yakıtlı araçları yasaklamayı hedefliyor

Brüksel'de tartışılan yeni emisyon hedeflerine göre dizel ve benzinle çalışan otomobillerin Avrupa Birliği'nde yalnızca 14 yılı kalmış olabilir.

POLITICO, üç AB yetkilisine dayandırdığı haberinde Avrupa Komisyonu'nun 2035'ten sonra satılan araçlar için sıfır emisyon hedefi belirlemeye çalıştığını yazdı. Avrupa'nın otomobil üreticileri için özellikle mevcut endüstri standartlarının dışında bir dönem niteliğinde olacak adımın halen tartışıldığını öğrenildi.

Belirlenmeye çalışılan hedeflerin 2035 yılına kadar karbon yayan arabaların satışını sona erdirmesi bekleniyor.

Ayrıntılar, aylardır Komisyonun niyetlerine karşı uyarıda bulunan Alman otomobil endüstrisinde ise tepkiye yol açtı. Almanya'nın VDA Başkanı Hildegard Mueller, "Bu sadece içten yanmalı motorun değil, aynı zamanda plug-in hibritlerin de sonu anlamına gelir." dedi.

Recording

The host has opened Breakout Rooms. Please wait to be assigned.

# Hava Kirliliği

MUHAMMED ATIF YILMAZ — 11.09.2021

Recording

The host has opened Break-out Rooms. Please wait to be assigned.

Su kirliliği

Toprak kirliliği

Hava kirliliği

Ses kirliliği

Microsoft PowerPoint (Görüntüleniyor)

KÜRESEL DÜNYADA BİLİM KÜLTÜR VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR KONGRESİ

ATIKSULARIN YENİDEN KULLANIMINA İLİŞKİN HALKIN TUTUM VE BİLGİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Betül FIRAT  
Harran Üniversitesi  
Çevre Mühendisliği

Dr. Öğr. Üys. Zerrife YILDIRIM  
Harran Üniversitesi  
İİBF Ekonometri

Doç. Dr. Özlem DEMİR  
Harran Üniversitesi  
Çevre Mühendisliği

S2-H2-Pinar Bölükcu

Coordinator Tuba Firat

H2-Rumeysa Can

S2-H2-Zerrife YILDIRIM+HARRAN UNİVERS...

H2-Rumeysa Can

S2- H2- Betül Se...

Özlem Demir

S2- H2- Betül Sevd KIRAL

Özlem Demir

## CONTENTS

LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN POLAND.....	5
SEPTEMBER 11, 2001 ATTACKS, TERRORISM AND GLOBAL GOVERNANCE .....	6
TURKEY-EU COOPERATION: TURKEY’S SOLITUDE WITHOUT EUROPEAN UNION .....	7
ACCESSION OF TURKEY TO THE INTERNAL MARKET OF EU .....	8
FREE MOVEMENT OF LABOUR IN THE CONTEXT OF EU-TURKEY RELATIONS .....	9
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AND ENVIRONMENTALISM .....	10
THE CONCEPT OF THE PEACEKEEPING, PEACEBUILDING AND PEACE ENFORCEMENT: TODAY’S PEACE BUILDING OPERATIONS POSITIONS .....	11
NUCLEAR STRATEGY IS NOT REALLY A STRATEGY: NUCLEAR WAR IS UNTHINKABLE .....	12
FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR ERA THE EVOLUTION OF WAR: FROM INDUSTRIAL WARS TO MANEUVERING WARS .....	13
THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN AMERICA.....	14
BORDER PROBLEMS IN THE CONTEXT OF RUSSIA AND THE OTTOMAN EMPIRE.....	15
STALIN POLICIES IN THE CENTRAL ASIA (1928-1952).....	16
ENVIRONMENTALISM IN BUSINESS: ENVIRONMENTAL ETHICS, SUSTAINABILITY, SOCIAL RESPONSIBILITY AND COMPANIES’ REPUTATION.....	17
TURKISH-GREEK RELATIONS AFTER WORLD WAR I: SIXTY YEARS OF VICIOUS CIRCLE .....	18
ZIONISM: NATIONALISM ISSUES OF JEWS .....	19
CAUSES AND PROJECTIONS OF MIGRATION FROM AFGHANISTAN .....	20
EVALUATION OF THE LAST 2 YEARS OF THE RETAIL INDUSTRY .....	21
THE PANDEMIC AND THE DEEPENING OF UNEMPLOYMENT .....	22
POST-PANDEMIC ECONOMY .....	23
PANDEMIC AND HEALTHCARE WORKERS .....	24
INTERNET SPEED AND TECHNOLOGY .....	25
ALIŞVERİŞ MERKEZLERİNDE YENİLEME ÇALIŞMALARI VE YENİ EĞİLİMLER: M1 ADANA ALIŞVERİŞ MERKEZİ ÖRNEĞİ .....	26
RENOVATION WORKS AND NEW TRENDS IN SHOPPING CENTERS: THE CASE OF M1 ADANA SHOPPING CENTER .....	26
ÖRGÜTSEL İLETİŞİM VE ÖRGÜT YÖNETİCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR LİTERATÜR TARAMASI.....	37
A LITERATURE REVIEW ON THE RELATIONSHIP BETWEEN ORGANIZATIONAL COMMUNICATION AND PERSONALITY TRAITS OF ORGANIZATIONAL MANAGERS .....	37
IDEOLOGY OF THE EFL TEXTBOOK PROSPECT 3— DISTRIBUTED BY THE MINISTRY OF IRANIAN NATIONAL EDUCATION .....	50

ATIKSULARIN YENİDEN KULLANIMINA İLİŞKİN HALKIN TUTUMU: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ.....	55
PEOPLE'S ATTITUDE TO THE REUSE OF WASTEWATER: THE CASE OF SANLIURFA .....	56
POSSIBILITIES OF USING UNMANNED AERIAL VEHICLE SYSTEMS IN AGRICULTURAL ACTIVITIES .....	57
İNSANSIZ HAVA ARACI SİSTEMLERİNİN TARIMSAL FAALİYETLERDE KULLANILABİLME OLANAKLARI .....	57
AN EXERCISE-BASED TELEREHABILITATION SOFTWARE FOR PATIENTS WITH CHRONIC LOW BACK PAIN: DEVELOPMENT AND USABILITY STUDY .....	59
THE EFFECT OF NURSES' PERCEIVED STRESS UPON THEIR TIME MANAGEMENT: SAMPLE OF RISKY UNITS .....	60
HEMŞİRELERDE ALGILANAN STRESİN ZAMAN YÖNETİMİNE ETKİSİ: RİSKLİ BİRİMLER ÖRNEĞİ.....	61
5 BÜYÜKBAŞ HAYVAN ATIĞI KAPASİTELİ BİR BİYOGAZ TESİSİNİN ENERJİ MALİYET ANALİZİ.....	62
CONTRIBUTIONS OF TURKOFIS TO TURKISH TOURISM.....	63
TÜRKOFİS'İN TÜRK TURİZMİNE KATKILARI .....	63
E-TİCARETTE KULLANILAN YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI VE TÜKETİCİ DAVRANIŞI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA .....	64
ENVIRONMENT IN A GLOBALISED WORLD AND ITS IMPACTS ON INDIGENOUS CULTURES OF ASSAM STATE OF INDIA.....	65
EVALUATION OF THE EFFECT OF RELAXATION AND AEROBIC EXERCISES GIVEN TO PARENTS WITH SPECIAL NEEDS CHILDREN ON EXERCISE CAPACITY, SLEEP QUALITY AND FATIGUE .....	69
ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERE VERİLEN GEVŞEME VE AEROBİK EGZERSİZLERİNİN EGZERSİZ KAPASİTESİ, UYKU KALİTESİ VE YORGUNLUK ÜZERİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	70
TURKEY'S ENERGY POLICY IN COMBATING GLOBAL WARMING: A CONTENT ANALYSIS .....	71
TÜRKİYE'NİN KÜRESEL ISINMA İLE MÜCADELEDE ENERJİ POLİTİKASI: İÇERİK ANALİZİ.....	71
KARIŞIMLI HAVALANDIRMA SANTRALİNDE OTOMASYON SİSTEMİ KULLANARAK ENERJİ VERİMLİLİĞİN ARTIŞI .....	84
ULUS DEVLETEN KÜRESEL DEVLETE DOĞRU .....	85
KESME DONATISI YETERSİZ BETONARME KİRİŞLERİN CFRP İLE ANKRAJSIZ GÜÇLENDİRME ÖNERİSİ .....	86
NON-ANCHORED WITH CFRP STRENGTHEN PROPOSAL FOR SHEAR REINFORCEMENT DEFICIENT BEAMS.....	86
TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRAS YÖNÜYLE EREĞLİ KANDİLLİ ENDÜSTRİ ALANI.....	93
YEŞİL TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİNİN DÖNGÜSEL EKONOMİ PERSPEKTİFİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİLİĞİNİN İNCELENMESİ: YEŞİL MUTABAKAT .....	101
INVESTIGATION OF THE SUSTAINABILITY OF GREEN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT IN THE PERSPECTIVE OF THE CIRCULAR ECONOMY: GREEN DEAL .....	101

EFFECTS OF CLIMATE CHANGE RELATED FACTORS (ELEVATED CO <sub>2</sub> , HIGH TEMPERATURE AND DROUGHT) ON ALFALFA PLANT ( <i>Medicago sativa</i> L. cv.).....	103
THE CONTRIBUTION OF SPACE TO SEMANTICS IN MOVIES: EXAMPLE OF HUNTING SEASON .....	104
TÜRKİYE'NİN BİR BÖLGESİNDE ÜREME ÇAĞINDAKİ KADINLARDA KIZAMIKÇIK SEROPREVALANSI.....	105
FORENSIC SCIENCE: AN ASSISTANCE TO JUSTICE .....	110
ASSESSMENT OF MACRO AND TRACE ELEMENTS LEVELS OF <i>DICTYOTA DICHOTOMA</i> ((HUDSON) J.V.LAMOUREUX) IN MEDITERRANIAN REGION (ANTALYA/TURKEY).....	116
MIDDLE SCHOOL STUDENTS' GEOMETRICAL REASONING THROUGH KIRIGAMI.....	122
YETİŞKİN BİREYLERDE NESNE İLİŞKİLERİ VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ .....	124
KÜRESELLEŞME VE YENİ TÜKETİM MEKÂNLARI OLARAK KAHVE DÜKKÂNLARI: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ.....	135
COFFEE STORES AS GLOBALIZATION AND NEW CONSUMPTION PLACES: THE CASE OF DİYARBAKIR.....	135
BİYOLOJİK VERİ SETİNİN İSTATİKSEL OLARAK TEMEL BİLEŞEN ANALİZİYLE KÜMELENMESİ.....	149
G7 ÜLKELERİNDE KAPİTALİZM VE GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ .....	154
THE NEXUS BETWEEN CAPITALISM AND INCOME INEQUALITY IN G7 COUNTRIES ...	154
HAMİLELİK YOGASINA GENEL BİR BAKIŞ: YOGA-EBELİK İLİŞKİSİ .....	155
AN OVERVIEW OF PREGNANCY YOGA: THE RELATIONSHIP OF YOGA-MIDWIFERY...	155
TÜRKİYE'DE POSTPARTUM DÖNEMDE GELENEKSEL İNANÇ VE KÜLTÜREL YAKLAŞIMLAR: SİSTEMATİK DERLEME .....	159
TRADITIONAL BELIEF AND CULTURAL APPROACHES IN THE POSTPARTUM PERIOD IN TURKEY: A SYSTEMATIC REVIEW .....	159
GREEN MARKETING: A COMPETITIVE EDGE IN BUSINESS .....	171
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA TAKDİR MARJİ DOKTRİNİ VE İKİNCİLLİK İLKESİ .....	176
THE MARGIN DOCTRINE AND THE PRINCIPLE OF SECONDARY IN THE LIGHT OF THE DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS.....	176
ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ BAĞLAMINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI.....	178
PROTECTION OF PERSONAL DATA WITHIN THE CONTEXT OF PRIVACY LIFE .....	178
PİLATES VE KADIN SAĞLIĞI.....	180
PILATES AND WOMEN'S HEALTH.....	180
HEGEMONİK ANNELİK ANLAYIŞI ÜZERİNE: ANNE OLMAYI\OLMAMAYI TERCİH ETMEK MÜMKÜN MÜ? .....	185
UPON THE HEGEMONIC CONCEPT OF MOTHERHOOD: IS IT POSSIBLE TO PREFER TO BE OR NOT TO BE A MOTHER? .....	185
WHAT DOES UN 2021 CLIMATE CHANGE REPORT FORECAST FOR THE WORLD?.....	192
YEŞİL TÜKETİME ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN ÇEVRE BİLİNCİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR MODEL ÖNERİSİ SUNUMU .....	204

THE PROBLEMS MARRIED ACADEMICIAN WOMEN FACE: A CASE OF AMASYA UNIVERSITY .....	211
EVLİ AKADEMİSYEN KADINLARIN YAŞADIKLARI SORUNLAR: AMASYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ.....	211
PRECAUTIONS AND ALTERNATIVE SOLUTIONS AIMED TO PREVENT THE DOMESTIC ABUSE AGAINST WOMEN .....	235
AİLE İÇERİSİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ AMACIYLA ALINAN TEDBİRLER VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	235
AZERBAIJAN HALK CUMHURİYETİNİN ULUSAL .....	252
POLİTİKASININ YASAL DAYANAKLARI .....	252
AZƏRBAYCAN XALQ CÜMHURİYYƏTİNİN MİLLİ SİYASƏTİNİN .....	252
HÜQUQİ ƏSASLARI.....	252
LEGAL BASIS OF THE NATIONAL POLICY OF THE AZERBAIJAN .....	252
DEMOCRATIC REPUBLIC .....	252
GÖÇÜN BİR SEBEBİ OLARAK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ .....	262
CLIMATE CHANGE AS A CAUSE OF MIGRATION.....	262
THE IMPORTANCE OF APPLYING DIGITAL TECHNOLOGY TO MUSEUMS IN TIMES OF CRISES (COVID-19). CASE STUDY: EGYPTIAN MUSEUMS.....	268
GIDDENS AND THE "STRUCTURE" DEBATES IN SOCIOLOGY .....	275
MODELLING COMPLEX ASYMMETRIC EFFECT OF MACROECONOMIC DETERMINANTS OF ENVIRONMENTAL DEGRADATION IN NIGERIA.....	276
THE RUSSIAN – SOVIET LEGACIES IN RESHAPING THE NATIONAL.....	277
TERRITORIES IN CENTRAL ASIA .....	277
IDENTITY AND PROPAGANDA IN KAZAKHSTAN FOREIGN POLICY .....	278
HOT WEATHER AND NEW DANGERS: THE EUROPEAN EXAMPLE.....	279
AFRICA AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES .....	280
HOMELESS PEOPLE’S EFFECTS TO STATES; EXAMPLE OF HUNGARY .....	281
DEMOCRATIC DEFECT IN FRANCE AND HUNGARY DURING E. MACRON AND V. URBAN PERIOD .....	282
EU AND HUMAN RIGHTS POLICIES: FROM PAST TO TODAY.....	283
HISTORICAL BACKGROUND IN TURKEY-EU RELATIONS .....	284
A COMPARISON ON POSITIVISM AND REALISM.....	285
A METHOD PERSPECTIVE, WEBER'S INSTALLED RELATIONSHIP BETWEEN CAPITALISM AND PROTESTANT ETHICS .....	287
IMPACT OF COVID-19 ON CARBON FOOTPRINT .....	288

**LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN POLAND**

**Jónás KRISZTIÁN**

*Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary*

**Juhász BERTALAN**

*Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary*

**ABSTRACT**

To be able to understand the structure of local government in Poland, it is important to look at historical political transformation of the country. Before 1918, Poland was a nation which was divided three: Russia, Prussia and Austria. These countries all have different administrative systems. After Second World War, Polish state re-built itself. Then, it started to build its local government structures too. This reconstruction of local government system is the most important step in the 1989 political transformation in Poland (Kuesza and Szescilo, 2012). Under the decentralization reform that started after 1990, many laws in the field of local governments came into force. Accordingly, important arrangements have been made in the fields of finance, personnel structure and organizational structure and control of local governments. Particularly, autonomy of local governments has been tried to be provided in financial and administrative areas. The Constitution, which came into force in 1997, forms the basis of the reform that is tried to be realized in the field of local governments. In addition, the fact that Poland started to establish close relations with the European Union (EU) after 1998 also had a great impact on the restructuring process in the field of local governments.

**Keywords:** local government, Poland, European Union, decentralization, political transformation

**SEPTEMBER 11, 2001 ATTACKS, TERRORISM AND GLOBAL GOVERNANCE**

**Rowan RIOS**

*Chipola College, Marianna, United States*

**Maisie WOOD**

*Independent Researcher, United States*

**ABSTRACT**

While mentioning about the evolution of the international structure, it is necessary to mention the terrorist groups that increased their roles in the world stage after September 11, 2001 and that these groups developed themselves with new methods. The US, which is considered as a superpower in many fields such as economic and military in world politics, was attacked on September 11, 2001, causing the globalization of the concept of terrorism and its "internationalization" in the words of Boutros Ghali (Finkelstein, 1995). Because it is not enough to try to solve a serious problem like terrorism with unilateral state policies. At this point, we must state that the interdependence of states has increased and how necessary norms, rules, procedures and principles are required. The attacks of September 11, 2001 showed that even a superpower like the USA is not immune from the threat of terrorism. To tackle such a serious global threat, states must put their interests aside and cooperate. On the other hand, security becomes multifaceted and complex, and it becomes difficult to identify security and threats. It is difficult to distinguish whether the issue in a country is internal or external (Ivanov, 2003).

**Keywords:** September 11, terrorism, global governance, internationalization, norms

**TURKEY-EU COOPERATION: TURKEY'S SOLITUDE WITHOUT EUROPEAN UNION**

**Karlen EYYUBLU**

*Baku State University, Baku, Azerbaijan*

**Nicat FUADLI**

*Baku State University, Baku, Azerbaijan*

**ABSTRACT**

Turkey has always been, is, and will likely remain one of the most important countries for the European Union. The importance of Turkey for Europe is rooted in the historic ties between the two sides, dating back to Ottoman times. Be it through war, diplomacy, commerce, art, cuisine, or intermarriage, Turkey has always been an integral part of Europe's history. Turkey's relations with the European integration project have been dense, contested, and tortuous since the outset. Despite their intensity and duration over the decades, the end point of the relationship remains unknown to this day. The possible enlargement of the European Union with Turkey is a major issue of discussion. In 2002, European leaders have promised to decide about a starting date for the negotiations on Turkey's membership at the end of the 2004. Discussions about EU membership of Turkey are primarily of a political but also the economic implications have gained importance. The article focus on generally political and economic initiatives, and try to explain that why Turkey is so insistent on this membership. Economically, we focus on three main changes associated with Turkish membership; accession to the Internal Market, Institutional Reforms in Turkey triggered by EU membership and migration in response to the free movement of workers.

**Keywords:** Turkey, European Union, membership, cooperation, European integration

**ACCESSION OF TURKEY TO THE INTERNAL MARKET OF EU**

**Nəcəf ABDULIN**

*Azerbaijan State Economic University, Baku, Azerbaijan*

**Salman VYLIZADƏ**

*Azerbaijan State Economic University, Baku, Azerbaijan*

**ABSTRACT**

A major economic aspect of the accession of Turkey to the EU involves the internal market. Accession to the internal market will increase trade for three reasons. Firstly, administrative barriers to trade will be eliminated or reduced to level comparable to those between current EU members. Secondly, accession to the internal market implies a reduction in technical barriers to trade. For example, the customs union between Turkey and the EU has already eliminated some of these technical barriers. And finally, risk and uncertainty will be appeased by Turkey's accession to the EU. Especially political risks and macroeconomic instability may decrease. Accession to the internal market is much more important than the elimination of bilateral trade tariffs and common external tariffs as in a customs union. The existing customs union between Turkey and the EU suggest that the accession to the internal market is the relevant issue, and not elimination of remaining tariffs and harmonization of external tariffs.

**Keywords:** Turkey, EU, internal market, external tariffs, harmonization

**FREE MOVEMENT OF LABOUR IN THE CONTEXT OF EU-TURKEY RELATIONS**

**Lisa SULESKA**

*Euro College Kumanovo, Kumanovo, North Macedonia*

**Ivona MATOVA**

*Euro College Kumanovo, Kumanov, North Macedonia*

**Pavlina DAJO**

*Euro College Kumanovo, Kumanovo, North Macedonia*

**ABSTRACT**

Forecasting the migration effect of Turkey's accession to the EU is difficult. The same difficulty applies to the Central and Eastern European countries, however. A number of researchers have nevertheless attempted to come up with an estimate of the migration potential. These studies usually use historical immigration patterns to estimate the effect of income disparities (and other explanatory variables like unemployment or distance) on international migration. The estimates are then applied to the income differentials between the EU and the Central and Eastern European countries to obtain an estimate of the migration effect of EU enlargement. De Mooij and Tang (2003) collected twelve of such studies. The results of these studies have been extrapolated to show the long-term migration potential from ten Central and Eastern European countries to the EU-15. The long-term is interpreted as the migration effect 15 years after the accession. To assess the migration potential from Turkey to the EU, we can follow a similar approach. In particular, we derived the implicit migration elasticity for the income differential from De Mooij and Tang (2003). Subsequently, we apply the figures for the Turkish population, and the income differential between Turkey and the EU-15 to derive an estimate for the migration effect from Turkey. Turkish income per capita, measured in purchasing power parities, is 31% of the EU-15 average in 2000. This is somewhat below the average of the Central and Eastern European countries. We take account of demographic developments in Turkey. The Turkish population is expected to increase from 68 million in 2000 to 86 million in 2025. By substituting these figures in the equation for the migration potential, we obtain an estimate for the migration from Turkey to the EU of 2.7 million people in the long term. This equals 4% of the current Turkish population, or another 0.7% of the current population in the EU-15.18.

**Keywords:** Free movement of labor, European Union, Turkey, migration, Central and Eastern European countries

**CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AND ENVIRONMENTALISM**

**Zalim CHORAGHAD**

*University of Patanjali, Uttarakhand, India*

**ABSTRACT**

Today, many companies focus on Corporate Social Responsibility (CSR). Especially, sustainability is very essential for this process. Because of sustainability, businesses reduced their energy use, and this maneuver cut costs. At the same time, reducing energy use decreases risk of rising energy prices and raises profit from new products and services. Everyone dreams a sustainable future. Companies can provide this, following all these. The solution is simple, make a plan that is based on environmental ethics. Human source management can make some greening plans for company's environmental future. In addition, they can publish this idea some advertisements in the magazine or newspaper. And then, it spreads. Also, they can produce some environmental projects and make it real. So, because of this, companies perform their social responsibility. This performance helps them to get more good reputation. Reputation attracts consumers. Trade increases much more. Profit also rises. All the effects occur due to environmentalist view.

**Keywords:** Corporate social responsibility, environmentalism, sustainability, human source management, businesses

**THE CONCEPT OF THE PEACEKEEPING, PEACEBUILDING AND PEACE ENFORCEMENT: TODAY'S PEACE BUILDING OPERATIONS POSITIONS**

**Rebecca HARE**

*Witwatersrand University, Social Sciences, The Department of Political Studies*

**Emma GUSTAFSSON**

*Witwatersrand University, Social Sciences, The Department of Political Studies*

**ABSTRACT**

The fundamental aim of this paper, understanding difference among peacekeeping, peace enforcement and peace building. Later on, whether today's peace building operations are cover all of them or not. In order to understand the difference between the concepts of peacekeeping, peace enforcement and peacebuilding, it is first necessary to understand how these concepts emerge. Examining the political history that forms the conditions of the era in which the concepts have emerged and shaped the structure of the international system will help us identify the concepts and make sense of the difference between them. The 20th century has passed the political struggle as a century of three great wars and destruction for the world. Eric Hobsbawm, one of the famous historians of modern times, gave the name "century of extremes" to this century in which he lived and witnessed.

**Keywords:** Peacekeeping, peace enforcement, peacebuilding

**NUCLEAR STRATEGY IS NOT REALLY A STRATEGY: NUCLEAR WAR IS  
UNTHINKABLE**

**Rodney SEALY**

*Webster University, Social Sciences, The Department of Political Studies*

**ABSTRACT**

The nuclear strategy emerged during the Second World War as a result of the atomic bombings that America threw into Japan and was used as a mutual rivalry between the Soviet Union and the United States in the context of the "deterrence" strategy during the Cold War. Due to the development of technology, the reduction of the relative importance of conventional weapons has turned the two super powers of the world into weapons to threaten each other with nuclear weapons. In this framework, the production of nuclear weapons has been increased and states have felt the necessity to take sides between the USA and Soviet. The nuclear race between the two powers has climbed with the Cuban Missile Crisis during the Cold War. After this date, the nuclear arms race among the countries became widespread. From the end of the Cold War to the present day, states have engaged in nuclear weapons production to defend the dangers of neighboring states and to protect national interests. In this work, the basic function of the nuclear strategy, the deterrence strategy, the beginning of the use of nuclear weapons, and historical progress and the work on the restriction of nuclear weapons will be addressed. It will then try to convey thoughts about the fact that the nuclear strategy is not a real strategy because of nuclear war is unthinkable thing.

**Keywords:** Nuclear war, nuclear weapons, nuclear strategy, deterrence strategy

**FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR ERA THE EVOLUTION  
OF WAR: FROM INDUSTRIAL WARS TO MANEUVERING WARS**

**Shihaam GIBA**

*Ph.D., Kookmin University, Department of International Area Studies*

**Kamila YOSHIDA**

*Ph.D., Kookmin University, Department of International Area Studies*

**ABSTRACT**

The industrial revolution, which emerged with the effect of new inventions on production in Europe in the 18th and 19th centuries and the birth of the mechanized industry by steam-powered machines, and these developments increased the capital accumulation in Europe, is a development that changed the course of the whole world. In this study, we first discussed the changes in the social dynamics brought about by industrialization in industrialized societies and how and from where this change is involved in conflict processes. We tried to explain the evolutionary process of the war that emerged as a result of this drag, within the framework of theoretical approaches, that this transformation process, which was involved in war issues, also led to a transformation in the nature and functioning of wars. In the most general terms, what are the effects of changing world order, social transformation and technological development on relations between states; We sought answers to questions such as how it brought about changes in areas such as conflict and war.

**Keywords:** Social Transformation, Industrial Society, Traditional Society, Evolution of War, Liberalism, Realism

**THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND NON-GOVERNMENTAL  
ORGANIZATIONS IN AMERICA**

**Məhəmməd HACIYE**

*Azerbaijan International University, Master Studies and Research Department,  
Social Work in Different Areas of Life*

**ABSTRACT**

In the United States of America, which claims to be the most liberal country in the world, liberalism, freedom, equality, private property, etc. all principles are applied. However, although America is not legally, it is not actually pluralistic. Because there is a consensus in American society on political issues. There is a consensus in the United States, much stronger than in European countries. Liberalism in Europe has developed against the settled aristocratic kingdom. In the United States, however, when the British rule collapsed, neither the aristocrat nor the conservative ideology that supported the aristocracy remained. Thus, the liberal ideology developed alone in the United States, with the participation of almost all sections. Since the social situation in America is democratic, the dominant feature of the political situation is also democratic. The main purpose of this study is to examine the exact content and basic paradigms of the word democracy and how it works, and to determine the instrumentality of institutions by addressing the relationship between non-governmental organizations and democracy. For this, an in-depth analysis of non-governmental organizations will be made.

**Keywords:** Democracy, liberalism, non-governmental organizations

**BORDER PROBLEMS IN THE CONTEXT OF RUSSIA AND THE OTTOMAN EMPIRE**

**Günel MƏMMƏDOVA**

*Ph.D. Khazar University, Department of International Area Studies*

**ABSTRACT**

Turks established great states in the Eurasian geography and this situation brought two different nations into the same political order and brought the states closer. However, after the collapse of the Golden Army (Mongolian-Turkish) State, the administration passed from the Turks to the Russians and the region gained a new political form. The Ottoman Empire, which grew rapidly and gained strength from the beginning of the 14th century, established relations with the Russians through the Crimean Khans in the early 16th century. The basis of the political relations between Russia and the Ottoman Empire in the historical process has been on war and superiority. Especially when we look at the last hundred years of the Ottoman Empire, Russia has been the state with which the Ottoman Empire has been the most involved and struggled. The biggest reason for this is Russia's ambitions on the Ottoman lands and especially the policy of landing on warm seas (Mediterranean).

Relations between Ottoman and Tsarist Russia can be considered in three periods. The Beginning of Turkish-Russian Relations and Geopolitical Principles. As the Ottomans began to lose their power after the first period that walked in favor of the Ottomans due to the strongness of the Ottomans and did not have much contact, the increase in relations will end with the 18th century and the collapse of both the Ottoman and Tsarist Russia "19. Century". Turkish-Russian relations will be discussed in this article on the basis of Ottoman-Tsarist Russia historical process.

**Keywords:** Ottoman Empire, Tsarist Russia, International Relations

**STALIN POLICIES IN THE CENTRAL ASIA (1928-1952)**

**Aytən ŞƏRİFZADƏ**  
*Azerbaijan International University*

**ABSTRACT**

This study focuses on the ideologies adopted in the Stalin Period and the Russification policy of Stalin, as well as the policies Stalin applied to the Central Asian states and other states.

Stalin, a Georgian, unexpectedly turned to the nationalism of the "Great Russian" to strengthen the Soviet regime. He championed many aspects of Russian culture, some Russian national and cultural icons, and the Russian language during the 1930s and '40s, and he kept the Russians up as an older brother to mimic the non-Slavs. Yosif Visaryoniç Çugashvili, who started to use the pseudonym Stalin (Man of Steel) in 1913, He was promoted to general secretary of the Communist Party of the Soviet Union in 1922. Lenin in 1924 Stalin, who became head of the Soviet Union after his death, for 29 years until 1953. Became the leader of the Soviet Union. During the Stalin era, the Soviet Union, its bureaucratic functioning, and party formed its mechanism, shaped its ideology, industrialized, II. Winning the World War output. Stalin period: A Soviet identity is created, experienced, and institutionalized. Period. The Stalin government, the deterioration of the economic balance and the hunger of the people, rich farmer called the ear who demands high prices and does not send their products to the cities he held his class responsible. The government is starving towards its supporters, the urban population resorted to urgent and drastic measures against the threat. Is reluctant to implement them civil servant class was liquidated and cadres that obey orders were brought to work. Another curtain of the annihilation movement was opened under the name of "collectivization". Famine in cities caught between the pulling workers' section and the peasant demanding more material opportunities, Stalin decided to eliminate the ear layer with pressure. 12 In 1928-1929 Tatar economic "bourgeois elements and kulaks" in his life were mercilessly purged. Soviet in 1929 When collectivization began on Russian soil, all the peasants who resisted this practice were the same. Was included and purged together with the kulaks from the 1930s.

The details of the ideology of Marxism-Leninism and the politics of the Stalin era will be expressed by comparing them with the ideologies that took place before and after. The pressures, policies and exiles that the Central Asian states and especially the Caucasus have been subjected to will also be discussed.

**Keywords:** Joseph Stalin, Marxism-Leninism, nationalism, Union of Soviet Socialist Republics (USSR)

**ENVIRONMENTALISM IN BUSINESS: ENVIRONMENTAL ETHICS, SUSTAINABILITY,  
SOCIAL RESPONSIBILITY AND COMPANIES' REPUTATION**

**Ching Yanx MUANG**

*Xiamen University, Wang Yanan Institute for Studies in Economics*

**Liu WANG**

*Xiamen University, Wang Yanan Institute for Studies in Economics*

**Chaby WANG**

*Xiamen University, Wang Yanan Institute for Studies in Economics*

**ABSTRACT**

This paper explains about environmentalism in business generally. There are some specific points about environmentalism and these points were highlighted in the paper. Environmentalism is a global term nowadays. Events and their damages affects all the human beings. In this point, environmental ethics comes into play and it emphasizes also other creatures' importance in the life. This ethics is adopted by most of companies. Companies have to determine, what the right thing to do in the life is. So, they should make definition of right thing. They have to ask themselves these questions: What decisions are ethical? What actions are environmentally sustainable? What behavior is socially responsible? Because these questions' answer affect all of us. If the answer is suitable to the environmental ethics, these companies should take some responsibilities according to these answers. They should produce new projects about sustainability. And, they should also increase their advertisement about sustainability. If natural resources are sustainable, this provides more greening. Greening and sustainability are essential topics in the environmentalism. In the end, if the companies follow this process, even they don't want to aim this goal, they will get a good reputation in the market. Because consumers like environmentalist characteristics. All these activities are like an advertisement for companies. There is a quote as 'There's no such thing as bad advertising.' Maybe this is not a main goal for managers but it is the fact of the human nature. This research is briefly about why companies adopted it. There are some reasons: sustainability, social responsibility and companies' reputation. The paper contains interesting information about these issue and also suitable examples available to explain the topic clearly.

**Keywords:** Environment, business, sustainability, companies, ethics

**TURKISH-GREEK RELATIONS AFTER WORLD WAR I: SIXTY YEARS OF VICIOUS  
CIRCLE**

**Anastasia PAPAS**

*University of Patras, PhD Studies at the Department of Philosophy*

**ABSTRACT**

Turkey, since its establishment, has always been with many powerful neighbors. The number and composition of Turkey's neighbors and their membership of the same alliance makes impossible that Turkey follows an expansionist and hostile policy against Greece. In addition to the Middle East very well to the known strategic importance, the four wars between the Arabs and Israel, the 1956 Suez attack Lebanese crisis, the Iran-Iraq War, the countries of the region to the arms flow, which are in various side and often all of the issues such as the presence of changes to open government in Turkey from the point of view are issues that need to be carefully assessed. However, Greece is far away from the Middle East. It does not have a common border with the USSR, it does not need to worry about its neighbors and relies on Western support, which has been accustomed since centuries; all of which make it easier to follow a dignified policy towards the eastern neighbor of Greece. On the day when Greece understands that its national and international interests can best be achieved through a close working relationship with its eastern neighbor, the vicious cycle of seventy years will be broken.

**Keywords:** Turkey, Greece, strategic partnership, Middle East, neighbor

**ZIONISM: NATIONALISM ISSUES OF JEWS**

**Yonatan ORTON**

*Independent Researcher, Journalist at The Philadelphia Inquirer, LLC*

**ABSTRACT**

Nationalism rose in the 19th century Europe. This change should have brought the Jews to an integral part of the nation. But their position got worse. People who belong to the majority religion still saw the Jews as unbelievers. Moreover, now they were foreigners to the nation they live in. Nationalism has faced Jews with new problems, but according to some it has brought a new solution. If the nation was defined by its origin, culture and target was the only natural and just basis for being a state, the Jews should have a nation and their own state. This new idea, which took the name of Zionism over time, was claimed first by Yehuda Alkalay who was a rabbi. In 1843, Alkalay came up with the idea of Jews returning to Palestine without waiting for Christ. In the 19th century, the idea of a Jewish national restoration in Palestine became widely known. Although the first claimer was Alkalay, the history of the Zionist movement was initiated by Herzl in 1896, after the publication of the booklet *The Jewish State* (Jewish State). According to Herzl, the Jews are a nation. This paper argues that the problems of Jews were not economic or religious, but national or political. And this problem could only be resolved with a Jewish nation and a state that Jews dominate.

**Keywords:** Jewish, Zionism, Palestine, nationalism

**CAUSES AND PROJECTIONS OF MIGRATION FROM AFGHANISTAN**

**Svetlana Zidarska**

*International University of Struga, Struga, North Macedonia*

**ABSTRACT**

After the capture of Afghanistan by the Taliban, insecurity in the country increased. The immigration, which has been increasing for weeks, accelerated with the fall of Kabul and people started to leave the country. Migration to neighboring countries and to Europe via Iran-Turkey has started. This study analyzes the reasons for the migration and the reasons that led to it from a historical perspective. The events that took place in Afghanistan since the 1970s and the effects of these events on the phenomenon of migration have been investigated.

Relevant data were obtained from UNHCR, IOM and national data. It is possible to state that migration continues at low intensity for years, but accelerates when conflicts increase and gets out of control. The first main stop on the migration route is Turkey because the presence of the UNHCR office is effective in this situation.

The reaction of Europe and other countries is evaluated in the conclusion part and the explanations made for the prevention of migration are briefly evaluated.

**Keywords:** Afghanistan, Migration, History

**EVALUATION OF THE LAST 2 YEARS OF THE RETAIL INDUSTRY**

**Pavlinka Yegorovna**

*Dostoevsky Omsk State University, Omsk, Russia*

**ABSTRACT**

The closures experienced in the last 1.5 years not only increased online consumption but also made production difficult and brought additional costs. The retail sector has been seriously affected as well as the manufacturers and its costs have increased. In this study, the situation of the retail sector in Norway is analyzed from the summer of 2019 to the present.

As a result, the closure of shopping malls and stores due to the rapid spread of the COVID-19 virus has significantly affected the retail industry. The current situation creates great challenges especially for the non-food retail sector, which derives a significant part of its turnover from customer (foot) traffic. It may be necessary to take measures both in-store and outside the store in order to solve the problems in the supply chain, human resources and store operations and to make a healthy transition to the post-pandemic process.

Due to the closure of stores in the non-food retail sector and social distancing practices in the food retail sector, consumers have mostly directed their shopping to e-commerce channels. Although the e-commerce turnover of companies reaches record levels, it does not seem possible for this channel to reach the turnover obtained from physical channels in the normal period. Therefore, the preparation of the store format, which has an important place in total trade, for the new period with the necessary measures is critical for overcoming the crisis.

**Keywords:** Retail Industry, Pandemic, Costs

**THE PANDEMIC AND THE DEEPENING OF UNEMPLOYMENT**

**Raina Dmitrievna**

*University of Tyumen, Tyumen, Russia*

**ABSTRACT**

The pandemic has severely damaged the economy of developing countries. While the cost of living has increased in the last year, unemployment and poverty have spread to large sections. In the last 1 year with the pandemic, thousands of businesses have closed, poverty and unemployment have increased. According to experts, it is necessary for the state to provide direct support to families and businesses in order to heal the wounds in the economy.

But when we look at the broad definition of unemployment, we saw that the numbers started to increase significantly and labor force participation decreased. Especially those working in areas such as the service sector, tourism, which have a large share in employment, and businesses seem to have suffered serious income losses. When the broad unemployment increase and inflation combined, living conditions became much more difficult.

**Keywords:** unemployment, pandemic, economy

**POST-PANDEMIC ECONOMY**

**Asim Mouhandiz**

*Université de Batna 2, Algeria*

**ABSTRACT**

Covid 19 and the pandemic period have left serious wounds that are difficult to close economically as well as health problems to the whole world. Although its effect still continues all over the world; The world economy is developing new strategies and looking for ways out for the post-pandemic period.

The pace of vaccination campaigns will continue to be an important factor explaining differences in countries' recovery performance. Rapid immunization campaigns will enable some countries to take the lead by providing rapid recovery. At the current rate of vaccination, the US and UK are expected to reach herd immunity in May. In an optimistic scenario, household savings surplus will support GDP growth in Europe by 1.5 percent and in the US by over 3 percent in 2021. In the euro area, it is calculated that approximately 163 billion euros, or 30 percent of the Covid-19 savings surplus, could be converted into private consumption.

Global trade growth will increase to 7.9 percent in volume in 2021, but this rate will be 5.4 percent, excluding positive effects from 2020. More importantly, a temporary slowdown is expected in Q2 2021 due to ongoing disruptions in supply chains. Supply chain disruptions are expected to reduce growth in the volume of global goods trade by 1.7 percentage points in 2021. Also, trade in services will continue to suffer from delayed reopening of sectors most affected by the Covid-19 restrictions and continued barriers to cross-border travel.

**Keywords:** post-pandemic, economy, Europe, USA

**PANDEMIC AND HEALTHCARE WORKERS**

**Nishan Sadi**

*Université de Batna 2, Algeria*

**ABSTRACT**

As it is known, health workers are the most risky group in terms of occupational exposure in COVID-19 disease. Health workers are affected by the pandemic 10-14 times more than other segments of the society. This research examines the conditions of health workers, their experiences in the process and possible solutions.

Relevant data have been interpreted by obtaining from international databases and reports. Healthcare workers are the most risky group and accordingly they should receive the treatment they deserve.

As a result, it is vital to establish coordination with the participation of labor-professional organizations, unions and all segments of society in order to reduce the devastating impact of the Pandemic on society, including healthcare workers. With the coordination established, the pandemic can be tackled with the implementation of an integrated preventive health policy in which the most fundamental rights of citizens such as food, shelter, security, education, communication, heating and clean water are provided free of charge. Working conditions and times of health workers should be improved.

**Keywords:** Health workers, pandemic, conditions

**INTERNET SPEED AND TECHNOLOGY**

**Naimah Ayache**

*Université Djillali Liabès de Sidi-Bel-Abbès, Sidi Bel Abbès, Algeria*

**ABSTRACT**

In the digital age, fast internet is no longer a luxury, but a necessity. The digitalization of people and companies requires fast infrastructure. Technology and research company Cable has released its 2019 world internet broadband speed rankings. Researching the broadband speed of 207 countries in the 12-month period between May 9, 2018 and May 8, 2019, Cable claimed that the average speed increased by 20.65 percent compared to the previous year.

According to the results of the research, while the countries with the highest speed were in the European continent, the lowest internet speed was seen in the African continent. 37 of the top 50 among 207 countries are in Europe. Cable pointed out that as a result of the research, the gap between the top 100 countries and the last 100 countries is gradually increasing. It was noted that the countries with the highest speed were better at improving their speed.

**Keywords:** Internet, digitalization, technology, speed

**ALIŞVERİŞ MERKEZLERİNDE YENİLEME ÇALIŞMALARI VE YENİ EĞİLİMLER: M1  
ADANA ALIŞVERİŞ MERKEZİ ÖRNEĞİ**

**Zeynep Yıldız<sup>1\*</sup>**

*<sup>1</sup>Konya Technical University, Faculty of Architecture and Design, Architecture, Konya, Turkey.  
ORCID Code: 0000-0001-7724-5215*

**ÖZET**

1950'li yıllarda postmodern tüketim kültürünün mekana dönüşmüş hali olarak ortaya çıkan alışveriş merkezleri, günümüzün en çok tercih edilen alışveriş mekanlarının başında gelmektedir. Genellikle kent merkezinden uzak, ana arterlere yakın olarak konumlanan bu yapı tipi kendine yeni bir kent yaratma iddiasındadır. Ancak bunu çevreden izole, içe dönük bir yaklaşımla gerçekleştirmektedir. Yakın geçmişte tüketicilerin çevreden bağımsız, özellikle açık havadan mahrum bırakılan bu yapı tipolojisini terk ettiği gözlemlenmiştir. Bu durum yatırımcıların yeni bir çözüm olarak açık hava alışveriş mekanlarını geliştirmesini sağlamıştır. Artan açık hava konseptli alışveriş mekanları tüketicilerin ilgisiyle karşılanmıştır. Bu durum geleneksel anlayışla inşa edilen kapalı alışveriş merkezlerinin atıl durma gelmesine neden olmuştur.

Kapalı alışveriş merkezleri bu yeni durum içerisinde işlevini ve rekabetini sürdürebilmek adına birtakım yenileme çalışmaları yapmaktadır. Çalışma kapsamında 2000 yılında Adana'da hizmete giren M1 Adana Alışveriş Merkezi bu ekseninde ele alınmıştır. Zincir bir alışveriş merkezi olan M1 Adana Avm diğer 3 yatırıma benzer şekilde tek katlı, doğrusal plan şemasına sahip, cephe olarak da geleneksel arasta yapılarını anımsatmaktadır. Tip bir proje olan M1 Adana Avm, yeni eğilimler karşısında 2009 ve 2016 yıllarında iki büyük değişim yaşayarak bölgenin en çok tercih edilen alışveriş merkezlerinden biri olmayı başarmıştır.

Bu çalışma geleneksel bir alışveriş merkezinin çağa ayak uydurma ve yeni eğilimleri yakalama noktasında yapılabilecek mekansal değişimleri ele almaktadır. Çalışmanın amacı alışveriş merkezlerinin ekonomik ve fonksiyonel sürdürülebilirliğinin önemini ortaya koymaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Açık Hava Alışveriş Merkezi, M1 Adana Alışveriş Merkezi, Yenileme, Tüketim.

**RENOVATION WORKS AND NEW TRENDS IN SHOPPING CENTERS: THE CASE OF M1  
ADANA SHOPPING CENTER**

**ABSTRACT**

Shopping malls, which emerged as the transformation of postmodern consumption culture into space in the 1950s, are among the most preferred shopping venues of today. This type of building, which is generally located far from the city center and close to the main arteries, claims to create a new city for itself. However, it does this with an introverted approach, isolated from the environment. In the recent past, it has been observed that consumers abandon this building typology, which is independent of the environment, especially deprived of the open air. This has enabled investors to develop open-air shopping venues as a new solution. Increasingly open-air concept shopping venues were met with the interest of consumers. This situation has caused the indoor shopping malls, which were built with a traditional approach, to come to a standstill.

Indoor shopping centers are carrying out some renovation works to maintain their function and competition in this new situation. Within the scope of the study, the M1 Adana Shopping Center, which was put into service in Adana in 2000, is discussed in this axis. M1 Adana Mall, which is a chain shopping center, is like the other 3 investments, has a single-story, linear plan, and reminds traditional arasta structures in terms of facade. M1 Adana Mall, which is a typical project, has managed to become one of the most preferred shopping centers in the region by experiencing two major changes in 2009 and 2016 in the face of new trends.

This study deals with the spatial changes that can be made in a traditional shopping center at the point of keeping up with the times and catching new trends. The aim of the study is to reveal the importance of the economic and functional sustainability of shopping centers.

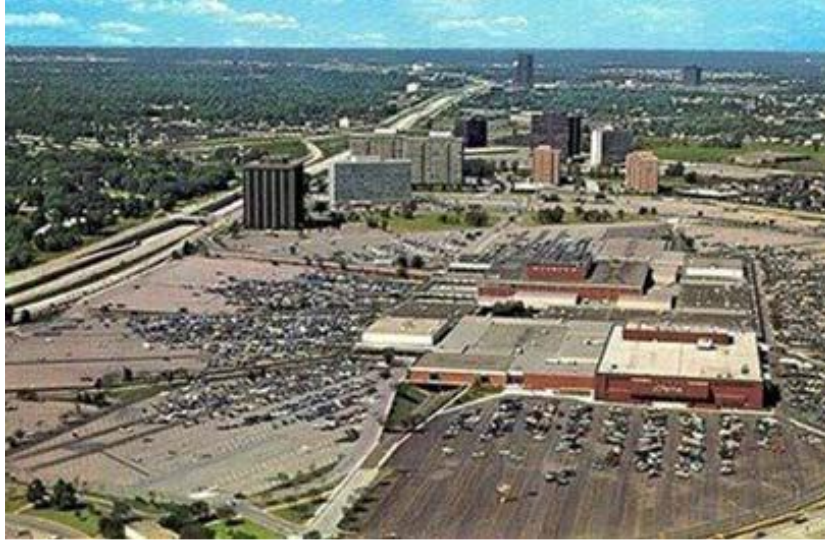
**Keywords:** Open Air Shopping Center, M1 Adana Shopping Center, Renovation, Consumption.

## GİRİŞ

İnsan yaşamının temel eylemlerinden biri olan alışveriş eylemi tarih boyunca farklı mekanlarda gerçekleşmiştir. İlk olarak Avrupa’da agora, forum ve açık pazar yerlerinde başlayan mekansal düzenlemeler değişen ihtiyaç ve kültürle beraber değişerek yerini dükkanlara bırakmıştır. Dükkanlar kalıcı ve kapalı yerler olarak alışveriş mekanlarının gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Sıralı dükkanların biraradalığı ve zamanla eklenen üst örtülerle oluşan alışveriş sokakları ile çarşı tipolojisi gelişmeye başlamıştır. Mekansal gelişmelere ek olarak alışveriş, eylem ve kültür bakımından da sürekli gelişme yaşamıştır. Bu değişimde en önemli etken endüstri devrimidir. Endüstri Devrimi üretim sistemlerinde yeni bir çığır açmıştır. Değişen üretim sistemleri, fordist yaklaşımlar ve seri üretim, tüketim anlayışını da baştan sona değiştirmiştir. Seri üretim mallarının tüketimi için seri tüketim mottosu kapitalist bakış açısıyla topluma dikte edilmiştir. Kitle iletişim araçları, reklamcılık gibi yollarla bu söylem sık sık tüketiciye hatırlatılmıştır. Bunun yanı sıra teknolojinin gelişimi, artan araç kullanımı gibi gündelik hayatın içinde gelişen yetkinlikler toplumun daha rahat tüketim yapmasını sağlamıştır. Tüm bu kültürel değişimler alışveriş mekanını doğrudan etkilemiştir. Postmodern tüketim kültürü kendine ait bir mekan olarak pasajlar ve büyük mağazaları doğurmuştur.

Yaşanan gelişmeler ve ortaya çıkan her yeni tipoloji temelde bugünün alışveriş merkezi tipolojisinin ortaya çıkışında etkili olduğu söylenebilir. Çarşılar ve dükkanlar mekansal konfigürasyon açısından alışveriş merkezlerini etkilediği gibi, pasajlar ve büyük mağazalar da kültürel bakımdan alışveriş merkezini etkilemiştir. Ancak alışveriş merkezlerini diğer alışveriş mekanlarından ayıran en önemli unsur ortaya çıkış süreci ile ilgilidir. Alışveriş merkezi öncesi her tipoloji sürecin ve ihtiyaçların bir sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Ancak alışveriş merkezi en baştan kurgulanan, tasarlanan bir mekan tipolojisidir. Onun ortaya çıkışı bir mimari proje yarışmasıyla olmuştur. 2. Dünya savaşı sonrası tahrip olan kent merkezlerine alternatif olarak kent alt merkezleri kurulmuş ve alt merkezlerde banliyöleşme süreci yaşanmıştır. Banliyölerde başlayan yeni yaşam tarzı düzen, temizlik ve güvenlik gibi faydaları sayesinde kolaylıkla benimsenmiştir. Ancak kent dışında biçimlenen bu yeni yaşam alanlarının ticari, sosyal ve kültürel mekân eksikliği büyük bir sorun haline gelmiştir. Bu soruna çözüm üretmek amacıyla 1943 yılında “New Buildings for 194X” (194X için yeni yapılar) isimli yarışma kapsamında model bir şehir tasarımına yönelik öngörüler yapılmıştır. Yarışmaya vitrin tasarımcısı ve mimar olan Victor Gruen ve ekibi ilk alışveriş merkezi tasarımı ile katılarak yeni bir dönemi açmıştır (Uluengin, 2008). Gruen ve ekibi ortada yer alan yeşil avlunun etrafını saran “U” şeklinde kapalı bir yapı tasarlamıştır. Bu tasarıma göre otomobillerle ulaşılan, ama trafikten, gürültüden ve diğer rahatsızlık verici çevresel faktörlerden izole edilmiş bir ortamda alışveriş imkânı tanıyan içe dönük, korunaklı ve kapalı “alışveriş merkezi” (shopping mall) kavramı ortaya çıkmıştır. Yeni kentsel hareket olan banliyö hayatında sosyal mekan eksikliği çeken insanlar hem alışveriş yapabilecekleri hem de serbest zamanlarını geçirebilecekleri, kolaylıkla ulaşabilecekleri güvenli bir ortam sunulmuştur. Bu yeni mekan alışveriş merkezi (shopping mall) fikrinin, savaş sonrası politikaların, kapitalizmin ve yeni kentsel yaklaşımların ortaklığından doğduğu görülmektedir (Baldauf, 2006).

Bu yeni doğan alışveriş merkezi fikri, Gruen’ in tasarımlarıyla ilk olarak Northland Center (1952, Detroit) de yapı halini almıştır. Bu kompleks yapı farklı bina kitlelerinin birbirlerine açık alanlar ile bağlanmasından meydana gelmiştir (Resim 1). İki katlı, 110 mağazadan oluşan bu yapı Antik Yunan döneminin agorasından izler taşımaktadır (Gruen, 1973).



**Resim 1:** Northland Center, Detroit, kuşbakışı görünüm (Baldauf, 2006)

Gruen' in Northland Alışveriş Merkezi'nden sonra tasarladığı ikinci proje Southdale Alışveriş Merkezi'dir. Minnesota'da bulunan yapı iki katlı olup, 72 mağaza ve yaklaşık 74.324 m2 alana sahiptir (Resim 2). Sıcaklık farkının çok olduğu bu kentte insanlar, yapılan bu yapı sayesinde, iklim şartlarından etkilenmeden, kentsel bir alanda gibi alışveriş ihtiyaçlarını karşılayabilmişlerdir. Böylelikle Gruen ilk kez tamamen kapalı bir alışveriş merkezi tasarlamıştır (Kowinski, 1985).



**Resim 2:** Southdale Alışveriş Merkezi (<https://www.theguardian.com/cities/2015/may/06/southdale-center-america-first-shopping-mall-history-cities-50-buildings>)

Bu alışveriş merkezi ile günümüz alışveriş merkezlerinin kurgusu büyük ölçüde tanımlanmış, bir tipoloji ortaya konulmuştur. Alışveriş merkezi “konumu, büyüklüğü ve dükkân çeşitliliği ile ilişkili olarak planlanan, mimari olarak ticari birimlerin bir aradalığı ile oluşan işletme” olarak ilk kez ULI (Urban Land Institute) tarafından tanımlanmıştır (Kramer, 2008). Alışveriş merkezleri dışı kapalı, kendi içine dönük bir yaşamın kurgulandığı, kentlerin karmaşık ve güvensiz ortamından izole edilmiş, mekânsal olarak tek bir yapı ya da yapılar grubundan oluşan, çeşitli mağazaların bir arada konumlandığı, açık veya kapalı formlarda bağımsız çarşılardır (Aksoy, 2009).

Bu tüketim mekanını kent merkezlerindeki alışveriş alanlarından ayıran en önemli unsur, içerisinde bulunan farklı fonksiyonlar arasındaki dengeyi en başından itibaren kurgulayarak, yatırım, işletme ve mekân planlamasını yapan ticari merkezler olmasıdır (Kademoğlu, 2011).

## **TÜRKİYE’DE ALIŞVERİŞ MERKEZLERİNİN MEVCUT DURUMU, YENİ EĞİLİMLER VE YENİLEME ÇALIŞMALARI**

Türkiye’nin alışveriş merkezi tipolojisi ile karşılaşması Amerika ve Avrupa’ dan yaklaşık 30 yıl sonra, 1980’li yıllarda gerçekleşmiştir. 80’li yıllarda Türkiye’de uygulanan neo-liberal politikalar, kentleşme, gelirin artması, kitle iletişim araçlarının ve araç kullanımının artması, küreselleşme sonucu yabancı kültürle temasın artması başta İstanbul olmak üzere metropollerde alışveriş mekanlarının değişimini tetiklemiştir (Erkip ve Özöduru, 2015). İlk alışveriş merkezi 1988 yılında devlet desteği ile İstanbul’da Galleria Alışveriş Merkezi ismiyle açılmış ve tüketicilerin yoğun ilgisiyle karşılaşmıştır. Bir alışveriş merkezinden ziyade müze ya da sergileme mekanı gibi insanlar tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilmiştir. Bu ilginin ardından Ankara’da Atakule (1989) ve Karum (1991) alışveriş merkezleri açılmıştır. 2000’li yıllardan sonra ise Anadolu şehirlerinde alışveriş merkezleri yapılmaya başlanmıştır (Sayar ve Süer, 2001). Yakın zamana kadar bu yapıları sayısı hızla artmış ve tüketiciler tarafından en çok tercih edilen alışveriş mekanlarının başında gelmiştir.

Ancak sayısı hızla artan ve plansız şekilde büyüyen alışveriş merkezi stoğunun son yıllarda doygunluğa ulaştığı görülmüştür. Yapılan bir araştırmaya göre alışveriş merkezi sayısının artış grafiğine göre son 3 yılda büyüme yavaşlamıştır. 2017’ye göre büyüme oranı sadece %5’tr. Bugüne kadar üretilen yaklaşık 13 milyon m<sup>2</sup> alışveriş merkezinin %12’sinin fonksiyonunu yitirdiğini göstermektedir. Sistem son beş yıldır her sene yaklaşık 250-300 bin m<sup>2</sup> arasında alan kaybetmektedir. Bu kayıp alanların sadece %14’lük oldukça küçük bir kısmı birtakım yenileme çalışmaları sayesinde sisteme geri dönmeyi başarmıştır (Türkiye Ticari Gayrimenkul Görünümü 1ç 2018, JLL Türkiye).

Kullanıcının mekana ilgisinin azalması alışveriş merkezi tasarımcısı ve yatırımcılarının yeni çözüm yolları aramasına neden olmuştur. Tüketicinin ilgisini tekrar çekebilmek için değişen tüketici beklentilerine uygun birtakım mekansal ve işletme açısından arayışlara girilmiştir. Karma kullanımlı alışveriş merkezleri ile alışveriş fonksiyonu yaşam, iş, kültüre ve sanat vb. fonksiyonlarla desteklenerek canlandırma çalışmaları yapılmıştır. Kentsel yaşam fonksiyonu nu canlandırmak adına açık alan kurulu alışveriş merkezleri tasarlanarak kent yaşamı yapay bir tipoloji içinde açık alanlar, yeşil su öğeleri, kentsel mobilya ve donatılar gibi düzenlemelerle simüle edilmiştir. Farklı tema arayışları yine bu arayışlar sonucu ortaya çıkmıştır. Eğlence odaklı alışveriş merkezleri, temaparklar, engeli dostu çocuk dostu yaklaşımlar hem mekanı hem de alışveriş merkezinin mağazacılık yaklaşımını doğrudan etkilemiştir. Mimari olarak da farklı konseptler (marina, kasaba, yerel Pazar, geleneksel çarşı vb.) kullanıcıya farklı mekan deneyimi sunarak tüketici ilgisini çekmeye çalışmaktadır. Mağazacılıkta da gelişen e-ticaret alışkanlığına mekansal olarak hibrit mağazalar, deneyim mağazaları, akıllı mağazalar gibi yenilikçi arayışlar sürmektedir. Tüm bu yeni eğilimler ile farklı alışveriş merkezleri hayatımıza girmekte ve tüketicilerin ilgisini bu yenilikçi tipolojiye çekmektedir.

Yeni eğilimlerle tasarlanan alışveriş merkezleri, Gruen’ in felsefesiyle üretilen kent dışı, geleneksel, içe dönük dışa kapalı alışveriş merkezlerini ekonomik ve fonksiyonel yönden sıkıntıya sokmaktadır. Ayrıca kendisi de bir tüketim metası olan mekanın da zamanla tüketilerek yok edilmesi problemi de mevcut kapalı alışveriş merkezlerini sıkıntıya sokmaktadır. Bu duruma mevcut alışveriş merkezleri ticari fonksiyonları devam ettirebilmek için birtakım stratejiler geliştirmektedir.

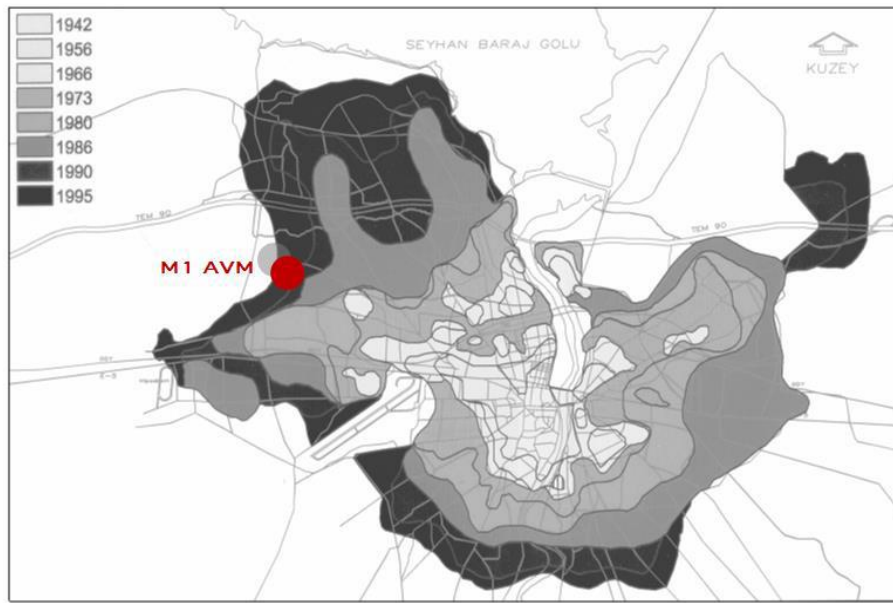
Bu stratejilerden en çok karşımıza çıkanı, işlevini yitiren bir alışveriş merkezinin ticaret fonksiyonu yerine iş, eğitim, hastane ya da kamusal bir fonksiyon uyarlanması yaparak yeniden işlevlendirme yolunu tercih edilmesidir. Bir diğer yol farklı bir fonksiyonun (ofis, konut vb.) yapıya entegre edilerek alışveriş merkezinin ticaret fonksiyonunun canlandırılmasıdır.

Yine sıkça uygulanan yöntemlerden biri olan yeniden geliştirme ise, Ticari dinamiklerin tekrar canlandırılması için yapılan anlık değişiklikler, kısmi yıkımlar ya da yeni uzantılardır. Yani yapıya ekleme/çıkarma ya da tadilat yoluyla yapılan mekansal müdahalelerdir.

En son çözüm olarak çok tercih edilmese de İşlevini yitiren bir alışveriş merkezinin yıkılıp yerine yeni bir fonksiyon ya da ticaret fonksiyonunun baskın olarak koruyan karma kullanımlı fonksiyonda yapı önerisidir. Bu yöntem özellikle planlama hatası çözülemeyen ya da fiziksel ömrünü tamamlayan yapılar için önerilmektedir.

### **BİR YENİLEME ÖRNEĞİ: M1 ADANA ALIŞVERİŞ MERKEZİ**

2000 yılında hizmete giren M1 Alışveriş Merkezi/Adana yapısı M1 zincirinin üçüncü ve en büyük yatırımıdır. Yatırım alanı olarak seçilen Adana kenti Mersin-Adana-İskenderun aksının şekillendirdiği Çukurova Metropolitan Bölgesi'nin merkezi konumunda bulunmaktadır. M1 Adana'da kentin 1995 sonrası gelişmeye başlayan kuzeybatısına yakın bir noktada konumlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre M1 Adana'nın kentin kuzeybatısında öngörülen nüfus artışı potansiyeline yakın bir noktayı seçtiği görülmektedir (Şekil 1).

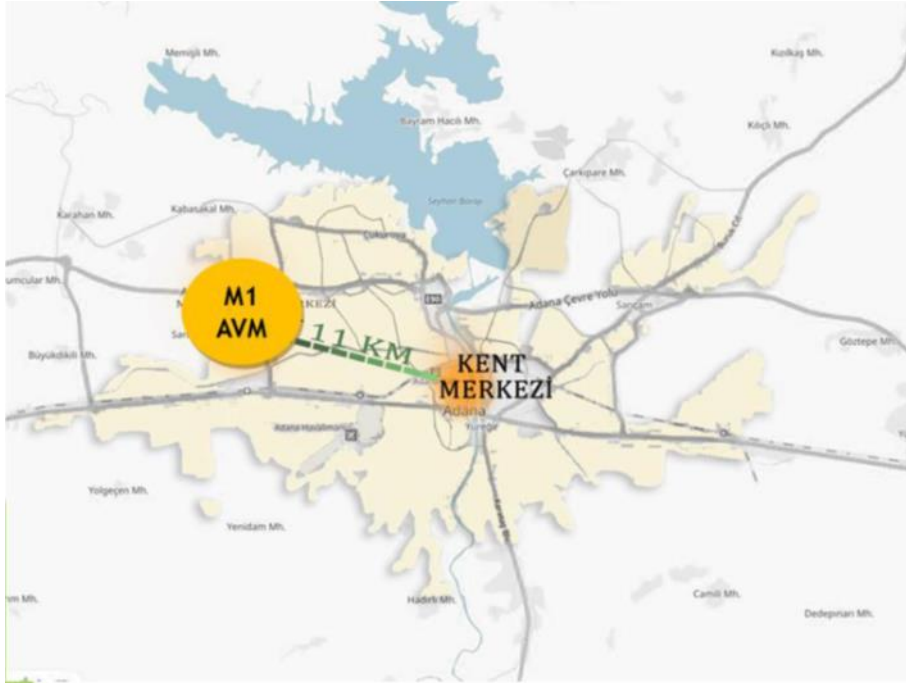


**Şekil 1: M1 Adana Alışveriş Merkezi Konumu ve Nüfus Yoğunluğu**

Avm' nin bulunduğu yakın alan yapılaşmanın seyrek ve nüfus artışının yok denecek kadar az olduğu bir nüfus durgunluğuna sahiptir (Şekil 2). M1 Avm, yapılaşmanın azaldığı, kentleşmenin bittiği kent çeperinde yer almaktadır. Kent merkezine uzak konumlanan yapı önemli bir ana arter olan Adana Çevre Yoluna 2 km uzaklıktadır (Şekil 3).



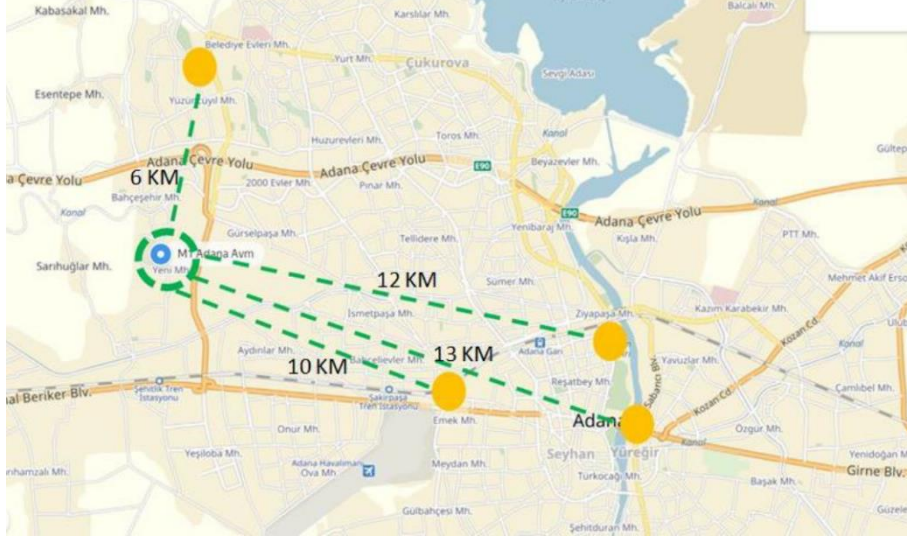
Şekil 2: Alışveriş Merkezi Çevresi Yapılaşma



Şekil 3: M1 Adana Avm Kent Merkezine Göre Konumu

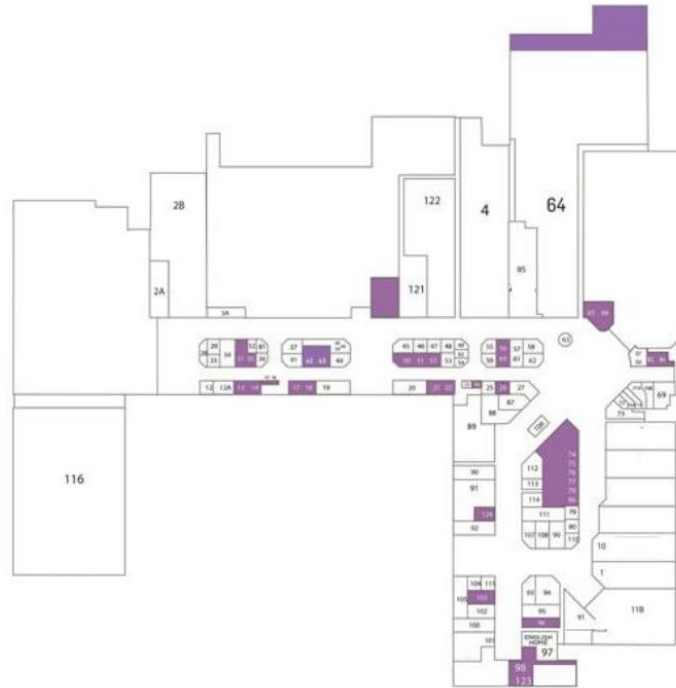
Adana kentinde M1 Adana dâhil beş alışveriş merkezi bulunmaktadır. 2000 yılına kadar iki alışveriş merkezi bulunan kentte M1 Adana üçüncü alışveriş merkezi olarak açılmıştır. Ancak kendinden önceki alışveriş merkezlerinin bölgesel alışveriş merkezi olması, ek fonksiyonlarının olmaması gibi nedenlerle M1 Adana kentte bir ilk niteliği taşımaktadır. Bu nedenle M1 Adana 2011 yılına kadar herhangi bir rekabet içinde olmamıştır.

M1 Adana'dan sonra 2011 ve 2017 yıllarında iki alışveriş merkezi açılmış, nitelik olarak M1 Adana ile rekabet ortamı yaratmıştır (Şekil 4).



**Şekil 4:** M1 Adana Avm ve Kentteki Diğer Alışveriş Merkezlerine Uzaklığı

M1 Adana 2009 yılında büyük bir değişim yaşamıştır. Yapılan ek binalarla 65 mağaza ve 67.000 m<sup>2</sup> kiralanabilir alanını 100 mağaza ve 77.000 m<sup>2</sup> kiralanabilir alana yükseltmiştir. Bu büyümenin de tüketici sayısını karşılamaya yetmemesi nedeniyle 2016 yılında tekrar bir büyüme projesi yapılmıştır. Bu projeye birlikte 85.000 m<sup>2</sup> kiralanabilir alan öngörülmüştür. 2009 ve 2016 yılında yapılan projelerle planlamada yaklaşımların değiştiği görülmüştür. İlk planlamada görülen tamamı kapalı ve içe dönük, belirli ilkelere bağlı planlama anlayışı esneyerek daha dışa dönük ve çevreyle bağlantılı, yenilikçi ve modern bir planlama anlayışıyla mekân yeniden kurgulanmıştır. Yapılması planlanan konut ve iş alanları düşünülerek batı yönünde mağazalar düzenlenerek yeni bir giriş koridoru oluşturulmuştur. Burada da paralel ilerleyen iki sirkülasyon aksı bulunur ancak planlamadan dolayı bu akslar kırılarak devam etmiştir. Bu kırılmalarla birlikte yeni alanlar ortaya çıkmıştır. Bu alanlar ise yapının yeni toplanma alanlarıdır (Şekil 5, Şekil 6).



**Şekil 5:** M1 Adana Avm Kat Planı- İlk Hali



**Şekil 6:** M1 Adana Avm Kat Planı- Mevcut Hali

En büyük değişim yeni yapılan binalar ve mevcut binalara yapılan cephe kaplamalarıdır. Bu yeni cepheler diğer M1 Avm yapılarından ve kurumsal kimlikten bağımsız bir konsept ile tasarlanmıştır. Böylece tüketiciye dışarıdan ilk olarak değiştii ve yeniledii imajını göndermektedir (Resim 3 ve Resim 4).



**Resim 3:** M1 Adana Avm Cephesi- İlk Hali



**Resim 4:** M1 Adana Avm Cephesi- Mevcut Hali

Mekânla ilgili yapılan en büyük değişiklik ise M1 Avm konseptinde olmayan açık alan kurgulu alışveriş merkezi anlayışının projede yer almasıdır. Tamamen kapalı alışveriş merkezi anlayışı yerine açık alanda alışveriş yapabilme, yemek yiyebilme, serbest zaman değerlendirebilme gibi aktivitelere imkân sağlayan açık alan kurgulu bir tüketim mekânı anlayışı M1 Avm yapıları arasında ilk kez burada uygulanmıştır. Bu yeni yapılan açık alanlarda kentsel mekânın ve kamusal yaşamın taklidi arttırılmış, postmodern çağın kentsel ve kamusal mekân anlayışının izleri daha rahat okunmaya başlanmıştır (Resim 5).



**Resim 5:** M1 Adana Avm' de Yeni Yapılan Açık Alanlar

Bu açık alanları ise 'Moda Sokağı' 'Lezzet Meydanı' gibi kentsel mekâna ait sokak, meydan gibi terimlerle tanımlayarak tüketicilerin kendilerini gerçek bir sokak ya da meydana hissetmeleri amaçlanmıştır. Kentsel mekanın bileşenleri açık bir şekilde taklit edilmiştir (Resim 6 ve Resim 7).

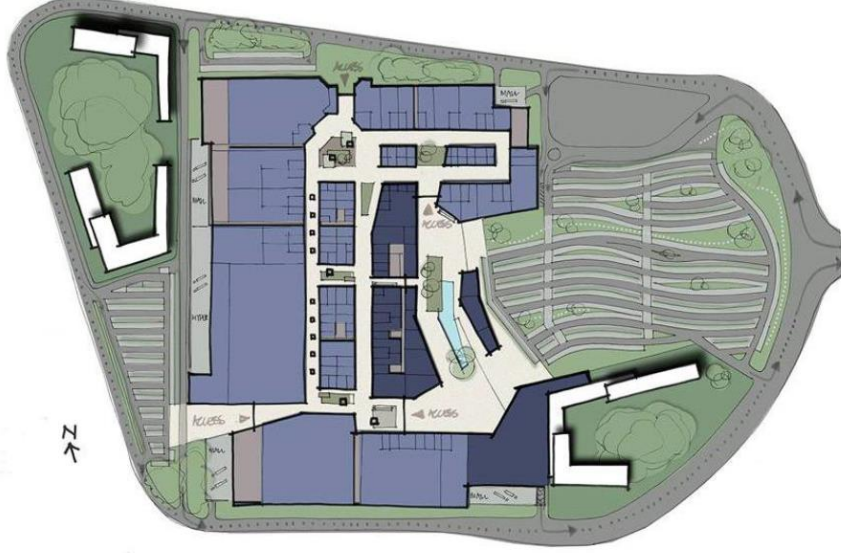


**Resim 6:** Lezzet Meydanı



**Resim 7:** Moda Sokağı

M1 Adana büyüme projesinde öngörülen başka bir konsept ise alışveriş merkezi ve **yaşam merkezi** anlayışıdır. Bu anlayış ekseninde mevcut alan üzerinde 132.000 m2 konut alanı yapılması öngörülmüştür. Proje süreci devam etmektedir (Şekil 7).



Şekil 7: M1 Adana Avm Büyüme Projesi Tasarımı

## DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Değişen tüketim kültürüne göre mekanların da değişim ihtiyacı doğmuştur. Tüketim mekanları kendisi de tüketilen bir mekân olarak zaman içinde eskimiş ve anlamını yitirmeye başlamıştır. Bu nedenle alışveriş mekanlarının kendini yenilemesi ve yeni eğilimlere cevap verebilen mekanlara dönüşmesi gerekmektedir.

M1 Adana Avm yenileme projesinde örneklediği gibi, plan bazında ekleme çıkarmalar, cephede imaj değişikliği yapılabilecek ilk çalışmalardır. Konsept anlayışında değişiklik de yapılabilir. Alışveriş merkezi konut alanlar, iş merkezleri gibi ek fonksiyonlar ile desteklenerek karma kullanımlı alanlar tasarlanabilir. Böylece alışveriş merkezi, konut ya da iş merkezinden oluşan yaşam komplekslerine dönüşebilir. Mekan konfigürasyonunda da yenilikler yapılabilir. M1 Adana’ da olduğu gibi açık alan kurgulu mekanlar eklenebilir, kapalı alışveriş merkezi yerine açık hava alışveriş merkezine dönüştürülebilir.

Yapılan tüm bu mekansal müdahaleler ve konsept değişiklikleri çağımızın tüketicisinin beklentileri doğrultusunda yapılmalıdır. Böylece mevcut bir alışveriş merkezi fiziksel ömrünü tamamlamadan atıl duruma gelmekten kurtarılabilir, ekonomik ve mekansal anlamda fonksiyonunu devam ettirebilir.

Günümüzün en önemli sorunlarından biri olan hızlıca tüketip yok etme anlayışı yerine makul çözümlerle sürdürülebilir bir anlayış gözetilmelidir.

## KAYNAKLAR

Aksoy, İ. M., 2009, Günümüz Alışveriş Kavramında Değişme Olgusu ve Bu Olgunun Alışveriş Merkezi Tasarım İlkeleri Üzerindeki Belirleyici Etkilerinin İrdelenmesi: İstanbul Kenti Modeli, *Y.T.U. Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Erkip, F., Özuduru, B. (2015) Retail development in Turkey: an Account After Two Decades of Shopping Malls in the Urban Scene, *Progress in Planning* (102) 1-33.

Gruen, V., 1973, Centers for the urban environment, survival of the cities, *New York*, Van Nostrand Reinhold Company.

Kademoğlu, H., 2011, Modern Yaşamın Kamusal Mekanları Olarak Alışveriş Merkezleri, *İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Kowinski, W. S., 1985, *The Mallng of America*, *New York*, William Morrow and Company.

Kramer, A., 2008, *Retail Developments*, *Washington*, Urban Land Institute.

Sayar, Y. ve Süer, D., 2001, *Alışveriş Merkezleri Türkiye Örnekleri*, *Ege Mimarlık*, 40-41, 14-19.

Uluengin, M. K., 2008, *Tarihsel Süreç İçerisinde Ticaret-Alışveriş Fonksiyonlarının İrdelenmesi ve Açık Alan Kurgulu Alışveriş ve Yaşam Merkezleri*, *YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

## **ÖRGÜTSEL İLETİŞİM VE ÖRGÜT YÖNETİCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR LİTERATÜR TARAMASI**

**Nesrin Ada<sup>1\*</sup>, Evrim Güneş<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>*Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim ve Organizasyon, İzmir, Türkiye.*

*ORCID Code: 0000-0001-2345-6789*

<sup>2</sup>*Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim ve Organizasyon Doktora Öğrencisi,  
İzmir, Türkiye.*

*ORCID Code: 0000-0001-9281-3284*

### **ÖZET**

Bu çalışmanın amacı, iletişimin her daim aktif olduğu örgütlerde yöneticilerin kişilik özelliklerinin örgütsel iletişimi nasıl etkilediğini açıklayarak akademik alandaki bir boşluğu doldurmak ve literatüre katkıda bulunmaktır. Örgütler canlı ve dinamik sistemlerdir; etkin ve verimli yönetilebilmeleri, çevredeki değişimlere uyum sağlayabilmeleri ve örgütsel amaçlara ulaşılabilmesi için kaliteli iletişime ihtiyaç vardır. İletişim sürecinde yer alan kaynak, kodlama, mesaj, gürültü ve alıcı gibi öğelerin özellikleri, iletişimin kalitesini etkileyebilmektedir. Kaynak ve alıcının kişilik özellikleri ise, iletişimin niteliğinin yanı sıra iletişim biçimini de şekillendirmektedir. Örneğin; dışadönük bireyler genellikle sözlü iletişimi, içedönük bireyler ise yazılı iletişimi tercih edecektir. Mevcut literatürde örgütsel iletişim ve yöneticilerin kişilik özelliklerini ilişkilendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Örgüt içinde özellikle yöneticiler, Thayer'ın amaçlara göre iletişim sınıflandırmasında yer alan bilgi sağlayıcı, değerlendirici, eğitici ve öğretici, inandırıcı ve etkileyici iletişim türlerinin hepsini kullanmaktadırlar. Örgütle ve çalışanlarla ilgili çeşitli bilgi, karar, emir, değerlendirme ve geri bildirimlerini diğer kademelere iletmektedirler. Dolayısıyla örgüt içinde iletişimi en çok kullanan yöneticilerin sahip olduğu kişilik özellikleri, örgütsel iletişim ve çatışma çözme biçimlerinin de temel belirleyicisi olabilmektedir. Örneğin; dışadönük yöneticiler çatışmalarda yüzleşmeyi tercih ederken, içedönük yöneticiler yüzleşmekten kaçınacaktır. Bu kapsamda literatür taraması ile betimleyici bir çalışma yapılmıştır. İlk olarak örgütsel iletişim ve kişilik kavramları ana hatlarıyla ele alınmıştır. Daha sonra literatürde iletişimle ilgili olarak en sık kullanılan kişilik modeli olan "Beş Faktör Kişilik Modeli" ele alınarak, yöneticilerin bu modelde belirtilen kişilik özellikleri dahilinde örgütsel iletişimi nasıl kullandıkları yorumlanmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Kişilik, Örgüt, Yönetici, Yönetim, Örgütsel İletişim

### **A LITERATURE REVIEW ON THE RELATIONSHIP BETWEEN ORGANIZATIONAL COMMUNICATION AND PERSONALITY TRAITS OF ORGANIZATIONAL MANAGERS**

#### **ABSTRACT**

The aim of this study is to fill a gap in the academic field and contribute to the literature by explaining how the personality traits of managers affect organizational communication in organizations where communication is always active. Organizations are living and dynamic systems; qualified communication is needed so that they can be managed effectively and efficiently, adapt to changes in the environment, and achieve organizational goals. The characteristics of elements such as source, coding, message, noise and receiver in the communication process can affect the quality of communication. The personality traits of the source and the receiver shape the communication style as well as the quality of the communication. For example; extroverted individuals will generally prefer verbal communication, while introverted individuals will prefer written communication. In the current literature, no study has been found that relates organizational communication and personality traits of managers. In the organizations, especially the managers use all of the communication types that are informative, evaluative, educational and instructive, persuasive and impressive, which are included in Thayer's classification of communication according to purposes. They convey various information, decisions, orders, evaluations and feedbacks about the organization and employees to the other levels. Therefore, the personality traits of the managers who use communication the most in the organization

can also be the main determinant of organizational communication and conflict resolution styles. For example; extroverted managers will prefer to confront conflicts, while introverted managers will avoid confrontation. In this context, a descriptive study was conducted with literature review. Firstly, the concepts of organizational communication and personality are outlined. Then it is tried to explain how managers use organizational communication within the personality traits indicated in “Five Factor Personality Model”, which is the most commonly used personality model in the literature.

**Keywords:** Personality, Organization, Manager, Management, Organizational Communication

## GİRİŞ

Örgütler, iletişim sayesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. İletişim olmadan örgütlerin de var olması mümkün değildir. Hem iç çevrede çalışanları yönlendirmek hem de dış çevreye ve potansiyel müşterilere ulaşmak ve mevcut müşterilere hizmet verebilmek için iletişime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda, örgütlerin başarılı şekilde işlerini yürütebilmesi için örgütsel iletişim kaliteli ve etkin olmalıdır.

Örgütlerde etkin bir yönetimin gerçekleşmesi, iyi bir iletişim sürecine bağlıdır. Planlama, örgütleme, yöneltme ve kontrol ile ilgili yönetim kararlarını alırken oluşturulan fikirler çeşitli şekillerde gönderici ve alıcının karşılıklı duygu ve jestlerini de içererek iletilmektedir. Kısaca; iletişim, örgütsel faaliyetin temelini oluşturmaktadır (Eren, 2006: 353). Örgütsel amaçlara ulaşabilmek için; nelerin, ne zaman, nasıl ve kimler tarafından yapılması gerektiği çok iyi bilinmelidir. Örgütsel iletişim süreci, örgütsel faaliyetlerin devamında gerekli bilgi akışını sağlamaktadır (Tutar ve Yılmaz, 2003:128; Atak, 2005: 60). Dolayısıyla örgütün devamlılığının da iletişime bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

İletişim, tüm yöneticiler için astlar, meslektaşlar ve müşterilerle etkileşimi ve onları dinlemeyi içeren merkezi bir faaliyettir. Eren'e (2006: 353) göre; özellikle yöneticilerin astlarıyla kurduğu iletişimin, onları koordine etmede, güdülemede ve işleri doğru şekilde yapmalarını sağlamada kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Mintzberg (1975: 6), yöneticilerin belgeler yerine sözlü medyayı, telefon görüşmelerini ve toplantıları tercih ettiğini ve zamanlarının büyük bir kısmını sözlü iletişimde geçirdiklerini ifade etmiştir.

Nwagwu (2014), günümüzün bilgi odaklı ekonomisinde, bilginin yönetici ile astlar arasında ve yatay olarak örgüt için olağanüstü başarı elde etmek amacıyla birlikte çalışan astlar arasında serbestçe ve etkili bir şekilde akışının önemli ölçüde dikkate değer olduğunu belirtmiştir (Solaja vd., 2016: 100). Yönetimsel yetkinliklerin taksonomisini oluşturan Tett vd. (2000: 249), yöneticilerin iletişimle ilgili olarak sahip olması gereken 4 yetkinlik kriteri belirlemiştir:

**Dinleme Becerileri:** Başkalarının söylediklerine aktif olarak katılır.

**Sözlü İletişim:** Düşüncelerini sözlü olarak açık, hoş ve anlaşılır bir şekilde ifade eder.

**Kamuoyuna Sunum:** Materyalleri insan gruplarına sunmada etkili ve rahattır.

**Yazılı İletişim:** Kendini yazılı olarak açık ve özlü bir şekilde ifade eder.

Şüphesiz, örgütsel iletişimin kalitesi çeşitli unsurlardan etkilenecektir; kişilik de bu unsurlardan biridir. İnsanların sosyal etkileşimde bulunurken sergilediği bilişsel ve duyuşsal davranışlar, kişiliğin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kurdukları iletişim de kişilik yapılarından etkilenecektir. Bu çalışmada, “Kişilik özellikleri örgüt yöneticilerinin örgütsel iletişim stilini nasıl etkiler?” sorusuna cevap aranacaktır.

## Örgütsel İletişim

İletişim; bilgi, fikir ve duyguların bir kişiden diğer bir kişiye geçme sürecidir (Eren, 2006: 353). Daha genel bir tanımlama yapılacak olursa, iki sistem arasındaki bilgi alışverişi denilebilir (Dökmen, 2000: 19; Cüceloğlu, 1999: 68). Örgütsel iletişim ise; Karakoç (1989) tarafından birden fazla insanın ortak amaçlar etrafında toplanıp, güç birliği yaparak çalışabilmeleri için biçimsel ve biçimsel olmayan her türlü etkinliğin paylaşılması olarak tanımlanmaktadır (aktaran Şimşek, 2011: 6). Örgütle ilgili her türlü karar ve değişiklik hakkında çalışanların bilgilendirilmesinin yanı sıra, örgütün dış çevreyi tanınması ve çevre tarafından tanınması ihtiyacı, iletişimi örgütün en önemli unsurlarından biri haline getirmektedir (Çetintaş, 2016: 173). Günümüzde birçok firma, örgütsel verimliliğin sadece yapı, süreç ve teknolojik değişikliklerle değil, başarının esas kaynağı olan “önce insan” felsefesiyle gerçekleşeceğini anlamıştır (Akıncı, 1998: 7). Dolayısıyla insan kaynağından faydalanabilmek için örgütsel iletişim bir zorunluluktur.

Örgüt için yaşamsal değeri olan örgütsel iletişim, yönetim etkinliklerinin başarısından, kendini gerçekleştirmeye kadar pek çok işlevi yerine getirmektedir. Bireyleri, duyguları, değerleri, amaçları, birimleri kısaca örgütteki maddi ve manevi birçok öğeyi birbirine bağlayan, aynı zamanda bu öğelerin yeniden üretilmesini sağlayan döngüsel bir süreçtir. Bu bağlamda örgütsel iletişimin en önemli işlevi, kan dolaşımına benzer bir mekanizmayla örgütün var olmasını sağlamasıdır (Şimşek, 2011: 58). Bulutlar ve Kamaşak (2008: 129) tarafından yapılan araştırmada; örgütsel iletişimin iş doyumunu olumlu yönde etkilediği, özellikle yöneticiler ile iletişimden doğan tatmin düzeyinin büyük oranda örgütsel iletişim ile açıklandığı tespit edilmiştir. Weihrich ve Koontz (1993)’a göre; bir örgütteki iletişimin amacı, değişimi ve örgütün refahına yönelik eylemi etkilemektir. İletişim, yönetim işlevlerini bütünleştirdiği için işletmelerin iç işleyişi için gereklidir. Özellikle örgütün amaçlarını oluşturmak ve yaygınlaştırmak, başarıları için planlar geliştirmek, insan ve diğer kaynakları en etkin ve verimli şekilde organize etmek, örgüt üyelerini seçmek, geliştirmek ve değerlendirmek, insanların katkıda bulunmak istedikleri bir iklimi yönlendirmek, motive etmek, yaratmak ve performansı kontrol etmek iletişim sayesinde mümkün olmaktadır (Solaja vd., 2016: 100-101).

Örgütsel iletişimin fonksiyonları; bilgi sağlama, ikna etme ve etkileme, emretme ve öğretme ve birleştirme olmak üzere dört grupta toplanmaktadır (Tutar ve Yılmaz, 2003: 128; Gürgen, 1997: 25). Karar verme ve sorun çözümede iletişimin sağladığı bilgi kullanılmaktadır. İkna etme, karşıdaki kişinin davranış, düşünce ve tutumlarını istenen yönde etkileme ya da değiştirme sürecidir. Etkileme ise, karşıdaki kişinin tutum ve davranışlarını onun istek ve amaçlarına ters düşmeyecek şekilde daha uzun sürede değiştirme girişimidir. İkna çabasında iletişimin amacı açıkça belli edilmesine karşın, etkilemede daha gizli ve uzun dönemli bir iletişim stratejisi vardır. Yöneticiler iletişim sayesinde çalışan davranışlarını yönlendirmektedir, eğitim ise yine iletişim aracılığıyla verilmektedir. Bireyler iletişim sayesinde örgütsel amaçlar etrafında toplanmaktadır (Tutar ve Yılmaz, 2003:128).

Örgütlerde, örgüt içine ve dışına dönük iki tür iletişim akışı vardır: rutin ve planlı iletişim. Rutin iletişim; günlük iş yaşamında çalışanlar tarafından örgüt yapısının kuralları çerçevesinde, iç veya dış çevreye dönük olarak rutin işlerin gerçekleştirilmesi ya da çalışanlar arasında çeşitli nedenlerle haberleşme sağlanması ve ortak bir anlayışın oluşturulması için, formal veya informal içerikte, yüz yüze ya da uzaktan, bilgisayar ve telefon aracılığıyla her gün yeniden üretilmektedir. Planlı iletişim ise; yönetim veya yönetimin yetki verdiği kişi ve bölümlerin kontrolünde bilinçli ve genelde uzun vadeli planlanan, iç ve dış kitleleri hedef alan ve yönetilen iletişimdir (Tunçel, 2011: 254).

Örgütlerde iletişim biçimsel veya biçimsel olmayan yollarla gerçekleştirilebilmektedir. Biçimsel kanallar genellikle örgüt planlarında açık olarak belirlenmekte ve her çalışan kime karşı sorumlu

olduğunu, kim tarafından denetleneceğini, yetkilerinin ne olduğunu, karşılaştığı sorunların çözümü için kime danışacağını önceden bilmektedir. Bu tür ilişkiler yatay ve dikey iletişim kanalları yoluyla gerçekleşmektedir (Gürgen, 1997'den aktaran Sabuncuoğlu ve Gümüş, 2016: 121). Biçimsel olmayan iletişim ise, düzenlenmeyen, resmi yolları önceden belirlenmeyen bir iletişim olmakla birlikte, dedikoduları ve kasıtlı tahminleri de içermektedir. Örgüt içinde doğal olarak gelişmektedir ve çalışanların sosyal tatmini açısından biçimsel iletişimden daha önemlidir (Tutar ve Yılmaz, 2003: 142). Biçimsel iletişimi, işlerin yapılmasına yönelik formal yol, biçimsel olmayan iletişimi ise örgüt içerisinde bireylerin sosyal ilişkilerde bulunmasını sağlayan informal yol olarak düşünmek mümkündür.

Yöneticiler uygun iletişim stillerini kullanarak fikirleri iletme, destek oluşturma, müzakere etme ve örgüt içinde ve dışında etkili bir şekilde konuşma becerisine sahip olmalıdır. Bir yönetici ne kadar parlak veya deneyimli olursa olsun, etkili iletişim becerilerinden yoksunsa, işi ve çalışanları koordine etme, organize etme, planlama ve kontrol etme yönetim boyutlarında ve belirlenen hedeflere ulaşmada başarısız olacaktır. Çünkü zayıf iletişim becerisi, örgütsel üretkenliği etkin bir şekilde sürdürme girişimlerinde üst ve astlar arasında bilgi aktarım sürecini engelleyecektir (Solaja vd., 2016: 100).

İletişim stillerini bir arada gruplandıran psikoloji temelli beş ana çalışma vardır (Bales, 1970; Leary, 1957; Lieberman, Yalom ve Miles, 1973; Mann, Gibbard ve Hartman, 1967; Schutz, 1958 aktaran Cherfan, 2016: 28). Norton (1983) ise bu stilleri sentezleyip 11 stil ortaya çıkarmıştır (Cherfan, 2016: 28-31; Dursun ve Aydın, 2011: 265-267):

**Baskın (Dominant):** Kısa ifadeler, az uyum ve başkalarının davranışlarını değiştirmeleri için daha fazla talep kullanarak daha uzun ve daha yüksek sesle yanıt verir. Kendinden emin, hevesli, güçlü, aktif, rekabetçi, kendine güvenen, kibirli ve iş sever gibi görünür.

**Dramatik (Dramatic):** Abartıları, hikayeleri, metaforları ve yergiyi kullanarak kasıtlı bir şekilde mesaja dikkat çeker. Dramatiklik popülerliği, statüyü, özgüveni ve çekiciliği etkiler.

**Çekişmeli (Contentious):** Tartışmacıdır. Baskın stille yakından ilişkilidir, ancak daha olumsuz bileşenlerle.

**Kesin (Precise):** Kavramları belirsizliğe yer vermeyecek biçimde net olarak açıklar. Konuya hakimdir ve iddiaların belgelenmesine önem verir.

**Animasyonlu (Animated):** Sık ve sürekli göz teması sağlar ve birçok yüz ifadesi ve hareketi kullanır. Duygular, yüzünde kolayca tanımlanır.

**İzlenim bırakan (Impression Leaving):** Yansıttığı iletişim uyarımları nedeniyle hatırlanır.

**Rahat (Relaxed):** Kaygısızlık, sakinlik ve güven gibi mesajları işaret eder.

**Özenli (Attentive):** Empati yapar ve diğer kişinin dinlendiğini bildiğinden emin olur.

**Açık (Open):** Konuşkan, çekincesiz, sır saklamayan, açık sözlü, dışa dönük ve cana yakındır.

**Arkadaş canlısı (Friendly):** Diğerlerini dikkate alır, onaylar ve olumlu bir şekilde tanır; böylece çekicilik, sosyallik, liderlik ve olası sosyal statünün güçlü bir göstergesi haline gelir.

**İletişimci imajı (Communicator Image):** Başkalarıyla etkileşim kurmayı kolay bulurlar. Kişinin kendi iletişim yeteneğinin imajını ifade eder.

### **Kişilik**

Kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum şeklinin özelliklerini kapsayan bir kavramdır (Silah, 2005: 201). Allport (1961) kişiliği, bireyin dinamik bünyesindeki davranış ve düşünce özelliklerini belirleyen psikofiziksel sistemler olarak tanımlamıştır (aktaran Basım vd., 23). Kişilik kavramı ile ifade edilmek istenen, bireyin ayırt edici özellikleridir. Bu özellikler, bireyin kendine özgü ve süreklilik arz eden tavırlarının davranışsal ve süreklilik yönünü oluşturmaktadır (Sarıtış, 1997: 528). Her bireyin kişilik yapısı nedeniyle çevreyi

etkilediği ve çevreden etkilendiği öne sürülmektedir (Zel, 2007: 491). Kişilik yapısı davranışlara yansıma yoluyla çevreyi etkileyebilmektedir.

Kişilikle ilgili farklı yaklaşımlara dayanarak pek çok kuram ortaya atılmıştır; psikodinamik kuramların öncüleri Freud (Psikanaliz), Adler (Bireysel Psikoloji), Jung (Analitik Psikoloji), Horney (Nevrozlar ve İnsan Gelişimi), Fromm (Özgürlükten Kaçış), Sullivan (Kişiler Arası İlişkiler) ve Erikson (İnsanın Sekiz Çağı); davranışçı ve bilişsel kuramların öncüleri Skinner (Radikal Davranışçılık), Miller ve Dollard (Eklektik Davranışçı Yaklaşım), Bandura (Sosyal Bilişsel Kuram) ve Kelly (Kişisel Yapılar Kuramı); araştırma odaklı kuramların öncüleri Allport (Ayrırcı Özellik Kuramı), Cattell (Faktör Analitik Ayrırcı Özellik Kuramı), Eysenck (Biyoloji Temelli Faktör Analitik Ayrırcı Özellik Kuramı) ve McCrea ve Costa (Beş Faktör Kuramı); insancıl/varoluşçu kuramların öncüleri ise Rogers (Birey Merkezli Yaklaşım), Maslow (Kendini Gerçekleştirme Kuramı) ve May (Varoluşçu Psikoloji)'dir (İnanç ve Yerlikaya, 2018: vii-viii). Kişiliğe ilişkin psikanalitik, özellik, hümanistik, davranışsal-sosyal öğrenme ve bilişsel olmak üzere temel beş yaklaşım vardır (Koçarlan, 2005'den aktaran Şimşek, 2011: 47): Psikanalitik yaklaşım bilinçaltını, özellik yaklaşımı doğuştan gelen kalıtsal özellikleri, hümanistik yaklaşım bireye verilen değeri, davranışsal-sosyal öğrenme yaklaşımı birey-çevre etkileşimini, bilişsel yaklaşım ise bilişsel mekanizmanın işleyişini ele almaktadır. Bu yaklaşımlar kısmen doğrudur ancak hiçbiri kişilik hakkında bütüncül bir tanım sağlayamamaktadır. Ayrıca söz konusu yaklaşımların birbiriyle karşılaştırmaya olanak vermeyen yapısı, bütünleştirilmelerine engel olmaktadır. Genellikle insanların tutarlı davranış örüntülerini açıklamak için bir yaklaşımın seçilmesi önerilmektedir.

Kişilik yapısı davranışları belirleyici özelliğe sahip olmakla birlikte, iletişimde de önemlidir. Eren'e (2006: 361) göre; çekingen bireyler kendi iletişim sistemlerini kişiliklerine özgü biçimde kurmaktadır. Bu sistem girişimci bireylerin kurduğu iletişim sisteminden farklıdır. Bir diğer husus da bireyin geçmişte o iletişim konusu hakkında edindiği bilgilerin derecesi ve tecrübeleridir. Ayrıca kişinin sahip olduğu din, ahlak ölçüleri, politika, yaşam standartları ve alışkanlıklarıyla ilgili geliştirdikleri tutum ve ölçüler, kişiliğin bir parçasını oluşturarak iletişim sürecine yansıyacaktır. Birey, acemisi olduğu veya tecrübe etmediği bir konu hakkında etkin şekilde iletişim kuramayacaktır. Eğer konu hakkında yakın bilgi ve tecrübe sahibi ise, o konudaki inanç ve tutumları daha sağlamdır ve iletişimde hata yapma olasılığı azalacaktır.

Örgütsel iletişimde başrol oynayan yöneticilerin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik çeşitli araştırmalar yapılmıştır. McClelland'a (1987: 219-220) göre; belirlenen 42 özellikten en sık kullanılanları güven, azim, enerji, çalışkanlık, beceriklilik, yaratıcılık, öngörü, girişim, çok yönlülük, zeka ve anlayıştır. Zapalska (1997), rekabetçi olma, aktif olma, bağımsız olma, güven duyma, empati, duygu ya da diğer insanlar için dikkate alma gibi daha kadınsı özelliklerden kendine güvenme gibi tipik erkek özellikleri arasında bir ayırım yapmıştır (aktaran Legohérel vd., 2004: 110).

Yöneticilerin iletişim tarzı ile kişilik özelliği arasında bağlantı kuran yapı davranıştır. Örgütlerdeki davranışı kişilikle ilişkilendiren altı kişilik özelliği belirtilmiştir (French vd., 1985; Robbins vd., 2009; Ajila, 2014'ten aktaran Solaja vd., 2016: 104-105):

**Kontrol odağı:** Yaşamının dış güçler tarafından kontrol edildiğine inanan bir yönetici, çekişmeli veya rahat iletişim tarzlarını benimseyebilir. Bu da düşük iş tatminine, iş ortamından yabancılığa ve zayıf bilgi yönetimine neden olabilir. İç kontrol odaklı yönetici ise, dramatik, animasyonlu, izlenim bırakan, açık, samimi ve kesin iletişim tarzlarını benimseyebilir. Bu da onun iş doyumunu, bağlılığını, sorumluluk kabul etme duygusunu ve eylemlerine göre performans değerlendirmesini artırır.

**Otoriterlik:** Otoriter bir yönetici, çekişmeli ve baskın iletişim tarzlarını benimseyebilir. Bu da empati ve farklı durumlara uymayı gerektiren bir işin performansını olumsuz yönde etkileyebilir.

**Makyavelizm:** Makyavelist bir yönetici pragmatiktir, duygusal mesafeyi korur. İşyerinde rahat, çekişmeli ve baskın iletişim tarzlarını kullanabilir. Önemli işlerde veya sorumluluklarda üretkendir.

**Benlik saygısı:** Özsaygısı yüksek yöneticiler, dramatik, rahat, izlenim bırakan, arkadaş canlısı ve açık iletişim tarzlarını benimseyebilirler. Düşük özsaygılı bir yönetici ise, hareketli, özenli ve kesin iletişim tarzlarını benimseyebilir.

**Kendi Kendini İzleme:** Yüksek öz denetimli yöneticiler, farklı izleyiciler için farklı yüzler takabilir ve baskın, özenli ve arkadaşça iletişim tarzlarını benimseyebilir. Düşük öz denetime sahip yöneticiler ise dramatik, açık, kesin ve izlenim bırakan iletişim tarzlarını kullanabilir.

**Risk Alma:** Yüksek risk eğilimi olan yöneticiler, daha hızlı kararlar alırlar ve baskın, çekişmeli, rahat ve açık iletişim tarzlarını kullanırlar. Düşük risk alan yöneticiler ise dramatik, hareketli, özenli, izlenim bırakan ve kesin iletişim tarzları kullanabilirler.

Kişiliğe dair önemli yaklaşımlardan biri de duygusal dengesizlik/nevrotiklik, dışadönüklük, tecrübeye açıklık, uyumluluk ve sorumluluk özelliklerinden oluşan Beş Faktör Modelidir (McCrae ve Costa, 1987: 81; Goldberg, 1990: 1217; Barrick ve Mount, 1991: 1). Bu faktörler “Büyük Beş” olarak da bilinir (Goldberg, 1981’den aktaran John ve Srivastava, 7); bu başlık, faktörlerin her birinin son derece geniş olduğunu vurgulamak için seçilmiştir. Böylece, Büyük Beş yapısı kişilik farklılıklarının sadece beş özelliğe indirgenebileceği anlamına gelmemektedir. Aksine, en geniş soyutlama düzeyindeki kişiliği temsil etmekte ve her boyut çok sayıda farklı, daha spesifik kişilik özelliklerini içermektedir. Bahsedilen beş kişilik faktörünün özellikleri şu şekildedir (Bono vd.den aktaran Basım vd. 2009: 22-23):

**Duygusal dengesizlik/Nevrotiklik (neuroticism):** Suçluluk, sinirlilik, hüzn ve korku gibi olumsuz duyguları yaşama eğilimidir. Duygusal dengesizliği yüksek kişiler kaygılı, güvensiz, içine kapanık, sinirli; düşük kişiler ise rahat, özgüvenli ve sabırlıdır.

**Dışadönüklük (extraversion):** Dışadönük bireyler pozitif, sosyal, enerjik, neşeli, baskın, iddialı ve diğerlerine karşı ilgili; içedönük bireyler, çekingen, sakin, yalnızlığı tercih eden bireylerdir.

**Tecrübeye açıklık (openness to experience):** Tecrübeye açık bireyler hayal kuran, maceracı, orijinal, yaratıcı, meraklı, kendi düşünce ve duygularına yönelen; tecrübeye kapalı olan bireyler ise geleneksel, tutucu, ilgisiz olarak nitelendirilmektedirler.

**Uyumluluk (agreeableness):** Uyumlu kişiler güvenilir, yumuşak başlı, açık sözlü, fedakar, alçak gönüllü; uyumsuz kişiler ise düşmanca, yarışmayı seven, güvenilmez, inatçı, kaba ve şüphecidir.

**Sorumluluk (conscientiousness):** Sorumluluğu yüksek olan kişiler azimli, hırslı ve başarı yönelimli iken; düşük olanlar plansız, erteleyen ve disiplinsiz bireylerdir.

Beş faktör kişilik modeli, geniş bir yelpazede yer alan kişilik yapılarının entegrasyonunu sağlaması ve böylelikle farklı yönelimlere sahip araştırmacılar arasındaki uzlaşmayı nispeten kolaylaştırması; kişilik özellikleriyle davranışlar arasındaki ilişkilerin sistematik bir biçimde incelenebilmesine olanak sağlaması ve kişiliği beş alt faktöre dayandırarak kişiliğe dair genel bir tanımlama sağlaması açısından ilgi çekicidir (Horzum vd., 2017: 399). Bireylerde çeşitli ölçütlerle yapılan testlerde birçok kişilik özelliği bir arada bulunmasına rağmen, bu model hemen her kişilik tipini bir şekilde bu beş faktör bünyesinde toplayabildiği için en çok kabul gören çalışmalardan biridir (Burger, 2006’dan aktaran Karahan, 2019: 62). Araştırmacılar, son zamanlarda Beş Faktör Modelinin örgütlere etkisini araştırmaya yönelmiştir. Bir araştırma, kişiler arası etkileşimleri içeren işlerde, sorumluluk, uyumluluk ve duygusal istikrar faktörlerinin iş performansı ile ilgili olduğunu bulgulamıştır. Takım çalışmasını içeren işlerde ise duygusal istikrar ve uyumluluğun daha güçlü etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Mount vd., 1998: 145). Hertel ve arkadaşları (2008: 241); dışadönüklük ve nevrotiklik, iletişim ortamı tercihlerini belirlemede etkili kişilik özellikleri olduğunu tespit etmiştir. Basım ve arkadaşları (2009: 31) çatışma çözmede tecrübeye açıklık, sorumluluk, dışadönüklük ve uyumluluğun etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

### Yöneticilerin Kişilik Özellikleri ve Örgütsel İletişim İlişkisi

Bazı kişiler örgütlerde çok sıkı çalışırken bazıları gerekenin en azını yapmaktadır. Bazıları kapalı mekanda, bazıları sahada çalışmayı sevmektedir. Bazıları işlerinde tatmin olmuş görünürken bazıları mutsuzdur. Bazıları lider olmayı ve yönetmeyi arzularken, bazıları takipçi olmayı ve yönetilmeyi istemektedir (Hunt, 1993: 11). İnsanların davranışlarındaki tüm bu farklılıkların sebebini kişilik yapısıyla ilişkilendirmek mümkündür.

Bartram (2005: 1185), 29 ampirik çalışmanın meta analizi sonucu “Büyük Sekiz” yönetsel yetkinlik tanımlamış ve bunları “Büyük Beş” kişilik özellikleriyle ilişkilendirmiştir.

**Tablo 1:** Sekiz Büyük Yetkinlik ve Üst Düzey Tanımları

Yetkinlik alan adı	Yetkinlik alanı tanımı	Büyük Beş, motivasyon ve yetenek ilişkileri
Liderlik ve Karar Verme	Kontrolü ele alır ve liderlik yapar. Eylemi başlatır, yön verir ve sorumluluk alır.	Güç ve kontrol ihtiyacı, dışa dönüklük
Destekleme ve İş birliği	Başkalarını destekler ve onlara saygı gösterir. Kişiler ve ekipler, müşteriler ve personel ile etkili bir şekilde çalışarak insanları ilk sıraya koyar. Örgütün değerlerini tamamlayan açık kişisel değerlerle tutarlı davranır.	Uyumluluk
Etkileşim ve Sunum	Etkili iletişim ve ağlar kurar. Başkalarını başarıyla ikna eder ve etkiler. Başkalarıyla kendinden emin, rahat bir şekilde ilişki kurar.	Dışa dönüklük, genel zihinsel yetenek
Analiz Etme ve Yorumlama	Açık analitik düşüncenin kanıtını gösterir. Karmaşık problemlerin ve sorunların kaynağına iner. Kendi uzmanlığını etkin bir şekilde uygular. Yeni teknolojiyi hızla benimser. Yazılı olarak iyi iletişim kurar.	Genel zihinsel yetenek, yeni deneyime açıklık
Oluşturma ve Kavramsallaştırma	Yeni fikir ve deneyimlere açık olmayı gerektiren durumlarda iyi çalışır. Öğrenme fırsatları arar. Yenilik ve yaratıcılıkla ilgili durumları ve sorunları ele alır. Geniş ve stratejik düşünür. Örgütsel değişimi destekler ve yönlendirir.	Yeni deneyime açıklık, genel zihinsel yetenek
Düzenleme ve Yürütme	İleriye planlar ve sistematik ve organize bir şekilde çalışır. Yönergeleri ve prosedürleri takip eder. Müşteri memnuniyetine odaklanır ve belli standartlarda kaliteli hizmet veya ürün sunar.	Vicdanlılık, genel zihinsel yetenek
Adaptasyon ve Başa Çıkma	Değişime iyi uyum sağlar ve yanıt verir. Baskıyı etkili bir şekilde yönetir ve aksiliklerle iyi başa çıkar.	Duygusal stabilite
Girişimcilik ve Performans	Sonuçlara ve kişisel çalışma hedeflerine ulaşmaya odaklanır. İş sonuçlarıyla yakından ilişkili olduğunda ve kişisel çabaların etkisi açık olduğunda en iyi sonucu verir. İş, ticaret ve finans anlayışı gösterir. Kendini geliştirme ve kariyer gelişimi için fırsatlar arar.	Başarı ihtiyacı, olumsuz uyumluluk

Kaynak: Bartram, 2005: 1187.

Tüm örgütler kişilerden meydana geldiği için, örgütün işleyişi yazılı kurallarla sınırlandırılmamaktadır. Örgüt içinde yöneticiler de çalışanlar da kendi kişilikleri ve sorunlarıyla bu kademelerde bulunmaktadır, dolayısıyla örgütsel iletişim de karmaşıklaşmaktadır (Gürgen, 1997: 32). Yöneticiler kişilik özellikleri itibarıyla; karşıdaki kişiyle ilişkisinin bozulabileceği, imajının sarsılabileceği, karşıyı incitebileceği, kin ve düşmanlık beslenebileceği, olumsuz tepki alabileceği ve iş yaptırılmayacağı endişesi gibi olumsuz

beklentilere sahipse veya öğrenilmiş çaresizlik ve stres gibi sıkıntılı durumlar yaşıyorlarsa iletişim kurmak yerine sessiz kalmayı tercih edebilmektedirler. Çok sayıda kişilik özelliği olmakla birlikte özellikle dışadönüklük, baskınlık ve sorumluluk özelliklerinin bu tercihte belirleyici olabileceği düşünülmektedir (Çakıcı ve Aysen, 2014: 117-118). Etkin bir iletişim sağlanabilmesi için en büyük sorumluluk yöneticilerdedir. Yöneticilerin sahip olduğu kişilik özellikleri, örgüt içinde hangi iletişim yollarını tercih edeceklerinin de belirleyicisidir.

### **Dışadönük Yönetici**

Yöneticiler için dışa dönük olma faktörü, diğer faktörlerin bir adım önünde yer almaktadır. Dışadönük yöneticiler, grup içinde diğer bireylerle kolay iletişim kuracaktır. Kaynakların bulunması ve kullanılmasında öncülük edeceklerdir. Bu tür yöneticiler, dış dünyaya açık bireylerdir (Zel, 2007: 500). Bu özellikleriyle de diğer bireyler arasında çok çabuk ilgi odağı haline geleceklerdir. Örgüt içindeki herkesle iletişim halinde olmalarını sağlayan yönetici pozisyonunda olmak, iş tatminlerini artıracaktır. Örgütlerin faaliyetlerini sürdürmesi için etkin bir iletişime, etkin bir iletişim içinse dışadönük yöneticilere ihtiyaç vardır. İçedönük yöneticiler özgüvensiz, sosyal beceriden yoksun, çekingen, sözlü iletişimden kaçınan, sessiz bir yapıda oldukları ve başkalarıyla aynı ortamda bulunmayı sevmedikleri için, sağlıklı iletişim kuramayacaklardır. Bu sebeple içedönük kişiler aslında yöneticilik pozisyonu için uygun değildir.

Dışadönük yöneticiler yazılı iletişime kıyasla, yüz yüze iletişimi daha çok tercih etmektedir. İçedönük yöneticiler ise daha çok e-mail ile iletişim kurmaya eğilimlidir (Hertel vd., 2008: 241). Benzer şekilde çatışma çözmede dışadönük yöneticiler yüzleşme ve tümleştirme yaklaşımını benimserken, içedönük yöneticiler yüzleşmeden kaçınmaktadır (Yürür, 2009: 23; Basım vd., 2009: 31). Ayrıca kendilerini dışadönük olarak belirten yöneticilerin ikna etmede çoğunlukla rasyonel ikna, ilham vericilik, müzakere-danışma, kendini beğendirme ve değişim taktiklerini kullandığı bulgulanmıştır (Taşçı ve Eroğlu, 2007: 544). Dolayısıyla dışadönük yöneticiler için sözlü iletişim ve karşından alacakları geribildirim önemlidir; örgüt içinde sadece yukarıdan aşağıya dikey iletişim değil, çalışanların fikirlerini de duyabilecekleri aşağıdan yukarıya dikey iletişim de gereklidir. Üstelik her konumdaki çalışanla rahatça sohbet edebilecekleri için biçimsel olmayan iletişimi de kullanabilirler. Açık, arkadaş canlısı ve dramatik iletişim tarzlarını tercih edeceklerdir. İçedönük yöneticiler ise kısa ve net bilgi aktarımından yana oldukları için kesin iletişim tarzını tercih edecektir.

### **Nevrotik Yönetici**

Yönetim pozisyonları, aşırı rol yükü, rol çatışması, iş-iş dışı çatışması ve diğerleri dahil olmak üzere birden fazla kaynaktan gelen stres etkenleri taşımaktadır (Clegg, 2012'den aktaran Lounsbury vd., 2016: 439). Yöneticilerin duygularını en iyi şekilde kontrol edip iletişim sürecinde gerek sözel gerekse sözsüz bir şekilde bu durumu ifade edebilmeleri önemli bir yöneticilik becerisidir (Tuna, 2009: 93). Nevrotiklik düzeyi yüksek yöneticilerin üzüntü, öfke, endişe, kötümserlik ve suçluluk gibi olumsuz duyguları hissetme ve stres yaşama eğilimleri, düşük olanlara oranla daha yüksektir ve duyguları aşırı değişiklik göstermektedir. Düşük nevrotiklik düzeyine sahip yöneticiler ise sakin ve uyumlu olup, aşırı ve uyumsuz duygusal tepkilere yatkın olmayan, stresli durumlarda sakin kalabilen, iyimser bireylerdir (Burger, 2006'dan aktaran Tosun ve Taşkıran, 2017: 291). Nevrotiklik düzeyi yüksek kişiler çatışma durumunda kaçınma tarzını tercih edecektir (Yürür, 2009: 23). Ayrıca daha çok e-mail ile iletişim kurmaya eğilimli olduklarından (Hertel vd., 2008: 241), yöneticiler etkin bir örgütsel iletişim için bu boyutta mutlaka olumlu nitelikler taşımalıdır (Zel, 2007: 501).

Kendi duygularını fark edemeyen ve onları etkin şekilde yönetemeyen yöneticiler, örgütsel iletişimi de yönetmede zorluk yaşayacaktır. Örgütsel iletişim sürecinde yöneticilerin ast ve eş konumdaki çalışma arkadaşlarından gelecek geri bildirimleri daha iyi analiz etmeleri, duygularını etkin şekilde yönetme

yeterliliklerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır (Tuna, 2009: 93). Diğer bir deyişle, etkin bir iletişim için yüksek duygusal zekaya sahip olmaları gerekmektedir. Nevrotiklik düzeyi düşük yöneticilerin duygusal zeka sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Bu tür yöneticiler empati yapma becerisine sahip olacaklarından, çift yönlü dikey ve yatay iletişime önem vermekle birlikte, örgüt içinde kuracakları her türlü iletişimde başarılı olacaktır. Çoğunlukla rahat ve özenli iletişim tarzını kullanacaklardır. Nevrotik yöneticiler ise animasyonlu, çekişmeli, dramatik ve baskın tarzları kullanmaya yatkındır.

### **Uyumlu Yönetici**

Uyumluluk, yöneticiler için kritik olan takımlar, iş birliği ve ekip çalışması ile ilgili faaliyetleri içermektedir (Bartram, 2005: 1187). Uyumlu yöneticiler, astlarıyla birlikte çalışmayı sevecek, onlara arkadaşça, hoşgörülü ve nazik davranacak, yumuşak kalpli olacak ve güven vereceklerdir. Bu özellikleriyle astlarını iyi motive edecek, onların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çalışacak ve iyi iletişim kuracaklardır (Zel, 2007: 501). Çatışma çözmede hükmetme tarzından kaçınmakla birlikte, yüzleşme veya kaçınma yaklaşımını kullanabilmektedirler (Yürür, 2009: 23; Basım vd., 2009: 31). Çalışanlar tarafından seilmeleri ve ekip ruhuyla hareket etme isteği doğrultusunda çift yönlü geribildirim sağlandığı iletişimi tercih edeceklerdir. Uyumsuz yöneticiler ise çıkarıcı, bencil, kuşkulu ve bağışlayıcı olmama gibi nitelikler taşımaktadır (Çetin ve Basım, 2013, s.118). Bu özellikleriyle hiyerarşik yapıda tek yönlü dikey iletişimi tercih etmeleri olasıdır.

Uyumlu yöneticiler; yeniliklere yönelik fikirlere uyum sağlayabilme, standart prosedürleri esnek bir şekilde uygulayabilme, ani talepleri iyi yönetebilme ve duruma uyacak şekilde tüm strateji, hedef veya projeleri değiştirebilme gibi niteliklere sahiptirler (Tuna, 2009: 87). Ancak uyumlu çalışma ortamlarına hazır bir yapıda olsa da bu kişilik faktörünün karşıdaki kişiyi memnun etme çabası doğrultusunda iyi müzakere yapamama, bireysel çıkarları yeterince savunamama ve düşük pazarlık gücü gibi olumsuz özellikleri de mevcuttur; dolayısıyla yönetsel kariyer açısından negatif etkileri bulunmaktadır (Robbins ve Juge, 2012: 140; Çetin ve Basım, 2013, s.118). Ayrıca uyumlu olmak adına bazı hataları görmezden gelebileceklerdir. Bu da iletişimi aksatarak performansta düşüşe yol açacaktır. Uyumlu yöneticilerin arkadaş canlısı ve iletişimci imajı tarzlarını; uyumsuz yöneticilerin ise baskın, dramatik ve çekişmeli tarzları kullanması olasıdır.

### **Sorumluluk Sahibi Yönetici**

Temel yönetim işlevlerinin çoğu özeti, genellikle organizasyon, güvenilirlik, düzen ve kurallara bağlılığı içeren sorumlulukla ilgili bir veya daha fazla etkinliği içermektedir (Lounsbury vd., 2016: 438). Sorumluluk sahibi yöneticiler azimli, güvenilir, yüksek başarılı olma motivasyonuna sahip, dikkatli, temkinli, planlı ve programlı olma, performansı arttırmanın yollarını arayabilme, daha çok çaba gerektiren hedefler koyabilme, hedefe ulaşmada karşılaşılabilecek engelleri tahmin edebilme ve hesaplanmış riskler alabilme gibi özelliklere sahiptir. Hem otonom hem de hiyerarşik örgüt yapısı içinde, her türlü görevde başarı kazanma olasılıkları güçlüdür (Tuna, 2009: 87; Zel, 2007: 501). Çatışmaları yüzleşme ve tümleştirme yöntemiyle çözmeyi tercih etmektedirler (Yürür, 2009: 23; Basım vd., 2009: 31). İş performansını arttırmak için, işle ilgili daima daha fazla bilgi edinmeye isteklidirler ve detaylara odaklanmaktadırlar (Robbins ve Judge, 2012: 138-139).

Sorumluluk sahibi yöneticilerin çalışanlardan bir şey isterken nedenlerini açıklaması ve iletişim kurarken, mesaj içeriğini karşı tarafın anladığından emin olması beklenir. Tüm haber ve bilgileri doğru şekilde, gerekirse tekrar ederek ve yüz yüze ileterek örgüt içinde biçimsel olmayan dedikodu yayılımının önüne geçmelidir. Dolayısıyla özenli, kesin, açık, izlenim bırakan ve iletişimci imajı tarzlarını kullanmaya meyillidirler. Sorumluluk sahibi olmayan yöneticiler ise iletişim etkinliğini önemsemeyeceği için geribildirim önem vermeyecektir ve rahat iletişim tarzını kullanacaktır.

### Tecrübeye Açık Yönetici

Tecrübeye ve gelişmeye açık yöneticiler, bilgiye ve öğrenmeye meraklı, değişimi seven, kültürlü, sosyal ve insanlarla çabuk kaynaşan yapıdadırlar. Sorun çıkartmak yerine sorunları çözmeye odaklanmışlardır. Yaptıkları işlerde hep şeffaf olmaya özen gösterirler ve paylaşımcılardır. Özellikle değişim yaşanan örgütlerde yaratıcılıklarıyla oldukça fonksiyonel fayda sağlamaktadırlar (Zel, 2007: 501). Fırsatları kullanmada tereddüt etmemekte, bilgiye ulaşmak için alışılmadık yollar deneyebilmekte, gerektiğinde bürokratik veya sınırlayıcı kuralları esnetebilmekte ve farklı olasılıklar yaratacak girişimlerde bulunabilmektedirler (Tuna, 2009: 87). Ayrıca çatışmalara hükmetme tarzından kaçınarak tümleştirme yöntemiyle yaklaşmayı tercih etmektedirler (Yürür, 2009: 23). Tecrübeye açık olmayan yöneticiler ise geleneksel özellik taşımakta ve kendilerine aşına olan durumlarda rahat hissetmektedir (Robbins ve Judge, 2012: 138). Tecrübeye açık, yenilikçi ve güdüleyici yöneticiler, tecrübeye ve gelişime açık olmayan, gelenekçi ve otoriter yönetim odaklı yöneticilere göre daha fazla dönüşümcü liderlik özellikleri sergilemektedir (Korkmaz, 2006: 199). Diğer bir deyişle çalışanlarla kaliteli iletişim kurmaya ve onlarla birebir ilgilenmeye özen göstermektedirler.

Tecrübeye açık yöneticiler herkesten bir şey öğrenebilecek kişilerdir. Yeni bilgiler edinmek için karşı tarafı konuşturup dinlemeyi tercih etmekle birlikte, öğrenmek istedikleri konu hakkında detaylı şekilde bilgi edinebileceği her türlü iletişim yolunu kullanabileceklerdir. Yüksek ihtimalle kendi bilgi ve tecrübelerini de astlarıyla paylaşacaklardır. Bunun için örgüt içinde hiyerarşik iletişim yapısından ziyade yatay, çok yönlü ve biçimsel olmayan iletişim kullanılacaktır. Arkadaş canlısı, açık ve izlenim bırakan tarzları kullanmaları olasıdır. Tecrübeye kapalı yöneticiler ise değişime direnç özellikleriyle ön plana çıkacaktır, dolayısıyla baskın ve çekişmeli stilleri kullanmaları beklenmektedir.

### SONUÇ

İletişim, insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Örgütler de iç ve dış çevreleriyle kurdukları iletişim sayesinde var olabilmektedir. Arslan ve Arslan'a (2003) göre; örgütlerin günden güne büyümesi ve yönetimlerinin karmaşıklaşması, uzmanlaşmanın ve teknolojik gelişmelerin hızla artması örgütlerde iletişimin önemini arttıran başlıca faktörler arasında yer almaktadır (Karaçor ve Şahin, 2004: 100). Dolayısıyla örgütsel iletişim, yönetim işlevlerinin yerine getirilmesinde örgütün temel yapıtaşlarından biridir. Çalışanların örgütlenmesi, görev tanımlarıyla ilgili bilgilendirilmeleri ve yönlendirilmeleri, üst yönetim tarafından alınan kararlardan haberdar edilmeleri ve bu doğrultuda koordine edilmeleri, herhangi bir değişiklik durumunda bunu öğrenerek uyum sağlamaları iletişim aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

İletişim yöntemi tercihinin en önemli belirleyicilerinden biri kişiliktir. Parikh ve Gupta (2010), belli durumlarda benzer davranışlar sergileyen bireylerin örgüt içindeki davranışlarının anlaşılması ve benzer durumlarda verebilecekleri tepkilerin tahmin edilebilmesi açısından örgütlerin kişiliği göz önünde bulundurması gerektiğini belirtmiştir (Özsoy ve Yıldız, 2013: 9). Kişilik özellikleri ve iletişim konusunda birtakım araştırmalar yapılmasına rağmen, literatürde yöneticilerin kişilik özelliklerinin örgütsel iletişimi nasıl etkilediği üzerine doğrudan yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda bu çalışmada, bahsi geçen boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Kişilikle ilgili yapılan pek çok araştırma sonucu ortaya çıkarılan farklı model ve sınıflandırmalar bulunmasına rağmen, yönetim alanındaki araştırmalarda en genel kabul gören ve en sık kullanılan model Beş Faktör Kişilik Modelidir. Bu bağlamda, çalışmada Beş Faktör Kişilik Modeli'nden yola çıkılarak yorumlamalar yapılmıştır.

Yöneticilerin örgütsel iletişim tercihleri nevroitiklik, dışadönüklük, tecrübeye açıklık, uyumluluk ve sorumluluk olmak üzere beş kişilik faktörü üzerinden değerlendirildiğinde, en kaliteli ve etkin iletişimin nevroitiklik düzeyi düşük, dışadönük, tecrübeye açık, uyumlu ve sorumlu kişilik özelliklerine sahip

yöneticiler tarafından gerçekleştirilebileceği, bu faktörlerin zıt kutuplarında yer alan kişilik özelliklerine sahip yöneticilerin ise sağlıklı iletişim kuramayacakları, iletişim stillerini iyileştirmek için adım atmaları gerektiği sonucuna varılmıştır. Yöneticilerin örgütsel performansı artırmak, iç ve dış müşteriler arasındaki ilişkiyi teşvik etmek için topluluk önünde konuşma, dinleme ve eleştirel düşünmeye yönelik etkili iletişim becerileri edinmeleri gerekmektedir. Kişilik özellikleri, insanların davranışlarını, potansiyellerini, becerilerini ve yeteneklerini tahmin etmeye yardımcı olur ve liderlerin iletişim tarzını ya da etkili iletişim tarzlarına sahip yöneticileri belirlemek için bir kriter olabilir. Bu konuda daha fazla araştırma yapılması ve nitel veya nicel verilerle desteklenmesi, daha kesin ve ayrıntılı sonuçlara ulaşılabilmesini sağlayacaktır.

#### **KAYNAKÇA**

- Akıncı, Z.B. (1998). *Kurum Kültürü ve Örgütsel İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atak, M. (2005). Örgütlerde Resmi Olmayan İletişimin Yeri ve Önemi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 2(2): 59-67.
- Barrick, M. R. ve Mount, M. K. (1991). The Big Five Personality Dimensions and Job Performance: A Meta-Analysis. *Personnel Psychology*, 44(1): 1-26.
- Bartram, D. (2005). The Great Eight Competencies: A Criterion-Centric Approach to Validation. *The Journal of applied psychology*. 90(6): 1185-203.
- Basım, H.N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63): 20-34.
- Bulutlar, F. ve Kamaşak, R. (2008). The Relationship Between Organizational Communication And Job Satisfaction: An Empirical Study Of Blue Collar Workers. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1): 129-142.
- Cherfan, J. J. (2016). Preferred Leadership Communication Styles Across Cultures. Theses and Dissertations. 1721. <http://scholarworks.uark.edu/etd/1721>
- Cüceloğlu, D. (1999). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakıcı, A. ve Aysen, B. (2014). Örgütlerde Yönetici Sessizliği Mümkün Müdür? Keşifsel Bir Araştırma. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1): 107-125.
- Çetintaş, H.B. (2016). Yönetim Yaklaşımlarında Örgütsel İletişim Olgusunun Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(1): 173-199.
- Dökmen, Ü. (2000). *İletişim Çatışmaları ve Empati* (13. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dursun, Ö. Ö. Ve Aydın, C. H. (2011). İletişimci Biçimleri Ölçeğinin Türkçeye Çevirisi, Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirliğinin Sağlanması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (2): 263-286.
- Eren, E. (2006). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi* (9.Baskı), İstanbul: Beta Yayınları.
- Goldberg, L. R. (1990). An Alternative Description of Personality: The Big-Five Factor Structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(1): 1216-1229.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Hertel, G., Schroer, J., Batinic, B. ve Naumann, S. (2008). Do Shy People Prefer to Send E-Mail? Personality Effects on Communication Media Preferences in Threatening and Nonthreatening Situations. *Social Psychology*, 39(4): 231-243.

Horzum, M.B., Ayas, T. ve Padir, M.A. (2017). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2): 398-408.

Hunt, J.W. (1993). *Yönetici İçin Örgüt İçindeki Davranışlar Kılavuzu*. (Çev. Mesut Odman). Ankara: Öteki Yayınevi.

İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2018). *Kişilik Kuramları* (14. Baskı). İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık.

John, O. P., ve Srivastava, S. (1999). The Big Five Trait Taxonomy: History, Measurement, and Theoretical Perspectives. L.A. Pervin ve O. P. John (Ed.), *Handbook of Personality: Theory and Research* içinde (s. 102–138). Guilford Press.

Karaçor, S. ve Şahin, A. (2004). Örgütsel İletişim Kurma Yöntemleri ve Karşılaşılan İletişim Engellerine Yönelik Bir Araştırma. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(1): 97-117.

Karahan, G. (2019). Ruh Sağlığı, Kişilik Tipleri ve Yüz Yüze İletişim Davranışları İlişkisi: Selçuk Üniversitesi Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Korkmaz, M. (2006). Okul Yöneticilerinin Kişilik Özellikleri ile Liderlik Stilleri Arasındaki İlişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 46(1): 199-226.

Legohérel, P., Callot, P., Gallopel, K., Peters, M. (2004). Personality Characteristics, Attitude Toward Risk, and Decisional Orientation of The Small Business Entrepreneur: A Study Of Hospitality Managers. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 28(1): 109-120.

Lounsbury, J. W., Sundstrom, E. D., Gibson, L. W., Loveland, J. M., ve Drost, A. W. (2016). Core personality traits of managers. *Journal of Managerial Psychology*, 31(2): 434–450.

McClelland, D. C. (1987). Characteristics of Successful Entrepreneurs. *The Journal of Creative Behavior*, 21(3): 219-233.

McCrae, R.R. ve Costa, P.T. (1987). Validation of the Five-Factor Model of Personality Across Instruments and Observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1): 81-90.

Mintzberg, H. (1975), The manager's job: Folklore and fact, *Harvard Business Review*, 53(4): 49-61.

Mount, M. K., Barrick, M. R. ve Stewart, G. L. (1998). Five-factor Model of Personality and Performance in Jobs Involving Interpersonal Interactions. *Human Performance*, 11(2/3): 145-165.

Özsoy, E. ve Yıldız, G. (2013). Kişilik Kavramının Örgütler Açısından Önemi: Bir Literatür İncelemesi. *İşletme Bilimi Dergisi*, 1(2): 1-12.

Robbins, S.P. ve Judge, T.A. (2012). *Örgütsel Davranış*. Çev. İnci Erdem. Ankara: Nobel Yayınları.

Sabuncuoğlu, Z. ve Gümüş, M. (2016). *Örgütsel İletişim*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Sarıtaş, M. (1997). Yönetimde Kişilik Faktörü. *Eğitim Yönetimi*, 4(1): 527-548.

Silah, M. (2005). *Sosyal Psikoloji-Davranış Bilimi* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

Solaja, O., Idowu, F. E. ve James, A. E. (2016). Exploring the relationship between leadership communication style, personality trait and organizational productivity. *Serbian Journal of Management*, 11(1): 99-117.

Şimşek, E. (2011). *Örgütsel İletişim ve Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Taşçı, D. ve Eroğlu, E. (2007). Yöneticilerin Kişilik Özellikleri ile Kullandıkları İkna ve Etkileme Taktiklerinin Kullanım Sıklığı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17): 533-546.
- Tett, R. P., Guterman, H. A., Bleier, A., ve Murphy, P. J. (2000). Development and content validation of a 'hyperdimensional' taxonomy of managerial competence. *Human Performance*, 13(3): 205-25.
- Tosun, O. ve Taşkıran, E. (2007). Çatışma Yönetimi Tarzları Tercihinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Rolü. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1): 287-307.
- Tuna, Y. (2009). Örgütsel İletişim Sürecinde Yöneticilerin Duygularını Yönetebilme Yeterlilikleri. *Selçuk İletişim*, 5(4): 83-94.
- Tunçel, H. (2011). Kurumsal İletişimin Kavramsal Çerçevesi Hakkında Bir Yorum, *Marmara Üniversitesi İletişim Dergisi*, 18: 252-267.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M.K. (2003). *Genel İletişim* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yürür, S. (2009). Yöneticilerin Çatışma Yönetim Tarzları ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Analizine Yönelik Bir Araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1): 23-42.
- Zel, U. (2007). Yönetimde Kişilik ve Kişilik Teorileri. Salih Güney (Ed.), *Yönetim ve Organizasyon içinde* (s.491-529). Ankara: Nobel Yayıncılık.

**IDEOLOGY OF THE EFL TEXTBOOK PROSPECT 3— DISTRIBUTED BY THE  
MINISTRY OF IRANIAN NATIONAL EDUCATION**

**Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM**

*Department of English Language Teaching, Education Faculty, Mersin University*

*ORCID Code: 0000-0001-7685-6356*

**ABSTRACT**

Ideology refers to a type of societal, cultural, or political doctrine in which experiential compounds are as notable as conceptual ones. Ideology involves a group of opinions and assumptions that are significant for specific people. In a similar vein, ideology covers particular doctrines, theories, assumptions, or attitudes that are represented by the individuals of a community. Further, being the indispensable part of any education setting— particularly of the foreign language instruction, a textbook is known to be an extremely powerful tool serving for specific ideologies. Therefore, this inquiry examines an Iranian EFL textbook designed by the Ministry of Iranian National Education and tries to explore the included ideological constituents accordingly. The locally written EFL textbook was evaluated qualitatively through descriptive content analysis technique. It is understood from the results of the inquiry that the analyzed textbook emphasizes specific ideologies which may be a part of the government agenda. This study may be a valuable source for the researchers in the related field.

**Keywords:** ideology, politics, agenda, textbook, textbook evaluation

**Introduction**

The ideology concept refers to a group of thoughts, attitudes, and beliefs which are significant for particular people or societies (Martin, 2015). It also means specific beliefs owned by the individuals of a community as well as particular doctrines shaping the basis of political, financial, or religious systems (Feuer, 2017). Ideology includes the root and nature of opinions. Similarly, it is the integration of peculiar beliefs, attitudes, perspectives, doctrines, philosophies, and principles owned by societal groups (Gerring, 1997). However, the ideology concept does not bear a sole clear interpretation and is employed in different routes (Schull, 1992). The most utilized ideology term in daily life refers to an extensive, tenacious group of political thoughts and attitudes such as liberalism and socialism (Eagleton, 2014). Ideology is often included in sociology emphasizing especially the Marxist point of view which interprets a pile of thoughts and beliefs which are extensive in a society and are employed to emphasize the strength, advantage, and privilege of the governing class (Seliger, 1979). Although the prevailing use of the ideology term is dramatically neutral, it may be employed as a good or bad concept depending on the view (Lichtheim, 1965). The idea that ideology is a concept hiding realities, supplying the individuals of a society with a false impression of how the life runs, and controlling or manipulating people may not represent the facts about what exactly ideology is (Hamilton, 1987). Further, ideology may cover an official group of attitudes and opinions related to a specific political structure or particular principles of a religion (Mullins, 1972; Knight, 2006). Besides, the Marxist ideology suggests that once the working class exactly perceives the corrupting and exploiting character of the capitalist, there would be a societal shift (Larrain, 1991). Additionally, what blocks a revolution may be the ideology that produces a fantasy or utopia, or even dystopia (Sharp, 2017). This persuades the working class that capitalism is decent and fair and it does not exploit anybody. It also convinces the workers that the rich in the capitalist system worked extremely hard and deserved their prosperity (Eyerman, 1981). Karl Popper suggests that Marxist ideology cannot be scientifically studied since its impacts are not possibly falsified. He states that when workers declare their satisfaction with the circumstances, it is not easy to scientifically prove that this is a kind of false consciousness as a result of ideology. Possibly, the idea that ideology creates false consciousness is only a favorable interpretation for not being able to convince people of the power of their claims (Feaver, 1971; Popper, 2013). In sum, ideology means a set of beliefs or thoughts that

are owned by the individuals of a particular community and it may be conveyed from generation to generation by means of particular ideological tools (Popper, 2013). Textbooks, for instance, are among such ideological tools that aim to impose and serve specific ideologies (Zhili, 1999). Thus, they may impose particular principles, morals, ethics, cultures, and ideologies (Gann, 1995). EFL textbooks, for instance, supply the main source of data for foreign language learners and they are shaped in a way to supply a reliable pedagogic document of knowledge (Francis, 1995). Textbooks represent cultural, financial, societal, and political dimensions. No textbook is impartial and any ideology may be embedded in its hidden or unhidden curriculum. Moreover, particularly the textbooks that are produced to serve English as a global language may be ideology-loaded (Apple & Christian-Smith, 2017). Thus, this study examines the possible ideological constituents in a locally authored Iranian EFL textbook to discover if it is the carrier of specific ideologies.

### **Methodology**

Qualitative content analysis is among the research methods that are employed to assess textual data. In a similar vein, qualitative content analysis is a kind of research method utilized to make valid and replicable inferences by portraying, clarifying, and coding the textual material. Through the systematic analysis of textual materials such as documents, reports, or other textual materials, qualitative data can be transformed into quantitative data. Thus, this qualitative content analysis study examines an Iranian EFL textbook—Prospect 3 which is designed by the Ministry of Iranian National Education in order to find the ideological components ingrained in the instrument.

### **Findings and Results**

The findings of the study involve the included ideologies in the evaluated textbook. They are categorized under religious, national, and cultural ideologies.

Table 1

#### *The Included Ideologies in the Evaluated Textbook*

---

<b>Religious Ideology</b>
In the Name of Allah And of Allah's Sign of Power is the creation of the heavens and the earth and also the variation of the languages and the color of you people; verily, in all these are Signs for men of knowledge. Holy Quran (f= 2) Eid al-Fitr (is the earlier of the two official holidays celebrated within Islam) Shawwal is the tenth month of the lunar based Islamic calendar. Muslims
<b>Nationalist Ideology</b>
Tehran, the capital of Iran (f= 3) Iranian (f= 3) Mehrabad Airport, an international airport serving Tehran Shiraz, the fourth-most-populous city of Iran Sanandaj, twenty third largest city in Iran Marivan, a city in Iran Isfahan, a city in Iran
<b>Cultural Ideology</b>
Haft Sin Table (Haft Seen is a traditional custom in the New Year holiday of Iranian known as Nowruz. Iran's annual Fajr International Film Festival. Yaldā Night is an Iranian Northern Hemisphere's winter solstice festival celebrated on the "longest and darkest night of the year.

---

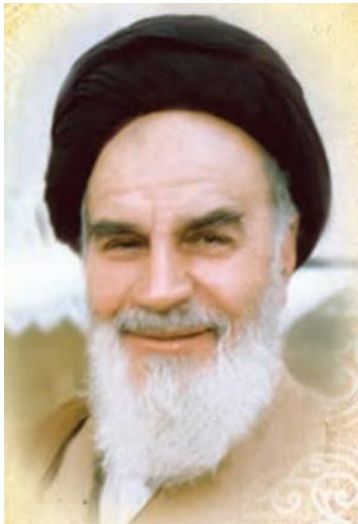
As it is clearly understood from Table 1, only three types of ideologies were detected in the analyzed textbook. While the Persian related national and cultural ideologies were dominantly involved in the textbook, religious based ideology is also extensively covered.

### Discussion and Conclusion

Various research papers on the involvement of particular ideologies in the textbooks were produced in the related literature (Gann, 1995; Francis, 1995; Zhili, 1999; Moss, 2010; Rodden, 2010; Chao, 2011; Xiong & Qian, 2012; Dant, 2013; Lodge & Reiss, 2021). However, an intricate and particular study based on the inclusion of specific ideologies in the locally written Iranian EFL textbooks was not specifically carried out. Thus, this study aims to clarify the included ideologies involved in a locally written Iranian EFL textbook. The picture drawn by the study shows that:

- Religious ideology was considerably involved in the Iranian authored EFL textbook; and
- Persian related nationalistic and cultural compounds were extensively included in the analyzed textbook.

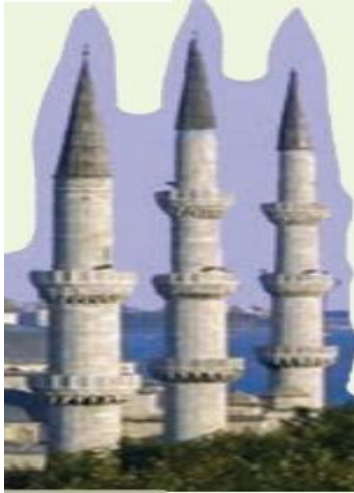
Just like textual materials, the images included in textbooks have to be also included in ideology analysis. Accordingly, semiotics— the study of images, pictures, symbols and signs and their employment or interpretation— is used to interpret the related ideology. Semiotics is an essential method in communication research since it evaluates the relation between images and their functions in how we develop meanings. Any image in textbooks can give students specific messages. Barthes (1977) suggests two dimensions in visual semiotics. The initial dimension refers to what and who is being portrayed, while the second dimension refers to an implication that discovers the conceptions and values displayed by what is represented. The following pictures for instance represent the religious constituents or symbols included in the analyzed EFL textbook— Prospect 3:



**Ruhollah Khomeini**, the former **religious** leader of Iran (Britannica Online Encyclopedia) (p. 5)



**Headscarf**, the head covering that some **Muslim** women wear when they are outside their home, or with people that they do not know well (p. 24) (Cambridge Online Dictionary)



**Minaret**, a slender tower, typically part of a mosque, with a balcony from which a muezzin calls **Muslims** to prayer (p.57)



**Single-sex education**, both classes and schools that have solely one sex, classified by biological grouping (p. 49) (Oxford Bibliographies)

The results of this descriptive study may supply valuable support for the researchers in the related field, ESL/EFL textbook writers, curriculum developers, foreign language instructors, and publishing companies.

### References

- Barthes, R. (1977). *Image, music, text*. London: Fontana Press.
- Eagleton, T. (2014). *Ideology*. New York: Routledge.
- Apple, M., & Christian-Smith, L. (Eds.). (2017). *The politics of the textbook*. New York: Routledge.
- Chao, T. C. (2011). The hidden curriculum of cultural content in internationally published ELT textbooks: A closer look at new American inside out. *Journal of Asia TEFL*, 8(2).
- Dant, T. (2013). *Knowledge, ideology & discourse: A sociological perspective*. New York: Routledge.
- Eyerman, R. (1981). False consciousness and ideology in Marxist theory. *Acta Sociologica*, 24(1-2), 43-56.
- Feaver, G. (1971). Popper and Marxism. *Studies in Comparative Communism*, 4(3-4), 3-24.
- Feuer, L. S. (2017). *Ideology and the Ideologists*. New York: Routledge.
- Francis, L. M. E. A. (1995). English as a foreign language: Textbook analysis, ideology and hegemonic practices in a Brazilian context (Doctoral dissertation, The Ohio State University).
- Gann, R. (1995). The limits of textbook ideology. *Politics*, 15(2), 127-133.
- Gerring, J. (1997). Ideology: A definitional analysis. *Political Research Quarterly*, 50(4), 957-994.
- Hamilton, M. B. (1987). The elements of the concept of ideology. *Political Studies*, 35(1), 18-38.

- Knight, K. (2006). Transformations of the Concept of Ideology in the Twentieth Century. *American Political Science Review*, 100(4), 619-626.
- Larrain, J. (1991). Stuart Hall and the Marxist concept of ideology. *Theory, Culture & Society*, 8(4), 1-28.
- Lichtheim, G. (1965). The concept of ideology. *History and Theory*, 4(2), 164-195.
- Lodge, W., & Reiss, M. J. (2021). Visual representations of women in a Jamaican science textbook: perpetuating an outdated, sexist ideology. *International Journal of Science Education*, 1-16.
- Martin, J. L. (2015). What is ideology?. *Sociologia, Problemas e Práticas*, (77), 9-31.
- Moss, G. (2010). Textbook language, ideology and citizenship: The case of a history textbook in Colombia. *Functions of language*, 17(1), 71-93.
- Mullins, W. A. (1972). On the concept of ideology in political science. *American Political Science Review*, 66(2), 498-510.
- Popper, K. (2013). *The lesson of this century: with two talks on freedom and the democratic state*. New York: Routledge.
- Rodden, J. (2010). *Textbook Reds: Schoolbooks, Ideology, and Eastern German Identity*. Pennsylvania: Penn State Press.
- Schull, J. (1992). What is ideology? Theoretical problems and lessons from Soviet-type societies. *Political Studies*, 40(4), 728-741.
- Seliger, M. (1979). *The Marxist conception of ideology: A critical essay*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sharp, R. (2017). *Knowledge, ideology and the politics of schooling: Towards a Marxist analysis of education* (Vol. 50). New York: Routledge.
- Xiong, T., & Qian, Y. (2012). Ideologies of English in a Chinese high school EFL textbook: A critical discourse analysis. *Asia Pacific Journal of Education*, 32(1), 75-92.
- Zhili, S. (1999). Ideology and culture behind an English textbook for Chinese universities. *Asian Englishes*, 2(2), 87-101.

**ATIKSULARIN YENİDEN KULLANIMINA İLİŞKİN HALKIN TUTUMU: ŞANLIURFA İLİ  
ÖRNEĞİ**

**Betül FIRAT**

*Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,  
Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Şanlıurfa  
ORCID Code: 0000-0002-5260-8099*

**Dr. Öğr. Üyesi Zerife YILDIRIM**

*Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,  
Ekonometri Bölümü, Şanlıurfa.  
ORCID Code: 0000-0002-2478-2823*

**Doç. Dr. Özlem DEMİR**

*Harran Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi,  
Çevre Mühendisliği Bölümü, Şanlıurfa  
ORCID Code:0000-0002-0727-1845*

**ÖZET**

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi yaşam kalite standartlarının yükselmesine katkı sağlamakla birlikte, teknolojik gelişmelerin etkisiyle nüfus da hızla artmaktadır. Nüfus yoğunluğundaki artış sınırlı olan su kaynaklarının amacına uygun kullanılmaması ve bilinçsizce kirletilmesi ihtimalini arttırmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tatlı su kaynakları kıtlığı sorunları gündemde yer almakla birlikte, suyun yeniden kullanımı hakkındaki uygulamaların önemi zamanla artmaktadır. Ancak yeniden kullanım uygulamalarının başarısı halkın kabulüne bağlıdır. Bu nedenle bu çalışma, Şanlıurfa'da suyun yeniden kullanım uygulamalarının halkın farkındalığı ve kabul etme potansiyelini bir anket yoluyla belirlemek üzere tasarlanmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, Şanlıurfa'da arıtılmış atık suyun daha geniş kullanımına yönelik halkın tutumunu değerlendirirken, su kıtlığı sorunu hakkındaki bilgileri değerlendirmek, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve gelire bağlı olarak tarım, sanayi ve ticarete ve diğer durumlar için atık suyun yeniden kullanımına yönelik halkın tutumunu test etmek ve atık suyun yeniden kullanımı teşviklerini ve bunun önündeki engelleri belirlemektir. Sonuçlara göre, katılımcıların %70'i susuz bir hayat düşünemeyeceklerini belirtirken, ülkede ciddi su kıtlığı sorunu meydana geldiğinde, halkın çoğu yerleri bu duruma hazır olmadıklarını bu kadar kötü bir senaryoyu düşünmek istemediklerini bildirmişlerdir. Bununla birlikte, katılımcılar atıksu kavramı hakkında (%80-85) yeterli bilgilerinin olmadığını vurgulamışlardır. Ayrıca sonuçlar, halk arasında en çok endişe duyulan alanın, arıtılmış atıksu ile ilişkili sağlık risklerinin ortaya çıkacağını göstermektedir. Ankete katılanlar, sağlık riski endişeleri nedeniyle, yakın kişisel temas içermeyen uygulamalar için arıtılmış atıksuyun yeniden kullanılmasını kabul etmektedirler. Her iki cinsiyet de yakın kişisel temas içermeyen uygulamalarda (yangınla mücadele, araba yıkama, sokak temizliği ve toz kontrolü gibi) atık suyun yeniden kullanımının kabul edilebilir olduğunu düşünmektedir. Arıtılmış atıksuyun yeniden kullanımının diğer su kaynakları üzerindeki baskıyı ve çevreye verilen zararı azaltmayı teşvik edeceği ve yeniden kullanıma karşı engellerin ise bulaşıcı hastalıkların bulaşma korkusu ve çevre kirliliği olduğu ortaya çıkmıştır. Kısacası, su kıtlığı tüm ciddiyetiyle mevcut olmasına rağmen, atıksuyun yeniden kullanımının sermaye maliyetinin pahalı olması ve yeniden kullanımı konusunda toplumda farkındalık oluşmaması büyük bir engel teşkil etmektedir. Arıtılmış atıksuların geri kazanımı ve yeniden kullanımı çalışmalarını ve amaçlarını hızlandırmak için yeni politikalara ve düzenlemelere gidilmeli ve öncelikle halk bu konuda bilgilendirilmelidir.

**Anahtar Kelimeler:** Atıksu, atıksuların yeniden kullanım, kamu bilinci, halkın tutumu, anket, SPSS

**PEOPLE'S ATTITUDE TO THE REUSE OF WASTEWATER: THE CASE OF SANLIURFA**

**Betul FIRAT**

*Harran University, Graduate School of Natural and Applied Sciences,  
Department of Environmental Engineering, Şanlıurfa  
ORCID Code: 0000-0002-5260-8099*

**Dr. Zerife YILDIRIM**

*Harran University, Faculty of Economics and Administrative Sciences,  
Department of Econometrics, Şanlıurfa.  
ORCID Code: 0000-0002-2478-2823*

**Assoc. Prof. Dr. Ozlem DEMIR**

*Harran University, Faculty of Engineering,  
Department of Environmental Engineering, Sanliurfa  
ORCID Code:0000-0002-0727-1845*

**ABSTRACT**

Today, the rapid development of technology contributes to the increase in life quality standards, and the population is increasing rapidly with the effect of technological developments. This situation increases the pressure on the limited water resources as they are not used for their intended purpose and are polluted unconsciously. Due to the problems of fresh water scarcity in Turkey, water reuse practices are becoming more and more important. However, the success of reuse applications depends on public acceptance. Therefore, this study was designed to determine the public awareness and acceptance potential of reuse practices in Şanlıurfa through a survey. The main purpose of this study is to evaluate the knowledge about the problem of water scarcity, while assessing the public's attitude towards the wider use of treated wastewater in Şanlıurfa, and to evaluate the reuse of wastewater in agriculture, industry and trade and other uses depending on gender, age, education level and income. Testing public attitudes and identifying incentives and barriers to wastewater reuse. According to the results, while 70% of the participants stated that they could not imagine a life without water, when a serious water shortage problem occurred in the country, the public stated that they were not ready for this situation and did not want to think about such a bad scenario. However, the participants emphasized that they did not have knowledge about the concept of wastewater (80-85%). Furthermore, the results show that the area of greatest concern among the public will be the health risks associated with treated wastewater. Due to health risk concerns, survey respondents agree to reuse treated wastewater for applications that do not involve close personal contact. Both genders consider wastewater reuse to be acceptable in applications that do not involve close personal contact (such as fire fighting, car washing, street cleaning and dust control). It has been revealed that the reuse of treated wastewater will encourage reducing the pressure on other water resources and the damage to the environment, and the barriers to reuse are the fear of contagious diseases and environmental pollution. In short, although water scarcity is present in all its seriousness, the high capital cost of wastewater reuse and the lack of awareness in society about its reuse pose a major obstacle. In order to accelerate the recovery and reuse of treated wastewater, new policies and regulations should be made and the public should be informed about this issue first.

**Keywords:** Wastewater, wastewater reuse, public awareness, public attitude, survey, SPSS

**POSSIBILITIES OF USING UNMANNED AERIAL VEHICLE SYSTEMS IN  
AGRICULTURAL ACTIVITIES**

**Bahadır DEMİREL**

*Erciyes University, Faculty of Agriculture, Department of Biosystem Engineering, Kayseri, Turkey*  
*ORCID Code: 0000-0002-2650-1167*

**ABSTRACT**

With the development of technology and the use of the concept of sustainability in all areas of our lives, innovative applications have started to gain momentum. The fact that our country is an agricultural country and the acceleration of these innovative approaches has enabled the use of precision agriculture practices in agricultural activities in the recent period. Precision agriculture; it is a new management approach and a method that aims to minimize the damage in agriculture. One of these precision agriculture applications is unmanned aerial vehicles, in which aircraft and image processing technologies are used and provide great convenience in estimating both before and after the management of these activities. The use of these vehicles in agriculture forms the infrastructure of the data to be used in precision agriculture. Remote sensing and plant monitoring techniques; Detection of diseases and pests in plants, water stress, detection, yield/maturity estimation, weed, flora detection, control of water resources and surveillance of workers are also passive practices. With the help of high-resolution cameras on these vehicles, information can be obtained on many subjects. Thus, faster, more accurate and low-cost data can be produced in agricultural areas. Considering agricultural activities, yield estimations and weed predictable applications can increase the productivity of these activities. In this study, the general characteristics, studies and usage possibilities of these unmanned aerial vehicles that can be used in agricultural activities are examined. In addition, information was given about the role of unmanned aerial vehicles in the future of sustainable agriculture and agricultural production potentials in achieving the desired targets.

**Keywords:** Unmanned Air Vehicle, Precision Agriculture, Sustainability

**İNSANSIZ HAVA ARACI SİSTEMLERİNİN TARIMSAL FAALİYETLERDE  
KULLANILABİLME OLANAKLARI**

**Bahadır DEMİREL**

*Erciyes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Biyosistem Mühendisliği Bölümü, Kayseri, Türkiye*  
*ORCID Code: 0000-0002-2650-1167*

**ÖZET**

Teknolojinin gelişmesi ve sürdürülebilirlik kavramının hayatımızın her alanında kullanılmasıyla birlikte yenilikçi uygulamalar hız kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde bir tarım ülkesi olması ve bu yenilikçi yaklaşımların hız kazanması, hassas tarım uygulamalarının son dönemde tarımsal faaliyetlerde yoğun bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır. Hassas tarım; yeni bir yönetim yaklaşımı olup tarımda zararı en aza indirmeyi amaçlayan bir yöntemdir. Bu hassas tarım uygulamaların bir tanesi de uçak ve görüntü işleme teknolojilerinin kullanıldığı ve bu faaliyetlerin yönetiminde hem öncesinde hem de sonrasında tahminleme konusunda büyük bir kolaylık sağlayan insansız hava araçlarıdır. Bu araçların tarımda kullanılması, hassas tarımda kullanılacak verilerin altyapısını oluşturur. Uzaktan algılama ve bitki izleme teknikleri; bitkilerde hastalıkların ve zararlıların tespiti, su stresi, tespiti, verim/olgunluk kestirimi, yabancı ot, flora tespiti, su kaynaklarının kontrolü ve işçilerin gözetlenmesi de pasif uygulamalardır. Bu araçlar üzerinde bulunan yüksek çözünürlüklü kameralar yardımıyla birçok konuda bilgi sahibi olunabilmektedir. Böylece tarımsal alanlarda hızlı, daha doğru ve düşük maliyette veriler üretilebilmektedir. Tarımsal faaliyetler düşünüldüğünde verim tahminleri, yabancı ot önceden tahmin edilebilir uygulamalar yapılarak bu faaliyetlerin verimliliğinde artış sağlanabilmektedir. Bu çalışmada, tarımsal faaliyetlerde kullanılacak bu insansız hava araçlarının genel özellikleri, yapılan çalışmalar ve kullanım olanakları incelenmiştir. Ayrıca insansız hava araçlarının, sürdürülebilir tarımın

geleceğindeki ve tarımsal üretim potansiyellerinin istenen hedeflere ulaşılmasındaki rolü hakkında bilgiler verilmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** İnsansız Hava Aracı, Hassas Tarım, Sürdürülebilirlik

**AN EXERCISE-BASED TELEREHABILITATION SOFTWARE FOR PATIENTS WITH  
CHRONIC LOW BACK PAIN: DEVELOPMENT AND USABILITY STUDY**

**Fatih ÖZDEN<sup>1</sup>, Zübeyir SARI<sup>2</sup>, Özgür Nadiye KARAMAN<sup>3</sup>, Hüseyin AYDOĞMUŞ<sup>4</sup>**

<sup>1</sup> *Muğla Sıtkı Koçman University, Köyceğiz Vocational School of Health Services, Department of Health Care Services, Muğla, Turkey, ORCID Code: 0000-0001-6593-3758*

<sup>2</sup> *Marmara University, Faculty of Health Sciences, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, İstanbul, Turkey, ORCID Code: 0000-0003-1643-5415*

<sup>3</sup> *Muğla Sıtkı Koçman University, Training and Research Hospital, Physical Therapy Unit, Muğla, Turkey, ORCID Code: 0000-0002-0668-6045*

<sup>4</sup> *Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Medicine, Department of Physical Therapy and Rehabilitation, Muğla, Turkey, ORCID Code: 0000-0001-5231-1941*

**ABSTRACT**

**Aim:** Developing a video-based telerehabilitation platform for patients with chronic low back pain (CLBP) advances the remote exercise process more uncomplicated for both patients and clinicians. The study aimed to design and develop an exercise-based telerehabilitation software for patients with CLBP and test its usability.

**Method:** The research team, consisting of two physiotherapists and two software developers, planned the telerehabilitation software through focus group discussions. In Alpha Tests, programmers and clinicians jointly conducted checking of the application. In beta tests, researchers carried out testing the software that was prepared as closest to the version to be put into use before field tests. At this stage, usability was tested in a 1-week pilot study with ten individuals with CLBP. Usability was tested with the System Usability Scale (SUS). In addition, Sauro-Lewis's classification was adopted for the categorization of the degree of patient usability.

**Conclusion:** Exercise-based telerehabilitation software for patients with CLBP has been successfully developed with a mixed-method. In the pilot study for usability, the mean of SUS was 96.0±5.1. Patients expressed a high level of satisfaction with the usability of the software.

**Discussion:** Our newly developed exercise-based telerehabilitation platform is a user-friendly and highly usable software for patients with CLBP.

**Keywords:** Fizyoweb, Telemedicine, Software development

**THE EFFECT OF NURSES' PERCEIVED STRESS UPON THEIR TIME MANAGEMENT:  
SAMPLE OF RISKY UNITS**

**Papatya KARAKURT<sup>1</sup>, Serhat YILDIRIM<sup>2</sup>**

<sup>1</sup> *Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Erzincan, Turkey.*

*ORCID Code: 0000-0003-0330-9807*

<sup>2</sup> *Fethi Sekin City Hospital, Elazığ, Turkey*

*ORCID Code: 0000-0001-7467-7071*

**ABSTRACT**

**Aim:** This study was done to investigate how perceived stress levels of nurses who worked at risky units affected their time management.

**Method:** The population of this descriptive study was consisted of nurses who worked at risky units (emergency unit, intensive care unit) of a city hospital located in a city. No sampling method was used in the study and the study was completed with 160 nurses who participated in the study voluntarily. To collect the data; nurses' socio-demographic characteristics, Perceived Stress Scale (PSS) and Time Management Scale (TMS) were employed. To analyze the data; percentages, means, Kruskal Wallis, Mann Whitney-U and correlation analysis were used.

**Results:** Nurses' average age was  $31.11 \pm 7.27$  years, 64.4% of them were female, 60.6% of them had undergraduate academic degree and 37.5% of them had a working period of 0-5 years. It was found that 54.4% of the nurses used time effectively and moderately, 63.7% of them did not have an education on time management and 75.0% of them had flow process chart at the hospital. Nurses' average score of the perceived stress scale was  $24.92 \pm 6.43$  and their average total score of time management scale was  $82.07 \pm 13.59$ . It was seen that the difference between nurses' perceived stress score and time management total score was statistically significant in terms of nurses' effective time using. It was identified that nurses' gender, age, educational status, working period, receiving an education on time management and presence of flow process chart at the hospital did not affect their perceived stress level and time management level. It was concluded that there was no significant correlation between nurses' perceived stress status and time management levels.

**Conclusion:** As a result of the study; it was found that nurses' stress perception was above the average and they managed time above the moderate. It was concluded that nurses' status of effective time using affected their stress levels and time management; however, their perceived stress levels did not affect their time management. It may be recommended that educations on reducing stress levels and using time effectively can be given to nurses who work at risky units so that they can minimize their stress and manage time effectively.

**Keywords:** Perceived stress, time management, risky unit, nursing

## HEMŞİRELERDE ALGILANAN STRESİN ZAMAN YÖNETİMİNE ETKİSİ: RİSKLİ BİRİMLER ÖRNEĞİ

Papatya KARAKURT<sup>1</sup>, Serhat YILDIRIM<sup>2</sup>

<sup>1</sup> *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye.*  
ORCID Code: 0000-0003-0330-9807

<sup>2</sup> *Fethi Sekin Şehir Hastanesi, Elazığ, Türkiye*  
ORCID Code: 0000-0001-7467-7071

### ÖZET

**Amaç:** Bu araştırma, riskli birimlerde çalışan hemşirelerde algılanan stres düzeylerinin zaman yönetimini nasıl etkilediğini incelemek amacıyla yapılmıştır.

**Yöntem:** Tanımlayıcı türde olan bu araştırmanın evrenini bir ildeki şehir hastanesinde bulunan riskli birimlerde (acil, yoğun bakım) çalışan hemşireler oluşturmuştur. Araştırmada herhangi bir örneklem seçim yöntemi kullanılmamış olup, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 160 hemşire ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri, Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) ve Zaman Yönetimi Ölçeği (ZYÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde yüzdeler, ortalama, Kruskal Wallis, Mann Whitney-U ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

**Bulgular:** Hemşirelerin yaş ortalamasının  $31.11 \pm 7.27$  olduğu, %64.4'ünün kadın, %60.6'sının lisans mezunu ve %37.5'inin çalışma süresinin 0-5 yıl arası olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin %54.4'ünün zamanını orta düzeyde etkin kullandığı, %63.7'sinin zaman yönetimine yönelik eğitim almadığı ve %75.0'inin ise çalıştığı kurumda iş akış şemalarının olduğu saptanmıştır. Hemşirelerin Algılanan Stres Ölçeği puan ortalamasının  $24.92 \pm 6.43$ , Zaman Yönetimi Ölçeği toplam puan ortalamasının ise  $82.07 \pm 13.59$  olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin zamanlarını etkin kullanma durumuna göre algılanan stres ve zaman yönetimi toplam puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin cinsiyetinin, yaşının, eğitim durumunun, çalışma süresinin, zaman yönetimi ile ilgili eğitim alma ve çalıştıkları kurumda iş akış şemalarının bulunma durumlarının algılanan stres ve zaman yönetimi düzeylerini etkilemediği saptanmıştır. Hemşirelerin algılanan stres durumları ile zaman yönetim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

**Sonuç:** Araştırma sonucunda hemşirelerin stres algılarının orta düzeyin üzerinde olduğu ve zamanı orta düzeyin üzerinde yönettiği bulunmuştur. Hemşirelerin zamanlarını etkin kullanma durumlarının stres düzeylerini ve zaman yönetim durumlarını etkilediği belirlenmiştir. Hemşirelerin algıladıkları stres düzeylerinin zaman yönetimlerini etkilemediği belirlenmiştir. Riskli alanlarda görev yapan hemşirelere stres düzeyini azaltmaya ve zamanı etkin kullanmalarına ilişkin eğitimlerin verilmesi önerilebilir.

## **5 BÜYÜKBAŞ HAYVAN ATIĞI KAPASİTELİ BİR BİYOGAZ TESİSİNİN ENERJİ MALİYET ANALİZİ**

**Şükran EFE<sup>1</sup>, Murat ARSLAN<sup>2\*</sup>**

<sup>1</sup>*Atatürk Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, 25240, Erzurum*

<sup>2\*</sup>*Devlet Su İşleri, 8 Bölge Müdürlüğü, 25100, Erzurum*

ORCID Code: <sup>1</sup>0000-0002-4033-6786, <sup>2</sup>0000-0002-8593-1482

### **ÖZET**

Günümüz ısıtma sistemlerinde; çevreye verdiği zararların fosil yakıtlara nazaran daha az olması nedeniyle doğalgaz kullanımı hızla yaygınlaşmıştır. Ülkemizde doğalgaz başta İran, Azerbaycan ve Rusya gibi komşu ülkelerden satın alınarak kullanılmakta ve boru hatları ile yer altından taşınarak hizmete sunulmaktadır. Taşıma hatlarındaki yüksek montaj maliyeti nedeniyle doğalgaz kullanımı, ana taşıma hattının dışında bulunan ilçelerde ve köylerde kullanılamamaktadır. Buralarda ki ısıtma sistemleri için yaygın olarak katı yakıtlı (kömür) merkezi veya bireysel ısıtma sistemleri tercih edilmektedir. Bu çalışma ile özellikle hayvancılığın yapıldığı köylerde hayvan gübresinin kullanılmasıyla elde edilecek bireysel biyogaz tesisinin tasarlanması, maliyet analizi, enerji verimliliği incelenmiştir. Çalışmada ki amaç, bireysel biyogaz kullanımını yaygınlaştırmak olduğu için çalışma 5 büyükbaş hayvan atığı üzerinden mikro boyutta tanımlanmıştır. Çalışma; 5 büyükbaş hayvan gübresinin işlenmesine imkân sağlayacak kapasitede biyogaz tesisinin tasarlanmasını, bu tesisin ilk yatırım ve bakım onarım maliyetlerinin belirlenmesini ve elde edilecek enerji maliyetinin sistem maliyeti ile karşılaştırılarak biyogaz sisteminin verimliliğinin tespit edilmesini kapsamaktadır. Yapılan çalışmayla; mevcut sistemlerde kullanılan fosil kökenli kömür tüketimini engelleyerek çevreyi korumak, hayvansal gübre atıklarının çevrede kötü görüntüsünü engellemek, biyogaz üretimi ile köylerde yaşayan insanların daha konforlu bir şekilde enerji tüketimi sağlamak ve en önemlisi de atık durumdaki hayvan gübrelerinden enerji elde etmektir.

**Anahtar Kelimeler:** Biyogaz, çevre, enerji, maliyet analizi.

## CONTRIBUTIONS OF TURKOFIS TO TURKISH TOURISM

**Dr. Umut GÜLERYÜZ**  
*Metropolitan Municipality*  
ORCID Code: 0000-0002-2337-3577

### ABSTRACT

The aim of this study is to indicate the work carried out by Turkofis in the tourism development activities monitored during the Republican period. The study also describes the negative effects of the 1929 world economic crisis in the Republic of Turkey. In order to minimize this effect and to ensure the development of Turkish economy, a foreign trade organization was established under the name Turkofis, which is affiliated with the Economic Power of Attorney under the "national economic" policy.

Turkofis was to conduct Turkey's foreign trade relations and prepare an economic program in line with the developments in the world economy. It would also take initiatives to remove barriers on export. In 1934, the first public organization in tourism was established in Turkey by the "Economic Power of Attorney Organization and Duties Law" numbered 2450. Thus, tourism and travel activities was transferred to Turkofis by the Foreign Trade Agency.

After taking over tourism activities, a report was prepared by the Istanbul branch. This report, prepared in March 1935, included information about the complaints of tourists, difficulties in customs procedures, hotels and fees for tourists to stay in Istanbul, restaurant prices, the city's tourist attractions and some other issues.

The republic archives (BCA) of the Presidency of the Republic of Turkey, official decrees on Turkofis, newspapers of the period were used as the main sources of the study.

**Keywords:** Turkofis, Tourism, Foreign Trade, Economic Depression

## TÜRKOFİS'İN TÜRK TURİZMİNE KATKILARI

**Dr. Umut GÜLERYÜZ**  
*Van Büyükşehir Belediyesi*  
ORCID Code: 0000-0002-2337-3577

### ÖZET

Bu çalışmanın amacı Cumhuriyet döneminde izlenen turizmi geliştirme faaliyetlerinde Türkofis'in yürüttüğü çalışmaları belirtmektir. 1929 dünya ekonomisi buhranının olumsuz etkilerini Türkiye Cumhuriyeti'nde de görmek mümkündür. Gerek bu etkiyi en aza indirmek gerekse memleketin iktisadî alanda gelişmesini sağlamak için "milli iktisat" politikası çerçevesinde İktisat Vekâleti'ne bağlı Türkofis ismiyle dış ticaret örgütü kuruldu.

Türkofis, Türkiye'nin dış ticari ilişkilerini yürüterek dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda ekonomi programı hazırlamaktı. Ayrıca ihracatın önündeki engelleri kaldıracak girişimlerde de bulunacaktı. Türkiye'de 1934'te 2450 sayılı "İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Kanunu" ile ilk turizm kamu örgütlenmesi gerçekleştirildi. Böylelikle turizm ve seyahat faaliyetleri "İktisat Vekâleti Dış Ticaret Dairesi"ne bağlanarak Türkofis'e devredildi.

Turizm faaliyetlerini devraldıktan sonra ilk iş olarak yapılacak çalışmalarla ilgili İstanbul şubesi tarafından bir raporlar hazırlandı. Mart 1935'te hazırlanan bu raporda turistlerin şikâyetleri, gümrük işlemlerindeki zorluklar, İstanbul başta olmak üzere turistlerin konaklayabileceği oteller ve ücretleri, Restoran fiyatları, şehrin turistik mekânları ve diğer bazı hususlar hakkında bilgi yer almaktaydı.

Çalışmada temel kaynak olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Türkofis hakkında resmi kararname, dönemin gazeteleri kullanıldı. İlaveten araştırmayla ilgili süreli yayınlar ve telif eserler de araştırmanın diğer kaynaklarıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Türkofis, Turizm, Dış Ticaret, Ekonomik Buhran

**E-TİCARETTE KULLANILAN YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI VE TÜKETİCİ  
DAVRANIŞI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

**Gülten Şenkul<sup>1</sup>, Almula Umay Karamanlıoğlu<sup>2</sup>, Ezgi Poyrazoğlu<sup>3</sup>, Bedirhan Mert<sup>4</sup>**

<sup>1</sup>*Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri, Ankara, Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0003-0775-318X*

<sup>2</sup>*Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, Ankara, Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0001-9810-8535*

<sup>3</sup>*Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri, Ankara, Türkiye*

<sup>4</sup>*Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri, Ankara, Türkiye*

**ÖZET**

Günümüzde teknolojinin hızla ilerlemesi pazarlama alanını da oldukça etkilemektedir. E-ticarette işletmelerin iş faaliyetlerini ve insanların tüketim davranışlarında değişmelere neden olmakta ve küresel ekonomik ilerlemeye büyük katkılar sağlamaktadır. Yapay zekâ olanaklarıyla bugün e-ticaret platformları, müşteri davranışları ve kullanım alışkanlıkları ile ilgili büyük veri setleri elde etmektedir. Yapay zekâ e-ticarette, kullanıcı deneyimini geliştirmede, müşterilerin ve şirketlerin kararlarını daha iyi almasında, iş akışı otomasyonu sağlanmasında, rekabetin ve yeni pazarların belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle yapay zekâ, e-ticarette yaygın olarak kullanılan bir teknoloji haline gelmiştir. Araştırmanın temel amacı e-ticarette kullanılan yapay zekâ uygulamaları ile tüketici davranışı etkileşimini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma deseni olan olgu bilim kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini amaçlı örneklem ile belirlenmiş bir vakıf üniversitesinin Yönetim Bilişim Sistemleri bölümünden 44 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem olarak bu bölümün seçilmesi öğrencilerin bilişim alanına ve ilişkili kavramlara hâkim olduklarının düşünülmesidir. Araştırmada veri toplama teknikleri doğrudan gözlem ve yarı yapılandırılmış mülakattır. Mülakat verilerinin analizi için QDA Miner programında içerik analizi ile yapılmıştır. Araştırma iç ve dış geçerlilik bakımından incelenmiş konuyla ilgili kod ve temalarla ilgili yazın taraması yapılmış ve katılımcıların cevapları doğrultusunda eş güdümlü bir şekilde desteklenmiştir. Mülakat soruları alan uzmanlarına danışarak hazırlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre E-ticarette kullanılan yapay zekâ uygulamaları ile ilişkili kodlar öneri motoru, akıllı asistan ve güvenlik uygulamalarıdır. E-ticarette kullanılan yapay zekâ uygulamaları ve tüketici davranışı arasındaki ilişkide ortaya çıkan kodlar, pazarda büyüme ve tüketim artışı, yaşam tarzı ve tercihler, kolaylık, müşteri ağı ve ilişki, deneyim elde etme ve artması, hız ve fayda sağlama şeklindedir. Ulaşılan bulgular sonucunda yapay zekâ uygulamalarından en çok öneri motorları öne çıkmaktadır. Öneri motorlarının, tüketicilerin önceki tercihlerini göz önünde bulundurarak ürünler sunması ürün sayısını azaltarak kolaylık sağlama ve zamandan tasarruf edilmesi tüketicinin satın alma kararını daha kolay verebilmelerine yardımcı olmaktadır. Bu durum tüketicilerin yaşam tarzı ve tercihlerini de etkilemekte, daha çok tüketim yapmasına yönetmektedir. Bunun yanında tüketiciler, akıllı asistanlar aracılığıyla sorularına hızlıca cevap bulduğunu ve gerekli yönlendirilmelerin daha hızlı yapıldığından alışverişlerinin hızlı, kolay ve rahat olduğunu düşünmektedirler. Bu hizmetlerin sunulması müşteri ilişkilerini güçlendirmekle birlikte bazı tüketicilere kendilerini daha güvenilir bir ortamda hissettiklerini de düşündürmektedir. Araştırma elde edilen bulgulara ışığında, e-ticarette kullanılan yapay zekâ uygulamaları ve tüketici davranışları arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermekte ve yapay zekânın, e-ticarette müşteriye tutma ve müşteri memnuniyeti gibi unsurlar üzerinde giderek artan bir etkiye sahip olmaya devam edeceğini düşündürmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** E-Ticaret, Yapay Zekâ Uygulamaları, Tüketici Davranışı

**ENVIRONMENT IN A GLOBALISED WORLD AND ITS IMPACTS ON INDIGENOUS  
CULTURES OF ASSAM STATE OF INDIA**

**Rituraj Basumatary**

*MPhil Research Scholar  
Tata Institute of Social Sciences  
Guwahati, India*

**ABSTRACT**

Assamese culture is the result of various religious groups assimilation and their common cultural elements. The process of globalisation has also impacted on the religious aspect of Assamese culture and literature. There were various religious folklores and rituals of Assamese culture and literature in the early period. But those religious folklores and rituals have been reformed with the help of modern education as a result of globalisation.

Assam is a land having a rich cultural identity of its own. The Assamese culture has been shaped as a result of cultural assimilation of various ethnic and cultural groups, spanning over a period of 2000 years. Each ethno-cultural system and sub-system have their own distinct identity which are reflected in the form of language, literature, cuisine, festivals, etc. But due to the impact of globalisation, proliferation of media and improved communication process, cultures are rapidly being influenced by other popular cultures ultimately resulting in dilution of uniqueness of the same. This phenomenon is not only being considered as invasion but has also given rise to the fear of distinction of our society. In its mission to nurture and protect the rich cultural tradition of the state, the Government is coming up with new endeavours every day. The Department of Cultural Affairs has been working relentlessly with the mandate to preserve and promote the living culture of the ethnic, indigenous tribes and communities of the state and also to generate employment in the area along with generating cultural awareness among the people in general globally. It also lays emphasis on creating favourable environment for cultural exchanges at both the national and international level.

**Objectives**

To know about the impacts of globalisation in Assamese literature.

To find out ways to safeguard the Assamese culture.

**Hypothesis**

Globalisation has a lot of impacts in Assamese culture and literature.

**Methodology**

The researcher took various methodologies to collect the data from various sources. The methodology is adopted according to the need and objective of the study. The present study is for the tentative purpose and it is based only on the secondary data collection. It is collected from various books only. The topic is studied in detail through secondary sources only and the design of the research studies is also based only on secondary sources like internet, magazines, journals, books, articles, newspapers and so on. No sources of primary data have been collected.

**Literature Review**

Debabrata Dutta (2010) in his book "History of Assam" has mentioned that Assam is mainly a Mongolian country long ago about 1000 B.C. the Mongolians of Tibeto-Burman origin had migrated into Assam and this has given a peculiar demographic character to this country. The Mongolians have

peculiar physical features. The peculiarities are small head, flat nose, comparatively beardless face, short but muscular body and yellow skin.

Dhananjay Biswas (2014) in his book “Contemporary Political Issues” has mentioned that there are a number of historical, political, economic and social causes that motivate the ethnic groups of North East India to involve in terrorism.

H. Srikanth (2011) in his book “Ethnicity and Ethnic Identities in North East India” has mentioned that ethnic identity is the pivot around which many of the politics of North East India revolves.

Prashant Agarwal (2006) in his book “South Asia: Peace and Development” has mentioned that North East India as a region is a land lock in which different social groups belonging to various racialist origins have migrated from time to time through the history making the region itself into a conglomerate mass of inter-ethnic group interaction and ultimately leading to multi-ethnic, multi-lingual and multi-cultural region.

N.S. Narahani (2002) in his book “Security Threats to North East India” has mentioned that the earliest known migration was of Austeriods, and some Dravidians around 5000 B.C. These were the earliest known inhabitants. This was followed by waves of migrations of Mongoloid stocks from Southern China and Tibet. The progeny are the present day Bodos, Mishings, Raj Banshis, Akas, Daflas and Abors.

S.R. Thoring (2010) in his book “Violence and Identity in North East India, Naga-Kuki conflict” has mentioned that the first settlers of North East India are the mongoloid stock of people who first occupied the barren and abandoned land of the North East region then it was followed by the Aryans, and other people belonging to different racialist origin. In this long period of history, the history of the indigenous people of India has been in constant struggle against the civilization and the colonizers for the existence as a different cultural identity.

### **Traditional Literature and Cultures of Assam in the age of Globalization**

Assam is culturally rich and vibrant. Assamese culture is the mixture of various tribal and non-tribal culture. The greater Assamese culture has been composed of the reciprocal relation between the Aryan language group of people as well as the Austro-Asiatic, Tibeto-Burman language group of India. In recent times, Assamese culture has been changed in its different aspects. As culture is dynamic, therefore changes in culture is compulsory. Among the various factors which helps Assamese culture to be changed, one of them is the impact of globalisation. The impact of globalization on Assamese culture can be seen in its different aspects like education, religion, political power, urbanization as well as industrialization. Moreover, peoples unconsciousness towards the culture, blind following of western culture and lifestyle, all these factors are also important for the change of Assamese culture.

This 21<sup>st</sup> century is the era of science and technology based on truth and rationality. People are now more realistical than ideological as well as philosophical. This scientific age has created the scientific outlook among the people of the world. Due to the new inventions and development in communication people from any part of the globe can connect with other parts and can exchange the ideas, thought, cultural elements etc. In simple words, globalization has created a global culture with the development of communication. Through this medium people can easily share their cultural elements and one can assimilate these element in his own culture. Due to the impact of globalization, different aspects of Assamese culture has been changed.

### **Globalisation and its impacts in Assam**

Globalization has affected us in many different ways like culture, tradition, education, traditional games and sports, etc. Globalization generally means advancement or civilization of the globe which is as a result of the advancement in the fields of science and technology. But we have seen that as a result of globalization, the advanced cultures are dominating the other cultures. Most of the people of Assam, specially the young generation has been influenced by the western cultures. It is predicted that in the near future, almost all the indigenous people of Assam are going to lose their cultures as a result of globalization. Globalization has influenced the people of Assam in many different spheres like education, religion, culture, food habits, dresses, etc. As a result of Globalization, most of the tribes of Assam are facing identity crisis.

### **Conclusion**

Globalization has affected the traditions and cultures of Assam in different aspects. As a result, the traditional lifestyle of Assam is changing very quickly. But it is very complicated to make sure whether it is changing for better or worse. The process of Globalization has affected the traditions and cultures of Assam in both positive and negative ways. In the context of the tribes of Assam, Globalization is standing as a threat for their unique identities. However, it is hoped that globalization may bring a huge benefits to the traditional culture, beliefs and living style of the tribes of Assam.

Assam is a diverse region which is a resident of different tribes. Some of the tribes of Assam are Bodo, Karbi, Dimasa, Mishing, Tiwa, Sonowal, etc. Each tribe have their rich traditional culture. They are famous for their unique traditional life style. Each tribe has their unique ways of living and folk life which consists of myths, legends, tales, music, oral history, popular beliefs and customs. But globalization stands as an effecting factor on the folk life of the various tribes of Assam. In the context of the tribes of Assam, it is predicted that globalization may be harmful for their unique identities. Globalization has some negative effects on the folk life of the tribes of Assam. However, it is hoped that in the near future, globalization may be harmful for the tribes of Assam. Globalization has already made a significant impact on the life and culture of the people of Assam.

Globalization has both positive and negative affects. In today's world, no one can remain in isolation. So we cannot escape from the affects of Globalization. But it is important that we should also try to protect, preserve and promote the rich heritage of our culture like languages, religions, customs, traditional beliefs, etc. Let globalization be used for the well being of people.

### **Bibliography**

Acharya, NN: "A Brief History of Assam" Omsous Publications, New Delhi (2007).

Barpujari, HK: "Political History of Assam" Government of Assam, Calcutta (1977).

Barpujari, HK: "North East India: Politics and Prospects since independence". Spectrum Publications, Guwahati-781001, 1998.

Basumatary, Ionee: "Politics in North East India" Bishal Prakashan, Guwahati 781003 (2014).

Baruah, Sanjib: "India Against Itself, Assam and the politics of Nationality". Oxford University Press, New Delhi-110001, 1999.

Chaudhuri, Kalyan: "New History of Assam and India" Oriental Book Company Private LTD, Guwahati (2004).

Datta, PS: "Autonomy Movement in Assam (Documents)" Omsous Publications, New Delhi-110028, 1993.

Gait, Sir Edward: "A History of Assam" EBH Publishers, Guwahati (2008).

Ghai, KK: "Politics in India" Kalyani Publishers; 1/1, Rajinder Nagar, Ludhiana 141008 (2012).

Goswami, Priyam: "The History of Assam from Yandaboo to Partition, 1826-1947" Orient Black Swan, New Delhi (2012).

Hussain, Monirul: "The Assam Movement, Class, Ideology and Identity" Manak Publication Pvt. Ltd; Delhi-110053, 1993.

Jeyasaleen Lazamed: "Conflict Mapping and Peace Process in North East India" NESRC, Guwahati (2011).

Kundu, Dilip Kumar: "The State and the Bodo Movement in Assam" A.P.H. Publishing Corporation, New Delhi-11002, 2010.

Pathak, Guptajit: "Politics in India since Independence" Ashok Publication, Panbazar, Guwahati 781003 (2011).

**EVALUATION OF THE EFFECT OF RELAXATION AND AEROBIC EXERCISES GIVEN TO PARENTS WITH SPECIAL NEEDS CHILDREN ON EXERCISE CAPACITY, SLEEP QUALITY AND FATIGUE**

**Şerif DURAN<sup>1</sup>, Hanifegül Taşkıran<sup>2</sup>**

*<sup>1</sup>Istanbul Aydın University Graduate Education Institute, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, Istanbul, Turkey. <sup>2</sup>Istanbul Aydın University Graduate Education Institute, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, Istanbul, Turkey*

*ORCID Code: 0000-0002-5198-7648*

**ABSTRACT**

This study was conducted to evaluate the effects of progressive relaxation and aerobic exercise training on fatigue, exercise capacity, depression, sleep quality and pain severity parameters in parents with children with special needs. 60 parents with special needs children aged 1-18 participated in the study. Parents in the study group (n=30) were given aerobic exercise training in addition to progressive relaxation exercises, and only progressive relaxation exercises were given to parents in the control group (n=30). Exercise trainings were applied 3 days a week for 6 weeks. Fatigue level before and after exercise training by Fatigue Severity Scale (FAQ), exercise capacity by Bruce Protocol, depression level by Beck Depression Scale (BDI), sleep quality by Pittsburgh Sleep Quality Index (PUKI), quality of life by Short Form 36 Quality of Life Scale (SF36) and musculoskeletal pain severity was assessed by measuring with the Extended Nordic Musculoskeletal Disorders Questionnaire (GNKİSRA). According to the results, it was observed that there was a significant decrease in the fatigue, depression and musculoskeletal pain severity levels of the parents in the study group, and a significant increase in the exercise capacity, sleep quality and quality of life levels ( $p<0.05$ ). It was observed that the parents in the control group had a significant decrease in depression and musculoskeletal pain severity levels, and a significant increase in sleep quality and quality of life ( $p<0.05$ ). However, no significant improvement was observed in exercise capacity and fatigue levels ( $p<0.05$ ). In conclusion, aerobic exercise combined with progressive relaxation exercises is a more effective method in improving fatigue, exercise capacity, pain intensity and quality of life (general health, physical function, energy-vitality and pain sub-parameters) compared to only progressive relaxation exercise. As a result of the study, parents who take care of children with special needs also need a rehabilitation program.

**Keywords:** Relaxation exercises, aerobic exercises, fatigue

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERE VERİLEN GEVŞEME VE AEROBİK EGZERSİZLERİNİN EGZERSİZ KAPASİTESİ, UYKU KALİTESİ VE YORGUNLUK ÜZERİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ****Şerif DURAN<sup>1</sup>, Hanifegül Taşkıran<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>*İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye.* <sup>2</sup>*İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye.*

ORCID Code: 0000-0002-5198-7648

**ÖZET**

Bu çalışma, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerde progresif gevşeme ve aerobik egzersiz eğitimlerinin yorgunluk, egzersiz kapasitesi, depresyon, uyku kalitesi ve ağrı şiddeti parametrelerine olan etkisini değerlendirmek amacıyla yapıldı. Çalışmaya, 1-18 yaş arası özel gereksinimli çocuğu olan 60 ebeveyn katıldı. Çalışma grubundaki ebeveynlere (n=30) progresif gevşeme egzersizlerine ek aerobik egzersiz eğitimi, kontrol grubundaki ebeveynlere (n=30) ise sadece progresif gevşeme egzersizleri verildi. Egzersiz eğitimleri haftada 3 gün olacak şekilde 6 hafta boyunca uygulandı. Egzersiz eğitiminin öncesinde ve sonrasında yorgunluk seviyesi Yorgunluk Şiddet Ölçeği (YŞÖ) ile, egzersiz kapasitesi Bruce Protokolü ile, depresyon seviyesi Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) ile, uyku kalitesi Pittsburgh Uyku Kalite İndeksi (PUKI) ile, yaşam kalitesi Kısa Form 36 Yaşam Kalite Ölçeği (SF36) ile ve kas iskelet sistemi ağrı şiddeti de Genişletilmiş Nordic Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıkları Anketi (GNKİSRA) ile ölçülerek değerlendirildi. Elde edilen sonuçlara göre, çalışma grubundaki ebeveynlerin yorgunluk, depresyon ve kas iskelet sistemi ağrı şiddeti seviyelerinde anlamlı azalma ve egzersiz kapasitesi, uyku kalitesi ve yaşam kalitesi seviyelerinde anlamlı artış meydana geldiği görüldü (p<0.05). Kontrol grubundaki ebeveynlerin ise depresyon ve kas iskelet sistemi ağrı şiddeti seviyelerinde anlamlı azalma, uyku kalitesi ve yaşam kalitesi seviyelerinde anlamlı artış meydana geldiği görüldü (p<0.05). Ancak egzersiz kapasitesi ve yorgunluk seviyelerinde anlamlı iyileşme meydana gelmediği tespit edildi (p<0.05). Elde edilen bulgulara bakarak, progresif gevşeme egzersizlerine ek olarak uygulanan aerobik egzersizin sadece progresif gevşeme egzersizi eğitimine göre yorgunluk, egzersiz kapasitesi, ağrı şiddeti ve yaşam kalitesi (genel sağlık, fiziksel fonksiyon, enerji-canlılık ve ağrı alt parametrelerini) geliştirmede daha etkili bir eğitim yöntemi olduğu bulundu. Sonuç olarak, özel gereksinimli çocuğun bakımını yapan ebeveynlerin de rehabilitasyon programına ihtiyacı vardır.

**Anahtar kelimeler:** Gevşeme egzersizleri, aerobik egzersizler, yorgunluk

**TURKEY'S ENERGY POLICY IN COMBATING GLOBAL WARMING: A CONTENT ANALYSIS**

**Emrah Akyüz<sup>1\*</sup>**

*<sup>1</sup>Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Bingöl, Türkiye.*

*ORCID Code: 0000-0002-9876-111X*

**ABSTRACT**

Global warming is one of the most important environmental problems in Turkey. The effects of global warming are increasing in intensity with the process of industrialization, unplanned urbanization and uncontrolled population growth that gained momentum in the 1950s. Turkey is faced with the risk of climate change due to global warming. One of the most important factors that triggered global warming is the excessive use of fossil fuels in Turkey. Turkey meets a significant part of its energy needs from fossil fuels such as oil, coal and natural gas. As a result of the release of greenhouse gases such as carbon dioxide caused by fossil fuels, the earth's temperature increases. Since the use of fossil fuels is one of the most important reasons that trigger global warming, environmentally friendly and sustainable energy policies are needed to combat global warming in Turkey. The main objective of this study is to investigate Turkey's energy policy in the fight against global warming by analysing Turkey's 2019-2023 Strategic Plan through a content analysis method. The results of this study show that while Turkey is investing more in renewable and nuclear energy resources to combat global warming, it also aims to increase the use of fossil fuels.

**Keywords:** Global Warming, Energy Policies, Fossil Fuels, Nuclear Energy, Renewable Energy.

**TÜRKİYE’NİN KÜRESEL ISINMA İLE MÜCADELEDE ENERJİ POLİTİKASI: İÇERİK ANALİZİ**

**ÖZET**

Küresel ısınma Türkiye’de en önemli çevre sorunlarından bir tanesidir. 1950’li yıllarda ivme kazanan sanayileşme, çarpık kentleşme ve kontrolsüz nüfus artışı süreciyle birlikte küresel ısınmanın etkileri şiddetini giderek arttırmaktadır. Türkiye, küresel ısınmanın neden olduğu çevre sorunları sebebiyle iklim değişikliği riskiyle karşı karşıyadır. Türkiye’de küresel ısınmayı tetikleyen en önemli etkenlerden bir tanesi aşırı fosil yakıt kullanımındır. Türkiye enerji ihtiyacının önemli bir kısmını petrol, kömür ve doğal gaz gibi fosil yakıtlardan karşılamaktadır. Fosil yakıtların neden olduğu karbondioksit gibi sera gazlarının atmosfere salınımı sonucunda yeryüzü sıcaklığının artmaktadır. Fosil yakıt kullanımının küresel ısınmayı tetikleyen en önemli nedenlerden bir tanesi olması sebebiyle, Türkiye’nin küresel ısınma ile mücadelede çevre dostu ve sürdürülebilir enerji politikalarına ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’nin 2019-2023 Stratejik Planı’nı içerik analizi yöntemi ile analiz ederek, küresel ısınma ile mücadele Türkiye’nin enerji politikasını araştırmaktır. Bu çalışmanın sonuçları göstermektedir ki, Türkiye küresel ısınma ile mücadele yenilenebilir ve nükleer enerji kaynaklarına daha fazla yatırım yaparken, fosil yakıtların kullanımını da arttırmayı amaçlamaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Küresel Isınma, Enerji Politikaları, Fosil Yakıtlar, Nükleer Enerji, Yenilenebilir Enerji.

**INTRODUCTION**

Global warming is one of the most important environmental problems in today's world. Especially with the transformation in the human-environment relationship in the last century, the pollution and destruction of physical and biological elements of nature have accelerated. As a result of human actions, the deterioration of the ecological balance triggers an increase in the average temperature of the earth. Global warming, which began with the Industrial Revolution and gained momentum in the 1950s,

continues to increase uncontrollably due to human actions and natural causes. Global warming occurs as a result of pollutants such as carbon dioxide, methane, nitrogen oxide and ozone released into the atmosphere due to distorted urbanization, over-consumption of fossil fuels, deforestation, farm livestock, overpopulation and agricultural activities, industrialization.

One of the main causes of global warming is the use of fossil energy fuels. As a result of the burning of fossil energy sources such as coal, oil and natural gas, which are widely used in industry, heating and transportation, greenhouse gases such as carbon dioxide and nitrogen dioxide are released into the atmosphere. Due to the increase in greenhouse gases, the average temperature of the earth increases, that is, global warming occurs. Since the world meets a significant part of its energy needs from fossil fuels, the severity of global warming is increasing in parallel. Turkey is also dependent on fossil fuels for energy. Turkey meets approximately 70% of its energy needs from fossil energy fuels. This situation increases the emission of greenhouse gases and causes an increase in the average temperature of the earth in Turkey. Therefore, in order to reduce the effects of global warming, it is necessary to use energy sources that can create alternatives to fossil fuels, that is, to create environmentally friendly energy policies.

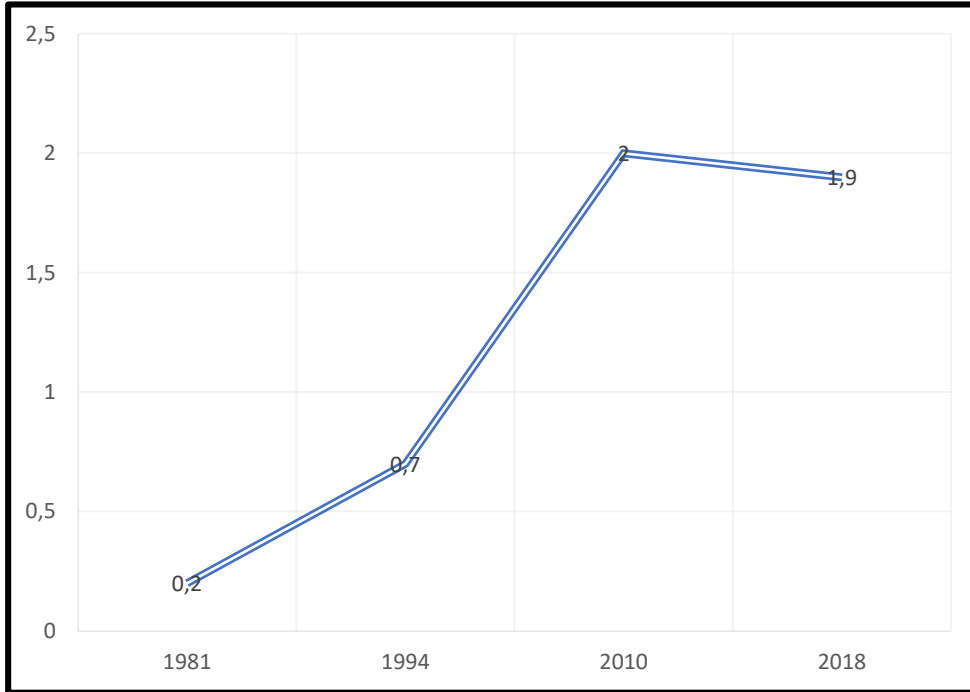
The main purpose of this study; The aim is to analyze Turkey's energy policy to combat global warming by analyzing Turkey's 2019-2023 Strategic Plan with the content analysis method. The research question of the study is as follows: "What are the advantages and disadvantages of Turkey's medium-term energy policy in combating global warming?". This research consists of four main parts. In the first part, literature review on global warming in Turkey is made. In the second part, the method used in the analysis of Turkey's 2019-2023 Strategic Plan, that is, the scope of the content analysis method is discussed. In the next section, the main energy policies set forth in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan, that is, the main findings revealed by the content analysis method are presented. In the last part of the study, the findings are discussed and policy recommendations are presented.

### **Literature Review: Global Warming In Turkey**

Global warming caused by the release of greenhouse gases into the atmosphere is an important environmental problem that poses a risk for all countries (Kanat and Keskin, 2016; Özer, 2017). Especially with the transformation in human-environment relations after the Industrial Revolution, the average temperature of the earth has started to increase uncontrollably (Türkeş, 2012; Yapraklı and Bayramoğlu, 2017). Ecological deterioration caused by global warming stands as a serious threat to the physical and biological elements of the environment (Demir, 2009). The effect of global warming is felt more in places where urbanization and industrialization are high (Bilbay, 2021: 279).

It is accepted that one of the countries most likely to be affected by environmental disasters triggered by global warming is Turkey (Varol and Meltem, 2012; Gökçe and Erdogan, 2009). With the rapid urbanization and industrialization process that started in Turkey, especially in the 1950s, the average temperature of the earth generally tends to increase in the regions located in the south and southwest (Demir et al., 2008). The increase in the average temperature of the earth in Turkey brings with it serious risks (Öztürk, 2002; Varol and Meltem, 2012).

**Figure 1: Annual Average Temperature Deviations in Turkey**



**Reference:** MGM, 2020.

The most important risk posed by global warming in Turkey, which is located on a warm and rainy climate zone, is climate change (Ismail, 2018; Ediger, 2008). In addition to natural causes, climate change can be defined as short-term changes in seasonal temperature, precipitation and humidity values due to global warming as a result of increased greenhouse gas emissions as a result of human actions (Karaman and Gökçalp, 2010; Yapraklı and Bayramoğlu, 2017). Turkey, located in the Mediterranean Basin, is considered as one of the countries with a high risk group in terms of climate change (Öztürk, 2002; Varol and Meltem, 2012). It is observed that snowy days have decreased and the number and frequency of weather events such as floods, hurricanes and storms has increased systematically in Turkey due to climate change (Bayraç and Doğan, 2016; Kılıç, 2008). Climate change manifests itself as a decrease in annual precipitation in some regions and increases in annual average temperatures in some regions (Bahadır, 2021).

Climate change, which occurs due to the increase in the average temperature of the earth, causes an increase in weather events such as extreme temperatures, floods and droughts, causing the deterioration of the ecological balance (Çekici, 2009). Turkey is particularly at risk of drought caused by climate change (Kanat and Keskin, 2016). Depending on the increase in the average temperature of the earth, usable water resources such as groundwater, river and lake water evaporate or decrease, in other words, drought occurs (Karaman and Gökçalp, 2010). In Turkey, there is an increase in the warming trends especially in the summer and autumn periods in the Southeast, Central Anatolia, Aegean, Marmara and Mediterranean regions where the Mediterranean precipitation regime is dominant (Türkeş, 2012). Therefore, these regions are at risk of drought caused by global warming (Öztürk, 2002). The increase in the severity of drought triggers water scarcity, creating an alarming risk for living. The fact that Turkey is in a scarce region in terms of water resources shows us that drought caused by global warming is an important problem (Aküzüm, Çakmak and Gökçalp, 2010, Şen et al., 2013).

## METHOD: CONTENT ANALYSIS

In this study, Turkey's energy policy to combat global warming was tried to be investigated by analyzing Turkey's 2019-2023 Strategic Plan through content analysis method. Content analysis is a data review method widely used in both quantitative and qualitative studies in the field of social sciences (Weber, 1990; Elo ve Kyngäs, 2008). Content analysis are widely used in the interpretation and analysis of visual, written and verbal data such as official and historical documents, field study notes, speech texts, newspapers and magazines, social media posts, photographs and films (Drisko ve Maschi, 2016: 6-7). Content analysis method is an analysis method based on interpreting the relationship between words, phrases and themes in qualitative data in a way that answers the research question (Krippendorff, 2018). The content analysis method is used to reveal the message that is intended to be given in accordance with the purpose of the study in the data (Stemler, 2000).

**Figure 2: Some Codes in the Text<sup>1</sup>**

<b>CODES</b>	<b>NUMBER OF REPETITIONS IN TEXT</b>
Nuclear, Nuclear Energy, Nuclear Power Plants	54
Solar, Solar Energy, Solar Panels	7
Wind, Wind Energy, Wind Panels	7
Renewable, Renewable Energy, Renewable Energy Sources	32
Coal, Lignite, Coal Plants	33
Oil, Oil Reserve	42
Natural Gas, Natural Gas Reserve	71
Fossil, Fossil Energy, Fossil Energy Fuels Fossil Resources	4

The content analysis method used in this study consists of five stages. Firstly, the main data was collected in the study. This data source is Turkey's 2019-2023 Strategic Plan. This document was obtained in electronic format via the internet. Secondly, Turkey's 2019-2023 Strategic Plan has been read many times in order to have a general information about the data. In the third stage, the relevant text is coded to answer the research question (Drisko and Maschi, 2016; Elo and Kyngäs, 2008). All word and word groups related to Turkey's energy policy are coded. The fourth stage is the categorization of codes with similar meanings, that is, the creation of themes (Stemler, 2000). Themes were developed in an inductive manner. The fifth and final stage is the interpretation of the themes (Drisko and Maschi, 2016). Themes are interpreted to answer the research question.

## FINDINGS

Turkey's 2019-2023 Strategic Plan has been examined to seek answers to the research question. After the analysis, a main theme and four themes appeared. The main theme is as follows: "Turkey's Medium Term Energy Policy". The themes are as follows: (1) "Increasing the Use of Fossil Fuels", (2)

<sup>1</sup> It was prepared by the author.

"Increasing the Share of Renewable Energy Sources", (3) "Further Investment in Nuclear Energy" and (4) "Ensuring Energy Conservation".

### ***Theme 1: Increasing the Use of Fossil Fuel***

One of the targets set in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan is to continue the use of fossil fuels. Seven objectives have been determined in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan. The first of these objectives is to ensure the security of energy supply. Depending on the increase in population and industrialization in Turkey, the need for energy also increases in parallel. Meeting the increasing energy needs, that is, ensuring the energy supply security of the country, constitutes the most important part of Turkey's medium-term energy policy. In order to ensure energy supply security, it is aimed to increase the use of fossil fuels.

Domestic coal plays the most important role among the fossil fuels that Turkey uses in energy production. The main reason for this is that, unlike oil and natural gas, Turkey's domestic coal reserves are high, that is, it has its own resources that can enable it to meet its energy needs with domestic resources. It aims to increase electricity production from domestic coal in order to ensure sustainable energy supply security, which is one of the main objectives of the 2019-2023 Strategic Plan. In the 2019-2023 Strategic Plan, it is aimed to increase the ratio of the electricity installed power based on domestic and renewable energy sources to the total installed power from 59% to 65%, and the share of the domestic coal-based electricity installed power will be 25% by 2023. It is aimed to increase the domestic coal-based electricity installed power, which was 10,204 MW in 2019, to 14,664 MW in 2023 (ETKB, 2020:74).

Turkey's 2019-2023 Strategic Plan also aims to increase the use of oil and natural gas energy resources. In order to ensure sustainable energy supply security, it is aimed to increase the use of oil and natural gas. However, Turkey does not have rich reserves in terms of oil and natural gas energy resources. Since it is aimed to meet its energy needs with domestic resources, Turkey has determined to seek oil and natural gas reserves within its geographical borders as one of its main objectives. This target is stated as follows: "Oil and natural gas exploration and production activities will be accelerated and continued, especially in the seas" (MENR, 2020: 80). As a matter of fact, while the number of offshore drillings to be carried out by the public in the Mediterranean and Black Sea is 6, this rate is targeted to be 28 in 2023 (ETKB, 2020:80).

It is aimed to increase the oil and natural gas produced by public institutions until 2023. While the amount of oil produced by the public sector was 36,923 barrels per day in 2021, it is aimed to increase this rate to 70,000 barrels per day in 2023, that is, to double it (MENR, 2020: 80). Similarly, increasing the use of natural gas is one of the main targets. While the amount of natural gas production realized by the public sector in 2019 was 0.689 billion Sm<sup>3</sup>, it is aimed to increase this rate to 4,929 Sm<sup>3</sup> in 2023, that is to increase approximately seven times the current reserve (MENR, 2020: 80). This information shows us that it is aimed to increase the use of fossil fuels significantly within the scope of 2023 targets in Turkey.

### ***Theme 2: Increasing the Share of Renewable Energy Resources***

One of the most important targets set in the 2019-2023 Strategic Plan is to invest more in renewable energy sources. One of the main slogans of Turkey's 2019-2023 Strategic Plan is as follows: " *More Domestic More Renewables in Energy*" (ETKB, 2020: 11-12). Renewable energy sources play a key role in ensuring sustainable energy supply security, which is the first of the seven main objectives of the

2019-2023 Strategic Plan. Increasing the share of renewable energy sources in electricity generation is stated as follows: “*The ratio of installed electricity based on domestic and renewable energy sources to the total installed power will be increased from 59% to 65%*” (ETKB, 2020: 74).

Solar energy plays the most important role in renewable energy sources. Solar potential is very high in Turkey. In order to ensure sustainable energy supply security, the share of solar energy is intended to be 25%. It is aimed that the installed power of 5,750 MW solar energy in 2019 will be 10,000 MW in 2023, that is, it will be doubled in approximately 4 years. Another renewable energy source as important as solar energy is wind energy (ETKB, 2020:74). It is aimed that the contribution of wind energy to ensure sustainable energy supply security is 25% by 2023. In 2019, 7,633 MW wind energy-based electricity installed power is aimed to be 11,883 MW in 2023 (ETKB, 2020: 74).

Hydroelectric power, which has the most important share among the renewable energy sources used in Turkey, is also planned to increase its installed power. The share of hydroelectric power is intended to be 15% by 2023 in order to ensure sustainable energy supply security. The installed power based on 28,291 MW of hydroelectric power in 2019 is projected to be 32,037 MW in 2023 (ETKB, 2020:74). In 2023, hydroelectric energy will continue to have the highest share in electricity generation among renewable energy sources. Finally, the last renewable energy source laid out in the 2019-2023 Strategic Plan is geothermal energy and biomass (including biogas). In order to ensure sustainable energy supply security, the share of geothermal energy and biomass is intended to be 10% by 2023 (ETKB, 2020: 74). This ratio constitutes the lowest share among renewable energy sources. In 2019, 2,094 MW of geothermal energy and biomass-based electricity installed power is expected to be 2,884 MW in 2023 (ETKB, 2020:74).

The opportunities and risks that Turkey has in realizing the targets set by the renewable energy resources of the 2019-2023 Strategic Plan are also revealed. There are two main opportunities that Turkey has in the use of renewable energy sources. The first of these; It is emphasized as “*the high renewable energy potential that has not been utilized in our country*” (ETKB, 2020: 75). The second is stated as follows: “*the existence of an investment environment for solar, wind and geothermal resources in our country*” (ETKB, 2020: 75). The most important risk Turkey faces in achieving the above-mentioned targets is that “*renewable energy sources are affected by seasonal conditions*” (ETKB, 2020:75). In particular, solar and wind energy can be directly affected by climatic conditions. Since Turkey has four seasons, it is not possible to get the same efficiency from renewable energy sources all year.

### ***Theme 3: More Investment in Nuclear Energy***

Turkey's nuclear energy policy dates back to the 1950s. In this process, many attempts were made to build nuclear power plants. Attempts to build a nuclear power plant have been unsuccessful until recently. Recently, nuclear energy has been at the center of Turkey's energy policy. In Turkey's 2019-2023 Strategic Plan, one of the main goals in ensuring sustainable energy supply security is to increase the share of nuclear energy. This target is stated as follows: “*Nuclear energy will be included among our supply resources and efforts to increase its share in energy supply will continue*” (ETKB, 2020: 76). In order to realize this aim, the construction of a nuclear power plant was started.

The most important step Turkey has taken in the use of nuclear energy is the construction of the Akkuyu Nuclear Power Plant. The Akkuyu Nuclear Power Plant, the foundations of which were laid in 2015, is expected to be 75% completed in 2022 and put into use in 2023 (ETKB, 2020: 76). Since Akkuyu Nuclear Power Plant is the first nuclear power plant to be built in Turkey, it is at the center of Turkey's energy policy. On the other hand, new nuclear power plants are planned to be built in Sinop and Iğneada regions of Turkey and projects are carried out in this direction. However, there is no information about

the Igneada and Sinop nuclear power plant projects in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan. In other words, Turkey's short-term nuclear energy policy is currently limited to only Akkuyu Nuclear Power Plant.

Two main strategies have been adopted to strengthen Turkey's nuclear energy policy. The first of these; development of nuclear energy legislation and human resources infrastructure. Nuclear power plants are managed within the framework of certain rules. These rules are shaped by international nuclear law. For this reason, Turkey is trying to develop the legal legislation related to nuclear energy. The second of these; “*Strategic communication methods will be implemented in order to inform the public about nuclear energy activities*” (ETKB, 2020: 100). Nuclear energy is a controversial energy source with both advantages and disadvantages. Nuclear energy advocates or opponents may try to manipulate the nuclear energy society. This situation may cause information pollution at the social level about nuclear energy. It is important to gain social support for the construction of nuclear power plants. Therefore, the most important part of Turkey's nuclear energy policy is to raise public awareness on nuclear energy.

On the other hand, the risks of nuclear energy policy are not revealed in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan. One of the most important risks of nuclear power plants is nuclear power plant accidents. The nuclear power plant accidents that occurred in Chernobyl in 1988 and in Fukushima in 2011 show us that nuclear power plants are at risk of accidents. In the event of a possible accident, both physical and biological elements of the environment may be contaminated by radioactive materials, that is, environmental problems may arise. This situation, which poses a serious risk for both ecology and life, is not included in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan. The lack of a strategy and an action plan against the crisis management involved in the nuclear power plant accident stands as a deficiency in providing sustainable energy supply.

#### ***Theme 4: Ensuring Energy Conservation***

Another strategy that is at the center of Turkey's energy policy is to ensure energy efficiency. In Turkey's 2019-2023 Strategic Plan, it is emphasized that one of the main values of the Ministry of Energy and Natural Resources is efficiency. The use of every energy source has an environmental cost. One of the most effective steps to be taken in order to minimize the environmental problems caused by energy sources is to provide energy efficiency, that is to save money. Thanks to energy efficiency, using less energy results in less pollution of the environment. As a matter of fact, the second main objective set forth in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan has been determined as “*to prioritize and increase energy efficiency*” (ETKB, 2020: 20). In order to achieve this, four goals have been set. These are respectively as follows: (1) “continuing efforts to increase energy efficiency”, (2) “creating a market infrastructure for demand-side participation in electricity and natural gas”, (3) “doing studies to increase public awareness on energy efficiency” and (4) “planning the energy system for electric vehicles” (ETKB, 2020: 21).

Four main action plans have been created until 2023 in order to “prioritize and increase energy efficiency”, which is the second main objective set forth in Turkey's 2019-2023 Strategic Plan. The first of these is to increase the number of LED luminaires to be used within the scope of domestic production policy in new general lighting facilities. The number of LED luminaires, which was 80000 in 2021, is targeted to be 170000 in 2022. In 2023, it is aimed that the total number of LED luminaires will be 800000 thousand (ETKB, 2020: 86). There are many advantages of using LEDs in lighting. It is preferred to provide energy efficiency due to its advantages such as consuming very little energy, being long-lasting, not containing harmful gases and being resistant to mechanical impacts, and not having low environmental costs.

The second action plan, created to “prioritize and increase energy efficiency”, increases efficiency in public electricity generation facilities. This action plan is stated as follows: “Ensuring an annual increase of 1% in efficiency in public electricity generation facilities with the rehabilitation to be made” (ETKB, 2020: 86). Until 2023, it is aimed to increase the efficiency of public electricity generation facilities by 1% annually. The third basic action plan is; It was determined as “preparing the regional heating-cooling potential map” (ETKB, 2020: 86). It is aimed to complete the preparation of the district heating-cooling potential map by 2023. Energy savings can be achieved with district heating and cooling systems, and thus, the average temperature of the earth can be reduced by reducing carbon dioxide emissions caused by energy sources.

## **DISCUSSION AND POLICY RECOMMENDATIONS**

The first data revealed in this study is that Turkey has increased the use of fossil fuels to meet its energy supply. Turkey aims to use more fossil fuels by 2023. The use of fossil fuels containing carbon and hydrogen elements in their structures is the main cause of global warming. (Yılmaz ve Hatice, 2018). The use of fossil fuels such as coal, oil and natural gas increases the release of different greenhouse gases into the atmosphere (Kumbur et al., 2005). Carbon dioxide has the highest share of greenhouse gases (Bayraç, 2010: 233-234; Dhillon and von Wuehlisch, 2013). The most important source of carbon dioxide is fossil fuels (Özsoy, 2015; Yüksel, 2008; Abbasi and Abbasi, 2012: 100). Therefore, the use of fossil fuels means increased emissions of greenhouse gases into the atmosphere, that is, the exacerbation of global warming (Çukurçayır ve Sağır, 2008; AlFarra and Abu-Hijleh, 2012).

One of the most important policies to combat global warming is to reduce or completely stop the use of fossil fuels that cause the release of greenhouse gases (Bayraç, 2010). Sustainable and environmentally friendly energy sources are needed due to the environmental impacts of fossil fuels, that is, the release of greenhouse gases into the atmosphere (Özsoy, 2015). Therefore, it is necessary to increase the use of alternative energy sources to fossil fuels in order to protect the physical and biological elements of the environment (Bayraç, 2010). Promoting renewable energy sources by reducing fossil fuels is also an important factor in reducing air pollution in air cities (Bilbay, 2021: 107). Turkey's energy policy for the continued use of fossil fuels remains a deficiency in the fight against global warming. Since the average temperature of the earth is increasing in Turkey, the use of the resources that cause it should be reduced. Reducing or minimizing global warming with energy policy that increases the use of fossil fuels does not stand as an effective policy.

The second main finding of this research shows that Turkey plans to invest more in renewable energy sources until 2023 in order to ensure the security of its sustainable energy supply. One of the main objectives of Turkey's energy policy in the medium term is to increase the share of renewable energy resources more in order to ensure sustainable energy supply security. In Turkey's 2019-2023 Strategic Plan, it is aimed to increase the use of domestic resources, solar energy, wind energy, hydroelectric energy, geothermal energy and biomass (including biogas) until 2023 because Turkey's potential for renewable energy sources is high (Yılmaz, 2012; Gençoğlu, 2002) and this energy source is environmentally friendly and sustainable compared to fossil fuels (Yılmaz ve Hatice, 2018; Seydioğulları, 2013). Therefore, renewable energy sources are at the heart of Turkey's medium-term energy policy.

Renewable energy sources have two important advantages over other energy sources. The first is that the environmental cost is low (Yılmaz, 2012). Unlike fossil fuels, renewable energy sources do not directly cause the release of greenhouse gases into the atmosphere, meaning they can be considered a clean energy source (Adaçay, 2014). The most important advantage of renewable energy sources is that

they do not directly cause the release of pollutants. Therefore, it stands as an effective tool in the fight against global warming triggered by fossil fuels (Güner and Turan, 2017). Turkey's increasing the share of renewable energy resources in ensuring sustainable energy supply security in order to reduce the severity of regional warming stands as a rational policy in the fight against global warming (Seydioğulları, 2013). On the other hand, renewable energy sources can reduce Turkey's dependence on energy (Bekar, 2020; İncekara ve Oğulata, 2011) because Turkey meets a significant part of its energy supply by importing it (Özsoy, 2015; Bayrak ve Esen, 2014).

The third fundamental finding of this research indicates that Turkey aims to ensure the security of energy supply by generating energy from nuclear power plants. The plan to use nuclear energy is not a new development in Turkey (Bekar, 2020: 43) because Turkey has been trying to produce nuclear energy since the 1950s (Temurçin ve Aliğaoğlu, 2003). However, the most serious step in this field was taken in 2015. The Akkuyu Nuclear Power Plant, which was laid in 2015, is at the heart of Turkey's nuclear energy policy (Akkuyu Nuclear Co., n.d.). Turkey aims to open the Akkuyu Nuclear Power Plant at full capacity in 2023 (ETKB, 2020). In other words, Turkey aims to produce energy from a nuclear power plant for the first time in 2023.

Nuclear power plants are the most controversial source of energy. The main reason for this is that; nuclear power plants have significant advantages and serious risks (Akyüz, 2017). Although nuclear energy poses serious risks to the environment and public health, it is seen as an effective tool in the fight against global warming (Şanlı and Özekicioglu, 2007:471; Baek, 2016; Saito, 2010). This is because, unlike fossil fuels, nuclear power plants do not directly cause carbon dioxide emissions (Jean-Baptiste and Ducroux, 2003). In nuclear power plants, there is no direct emission of pollutants into the atmosphere during the energy production process (Brook et al., 2014). The most important advantage of nuclear power plants is that they do not directly emit greenhouse gases (International Atomic Energy Agency, 2018). For this reason, nuclear energy is one of the most effective means of combating global warming.

On the other hand, it should be noted that nuclear power plants, which stand as an effective tool to combat global warming, have significant risks to the environment and public health. The first is the risk of accidents (Rashad and Hammad, 2000). Nuclear plants are built with high security measures (D'Auria, Debrecin and Glaeser, 2017). Safety measures at nuclear plants must comply with international standards (Reyners, 1996). However, it is not possible to completely prevent the risk of accidents. Because there's no zero risk. As a matter of fact, chernobyl in 1988 and Fukushima nuclear power plant accidents in 2011 show us that nuclear power plants are at risk of accidents despite the developing technology (Steinhauser, Brandl and Johnson, 2014). If an accident occurs at the nuclear power plants being built in Turkey, radioactive contamination may occur that may affect all living life. Therefore, Turkey's priority in the construction of nuclear power plants and in the production of energy from power plants should be safety.

Finally, the findings of the content analysis show that another important goal in Turkey's medium-term energy policy is to save energy. Each energy source has an environmental cost (Kumbur et al., 2005). There is no energy source that does not harm the environment at all (Güner and Turan, 2017: 49-50) because every energy production takes place by converting renewable or non-renewable natural resources (Güner and Turan, 2017:51). Therefore, one of the most effective ways to reduce the effects of energy sources on the physical and biological elements of ecology is to reduce energy use. In order to achieve this, Turkey has made energy saving its priority policy. It aims to reduce the need for energy by using less energy and thus the environmental impact of energy sources. Since a significant part of Turkey's energy needs are met by fossil fuels (Biberici, Özhüner and Çelik, 2018), fossil fuel consumption and carbon dioxide emissions caused by this energy source can be reduced thanks to energy

savings. Therefore, energy saving stands as an effective policy tool for Turkey to combat global warming.

## CONCLUSION

In this study, Turkey's energy policy to combat global warming has been examined by analyzing Turkey's 2019-2023 Strategic Plan with content analysis method. Four main findings were reached in the study. The first of these; Turkey plans to increase the use of fossil fuels in its medium-term energy policy. Fossil fuels are the main source of carbon dioxide emissions. In order to reduce carbon dioxide emissions that trigger global warming, the use of energy sources that cause carbon dioxide emissions should be minimized or prevented. Therefore, increasing the use of fossil fuels in Turkey until 2023 remains a shortcoming in the fight against global warming. Secondly; Turkey aims to increase the use of renewable energy resources to ensure energy supply security. Since renewable energy sources do not directly cause greenhouse gas emissions, the fight against global warming remains an effective tool. The fact that Turkey is located in a geography rich in renewable energy resources shows that it has sufficient energy resources to combat global warming.

The third finding in the content analysis; Nuclear energy constitutes the main skeleton of Turkey's medium-term energy policy. The most important advantage of nuclear energy is that it does not directly cause greenhouse gas emissions. Unlike fossil fuels, it does not cause carbon dioxide emissions. For this reason, Turkey's nuclear energy policy stands as an effective tool to combat global warming. However, due to the accident risk of nuclear power plants, safety measures should be prioritized. The third main finding; Another characteristic feature of Turkey's medium-term energy policy is energy savings. Every energy source has an environmental cost. One of the most effective policies to reduce these environmental costs is to reduce energy use, that is, to save energy by using energy resources efficiently. The fight against global warming by protecting the physical and biological elements of the environment with less energy consumption and ensuring the ecological balance stands as an important step.

## KAYNAKÇA

Abbasi, T., & Abbasi, S. A. (2012). Is the Use of Renewable Energy Sources an Answer to the Problems of Global Warming and Pollution? *Critical Reviews in Environmental Science and Technology*, 42(2), 99-154.

Adaçay, F. R. (2014). Türkiye için Enerji ve Kalkınmada Perspektifler. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 87-103.

Akkuyu Nükleer A. Ş. (n.d.). Projenin Tarihçesi. Erişim adresi: <http://www.akkunpp.com/projenin-tarihcesi>

Aküzüm, T., Çakmak, B., & Gökalp, Z. (2010). Türkiye'de Su Kaynakları Yönetiminin Değerlendirilmesi. *International Journal of Agricultural and Natural Sciences*, 3(1), 67-74.

Akyüz, E. (2017). Advantages and Disadvantages of Nuclear Energy in Turkey: Public Perception. *Eurasian Journal of Environmental Research*, 1(1), 1-11.

AlFarra, H. J., & Abu-Hijleh, B. (2012). The Potential Role of Nuclear Energy in Mitigating CO2 Emissions in the United Arab Emirates. *Energy Policy*, 42, 272-285.

Baek, J. (2016). Do Nuclear and Renewable Energy Improve the Environment? Empirical Evidence from the United States. *Ecological Indicators*, 66, 352-356.

- Bahadır, M. (2011). Türkiye'de İklim Değişikliğinin İklim Bölgelerine Yansımada Kuzey-Güney Yönlü Sıcaklık ve Yağış Değişim Öngörülleri. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 26, 1-18.
- Bayraç, H. N. (2010). Enerji Kullanımının Küresel Isınmaya Etkisi ve Önleyici Politikalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 229-259.
- Bayrak, M., & Esen, Ö. (2014). Türkiye'nin Enerji Açığı Sorunu ve Çözümüne Yönelik Arayışlar. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 28(3), 139-158.
- Bekar, N. (2020). Yenilenebilir Enerji Kaynakları Açısından Türkiye'nin Enerji Jeopolitiği. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3(1), 37-54.
- Biberci, M. A., Özhüner, E., & Çelik, M. B. (2018). Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belediyelerde Kullanımı. *Şehir Düşünce Dergisi*, 11, 80-93.
- Brook, B. W., Alonso, A., Meneley, D. A., Misak, J., Bles, T., & van Erp, J. B. (2014). Why Nuclear Energy is Sustainable and Has to be Part of the Energy Mix. *Sustainable Materials and Technologies*, 1, 8-16.
- Çekici, E. (2009). Küresel Isınma ve İklim Değişikliğinin Türkiye'de Tarım Sigortalarına Etkisi. *Öneri Dergisi*, 8(32), 105-111.
- Çukurçayır, M. A., & Sağır, H. (2008). Enerji Sorunu, Çevre ve Alternatif Enerji Kaynakları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 257-278.
- D'Auria, F., Debrecin, N., & Glaeser, H. (2017). Strengthening Nuclear Reactor Safety and Analysis. *Nuclear Engineering and Design*, 324, 209-219.
- Demir, A. (2009). Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 1(2), 37-54.
- Demir, İ., Kılıç, G., Coşkun, M., & Sümer, U. M. (2008). Türkiye'de Maksimum, Minimum ve Ortalama Hava Sıcaklıkları ile Yağış Dizilerinde Gözlenen Değişiklikler ve Eğilimler. *TMMOB İklim Değişimi Sempozyumu*, 69-84.
- Dhillon, R. S., & von Wuehlisch, G. (2013). Mitigation of Global Warming Through Renewable Biomass. *Biomass and Bioenergy*, 48, 75-89.
- Drisko, J. W., & Maschi, T. (2016). *Content Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Ediger, V. Ş. (2008). Küresel İklim Değişikliğinin Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye'nin Politikaları. *Mülkiye*, 17(259), 133-158.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The Qualitative Content Analysis Process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
- ETKB (2020). T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. Erişim adresi: [https://enerji.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/ETKB-2019-2023\\_Stratejik\\_Plan%C4%B1.pdf](https://enerji.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/ETKB-2019-2023_Stratejik_Plan%C4%B1.pdf)
- Gençoğlu, M. T. (2002). Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Türkiye Açısından Önemi. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 14(2), 57-64.
- Gökçe, N., & Erdoğan, K. (2009). Coğrafya Dersi Öğretim Programında Küresel İklim Değişikliği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 157-168.
- Güner, E. D., & Turan, E. S. (2017). Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Küresel İklim Değişikliği Üzerine Etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 3 (1): 48-55.
- International Atomic Energy Agency (2018). Climate Change And Nuclear Power 2018. Erişim adresi: [https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/CCNAP-2018\\_web.pdf](https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/CCNAP-2018_web.pdf)
- İncekara, Ç. Ö., & Oğulata, S. N. (2011). Enerji Darboğazında Ülkemizin Alternatif Enerji Kaynakları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-10.

- İsmail, K. Ö. S. E. (2018). İklim Değişikliği Müzakereleri: Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı İmza Süreci. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 55-81.
- Jean-Baptiste, P., & Ducroux, R. (2003). Energy Policy and Climate Change. *Energy Policy*, 31(2), 155-166.
- Kanat, Z., & Keskin, A. (2018). Dünyada İklim Değişikliği Üzerine Yapılan Çalışmalar ve Türkiye'de Mevcut Durum. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 49(1), 67-78.
- Kılıç, S. (2008). Küresel İklim Değişikliği Sürecinde Su Yönetimi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (39), 161-186.
- Krippendorff, K. (2018). Content Analysis: An Introduction to its Methodology. Los Angeles: SAGE Publications.
- Kumbur, H., Özer, Z., Özsoy, H. D., & Avcı, E. D. (2005). Türkiye'de Geleneksel ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Potansiyeli ve Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması. Yeksem 2005, III. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Sempozyumu ve Sergisi, 19-21.
- MGM (2020). State of the Climate in June 2020. Erişim adresi: [https://mgm.gov.tr/eng/Monthly-Climate/State\\_of\\_the\\_Climate\\_in\\_June\\_2020.pdf](https://mgm.gov.tr/eng/Monthly-Climate/State_of_the_Climate_in_June_2020.pdf)
- Özer, Y. E. (2017). İklim Değişikliği Yönetişimindeki Aktörlerin Analizi ve Türkiye. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(4), 833-851.
- Özsoy, C. E. (2015). Düşük Karbon Ekonomisi ve Türkiye'nin Karbon Ayak İzi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(9), 198-215.
- Öztürk, K. (2002). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye'ye Olası Etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 47-65.
- Rashad, S. M., & Hammad, F. H. (2000). Nuclear Power and the Environment: Comparative Assessment of Environmental and Health Impacts of Electricity-Generating Systems. *Applied Energy*, 65(1-4), 211-229.
- Reyners, P. (1996). The Convention on Nuclear Safety of 1994. *Review of European Community & International Environmental Law*, 5(3), 231-238.
- Saito, S. (2010). Role of Nuclear Energy to a Future Society of Shortage of Energy Resources and Global Warming. *Journal of Nuclear Materials*, 398(1-3), 1-9.
- Seydioğulları, H. S. (2013). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yenilenebilir Enerji. *Planlama Dergisi*, 23(1), 19-25.
- Steinhauser, G., Brandl, A., & Johnson, T. E. (2014). Comparison of the Chernobyl and Fukushima Nuclear Accidents: A Review of The Environmental Impacts. *Science of the Total Environment*, 470, 800-817.
- Stemler, S. (2000). An Overview of Content Analysis. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 7(1), 17.
- Şanlı, B., & Özekicioğlu, H. (2007). Küresel Isınmayı Önlemeye Yönelik Çabalar ve Türkiye. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007(2), 456-482.
- Şen, Ö. L., Bozkurt, D., Göktürk, O. M., Dündar, B., & Altürk, B. (2013). Türkiye'de İklim Değişikliği ve Olası Etkileri. Taşkın Sempozyumu, 29-30.
- Temurçin, K., & Aliağaoğlu, A. (2003). Nükleer Enerji ve Tartışmalar Işığında Türkiye'de Nükleer Enerji Gerçeği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2), 25-39.
- Türkeş, M. (2012). Türkiye'de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-32.
- Varol, N., & Meltem, A. (2012). Küresel İklim Değişikliği ve Zeytincilik. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5(1), 11-13.

- Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. California: SAGE.
- Yapraklı, S., & Bayramoğlu, T. (2017). Türkiye’de Enerji Kullanımı ve İklim Değişikliği: 1990-2030 Dönemine İlişkin Tanımsal Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 430-453.
- Yılmaz, E. A., & Hatice, C. (2018). Türkiye’nin Yenilenebilir Enerji Potansiyeli ve Gelecek Hedefleri. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 525-535.
- Yılmaz, M. (2012). Türkiye’nin Enerji Potansiyeli ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Açısından Önemi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2), 33-54.
- Yüksel, I. (2008). Global Warming and Renewable Energy Sources For Sustainable Development in Turkey. *Renewable Energy*, 33(4), 802-812.
- Bilbay, Ö. F. (2021). Kent ve Su Yönetimi. Farklı Boyutlarıyla Kent ve Kentleşme, Ed. , Emrah Akyüz. Çanakkale: Pradigma Akademi Yayınları.
- Bilbay, Ö. F. (2021). Hayvanlar İçin Çevresel Adalet ve Çarpık Kentleşme: Şanlıurfa Örneği. Çevresel Adalet, Ed., Emrah Akyüz, Çanakkale: Paradigma Yayınları

**KARIŞIMLI HAVALANDIRMA SANTRALİNDE OTOMASYON SİSTEMİ KULLANARAK  
ENERJİ VERİMLİLİĞİN ARTIŞI**

**Burçin Özdemir<sup>1\*</sup>, Aytaç Gültekin<sup>2</sup>**

*\*<sup>1</sup>Fen Bilimleri Enstitüsü, Mühendislik Fakültesi, Enerji Sistemleri Mühendisi, Ankara, Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0002-5890-0621*

*<sup>2</sup>Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Doç.Dr.Aytaç Gültekin, Karaman,  
Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0002-1639-1128*

**ÖZET**

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi kampüsünde bulunan 15 Temmuz Konferans Salonu için Karaman hava sıcaklıkları baz alınarak tasarlanan, karışım havalı klima santralini otomasyon ile kontrol ederek enerji verimliliğini arttırmak ve tüketilen enerji miktarının azaltılmasıdır. Bu sayede ortamın hava kalitesini arttırarak aynı zamanda enerji tasarrufu elde edilmiştir. Çalışmada iç hava kalitesi korunurken, kullanılan enerjiden tasarruf edilmiştir. Yapılan çalışmada karışimli havalandırma santrali konfigürasyonu örnek alınmış olup ortamda bulunan kişi sayısına göre gerekli olan hava ihtiyacı %100-%50-%40-%30-%20 olmak üzere 5 farklı taze hava oranları belirlenerek, programda seçimler yapılmasıyla alınan verilere ek aynı zamanda otomasyon sisteminin havalandırma cihazına entegre edilmesiyle, yıllık ortalama ne kadar enerji verimi kazancı olacağı hesaplanmıştır. %50 taze havalı karışimli klima santralinde otomasyon ile kontrol edilmesi daha verimli olduğunu alınan veriler neticesinde belirlenmiştir. Bu sayede ortamın hava kalitesini arttırırken yıllık tüketilen enerji miktarı min. %40 düşürülmüştür.

**Keywords:** HVAC, BMS, otomasyon, havalandırma santrali

## ULUS DEVLETEN KÜRESEL DEVLETE DOĞRU

**Oktay Alkuş**

*Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Aksaray,  
Türkiye. Aksaray, Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0001-5046-9366*

### ÖZET

İnsanlık 4. Sanayi Devrimi olarak adlandırılan bir sürece girmiştir. “Endüstri 4.0” olarak adlandırılan bu sürece Great Reset(Büyük Sıfırlama) denmektedir. Bu süreçte bazı projelerin gündemde olduğu görülmektedir. Bunlar Blockchain, Bitnation, Bitcoin, Starlink, Neuralink, 5G, GPT-3, 3D Modelleme, Augmented Reality, Deepfake, Singularity, Transhümanizm, Cyborg, Humanoid, Klonoid, Avatar ve 060606 patent sayılı proje adlarıyla bilinen projelerdir.

Blockchain’le her insanın dijital olarak gerçekleşen bütün bilgileri dijital ortamda toplanmaktadır. Bitnation’la dijital kimlik, küre vatandaşlığı ve küresel temel gelir getirileceği vaad edilmektedir. Bitcoin’le kriptografik tek para sistemine geçilmektedir. Starlink’le kablosuz internetten her yerden yararlanılması için dünyanın yerden 500 kilometre ila 1500 kilometre arasındaki yüksekliğine 42 bin uydu döşenmektedir. Nörolink’le insanlar, hayvanlar ve makineler arasında çiplerle düşünce, duyu ve davranış etkileşimi ve aktarımı gerçekleştirilmesi süreci yaşanmaktadır.

GPT-3’le derin öğrenmeyi kullanan özbağlanımlı dile sahip süper bilgisayar bağlantıları gerçekleştirilebilecektir. 3D modellemeyle her şeyin bilgisayar ortamında üç boyutlu tasarımı çıkartılmaktadır. Augmented Reality’le gerçek dünyadaki çevrenin ve içindekilerin, bilgisayar tarafından üretilen; ses, görüntü, grafik ve GPS verileriyle zenginleştirilmesiyle canlı veya dolaylı fiziksel görünümü oluşturulabilmektedir. Deepfake’le yapay zekâ yardımıyla makine öğrenme teknikleri kullanılarak bir kişinin görüntüsünün ve sesinin dijital ortamda istenilen biçim ve içerikte sunulabilmektedir.

Singularity’le insana çip takılarak dijital platformlarla eşyalarla birlikte iletişim ve etkileşime girilmeye çalışılmaktadır. Transhümanizm’le, embriyodan genetik müdahaleyle istenilen bir insan tipi üretilebilecektir. Cyborg adıyla dijital organların insan vücuduna takılmasıyla yaşayan makine insanlar çoğaltılmaktadır. Humanoid adıyla insan görünümlü, kendi kendilerini de tamir edebilen yapay zekâyla çalışan tamamen makine robotlar yapılmaktadır. Klonoid adıyla insanlardan ve hayvanlardan klonlar alınıp karıştırılarak daha hızlı daha güçlü insan türü var etme denenmektedir. Avatar adıyla insanın bir kendi bedeni bir de o bedeninin dışında uzakta bir temsili bedenini kullanabileceği temsili bir beden oluşturma denemeleri sürmektedir. Son bir patenti de alınmış proje de 060606 patent sayılı projedir. Bu projeyle insana çip takılarak insan biyo-enerjisi kripto para üretiminde kullanılacaktır.

Araştırmanın amacı bu projelerin ulus devletlerin yerine küresel dijital tek devleti oluşturma çabaları olup olmadığını keşfetmektir. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma durum deseni şeklindedir. Veri toplama aracı doküman incelemesidir. Araştırmaya göre ulus devletler otorite gördükleri örgütlere giderek daha fazla itibar etmeye başlamıştır. Son günlerde ulus devletlerin, Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşların tavsiye kararlarına kendilerini bağlı saymaları, örneğin, Covid 19 virüs salgını sürecinde Dünya Sağlık Örgütü’nün tavsiyelerine ulus devletlerin kendi ekonomik ve sosyal durumlarını dikkate almadan sıkı sıkıya uymaları, küresel güç oluşumuna farkında olmadan bağımlı hale gelmekte olduklarının önemli bir göstergesidir.

**Anahtar Kelimeler:** Büyük Sıfırlama, Ulus Devlet, Küresel Devlet.

**KESME DONATISI YETERSİZ BETONARME KİRİŞLERİN CFRP İLE ANKRAJSIZ GÜÇLENDİRME ÖNERİSİ**

**Ceyhun Aksoylu\***

*\*Konya Teknik Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü,  
Konya, Türkiye*

*ORCID Code: 0000-0002-1574-4251*

**ÖZET**

Bu çalışma kesme donatısı yetersiz betonarme kirişler için yüksek dayanıma sahip karbon lifli polimer malzeme (CFRP) kullanılarak ankrajsız yeni bir güçlendirme tekniği sunmaktadır. Bunun için 1/3 kesit geometrik ölçekli 100x150x1000 mm boyutlarında biri referans diğer üçü güçlendirilmiş olarak hazırlanan toplam dört adet kiriş numunesi düşey yük altında test edilmiştir. Standart ve yönetmeliklerde minimum CFRP genişliğinden bahsedilmediğinden bu çalışmada uygulama kolaylığı açısından minimum CFRP şerit genişliği (30mm) dikkate alınarak güçlendirmeler yapılmıştır. Yapılan güçlendirmeler U şekilli (CFRP-1), U şekil+1 adet yatay şerit (CFRP-2) ve U şekil+2 adet yatay şerit (CFRP-3) şeklinde uygulanmıştır. Deneysel çalışmada, referans numune düşey yük altında doğrudan kesme hasarına uğramıştır. Güçlendirilmiş olan numuneler kesmeli eğilme davranışı sergileyerek yük taşıma kapasitesi, rijitlik, süneklik ve enerji tüketme kapasitesinde artış meydana getirmiştir. Güçlendirilmiş kirişler yük taşıma kapasitesinde referans kirişe göre %61.4-%74.5 oranında artış sergilemiştir. Yapılan çalışma sonucunda betonarme kirişlerin beton basınç bölgelerinde ezilme meydana geldikten sonra kesme hasarının gözlenmesi ankrajsız güçlendirme uygulamalarının etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum zahmetli ankraj uygulaması yerine iyi bir işçilik, uygun gr/m<sup>2</sup> ağırlıklı CFRP seçimi ve iyi bir epoksi ile kirişlerin güçlendirilebileceğini açıkça göstermektedir.

**Keywords:** Karbon lifli polimer malzeme (CFRP), Ankrajsız güçlendirme, Kesme kirişi

**NON-ANCHORED WITH CFRP STRENGTHEN PROPOSAL FOR SHEAR REINFORCEMENT DEFICIENT BEAMS**

**Ceyhun Aksoylu\***

*\*Konya Technical University, Faculty of Engineering and Natural Sciences, Civil Engineering  
Department, Konya, Turkey*

*ORCID Code: 0000-0002-1574-4251*

**ABSTRACT**

This study introduces a new non-anchor strengthened technique using high-strength carbon fiber polymer material (CFRP) for strengthening concrete beams with insufficient shear reinforcement. For this purpose, a total of four beam specimens with 1/3 geometric scale, 100x150x1000 mm dimensions, one reference, and the other three strengthened were tested under vertical load. Since the minimum CFRP width is not mentioned in the standards and regulations, in this study, strengthening was made considering the minimum CFRP strip width (30mm) for ease of application. The strengthenings were applied as U-shaped (CFRP-1), U-shape+1 lateral strip (CFRP-2) and U-shape+2 lateral strip (CFRP-3). In the experimental study, the reference specimen suffered direct shear damage under vertical load. The strengthened specimens indicated shear bending behavior, increasing the load-carrying capacity, stiffness, ductility, and energy dissipation. The strengthened beams exhibited an increase of 61.4%-74.5% in load carrying capacity compared to the reference beam. As a result of the study, the observation of shear damage after crushing in the concrete pressure zones of strengthened concrete beams indicates that non-anchor strengthening applications are practical. This condition clearly shows that beams can be strengthened with good workmanship, suitable gr/m<sup>2</sup> weight CFRP selection, and a good epoxy instead of complex anchoring application.

**Keywords:** Carbon fiber polymer material (GFRP), Non-anchored strengthening, Shear beam

## GİRİŞ

Kesme donatısı yetersiz kirişlerde oluşan kesme kırılması ani, gevrek ve habersiz şekilde gerçekleşmektedir (Naderpour & Alavi, 2017). Bundan dolayı ulusal ve uluslararası tüm standart ve yönetmeliklerde bu durum yapılar için tehlikeli bir kırılma türü olarak değerlendirilmekte ve istenmemektedir. Bunun için tüm yapı elemanlarının sünek olarak tasarlanması yönünde tasarımcılar yönlendirilmektedir. Fakat çok sayıda yapıda hatalı tasarım, uygun olmayan beton sınıfı, işçilik hataları, yanlış donatı düzenlenmesi, bina kullanım amacının bir süre sonra değiştirilmesi ve çevresel faktörlere bağlı olarak donatıların korozyona uğraması gibi nedenlerle kesme problemleri ortaya çıkabilmektedir (Aksoylu, 2021; Aljazeera ve Myers, 2017; Baggio ve ark., 2014).

Teknoloji ile beraber gelişen yeni malzemeler araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Betonarme (BA) kirişlerin mukavemetini artırmak için günümüzde uygulaması yaygınlaşmaya başlayan Elyaf Takviyeli Polimer (FRP-Fiber Reinforced Polymer) malzemeler dikkat çekmektedir. Bunlar içerisinde karbon esaslı (CFRP) güçlendirme alternatifleri ilk sırada yer almaktadır. Bu tarz malzemelerin kolay ve hızlı uygulanabilir olması, hafifliği ve yüksek çekme dayanımına sahip olması araştırmacıların ilgisini çekmiştir (Gemi ve ark., 2019). Ayrıca yüksek dayanım/ağırlık oranlarından dolayı yapıya ilave yük oluşturmadıklarından mühendislik yapılarının güçlendirilmesinde kullanılmaktadır (Aksoylu ve ark., 2021). Literatürde farklı tasarımlarıyla CFRP, kirişlerin güçlendirilmesinde kullanılmaktadır. Bunlardan Hawileh ve ark. (Hawileh ve ark., 2014) çalışmalarında betonarme eğilme kirişlerini CFRP, GFRP ve bu ikisinin beraber olarak hibrit güçlendirilmesini araştırmıştır. Yapılan güçlendirme sonucunda kirişlerde %30 ile %98 oranında yük taşıma kapasitesinde artış olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan Alsdudi ve ark. (Alsdudi ve ark., 2020) kesme açısından yetersiz, yeterli dayanım ve sünekliği bulunmayan denge altı betonarme kirişlerin CFRP ile farklı konfigürasyonlarda ( $w_f/s_f$ ) güçlendirilmesini gerçekleştirmiş ve güçlendirilen kirişler deneysel olarak dört noktadan statik yükleme ile test edilmiştir. Böylece seçilen kirişte davranışa (süneklik ve dayanım açısından) etki eden optimum CFRP miktarı tespit edilmiştir. Deneysel sonuçlarına göre  $w_f/s_f$  oranının 0.55'i geçmesi ile beraber kiriş davranışı kesme kırılması yerine eğilme kırılması gözlemlenmiştir. Bununla beraber kirişin yönetmelik normlarına göre yeterli kesme rezerv değerine ulaşabilmesi için  $w_f/s_f$  oranının 0.82'ye kadar çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. Çalışmada kullanılan CFRP'nin yönü ve gramajının güçlendirmede en önemli etkenlerden biri olduğu ve özellikle 240 gr/m<sup>2</sup> lik CFRP'nin kesme bölgelerinde betonun çatlaması ile beraber ani kopmalar yaşadığı ifade edilmiştir. Yönetmeliklerde yer alan kapasite formüllerinde CFRP malzemesi ile ilgili gerek yön gerekse gramaj bilgilerinin bulunmamasının ise bir eksiklik olarak değerlendirildiği belirtilmiştir.

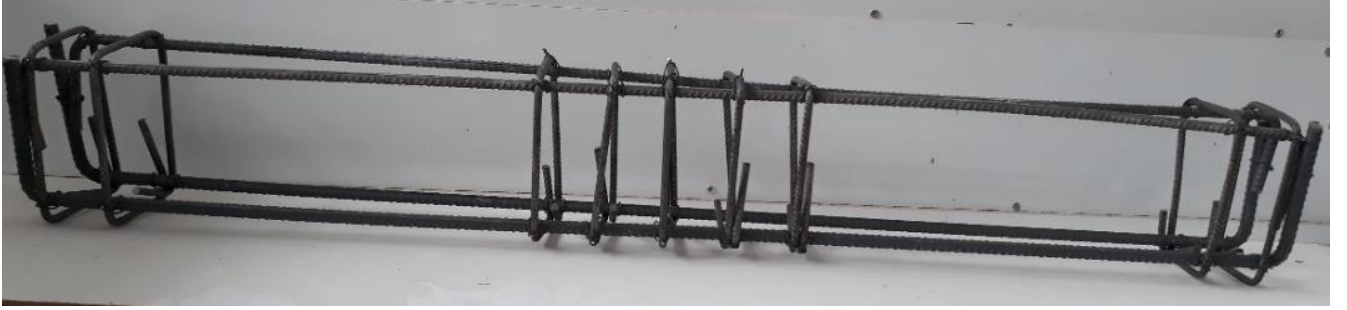
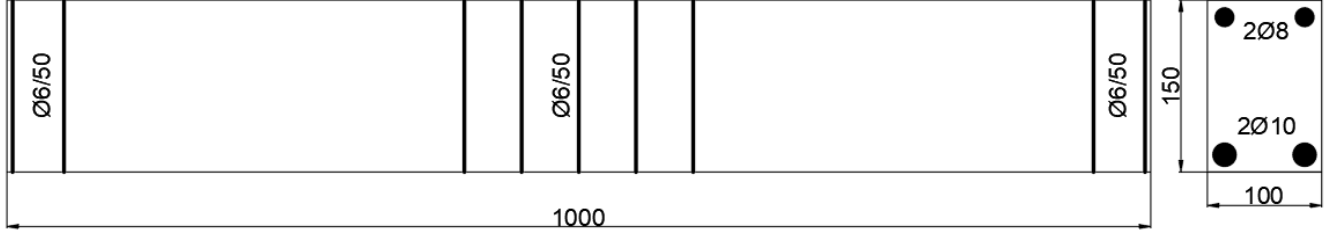
CFRP şeritlerle güçlendirilen kirişlerin davranışında; kiriş geometrisi, kesme açıklığının etkili kiriş yüksekliğine oranı ( $a_v/d$ ), beton basınç dayanımı ( $f_c$ ), eğilme donatısı oranı ( $\rho_l$ ), kesme donatısı oranı ( $\rho_w$ ), yükleme şekli (monotonik ya da çevrimsel), mesnetlenme şekli (sürekli kiriş, ankastre kiriş ya da sabit mesnetli kiriş), kullanılan CFRP'nin miktarı ve elastisite modülü ( $E_f$ ), polimer ile kirişin bağ şekli (yapıştırıcı, ankrajlı, hibrid) gibi parametreler etkindir (Özkılıç ve ark., 2021). Bunun için kapsamlı deneysel çalışmalar yapmak yerine ABAQUS gibi sonlu eleman modelleri ile çok sayıda parametrelerin araştırıldığı literatürde çalışmalarda mevcuttur (Özkılıç ve ark., 2021).

Bu amaçla bu çalışmada kesme kirişlerinin yüksek dayanım ve sünek davranış sergilemesi için yapılan güçlendirmede diğer kompozitlere göre piyasada daha yaygın olarak kullanılan ancak nispeten daha pahalı olan CFRP malzemesi kullanılmıştır. Bu çalışmada dört noktalı statik yükleme altında gerçekleştirilen deneyler ile güçlendirme uygulamalarında CFRP'nin ankrajsız uygulanması durumu araştırılmıştır.

## Materyal ve Metod

Deneysel çalışmada kullanılan kesme kirişlerinin üretilmesi Konya Teknik Üniversitesi Yapı ve Deprem Laboratuvarında gerçekleştirilmiştir. Üretilen kirişler 1/3 kesit geometrik ölçekli, 100x150x1000 mm boyutlara sahiptir. Betonarme kesme kirişlerinin laboratuvarında gerçekleştirilen 28 günlük ortalama silindirik beton basınç dayanımı 39.5MPa olarak hesap edilmiştir. Boyuna donatılar Türkiye Bina Deprem

Yönetmeliğinde bahsedildiği üzere B420c olarak kullanılmıştır. Her bir kirişin çekme ve basınç bölgesinde sırasıyla  $2\phi 10$  ( $\rho=0.0112$ ) ve  $2\phi 8$  ( $\rho'=0.0071$ ) boyuna donatı yerleştirilmiştir. Bu sayede denge altı sünek tasarıma sahip kiriş elde edilmiştir. Kirişe yerleştirilen etriyeler kesme hasarı gözlenmesi için kesme açıklığında  $\phi 6/350$ mm olarak yerleştirilmiştir. Kiriş orta açıklığında ise  $\phi 6/50$ mm olarak dikkate alınmıştır. Şekil 1’de kesme yönünden yetersiz betonarme kirişin boyut ve donatı detayları verilmiştir.



Şekil 1. Numune detayı, ölçüler mm’dir.

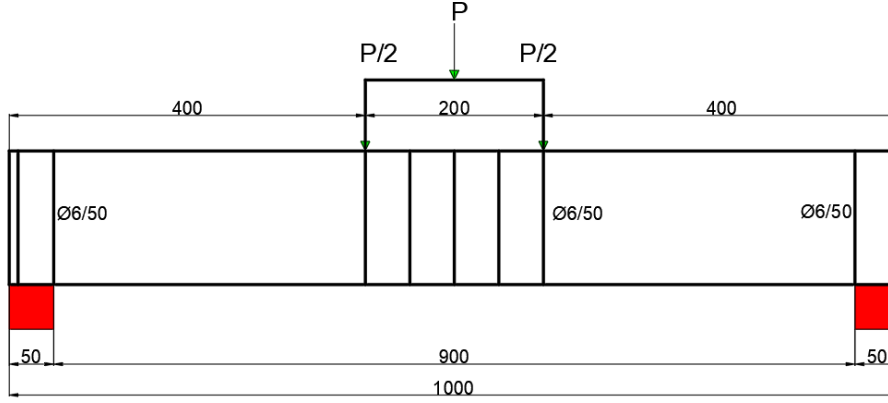
Güçlendirme amacıyla kesme kirişlerinin sarılmasında beton yüzeyin temizlenmesi en önemli aşamaların başında gelmektedir. Bu aşamadan sonra tasarımda kullanımına karar verilen tek doğrultulu  $90^\circ$  konfigürasyonunda tek tabakalı  $800 \text{ gr/m}^2$  karbon elyaf kumaş tasarıma göre kesilmiştir. CFRP uygulamaları için F-1564 reçine ve F-3486-3487 sertleştirici kullanılmıştır. Üretici firma verilerine dayanarak reçine ve sertleştiricinin karışım oranı (ağırlıkça) 100/34 olarak dikkate alınmıştır. Deneysel uygulamada kullanılacak elyaf kumaşlar tasarıma göre kesilmiş ve tartılmıştır. Beton yüzeyine uygulama aşaması öncesinde beton yüzeye sünger rulo ile epoksi sürülmüştür. Daha sonra kompozit haldeki CFRP malzemesi beton yüzeyine el yatırma yöntemi ile uygulanmıştır. Yapılan bu güçlendirme uygulamaları Şekil 2’de gösterilmiştir.



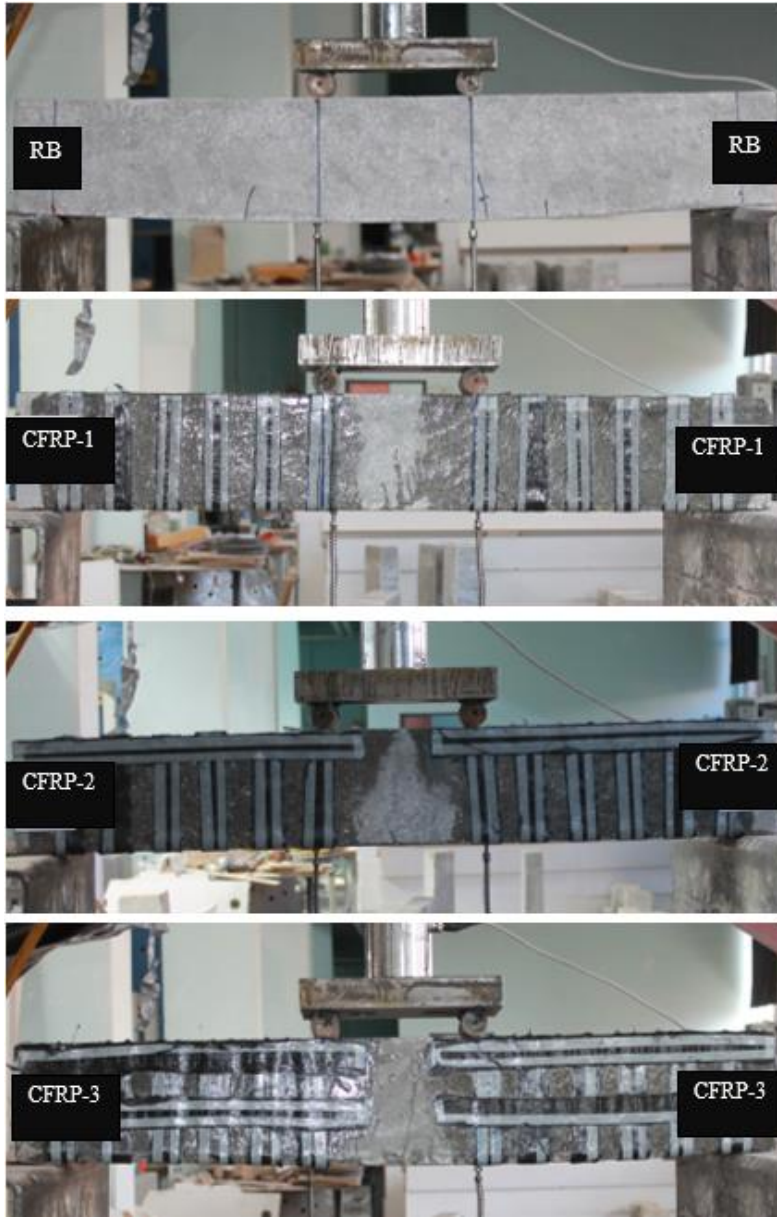
Şekil 2. CFRP şeritlerin beton yüzeye uygulanması

## SONUÇLAR

Kirişlerde kesme hasarının oluşması istendiğinden etriye aralığı 350 mm olarak tasarlanmış ve a/d oranı 2.7 olarak seçilmiştir. Deney esnasında kullanılan 8 kanallı veri okuma sistemi ile yük-deplasman okumaları LVDT kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yük ölçümlerinde kullanılan yük hücresinin kapasitesi 300 kN'dir. Düşey yük 10 kN'luk artışlarla akma anına kadar devam etmiş akmadan sonra deplasman kontrollü yüklemeye geçilmiştir. Tipik dört noktalı yükleme düzeneği Şekil 3'de verilmiştir. Yapılan güçlendirmeler 30 mm sabit şerit genişliğine sahip olup, U şekilli (CFRP-1), U şekilli+1 adet yatay şerit (CFRP-2) ve U şekilli+2 adet yatay şerit (CFRP-3) şeklinde uygulanmıştır. Güçlendirilmiş deney numunelerinin deney öncesi görünüşleri de Şekil 4'de gösterilmiştir.



Şekil 3. Dört noktalı yükleme sistemi



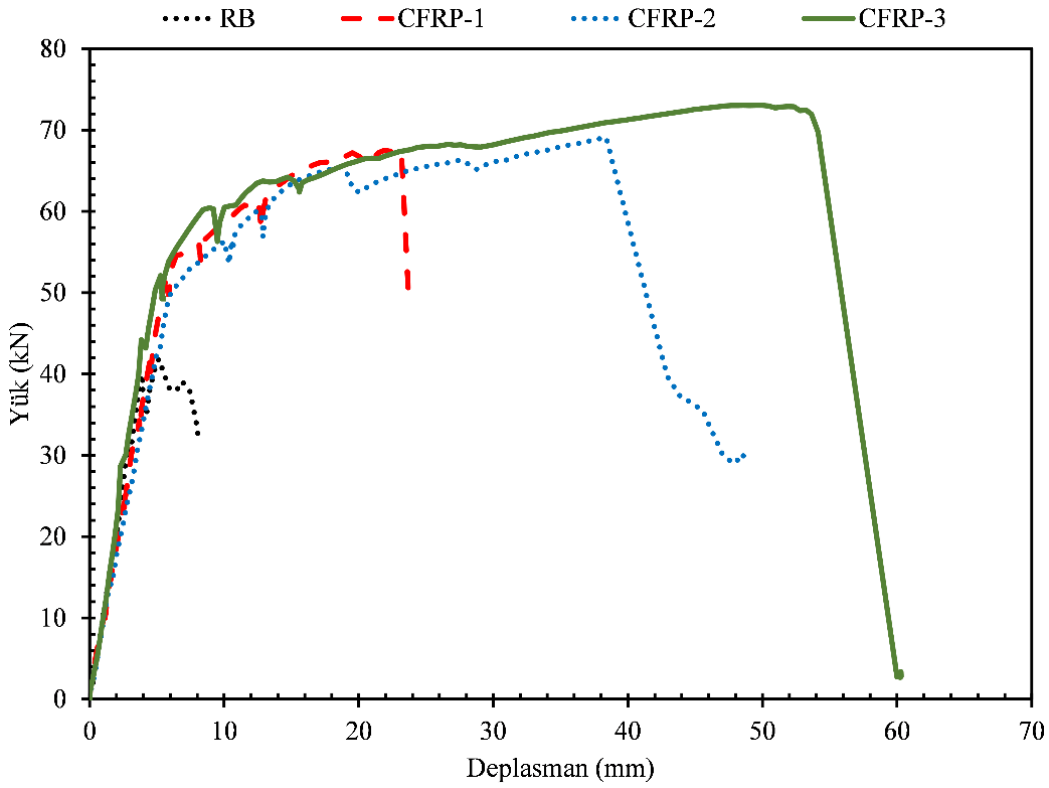
Şekil 4. Farklı CFRP konfigürasyonu ile güçlendirilen numuneler

DeneySEL çalışmada test edilen her bir numunenin rijitlik, süneklik, enerji tüketme kapasitesi ve hasar modlarının bilinmesi önemlidir. Bunun için referans ve güçlendirilmiş kirişler için deney sonunda

gerekli hesaplamalar yapılarak Tablo 1’de verilmiştir. Ayrıca yük deplasman eğrisi Şekil 5’de gösterilmiştir.

**Tablo 1.** Test sonuçları

Numuneler	$P_{max}$ (kN)	Artış oranı	$0.85*P_{max}$ (kN)	Süneklik ( $\delta_u/\delta_y$ )	( $0.85*P_{max}$ ) Rijitlik değeri (kN/mm)	Artış oranı	$P_{max}$ Rijitlik (kN/mm)	Artış oranı
<b>RB</b>	<b>41.85</b>	<b>1</b>	<b>35.57</b>	<b>2.26</b>	<b>10.16</b>	<b>1</b>	<b>8.15</b>	<b>1</b>
CFRP-1	67.57	1.61	57.43	3.00	6.24	0.61	2.91	0.35
CFRP-2	69.10	1.65	58.73	3.49	4.58	0.45	1.8	0.22
CFRP-3	73.04	1.75	62.09	4.81	3.99	0.39	1.50	0.18



**Şekil 5.** Referans ve güçlendirilmiş kirişlerin karşılaştırılması

Şekil 5 ve Tablo 1’den görüldüğü üzere güçlendirilmiş kirişler yük taşıma kapasitesinde referans kirişe göre %61.4-%74.5 oranında artış sergilemiştir. Güçlendirilen kirişlerde yatay şerit sayısının artışına bağlı olarak başlangıç rijitlik değerinde artış görülmüştür. Dengealtı tasarıma sahip kirişlerde süneklik oranı 4~5 civarında kabul edildiği (Aksoylu ve ark., 2020) bilinmektedir. Özellikle CFRP-3 tipi güçlendirmede süneklik katsayısı 4.81 olarak hesap edilerek sünek davranışın oluştuğu görülmüştür. Sünekliğin sağlanmış olması deprem esnasında yapı elemanlarının tüketmesi gereken enerjinin de yeterli seviyede sağlanacağını göstermektedir. Ancak benzer kirişlerin çevrimsel yükler altında da denenmesi önemlidir. Yapılan güçlendirme uygulamaları ankraj kullanmadan beton ve CFRP arasında iyi bir ara yüzeyin oluşturulması ile davranışın iyileşeceğini göstermektedir. Burada önemli olan beton yüzey temizliğinin doğru yapılması, uygun lifli polimer malzeme seçimi ve kullanılacak epoksinin CFRP ve beton arasında kuvvetli bir bağ oluşturmasıdır. CFRP’nin hala istenilen seviyede maliyetinin düşük olmaması bir dezavantaj olarak düşünülebilir. Ancak yük taşıma kapasitesini önemli

oranda artırması ve uygulama kolaylığı bu malzemenin daha da yaygınlaşacağını göstermektedir. Son olarak kaliteli işçiliğin sağlanması durumunda daha kısa sürede ve etkili olan ankrajsız güçlendirme uygulamasının daha yaygın olarak uygulanacağı düşünülmektedir.

## KAYNAKLAR

- Aksoylu, C. (2021). Experimental analysis of shear deficient reinforced concrete beams strengthened by glass fiber strip composites and mechanical stitches. *Steel and Composite Structures*, 40(2), 267.
- Aksoylu, C., Özkılıç, Y. O., Yazman, Ş., Gemi, L., & Arslan, M. H. (2021). İnceltilmiş Uçlu Önüretimli Aşık Kirişlerinin Yük Taşıma Kapasitelerinin Deneysel ve Numerik Olarak İrdelenmesi ve Çözüm Önerileri. *Teknik Dergi*, 32(3).
- Aksoylu, C., Yazman, Ş., Özkılıç, Y. O., Gemi, L., & Arslan, M. H. (2020). Experimental analysis of reinforced concrete shear deficient beams with circular web openings strengthened by CFRP composite. *Composite Structures*, 249, 112561.
- Aljazeera, Z. R., & Myers, J. J. (2017). Strengthening of reinforced-concrete beams in shear with a fabric-reinforced cementitious matrix. *Journal of Composites for Construction*, 21(5), 04017041.
- Alsudhi, M., Arslan, M. H., Özkılıç, Y. O., Yazman, Ş., Aksoylu, C., & Gemi, L. (1-4 September 2020). *Determination of Optimum CFRP composite Amount in Strengthening Reinforced Concrete Beams with Inadequate Shear Strength*. Paper presented at the ICCS23 - 23rd International Conference on Composite Structures & MECHCOMP6 - 6th International Conference on Mechanics of Composites, Faculty of Engineering, University of Porto, Portugal
- Baggio, D., Soudki, K., & Noël, M. (2014). Strengthening of shear critical RC beams with various FRP systems. *Construction and Building Materials*, 66, 634-644. doi:<https://doi.org/10.1016/j.conbuildmat.2014.05.097>
- Gemi, L., Aksoylu, C., Yazman, Ş., Özkılıç, Y. O., & Arslan, M. H. (2019). Experimental investigation of shear capacity and damage analysis of thinned end prefabricated concrete purlins strengthened by CFRP composite. *Composite Structures*, 229, 111399.
- Hawileh, R. A., Rasheed, H. A., Abdalla, J. A., & Al-Tamimi, A. K. (2014). Behavior of reinforced concrete beams strengthened with externally bonded hybrid fiber reinforced polymer systems. *Materials & Design*, 53, 972-982. doi:<https://doi.org/10.1016/j.matdes.2013.07.087>
- Naderpour, H., & Alavi, S. A. (2017). A proposed model to estimate shear contribution of FRP in strengthened RC beams in terms of Adaptive Neuro-Fuzzy Inference System. *Composite Structures*, 170, 215-227. doi:<https://doi.org/10.1016/j.compstruct.2017.03.028>
- Özkılıç, Y. O., Aksoylu, C., & Arslan, M. H. (2021). Numerical evaluation of effects of shear span, stirrup spacing and angle of stirrup on reinforced concrete beam behaviour. *Structural Engineering and Mechanics*, 79(3), 309.
- Özkılıç, Y. O., Yazman, Ş., Aksoylu, C., Arslan, M. H., & Gemi, L. (2021). Numerical investigation of the parameters influencing the behavior of dapped end prefabricated concrete purlins with and without CFRP strengthening. *Construction and Building Materials*, 275, 122173.

## TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRAS YÖNÜYLE EREĞLİ KANDİLLİ ENDÜSTRİ ALANI

**Burak Çakır<sup>1</sup>, Pınar Bollukcu<sup>2\*</sup>**

<sup>1</sup>*Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın, Türkiye.*

ORCID Code: 0000-0001-8155-3771

<sup>2\*</sup>*Bartın Üniversitesi, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın, Türkiye.*

ORCID Code: 0000-0002-0621-3862

### ÖZET

Dünyada endüstrinin gelişmesiyle başlayan sanayi hareketi; ekonomik, siyasi, toplumsal ve mekânsal bir değişim sürecini de başlatmıştır. Nüfus ve ihtiyaçlar arttıkça, endüstriyel alanların sayısı ve yayılımı da artmıştır. Verimli işletme dönemini tamamlamış olan birçok endüstri alanı, kentsel gelişme ile birlikte merkezden uzaklaşarak; kentsel gelişimin daha düşük olduğu bölgelere taşınmıştır. Kent içerisinde atıl olarak kalan endüstri alanları ise zamanla kentsel çöküntü bölgelerine dönüşmüştür. Kent ve kentli üzerinde olumsuz etki bırakan bu alanların olumlu özelliği ise, endüstriyel miras değeridir. Endüstri mirasının farklı kullanım olanaklarıyla gün yüzüne çıkarılması, tanıtılması ve yeniden kullanılması üzerine çalışmalar yürütülmektedir. Endüstriyel alanların dönüşümü geçmişten beri peyzaj mimarlığı açısından da değerlendirilen önemli bir çalışma konusudur. Yeniden işlevlendirme projeleriyle kullanıma açılan bu alanlar, tarihi dokuyu ve yerel kültürü yansıtmakla beraber; bölge kalkınmasına, ekonomik gelişmeye ve turizm faaliyetlerinin gelişimine de katkı sunmaktadır. Çalışma alanı olarak seçilen Kandilli Bölgesi, Zonguldak'ta kömürün ilk bulunduğu ve ilk kömür işletmesinin kurulduğu yer olma özelliğini taşımaktadır. Kandilli, geçmişte ekonomik refahı yüksek, yoğun nüfusa sahip, kentsel aktivitenin yoğun olduğu bir yerleşim yeri özelliği taşımaktayken; kömür işletmesinin kapanmasıyla birlikte bu özelliğini nispeten yitirmiştir. Doğal ve kültürel peyzaj özellikleri açısından potansiyellerinin bulunması, Kandilli yerleşiminin yeniden canlanması için önemli bir fırsattır. Kandilli'nin dikkat çekici doğal peyzaj özelliklerinin yanı sıra; endüstriyel alan kalıntıları ve köklü tarihini yansıtan mekânsal yerleşim düzeni; turizm ve rekreasyon için olanaklar sunmaktadır. Kandilli'nin, turizme ilişkin üst ölçekli planlarda geçen Batı Karadeniz Koridoru'nun önemli bir ayağını oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada Kandilli endüstri mirasının sürdürülebilir kullanımına yönelik bir peyzaj planlama anlayışıyla, sahip olduğu potansiyeli değerlendirilmiş ve ekoturizmin geliştirilmesine yönelik planlama ve tasarım önerileri sunulmuştur. İşlevini yitiren endüstri yapıları, sosyal yapılar ve konutların mimari güncellemelerle, konaklama, yeme-içme alanı ve ortak kullanıma hizmet eden binalar olarak değerlendirilmesi öngörülmüştür. Ekoturizm senaryosunun çalışma alanına ekolojik ve ekonomik açıdan katkı sağlayacağı, endüstri mirasının sürdürülebilir kullanımıyla da çevresi için örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Ekoturizm, endüstriyel miras, endüstriyel park, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı, peyzaj tasarımı.

### GİRİŞ

Endüstri kentleri, 19. Yüzyılda Sanayi Devrimiyle birlikte gelişmeye başlamıştır (Aksoy, 2016). Kentlerin yapılı çehresini değiştiren endüstriyel alan kullanımı, zamanla merkezden uzaklaşarak; kentleşmenin daha düşük yoğunlukta olduğu alanlara taşınmıştır. Verimli işletme dönemini tamamladıktan sonra işlevini yitirmeye başlayan endüstriyel alanlar, kentsel çöküntü bölgeleri haline gelmektedir. Bu çöküntü alanların sahip olduğu endüstriyel mirasın gün yüzüne çıkarılması, korunması ve yeniden işlevlendirilerek kentsel cazibe alanlarının elde edilmesi amacıyla, dönüşüm projeleri yapılmakta ve uygulanmaktadır (Oral, 2006). İşlevini yitirmiş endüstriyel alanlar ile ilgili mekânsal çalışmalar, yok olmaya yüz tutmuş miras alanlarının hayata kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Uygulamaya yansıyan çalışmaların sonuçları, endüstriyel alanların çevresindeki yerleşim alanlarının gelişimini de olumlu yönde etkileyebilmektedir. Endüstriyel dönüşüm çalışmaları sayesinde

kentsel çöküntü bölgeleri olarak tanımlanan endüstriyel alanlar, sorunlu alanlar olmaktan çıkarak, kente değer katan alanlar haline gelebilmektedir. Endüstriyel dönüşüm projelerinin kente ve kentliye ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan önemli katkıları bulunmaktadır. Kentsel yaşam kalitesine katkı sağlaması, kamusal alan kullanım olanaklarını artırması, (Oğuz vd. 2010, Kaya vd., 2015) ve endüstriyel mirasın sürdürülebilirliği ile kültürel kimliğin korunması (Oral, 2006) önemli katkılar olarak sıralanabilir. Oğuz vd. (2010)'a göre endüstriyel dönüşüm, Türkiye için yeni bir kavramdır. Özellikle 1980'li yıllardan sonra ilgi görmeye başlayan endüstri mirasına yönelik, koruma ve dönüşüm projeleri artmaktadır (Karadağ ve İncedere, 2020). Ömrünü tamamlamış endüstriyel alanların yeniden işlevlendirilmesi amacıyla farklı ölçeklerde ve farklı konseptlerde projeler üretilmektedir (Tırnakçı, 2020). İlk çalışmalara, Avrupa'da sanayi bakımından gelişmiş Almanya, İngiltere, İtalya, Hollanda gibi ülkelerde rastlanmaktadır (Güzel, 2010). Ülkemizde ise daha çok İstanbul, Ankara, Bursa gibi sanayi bakımından gelişmiş illerde endüstriyel dönüşüm çalışmaları yaygınlaşmaktadır. Türkiye'de ve dünyada bilinen endüstriyel dönüşüm projeleri; bulunduğu şehir, kuruluş tarihi ve fonksiyonu ile dönüşüm tarihi ve dönüşüm sonrası fonksiyonu açısından derlenerek Tablo 1'de sunulmuştur.

**Tablo 1. Türkiye'de ve dünyada bilinen endüstriyel dönüşüm projelerinin analizi**

<b>ENDÜSTRİYEL ALANIN ADI</b>	<b>BULUNDUĞU ÜLKE/ŞEHİR</b>	<b>KURULUŞ YILI / FONKSİYONU</b>	<b>DÖNÜŞÜM YILI / DÖNÜŞÜM SONRASI FONKSİYONU</b>
Hasköy Tersanesi	Türkiye / İstanbul	1861 / Gemi bakım ve onarımı	1994 / Rahmi Koç Müzesi
Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası	Türkiye / İstanbul	1884 / Tütün mamulleri üretimi	2002 / Kadir Has Üniversitesi merkez yerleşkesi
Silahtar Ağa Elektrik Santrali	Türkiye / İstanbul	1914 / Kömür yakıtlı elektrik üretimi	2007 / İstanbul Bilgi Üniversitesi'ne ait müze ve sanat galerisi
Sütlüce Mezbahası	Türkiye / İstanbul	1919 / Et kesim ve dağıtımı	2009 / Haliç Kongre Merkezi
Atatürk Kültür Merkezi ve Merinos	Türkiye / Bursa	1938 / Tekstil üretimi	2008 / Kültür ve kongre merkezi
Seka Park	Türkiye / Bursa	1934 / Kâğıt üretimi	2007 / Kent parkı, kâğıt fabrikaları bilim müzesi ve kâğıt merkezi
Beykoz Kundura Fabrikası	Türkiye / İstanbul	1804 / Deri ve kundura üretimi	2017 / Film seti
Bomonti bira fabrikası	Türkiye / İstanbul	1902 / Bira üretimi	2015 / Eğlence merkezi
TC. Denizcilik İşletmeleri Kuru Yük Antreposu	Türkiye / İstanbul	1910 / Depo ve antrepo	2004 / İstanbul Modern Sanat Müzesi
Hasan Paşa Gazhanesi	Türkiye / İstanbul	1892 / Gaz tedariki	2020 / Müze, kültür ve sanat merkezi
Azmi Milli Un Fabrikası	Türkiye / Aksaray	1924 / Un üretimi	2018 / Müze
Sümerbank Bez Fabrikası	Türkiye / Kayseri	1934 / Tekstil üretimi	2013 / Üniversite
Samsun Tütün Fabrikası	Türkiye / Samsun	1887 / Tütün mamulleri üretimi	2012 / Alışveriş merkezi
Fabrika-i Humayun	Türkiye / Bursa	1852 / Halı üretimi	2010 / Üniversite
Ruhr Bölgesi	Almanya / Kuzey Ren-Vestfalya	19.yy / Kömür ve demir çelik üretimi	1991-2010 / Emscher Park, müze, sanat galerisi ve konferans salonu
Duisburg Nordlandshafts Park	Almanya / Duisburg	19.yy / Demir çelik üretimi	1991 / Endüstriyel park
Kingswaterfront	İngiltere / Liverpool	1785 / Liman	2008 / Eğlence ve yaşam alanı
Hafencity	Almanya / Hamburg	18.yy / Tersane ve liman	2008 / Kentsel yerleşim
Gas Works Park	ABD / Seattle	1906 / Gaz tesisi	1975 / Endüstriyel park
Tate Elektrik Santrali	İngiltere / Londra	1947 / Elektrik üretimi	2012 / Sanat galerisi
Docklands	İngiltere / Londra	1614 / Liman	1980 / Kentsel yerleşim
Nordkraft Elektrik Santrali	Danimarka / Aalborg	1909 / Elektrik üretimi.	2010 / Endüstriyel park
Viyana Gazometreleri	Avusturya / Viyana	1896 / Gaz deposu	2001 / Kentsel yerleşim ve ticaret
Rotermann Un Deposu	Estonya / Rotermann	1904 / Un deposu	
Leopelde Tren İstasyonu	İtalya / Floransa	1848 / Tren istasyonu	1990 / Kültür ve sergi merkezi
Zeche Zollverein	Almanya / Essen	1834 / Kok kömürü üretimi	2001 / Müze (UNESCO mirası)
Torino Park	İtalya / Torino	1848 / Otomobil, çelik, metal ve lastik üretimi	2012 / Endüstriyel park

Endüstriyel mirasın dönüşümünde kazanımlar; tarihsel sürecin aktarımıyla turist çekimini sağlamak, endüstri sembolünü vurgulayarak yerel ve bölgesel kimliği ortaya koymak, bölgesel imajı geliştirerek ekonomik fayda sağlamak ve endüstriyel alana yeni kullanımlar getirmek olarak sıralanabilir. Her endüstri türünün farklı mekânsal kullanımlara ihtiyacı vardır. Bunlar yer üstü açık alanlar, yer altı

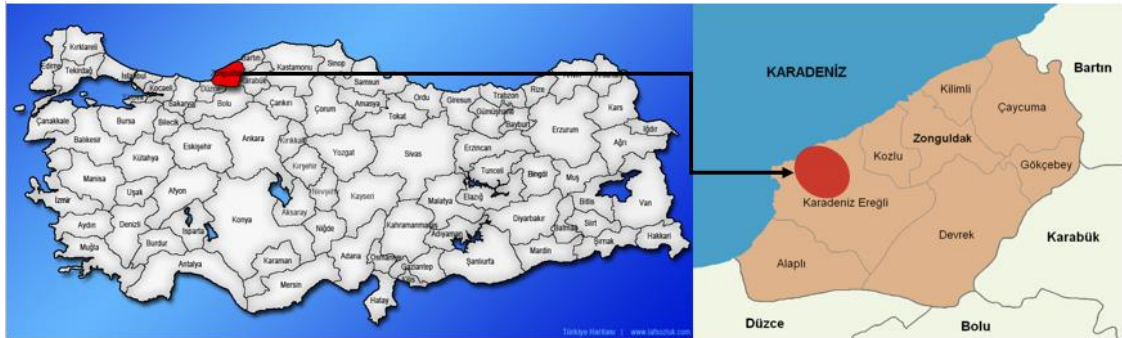
alanları, su yüzeyleri, bina, tesis vb. yapı ve alanlardır. Bu çalışmada ele alınan endüstriyel alan ise kapalı ocaklardan oluşan bir kömür üretim alanı, açık-kapalı üretim tesisleri ve endüstriyel kenti oluşturan kentsel yerleşim alanıdır.

Dünya genelinde kömür rezervleri açısından en büyük paya sahip olan bölgeler Asya ve Avrupa'da yer almaktadır (Dinler, 2002); ancak rezervlerin uzun ömürlülüğü açısından değerlendirildiğinde, Amerika, Asya, Avrupa, Avustralya ve Pasifik bölgeleri şeklinde sıralanmaktadır. Ülkeler bağlamında bakıldığında ise; en büyük paya sahip olan ABD'yi, Rusya, Çin, Hindistan, Avustralya ve Almanya izlemektedir (Tüylüoğlu ve Ofluoğlu, 2004). Türkiye'nin dünya kömür rezervleri içerisindeki payı oldukça düşük olmasına rağmen, uzun ömürlülüğü (Değirmenci, 1992 ve Özcan, 1980; Tüylüoğlu ve Ofluoğlu, 2004'den), ülke ve bölge ekonomisi açısından stratejik öneme sahip olması nedeniyle önemini korumaktadır (Tüylüoğlu ve Ofluoğlu, 2004). Kömür madenciliği genel olarak, kapalı ocak çalışmaları ile yer altına galeriler açılarak yürütülmektedir (Aktaş, 2008). Kapalı ocak madenciliğinde arazi bozulmaları, açık ocak sistemine göre daha az görülmektedir; ancak yer üstünde bulunan kömür işleme tesis ve alanları peyzaj kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Kapalı sistem çalışan maden alanlarında, işletme sonrası iyileştirme süreci; ekolojik ve sosyo-kültürel onarım süreçlerini içeren bir planlama anlayışıyla yönetilerek; rekreasyon ve turizm temalı kullanımlara olanak sağlamaktadır (Pretes, 2002; Ballesteros ve Ramirez, 2007).

Bu çalışmada, Karadeniz Ereğli ilçesi Kandilli beldesinde yer alan kömür işletmesi ve yakın çevresi, çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamında, Kandilli endüstri mirasının, sürdürülebilir kullanımına yönelik bir peyzaj planlama anlayışıyla, sahip olduğu potansiyeli değerlendirilmiş ve ekoturizmin geliştirilmesine yönelik planlama ve tasarım önerileri sunulmuştur.

## MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma alanı, Zonguldak ili Ereğli ilçesi Kandilli beldesinde bulunan, Türkiye Taş Kömürü Kurumu (TTK) Kandilli Müessesesi'nde yürütülmüştür. Çalışma alanı kuzeyde Karadeniz'e kıyı oluştururken, çevresinde Ereğli'ye bağlı köy ve mahalle yerleşimleri yer almaktadır. Zonguldak kent merkezinin batısında, Ereğli kent merkezinin ise doğusunda konumlanmıştır. Çalışma alanının ülke ve bölge içerisindeki konumu Şekil 1'de görülmektedir.



**Şekil 1.** Çalışma alanının ülke ve bölge içerisindeki konumu (URL-1, 2021; URL-2, 2021).

Çalışmanın yürütülmesinde; Aşağı Kandilli vaziyet planı ve Armutçuk Müessesesi hizmet evleri vaziyet planından yararlanılmıştır. İlgili veriler, Kandilli Belediyesi ve TTK Kandilli Müessesesi'nden temin edilmiştir. Alana ilişkin sosyo-kültürel verilerin derlenmesinde, daha önce yapılmış olan bilimsel çalışmalar ve kurumsal verilerden yararlanılmıştır. Ayrıca Kandilli Belediye Başkanı, Belediye çalışanları, mahalle muhtarları ve yerel önderlerle yapılan sözlü görüşmeler yoluyla edinilen bilgilerden ve alanda yapılan yerinde gözlemlerden yararlanılmıştır.

Çalışmanın birinci aşamasında, çalışma konusu ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır. Bu kapsamda, endüstriyel alanlar ve miraslar, endüstriyel dönüşüm ve yeniden işlevlendirme odaklı bilimsel çalışmalar

taranmıştır. Çalışmanın ikinci aşaması, alana yönelik araştırmaların yapıldığı aşamadır. Bu kapsamda, Kandilli ve çevresine ilişkin fiziksel ve sosyo-kültürel veriler toplanmış ve sınıflanmıştır. 1848 yılından beri faaliyet gösteren endüstri alanının, kurulduğu bölgeye olan mekânsal, toplumsal ve ekonomik katkılarının araştırıldığı bu aşamada veriler; kamu kurum belgeleri, işletme planları, eski fotoğraflar, kitaplar, tezler, bilimsel makaleler ve sözlü görüşmeler aracılığıyla temin edilmiştir. Üçüncü aşamada ise elde edilen tüm veriler sentezlenerek, çalışma alanı endüstriyel dönüşüm potansiyeli açısından değerlendirilmiş, mekânsal planlama ve tasarım önerileri sunulmuştur.

## BULGULAR

Çalışma alanında her mevsim yağışlı ve ılıman Karadeniz İklimi hâkimdir. Kıyıda iç kesimlere doğru gidildikçe iklim koşulları sertleşmektedir. Ereğli, Zonguldak ilinin en önemli limanı konumundadır. Jeolojik açıdan, Ereğli-İnebolu arasındaki bölgenin Mesozoyik çağda oluşmasından dolayı, birçok yerde kömür içeren tabakalar bulunmaktadır. Kretasenin altındaki karbonifer şeridi, 160 km uzunluğundadır. Zonguldak ve çevresi büyük ölçüde dağlık ve engebeli arazilerden oluşmaktadır. Filyos Çayı Vadisi, Alaplı Irmağı Vadisi, Gültüç Irmağı Vadisi ve Üzülmüş Deresi Vadisi, önemli vadileridir (Yılmaz, 2008).

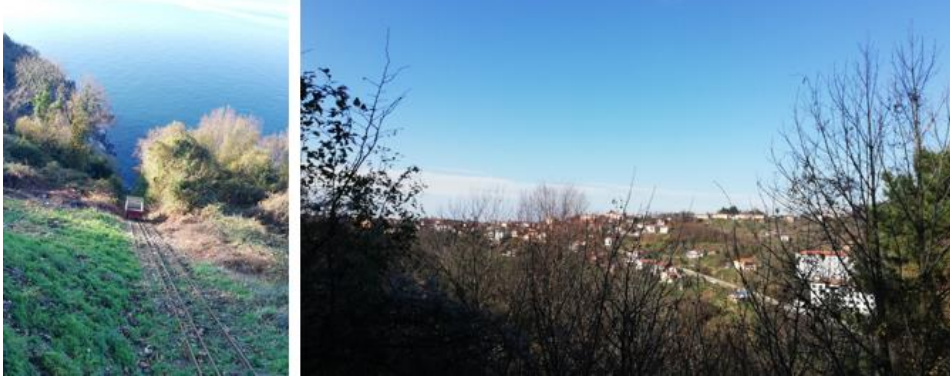
Tarihi kayıtlarda Ereğli'den Heracleia Pontike olarak bahsedilmektedir. Heracleia Pontike'nin kuruluşu M.Ö. 550 olarak belirtilmekle beraber; son arkeolojik kazılar tarihinin M.Ö. 2500'lü yıllara uzandığını göstermektedir. Karadeniz Ereğli'de Kaymakamlık teşkilatı 1869 yılında, Belediye Teşkilatı ise 1880 yılında kurulmuştur. 1914 yılında I. Dünya savaşının başlaması ile birlikte kömür ocaklarının işletme hakkı Almanlara verilmiştir. 1923 yılından itibaren büyük değişimlerin yaşandığı Ereğli'de, mübadele anlaşması gereği bölgede yaşayan Rum ve Ermeniler bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardır (Ereğli Belediyesi, 2021).

Armutçuk Müessesesi; Etibank Yönetim Kurulunun 13.12.1956 tarih ve 1456/1 sayılı kararıyla 1.1.1957 tarihinden itibaren sınırlı sorumlu bir müessese haline getirilmiştir. 38.5 km<sup>2</sup> işletme alanına sahip olan müessese, Armutçuk mevkiinde kurulmuş olup, Kandilli ve Alacağzı olmak üzere iki üretim bölümüne ayrılmıştır. Karayolu bağlantısının dışında Ereğli'ye 14 km.'lik bir demiryolu bağlantısı bulunmaktadır. Üretilen taşkömürü Armutçuk Lavuarında zenginleştirildikten sonra vagonlarla Ereğli Limanı'na gönderilerek, oradan da diğer bölgelere gemilerle sevk edilmektedir. Bölgedeki bir diğer işletme olan Kireçlik İşletmesi'nin 1972 yılında kapatılmasından sonra, Alacağzı işletmesi de terk edilerek, üretim alanları tümüyle Kandilli işletmesine bağlanmıştır (TTK, 2021). 1848 yılından beri varlığı devam eden kuruluşa, bugün üretim kısmen devam etmekle birlikte, büyük ölçüde terk edilmiş bir endüstri kenti görünümündedir (Şekil 2). Kandilli, geçmişte ekonomik refahı yüksek, yoğun nüfusa sahip, kentsel aktivitenin yoğun olduğu bir yerleşim yeri özelliği taşımaktayken; kömür işletmesinin kapanmasıyla birlikte bu özelliğini büyük ölçüde yitirmiştir.



**Şekil 2.** Terk edilmiş yapılar (Orijinal, 2021).

Kandilli, doğal peyzaj özellikleri bakımından bir çok rekreatif kullanıma olanak sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Ormanlık alanlar ve denizin bütünleştiği Kandilli'de akarsu kaynakları da bulunmaktadır (Şekil 3).



Şekil 3. Kandilli’ni doğal peyzaj özelliklerine ilişkin görüntüler (Orijinal, 2021).

Kandilli (eski adıyla Armutçuk), kömürün bulunmasından sonra kömür işletmelerinin açılmasıyla beraber 1950’li yıllarda madenlerde çalışmak için gelenlerle kurulmuş küçük bir kenttir. Ekonomik büyüklüğü ülkeye kattığı katma değeri ve geçmişte hızla artan kozmopolit nüfusuna rağmen, 1987 yılında belediye kuruluncaya kadar resmi kayıtlarda adı geçmeyen bir kenttir (Çalık, 2010). Kandilli’de bulunan endüstriyel alan kalıntıları ve köklü tarihini yansıtan mekânsal yerleşim düzeni de; turizm ve rekreasyon için olanaklar sunmaktadır. Aşağı Kandilli’de iskele, kömür yıkama ve yükleme siloları, hamam ve yemekhane olarak kullanılmış yapıların, işçi evlerinin kalıntıları hala bulunmaktadır (Şekil 4). Deniz kenarına inmek için İtalyanlardan kalan varagel/payton (iki farklı nokta arasında erişimi sağlamak amacıyla halatlı bir sistemle oluşturulmuş erişim aracı) adı verilen raylı ulaşım sistemi bulunmaktadır. Kömür nakliyatı deniz yoluyla mavnalarla yapılmıştır.



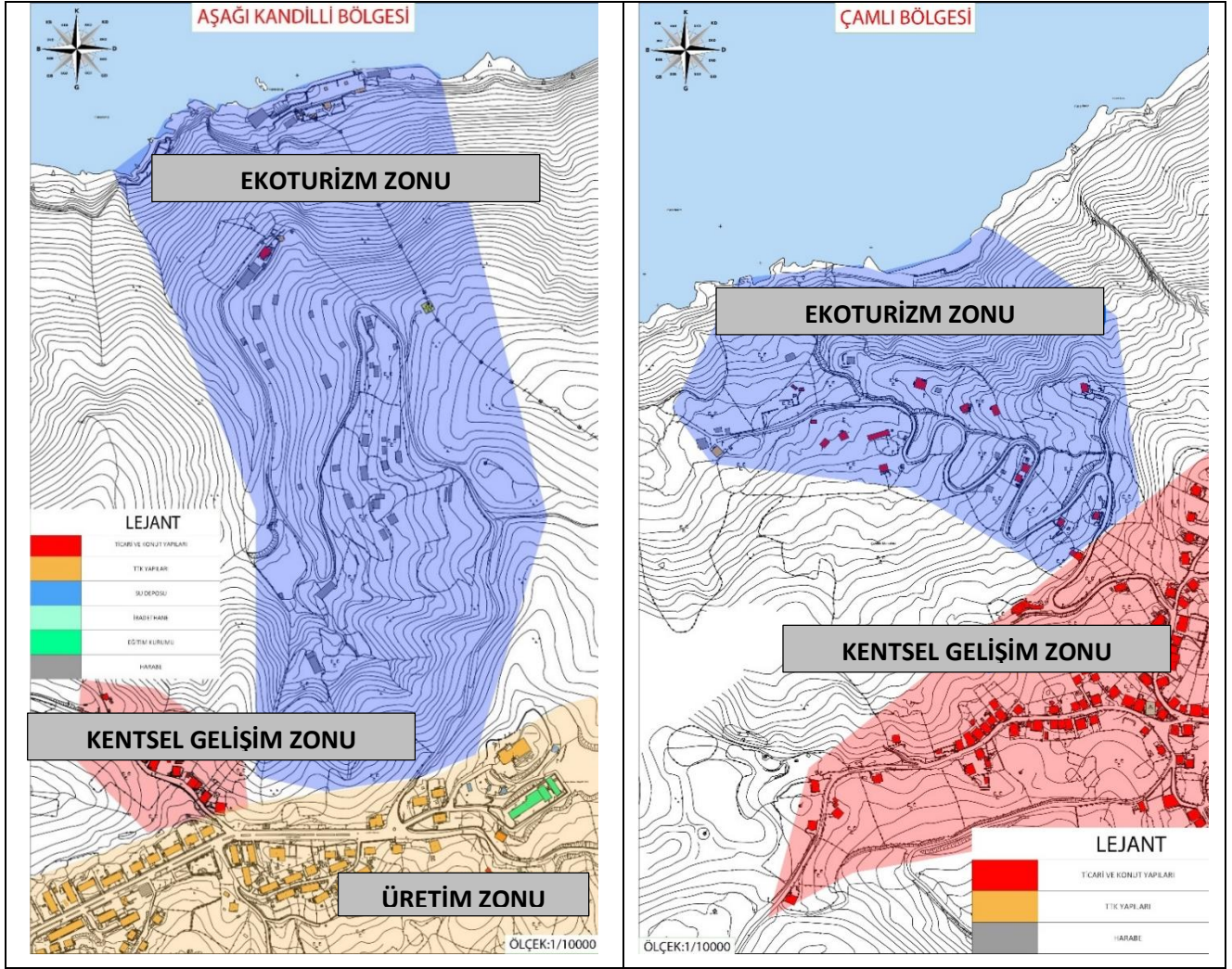
Şekil 4. Kandilli kent yerleşiminden görüntüler (Orijinal, 2021).

İşletme alanı genel olarak orman arazisi, orman özelliğini yitirmiş orman arazisi ve hazine arazilerinden oluşmaktadır. Bölge dışından göç ederek aileleriyle gelenler, üretim noktalarına yakın yerlere kurulmuş olan lojmanlara yerleştirilmiştir. Aşağı Kandilli ve Çamlı mahallelerindeki lojmanların çoğu Fransız ve İtalyan yapımıdır. Lojmanlar, ölçü, biçim, komşuluk düzeni bakımından örnek bir imar anlayışına sahiptir. Kömür üretimine verilen önem, sosyal devlet anlayışının egemen olması gibi nedenlerle işletmenin kurduğu her mahallede sosyo-kültürel altyapı da oluşturulmuştur. Sinema, sağlık ocağı, okul, market benzeri ekonomalar, fırın, deniz kenarlarında dinlenme tesisleri, çay bahçeleri, işçi yurtları, yemekhaneler vb. kurulmuştur (Çalık, 2010).

Kandilli’yi de içine alan bölge, Türkiye Turizm Stratejisi-2023’te, Batı Karadeniz Koridoru olarak tanımlanmakta ve turizme yönelik üst ölçekli eylem planlarında “öncelikle ekoturizmin geliştirileceği bölge” olarak ifade edilmektedir (KTB, 2007). Ekolojik, ekonomik ve toplumsal katkılar sağlaması beklenen endüstriyel dönüşümün, ekoturizmi destekleyeceği düşünülmektedir.

#### **SONUÇ VE ÖNERİLER**

Kentsel yerleşim ve üretim alanlarını da içeren çalışma alanında, Aşağı Kandilli ve Çamlı Bölgesi, ekoturizm açısından mekansal fırsatlar sunmaktadır. Her iki bölge için oluşturulan haritalar üzerinde, potansiyel gelişim zonları belirlenmiş ve öneriler sunulmuştur (Şekil 5).



Şekil 5. Aşağı Kandilli ve Çamlı Bölgesi Potansiyel Gelişim Zonları

Aşağı Kandilli Bölgesi ve Çamlı Bölgesi, endüstriyel mirasın yoğun olarak bulunduğu “ekoturizm zonu” ile bu alanın çeperinde yer alan “kentsel gelişim zonunu” kapsamaktadır. “Kentsel gelişim zonunda” aktif kent yaşamı devam etmektedir. Turizm faaliyetlerini desteklemesi ve Kandilli ekonomisine katkı sağlaması bakımından; yeme-içme, eğlence, alternatif aktivite ve sağlık hizmetlerine ilişkin mekânsal kullanımların bu bölgede yer alması önerilmektedir. Ancak doğal ve kültürel dokunun sürdürülebilirliği açısından, yoğun yapılaşmanın önüne geçilmeli, mevcut kent dokusu korunmalıdır. Maden üretiminin devam ettiği, üretime ait tesisler ve lojmanların bulunduğu “üretim zonu” Aşağı Kandilli Bölgesi’nde yer almaktadır.

Aşağı Kandilli’de “Ekoturizm zonu” olarak tanımlanan bölge, tamamıyla endüstriyel miras alanıdır. Kullanımı durdurulmuş galeriler, lojmanlar, sinema binası, okul binası, kilise kalıntıları, kömür yıkama tesisi, varagel hattı ile aktarma limanı bu bölgede yer almaktadır. Bölgede bulunan eski yapılar ve yapı kalıntılarının ilk yapıldığı dönemin mimarisine uygun restorasyon ve/veya rekonstrüksiyon çalışmalarıyla; ekoturizm amaçlı kullanılması önerilmektedir. Bu bağlamda; Bir kısmı tamamen yıkılmış, bir kısmının ise kalıntılarının halâ mevcut olduğu lojmanların, yeniden işlevlendirilerek ekoturizm amaçlı konaklama hizmetlerinde kullanılması önerilmektedir. Amacına yönelik kullanılmamakla birlikte; halâ varlığını koruyan sinema binasının, yeniden işlevlendirilerek kültür-sanat etkinliklerinde kullanılacak bir Kültür Evi olarak tasarlanması önerilmektedir.

Okul binasının yeniden işlevlendirilerek; kömür madeni, maden işçiliği ve Kandilli'nin köklü tarihini yansıtacak bir Endüstri Müzesi olarak tasarlanması önerilmektedir.

Farklı kültürlerle ve milletlere de ev sahipliği yapmış olan Kandilli'de, yoğun tahribatla birlikte kilise binası, halâ mevcuttur. Bir dönem cami, bir dönem ise kûlüp olarak kullanılmıştır. Kentsel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği açısından kilisenin, ilk işlevini koruyarak onarılması önerilmektedir.

Aktarma limanı, manzara seyrine imkân sağlayan bir noktada yer almaktadır. Kafe ve restoran gibi yeme içme ve seyir amaçlı olarak kullanılması önerilmektedir.

Sahile bağlantıyı sağlayan varagel hattının, hem erişim hem de aktivite amaçlı hizmet vermesi önerilmektedir.

Kullanımı durdurulmuş galerilerin, belirli bir mesafeye kadar gezi ve araştırma amaçlı olarak kullanıma açılması önerilmektedir.

Çamlı bölgesinde "Ekoturizm zonu" olarak tanımlanan alan da tamamıyla endüstriyel miras alanıdır. Bu bölgede kullanımı durdurulmuş galeriler, ek tesisler, orman içi yollar ve açıklıklar ile aktif olarak kullanılan az sayıda konut bulunmaktadır.

Orman içi yolların; doğa yürüyüşü, manzara izleme, fotosafari gibi etkinlikler için düzenlenmesi önerilmektedir.

Orman içi açıklıkların mevzuat açısından uygun durumda olan bölümlerinde ise çadırlı kamp alanı önerilmektedir.

Yeniden işlevlendirilerek kente kazandırılan endüstriyel miras alanlarının; tarihi dokuyu ve yerel kültürü yansıtmakla beraber, bölge kalkınmasına, ekonomik gelişmeye ve turizm faaliyetlerinin gelişimine de katkı sunacağı düşünülmektedir. Ekoturizm senaryosunun Kandilli'ye ekolojik ve ekonomik açıdan katkı sağlayacağı, endüstri mirasının sürdürülebilir kullanımıyla da çevresi için örnek oluşturacağı düşünülmektedir.

## **KAYNAKLAR**

Aksoy A 2016. Geleneksel devletten modern devlete: Sanayi devrimi ve kamu yönetimi düşüncesinde değişim. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 2(3): 31-37.

Aktaş E 2008. Bozulmuş alanların ekolojik rehabilitasyonu ve İzmir-Belkahve yöresi taş ocaklarının ekolojik rehabilitasyonu üzerine bir araştırma. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Ballesteros ER, Ramírez MH 2007. Identity and community—Reflections on the development of mining heritage tourism in Southern Spain. *Tourism Management* 28 (2007) 677–687.

Çalık S 2010. Kömürün yarattığı ve yıktığı kent: Armutçuk. Alaaddin Timur, Mahmut Hamsici (Edt.). Madenci kasabasında yıkımın fotoğrafı, yer üstünden notlar. Ankara: NotaBene Yayınevi, ISBN: 9786055513009, 3. Baskı, s:12-31.

Değirmenci A 1992. Zonguldak Kömür Havzasının Geleceği. 2. Zonguldak Kurultayı, Genel Maden İş Sendikası Yayınları, Zonguldak, ss.32-40.

Dinler Z 2005. Bölgesel İktisat. Ekin Kitabevi, 7. Baskı, Bursa.

Ereğli Belediyesi, 2021. *Ereğli Tarihçesi*. Erişim: <https://www.eregli.bel.tr/tr-407946442/Tarihcesi>. [05.09.21].

Güzel D 2010. Kentsel yenileme bağlamında endüstri alanlarının dönüşümü ve tarihi Seka Fabrikası örneği. Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli, s:106.

Karadağ A, İncedere L 2020. Kentsel belleğin sürdürülebilirliği açısından İzmir'deki endüstri miras alanlarının önemi: Alsancak Liman ardı bölgesi örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 29 (1), 57-71.

Kaya S, Yerli Ö, Döner S 2015. Endüstriyel alanların endüstriyel parklara dönüşümü. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3 (2015) 518-534.

KTB, 2007. Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı 2023. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 60 s.

Oğuz D, Saygı H, Akpınar N 2010. Kentiçi endüstri alanlarının dönüşümüne bir model: İzmit/Sekapark. *Coğrafi Bilimler Dergisi* 8(2) (2010) 157-167.

Oral AH 2006. İşlevini yitirmiş endüstriyel alanların dönüşümü için bütüncül yaklaşım: Haliç yerleşimi örneği. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli, 166 s.

Özcan Ü 1981. Zonguldak Alt Bölge Çalışması. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, YY., Ankara.

Pretes M 2002. Touring mines and mining tourists. *Annals of Tourism Research*, 29(2), pp:439–456.

Tırnakçı A 2020. İşlevini yitirmiş endüstriyel peyzajların yeniden işlevlendirilmesi: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası örneği. *AÇÜ Orman Fak Derg* 21(1):82-92.

TTK, 2021. *Armutçuk Müessesesi Kuruluş Tarihi*, Erişim: <http://www.taskomuru.gov.tr/> [10.09.21].

Tüylüoğlu Ş, Ofluoğlu G 2004. Dünyada ve Türkiye'de kömür ve kalkınma: Ekonomik göstergelerin karşılaştırılması ve değerlendirilmesi. *Türkiye 14. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı*, 02-04 Haziran 2004, Zonguldak, s:87-101.

URL1, 2021. *Türkiye Haritasında Zonguldak*. Erişim: [https://3.bp.blogspot.com/-R0JPSuKD9Cs/Uu61bOgzyI/AAAAAAAAATnY/W8FrkGE3PCE/s1600/zonguldak\\_turkiye\\_haritasinda\\_yeri\\_nerede.jpg](https://3.bp.blogspot.com/-R0JPSuKD9Cs/Uu61bOgzyI/AAAAAAAAATnY/W8FrkGE3PCE/s1600/zonguldak_turkiye_haritasinda_yeri_nerede.jpg) [10.09.21]

URL2, 2021. *Zonguldak Haritası*. Erişim: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Zonguldak\\_\(il\)#/media/Dosya:Zonguldak\\_location\\_districts.png](https://tr.wikipedia.org/wiki/Zonguldak_(il)#/media/Dosya:Zonguldak_location_districts.png) [10.09.21]

Yılmaz M 2008. Ereğli-Zonguldak taşkömürü havzasının hidrojeolojisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Uygulamalı Jeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İzmir, 114 s.

**YEŞİL TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİNİN DÖNGÜSEL EKONOMİ PERSPEKTİFİNDE  
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİLİĞİNİN İNCELENMESİ: YEŞİL MUTABAKAT**

**Fidan Cicibıyık**

*Konya Plain Project (KOP) Regional Development Administration*  
*ORCID Code:0000-0001-9847-341x*

**ÖZET**

Dünya 21. Yüzyılda küresel iklim değışikliği sebebiyle artan yangın, sel, kuraklık vb. doğal afetlerin yanı sıra tüm dünya ülkelerini derinden etkileyen ve ekolojik krizin bir parçası olarak görülen salgınlarla da mücadele etmeye başlamıştır. Son yüzyılda hızla küreselleşen Dünya da sürdürülebilir olmayan ekonomik politikalar ve faaliyetler ile doğanın vahşice tahrip edilmesi, doğal kaynakların hızla tüketilmesi sonucu artan çevre sorunları sonucu bozulan doğal denge insanlığa ağır bedeller ödetmeye başlamış ve tüm Dünya büyük bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Gelinen son noktada küresel iklim değışikliği artık küresel iklim krizine dönüşmüştür. Dünyanın yaşadığı iklim krizi ve bu krizin uzantısı olan salgın hastalıklar maalesef geleceğimiz için ciddi riskler oluşturmaya devam etmektedir. Özellikle son zamanlarda iklim krizinin bir uzantısı olarak yaşanan Covid-19 salgını insanlığı derinden etkilemiştir.

Yaşanan salgın süreci doğal kaynakların korunmasını ve insan eliyle yaratılan çevre tahribatının en az boyuta indirilmesini sağlayacak daha ciddi tedbirlerin ivedilikle hayata geçirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda, hükümetler ve politika belirleyiciler gerçekleştirilecek ekonomik faaliyetlerde çevrenin korunması yönünde daha baskıcı regülasyonları uygulamaya koymuşlardır. Küresel ortamda gelinen yeni ekonomik düzende kurumsal varlığını korumak isteyen işletmeler maximum kar odaklı ekonomik büyüme anlayışının yanı sıra doğayı ve çevreyi koruyan, sosyal dengeleri gözeterek sürdürülebilir büyüme anlayışını benimsemek zorunda kalmıştır. Yaşanan hızlı gelişmeler ve iş yapış biçimlerindeki değışiklikler küresel gelişmelerin rotasını değıştirecek trendleri hızlıca işletmelerin tedarik zincirlerine entegre etmelerine sebep olmuştur. Geleceğini kurgulayan işletmeler için çevresel duyarlılığı esas alan bu trendler; döngüsel ekonomi, yeşil tedarik zinciri yönetimi, dijitalleşme ve sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır.

Küresel ortamda gelinen bu noktada kuşkusuz ki salgın tüm Dünya ülkelerini olduğu gibi Türkiye de faaliyet gösteren birçok işletmeyi de pek çok alanda etkilemiştir. Türkiye’de işletmelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için tedarik zincirlerinde yeşil uygulamaları ve döngüsel ekonomi modelini uygulamaya başlamaları ertelenmemelidir. Bu çalışmada, yeşil tedarik zincirinin Türkiye’de ki işletmelerin gerçekleştireceği faaliyetlere uyarlanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda AB “Yeşil Mutabakat” kapsamında belirlenen kriterlerin uyum çerçevesinde, iş birliği içinde Türkiye’de ulusal ve bölgesel planlama bazında uygulanması öngörülen eylem planlarında öneriler hedeflenmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi, Döngüsel Ekonomi, İklim Krizi, Çevre

**INVESTIGATION OF THE SUSTAINABILITY OF GREEN SUPPLY CHAIN  
MANAGEMENT IN THE PERSPECTIVE OF THE CIRCULAR ECONOMY: GREEN DEAL**

**ABSTRACT**

World In the 21st century, increasing fire, flood, drought, etc. due to global climate change. In addition to natural disasters, it has also started to struggle with epidemics that deeply affect all countries of the world and are seen as a part of the ecological crisis. In the rapidly globalizing world in the last century, the unsustainable economic policies and activities, the brutal destruction of nature, the rapid consumption of natural resources, the deteriorated natural balance as a result of increasing environmental problems began to make humanity pay a heavy price and the whole world was faced with a great crisis. At the last point reached, global climate change has now turned into a global climate crisis. The climate crisis that the world is experiencing and the epidemics that are the extension of this crisis unfortunately continue to pose serious risks for our future. Especially recently, the Covid-19 epidemic, which has been experienced as an extension of the climate crisis, has deeply affected humanity.

The epidemic process has necessitated the immediate implementation of more serious measures that will ensure the protection of natural resources and minimizing the environmental destruction caused by human beings. In this context, governments and policy makers have put into practice more repressive regulations for the protection of the environment in the economic activities to be carried out. In the new economic order in the global environment, businesses that want to protect their corporate existence have had to adopt the understanding of economic growth focused on maximum profit, as well as the understanding of sustainable growth that protects nature and the environment and observes social balances. Rapid developments and changes in the way of doing business have caused businesses to quickly integrate trends that will change the course of global developments into their supply chains. These trends, which are based on environmental sensitivity for businesses that build their future; circular economy, green supply chain management, digitalization and ensuring sustainability.

At this point reached in the global environment, there is no doubt that the epidemic has affected Turkey in many areas as well as all the countries of the world. In order to ensure the sustainability of enterprises in Turkey, the implementation of green practices and the circular economy model in their supply chains should not be delayed. In this study, suggestions are aimed at the action plans that are foreseen to be implemented in cooperation on the basis of national and regional planning in Turkey, within the framework of the harmonization of the criteria determined within the scope of the EU "Green Agreement" on adapting the green supply chain to the activities to be carried out by the enterprises in Turkey and ensuring its sustainability.

**Keywords:** Green Supply Chain Management, Circular Economy, Climate crisis, Environment

**EFFECTS OF CLIMATE CHANGE RELATED FACTORS (ELEVATED CO<sub>2</sub>, HIGH TEMPERATURE AND DROUGHT) ON ALFALFA PLANT (*Medicago sativa* L. cv.)**

**Tefide Kizildeniz<sup>1</sup>, Ahmet Fatih Akansu<sup>2</sup>, Yahya Ekincioğlu<sup>3</sup>, Rumeysa Can<sup>4</sup>**

<sup>1</sup>*Omer Halisdemir University, Faculty of Agricultural Sciences and Technologies, Department of Biosystem Engineering, Niğde, Turkey.*  
ORCID Code: 0000-0002-5627-1307

<sup>2</sup>*Omer Halisdemir University, Faculty of Agricultural Sciences and Technologies, Plant Production and Technologies, Niğde, Turkey.*  
ORCID Code: 0000-0002-5254-1082

<sup>3</sup>*Omer Halisdemir University, Faculty of Agricultural Sciences and Technologies, Department of Agricultural Genetic Engineering, Niğde, Turkey.*  
ORCID Code: 0000-0002-1284-2358

<sup>4</sup>*Omer Halisdemir University, Faculty of Agricultural Sciences and Technologies*  
ORCID Code: 0000-0001-6387-7000

**ABSTRACT**

Anthropogenic gases that create greenhouse effects have triggered climate change by causing temperature increases recently on a global scale. Atmospheric CO<sub>2</sub> concentration, one of the most important and most abundant greenhouse gases in the atmosphere, has increased from 400 ppm to 700 ppm and still continues to increase. Consequently, atmospheric temperature increases are also occurred. As a result, the yield and quality of the plants grown with the effects of climate change are altered. In this regard, there are already several different climate change simulation methods were applied in the studies in order to measure effects of climate change related factors either individually and/or interactions. Alfalfa (*Medicago sativa* L. cv.), is the most common temperate legume feed used in the world. It has 18% immature protein in its dry grass and that makes it to the most useful and important source of quality coarse feed in Turkey and in the world. Although no studies have been conducted on the effects of dual (elevated CO<sub>2</sub> x high temperature; elevated CO<sub>2</sub> x drought; high temperature x drought), and triple (high CO<sub>2</sub> x high temperature x drought) combination of climate change-related factors, even though individual impacts are known. In Alfalfa, elevated CO<sub>2</sub> increases carbon assimilation, photosynthesis and yield. The drought interactions with CO<sub>2</sub> increase photosynthesis while temperature prevents photosynthesis. In addition to that, their cumulative effects are not known in the literature. In this sense, it is extremely important to assess the consequences of multiple climate change factors on alfalfa crops. All these mentioned factors are directly or indirectly related to each other, and studying with only one of these factors means that it will have little validity in the practice. Thus, study of all these factors on the basis of variety will be more meaningful during practices in the location-specific.

**Keywords:** high CO<sub>2</sub>, temperature, drought, *Medicago sativa* L. cv., climate change simulation

**THE CONTRIBUTION OF SPACE TO SEMANTICS IN MOVIES: EXAMPLE OF  
HUNTING SEASON**

**Hayriye Elif Uslugil<sup>1\*</sup>**

*\*<sup>1</sup>Konya Technical University, Faculty of Architecture & Design, Department of Architecture, Konya,  
Turkey.*

*ORCID Code: 0000-0001-7923-2784*

**ABSTRACT**

Cinema is the combination of the time and space. Movies cannot exist without the time and space. The reason of that is the imitating real-life tendency of cinema. In this context, spaces contribute cinema becoming much meaningful. In architecture, space is directly perceived by the people but in cinema space is part of the movie and serve for it. (Akgün, 2008)

Although the story is told by the performers and their dialogs in cinema, there are other components contributing the representation of the story. According to Barthes, there are two levels of the explanation. The literal meaning is the reflection of the real-world object in the mind. Signification has a particular literal meaning and it must have a relation with signifier. Connotation is the interaction that occurs when the sign meets the excitement and cultural values of the audience. (Barthers, 2005)

Space is the most important input that makes the connotation stronger in cinema. The space gives us information about the time, the socio-economic situation of the characters, and even the genre of the film. The choice of location is very important to tell the story effectively.

In this study, the contribution of the spaces to the meaning of the movie in the movie "Hunting Season" written and directed by Yavuz Turgul, one of Turkey's successful directors, was examined. The narratives of the spaces were analyzed without the audience noticing.

As a result, it has been seen how effective the movie "Hunting Season" is in understanding the characters, spaces and the institutions that are the subject of the movie.

**Keywords:** Space, Meaning in Cinema, Semiology

**References**

- Akgün, B. (2008). Sinema ve Mimarlık: Blade Runner Filminde Kurgusal Kent. *Megaron*, 40-43.  
Barthers, R. (2005). *Göstergebilimsel Seriiven*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

## **TÜRKİYE'NİN BİR BÖLGESİNDE ÜREME ÇAĞINDAKİ KADINLARDA KIZAMIKÇIK SEROPREVALANSI.**

**Bariş BALASAR**

*Uzman doktor. Meram Devlet Hastanesi. Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı*  
*ORCID Code: 0000-0002-2151-9835*

### **Giriş**

Kızamıkçık virüsü enfeksiyonları genellikle yetişkinlerde asemptomatik seyretmektedir. Gebelerde durum biraz farklıdır. Gebelerde intrauterin ölüm, erken doğum, düşük doğum ağırlığı, malformasyon gibi ciddi etkileri vardır. Kızamıkçık aşısı, canlı attenüe bir aşı olmakla beraber, kızamık-kabakulak-kızamıkçık (KKK) veya monovalan rubella aşısı şeklinde uygulanabilmektedir. Ülkemizde 1 Temmuz 2006 tarihinden itibaren monovalan kızamık aşısı yerine KKK aşısı uygulanmaya başlanmıştır. Tek doz rubella aşısının dahi koruyuculuğu yüksektir. Yapılan araştırmalarda %95'e yakın oranında antikor oluşturmaktadır. Yaşam boyu bağışıklık sağlamaktadır. Bu çalışmada, Konya'nın bir ilçesinde, doğurganlık çağında olan kadınlardan rubella IgM ve rubella IgG seroprevalansı araştırılmıştır.

### **Metod**

2015 ile 2019 yılları arası Konya'nın bir ilçesinde 15 ila 49 yaşları arasındaki doğurganlık çağındaki kadınların kızamıkçık virüsü enfeksiyonu seroprevalansını belirlemek amacıyla rubella IgM ve rubella IgG antikorları tarandı. İlçede bu yıllarda polikliniklerine başvuran veya hastanede yatan 320 kadının laboratuvar kayıtları geriye dönük olarak değerlendirildi. ELISA (enzim bağlantılı immünosorbent testi) testleri ile kızamıkçık spesifik anti-rubella IgM ve anti-rubella IgG titreleri çalışılan hastalar tarandı. Hastalar yaş gruplarına göre ayrıldı.

### **Sonuçlar**

Olguların yaş ortalaması  $33 \pm 4.5$  yıldır. Tüm hastalarda Rubella antikor seroprevalansı %95 (305/320) pozitif bulundu. Beklendiği gibi, ilerleyen yaşla birlikte Rubella antikor seroprevalansı daha yüksek tespit edildi ( $p < 0.05$ ). Katılımcıların %3,1'inde (10/320) kızamıkçık virüsüne karşı antikor tespit edilmedi. Bu da toplumun %3 gibi önemli sayılabilecek bir kesiminde kızamıkçık enfeksiyonuna yatkınlık olduğunu gösteriyordu. Kızamıkçık antikorları için test edilen kadınların beşinde (%1) hem kızamıkçık karşıtı IgM hem de IgG pozitif sonuçlar elde edildi, bu da yeni bir enfeksiyon olduğunu düşündürdü.

### **Tartışma**

Rubella seroprevalansı, Türkiye'de yapılan diğer araştırmalar ile karşılaştırıldığında aşının seroprevalansının bölgesel farklılıklar ve sosyo-ekonomik durumdan etkilenmediği görülmüştür. Doğurganlık dönemindeki kadınlardan %3,1'inde antikorların olmaması, gebelik sırasında kızamıkçık hastalığına duyarlı olduğunu göstermektedir. Kızamıkçık aşısı, çocukluk dönemi aşı takviminde KKK şeklinde uygulanmaktadır. 1 Temmuz 2016 tarihinde doğanlardan başlamak üzere 48.ayına girmiş olan tüm çocuklara iki doz olarak ücretsiz uygulanmaktadır. 1 Temmuz 2016 tarihinden önce doğmuş ve halen ilköğretime başlamamış olan çocukların KKK ikinci dozu ise 2020-2021, 2021-2022 ve 2022-2023 eğitim ve öğretim dönemlerinde okul aşılama şeklinde uygulanmaktadır. Sonuç olarak doğurganlık çağındaki kadınlarda rubella antikorları taranmalı ve çocukluk çağında aşılınmayan veya daha önce enfeksiyon geçirmeyenlere aşı önerilmelidir.

**Anahtar Kelimeler:** İntrauterin enfeksiyonlar, Rubella aşısı, Rubella Igg, Rubella Igm, Seroprevalans.

### **Introduction**

Rubella virus infections are generally asymptomatic in adults. The situation is slightly different in pregnant women. It has serious effects such as intrauterine death, premature birth, low birth weight and malformation in pregnant women. Although rubella vaccine is a live attenuated vaccine, it can be administered as measles-mumps-rubella (MMR) or monovalent rubella vaccine. MMR vaccine has been started to be applied instead of monovalent measles vaccine as of July 1, 2006 in our country. Even a

single dose of rubella vaccine has a high level of protection. In researches, it creates antibodies at a rate of approximately 95%. It provides lifelong immunity. In this study, the seroprevalence of rubella IgM and rubella IgG in women of childbearing age was investigated in a district of Konya.

### **Method**

Rubella IgM and rubella IgG antibodies were screened to determine the rubella virus infection seroprevalence of women of childbearing age aged 15 to 49 years in a district of Konya between 2015 and 2019. Laboratory records of 320 women who applied to outpatient clinics or were hospitalized in the district during these years were evaluated retrospectively. Patients whose rubella specific anti-rubella IgM and anti-rubella IgG titers were studied by ELISA (enzyme-linked immunosorbent test) tests were screened. Patients were divided according to age groups.

### **Results**

The mean age of the cases was  $33 \pm 4.5$  years. Rubella antibody seroprevalence was found to be 95% (305/320) positive in all patients. As expected, Rubella antibody seroprevalence was higher with advancing age ( $p < 0.05$ ). No antibodies against rubella virus were detected in 3.1% (10/320) of the participants. This showed that a significant 3% of the population was susceptible to rubella infection. Five (1%) of the women tested for rubella antibodies had positive results for both anti-rubella IgM and IgG, suggesting a recent infection.

### **Discussion**

When Rubella seroprevalence was compared with other studies conducted in Turkey, it was seen that the seroprevalence of the vaccine was not affected by regional differences and socio-economic status. The absence of antibodies in 3.1% of women of reproductive age indicates that they are susceptible to rubella disease during pregnancy. Rubella vaccine is administered in the form of MMR in the childhood vaccination calendar. The vaccine is administered free of charge to all children who have entered their 48th month, starting with those born on July 1, 2016. It is applied in the form of school vaccinations during the education and training periods. As a result, rubella antibodies should be screened in women of childbearing age and vaccination should be offered to those who were not vaccinated in childhood or had no previous infection.

**Keywords:** Intrauterine infections, Rubella vaccine, Rubella Igg, Rubella Igm, Seroprevalance.

### **Giriş**

Rubella virüsü, Togavirus ailesinden Rubivirus cinsi bir virüsün neden olduğu bir enfeksiyondur. Bir ikosahedral nükleokapsid ile çevrelenmiş, bir lipid çift katmanlı membran tarafından korunan tek sarmallı RNA genomunun basit bir mimari yapısına sahiptir. Kızamıkçık ("küçük kırmızı" anlamına gelir ve Alman kızamığı olarak da bilinir) başlangıçta kızamığın bir çeşidi olduğu düşünülmüştür. Çocuklarda ve yetişkinlerde hafif seyreden bir hastalıktır. Kızamıkçık solunum yolu ile bulaşır. Kuluçka süresi 13 ila 20 gündür, bu süre zarfında bir viremi oluşur ve virüs vücutta yayılır. Erişkinlerde, döküntü gelişmeden bir veya iki gün önce ateş ve halsizlik ile birlikte bir prodromal faz mevcut olabilir. Döküntü tipik olarak, önce yüzde ortaya çıkan ve daha sonra gövde ve uzuvlara yayılan bir makülopapüler döküntüdür. Döküntü nadiren 3 günden fazla sürer. Döküntünün nasıl indüklendiğinin kesin mekanizması belirsizdir ancak immünopatolojik bir mekanizma mevcut olabilir. Lenfadenopati, döküntüden bir haftaya kadar önce gelebilir ve döküntü gittikten sonra 2 haftaya kadar devam edebilir. Ancak fetüse bulaşırsa ve özellikle enfeksiyon gebeliğin ilk haftalarında ortaya çıkarsa yıkıcı sorunlara neden olabilir. Bu durum konjenital kızamıkçık sendromu (KRS) olarak bilinir. Kızamıkçık yetişkinlerde ve çocuklarda hafif bir hastalık olarak görülmeyle birlikte vakaların yaklaşık %50'ye kadarı asemptomatiktir. Bununla birlikte hamilelik sırasında, özellikle hamileliğin ilk üç ayında enfekte olursa, düşük, fetal ölüm/ölu doğum veya KRS olarak bilinen ciddi sonuçlar ortaya çıkabilir. Dünya

çapında her yıl 100.000'den fazla bebeğin KRS ile doğduğu tahmin edilmektedir. Komplikasyonlar arasında işitme kaybı, doğuştan kalp kusurları, nörolojik problemler (psikomotor retardasyon), oftalmik problemler (katarakt, glokom ve retinopati), intrauterin büyüme geriliği, hepatomegali, splenomegali yer alır. Kemik lezyonları dahil olmak üzere çeşitli başka problemler de görülebilir. Konjenital enfeksiyonlardan kaynaklanan virüs doğumdan sonra da devam edebilir. Doğuştan enfeksiyonu olan kişilerin doğumdan sonra bir yıl veya daha uzun süre başkalarına bulaştırma potansiyeli vardır. Virüs nazofaringeal sekresyonlarda, idrarda ve dışkıda oluşur. Daha sonra konjenital sendromlu hastalarda diyabetes mellitus (%20'ye kadar), tiroid disfonksiyonu, büyüme hormonu eksikliği gibi ek komplikasyonlar gelişebilir. Bir kadın kızamıkçık virüsü ile enfekte olduğunda, vücut enfeksiyona karşı savaşmak için hem immünoglobulin G (IgG) hem de immünoglobulin M (IgM) antikorları üretir. IgG bir kez var olduğunda ömür boyu devam eder, ancak IgM antikorları genellikle altı ay içinde azalır. Kızamıkçık aşılama programlarının temel amacı, hamile kadınlarda kızamıkçık enfeksiyonunu ve beraberindeki bebeklerinde KRS riskini ortadan kaldırmak veya azaltmaktır. 2000 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) KRS ile ilgili toplantısında, kızamık eliminasyonu gerçekleştiren ülkelerin çocukluk aşı programı aracılığıyla kızamık ve kızamıkçık (MR) aşısı kullanarak, kızamıkçık eliminasyonunu dikkate almaları tavsiyelerinde bulunmuştur. Ayrıca ülkeler, doğurganlık çağındaki kadınlar arasında bağışıklığı sağlamalıdır. Kızamıkçık virüsü, çocukluk çağı ateşi ve döküntülerinin yaygın bir nedenidir. Gebeliğin ilk üç ayında birincil veya ikincil kızamıkçık enfeksiyonunun teratojenik etkileri nedeniyle halk sağlığı açısından önemlidir. Gebeliğin ilk 12 haftasında edinilen kızamıkçık, yaklaşık %90 oranında konjenital malformasyon riski ile ilişkilidir. 1969'dan beri oldukça etkili bir aşı mevcuttur ve aşılama programları gelişmiş ülkelerde kızamıkçık ve KRS insidansını ortadan kaldırmış veya büyük ölçüde azaltmıştır. Rubella IgG varsa, hastanın kızamıkçık bağışıklığı olduğu doğrulanabilir. Spesifik IgG tayini, enzim Linked İmmünosorbent Testi (ELISA) teknikleri ile gerçekleştirilir. Sonuçlar IU/ml olarak ifade edilir.

## Metod

2015 ile 2019 yılları arası Konya'nın bir ilçesinde 15 ila 49 yaşları arasındaki doğurganlık çağındaki kadınların kızamıkçık virüsü enfeksiyonu seroprevalansını belirlemek amacıyla rubella IgM ve rubella IgG antikorları tarandı. İlçede bu yıllarda polikliniklerine başvuran veya hastanede yatan 320 kadının laboratuvar kayıtları geriye dönük olarak değerlendirildi. ELISA (enzim bağlantılı immünosorbent testi) testleri ile kızamıkçık spesifik anti-rubella IgM ve anti-rubella IgG titreleri çalışılan hastalar tarandı. Hastalar yaş gruplarına göre ayrıldı. Tabloda yaş gruplarına göre hastaların antikor seviyeleri belirtilmiştir.

Kadın hastaların yaşa göre dağılımı	IgG pozitif	IgG ve IgM negatif	IgG ve IgM pozitif
15-24 yaş	75	5	4
25-34 yaş	95	3	1
35-49 yaş	135	2	0

Olguların yaş ortalaması  $33 \pm 4.5$  yıldır. Tüm hastalarda Rubella antikor seroprevalansı %95 (305/320) pozitif bulundu. Beklendiği gibi, ilerleyen yaşla birlikte Rubella antikor seroprevalansı daha yüksek

tespit edildi ( $p<0.05$ ). 35-49 yaş arası kadınlarda aktif enfeksiyon görülmedi. Katılımcıların %3,1'sinde (10/320) kızamıkçık virüsüne karşı antikor tespit edilmedi. Antikor tespit edilmeyen kadınların %50 'si 15-24 yaş grubuna denk gelmektedir. Bu da toplumun %3 gibi önemli sayılabilecek bir kesiminde kızamıkçık enfeksiyonuna yatkınlık olduğunu gösteriyordu. Kızamıkçık antikorları için test edilen kadınların beşinde (%1) hem kızamıkçık karşıtı IgM hem de IgG pozitif sonuçlar elde edildi, bu da yeni bir enfeksiyon olduğunu düşündürdü. Aktif enfeksiyon düşünülen hastaların %80'i 15-24 yaş grubu genç kadınlar oluşturmaktadır.

### **Tartışma**

Kızamıkçık virüsüne özgü IgM antikorları, yakın zamanda Kızamıkçık virüsü ile enfekte olmuş kişilerde mevcuttur, ancak bu antikorlar bir yıldan fazla sürebilir ve pozitif bir test sonucunun dikkatle yorumlanması gerekir. Bu antikorların varlığı ile birlikte veya kısa bir süre sonra karakteristik döküntü tanıyı doğrular. Kızamıkçık enfeksiyonu tanısının temeli serolojidir. Yakın tarihli bir kızamıkçık enfeksiyonu, kızamıkçık spesifik IgM'nin saptanması, ELISA testlerinde artan antikor titreleri ve serokonversiyon ile teşhis edilebilir. Maruziyet tarihi ve saati, hastalığın başlangıç tarihi, önceki kızamıkçık aşısı geçmişi ve kızamıkçık tarama testlerinin önceki sonuçları ile ilgili doğru bilgilerin elde edilmesi esastır. Kızamıkçık benzeri hastalık özelliklerine sahip gebelerden semptomların başlamasından sonra mümkün olan en kısa sürede kan alınmalıdır. Kanda kızamıkçık spesifik IgM, mevcut enfeksiyonu göstermek için tercih edilen testtir. Yine de yeniden enfeksiyon vakalarında düşük ve geçici IgM seviyesinin tespit edilebildiği gösterilmiştir. Ayrıca, düşük kızamıkçık IgM seviyeleri, kızamıkçık aşısını takiben birkaç ay ila 4 yıl arasında devam edebilir. Akut kızamıkçık enfeksiyonunu takiben tipik serolojik olaylar, yeniden enfeksiyonda kızamıkçık spesifik IgM'nin genellikle bulunmadığına veya geçici olarak düşük düzeyde mevcut olduğuna dikkat edilmelidir. ELISA artık birçok laboratuvarıda referans testidir ve 15 IU/ml'ye eşit veya daha yüksek bir antikor titresi, kızamıkçık bağışıklığı olarak kabul edilir. 10 IU/ml gibi daha düşük antikor seviyelerinin de muhtemelen koruyucu olacağı oldukça açıktır. Kadınların ilk gebeliklerinden önce aşılınmaları önemlidir. Birleşik Devletler, duyarlı, hamile olmayan ergen ve yetişkin kadınlarında aşılınmasını önermektedir. Aşı hamile kadınlar için kontrendikedir, ancak farkında olmadan kullanıldığında herhangi bir sorun görülmemiştir. Hasta gebe ve seronegatif ise gebelik dikkatle izlenmeli ve hasta doğum sonrası aşılmalıdır. Jinekoloji Hastanesine başvuran hamile kadınların çoğunda koruyucu düzeyde Rubella IgG antikorları bulunur.

### **Sonuç**

Çeşitli çalışmalarda, genellikle kadınların yaklaşık %9'unun kızamıkçık hastalığına duyarlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, bazı çalışmalarda kızamıkçık antikorlarının, artan düşük sayısı ve anne yaşı ile orantılı olarak arttığı görülmüştür. Yapılacak bazı öneriler ile Halk Sağlığı toplu aşılama programı gerekliliğini teşvik etmeli, medya aracılığıyla farkındalığı artırmalıdır. Ayrıca klinisyen, gebelik isteyen tüm kadınlarda ve doğurganlık çağındaki kadınlarda kızamıkçık serolojisini sistematik olarak kontrol etmelidir. Ayrıca kızamıkçık virüsüne bağlı morbidite ve mortaliteyi azaltmak için gebelerin prenatal taranması ve seronegatif olanların aşılınması gerekir.

### **Kaynaklar**

1. Munteh YN. Cameroon: Measles/Rubella—Littoral: 1.2 Million Children for Vaccination. Cameroon Tribune. 2015.
2. Ndumbe PM, Andela A, Nkemnkeng-Asong J, Watonsi E, Nyambi P. Prevalence of infections affecting the child among pregnant women in Yaounde, Cameroon. Med Microbiol Immunol. 1992; 181(3):127–30. <https://doi.org/10.1007/bf00202052> PMID: 1522822

3. Ibraheem, Hiba, Yasmeen Al-Majedy, and Ahmed Al-Amiery. "4-Thiadiazole: The Biological Activities." *Systematic Reviews in Pharmacy* 9.1 (2018), 36-40.
4. Guerra FM, Bolotin S, Lim G, et al. The basic reproduction number ( $R_0$ ) of measles: a systematic review. *Lancet Infect Dis.* 2017;17(12):e420–e428.
5. Robertson SE., Cutts FT., Samuel R., Diaz-Ortega J-L. Control of rubella and congenital rubella syndrome (CRS) in developing countries, part 2: vaccination against rubella. *Bulletin of the World Health Organization.* 1997; 75(1): 69-80.
6. Fokunang CN, Chia J, Mbu P, Atashili J. Clinical studies on seroprevalence of rubella virus in pregnant women of Cameroon regions. *African Journal of Clinical and Experimental Microbiology.* 2010; 11(2):79–94.
7. Caroline DH., Charles MD., Lebanon W., Carol AM., Richard RM. A large Rubella outbreak with spread from workplace to community. *Jama.* 2000; 284: 2733-2739
8. Bankamp B, Hickman C, Icenogle JP, et al. Successes and challenges for preventing measles, mumps and rubella by vaccination. *Curr Opin Virol.* 2019;34:110–116.
9. Noubom M, Kombou T, DG., Sama L, Wam E, Sadjou S, Kenfack B, et al. Seroprevalence of Rubella IgM and IgG Antibodies and Associated Risk Factors among Pregnant Women Attending Antenatal Clinic at Bafoussam Regional Hospital, West Region of Cameroon. *Journal of Tropical Diseases.* 2018;6(4).
10. Rosadi, W., Sulaeman, E.S., Prasetya, H., (2019), Multilevel Analysis on Factors Affecting Measles Rubella Immunization Uptake among Toddlers in Pekanbaru, Indonesia, *J Maternal Child Health*, 4(6): 448- 460.
11. Achonduh-Atijegbe OA, Mfuh KO, Mbangé AH, Chedjou JP, Taylor DW, Nerurkar VR, et al. Prevalence of malaria, typhoid, toxoplasmosis and rubella among febrile children in Cameroon. *BMC Infect Dis.* 2016; 16(1):658.
12. Orenstein WA, Cairns L, Hinman A, et al. Measles and Rubella Global Strategic Plan 2012-2020 midterm review report: background and summary. *Vaccine.* 2018;36(Suppl 1):A35–A42.
13. Nimpa Mengouo M, Ndze VN, Baonga F, Kobela M, Wiysonge CS. Epidemiology of rubella infection in Cameroon: a 7-year experience of measles and rubella case-based surveillance, 2008–2014. *BMJ Open.* 2017; 7(4):e012959.
14. Demicheli V, Rivetti A, Debalini MG, et al. Vaccines for measles, mumps and rubella in children. *Cochrane Database Syst Rev.* 2012(2):CD004407
15. Njoh AA, Njoh SN, Abizou MB. Fetal malformation in maternal toxoplasma and rubella co-infection in Cameroon: a case report. *J Med Case Rep.* 2016; 10(1):345.
16. Murray, M. 2006. The Rubella Virus. *Microbiology and Immunology* 3rd Ed; Oxford University Press pp 499-502.
17. Lambert N, Strebel P, Orenstein W, et al. Rubella. *Lancet.* 2015;385(9984):2297–2307.
18. Cutts FT., Robertson SE., Diaz-Ortega JL., Samuel R. Control of rubella and Congenital rubella syndrome (CRS) in developing countries, part 1: the burden of disease from CRS. *Bulletin of the World Health Organization;* 1997; 75 (1): 55-68.
19. Grant GB, Reef SE, Patel M, et al. Progress in Rubella and Congenital Rubella Syndrome Control and Elimination — worldwide, 2000 – 2016. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep.* 2017;66(45):1256–1260.

**FORENSIC SCIENCE: AN ASSISTANCE TO JUSTICE**

**Sumera Qureshi**

*Research Scholar, Department of law, H.N.B.G(Central)University, B.G.R Campus Pauri,  
Uttarakhand India. M.No.*

**Shama Nargis**

*Deputy Director Law, Competition Commission of India, Delhi-India. M.No.*

**Abdal Ahmed**

*Research Scholar, School of Management & Commerce Studies, Shri.Guru Ram Rai University,  
Dehradun, Uttarakhand-India. M.No.*

**Shaila Qureshi**

*Asst. CA, B.Com & LLB, Dehradun, Uttarakhand-India. M.No.*

**ABSTRACT**

Forensic science is an important branch of jurisprudence. It's already proven as a powerful and effective tool in the armory of justice. The growth and the development in use of forensic science in the detention of crime are tremendous and increasing the justice level with the help of new technologies. The area of forensic science in the Indian justice system is not yet developed as compared to other countries. Therefore, the need and importance of forensic science in justice is to be emphasized.

In this paper we will look into the importance of forensic science in the justice system as many times, neither the investigating officer, nor the lawyer nor even the judges appreciate evidence fully, then comes the promising tools of forensic science as a assistance with a fusion of new technologies, methodologies, research and analysis. Due to multitasking, time saving and conclusive evidence, forensic science needs a professional approach.

The paper is based on secondary data collected through different sources and their analysis, which include research papers by different researchers, articles, general, conference proceedings, periodicals, text books and digital available data which are analyzed for relevant application of forensic science in criminal investigation and justice.

**Keywords:** Forensic Science, assistance to justice, powerful tool, use of technologies in justice

**Introduction**

Forensic substantiation is an order that functions within the parameters of the legal system within countries. The rationale being assistance in conducting criminal investigation and to contribute to courts truthful information upon which they can rely in resolving criminal disputes. The use of technology in crime investigation has been a step forward in the process of progress of criminal justice. Police utilize logical tools and techniques to detect a crime, reconstruct the crime scene, identify the suspected wrongdoer and ascertain critical links; the courts, on the other, take account of these substantial evidences, otherwise fool proof, and resolve with improved accurateness the innocence or guilt of the offender. Law dealing with forensics incorporates values for law enforcement agencies and the courts to have the best use of scientific advancements in the sphere of legal evidence to help the court to reach to exactness while administering justice. The forensic evidences, regardless of being the secondary evidence, are neutral in nature and hence have great corroborative value.

Forensic science is the science in the service of the law. Analysis of forensic is used in the investigation and prosecution of civil and criminal proceedings. It can help to establish the guilt or innocence of possible suspects. Its purpose is to provide guidance to those conducting criminal investigation and to supply to courts accurate information upon which they can rely in resolving criminal and civil disputes.

An expert in forensic such as a scientist from any technical field will provide analysis of the evidence, witness testimony on examination results, technical support and even training in his or her specialized area. Forensic evidence is also used to link crimes that are thought to be related to one another. For example, DNA evidence can link one offender to a number of different crimes or crime scenes or exonerate the accused. Forensic evidence also helps in linking crimes and helping law enforcement authorities to narrow the range of possible suspects and to set up patterns of crimes, used in identifying and prosecuting suspects.

#### **Techniques in Forensic Science and Their Usefulness in the Administration of Criminal Justice:**

**Narco-Analysis Test-** Narcosis is a state of unconsciousness induced by drugs. Narco-Analysis is a process whereby a subject is put to sleep or put into a drowsy state by means of chemical injection and then interrogated while in this state. This method has been utilized to add to the memory of a witness. During the process of Narco-Analysis test a person has no power to think due to the effect of drugs which is injected into him.

**Polygraph or Lie Detector Test-**The term ‘Polygraph means ‘many writings’ and refers to a method in which psychological activities are recorded. The principle is that when a person lies he becomes nervous, which in turn causes mental excitation. To cover up the excitement, adrenal glands are stimulated to secrete Adrenalin, which on entering the blood stream, sets up the blood pressure and rate of pulse and respiration. The psychological changes when recorded are jointly called Polygram, which is analysed to find out whether during the lie detection test, the suspect experienced emotional stress with questions asked.

**Brain Mapping or P300 Test-** This method is also known as ‘Brain wave finger printing’. By this technique, the suspect is first interviewed and interrogated to find out if he is concealing any vital information. Sensors are attached to the head and the person is made to sit in front of a computer monitor. The suspect is shown and made to hear certain images and voice. The sensor is attached to head monitors and records electrical activity and P300 waves in the brain, which is produced only if the suspect has link with stimulus. The suspect is not asked any question. This way the brain finger printing matches the information stored in the brain with that of the related crime and crime scene. If the person is innocent, no such P300 wave gets registered during the test. In India, the first Forensic laboratory to use this technique is Forensic laboratory in Bangalore. The Court considers all other proofs available along with the view of the scientific expert, which is just one piece of evidence needed to be taken into consideration and appreciated for its evidentiary value. This test would not be valid wherein two suspects in an investigation were both present at a crime, but one was a witness and the other a perpetrator. The method can only detect information from their memory that would place both at the scene of the crime and it cannot decide what their roles were, thereby creating a distinct possibility of an innocent eye-witness becoming a suspect of the crime and giving a doubtful chance to the real culprit to create a condition of doubt.

**DNA Profiling**– One of the most reliable modes of investigation in forensic science is DNA profiling. DNA is the abbreviation of the term, “Deoxyribose Nucleic Acid”, an organic substance which is found in every living cell and which gives an individual genetic blue print. DNA is obtained from sources like, blood, semen, bone, saliva etc. DNA was first discovered by Fredrick Micscher in the year 1869. DNA tests are highly effective because each individual’s DNA is unique except the twins. The possibility of DNA being same is one in three billion. And it is reliable because it cannot be tampered with. DNA test

can be used in various cases in order to ascertain the parentage of a child, recognize mutilated dead bodies etc.

**Paternity-** The Indian Evidence Act, 1872, is against the legitimization of a child and the public policy is that no child should suffer due to lapses on the part of their parents. It is well established that when certain fact is considered as conclusive proof of another fact, the judiciary by and large disables the party in disrupting such proof. The only exclusion occurs when the party is able to show that there was no access to the other party when the conception could have taken place. Whenever paternity is contested, the burden of proof is on the party pleading negative. Section 125 of the Code of Criminal Procedure, 1973 states that the natural and fundamental duty of a man is to maintain his legally wedded wife, children and parents so long as they are unable to maintain themselves

**Fingerprints-** Fingerprints have been used by the crime investigators as one of the most essential piece of evidence. Human beings are born with a distinguishing set of ridges on the fingertips. The ridges, which are rich in sweat pores, form a pattern that remains fixed for life. Even if the skin is separated, the same pattern will be evident when the skin regenerates. Usual patterns found in fingerprints are arches, loops, and whorls. The patterns left by these substances, which collect along the ridges on fingers, make up the fingerprints required by the police at the scene of a crime.

### **The Role of Forensic Science in Investigation of Crime**

Forensic science describes the character of the suspect who committed the crime. The evidence indicates the type of crime committed. The situation explains the time of the occurrence. Forensic evidence proves the scene of the crime. Forensic study finds out the modus operandi of the offender. Lastly, it establishes the motive behind the crime. During an investigation, evidence is collected at a crime scene or from a person, analyzed in a crime laboratory and then the results presented in court. Forensic science plays a vital role in the criminal justice system by providing precise information through the analysis of physical evidence, the identity of the culprit through personal clues like fingerprint, footprints, blood drops or hair<sup>2</sup>. It links the criminal with the crime through objects left by him at the scene and with the victim or carried from the scene and the victim. On the other hand, if the clues recovered do not link the accused with the victim or the scene of crime, the innocence of the accused is established. Forensic science, thus, also saves the innocent. After the surfacing of DNA technology as a method of forensic science, it provides tremendous amount of information to the investigating officers that enable him to find the suspect from evidence which he has left at the scene of crime.

### **Legal Provision of Forensic Science in India**

The relevance of forensic science to crime investigation and trial has to stand the limitation of law. The major questions are: viz.

- a) What is the constitutional validity of such techniques?
- b) To what extent does the law allow the use of forensic techniques in crime investigation? Articles 20(3) of the Indian Constitution provide that no person accused of any offence shall be compelled to be a witness against himself. Article 20(3) is based upon the presumption that the accused person is

---

<sup>2</sup> Ishatyagi and Nivedita Grover, Development of forensic science and criminal prosecution-India, 4(2) IJSRP (2014).

innocent till proved guilty<sup>3</sup>. It also protects the accused by protecting him from the possible torture during investigation in police custody. Criminal law considers an accused as innocent until his guilt is established beyond reasonable doubt. The Universal Declaration of Human Rights, Article 11, states: "Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defense."<sup>4</sup> Article 20 (3) of the Constitution of India guarantees fundamental right against self incrimination and guards against forcible testimony of any witness. This right has been taken to ensure that a person is not bound to answer any question or produce any document or thing if that material would have the tendency to expose the person to conviction for a crime<sup>5</sup>.

c) What is the evidentiary value of the forensic information obtained from the experts? Sec.73 of the Indian Evidence Act empowers the court to direct any person including an accused to allow his finger impressions to be taken<sup>6</sup>.

### **Latest Judicial Pronouncements in Indi**

In *Anil @ Anthony Arikswamy Joseph v. State of Maharastra*<sup>7</sup>, relying on scientific evidences including DNA profile and oral evidences, the accused was convicted and punished with death sentence and fined by the Sessions Judge, Nagpur for gruesome murder of a minor boy aged about 10 years after subjecting him to carnal intercourse and then strangulating him to death.

In *Vishal Yadav vs State of UP, Nitish Katara murder case*, the identification of the deceased victim was difficult due to availability of only a small portion of one un-burnt palm with fingers. DNA profiling helped in identifying the body remains by matching DNA profile with parents of the deceased which helped the High Court of Delhi to uphold the conviction of the accused<sup>8</sup>.

In *State by the Inspector of Police v Manoharan*<sup>9</sup>, the use of DNA technology paved the way to prosecute and convict the culprit to death, liable for kidnapping and killing after gang rape of a 10 year old school girl by auto rickshaw driver and throwing the corpse of the victim in a running canal .

In *Sushil Mandal v. The State represented by CBI*<sup>10</sup>, the petitioner, father of the deceased boy, challenged the findings of DNA profiling. The deceased boy fell in the adolescent cusp of mutual infatuation with a school girl and parents of both were advised by school administration to keep a check on them. Later, the boy was found reportedly missing and, after a week, a fully decomposed unidentified body was fished out from a lake. The petitioner claimed of not identifying the body remains and clothes of his missing son. He preferred habeas corpus petition in the high court accusing the father of the girl and praying the high court for directing the investigation by the Central Bureau of Investigation (CBI). The DNA test of the body matched with the genetic profiles of the parents (the petitioner and his wife) of

---

<sup>3</sup> P.M.Bakshi, Constitution of India, (Universal Law Publishing 15<sup>th</sup> Ed).

<sup>4</sup> Universal Declaration of Human Rights, United Nations High Commissioner for Human Rights (December 4, 2019), [http://www.icnl.org/research/library/files/Transnational/UNIVERSAL\\_DECLARATION\\_OF\\_HUMAN\\_RIGHTS.pdf](http://www.icnl.org/research/library/files/Transnational/UNIVERSAL_DECLARATION_OF_HUMAN_RIGHTS.pdf).

<sup>5</sup> Justice U.C. Shrivastava, Immunity from Self-Incrimination under Art. 20(3) of the Constitution of India, JJTRI, U.P., <http://ijtr.nic.in/articles/art19.pdf>.

<sup>6</sup> Criminal Manual (1<sup>st</sup> Ed, 2018, Universal Legal Manual).

<sup>7</sup> *Anil @ Anthony Arikswamy Joseph v. State of Maharastra*, (2014)4S.C.C. 69.

<sup>8</sup> *Vishal Yadav v. State of UP*, (2014) S.C.C. Online Del. 1373

<sup>9</sup> *State by the Inspector of Police v. Manoharan*, 2015 Cri. L.J. 1215

<sup>10</sup> *Sushil Mandal v. The State* 2014 S.C.C. OnlineMad. 7362

the deceased. Petitioner refused to accept the truth of scientific tests despite the fact DNA test was repeated for his satisfaction. The apex court placed reliance on scientific tests including DNA profiling for human identification and accordingly closed the matter.

In State of NCT Delhi v Sujeet Kumar<sup>11</sup>, the brutal rape and unnatural sexual act with a four year old girl child living in a slum dwelling was investigated by Delhi police and DNA profiling was used to link the perpetrator with the ghastly act of sexual violence. The court after having examined the detailed analysis of the child's testimony and various methodologies involved therein agreed to the investigation findings based upon DNA reports and other evidences and held the accused guilty and set aside the order of the Trial Court acquitting the accused.

In Dharam Deo Yadav v. State of Uttar Pradesh<sup>12</sup>, a judgment which deals with the admissibility of DNA evidence, Supreme Court observed that "Crime scene has to be scientifically dealt with without any error. In criminal cases specifically based on circumstantial evidence, forensic science plays a pivotal role, which may assist in establishing the evidence of crime, identifying the suspect, ascertaining the guilt or innocence of the accused. One of the major activities of the investigating officer at the crime scene is to make thorough search for potential evidence that have probative value in the crime. Investigating Officer may be guarded against potential contamination of physical evidence which can grow at the crime scene during collection, packing and forwarding. Proper precaution has to be taken to preserve evidence and also against any attempt to tamper with the material or causing any contamination or damage."

### **Conclusion**

Forensic science has undergone remarkable growth in recent years, including in the areas of DNA collection and analysis and the reconstruction of crime scenes. Nonetheless, too few professionals are capable of applying forensic science in legal matters.

Advance technology has given the world a usefulness and accuracy tool for the purpose of criminal investigation. At present forensic science plays a vital role in crime and criminal detection. The main dictum of criminal justice system is to afford fair justice. Undeniably, forensic evidence is more real than visual evidence. Forensic science as a scientific evidence is a benefit for criminal justice system.

Lastly, in the words of Wicker of the college of Law University of Tennessee "If and when convincing evidence is produced that are reasonably reliable, scientific methods of exposing falsehoods either in or out of the court rooms are available, these methods should be promptly utilized by the legal profession".

### **REFERENCES**

#### **Cases:**

- [1] Sushil Sharma v. The State (Delhi Administration) 1996 CriLJ 3944
- [2] Anil @ Anthony Ariksamy Joseph v. State of Maharastra, (2014) 4S.C.C. 69.
- [3] Vishal Yadav v. State of UP, (2014) S.C.C. Online Del. 1373
- [4] State by the Inspector of Police v. Manoharan, 2015 Cri. L.J. 1215
- [5] Sushil Mandal v. The State 2014 S.C.C. Online Mad. 7362 Vasu v. Santha AIR [1986] M.P. 57,

---

<sup>11</sup> State of NCT Delhi v. Sujeet Kumar, 2104 S.C.C. Online Del. 1952

<sup>12</sup> Dharam Deo Yadav v. State of Uttar Pradesh, 2014(5)S.C.C. 509

- [6] State of NCT Delhi v. Sujeet Kumar, 2104 S.C.C. Online Del. 1952  
[7] Dharam Deo Yadav v. State of Uttar Pradesh, 2014(5) S.C.C. 509

**Books:**

- [1] Crime Scene and Evidence Collection Handbook. Washington, D.C.: Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms, 1999  
[2] Forensic Science in Criminal Investigation & Trials, B. R. Sharma, Fourth Edition, Universal Law Publications.  
[3] NIJ. Electronic Crime Scene Investigation: A Guide for First Responders (2001)  
[4] Saferstein, R. Forensic Science Handbook, Volumes I, II, III. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1982/1988/1993.

**Websites:**

- [1] [http://www.princeton.edu/~achaney/tmve/wiki100k/docs/Forensic\\_science.html](http://www.princeton.edu/~achaney/tmve/wiki100k/docs/Forensic_science.html)  
[2] [www.ifs.edu.in/IFS.EDU.BROCHURE.pdf](http://www.ifs.edu.in/IFS.EDU.BROCHURE.pdf)  
[3] <http://www.britannica.com/>

**Research Papers:**

- [1] Forensic Science in Criminal Investigation, Dr. Jai Shanker Singh, Unique Law Publications.  
[2] Forensic Sciences and Criminology by Wafi Aziz Safwi. Available at [www.legalservicesindia.com](http://www.legalservicesindia.com).  
[3] History and development of forensic science in India by RK Tewari, KV Ravikumar Bureau of Police Research & Development, Ministry of Home Affairs Government of India, New Delhi, India.  
[4] Victims and Criminal Justice System in India: Need for a Paradigm Shift in the Justice System Available at [www.doiserbia.nb.rs](http://www.doiserbia.nb.rs)  
[5] Adarsh M. Dhabarde, Forensic Evidences in Criminal Trial: Need of the Hour, [www.ssrn.com](http://www.ssrn.com).  
[6] Arindam Datta, —Forensic Evidence: The Legal Scenario, Dept. of Law, University of Calcutta, <http://www.legalserviceindia.com/article/1153-Forensic-Evidence.html>  
[7] Dr. Gopal Ji. Misra & Dr. C. Damodaran, —Perspective Plan For Indian Forensics, Final Report presented to the Ministry of Home Affairs Government of India, New Delhi.  
[8] Dr. Nirpat Patel The Role in Criminal investigation- Admissibility in Indian Legal System and future perspective, International Journal of Humanities and Social Sciences, [www.ijhssi.org](http://www.ijhssi.org).  
[9] Herschel, William James (November 25, 1880). Skin Furrows of the hand. Nature 23(578):76  
[10] MATTHEWR. BURNE VERNALPOOLE, Massachusetts Aerial Photo Survey of Potential Vernal Pools, 2001 [www.mass.gov/eea/docs/dfg/nhosp/vernal.../ma-aerial-survey-pvp.pdf](http://www.mass.gov/eea/docs/dfg/nhosp/vernal.../ma-aerial-survey-pvp.pdf)  
[11] NATIONAL ACCREDITATION BOARD FOR TESTING AND CALIBRATION LABORATORIES, specific guidelines for accreditation of forensic science laboratories and checklist for assessors.  
[12] Schafer, Elizabeth D. (2008). Ancient science and Forensics. In Ayn Embar-seddon, Allan D. Pass (eds.) Forensic Science. Salem Press p.40. ISBN 978-1-58765-423-7  
[13] Sir Krishna, Forensic Science, Symbiosis Law School, Pune, India, <http://www.legalservicesindia.com/article/article/forensic-science-601-1.html>.  
[14] Sodhi J.S.; Kaur, asjeed (2005). —The Forgotten Indian Pioneers Of Fingerprint Science. Current Science 88 (1): 185-191.

**ASSESSMENT OF MACRO AND TRACE ELEMENTS LEVELS OF *DICTYOTA DICHOTOMA* ((HUDSON) J.V.LAMOUREUX) IN MEDITERRANIAN REGION (ANTALYA/TURKEY)**

**Hatice Banu KESKINKAYA<sup>1\*</sup>, Numan Emre GÜMÜŞ<sup>2</sup>, Cengiz AKKÖZ<sup>1</sup>, Emine Şükran OKUDAN<sup>3</sup>**

<sup>1</sup>*Selçuk University, Faculty of Sciences, Department of Biology, Konya, Turkey*

<sup>2</sup>*Scientific and Technological Research and Application Center, Karamanoğlu Mehmetbey University, Karaman, Turkey*

<sup>3</sup>*Akdeniz University Faculty of Fisheries, Department of Basic Sciences, Marine Biology Department, Antalya, Turkey*

**ABSTRACT**

The accumulation of heavy metals (Cd, Pb, Se, As...) in the aquatic systems can cause serious problems on environment and organisms affecting negatively the stability of many aquatic ecosystems and can also cause difficulties for animals and human health. Recently, there has been a growing interest in using algae for biomonitoring eutrophication, organic and inorganic pollutants. In our study, elemental analysis of *Dictyota dichotoma* (Hudson) J.V.Lamouroux macroalgae sample taken from the Mediterranean Sea (Antalya) coastal area in Turkey. Measurements of samples were determined using by Inductively Coupled Plasma Optical Emission Spectrophotometer (ICP-OES). Elemental concentrations of determined as following order: Ca>K>Mg >Na> Fe> P> B>Mn>Pb>Zn>Cr> Cu=Ni>Co=Mo respectively. The mean concentrations of trace elements except cadmium were also recorded much below the quantity of daily intake recommended by FAO/WHO. Pearson Correlation Matrix Analysis (PCA) was performed to reveal the relationship and difference between the elements in samples. According to PCA analysis, macro and trace elements showed positive and negative correlation with each other. According to these results, it can be said that algae has high absorption ability. In any case which exceeds the maximum intake values of any of the elements analyzed, the macro- and trace element levels can vary considerably in a short period of time, so it is necessary to assess the toxic risk in edible algae. Heavy metal pollution, which negatively affects human health, should be constantly monitored in Antalya, which has a high potential for ship traffic and tourism, and necessary measures should be taken as soon as possible.

**Keywords:** macroalgae, aquatic ecosystems, *Dictyota dichotoma*, elemental composition.

**INTRODUCTION**

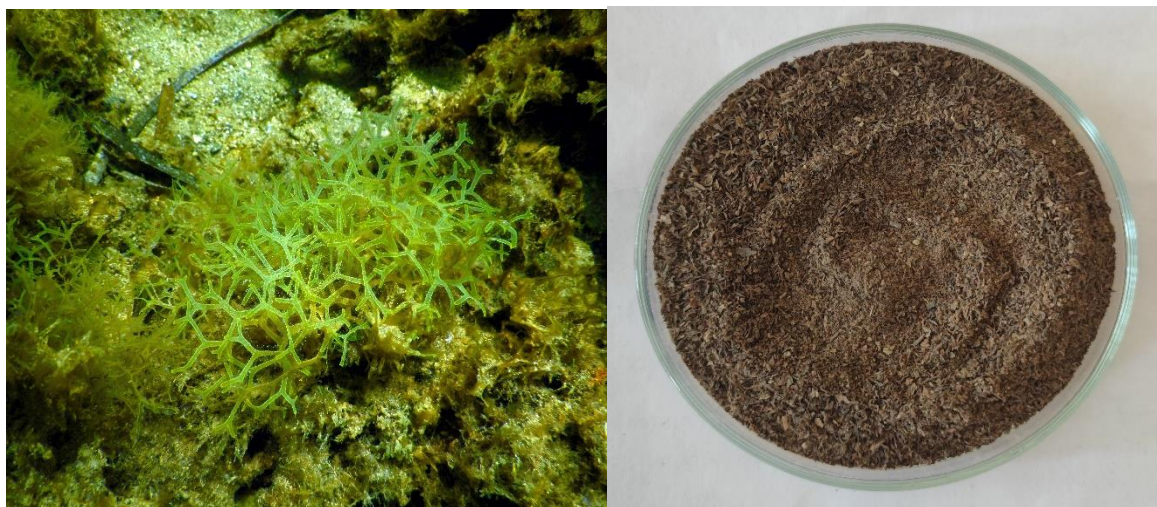
Marine ecosystems are increasingly affected by various anthropogenic impacts, such as excess of nutrients causing eutrophication, toxic contamination of industrial, agricultural and domestic origin, as well as heat pollution reaching the lakes through their catchments area and the atmosphere. Typical results of human activities proved to be elevated levels of heavy metals present in fresh water, and among these microelements lead (Pb), cadmium (Cd), mercury (Hg), chrome (Cr) are most specific. They are considered to be one of the most important pollutants of the aquatic ecosystems (Atıcı et al., 2008). Organisms which accumulate contaminants in their where this is not changes of contaminants. Algal seaweed has been used as biomonitors of metal samples were rinsed thoroughly with seawater on-site and contamination (Al-Homaidan, 2007; Kamala-Kannan et al., 2008) Macroalgal species are generally preferred as indicator organisms to measure heavy metal levels in both the seas and the freshwater in the world. Due to the high negativity on the surface of the green algae, they have the ability to attract and store many heavy metal ions in the water. This makes the use of algae important in determining and eliminating water pollution. The source of heavy metal concentrations in aquatic environments is not

only dependent on human activities, but also the geological structure of the environment. Investigation of macroalgae heavy metal level can give us information about the pollution status of the region. The absorption of metals by macroalgae depends on many factors, especially factors such as pH, salinity, oxygen, light, organic matter, nutrients and the availability of metals in water affect metal uptake. (Alp et al.,2012).

Species of the genus *Dictyota* Lamouroux are common elements of tropical, subtropical and temperate marine

floras, indicating that they can colonize various different niches (Lu<sup>ˆ</sup>ning 1990; De Clerck and Coppejans 1999).*D. dichotoma* is a marine algae belonging to the genus Phaeophyta (Algabase).

Our aim in this study is to determine the availability of macroscopic brown algae from the Mediterranean region (Antalya/Turkey) for absorption applications. For this purpose, both macro element values and trace element values were investigated and the results were evaluated by comparing algae and water.

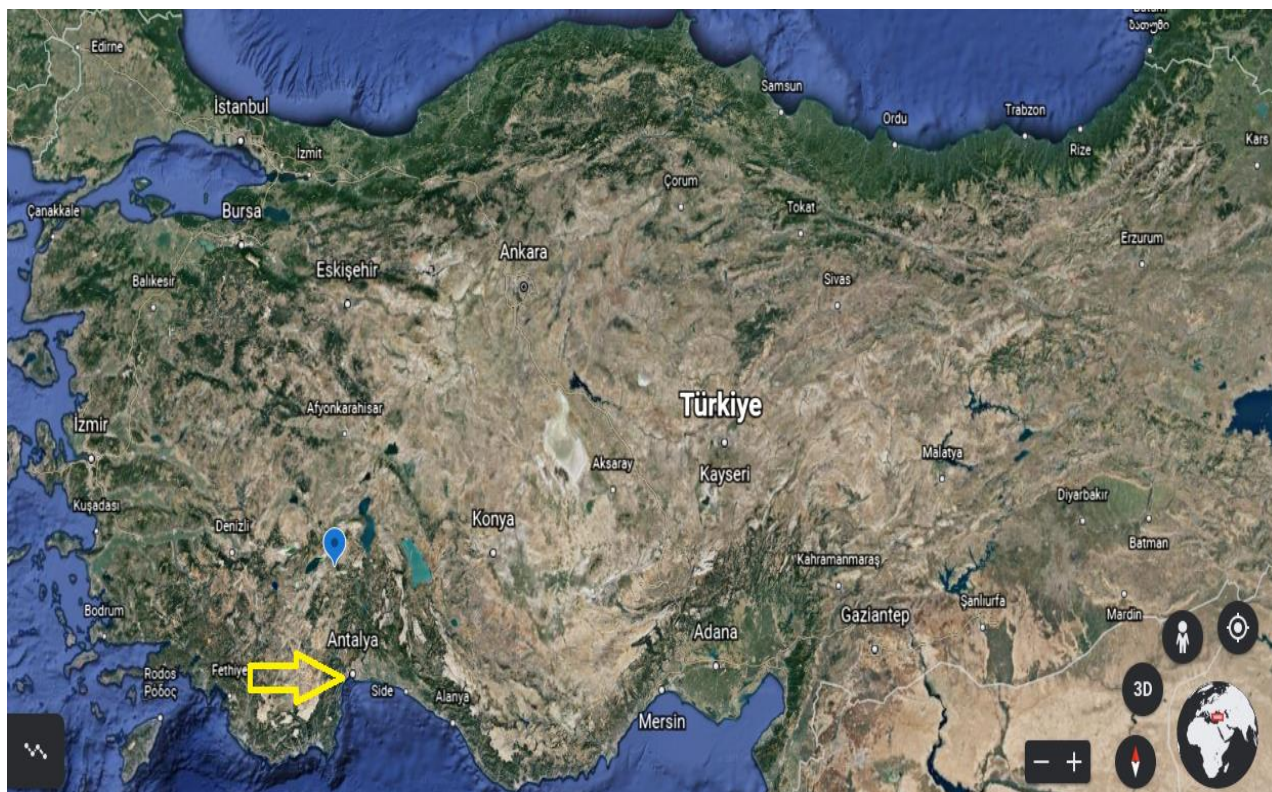


**Figure 1. A.** *Dictyota dichotoma* (Hudson) JVLamouroux 1809 in natural habitat. **B.** Dry powder of *D.dichotoma*

## MATERIALS AND METHODS

### Sampling procedures

Algal samples were taken from Marina in Antalya City-Turkey in 2019 at the early summer when algae formed intense populations. Among the various organisms, possible the samples were obtained by scuba diving at 15-22 meter. Collected samples were placed in sterile glass bottles and brought to the laboratory in the cold chain. The foreign materials on the algae are being cleaned with distilled water and then milled algae stored at room temperature. The satellite image of the area where the samples were taken is given in the Figure 2. Coordinates of the station where the samples are taken; station: N 36°53'1.14" E 30°41'59.89".



**Figure 2.** Satellite image of algae taken from Antalya

### Analytical methods

Before analysis, samples were placed in durable glass bottles and dried at 105 ° C for 24 hours in a drying oven. 0.2 g of the dried samples were taken and 5 mL nitric acid (65 % HNO<sub>3</sub> mL<sup>-1</sup>) and 2 mL of purified water were added and allowed to stand at room temperature for 24 hours. After that samples were dissolved in microwaved. The samples removed from the microwave were cooled and filtered through a 100 mm blue band filter paper, then transferred to falcon tubes and 25 mL volume was completed with deionized water (Rao,1986). The samples were then read on the ICP-OES (Varian Vista) device.

The wavelengths of the elements measured in the device are respectively Co 238,892, Mo 202,032 nm, Ca 317,933 nm, Cd 214,439 nm, Cr 267,716 nm, Cu 327,395 nm, Fe 238,204 nm, K 766,491 nm, Mg 279,553 nm, Mn 257,610 nm, Na 589,592 nm, Ni 231,604 nm, P 213,618 nm, Pb 220,353 nm and Zn 213,857 nm. Working conditions of ICP-AES is as follows: instrument: ICP-AES (Varian-Vista), RF Power: 0.7-1.5 kW (1.2-1.3 kW for Axial), plasma gas flow rate (Ar): 10.5-15 dm<sup>3</sup>/min. (radial) 15 (axial) , auxiliary gas flow rate (Ar): 1.5, viewing height: 5-12 mm, copy and reading time: 1-5 s (max. 60 s) , copy time: 3 s (max. 100 s).

### Statistical analysis

All statistical analyses were performed by using the SPSS 20 software package. The Pearson Correlation Matrix was applied in order to evaluate the relationship between each of the metal parameters within the *Dictyota dichotoma*.

### RESULTS

In this study, the concentrations of the elements that accumulate in *Dictyota dichotoma* species taken from Antalya, were determined. Macro and trace element contents of algal species and aquatic environment were compared. According to this results the most abundant macro element is Calcium.

Only Cadmium remained below the limit values. Iron is the most abundant trace element in all samples. Manganese is the most abundant trace element after iron. The mean and standard deviation values of macro and trace element contents of algae and water samples are given in Table 1.

**Table 1.** Mineral and trace element concentrations obtained from algae and water samples

n=3	<i>Dictyota dichotoma</i> (mg/kg <sup>-1</sup> )		
	Mean		
Mineral Elements		Trace Elements	
<b>B</b>	142,606	<b>Cd</b>	BDL*
<b>Ca</b>	73919,2	<b>Co</b>	0,70249
<b>K</b>	16578,1	<b>Cr</b>	21,0748
<b>Mg</b>	10604,1	<b>Cu</b>	17,5623
<b>Na</b>	5455,5	<b>Fe</b>	4975,7
<b>P</b>	1645	<b>Mn</b>	92,0266
BDL* = Below Dedection Limit		<b>Mo</b>	0,70249
		<b>Ni</b>	17,56234
		<b>Pb</b>	87,1092
		<b>Zn</b>	77,27432

	<b>B</b>	<b>Ca</b>	<b>Co</b>	<b>Cr</b>	<b>Cu</b>	<b>Fe</b>	<b>K</b>	<b>Mg</b>	<b>Mn</b>	<b>Mo</b>	<b>Na</b>	<b>Ni</b>	<b>P</b>	<b>Pb</b>	<b>Zn</b>
<b>B</b>	1														
<b>Ca</b>	-0,98	1													
<b>Co</b>	0,977	-0,916	1												
<b>Cr</b>	0,587	-0,416	0,746	1											
<b>Cu</b>	<b>,997*</b>	-0,962	0,991	0,648	1										
<b>Fe</b>	-0,635	0,775	-0,457	0,252	-0,574	1									
<b>K</b>	-0,569	0,721	-0,382	0,331	-0,505	0,997	1								
<b>Mg</b>	-0,569	0,721	-0,382	0,331	-0,505	0,997	<b>1,000**</b>	1							
<b>Mn</b>	<b>,999**</b>	-0,98	0,977	0,587	<b>,997*</b>	-0,635	-0,569	-0,569	1						
<b>Mo</b>	0,569	-0,721	0,382	-0,331	0,505	-0,997	<b>-1,000**</b>	<b>-1,000**</b>	0,569	1					
<b>Na</b>	-1,000**	0,98	-0,977	-0,587	<b>-,997*</b>	0,635	0,569	0,569	<b>-1,000**</b>	-0,569	1				
<b>Ni</b>	0,997	-0,961	0,991	0,652	1,000**	-0,57	-0,5	-0,5	0,997	0,5	-0,997	1			

<b>P</b>	-1,000**	0,98	-0,977	-0,587	-,997*	0,635	0,569	0,569	-1,000**	-0,569	1,000**	-0,997	1		
<b>Pb</b>	-0,956	0,995	-0,872	-0,324	-0,931	0,834	0,786	0,786	-0,956	-0,786	0,956	-0,929	0,956	1	
<b>Zn</b>	0,459	-0,275	0,637	0,989	0,526	0,394	0,469	0,469	0,459	-0,469	-0,459	0,531	-0,459	-0,178	1

**Table 2.** The relation between the metal parameters of the samples

\*\*Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

\*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

The relationships between macro and trace elements of the *Dictyota dichotoma* taken from Marina-Antalya were determined according to PCA analysis. These relationships are also shown in the “Pearson Correlation Matrix” chart in the Table 2. The table shows the positive or negative relationships between macro and trace elements and the importance levels of these relationships according to the importance levels of  $p < 0.05$  and  $p < 0.01$ . Relationships above 0.70 statistically are considered strong. Also, copper at the  $p < 0.05$  significance level; It is positively related to boron and manganese, and negatively related to sodium and phosphorus.  $p < 0.01$  significance level of Copper; positive with nickel, molybdenum; It is negatively associated with potassium and magnesium, and positively with sodium, manganese and negative phosphorus.

## DISCUSSION

About the properties of the macro elements, in the water, Calcium can be found at very different concentrations. Calcium and magnesium are the most important ions that give water hardness. Potassium is the seventh of the elements found most abundantly in the earth's crust (Fowler, 1979). However, the amount of potassium in natural waters is low. Sodium is the most commonly found element in the earth's crust. Sea water has % 2.6-2.7 Sodium Chloride. Phosphorus is found in organic and inorganic forms in natural waters and is an essential element in plant and animal growth (Dadolahi-Sohrab *et al.*, 2011).

The bioaccumulation of heavy metals in plankton depends on many factors, such as absorptive ability of individual species and season (Radwan *et al.*, 1990). In plankton collected from SDR, the average accumulations was arranged in order as  $Pb > Cr > Cd > Hg$ , respectively.

Previous studies have proven that the heavy metal sulfides found in the nature are partially oxidized by the effect of atmospheric events and dissolved in water to form sulfates (Villares *et al.*, 2001) About the properties of the trace elements, Aluminum is the third frequently found element in earth's crust, but it is hardly ever found in waters. Copper available in water is related with the pH of water, carbonate concentration and other anions. Toxic cadmium can be due to the impairment of galvanized pipes in aquatic environment, with its use in plastics industry as a stabilizer or due to other industrial wastes (Ahmadpour *et al.*, 2012). Manganese is dissolved in soil due to climatic events and gets into water. The lack of molybdenum element limits the primer production. Algae growth is warned if added to water. Cobalt is one of the trace elements necessary for life. In case of its deficiency, activation of certain enzymes can stop. Chromate compounds can be found in waters only with contamination. While the amount of iron in nature is quite a lot in nature, it is found in small quantities in natural waters. Most nickel salts are water soluble. While they are found in surface waters at level 5-20  $\mu\text{g/L}$ . The average amount of lead at lakes and rivers on earth is around 1-10 micrograms. Selenium can get into aquatic environments through industrial waters. Zinc is one of the important elements for life. As its amount in  $1 \text{ m}^3$  water varies from 2.5-12 mg, it is not deemed to be a trace element (Tüzen *et al.*, 2009). The findings obtained were consistent with previous studies.

## CONCLUSION

We think that the continuation of the studies in other years will contribute to the formation of more detailed information about the heavy metal pollution of the Mediterranean region. In this context, it is an inevitable result that heavy metal pollution, which negatively affects human health, is constantly monitored on the Mediterranean coastline, which has a high tourism potential, and the necessary measures are taken as soon as possible and put into practice.

## REFERENCES

- Atıcı T, Ahiska S, Altında A, Aydin D 2008. Ecological effects of some heavy metals (Cd, Pb, Hg, Cr) pollution of phytoplanktonic algae and zooplanktonic organisms in Sarıyar Dam Reservoir in Turkey African Journal of Biotechnology, 7(12): 1972-1977.
- Al-Homaidan A 2007. Heavy metal concentration in three species of green algae from the Saudi coast of the Persian Gulf. J. Food Agriculture Environment, 5(3-4): 345-358.
- Kamala-Kannan, S, Prabhu B, Dass Batvari KL, Lee N, Kannan R, Krishnamoorthy K Shanthi and Jayaparakash M 2008. Assessment of heavy metals (Cr, Cd and Pb) in water, sediments and seaweed (*Ulva lactuca*) in the Pulicat Lake, Southeast India. Chemosphere, 71(7): 1233-1240.
- Alp MT, Ozbay O, Sungur MA 2012. Determination of Heavy Metal Levels in Sediment and Macroalgae (*Ulva sp.* and *Enteromorpha sp.*) on the Mersin Coast. Ecology, 21(82): 47-55.
- Fowler SW 1979. Use of marine algae as a reference material for pollutant monitoring and specimen banking. In: Luepke, N.P. (ed.). Monitoring Environmental Materials and Specimen Banking. Martinus Nijhoff, The Hague, pp. 267-347.
- Dadolahi-Sohrab A, Nabavi ANSMB, Safahyeh A, Ketal-Mohseni M 2011. Environmental Monitoring of Heavy Metals in Seaweed and Associated Sediment from the Strait of Hormuz, IR Iran. World, 3(6): 576-589.
- Ahmadpour P, Ahmadpour F, Mahmud TMM, Abdu A, Soleimani M, Tayefeh FH 2012. Phytoremediation of heavy metals: A green technology. African Journal of Biotechnology, 11(76):14036-14043.
- Villares R, Puente X, Carballeira A 2001. *Ulva* and *Enteromorpha* as indicators of heavy metal pollution. Hydrobiologia, 462(1-3):221-232.
- Can you write villares Tüzen M, Verep B, Öğretmen ÖA, Soylak M. 2009 Trace Element Content in Marine Algae Species from the Black Sea, Turkey. Environmental Monitoring and Assessment, 151: 363-368.
- Rao SVR 1986. Cadmium accumulation in fiddler crabs *Uca annulipes* uptake of lead chromium, cadmium and cobalt by *Cladophora glomerata*, International Journal Environment Studies, 27: 219-223.
- Radwan S, Kowalik A, Kornijow R 1990. Accumulation of heavy metals in a lake ecosystems. Sci. Total Environ. 96: 121-129.
- Lu'ning K, tom Diek I (1989) Environmental triggers in algal seasonality. Bot Mar 32:389-397.
- De Clerck O, Coppejans E 2003. Morphology and systematic of two aberrant species of Dictyota (Dictyotaceae, Phaeophyta), including a discussion on the generic boundaries in the tribe Dictyoteae. In: Chapman ARO, Anderson RJ, Vreel VJ, Davison IR (eds) Proceedings of 17th Int. Seaweed Symp. Cape Town, Oxford University Press, New York, pp. 275-284.

## **MIDDLE SCHOOL STUDENTS' GEOMETRICAL REASONING THROUGH KIRIGAMI**

**Rüveyda Karaman Dündar<sup>1\*</sup>, Sila Dögen<sup>2\*</sup>**

*\*Bartın University, Faculty of Education, Department of Mathematics and Science Education, Bartın, Turkey.*

<sup>1</sup>*ORCID Code: 0000-0002-8903-96271*

<sup>2</sup>*ORCID Code: 0000-0003-0588-11022*

### **ABSTRACT**

Kirigami, a variation of Origami, is a flexible tool to discuss geometrical shapes in various instructional designs. Different than Origami, art of paper folding, Kirigami also includes cutting of the folded paper. Several studies have shown that Origami is a flexible and functional tool to teach mathematical concepts in a wide range of school levels, from kindergarten to high school (Boakes, 2019; Hull, 2013; Kennedy, Lee, & Fontecchio, 2016). In addition, Origami and Kirigami techniques are used in various engineering fields to obtain three-dimensional flexible and complex shapes from two-dimensional surfaces (Callens & Zadpoor, 2018). Therefore, Origami is also considered a significant educational tool in STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, and Mathematics) education.

By learning geometry, middle school students are expected to make sense of geometric shapes and concepts, to prove the properties of geometric shapes and their relationships with each other (Jones, 2002; MEB: Ministry of National Education, 2018). Since Kirigami is one of the useful techniques to enhance students' ability to visualize geometric concepts (Arıcı & Aslan-Tutak, 2015; Polat, 2013), this study aimed to investigate middle school students' geometrical reasoning through kirigami. This study is part of a project funded by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK).

Twenty-two middle school students whose grade level ranged from 5-8 (age from 11-14) participated in the study. Participants attended a STEAM session, called Fold and Cut, in groups of 5 and 6 via video conference. The session required participants to reflect on Kirigami and the design thinking process. Sessions lasted 45-60 minutes and were video recorded. Upon completion of sessions, we conducted follow-up interviews with one or two students from each group. In addition, each participant shared their views about the session in a written form. We implemented a content analysis on transcriptions of interviews and participants' written responses. Results showed that students had difficulties in reasoning with Kirigami to construct specific geometric shapes. However, still, they enjoyed having a design thinking process and a physical manipulative, Kirigami, to reason with in the construction of geometrical shapes.

**Keywords:** Middle School, Geometrical Reasoning, Kirigami

### **References**

- Arıcı, S., & Aslan-Tutak, F. (2015). The effect of origami-based instruction on spatial visualization, geometry achievement, and geometric reasoning. *International Journal of Science and Mathematics Education, 13*(1), 179–200.
- Boakes, N. J. (2019). Cultivating design thinking of middle school girls through an origami STEAM project. *Journal for STEM Education Research, 1*–20. <https://doi.org/10.1007/s41979-019-00025-8>.
- Callens, S. J., & Zadpoor, A. A. (2018). From flat sheets to curved geometries: Origami and kirigami approaches. *Materials Today, 21*(3), 241-264.
- Hull, T. (2013). *Project Origami: Activities for exploring mathematics*. Boca Raton: Taylor and Francis Group, LLC.
- Jones, K. (2002). Issues in the teaching and learning of geometry. In L. Haggarty (Ed.), *Aspect of teaching secondary mathematics: Perspectives on practice* (pp. 121–139). London: Routledge Falmer.
- Kennedy, J., Lee, E., & Fontecchio, A. (2016). STEAM approach by integrating the arts and STEM through origami in K-12. In *2016 IEEE Frontiers in Education Conference (FIE)* (pp. 1–5). IEEE.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar.)  
Polat, S. (2013). Origami ile Matematik Öğretimi/Teaching Mathematic With Origami. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 15–27.

## YETİŞKİN BİREYLERDE NESNE İLİŞKİLERİ VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ

Haydeh Faraji<sup>1</sup>, Elif Başçelik<sup>2</sup>

<sup>1</sup>*Istanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul-Türkiye*  
ORCID Code: 0000-0001-5306-6546

<sup>2</sup>*Uzm. Klinik Psikolog, İstanbul-Türkiye*  
ORCID Code: 0000-0001-9144-7251.

### ÖZET

İlk nesne kavramı insan yavrusunun temel bakım verenlerini belirtmek için kullanılmaktadır. İlk nesnenin bireyin ihtiyaçlarını giderme konusundaki çabaları, bireyde duyguları düzenlemek için uygun stratejileri belirleyebilme yetisi olan (Gratz ve Roemer, 2004) duygu düzenleme becerisinin gelişmesi ile ilişkilidir (Calkins ve Hill, 2007; Çalışır, 2009; Mikulincer ve Shaver, 2012). Freud'a (1966) göre başarılı bir duygu düzenleme için gerekli becerilerin kazanılması, derin bir gelişimsel başarıdır ve yetişkinlikte duygu düzenleme becerisi günlük işleyiş için kesinlikle gerekli bir hal almaktadır. Bu nedenle çalışmamızda yetişkin bireylerde nesne ilişkileri ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki incelenmiştir. İstanbul'da yaşayan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 488 katılımcıya Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği (BORRTI), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ) ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Bulgularımıza göre, DDGÖ alt boyutları ile BORRTI alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. BORRTI'nin nesne ilişkileri alt boyutlarından yabancılaşma ve güvensiz bağlanmanın duygu düzenleme güçlüğü (DDG) yordadığı ve modelde olan bağımsız değişkenlerin DDG bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %40'ını açıkladığı saptanmıştır. DDG'yi en çok açıklayan değişkenin yabancılaşma olduğu bulunmuştur. BORRTI'nin gerçeği değerlendirme alt boyutlarından algı belirsizliği ve gerçeğin bozulması bağımsız değişkenlerinin DDG'yi yordadığı ve modelde olan bağımsız değişkenlerin DDG toplam varyansının %37'sini açıkladığı bulgulanmıştır. DDG'yi en çok açıklayan değişkenin algı belirsizliği olmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** nesne ilişkileri, duygu düzenleme becerileri, duygu düzenleme güçlüğü

### ABSTRACT

The concept of first object is used to designate the primary caregivers of the human infant. The efforts of the first object to meet the individual's needs are related to the development of emotion regulation skill, which is the ability of the individual to determine appropriate strategies to regulate emotions (Gratz & Roemer, 2004) (Calkins & Hill, 2007; Çalışır, 2009; Mikulincer & Shaver, 2012). According to Freud (1966), acquiring the skills necessary for successful emotion regulation is a profound developmental achievement, and emotion regulation skills become absolutely essential for daily functioning in adulthood. Therefore, in our study, the relationship between object relations and emotion regulation difficulties in adult individuals was examined. Bell Object Relations and Reality Assessment Scale (BORRTI), Emotion Regulation Difficulty Scale (DDS) and Personal Information Form were applied to 488 participants living in Istanbul and voluntarily participating in the study. According to our findings, it was determined that there was a significant relationship between DDRS sub-dimensions and BORRTI sub-dimensions. It was determined that alienation and insecure attachment, one of the object relations sub-dimensions of BORRTI, predicted emotion regulation difficulty (DDG), and that the independent variables in the model explained 40% of the total variance in the DDG dependent variable. It was found that the variable that most explained DDG was alienation. It was found that the independent variables of perception ambiguity and distortion of reality, which are the sub-dimensions of BORRTI's reality assessment, predict DDG and explain 37% of the total variance of DDG of the independent variables in the model. Perception uncertainty was the variable that most explained DDG.

**Keywords:** object relations, emotion regulation skills, emotion regulation difficulty

## GİRİŞ

İlk nesne kavramı insan yavrusunun temel bakım verenlerini belirtmektedir (Klein, 1975). Nesne ilişkileri kavramı ise bireyin hem ilk nesnesinin karakteristik özelliklerine dair hem de ilk nesnesiyle kurduğu bağa dair oluşturduğu temsilleri içselleştirilmesi yoluyla hem kendi içsel dünyasını hem de dış dünyayı algılayış biçimini oluşturma sürecinin tamamını kapsayan yapıdır (Calabrese ve ark., 2004). Bakım verenlere dair temsillerin içselleştirilmesi yoluyla oluşturulan nesne ilişkileri, bireyin yaşam boyu kuracağı tüm ilişkileri için bir şablon görevi görmekte ve gelecekteki çatışmaların ve aktarımların temelini oluşturmaktadır (Kernberg, 2004). Nesne ilişkileri kuramına göre, ilk nesneyle yaşamın erken döneminde geliştirilen sağlıklı nesne ilişkileri bireyin iç dünyasının bozulmasına yol açmakta, bireyin içsel ve dışsal gerçekliği algılama biçimini olumsuz yönde etkilemektedir (St.Clair ve Wigren, 2004).

Bireyin dış dünya ile olan ilişkisini başlatabilmesi, sürdürebilmesi, değiştirebilmesi ve sonlandırabilmesinde önemli bir rol oynadığı bilinen diğer yapı ise duygulardır (Gross ve Thompson, 2007). Yaşamsal olarak son derece önemli olan ve bir nevi “rehber” işlevi gören duygular sayesinde bireyler, yakın bağlar kurabilmekte ve arzularının peşinden gidebilmektedir. Bireyler üzerinde böylesine önemli bir etkiye sahip olan duyguların kimi zaman yoğunlaşarak birey üzerinde baskı yaratmaları (Gross, 2002), bireyin işlevselliğini sürdürebilmesi adına duygu düzenleme becerilerini gerekli kılmaktadır. Duyguların düzenlenmesi hem önemli yaşamsal olaylar için gerekli adımları atabilmek adına ihtiyaç duyulan duygusal yanıtı verebilmek hem de bireylerin sürekli değişen yaşam koşullarına adaptasyonunu hızlandırabilmek için gereklidir (Ochsner & Gross, 2005).

Olumlu ve olumsuz duyguları deneyimleme, birbirinden ayrıştırabilme ve güçlü duyguları düzenleyebilme becerilerinden oluşan duygu düzenleme, ilk nesne ilişkilerinin niteliği ve ilk nesnenin ihtiyaçlara cevap vermeye yönelik çabası aracılığıyla ilk nesnelere aktarılan bir beceridir (Calkins ve Hill, 2007). Yeterince iyi nitelikteki bir ilk nesneyle ve ilk nesnenin sunduğu kucaklayıcı çevrede büyüyen birey, ilk nesnesi hakkında olumlu inançlar geliştirmekte, onun duygu düzenlemeye dair becerilerini içselleştirmekte ve yetişkinlikte kurduğu ilişkilerdeki ötekileri ulaşılabilir ve güvenilir bulmaktadır (Çalışır, 2009). Tutarsız ve ihmalkar bir ilk nesneyle kurulan ilişkiler ise etkili duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesine engel olmakta ve bireyin yaşam boyunca duygularını düzenlemede güçlük çekmesiyle sonuçlanabilmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2012).

Alanyazından elde edilen tüm bu bilgilerden hareketle, nesne ilişkileri ile duygu düzenleme gücünün arasında anlamlı bir ilişki olabileceği düşünülmüş ve yapılmış olduğumuz çalışmada da bu ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ülkemiz alanyazınına incelediğimizde hem nesne ilişkilerinin (Topçu, 2016; Koçak, 2019; Şenkal Ertürk, 2020) hem de duygu düzenleme gücünün (Demirkapı, 2014; Sarıbal; 2017; Sepetçi, 2019) sıklıkla çalışıldığı görülmüş fakat bu iki kavramın birbiriyle ilişkisini inceleyen bir çalışmanın daha önce yapılmamış olduğu fark edilmiştir. Hem nesne ilişkilerinin hem de duygu düzenleme gücünün psikopatolojiyle ilişkili olmasından dolayı (Bell, 1995; Berman ve ark. 2018; Ouellet ve ark., 2019), yapılmış olduğumuz çalışmanın sonuçlarının ülkemiz alanyazınına ve klinik alanda çalışan psikoterapistlere yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

## YÖNTEM

### Örneklem

Araştırmanın örneklemini, basit seçkisiz atama yöntemiyle belirlenmiş olup 2021 yılında İstanbul’da yaşayan, araştırmaya gönüllü olarak katılan, 18-45 yaş arası 488 katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklem yaş ortalaması 28,08 (ss= 7,82), cinsiyet dağılımı %55,9 kadın (n= 273) ve %44,1 erkek (n= 215) şeklindedir.

## Veri Toplama Araçları

### Kişisel Bilgi Formu

Tarafımızca hazırlanmış olan kişisel bilgi formu, katılımcıların yaşı, eğitim düzeyi, ekonomik düzeyi vb. bilgileri içermektedir.

### Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği (BORRTI)

90 maddeden (45 madde nesne ilişkileri, 45 madde gerçeği değerlendirme olmak üzere) oluşan ölçek, Bell (1995) tarafından benlik işlevlerinin nesne ilişkileri ve gerçeği değerlendirme boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Nesne ilişkileri kuramından beslenerek geliştirilen BORRTI, bir öz bildirim ölçeğidir ve kişilik bozuklukları, yeme bozuklukları ve psikotik durumları değerlendirmeye amacıyla kullanılmaktadır. Ölçeğin “nesne ilişkileri” boyutunda yer alan alt boyutlar “yabancılaşma”, “güvensiz bağlanma”, “egosantrizm” ve “sosyal yetersizlikten”; “gerçeği değerlendirme” boyutunda yer alan alt boyutlar ise “gerçekliğin bozulması”, “algı belirsizliği” ve “halüsinasyon ve delüzyondan” oluşmaktadır. Uluç ve Tüzün (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan ölçeğin Cronbach Alfa yöntemi ile hesaplanan iç tutarlılık katsayıları, nesne ilişkileri boyutu alt ölçekleri için .80 ile .70 arasında değişiklik gösterirken gerçeği değerlendirme boyutu alt ölçekleri için ise .77 ile .54 arasında değişmektedir.

### Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ)

Gratz ve Roemer (2004) tarafından duygu düzenleme güçlüklerini belirlemek adına geliştirilen ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. Değerlendirilmesi 5’li Likert tipi ölçek kullanılarak yapılmaktadır. Rugancı (2008) tarafından Türkçeye uyarlanılarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; “duygusal tepkilere ilişkin farkındalığın olmaması” anlamına gelen “farkındalık”, “duygusal tepkilerin anlaşılması” anlamına gelen “açıklık”, “duygusal tepkilerin kabul edilmemesi” anlamına gelen “kabul etmeme”, “etkili olarak algılanan duygu düzenleme stratejilerine sınırlı erişim” anlamına gelen “stratejiler”, “olumsuz duygular deneyimlerken dürtülerin kontrolünde güçlük yaşama” anlamına gelen “dürtü”, “olumsuz duygular deneyimlerken amaç odaklı davranışlarda bulunmada güçlük yaşama” anlamına gelen “amaçlar” dır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .94 iken alt boyutlarına ait iç tutarlılık kat sayısı ise .90-.75 aralığında değişiklik göstermektedir. Ölçeğe ait Türkçe formun test- tekrar test güvenirligi .83, iki yarım test güvenirligi ise .95 olarak bulunmuştur.

### İşlem

2021 yılında İstanbul Aydın Üniversitesi’nin Etik Kurul Komitesinin (sayı:E-88083623-020-9147 tarih:02.04.2021) uygulama izni sonrasında çalışmamızın veri toplama araçları, İstanbul’da ikamet eden 18-45 yaş arası bireylere gönüllü katılımları sonucunda uygulanmıştır. Ölçekler, bilgilendirme formu ile beraber katılımcılara online platformlar aracılığıyla dağıtılmış ve katılımcılardan gizliliklerini korumak amacıyla kimlik bilgileri alınmamıştır. Ölçeklerin doldurulması ortalama olarak 10 dakika sürmüştür. Ölçeklerden elde edilen veriler, SPSS 25 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin toplanması, verilerin istatistiksel bulgulara dönüştürülmesi ve yazım süreçlerinin tümü yazarların ortak katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

### BULGULAR

Çalışmamıza 18-45 yaş arası 215 erkek (%44.1) ve 273 kadın (%55.9) katılımcı dahil olmuştur. Katılımcılarımızın %21.5’i lise düzeyinden, %66.8’i lisans düzeyinden ve %11.7’si lisansüstü düzeyinden mezundur. Örneklemimizin %7.4’ünün ekonomik düzeyi düşük, %85.2’sinin ekonomik düzeyi orta ve %7.4’ünün ekonomik düzeyi yüksektir. Katılımcılarımızın yaş ortalaması 28 (SS=8) dir.

Yapmış olduğumuz korelasyon analizleri sonucunda, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ) ile yaş ( $r=-.276, p<0.01$ ) arasında zayıf seviyede negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Bu doğrultuda, yaş ile DDGÖ'nün kabul etmeme ( $r=-.129, p<0.01$ ), stratejiler ( $r=-.240, p<0.01$ ), dürtü ( $r=-.221, p<0.01$ ) ve amaçlar ( $r=-.261, p<0.01$ ) alt boyutlarının puanları arasında zayıf seviyede negatif yönlü bir ilişki olduğu; yaş ile açıklık ( $r=-.324, p<0.01$ ) puanı arasında ise orta seviyede negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği (BORRTI) alt boyutları ile yaş arasındaki ilişkiyi incelemek adına yapmış olduğumuz korelasyon analizleri sonucunda BORRTI'nin yabancılaşma ( $r=-.271, p<0.01$ ), egosantizm ( $r=-.226, p<0.01$ ), sosyal yetersizlik ( $r=-.138, p<0.01$ ), gerçeğin bozulması ( $r=-.222, p<0.01$ ) ve halüsinasyon ve delüzyon ( $r=-.244, p<0.01$ ) alt boyutlarının puanları ile yaş arasında zayıf seviyede negatif yönlü bir ilişki olduğu; güvensiz bağlanma ( $r=-.308, p<0.01$ ) ve algı belirsizliği ( $r=-.308, p<0.01$ ) alt boyutlarının puanları ile yaş arasında ise orta seviyede negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

BORRTI'nin nesne ilişkileri alt boyutlarının DDGÖ'yü yordamasına ilişkin yapmış olduğumuz regresyon analizleri sonucunda yabancılaşma ve güvensiz bağlanma bağımsız değişkenlerinin duygu düzenleme güçlüğü bağımlı değişkenini yordadığı görülmüştür ( $R^2=.40, p<0.05$ ). Modelde olan bağımsız değişkenler duygu düzenleme güçlüğü bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %40'ını açıklamaktadır. Betaya göre görece etki sırası yabancılaşma ( $\beta=.48$ ), güvensiz bağlanma ( $\beta=.18$ ) şeklindedir. Yabancılaşma ve güvensiz bağlanma alt boyutlarının etkisinin pozitif olduğu gözlemlenmiştir. Duygu düzenleme güçlüğü en çok açıklayan değişkenin yabancılaşma olduğu bulunmuştur.

BORRTI'nin gerçeği değerlendirme alt boyutlarının DDGÖ'yü yordamasına ilişkin yapmış olduğumuz regresyon analizleri sonucunda algı belirsizliği ve gerçeğin bozulması bağımsız değişkenlerinin duygu düzenleme güçlüğü bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir ( $R^2=.37, p<0.05$ ). Modelde olan bağımsız değişkenler duygu düzenleme güçlüğü bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %37'sini açıklamaktadır. Betaya göre görece etki sırası algı belirsizliği ( $\beta=.50$ ), gerçeğin bozulması ( $\beta=.16$ ) şeklindedir. Algı belirsizliği ve gerçeğin bozulması alt boyutlarının etkisinin pozitif olduğu gözlemlenmiştir. Duygu düzenleme güçlüğü en çok açıklayan değişkenin algı belirsizliği olduğu bulunmuştur.

**Tablo 1.** Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ile Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Ait Bulgular

	Yabancılaşma	Güvensiz Bağlanma	Egosantizm	Sosyal Yetersizlik	Gerçeğin Bozulması	Algı Belirsizliği	Halüsinasyon ve Delüzyon
<b>Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği</b>							
<b>Farkındalık</b>	.621**	.554**	.477**	.427**	.464**	.594**	.409**
<b>Açıklık</b>	.251**	.184**	.170**	.135**	.164**	.293**	.133**
<b>Kabul Etmeme</b>	.515**	.446**	.387**	.322**	.430**	.564**	.384**
<b>Stratejiler</b>	.469**	.389**	.370**	.386**	.319**	.349**	.291**
<b>Dürtü</b>	.564**	.515**	.438**	.404**	.407**	.498**	.360**
<b>Amaçlar</b>	.506**	.471**	.445**	.323**	.437**	.520**	.380**
	.472**	.455**	.310**	.318**	.326**	.476**	.285**

\*\* $p<0.01$ , \* $p<0.05$  Kullanılan test: Pearson Korelasyon Testi

**Tablo 2.** Cinsiyet Değişkenine Göre Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

		<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>Ss.</i>	<i>t</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
<b>Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği</b>	Erkek	215	72.63	21.20	-4.36	486	0.000*
	Kadın	273	81.27	22.17			
<b>Farkındalık</b>	Erkek	215	12.15	3.67	0.46	486	0.646
	Kadın	273	12.00	3.61			
<b>Açıklık</b>	Erkek	215	9.58	3.31	-4.88	486	0.000*
	Kadın	273	11.28	4.19			
<b>Kabul Etmeme</b>	Erkek	215	11.12	4.73	-1.03	486	0.303
	Kadın	273	11.58	5.00			
<b>Stratejiler</b>	Erkek	215	15.63	6.36	-4.66	486	0.000*
	Kadın	273	18.42	6.71			
<b>Dürtü</b>	Erkek	215	11.72	4.81	-2.25	486	0.025*
	Kadın	273	12.74	5.13			
<b>Amaçlar</b>	Erkek	215	12.44	4.47	-6.87	486	0.000*
	Kadın	273	15.26	4.54			
<b>Yabancılaşma</b>	Erkek	215	5.38	3.40	-2.28	486	0.023*
	Kadın	273	6.12	3.74			
<b>Güvensiz Bağlanma</b>	Erkek	215	4.49	2.88	-3.84	486	0.000*
	Kadın	273	5.59	3.31			
<b>Egosantrizm</b>	Erkek	215	3.69	2.39	0.15	486	0.878
	Kadın	273	3.66	2.42			
<b>Sosyal Yetersizlik</b>	Erkek	215	1.21	1.41	-1.13	486	0.260
	Kadın	273	1.36	1.56			
<b>Gerçeğin Bozulması</b>	Erkek	215	3.44	2.84	-1.86	486	0.063
	Kadın	273	3.94	3.02			
<b>Algı Belirsizliği</b>	Erkek	215	4.46	2.20	-4.55	486	0.000*
	Kadın	273	5.44	2.46			
<b>Halüsinasyon ve Delüzyon</b>	Erkek	215	1.42	1.76	-1.62	486	0.106
	Kadın	273	1.68	1.78			

\* $p < 0.05$  Kullanılan Test: Bağımsız Örneklemeler T-Testi

## TARTIŞMA

Bireylerde duygu düzenleme becerisinin gelişimi, erken dönemde ilk nesnelere ile kurdukları bağ ile yakından ilişkilidir (Mikulincer ve Shaver, 2012). Erken dönemde edinilen duygu düzenleme becerisi, bireylerin sürekli değişen yaşam koşullarına dair adaptasyon düzeylerini ve zorlu yaşam olaylarıyla karşılaştıklarında verecekleri duygusal yanıtı etkilemektedir (Calkins ve Hill, 2007; Fitness, 2015). Bu bilgilerden hareketle, bebeklik döneminde ilk nesnesiyle sağlıklı ilişkiler geliştirmiş olan bireylerin yetişkinlikleri süresince de olumsuz duyguları etkin biçimde düzenlemede güçlük çekebilecekleri sonucuna varılmakta olup, bireylerin duygu düzenleme güçlüğü yaşamalarına neden olan sürecin anlaşılmasının, sürece klinik düzeyde yapılacak müdahaleyi olanaklı kılacağı düşüncesi çalışmamızın yürütülme amacını ve önemini oluşturmaktadır. Çalışmamızdan elde etmiş olduğumuz bulgulara göre, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ) alt boyutları ile Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği (BORRTI) alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda BORRTI'nin nesne ilişkileri alt boyutlarından yabancılaşma ve güvensiz bağlanmanın duygu düzenleme güçlüğü (DDG) yordadığı, DDG'nü en çok açıklayan değişkenin ise yabancılaşma olduğu bulunmuştur. BORRTI'nin gerçeği değerlendirme alt boyutlarından algı belirsizliği ve gerçeğin bozulması bağımsız değişkenlerinin DDG'yi yordadığı, DDG'nü en çok açıklayan değişkenin ise algı belirsizliği olduğu belirlenmiştir. Bulgularımıza göre, yaş arttıkça DDGÖ alt boyutları ile BORRTI alt

boyutlarının düzeylerinin azaldığı saptanmıştır. Çalışmamızda DDGÖ'nün açıklık, stratejiler, dürtü ve amaçlar alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığı ve bu alt boyutların kadınlarda daha sık görüldüğü bulgulanmıştır. Bunun yanı sıra BORRTI'nin yabancılaşma, güvensiz bağlanma ve algı belirsizliği alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığı ve bu alt boyutların kadınlarda daha yüksek düzeyde görüldüğü saptanmıştır.

Çalışmamızda, sağlıklı nesne ilişkileri kuramayan bireylerin duyguları düzenlemede daha fazla güçlük yaşadıkları belirlenmiştir. Nesne ilişkileri kuramına göre, erken dönem nesne ilişkilerinden elde edilen güven duygusu ve yatışma, bireyin duygu düzenleme becerisinin oluşumu için elzemdir (Paivio ve Laurent, 2001). Bebek, dünyaya geldiğinde yoğun ve yıkıcı duygularıyla baş edebilecek yeterliliğe henüz sahip değildir. Bu yüzden de yıkıcı duygularını ilk nesnesine yansıtır (Klein, 1946). İlk nesne, bu süreçte “duygusal sindirim sistemi” işlevi görerek bebeğin kendisine yansıttığı yıkıcı duyguları içe alır ve böylece bebeğin bu duygularla baş edebilmesini kolaylaştırır ve duygusal deneyimlerin farkına varmasını sağlar (Bion, 1959). Eğer ilk nesne, bebeğin yansıttığı yıkıcı duygulara karşı duygusal sindirim sistemi işlevini olması gerektiği gibi üstlenmezse bebek dış dünyayla sağlıklı iletişim kurmayı öğrenemez (Halifeoğlu, 2014). Sağlıksız nesne ilişkilerinin borderline kişilik bozukluğu (BKB) ile ilişkili olduğu ve BKB'nin en temel özelliğinin de duygu düzenleme güçlüğü olduğu bilinmektedir (Feliu-Soler ve ark., 2014; Faraji, 2020). BKB'li bireyler duygu düzenlemede güçlük yaşamakta ve duygusal tepki oluşturmada dürtüsel davranmaktadır (Glenn ve Klonsky, 2009). Erken dönemde ilk nesne ile kurulan tutarsız ve travmatik ilişkilerin sebep olduğu bir diğer bozukluk da antisosyal kişilik bozukluğudur (Herrenkohl ve ark., 2008. Alelly ve ark., 2014). Yapılan araştırmalarda, anstisosyal kişilik bozukluğunun genel manada DDG ile (Donahue ve ark., 2014) ve duyguları tanımada, fark etmede, birbirinden ayırmada ve ifade etmede yaşanan güçlüklerle karakterize olan aleksitimi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Vanheule, 2007). Gerek çalışmamızın gerek ilgili çalışmaların bulguları göz önüne alındığında nesne ilişkilerinin DDG ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Bulgularımız doğrultusunda, BORRTI'nin nesne ilişkileri alt boyutlarından yabancılaşma ve güvensiz bağlanmanın duygu düzenleme güçlüğüne yordadığı, DDG'yi en çok açıklayan değişkenin ise yabancılaşma olduğu görülmüştür. Yabancılaşma düzeyi yüksek olan bireyler, ilişkilerinde stabil ve güvenli bağlar kuramayan, sınırlı empati becerisine sahip, öfkeli ve şüpheli kimselerdir (Uluç ve ark., 2015). Güvensiz bağlanma düzeyi yüksek olan bireyler ise ayrılık, kayıp ve reddedilmekten kaynaklanabilecek olumsuz duyguları tolere etmekte güçlük çekerler; ilişkilerinde yoğun bir endişe, kıskançlık ve suçluluk duyarlar; incinmeye açık bir yapıları vardır (Epözdemir, 2014). Duygu düzenleme becerileri, bireylerin hem içsel dünyalarına ait sinyalleri hem de dış dünyaya ait sinyalleri yorumlamalarını sağlayarak yakın ilişkilere dair adeta bir rehber işlevindedir (Fischer ve Manstead, 2008). Hem yabancılaşma hem de güvensiz bağlanma çekingen kişilik bozukluğu (ÇKB) ile ilişkilidir (Bell, 1995). Alanyazında yer alan çalışmalarda, ÇKB tanılı bireylerin duyguları fark etmede, olumsuz duyguları tolere etmede ve ifade etmede güçlük yaşadıkları ve duygulara karşı sınırlı düzeyde ilgi gösterdikleri bulgulanmıştır (Karterud, 2012; Borges ve Naugle, 2017). Dolayısıyla, yabancılaşma ve/veya güvensiz bağlanma düzeyleri yüksek olan bireylerin hem kendilerinin ve anlamlı ötekilerinin duygularını yorumlamada hem de ilişkilere ve anlamlı ötekilere yönelik olumsuz duygularıyla etkin biçimde baş edebilmede güçlükler yaşayabilecekleri ifade edilebilir.

Çalışmamızın bulgularında BORRTI'nin gerçeği değerlendirme alt boyutlarından gerçeğin bozulması ve algı belirsizliğinin DDG'nü yordadığı, DDG'yi en çok açıklayan değişkenin ise algı belirsizliği olduğu belirlenmiştir. Gerçeği değerlendirme becerisi bozuk olan bireyler, kendilerinin ve anlamlı ötekilerinin duygularını anlamakta güçlük çekerler; dışsal ve içsel gerçekliği değerlendirmede ciddi problemler yaşarlar; içsel yaşantılarına dair çarpık bir kavrayış sergilerler. Algı belirsizliği yaşayan bireyler, gerçekliği algılayışlarına ilişkin yoğun bir şüphe duyarlar, oldukça kararsızdırlar, sosyal değerlendirmeleri zayıftır, hem kendi duygularını hem de anlamlı ötekilerinin duygularını anlamlandırmada ciddi problemler yaşarlar ve bu problemlerin oluşturduğu kaygıyla başa çıkabilmek adına sık sık inkar savunma mekanizmasını kullanırlar (Uluç ve ark., 2015). En temel özelliklerinden biri duygu düzenleme güçlüğü olan BKB ve dissosiyatif kimlik bozukluğunda bireyler zaman zaman

algılamada belirsizlikler ve gerçeklikten kopmalar yaşayabilmektedirler (Şar ve ark., 2000; Bornovalova ve ark., 2013; Öztürk, 2017; Kutlu, 2018; Faraji, 2020).

Çalışmamızın sonucunda, yaş arttıkça bireylerin daha sağlıklı nesne ilişkileri kurma ve gerçeği daha doğru şekilde değerlendirme becerilerinin arttığı bulgulanmıştır. Bu bulgumuz, bireylerin kurdukları tüm ilişkilerde adeta bir uyum bozucu şablon işlevi gören sağlıksız nesne ilişkilerini, yaş ile artan olgunlaşmayla beraber daha uyumlu bir biçimde deneyimlemeyi öğrenmeleri ile açıklanmaktadır (Başçelik, 2021). Yetişkin katılımcılarla yürütülmüş olan bir diğer çalışmada bulgularımızla paralel biçimde, daha genç katılımcıların ileri yaş katılımcılara göre daha sağlıksız nesne ilişkilerine sahip oldukları tespit edilmiş ve bu bulgu zamanla ve artan deneyimle birlikte bireylerin öz yeterliliğinin artması, anlamlı ötekilere olan bağımlılıkları azalması ve yakın ilişkilerde meydana gelebilecek problemlerle daha etkili biçimde baş edebilme becerilerinin gelişmesiyle açıklanmıştır (Işık, 2016). Öte yandan alanyazında yer alan bir diğer çalışmada, nesne ilişkileri alt boyutlarının genel olarak yaşa göre farklılık göstermediği saptanmıştır (Koçak, 2019). Bulgular arasındaki uyumsuzluğun, bahsi geçen çalışmanın örnekleminin sosyo-demografik açıdan bizimkinden farklı özellikler taşımasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda, bireylerin yaş ile beraber duygu düzenleme becerilerinin de arttığı bulunmuştur. Bu durum yaşın artmasıyla birlikte edinilen tecrübenin duygu düzenleme becerilerine olumlu yönde yansımından kaynaklanmaktadır (Akhun, 2012; Kalecik, 2016). Alanyazına bakıldığında, DDG'nin yaş arttıkça azalabileceği görüşü birçok araştırmacının araştırmalarından elde ettiği bulgular ile desteklenmektedir (Blanchard-Fields, 2007; Sullivan ve ark., 2007; Orgeta, 2009). Örneklemin 18-33 yaş arası ve 34-49 yaş arası olmak üzere iki ayrı grup halinde ele alındığı bir çalışmada daha genç bireylerden oluşan grubun ikinci gruba göre daha fazla DDG gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır (Karataş, 2019). Alanyazından elde edilen tüm bu sonuçlar, bizim bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Bulgularımız sonucunda, kadınların yakın ve istikrarlı ilişkiler kurmakta, partnerlerine güvenli bağlanmakta ve hem kendilerinin hem de partnerlerinin duygu ve düşüncelerini algılamakta erkeklere oranla daha fazla güçlük yaşadıkları tespit edilmiştir. Yapmış olduğumuz bir diğer çalışmanın sonucunda erkeklerin ilişkilerde daha fazla güvenli bağlanabildikleri görülmüştür (Başçelik, 2021). Ülkemiz gibi ataerkil toplumlarda, erkeklere ekonomik ayrıcalıklar tanınmakta; eşini seçebilme, evlenme yaşını belirleyebilme, evlilik öncesi cinsellik yaşayabilme ve evlilik esnasında eşe karşı sadakat düzeyini belirleme gibi birçok hak tanınmaktadır. Bu durumdan ötürü kadınlar ilişkilerinde güvensiz bağlar kurarken erkekler ise ilişkilerde bağımsız ve özgüvenli olabilmektedir (Öneren ve ark., 2014). Alanyazında yer alan bazı araştırmalarda, bizimkiyle örtüşen (Işık, 2016; Koçak, 2019) ve örtüşmeyen (Genç, 2020; Mamur, 2020) bulgular yer almaktadır. Bulgular arasındaki farklılıkların, örneklemelerin sosyo-demografik farklılığından kaynaklanıyor olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızdan elde ettiğimiz veriler, kadınların erkeklere oranla stresli durumlarda daha üstü kapalı duygusal tepkiler verdiklerini, duygu düzenleme stratejilerine daha sınırlı düzeyde erişim sağladıklarını, olumsuz duygular deneyimlerken dürtülerini kontrol etmede daha fazla güçlük çektiklerini ve böyle durumlarda amaçları doğrultusunda ilerlemede daha çok zorlandıklarını ortaya koymuştur. Erkeklerin kadınlara oranla daha doğrudan biçimde iletişim kurma eğiliminde olmaları ve dolayısıyla duygu düzenleme süreçlerinin daha net duygusal tepkiler içermesi, cinsiyetler arasındaki bu farklılığın sebebi olabilir. Ayrıca kadınların olumsuz durumlara karşı daha boyun eğici bir tutum sergilemeleri (Hampel ve Petermann, 2006) ve böyle durumlarda daha depresif ve karamsar hissetmeleri de olumsuz duyguları düzenlemede erkeklere göre daha fazla güçlük çekmelerine kaynaklık edebilmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Faraji'nin (2020) bulguları da bizimkiyle örtüşmektedir. Çalışkan (2017), erkeklerin duygusal tepkilerinin kadınlara göre daha açık olduğunu belirtmektedir. Alanyazında yer alan bir diğer çalışmada ise kadınların, erkeklerle kıyaslandığında, duygusal tepkilerinin daha kapalı olduğu, olumsuz duygular deneyimlerken uygun duygu düzenleme stratejilerine daha az erişebildikleri ve daha az hedef odaklı davranışlar sergileyebildikleri bulgulanmıştır (Pektaş, 2015). Tüm bu bulgular, çalışmamızla örtüşmektedir.

## SONUÇ

Çalışmamızda nesne ilişkileri ile duygu düzenleme güçlüğü'nün birbiriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Özellikle istikrarlı ve yakın ilişkiler kuramamanın, ilişkilerde partnerden sık sık şüphe duyarak partnere güvensiz biçimde bağlanmanın, gerçeği değerlendirme ve algılama becerilerindeki bozulmaların duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla ilk nesnelere kurulan sağlıklı ilişkilerin erken dönemde edinilen bir beceri olan duygu düzenleme becerisinin gelişimini bozduğu ve duygu düzenleme güçlüğü yaşamalarına yol açtığı görülmektedir.

Çalışmamızın örnekleme İstanbul'da yaşayan 488 yetişkin bireyle sınırlıdır. İleride yapılacak çalışmalarda farklı şehirlerde, farklı kültürlerde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyden daha geniş bir örnekleme yer verilebileceği düşünülmektedir

## KAYNAKÇA

Akhun M 2012. Üniversite öğrencilerinde, algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik belirtilerle ilişkisi. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

Allely CS, Minnis H, Thompson L, Wilson P, Gillberg C 2014. Neurodevelopmental and psychosocial risk factors in serial killers and mass murderers. *Aggression and Violent Behavior*, 19(3): 288-301.

Başçelik E 2021. Nesne İlişkilerinin Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Yetişkin Bağlanma Tarzlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Aydın Üniversitesi.

Bell MD 1995. Bell Object Relations and Reality Testing Inventory (BORRTI) Manual, California: Western Psychological Services.

Berman NC, Shaw AM, Wilhelm S 2018. Emotion regulation in patients with obsessive compulsive disorder: Unique effects for those with "taboo thoughts". *Cognitive Therapy and Research*, 42(5): 674-685.

Bion WR 1959. Attacks on Linking. *International Journal of Psycho-Analysis*, 40(1): 308-315.

Blanchard-Fields F 2007. Everyday problem solving and emotion: an adult developmental perspective. *Current Directions in Psychological Science*, 16(1): 26-31.

Borges LM, Naugle AE 2017. The role of emotion regulation in predicting personality dimensions. *Personality and Mental Health*, 11(4): 314-334.

Bornovalova MA, Huibregtse BM, Hicks BM, Keyes M, McGue M, Iacono W 2013. Tests of a direct effect of childhood abuse on adult borderline personality disorder traits: a longitudinal discordant twin design. *Journal of Abnormal Psychology*, 122(1): 180.

Calabrese LM, Farber AB, Westen D 2005. The relationship of adult attachment constructs to object relational patterns of representing self and others. *Journal of The American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*, 33 (3): 513-530.

Calkins SD, Hill A 2007. Caregiver Influences on Emerging Emotion Regulation: Biological and Environmental Transactions in Early Development. In: Gross JJ (eds), *Handbook of Emotion Regulation*. New York: The Guilford Press.

Çalışır M 2009. Yetişkin Bağlanma Kuramı ve Duygulanım Düzenleme Stratejilerinin Depresyonla İlişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(3): 240-255.

Çalışkan B 2017. Relationship between early maladaptive schemas, perceived maternal parenting style, emotion regulation difficulties and psychological well-being. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Üniversitesi.

Demirkapı EŞ 2014. Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Adnan Menderes Üniversitesi.

Donahue JJ, McClure KS, Moon SM 2014. The relationship between emotion regulation difficulties and psychopathic personality characteristics. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5(2): 186.

Epözdemir H 2014. Seri Evlilik Yapan Bireylerin İlk ve İkinci Evliliğini Yapmış Bireyler ile Nesne İlişkileri, Yansıtmacı Özdeşleşim, Savunma Mekanizmalarının Düzeyi, Psikolojik Belirtiler ve İlişki Doyumu Açısından Karşılaştırılması: Nesne İlişkileri Çift Terapisi Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

Ertürk İŞ 2020. Çocukluk çağı travmalarından yeniden mağduriyete giden yollar: Sınır kişilik örüntüsünün nesne ilişkileri yaklaşımları bağlamında incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

Faraji H 2020. Borderline kişilik bozukluğunda duygu düzenleme ve ilk nesne ilişkileri ile ruhsal işleyişin rorschach testindeki görünümü. Doktora Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doğu Üniversitesi.

Feliu Soler A, Pascual JC, Borràs X, Portella MJ, Martín Blanco A, Armario A, Alvarez E, Pérez V, Soler J 2014. Effects of Dialectical Behaviour Therapy Mindfulness training on emotional reactivity in Borderline Personality Disorder: Preliminary results. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 21(4): 363-370.

Fischer AH, Manstead AS 2008. Social functions of emotion. *Handbook of Emotions*, 3: 456-468.

Genç G 2020. Çift ilişkisinde evlilik uyumunun nesne ilişkileri ve bağlanma açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bahçeşehir Üniversitesi.

Glenn CR, Klonsky ED 2009. Emotion dysregulation as a core feature of Borderline Personality Disorder. *Journal of Personality Disorders*, 23(1): 20-28.

Gratz KL, Roemer L 2004. Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1): 41-54.

Gross JJ 2002. Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology*, 39(3): 281-291.

Gross JJ, Muñoz RF 1995. Emotion regulation and mental health. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 2(2): 151-164.

Gross JJ, Thompson RA 2007. Emotion regulation: conceptual foundations. In: Gross JJ (eds), *Handbook of Emotion Regulation* (1-49). New York: Guilford Press.

Gross JJ, Thompson RA 2007. Emotion Regulation: Conceptual foundations. In: Gross JJ (eds), Handbook of Emotion Regulation. New York: The Guilford Press.

Gürol Işık İ 2016. Object relations, perceived parental rearing styles, and defense mechanisms in relation to personality traits and symptoms of personality disorders. Doctorial Dissertation, The Graduate School of Social Sciences, Middle East Technical University.

Halifeoğlu S 2014. Babanın Alfa İşlevi. İçinde: Ertüzün MI (edt). Baba İşlevi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Hampel P, Petermann F 2006. Perceived stress, coping, and adjustment in adolescents. Journal of Adolescent Health, 38(4): 409-415.

Herrenkohl TI, Sousa C, Tajima EA, Herrenkohl RC, Moylan CA 2008. Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. Trauma, Violence, & Abuse, 9(2): 84-99.

Huprich SK, Greenberg RP 2003. Advances in the assessment of object relations in the 1990s. Clinical Psychology Review, 23: 665– 698.

Kalecik S 2016. Problemlı internet ve akıllı telefon kullanımına ilişkin olarak, duyu düzenleme, öz denetim, yenilik arayışı, depresyon ve sosyal kaygı semptomları. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bahçeşehir Üniversitesi.

Karataş Z 2019. Romantik ilişki doymu ile duyu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası tarz arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi.

Karterud S 2012. Comments on personality disorders with over-regulation of emotions and poor self-reflectivity. Personality and Mental Health, 6(2): 167-169.

Kernberg O 2004. Aggressivity, Narcissism, and Self-Destructiveness in the Psychotherapeutic Relationship: New Developments in the Psychopathology and Psychotherapy of Severe Personality Disorders. Nev Haven: Yale University Press.

Klein M 1946. Notes on Some Schizoid Mechanisms, International Journal of Psycho-Analysis, 27(1): 99-110.

Klein M 2016. Haset ve Şükran (O. Koçak ve Y. Erten Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (1975)

Koçak Ş 2019. Yetişkinlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Benlik Algıları ile Nesne İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Mamur B 2020. Yetişkin bireylerin çocukluk çağı travmaları, nesne ilişkileri ve yaşam doymaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Mikulincer M, Shaver PR 2012. An attachment perspective on psychopathology. World Psychiatry, 11(1): 11-15.

Ochsner KN, Gross JJ 2005. The cognitive control of emotion. Trends in Cognitive Sciences, 9(5): 242-249.

Orgeta V 2009. Specificity of age differences in emotion regulation, *Aging and Mental Health*, 13(6): 818–826.

Ouellet C, Langlois F, Provencher MD, Gosselin P 2019. Intolerance of uncertainty and difficulties in emotion regulation: Proposal for an integrative model of generalized anxiety disorder, *Revue Européenne de Psychologie Appliquée*, 69(1): 9-18

Öneren M, Çiftçi GE, Özder N 2014. Çalışanlarda Kadın İşgücü Algısı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 324-358.

Öztürk E 2017. Travma ve dissosiyasyon: Dissosiyatif kimlik bozukluğunun psikoterapisi ve aile dinamikleri. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Pektaş E 2015. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Sarıbal İ 2017. Kişilerarası ilişkilerin, duygu düzenleme güçlüğü'nün ve kaygının bağlanma stilleri ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi.

Sepetçi M 2019. Yetişkinlerde bilişsel duygu düzenleme, kişilerarası ilişki problemleri, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi.

St Clair M, Wigren J 2004. *Object Relations and Self Psychology: An Introduction*, Canada: Brooks/Cole.

Sullivan S, Ruffman T, Hutton SB 2007. Age differences in emotion recognition skills and the visual scanning of emotion faces. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 62(1): 53-60.

Topcu M 2016. Ayrılma ve bireyleşme: Nesne ilişkileri üzerine terapötik uygulama. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 3(2): 17-28.

Uluç S, Tüzün Z, Haselden M, Erbaş SP 2015. Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği'nin (BORTTI) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Klinik Psikiyatri*, 18(1): 112-123.

Vanheule S, Desmet M, Meganck R, Bogaerts S 2007. Alexithymia and interpersonal problems. *Journal of Clinical Psychology*, 63(1): 109-117.

**KÜRESELLEŞME VE YENİ TÜKETİM MEKÂNLARI OLARAK KAHVE DÜKKÂNLARI:  
DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**

**Rojat AKSOY IŞIK\***

*\*Dr. Öğrt. Üyesi, MAÜ, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Mardin, Türkiye.  
ORCID Code:0000-0001-8192-9476*

**ÖZET**

Küreselleşme, teknoloji ve sermaye hayatımızın her alanında karşımıza çıkan kavramlar olup ve aslında bakıldığında hayatımızın bunların etrafında şekillendiği görülmektedir. Küreselleşmenin hızı, çoğu zaman teknolojik gelişmelere bağlı olarak değerlendirilebilmektedir. Küreselleşmeyle beraber sürekli devinim içinde olan sermaye de piyasa güçleri tarafından her defasında yeniden yapılandırılır. Bu yüzden küreselleşmenin ülkeler tarafından değil, büyük şirketler tarafından yürütüldüğünü söylemek çok ta yanlış olmasa gerek. Bunun sonucu olarak, küresel şirketlerin pazara sundukları tüketim mallarının ulusal, yerel kültürler üzerindeki etkisi artmaktadır.

Küreselleşmede hedef kitlelerin "farklı" toplumlar olması ve bu toplumlardaki "kültürlerin" birbirine geçişini sağlamanın stratejilerinden biri de mekânları "aynılaştırma"dır. Tüketici topluma, farklı yerlerde aynı içeceklerin, yiyeceklerin sunumu bu amaca hizmet etmektedir. Küreselleşmenin "yeni dünyadaki" "aynılaştırma" politikasında uygun metallerden biri de kahvedir demek mümkündür.

Bu bağlamda çalışma kapsamına dünyanın birçok yerinde şubeleri olan mekânlardan olan kahve dükkânlarının (Starbucks, Roberts Coffee vb.) Diyarbakır'daki temsilcileri ile yerel kahve dükkânları ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada, kahve ile ilgili genel bilgiler de (kökeni, kahvehaneler vb.) verilmiş olup "Metropol" kent olarak değerlendirilen Diyarbakır'da gün geçtikçe sayıları artmakta olan küresel, ulusal ve yerel kahve dükkânlarında "aynılaştırma" politikası üzerinde bir inceleme ve değerlendirme yapılmıştır.

Bu değerlendirmenin sonucu olarak, Diyarbakır'da küresel ve yerel kahve dükkânları ile ilgili yapılan araştırmada; küresel ve yerel olan kahve dükkânlarının birbirinden ne kadar farklı olsalar da birbirlerinden etkilendikleri görülmüştür. Ayrıca küresel olanların buldukları yerdeki topluma göre kendilerini şekillendirebildikleri de izlenilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Küreselleşme, Kahve, Kahve dükkânları, Diyarbakır

**COFFEE STORES AS GLOBALIZATION AND NEW CONSUMPTION PLACES: THE  
CASE OF DIYARBAKIR**

**ABSTRACT**

Globalization, technology and capital are concepts that we encounter in every aspect of our lives, and in fact, it is seen that our lives are shaped around them. The speed of globalization is often evaluated depending on technological developments. Capital, which is in constant motion with globalization, is restructured every time by market forces. Therefore, it should not be wrong to say that globalization is carried out not by countries, but by large companies. As a result, the impact of consumer goods offered by global companies on national and local cultures is increasing.

The target in globalization is to make the masses "different" societies and one of the strategies to ensure the "culture" in these societies is to "unify" the spaces. The presentation of the same drinks and foods to the consumer society in different places serves this purpose. It is possible to say that one of the appropriate commodities in the "unification" policy of globalization in the "new world" is coffee.

In this context, the representations of coffee shops (Starbucks, Roberts Coffee, etc.) in Diyarbakır and local coffee shops, which are places with branches in many parts of the world, were discussed in the scope of the study. Before explaining these coffee shops, general information about coffee (origin, coffeehouses, etc.) is given and an examination and evaluation is made on the policy of "unification" in the global, national and local coffee shops whose numbers are increasing day by day in Diyarbakır, which is considered a "metropolis" city. .

As a result of this evaluation, in the research conducted on global and local coffee shops in Diyarbakır; It has been observed that global and local coffee shops are influenced by each other, no matter how different they are from each other. It has also been observed that global ones can shape themselves according to the society in which they are located.

**Keyword:** Globalization, Coffee, Coffee Shops, Diyarbakır

## GİRİŞ

Küreselleşme, ekonomik, siyasal, teknolojik, kültürel ve daha da fazlasının sayılabileceği pratiğin içinde bulunan bir kavram ya da olgudur. Bu yüzdendir ki, çok boyutlu bir kavram olarak algılanıp, anlamlandırılmıştır ve tüm bu boyutların bir şekilde birbiriyle olan etkileşimi sonucunda şekillenmektedir. Bu kavramın etkilerinin çok sayıda olduğu ve bunun sonucunda da çeşitliliği kaçınılmaz olmaktadır. Çok boyutluluk bu kavramı daha da öteye taşıyarak bir sınırsızlığa kadar götürmektedir. Giddens, modernliğin bir çıktısı olan küreselleşme ile birbirinden uzak bölgelerin birbiri ile etkileşimde olduklarını, yerli olanın çok uzakta olan ötekiyle şekillendiğini ve bunu dünyadaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bunun tek bir süreçten ibaret olmadığını çok daha farklı karışık süreçlerin bir araya gelerek oluşan olgular kümesi olduğunu savunmaktadır (Giddens, 2000, s.24). Küreselleşmeyi anlamının en iyi yolunun, dünyanın 'birleşik' hale geldiğini, ama kesinlikle safdil işlevselci tarzda bütünleşmediğini görmek gerektiğini belirtmekte olan Robertson, 'biçim sorunu' üzerinde yoğunlaşmanın gerekli olduğunu savunur (Robertson, 1999, s.54). Ayrıca küreselleşmeyle ilgili yazılanlara bakıldığında çoğu zaman benzer ifadelerin kullandığı görülmekte, bunlardan en önemlilerinden olan kapitalizmin kendini her defasında yeniden örgütlemesi bu bağlamda küreselleşmeyi kültürel, ekonomik ve siyasal anlamda hâkim kılar. Küreselleşme ile ilgili tanımlamaları artırmak mümkündür çünkü geçmişte de günümüzde de bu tanımlamalar gittikçe artmaktadır. Bunun nedenlerinden biri de küreselleşmenin çok boyutlu bir kavram ya da olgu olması, bireylerin çok çeşitli anlam ve ifadeler çıkarmasıdır. Bu anlamlar küreselleşmeyi, kimilerinin onu dünyanın batılılaşması olarak değerlendirmesine, kimilerinin ise onu kapitalizmin gücünü temsil etmesi ile suçlamaya kadar götürmektedir. Belki de bu suçlamanın nedenlerinden biri, küreselleşmenin şekillendirilmesindeki en önemli etkenlerinden birinin ekonomi olmasıdır. Ekonominin adil olmadığını haksız rekabetlerle ilerlediğinin (örneğin, ekonomik gücün ülkeler, yerler, sınıf ve gruplar arasında çok farklı olduğunun) düşünülmesidir. Küreselleşme sadece ürünlerin pazarlaması ile alakalı olmayıp, iletişim teknolojisinin hızlıca gelişmesi ve genişlemesiyle dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanların yaşam biçimleri birbirlerine benzemektedir. Bu yüzden günümüzdeki toplumlarının "Tüketim toplumu" olarak nitelendirilmelerinin sebebi, yaşam biçimlerinin benzer olmasına bağlanabilir (Özgen ve Karabacak, 2013, s.121). Küreselleşme, çok aktörlü bir yapı içerisinde gelişmekte, bu aktörler arasında dört önemli aktör etrafında şekillenir. Bu aktörler, ulus-devlet, uluslararası kuruluşlar (devletler-üstü kurumlar), yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları olduğunu belirten Bayar, küreselleşme sürecinin de bu aktörlerin birbiriyle olan etkileşim ve iletişimleri sonucunda gelişmekte olduğunu vurgular (Bayar, 2014, s.).

Yukarıda da bahsedilen aktörlerin yanında küreselleşmenin temel aktörlerinden sayılan ulusal sınırların ötesindeki pazarlar ve üretimi gerçekleştiren firmalar, bu süreçte önemli bir yer tutmaktadırlar. Ürünler hem yerel hem de uluslararası pazarlara satılabilmek için üretilmektedir.

Günümüzde küreselleşme, ülkeler tarafından değil, büyük şirketler tarafından yürütülmektedir diyebiliriz. Bu anlamda küresel çapta çalışan şirketlerin pazara ve piyasaya sundukları tüketime dayalı malların ve ürünlerin yerel kültürler üzerindeki etkisi artmaktadır (Özgen ve Karabacak, 2013, s.122). Giddens "mekân ve zamanın ayrılması" olarak adlandırdığı kavramı, modern toplumsal hayatın dinamikleri açısından önem taşıyan bir olgu olarak değerlendirip geçmişte, her toplumun zamanın ve mekânın konumlandırılması konusunda kendine ait bir düzene sahip olduğunu belirtmektedir (Giddens, 2010, s.31). Ama günümüzde küreselleşme yeni dünya ekonomisini öyle bir şekillendirip kontrol ediyor ki, kültürlerin ya da toplumların kendine ait sistemi artık tüm "küresel kent" ya da "dünya kenti" kavramında varlık bulmaya başlıyor. Bu bağlamda küresellik, teknolojik gelişmelerle orantılı bir şekilde dünya ekonomisinde piyasa ve sermaye güçleri tarafından yeniden yapılandırılmaktadır. Yeni iletişim, bilişim ve ulaşım teknolojinin şekillendirdiği ekonomiyi, küresel yönetim ağı ve kültürlerin birbirine geçişi tarafından biçimlenen küresel dünya sisteminde, ulus devletlerin iktidarlarını küresel kentlerin lehine kaybettiği öne sürülmektedir (Deneç, 2012, s.187). Bununla bağlantılı olarak Baudrillard, "Kentsel ve endüstriyel ortamın etkisiyle, eskiden bedava olan ve bolluk içinde tüketilen; mekân, zaman, temiz hava, yeşillik, su, sessizlik gibi malların ayrıcalıklı kişilerin erişimine sunulan lüks mallar haline geldiğini" vurgulamaktadır (Baudrillard, 2004, s.62). Her durumda daha çok tüketime dayalı bu yeni dünyanın biçimlenmesinde mekân, önemli bir konuma gelmekte, görsel iletişim için vazgeçilmez bir hal almaktadır. Her defasında kendine özgü bir görsel sunuma sahip mekân, önemli araçlarından biri haline gelmekte, sunum biçimi bir tür görsel iletişim fonksiyonunu gerçekleştirmektedir. "Günümüzde görsel iletişimin gücünü özellikle tüketim mekânlarının tüketimi teşvik edecek şekilde kullandığı görülmektedir" (Özgen ve Karabacak, 2013, s.121). Gündelik yaşamda mekân, her defasında yeniden biçimlenip şekillenerek bir şekilde var olma çabasında olur. Bunu bazen görünüşünde bazen işlevinde ve kimi zaman da adlandırmasında (örneğin; markalaşmış metalleri kullanma, modaı kullanma vb.) kullanmaktadır. Bu bağlamda "görünüşe göre ayırım" ilkesinin pratikte değerini kaybettiğini savunan Baumann, "mekâna göre ayırım" ifadesini vurgulamaktadır. Kentsel tarih içinde bir gruba üyeliğin sembolü olarak, ayrıcalıklı ve zengin olanların kullanabildiği gösterişli, incelikli kıyafetlerin günümüzde daha ucuz olan taklitleri ile ikame edilebildiğini vurgulayan yazar, modanın ulaştığı kitlenin genişlemesiyle elbiselerin geleneksel ayırmacı işlevini yitirmesine neden olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bireylerin onlar gibi görünmeyi istedikleri sosyal grubu temsil eden kıyafetleri giyerek kendilerini olduklarından farklı biçimde gösterdiklerini belirtmektedir (Baumann, 2006, s.75). Küreselleşmede hedef kitlelerin farklı toplumlar olması ve bu toplumlarda olan "kültürün" birbirine geçişini sağlama ve belki de aynılaştırmaya çalışma stratejilerinden biri de mekânları aynılaştırmadır. Bu mekânlarda kitleye yapılan sunumlarla hem değerleştirmeye ve hem de değersizleştirmeye çalışma aynı sürecin boyutlarıdır. Tüketici topluma farklı yerlerde aynı mekânlarda aynı içeceklerin aynı yiyeceklerin sunumu bu amaca hizmet etmektedir. Küreselleşmenin "yeni dünyadaki" "aynılaşma" politikasında uygun metallerden biri de kahvedir. Aynı içeceklerden biri olan "kahve" ve aynı mekânlardan "kahve dükkânları/mağazaları ve üzerinde bir değerlendirme yapılması çalışmanın amaçlarındandır.

## TÜKETİMDE METALAŞMAYA DOĞRU GİDEN BİR MAL: KAHVE

Günümüzde ismini duyunca çoğumuzun aklına muhabbetin, dinlenmenin, dinginliğin, hoşluğun, huzurun, kız isteme olayında ikramın ve sayamadığımız birçok şeyin geldiği kahve, uzun zamandan beri kimi zaman soğuk kimi zaman sıcak tüketilen bir içecek olmasının yanında birçok amaca da hizmet eder.

Kahve tarihsel geçmiş taşıyan bir içecek olmanın ötesinde, sosyal bir olgu olan, toplumsal dönüşümden etkilendiği gibi, toplumsal dönüşüme de etki etmiş, içinde bir kültürü barındıran sosyal bir içecektir. Günün her saati kahve içmeye uygun olduğundan, evrensel bir içecek olarak her yerde hem özel hem kamusal yaşamda benimsenmiştir (Gürel, 2013, s.30). Bunun yanında birçok kültür tarafından benimsenen bu içeceğin her kültür için farklı anlamlar ifade etmesi en temel özelliğidir denilebilir.

Son zamanlarda "küresel bir içecek" unvanına sahip olan kahve, tüketime nesnesi olup kökeni, nasıl bulunduğu, nasıl içildiği ile ilgili bakılan kaynaklarda, ufak tefek farklılıkların olduğu görölmektedir. Bunun yanında genelde üç rivayetten bahsedilmektedir.<sup>13</sup> Bu rivayetlerde genelde kahvenin Yemen'den geldiği ve Yemen'e geldikten sonra birçok yere ulaşmasıyla ilgili bilgilere götürse de kökeni ile ilgili kesin bilgiler mevcut değildir.



Şekil:1 Filistin'de eski usullerle kahve öğüten kadınlar, 1905<sup>14</sup>

Kahve'nin ilk olarak nasıl bulunduğu/nasıl içildiği ile ilgili kesin bilgiler olmadığı gibi etimolojik olarak ta farklı yaklaşımlar bulunmaktadır (Şekil 1). Bunlardan bazıları şunlardır: Kahve kelimesinin Arapça kökenli bir sözcük olan "*kahva*" ya da "*qahwah*" olduğu, ilk zamanlarda Orta çağ Arapça sözlüklerinde ve özellikle de şiirlerinde "şarap" anlamında kullanıldığı, bazı eski kaynaklarda ise içki (bade) anlamına geldiği söylenmektedir. Bunun yanı sıra Arapça'da "kahve çekirdeği" ya da "kahve bitkisinin meyvesi" anlamına gelen "bunn/bun" sözcüğünün Yemen civarında yaygın olarak kullanıldığı da ifade edilmektedir. Güney Habeşistan'ın (bugünkü Etiyopya) anavatanı olduğu ve adını burada kahve yetişen bir bölgenin eski adı olan "Kaffa" dan aldığına ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Bunlarla beraber kahve'nin iştah kesen anlamındaki "akhâ"dan türediği, bu sözcüğün türetildiği Arapça k-h-v/y kökü, bir şeyi tiksindirici hale getirme ya da bir şey için duyulan arzuyu azaltmaya sebep olan kahve kelimesinin

<sup>13</sup> Bu rivayetlerden birisi şudur: Yemen'de bir Hıristiyan manastırında çalışan çoban, gece boyu huzursuz olan ve uyumayan sürüsünü keşiflere anlatmıştır. Bir hafta boyunca süren bu durumun ardından manastır yöneticisinin yönlendirmesi ile iki keşif sürünün otladığı alanda ve gidiş geliş güzergâhına bakmışlardır. Burada daha önce karşılaşmadıkları beyaz çiçekli, kırmızı kabuklu meyveli yeşil bitkiyi keşfederler. Bu bitkinin kırmızı kabuklu meyvesinin taneciklerini kaynatarak içtikten sonra gece boyu ayık kalabildiklerini fark etmişler. İkinci rivayet, 13. yy ortalarında dönemin halifesi tarafından haksız yere sürgün edilen Ömer adlı bir kişinin aç kalmamak için bilmediği bir bitkinin meyvelerini kaynatarak içtiğidir. Ömer keşfettiği bu bitki sayesinde hayatta kalmayı başarmıştır. Cüzzamlıların çölde bulunan bu bitkiyi içerek şifa bulduğundan ve bu olaylardan haberi olan dönemin halifesinin Ömer'in masumiyetine inanarak onu affettiği rivayet edilmektedir. Üçüncü rivayette ise, sarhoşluk veren içeceklerin yasak olduğunu bildiren Hz. Muhammed'in yakalandığı amansız bir hastalıktan, Cebrail'in ona getirdiği üzerinden dumanı tüten koyu renkli bu sıvıyı içerek iyileştiği yönündedir (Özgen ve Karabacak, 2013, s.125). Bunlara benzer başka kaynaklarda bu rivayetlerin farklı tarafları da vardır. Mesela ilk efsanedeki çobanın "Kaffa" adındaki bir köyün çobanı olması ve bilmediği bu bitkiyi içerek dinç kalmasıdır. Ayrıca kahvenin ilk kez sıcak olarak tüketilmesi ile ilgili rivayet El-Ceziri'nin anlatımından yola çıkarak bu bilgiyi aktaran metin aşağıdaki linkte mevcuttur.

<http://www.ufkumuz.com/kurt-islam-aliminin-dunyaya-ikrami-sicak-kahve-7248yy.htm>

<sup>14</sup> <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kahve> (Erişim Tarihi: 09.09.2021)  
Çalışmada aksi belirtilmedikçe fotoğraflar yazara aittir.

“aşağılayıcı” bir sıfat olarak kullanıldığı da belirtilmektedir. İnsana güç ve kudret verdiği için “kuvve” sözcüğünden geldiği, geçmiş dönemde “koku” anlamını da içermesi etimolojik olarak birçok açıklama mevcuttur (Özgen ve Karabacak, 2013, s.4-5). Buda gösteriyor ki kahvenin isminin de tam olarak nerden geldiği tam bilinmemektedir.

Bunlarla birlikte Bayar çalışmasında, bir zamanlar “Arap Şarabı” olarak anılan, tarihte sömürgecilikle birlikte yol aldığı belirtilen kahvenin 16.yy. da Osmanlı'nın genişlemesine önemli katkılar sağladığı ifade etmektedir. Ayrıca kahvenin Doğuyu ziyaret eden Avrupalılarla Avrupa'ya yayıldığı, hatta 16. Yüzyılın başlarında Avrupa kıtasına ilk olarak Venedikli tüccarlar tarafından götürüldüğü belirtilmektedir (Bayar, 2014, s.11).

15. ve 16. yüzyıllarda kahve tüketiminin gittikçe yaygınlık kazanmasının en çarpıcı ve en önemli sonucu olarak şehir, kasaba ve köy yerleşimlerindeki toplumsal yaşamın değişmesi ve birbirlerinden etkilenmesi görülmektedir. Güney Habeşistan, Yemen ve Kahire sınırlarını aşip tüm dünyaya yayılan kahvenin, içecek olarak alınıp satılmasıyla orantılı olarak zamanla kendine ait ve daha önce bilinmeyen bir alan olan kahvehanelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu nedenle 16. yüzyıl başlarına gelindiğinde kahve yalnız Yemen'deki cemaatler tarafından daha çok kullanılmakla sınırlı olmaktan çıkmıştır. Ayrıca kahve içmek bir eğlence haline gelmiştir. Bu amaçla oluşturulan mekânlarda, kahve alışkanlığı evlerde tüketilmesine oranla çok daha fazla artmıştır (Sahbaz, 2007, s. 39). Kahve artık evlerde değil daha çok kamusal mekânlarda yerini almıştır diyebiliriz.

Dünya pazarında/sermayesinde son yıllarda trendi oldukça yükselen kahve, petrolden sonra gelen ikinci en önemli ürün sıfatını almıştır. Kahvenin dünya ticaretinde bu konumuna gelmesinde elbette zincir kahve dükkânlarının da önemli rolü bulunmaktadır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren gerek yerli gerekse yabancı firmalarla Türkiye'deki kahve pazarı oldukça büyümeye başlamıştır (Bayar, 2014, s.1).

## **TÜKETİM MEKÂNLARI OLARAK KAHVECİLER**

Küreselleşmenin, kapitalizmin ve modernleşmenin/modernliğin bir şekilde varlığını sürdürmesinin önemli koşullarından biri de mekânın yeniden düzenlenmesini sağlamaktır. Mekânın hem iç ve hem de dış düzenlenmesi ayırt edici duruma getirir. Küresel ölçekte varlığını ispatlamış ve var olmaya devam ederek dünyanın birçok yerinde olmayı hedef alan tüketim odaklı şirketler dünyada bilinen üzerinden hareket etmeyi tercih etmişlerdir. Bunu yaparken de hedef kitle için en çok tüketilen ürünler üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Bu yüzden "kahve" bu amaca hizmet için ideal bir tercihtir. Durum böyle olunca da kahvenin yada piyasada olan herhangi bir içeceğin olduğu mekânlar önem kazanmaktadır. "Kapitalizmin tüketim mekânlarından küresel kahve dükkânları ise bu farklılaşmanın önemli örnekleri arasında yer almaktadır" (Özgen ve Karabacak, 2013, s.120).



Şekil 2. Filistin'de bir kahvehane, 1900.<sup>15</sup>

Kahve dükkânlarını anlatmaya geçmeden önce kahvenin ilk çıkış mekânlarından (ilk olarak topluluk halinde kahvenin içildiği alanlar) ve daha çok 'Kahve evi' anlamına gelen kahvehanelerden bahsetmek anlamlı olacaktır (Şekil 2, 3, 4).



Şekil 3. İstanbul'da bir kahvehane<sup>16</sup>

<sup>15</sup> <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kahve>

<sup>16</sup> <https://sites.google.com/site/kahvehanekulturu/osmanli> (Erişim Tarihi: 07.09.2021)



Şekil 4. Seyyar kahveci<sup>17</sup>

Kahvehane; yüzyıllardır varlığı sürdüren sadece içecek içilen bir yer veya mekân değil, aynı zamanda sosyal etkileşimi de sağlayan "geleneksel" mimari bir mekândır. Daha çok bireylerin sohbet ettiği ortam olarak değerlendirilen bu alanlarda, bireyler günlük veya siyasi olaylardan gündelik sorunlara kadar birçok şeyi konuşma fırsatını bu mekânlarda bulmuşlardır. Bu yüzden ki "Kahvehaneler, bireylerin farklı sosyal bir alana girerek, karşılıklı bir "sohbet" ortamının sağlandığı ve bireyin bir gruba aitlik duygusunun olduğu mekânlar olarak algılanmaktadır. Günümüzde kafeterya gibi birçok yeni mekân olmasına rağmen kahvehaneler hala etkin bir şekilde varlıklarını devam ettirmektedir. Bu durum, görünümünde, sayılarında farklılıklar yaşanan ve toplumun kültürel yapısının bir parçası olan kahvehanelerin inceleme konusu olmasını göstermektedir" (Sahbaz, 2007, s. 13). Bu mekânlar, birçok konuya, birçok konuşmaya, insanların birbirleriyle iletişime geçmelerine olanak verdiğinden dolayı geçmişte çoğu zaman yasaklanmışlardır<sup>18</sup>.

İlk kahvehane tipi mekânların örnekleri 16. yüzyılın ilk çeyreğinde Mekke, Kahire ve Şam'da görülmüş olup İstanbul'a ise bu yüzyılın ortalarında gelmiştir (Sahbaz, 2007, s. 13). 1544'te Osmanlı'da Tahtakale'de bugünkü adıyla Tahmis Sokak'ta açılan ilk kahvehaneden sonra benzer kahvehanelerin sayısının her geçen gün arttığı, Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlığının son dönemlerinde 50 kahvehanenin bulunduğu İstanbul'da bu sayının 16. yüzyılın sonuna doğru 600'e, 19. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise 2 bin 500'lere kadar arttığı söylenmektedir. Ayrıca kahvenin gelişinden 12 yıl sonra (1555'te) açılan 'Kiva' isimli kahvehanenin, kahve tiryakilerin ve elit tabakanın uğrak yeri olduğu ve beklenenden daha fazla ilgi gördüğü belirtilmektedir (Bayar, 2014, s.10-12). Yaşar çalışmasında kahvenin daha geniş bir alana yayılması, daha çok talep görmesi ve ayrıca kahvehanenin "evrensel bir toplumsal kurum" olarak yaygınlaşması İstanbul'a gelmesiyle gerçekleşmiş olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Habermasın kahvehanelerin kamusal alanın minör kurumlarından biri olduğunu ve buralarda ortaya çıkan tartışmaların ve forumların modern siyasî kamunun oluşmasında bir zemin hazırladığını belirtmektedir (Yaşar, 2005, s.244).

<sup>17</sup> <https://sites.google.com/site/kahvehanekulturu/osmanli> (Erişim Tarihi: 07.09.2021)

<sup>18</sup> Osmanlı döneminde bazı dönemlerde ki özellikle IV. Murat zamanında halkın devlete karşı kışkırtıldığı, dedikodunun olduğu mekanlar gibi gerekçelerle bir süre kapatılmayla karşı karşıya kalmışlardır (Sahbaz, 2007, s. 13).

İlk dönemlerinde kahvehanelerin adeta birer eğitim kurumu olması, buraların bilgi dağıtımının olduğu alanlar olması ve belki de eğitim metodunun inşa edildiği yerler olarak belirtilmiştir.<sup>19</sup> Bunlar zamanla tüketim odaklı mekânlar olmaya başlamış, buralarda ticari kaygılar ön plana çıkmıştır. Günümüzde isimlerinin kahvehaneden çok daha farklı olmasıyla beraber tüketim mekânları olarak varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler. Küreselleşme süreci biraz da küresel çapta faaliyet gösteren işletmelerden ya da şirketlerden ibarettir. Tıpkı küresel ölçekte hızla yayılmaya devam eden alışveriş merkezleri ve fuarlar gibi. Bunu Urry bu şekilde özetler: "Bu tür simüle edilmiş gerçekliğin sıradanlaştığı iki bağlam, alışveriş merkezleri ve dünya fuarlarıdır. Her ikisinde de insanlar, pek çok kültüre ait göstergelere ve imajlara bakmaya ve onları devşirmeye bir başka deyişle, turist gibi davranmaya yöreklendirir, Çağdaş özne kaçınılmaz olarak zamanın çoğunu turist pratikleri dediğimiz şeyle geçirir" (Urry, 1995, s. 204-206). Bu konuda Baumann, insanların sürekli ışıltılı vitrinlere bakarak, gözlerini birçok sayıda cazip üründen ayıramadan, ama hiçbirinin başında da fazla durmadan bir oradan bir buraya gidip geldiklerini, durup birbirleriyle bazen tek laf bile etmelerinin, birbirlerinin yüzüne bakmalarının, sergilenen nesnelere dışında bir şey düşünmelerinin, ölçüp biçmelerinin ve tartışmalarının imkânsızdır. Ne de olsa göstergelerin hedefe güdümlendiği bu sistemde hedefin tüketiciler olduğunu ve onların sürekli ayık tutulması gerektiğini ifade etmektedir (Baumann, 2006, s.34).

Kahve dükkanları da bu küresel sermayede, dünya pazarında kimi zaman fuarlarda kimi zaman alışveriş merkezlerinde kimi zamanda kendilerine ait özel alanlar/mekanlarda yer bulmuşlardır. O doğrultuda kendilerini var etme yolunu bulmuşlardır.

Türkiye'ye küresel kahve dükkanları zinciri, 1999'da Gloria Jean's markasının gelmesiyle başlamıştır. Ama 2003'te Starbucks'ın kahve pazarına girmesiyle daha fazla hız kazanmıştır. Çünkü son yıllarda Türkiye'de kahve pazarında yaşanan değişikliklerle, oluşturulan yeni kahve tüketim kültürüyle benzeşen süreçlerde tüketici eğilimi yaratılmakta ve kahve – küreselleşme – küresel marka denince akla Starbucks'ın gelmesi (Akyol, 2009, s.28) bu anlamda onu güçlü kılar.

## DİYARBAKIR'DA KAHVE DÜKKÂNLARI

Tüm dünyada olduğu gibi küreselleşmenin ve küresel sermayenin etkilerinden nasibini alan yerleşimlerden biri de Diyarbakır'dır. Gerek alışveriş merkezleri olsun gerekse de kahve dükkanları olsun son zamanlarda küresel çapta faaliyet gösteren işletmeler burada da kendilerini göstermişlerdir. Bunların yanı sıra Türkiye genelinde faaliyet gösteren kahve dükkanları da (Türkiye kahve zincirleri) Diyarbakır'da faaliyet göstermektedir.

Günümüzde Diyarbakır'da uluslararası çapta olan kahve dükkanları/mağazaları, Starbucks Coffee, Robert's Coffee, Gloria Jean's Coffee, Coffee life, Kahve Deryası'dır. Bunların Türkiye, Hollanda, Avustralya, Kıbrıs, Azerbaycan, Mısır, Suudi Arabistan vs. şubeleri vardır. Bunlardan Starbucks Coffee, Robert's Coffee ve Gloria Jeans, küresel çapta faaliyet gösteren kahve dükkanları işletmeleridir. Kahve Diyarı, Kahve Durağı, Kahve Deposu, Kocatepe Kahve Evi, David People Coffee, Jimmy Joker, Gönül Kahvesi Ulusal dükkanlardır. Bunlar Türkiye kökenli zincir kahve dükkanlarıdır. Bunun haricinde şehirde gün geçtikçe sayıları artan ve yerli kahve dükkanları da diyebileceğimiz dükkanlar da vardır. Bunlara, Mona Coffee, Bi Kahve, Coffee Garden kahve evi, Coffee Yeditepe, Coffee Elfie gibi örnekler verilebilir.

Yukarıda bahsedilen kahve dükkanlarından küresel çapta faaliyet gösteren Starbucks Coffee, Gloria Jean's ve Robert's Coffee'nin ve Türkiye'de zincir haline gelen Kocatepe ile kahve deryası gibi birkaç dükkan çalışma için örnek seçilip, onlar üzerinden çalışma şekillenmiştir.

<sup>19</sup> Kıdemli yaşlı birinin deneyimlerini söylemesi ve cemaatin onu dinlemesi kahvehanelerde olmaktadır. Âşık kahveleri, meddah kahveleri, şairler kahvehanesi gibi bunlar bir çeşit fısıltı gazetesi gibi işlev görmektedirler (Yaşar, 2005)

### Starbucks Coffee



Bu kahve dükkânı ile bilgiler kendi sitelerinden alınmıştır. İsmi Moby Dick'in romanındaki kahramandan alan Starbucks ilk şubesini 1971'de Seattle'da açmış. Denizcilik geleneğinden gelen kahve tüccarlarının denize olan aşklarından ilhamla logolarında denizkızı figürünü kullandıkları belirtilmektedir. Starbucks yönetim kurulu başkanı, Howard Schultz, 1981 yılında bir fincan Sumatra ile Starbucks'a girdikleriyle başlayan hikayelerinin, 1983 yılında İtalya'ya gitmesi ile başka bir boyut kazandığını belirtmektedir. İtalyanların espresso barlarına ve kahve deneyimine olan aşklarından büyülenen Schultz'un, bu geleneği Amerika Birleşik Devletleri'ne getirmek istemesi bu olgunun başlangıcı olmuştur. İnsanların ev ve işyerlerinden sonra bir araya geleceği, sohbet edebileceği üçüncü bir mekân yarattığını ifade eden Schultz, Giornale kafelerini açmak üzere kısa bir süreliğine Starbucks'tan ayrılrsa da daha sonra yerel yatırımcıların da yardımlarıyla 1987 yılının ağustos ayında Starbucks'ı satın alarak şirkete geri döndüğünü belirtmiştir. Kısa sürede zincir kahve dükkanlarına dönüşen Starbucks, günümüzde 50 farklı ülkede 15.000'in üzerinde mağazasıyla, kahve satışında ve kavurmasında dünyada ilk sırada yer alan şirket unvanına sahiptir<sup>20</sup> ifadeleri mevcuttur. Günümüzde Diyarbakır'da bu dükkânın iki şubesi vardır. Her iki şubesi de kentin en işlek noktalarında bulunan alışveriş merkezlerindedir. Bu alışveriş merkezlerinden biri Ceylan Karavil, diğeri ise Diyarbakır Forum'dur.

### Gloria Jean's Coffee



Türkiye'ye ilk gelen küresel kahve dükkânı niteliği taşıyan Gloria Jean's Coffees, 1979 yılında Amerika'nın Şikago eyaletine bağlı küçük bir kasabada Gloria Jean ve Ed Kvetko tarafından küçük bir gurme kahve dükkânı ile hayatına başlamış bir şirket olduğu belirtilmektedir. Kaliteli kahve ve önde gelen bayilik sistemleri ile ön plana çıkan marka kısa bir sürede Amerika merkezli birçok satış noktasına ulaştığı (Özgen ve Karabacak, 2013, s.133). Günümüzde 50 ülkede 1200'den fazla şube ile hizmet verdiği Türkiye' de ise başta İstanbul' da 13 şubesi olmak üzere, İzmir, Bursa, Ankara, Konya, Antalya, Samsun ve Diyarbakır'da mağazaları olan küresel çapta bir şirket<sup>21</sup> olduğu ifade edilmektedir. Diyarbakır'da 2014 yılında ofis semtinde açılan bu kahve dükkânı sonrasında Diyarbakır Forum alışveriş merkezi gibi birkaç yerde daha şube açmıştır (Şekil 5,6,7)



<sup>20</sup> <http://www.starbucks.com.tr/about-us/our-heritage>

<sup>21</sup> <http://www.gloriajeanscoffees.com/corporate/International.aspx>



Şekil 5,6,7. Gloria Jeans Coffee görüntüleri

### Robert's Coffee



1876 yılında Ekvator yakınlarından toplayıp getirilen çekirdeklerin işlendiği İskandinavya'nın ilk kahve kavurma tesisini ve cafe'lerini kuran büyükbaba olan Gustav Paulig'den şirketi devralan Robert Paulig tarafından günümüze kadar gelmiştir. Tüm dünyada kendi kahve kavurma tesisine sahip en büyük kahve mağazalar zincirlerinden birisi olarak anılmakta, Tüm İskandinavya ülkelerinde ve Türkiye'de kahve mağazaları bulunmaktadır. Kahve kavurmayı Türklerden öğrendiklerini belirten Robert's ailesi, açtıkları mağazalar zinciriyle kahveyi çeşitli aromalarla zenginleştirerek birbirinden farklı tatlarda anavatanına geri getirdiklerini belirtmektedirler.<sup>22</sup> Erbil (family mall), Moldova (moldova shopping center), Sky tower, Kıbrıs ve Bakü gibi yerlerde faaliyet gösteren Robert's Coffee'nin Türkiye'de yaklaşık 40 şubesi vardır. Günümüzde Diyarbakır'da da bir şubesi bulunmakta ve bu şube yerleşim olarak en popüler olan Diclekent (Kayapınar) semtinde, eski bir villanın düzenlenmesiyle kendine yer edinmiştir (Şekil 8,9,10).



<sup>22</sup> <http://www.robertscoffee.com.tr/hakkimizda>



Şekil 8,9,10. Robert's Coffee görüntüleri

### Kocatepe Kahve Evi



1919 yılında Ankara'da Kurukahveci olarak faaliyetlerine başlayan, logosunun üzerindeki 1949 tarihinden anlaşıldığı kadarıyla da Kocatepe Kahve evi konsepti ile devam ediyor<sup>23</sup> Diyarbakır'da iki şubesi bulunmaktadır.

### Kahve Deryası



İlk olarak 2009' da İzmir'de faaliyet gösteren Kahve Deryası, Türkiye'nin birçok yerinde şubeye sahip olup Hollanda ve Diyarbakır'da da şubeleri bulunmaktadır.<sup>24</sup>

Kocatepe kahve evi, Kahve deryası gibi Kahve diyarı, Kahve durağı, Kahve deposu ve Gönül Kahvesi daha önce de belirtildiği gibi Türkiye' de birçok yerde olduğu gibi Diyarbakır'da da mevcut olan kahve dükkanlarındandır (Şekil 11,12,13,14,15,16).



Şekil 11,12. Kahve Durağı görüntüleri.

<sup>23</sup> <http://www.kocatepekahveevi.com.tr/>

<sup>24</sup> <http://www.kahvederyasi.com.tr/index.php/tr/>



Şekil 13,14. Coffee Life ve Kahve Diyarı görüntüleri.



Şekil 15,16. Gönül Kahvesi görüntüleri.

Yukarda da belirtildiği gibi Diyarbakır'da küresel ve Türkiye'deki kahve dükkânı zincirlerinin yanında sayıları gün geçtikçe artan yerel kahve dükkanları da çok fazladır. Birkaç örneğinin fotoğrafı aşağıda gösterilmiştir (Şekil 17,18,19).



Şekil 17,18. Coffee Effie ve Coffee Garden görüntüleri



Şekil 19. Mona Kahve Evi görüntüsü

## SONUÇ

Yukarıda da bahsedildiği gibi kahve, günlük toplumsal hayatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Günümüzde Diyarbakır'da küresel kahve mekânlarından olan Robert's Coffee ya da Gloria Jeans'teki ve yerel dükkânlardaki kahve içme pratiklerine bakıldığında, aralarında bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle kahvenin sunum şekillerinde farklılıklar vardır: Küresel olanlarda kahvelerin daha büyük bardaklarda sunulması gibi örnekler verilebilir. Belki bu biraz da olsa, tüketim toplumunun sonuçlarından bazılarını işaret etmektedir. Bununla da kalmayıp bir tüketim nesnesi olarak kullanılan kahve, bir statü göstergesi de olmakta ve kendini daha yüksek bir statüde görmek isteyenlerin seçimi bu beklentiyle de biçimlenmektedir. Yeni açılmalarına rağmen oldukça rağbet gören Robert's Coffee ya da Gloria Jeans'te kahve içmek, bir anlamda statü yüceltici bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel olanlarda kahve içmek ise herhangi bir statü kaygısı taşımayıp, daha çok bir ihtiyacın (kahve içme isteği, sohbet etme, buluşma yeri v.s.) giderilmesi talebiyle bağlantılıdır. Yerel olanlarda kahve içmek sohbet etme ortamı tanımlamalarıyla ilişkili gibidir. Buralardaki müşterilerin birbirleriyle ve kahve dükkânındaki çalışanlarla daha samimi oldukları görülmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, küresel olanlar ve yerel olanlar (Türkiye'de zincir kahve dükkânları ile Diyarbakır'daki kahve dükkânları) olarak bu dükkânlar birbirinden ayrılrsa da çoğu zaman küresel ve yerelin birbirini etkilediği bilinmektedir. Küresel olanlarda Türk kahvesi, yerel olanlarda ise espresso/latte pişirme hizmeti sunulması buna verilebilecek örneklerdendir.

Küreselleşmeye hizmet ediyormuş gibi görülen küresel mekânlara/oluşumlara bakıldığında, onların da her defasında belki de farkında olmadan sürekli yerel olanı da oluşturmakta oldukları görülmektedir. Çünkü hepsinde mevcut gözükene yerele benzeme ya da yereli de sunma stratejileri, gittikleri yerlerde hedef kitlelerinin mevcut toplumsal taleplerini (hoşlandıkları, en çok tükettikleri içecekler, yiyecekler gibi) öğrenmeye çalışıp menülerinde onlara da bir yer açmalarına neden olmaktadır. Her defasında yerelin küresele benzemeye çalışması (bunu yaparak kendine ekonomik bir zemin bulma çabası, kapitalist gelişmenin bir parçası olma, ekonomik olarak güçlenme), tam tersi durumunda da geçerlidir. Yani, yerel olarak "küresel olan" yerele benzemeye çalışmaktadır. Bu da her durumda ekonomik anlamda konumlandığı yerin imkânlarından yararlanma ve kendini gösterme çabasının göstergesidir. Şunu da unutmamak gerekir: Her küresel olan da kökünde yerel olanla başlamıştır. İlk başlama noktası olan yerleri yerel olandır, başladıkları yerden sonra yavaş yavaş diğer yerleşimlere yayılmaya başlamaları bunun kanıtıdır. Bunun sonucu olarak aslında belki de bu yüzden küyerelleşme kavramı da ortaya çıkmıştır. Küresel olan makro ya da mikro düzeyde yeni yapılanmaları oluşturmada, tüketim toplumunun taleplerini yanıtlayabilmek adına gerçekleşen birtakım değişimler geçirmektedirler. Bu değişimler, küresel ve yerelin birlikteliğiyle gerçekleşmektedir.

**KAYNAKLAR**

- Akyol Gonca Yıldırım, 2009, Türkiye’de Kahve Mağazalarında Standardizasyon ve Lokalizasyonun Pazarlama Taktiği Olarak Uygulanması, Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bauman Zygmunt, 2006, *Küreselleşme Toplumsal Sonuçları*, Çeviren: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman Zygmunt, 2006, *Sosyolojik Düşünmek*, Çeviren: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baudrillard Jean, 2004, *Tüketim Toplumu*, Çeviren: Hazal Deliceçaylı ve Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bayar Fırat, "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye" <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi32/firatbayar.pdf> (erişim tarihi: 13.05.2014)
- Deneç Evren Aysev, 2012, Kentsel Mekân Üretim Süreçlerinde Mimarın Rolü: İstanbul Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. İpek Akpınar, İstanbul.
- Giddens Antony, 2000, *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, Çeviren: Osman Akınhay, Alfa Yayınevi, İstanbul.
- Giddens Anthony, 2010, *Modernite ve Bireysel-Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Çeviren: Ümit Tatlıcan, Say Yayınları, İstanbul.
- Gürel Nil, 2013, Geçmişten Günümüze Kahve Kültürünün Reklamlar Ekseninde İncelenmesi: Çok Boyutlu Bir Analiz, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Korkmaz T., 2007, Ed, 80lar Ve 90lar: " Vitrinde Yaşamak", *2000lerde Türkiye'de Mimarlık: Söylem Ve Uygulamalar*, Mimarlar Odası, Ankara.
- Özgen Özlen, Karabacak Zaliha İnci, 2013, "Tüketim Mekânlarının Dönüşümünde Görsel İletişimin Rolü: Küresel Kahve Dükkânları", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi- Sayı 37 / Güz*, Ankara.
- Robertson Roland, 1999, *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, Çeviren: Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınevi, Ankara.
- Sahbaz Selin, 2007, Geçmişten Günümüze Kahvehaneler, Kahvehanelerin Sosyal Yaşamdaki Yeri ve Önemi: Aydın Merkez Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Urry, John, 1995, Mekânları *Tüketmek*, Çeviren: Rahmi G. Ögdül, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Yaşar Ahmet, 2005, "Osmanlı şehir Mekânları: Kahvehane Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 3, Say: 6, 2005.

**İNTERNET KAYNAKLARI**

- <http://www.ufkumuz.com/kurt-islam-aliminin-dunyaya-ikrami-sicak-kahve-7248yy.htm>
- <http://www.starbucks.com.tr/about-us/our-heritage>
- <http://www.kahvevadisi.com/content-440-subelerimiz.html>
- <http://www.gloriajeanscoffees.com/corporate/International.aspx>
- <http://www.robertscoffee.com.tr/hakkimizda>
- <http://www.kocatepekahveevi.com.tr/>
- <http://www.kahvederyasi.com.tr/index.php/tr/>

## **BİYOLOJİK VERİ SETİNİN İSTATİKSEL OLARAK TEMEL BİLEŞEN ANALİZİYLE KÜMELENMESİ**

**Handan Kulan<sup>1\*</sup>, Berk Kılıçoğlu<sup>2</sup>**  
*\*<sup>1,2</sup>Beykoz Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık  
Fakültesi, Yazılım Mühendisliği, İstanbul, Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0001-8166-1967*

### **ÖZET**

Temel Bileşenler Analizi(PCA) metodu birden fazla değişkene sahip verileri analiz ederek en önemli öznelikleri belirlemektedir. Biyolojik verilerin işlenmesinde, kümeleneşinde ve görüntü sıkıştırma gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Temel amacı yüksek boyutlu verilerde en yüksek varyans ile verileri tutmak ancak bunu yaparken boyut indirgemeyi sağlamaktır. PCA yöntemi ile, düşük korelasyonlu değişkenleri bir araya getirerek, verilerdeki en çok varyasyonu oluşturan temel bileşenler olarak adlandırılan daha az sayıda yapay değişken kümesi oluşturulmaktadır. Biyolojik çalışmalarda son yıllarda sıkça kullanılan bir method haline gelmiştir. Bir biyolojik olayın analizinde her bir süreçte çok fazla sayıda değişken bir arada değerlendirerek süreç analiz edilmektedir. Fakat fazla sayıdaki değişken etkisi hesaplaması bilgisayar yardımı ile çok fazla zaman almaktadır. Günümüzde kullanılan bilgisayarlarla üç boyutlu değişken hesaplamalarında dahi ciddi derecede zorlanılmaktadır. PCA metodu ile tüm değişkenleri dahil ederek analiz aşaması iki boyuta veya üç boyuttaki eksen sayısına indirgenerek zaman ve enerji tasarrufu yapılabilmektedir. Bu çalışmada PCA metodunun biyolojik veri seti kullanılarak kümeleme analizi aşaması değerlendirilmesindeki etkisi anlatılmaktadır. Down Sendromu tanı ve tedavisi için kullanılan farelerden ölçümlenen gen ifade miktarı üzerinden açıklama yapıp PCA metodunun biyolojik veri değerlendirilmesi aşamalarındaki önemi vurgulanmaktadır.

**Anahtar Kelime:** PCA, gen, kümeleme.

### **GİRİŞ**

Principal Component Analysis (PCA), Türkçe olarak ifadesi “Temel Bileşenler Analizi” dir. 1930 yılında Harold Hotelling tarafından geliştirilmiştir.[8] Çok fazla değişkene sahip verilerin analiz edilmesinde, verilerin değişken boyutundan daha düşük boyutlu eksene izdüşümünü varyansı maksimize edecek şekilde bulma yöntemidir. Fazla boyutlu verilerdeki genel özellikleri bularak boyut sayısının azaltılmasını, verilerin sıkıştırılmasını sağlar. Günümüzde biyolojik çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir uygulama haline gelmiştir. Biyolojik süreçlerin değerlendirilmesinde her bir aşamada bütün değişkenler bir arada analiz edilerek değişken etkisi anlaşılmaktadır. Örneğin biyolojik bir süreç analiz edilirken bu süreçte rol oynayan 100 ün üzerinde geni aynı düzlemde kümelemek ve burada benzer gen gruplarını analiz etmek zordur. Her bir gen için bir eksen eklememiz gerekecektir, bu da 100 ün üzerinde eksen kullanmamızı zorunlu hale getirmektedir. Günümüzdeki bilgisayarların üç boyutlu eksen hesaplamalarında dahi zorlandığını göz önünde bulundurursak bu durum imkansızdır. PCA metodu sayesinde elimizdeki tüm genleri dahil ederek iki veya üç boyutta rahat analiz edebileceğimiz eksen sayısına indirgeyebiliyoruz. Boyut azalmasıyla orijinal verilerden bir kısmı kaybedilecektir. Fakat kaybedilecek özellikler süreç hakkında çok az bilgi içerecektir. PCA metodu verideki gerekli bilgileri ortaya çıkarmada oldukça etkili bir yöntemdir.

### **METOT**

Temel Bileşen Analizi biyolojik verilerin analizinde yaygın olarak kullanılan yöntemdir.(Hotelling, 1933,1936; Alpaydin 2010) Eğitim kümesi veri matrisi (**X**), Eşitlik 1’de gösterildiği gibi M tane fareden N tane gen alınarak aşağıdaki gibi oluşturulmaktadır.

$$\mathbf{X} = \begin{bmatrix} x_1^1 & x_1^2 & \dots & x_1^M \\ x_2^1 & x_2^2 & \dots & x_2^M \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_N^1 & x_N^2 & \dots & x_N^M \end{bmatrix} \quad (1)$$

Çok değişkenli veri analizinde, çoğu zaman değişkenlerin ölçü değerleri birbirinden oldukça farklıdır. Ancak, bazı durumlarda verilerin birbirlerine yakın değerlerde olması daha iyi sonuç verir. Bu amaçla, öncelikle değişken değerleri standartlaştırılarak ölçeklendirilmektedir. Bu standartlaştırma veri ortalaması 0'a çekilerek yapılır. Eğitim kümesi vektörlerinin ortalaması  $\mathbf{m}$ , Eşitlik 2'deki gibi hesaplanır. Eşitlik 3 de gösterildiği gibi ortalama vektörü matrisin her bir elemanından çıkartıldığında değişkenler sıfır ortalamalı olur.(Miranda et. al, 2008, Leznik and Tofallis, 2005)

$$\mathbf{m} = \frac{1}{M} \sum_{i=1}^M \mathbf{x}^i = \begin{bmatrix} m_1 \\ m_2 \\ \vdots \\ m_N \end{bmatrix} \quad (2)$$

$$\tilde{\mathbf{X}} = \begin{bmatrix} x_1^1 - m_1 & x_1^2 - m_1 & \dots & x_1^M - m_1 \\ x_2^1 - m_2 & x_2^2 - m_2 & \dots & x_2^M - m_2 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_N^1 - m_N & x_N^2 - m_N & \dots & x_N^M - m_N \end{bmatrix} \quad (3)$$

Elde ettiğimiz sıfır ortalamalı verilerin kovaryans matrisi Eşitlik 4 kullanılarak hesaplanır ve Eşitlik 5 elde edilir.

$$\mathbf{C} = \tilde{\mathbf{X}} \tilde{\mathbf{X}}^T \quad (4)$$

$$\mathbf{C} = \begin{bmatrix} (x_1^1 - m_1)^2 & (x_1^2 - m_1)(x_1^1 - m_1) & \dots & (x_1^M - m_1)(x_1^1 - m_1) \\ (x_2^1 - m_2)(x_1^1 - m_1) & (x_2^2 - m_2)^2 & \dots & (x_2^M - m_2)(x_1^1 - m_1) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ (x_N^1 - m_N)(x_1^1 - m_1) & (x_N^2 - m_N)(x_1^1 - m_1) & \dots & (x_N^M - m_N)(x_1^1 - m_1) \end{bmatrix} \quad (5)$$

Eşitlik 5'te köşegen üzerinde bulunan katsayılar varyans, diğerleri kovaryans değerleridir. Varyans diğer boyutlardan bağımsız olarak yalnızca bir boyuttaki verinin ortalama etrafındaki dağılımı hakkında bilgi vermektedir. Kovaryans ise bir değişkenin diğer değişkenlerle birlikte nasıl bir değişim gösterdiği hakkında bilgi verir ve daima iki değişken arasında hesaplanır. Değişkenlerden birinin değeri artarken diğerinin de değeri artıyor ya da biri azalırken diğeri de azalıyor ise iki değişken arasındaki kovaryans değeri pozitifdir. Değişkenlerden birinin değeri artarken diğerinin değeri azalıyor ya da birinin değeri

azalırken diğ̈erinin değ̈eri artıyorsa kovaryans değ̈eri negatif olur. Eğer değişkenler arasında belirgin bir ilişki yoksa kovaryans değ̈eri sıfır olur.

Kovaryans matrisine özdeğer-özvektör ayırıştırması Eşitlik 6 kullanılarak gerçekteşirilir.  $C$ ,  $N \times N$  boyutlu kare matrisdir.  $\lambda$  herhangi bir skaler değ̈er ve  $v$  sıfırdan farklı bir sütun vektörüdür. Eşitlik 6'yı sağlayan  $\lambda$  sayısı  $C$ 'nin özdeğerleri ve  $v$  sütun vektörü de  $\lambda$  ile ilişkili özvektörüdür. Özdeğerler büyükten küçükđe doğru sıralanacak biçimde dizildiğinde, sıralı özdeğerlere karşılık gelen  $d$  tane özvektör  $W = (w_1, \dots, w_d)$  Eşitlik 6 daki gibi bulunur.

$$Cv = \lambda v$$

(6)

Özdeğerler büyükten küçükđe doğru sıralanacak biçimde dizildiğinde, sıralı özdeğerlere karşılık gelen  $d$  tane öz vektör bir matrisin sütunlarını oluşturacak şekilde dizildiğinde en iyi izdüşümü gerçekteşiren  $W$  izdüşüm matrisi Eşitlik 7'de gösterildiği gibi elde edilir.

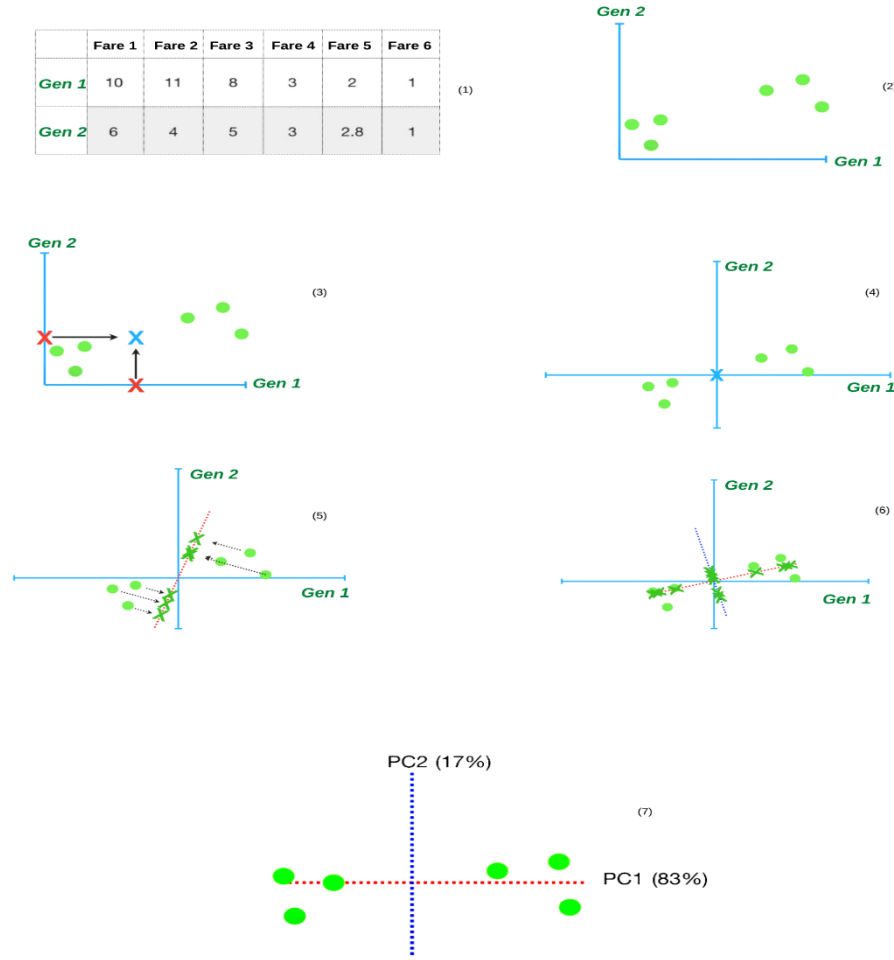
$$W = (w_1, \dots, w_d)$$

(7)

Veri setindeki öznitelikleri de özvektörlerin belirlediği uzay üzerine izdüşümü Eşitlik 8 kullanılarak hesaplanır.

$$z_i = W^T x_i, i \in \{1, \dots, M\}$$

(8)



**Şekil 1.** Küçük boyutlu bir veri kümesi (2 genin 6 farede protein ifade miktarı) üzerinde PCA aşamaları

- (1) numaralı görsel 6 farklı fareden alınan 2 adet gen ölçümünün tablosu göstermektedir.
- (2) numaralı görsel 6 farklı farenin iki boyutlu grafik üzerinde dağılımını göstermektedir. 1 , 2, 3 numaralı fare grafiğın sağ tarafında 4, 5, 6 numaralı fare grafiğın sol tarafta kümelendiğidir. Benzer fareler bir arada gruplanmıştır.
- (3) numaralı görselde grafiğın merkez noktasının iki eksende ortalamalarını alarak hesaplandığı görülmektedir.
- (4) numaralı görselde veriler grafik üzerinde ötelenerek, grafiğın merkez noktası orijine ötelenmiştir.
- (5) numaralı görselde tüm verilerin iz düşümü üzerinde olacak ve verilerin merkezine en yakın mesafeden geçecek bir çizgi çizilmiştir. Burada amaç bu çizgi her bir verinin merkezine en yakın mesafede, çizgi üzerinde verilerin izdüşümünün orijine olan uzaklığı maksimum olacak şekilde en doğru çizgiyi bulmaktır. Bu işlem sayesinde varyans maksimum yapılmaktadır.
- (6) numaralı görselde bir önceki adımda hesaplanmış en doğru çizgi çizilmiştir. Bu çizgi (kırmızı çizgi) PC1 eksenimiz olacaktır. Buna dik olan ikinci çizgi (mavi çizgi) PC2 eksenimiz olacaktır.
- (7) numaralı görselde verilerin, hesaplanan PC1 ve PC2 eksenleri ( temel bileşen 1 ve temel bileşen 2) üzerinde dağılımını görülmektedir.

**SONUÇ**

PCA metodu biyolojik verilerin kümelенmesinde etkili bir yöntemdir. Yukarıda örneklendirdiğimiz analiz sonunda 6 farklı farenin, benzer olanlarının nasıl bir arada kümelendiğini anlayabilmekteyiz. Ayrıca, PCA metodu ile biyolojik veri setindeki tüm değişkenler dahil edilerek eksen sayısı değişken sayısından daha az sayıya indirgenerek zaman ve enerji tasarrufu yapılabilmektedir.

**REFERANSLAR**

Alpaydin, Ethem (2010). Introduction to machine learning (2nd bas.). MIT Press. ss. 113-120. ISBN 978-0-262-01243-0.

A. A. Miranda, Y. A. Le Borgne, and G. Bontempi. New Routes from Minimal Approximation Error to Principal Components, Volume 27, Number 3 / June, 2008, Neural Processing Letters, Springer

Hotelling, H. (1933). Analysis of a complex of statistical variables into principal components. Journal of Educational Psychology, 24, 417–441, and 498–520.

Hotelling, H (1936). "Relations between two sets of variates". Biometrika. 28 (3/4): 321–377. doi:10.2307/2333955. JSTOR 2333955.

Leznik, M; Tofallis, C. 2005 Estimating Invariant Principal Components Using Diagonal Regression.

## **G7 ÜLKELERİNDE KAPİTALİZM VE GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ**

**Güray AKALIN**

*Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü,  
Kütahya/TÜRKİYE  
ORCID Code: 0000-0002-6647-5418*

### **ÖZET**

Sosyal barış ve istikrar, yoksulluk ve sürdürülebilir iktisadi büyüme ile doğrudan ilintili olan gelir dağılımı eşitsizliği birçok ülkenin temel ekonomik sorunlarının başında gelmektedir. Bu sorun piyasa yanlısı ekonomik sisteme sahip en gelişmiş ülkelerde dahi mevcuttur. Bu nedenle de kapitalizm ile gelir dağılımı arasındaki ilişki özellikle teorik yönden sıklıkla tartışılmaktadır. Buradan hareketle gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı G7 ülkeleri için kapitalizm ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ampirik olarak incelemektir. Bildiğimiz kadarıyla bu çalışma kapitalizm-gelir dağılımı eşitsizliği ilişkisini G7 ülkeleri için inceleyen ilk çalışmadır. Bazı tam testleri, Ortak İlişki Etkiler tahmincisi ve 1995-2015 dönemini kapsayan veriler kullanılarak elde edilen bulgular şöyledir: i) Tam testleri modelde yatay kesit bağımlılık bulunduğunu ve eğim katsayılarının heterojen olduğunu göstermektedir. ii) Kapitalizmi temsilen proxy değişken olarak kullanılan ekonomik özgürlük endeksi ve işsizlikteki artışlar gelir dağılımı eşitsizliğini temsilen kullanılan Gini katsayısını arttırmaktadır. iii) Yabancı doğrudan yatırımların gelir dağılımı üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu nedenle G7 ülkelerindeki politika yapıcılar istihdamı arttırmaya ve kapitalizmin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki bozucu etkisini ortadan kaldırmaya yönelik politikalar tasarlamalıdır. Fırsat eşitsizliğini azaltmaya, yeniden dağıtım mekanizmasını iyileştirmeye ve yatırımları arttırmaya yönelik politikalar bu politikalara örnek verilebilir.

**Anahtar Kelimeler:** Gelir Dağılımı Eşitsizliği, Kapitalizm, Ortak İlişki Etkiler Tahmincisi

### **THE NEXUS BETWEEN CAPITALISM AND INCOME INEQUALITY IN G7 COUNTRIES**

#### **ABSTRACT**

Income inequality which is directly related to social peace and stability, poverty, and sustainable economic growth, is one of the main economic problems of many countries. This problem exists even in the most developed countries, which have a market-based economic system. Therefore, the relationship between capitalism and income distribution is frequently discussed, especially theoretically. From this point of view, this study aims to empirically examine the relationship between capitalism and income inequality for G7 countries. To the best of our knowledge, this study is the first to investigate the relationship between capitalism and income inequality for G7 countries. Findings obtained using some diagnostic tests, the Common Correlated Effects estimator, and data covering the period 1995-2015 are as follows: i) Diagnostic tests show that there is cross-section dependence in the model and the slope coefficients are heterogeneous. ii) An increase in the economic freedom index, which is used as a proxy for capitalism, and in unemployment enhance the Gini coefficient used as the indicator of income inequality. iii) The impact of foreign direct investments on income distribution is not statistically significant. Therefore, policymakers in the G7 countries should design policies to increase employment and eliminate the increasing effect of capitalism on income inequality. Policies aimed at reducing inequality of opportunity, improving the redistribution mechanism, and increasing investments can be given as examples of these policies.

**Keywords:** Income Inequality, Capitalism, Common Correlated Effects Estimator

## **HAMİLELİK YOGASINA GENEL BİR BAKIŞ: YOGA-EBELİK İLİŞKİSİ**

**Arş. Gör. Dr. Funda ÇİTİL CANBAY**

*Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum/Türkiye*  
ORCID Code: 0000-0001-7520-4735

### **ÖZET**

**Amaç:** Bu derleme çalışması mevcut literatüre dayanarak hamilelik yogası ve yoga ile ebelik arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapıldı.

**Giriş:** Hamilelik, kadınların en önemli yaşam olaylarından biridir. Kadınların bu dönemde fiziksel, duygusal gibi yönlerden desteklenmesi önemlidir. Hamilelikte egzersiz gebeleri fiziksel, duygusal gibi açılardan desteklemektedir. Kadın sağlığında önemli rolü olan ebeler, hamilelik döneminde etkin görevler üstlenmektedir.

**Yöntem:** Hamilelik yogasının etkileri ve ebelerin sorumlulukları hakkında literatür bilgileri elde etmek için, “Cochrane Library, “PubMed, ve Google Akademik” kullanarak 31 Mayıs 2021 ve 31 Ağustos 2021 tarihine kadar kapsamlı bir literatür taraması yaptık.

**Bulgular:** Egzersiz konusunda son yıllarda ebeler yetkinlik sahibi olmaya başlamıştır. Hamilelik döneminde tercih edilen ve güvenli bir yöntem olan yoga son zamanlarda ebelerin, gebelere önerdiği ve uygulatıcı olarak yaptırdığı bir egzersizdir. Yoga; bedeni, zihni, ruhu eğitmekle birlikte kişinin kendini tanımasını sağlayan eski bir kişisel gelişim yöntemidir. Güvenli bir egzersiz olan yoganın hamilelikte kullanımı son yıllarda artmıştır. Hamilelik yogasının yetişkinlerde stres, anksiyete, depresyon, hipertansiyon ve diyabet gibi kronik hastalıklara fayda sağlaması popülaritesini arttırmaktadır.

**Sonuç ve Öneriler:** Literatür incelendiğinde hamilelik yogasının fiziksel ve duygusal yakınmaları azalttığı görülmüştür. Kadın sağlığında rol alan ebelerin yoga hakkında bilgi sahibi olmaları ve yoga konusunda yetkinlik kazanarak uygulatıcı olmaları önerilebilir.

**Anahtar Kelimeler:** Ebelik, Egzersiz, Hamilelik, Yoga, Hamilelik Yogası

## **AN OVERVIEW OF PREGNANCY YOGA: THE RELATIONSHIP OF YOGA-MIDWIFERY**

### **ABSTRACT**

**Aim:** This review study was conducted to examine pregnancy yoga and the relationship between yoga and midwifery based on the available literature.

**Introduction:** Pregnancy is one of the most important life events of women. During this period, it is important to support women physically and emotionally. Exercise during pregnancy supports pregnant women physically and emotionally. Midwives, who have an important role in women's health, undertake active tasks during pregnancy.

**Method:** An extensive literature search was conducted using PubMed, Cochrane Library and Google Scholar between May 31 and August 31, 2021 to get literature information on the effects of pregnancy yoga and the responsibilities of midwives.

**Results:** In recent years, midwives have started to gain competence in exercise. Yoga, which is a preferred and safe method during pregnancy, is an exercise that midwives have recently recommended to pregnant women and have them do as practitioners. Yoga is an ancient method of personal development that trains the body, mind and spirit, as well as enables the person to know oneself. The use of yoga, which is a safe exercise, during pregnancy has increased in recent years. Pregnancy yoga is gaining popularity as it benefits adults for chronic diseases such as stress, anxiety, depression, hypertension, and diabetes.

**Conclusion and Suggestions:** When the literature was examined, it was seen that pregnancy yoga reduced physical and emotional complaints. It can be suggested that midwives who play a role in women's health should have knowledge about yoga and become practitioners by gaining competence in yoga.

**Keywords:** Midwifery, Exercise, Pregnancy, Yoga, Pregnancy Yoga

## **GİRİŞ**

Hamilelik, fiziksel ve psikolojik değişiklikleri beraberinde getiren bir dönemdir. Gebeliğin sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılması için gebenin fiziksel, duygusal ve zihinsel rahatsızlıklara karşı desteklenmesi gerekmektedir. Hamilelik yogası gebenin yaşadığı olağan fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkları azaltmada ya da iyileştirmede tercih edilebilmektedir (Akarsu ve Ratfisch, 2019). Yoga, Sanskritçe’de “Yug” kökünden gelir ve “birleşmek, birlik” anlamındadır. Yoga bir felsefe sistemi olup; 5000 yıldan uzun bir süredir kullanılmaktadır. M.Ö. 2000 yıllarından kalan Hindu kutsal yazıtlarında, ilahilerle birlikte yogaya yer verildiği görülmüştür. Genellikle yoga fiziksel ve zihinsel bir egzersiz yöntemidir (Akarsu ve Ratfisch, 2018). Tüm dünyada kullanılan yoga; fiziksel hareketlerin, nefes egzersizlerinin ve meditasyonun birleşmesinden oluşur. Yoganın temel ilkeleri sekiz basamaktan oluşur. Bunlar; yama, niyama, asana, pranayama, pratyahara, dharna, dhyana ve samadhidir (Nagendra ve ark. 2014; Akarsu ve Ratfisch, 2018). Yoga egzersizleri hamilelikte vücudun ihtiyaçlarına göre ayarlanır. Hareketsiz yaşam tarzına sahip gebeler, gebelere özel hazırlanmış yoga sınıflarına katılabilirler. Riskli gebeliği olanlar ve aktif yaşam tarzını benimsemiş gebeler ise modifikasyonla yogayı sürdürebilir (Akarsu ve Ratfisch, 2018). Gebeliğin ilk haftalarında birçok olağan rahatsızlık söz konusudur. İlk haftalarda amaç, yogayı yaptırmak değil, yoga hakkında bilgiler vermek ve yogaya ilişkin olumlu bir tutum kazandırmaktır. İlk haftalarda pelvik bölgeyi zorlayan ya da geren egzersizlerden uzak durulmalıdır. İlk haftalarda yoga seansları 45 dakika sürebilir (Akarsu ve Ratfisch, 2018). Gebeliğin ikinci trimesterinde gebeler kendilerini daha rahat hissedebilir. Bu dönemde karın bölgesine baskı yapmamak önemlidir. Bu dönemde yoga seansları 60 dakika sürebilir (Akarsu ve Ratfisch, 2018).

Gebeliğin son haftalarında yoga uygulamalarının temelinde, kadını doğum sürecine hazırlamak vardır. Bu dönemde omurgayı dik tutacak egzersizlere önem verilmeli, mümkün olduğunca kan dolaşımı rahatlatılmalıdır. Bu dönemde yoga seansları 40 dakika sürebilir (Akarsu ve Ratfisch, 2018). Uluslararası nitelikte gerçekleştirilen çalışmalarda yoganın gebelikte ve doğum sonuçlarına olumlu etki sağladığı kanıtlanmış olup, kadınların konfor ve ruhsal iyilik halini yükselttiği anlaşılmıştır (Chuntharapat ve ark, 2008; Van der Riet ve ark, 2020).

### **Hamilelik Yogasında Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar**

Hamilelik yogasında egzersizler gebenin ihtiyaçlarına ve durumuna göre belirlenmelidir. Hamilelik yogasında dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıda sıralandığı gibidir (Nagendra ve ark. 2014; Akarsu ve Ratfisch, 2018).

Egzersizler bedene rahatsızlık, acı vermemelidir.

Gebeler, egzersizlerde çok aç veya tok olmamalıdır.

Yoga yapan gebeler rahat ve bol giysiler tercih etmelidir.

Bedenin iki tarafı eşit olarak çalışmalıdır.

Önce sağ sonra sol tarafın çalışması sindirimi rahatlatacaktır.

Omurga döndürülürken karnın sıkışmamasına özen gösterilmelidir.

Omurganın üst kısımlarını döndürmeye odaklanılmalıdır.

Nefes düzenine dikkat edilmelidir.

Fetusun oksijen ihtiyacı nedeniyle gebeler nefeslerini egzersizler sırasında tutmamalıdır.

Nefes burundan alınıp verilmelidir.

Hemoroid, tromboz, varis gibi rahatsızlıkları olanlar bacaklarını kıvrırmamalı, çömelmemeli ve öne doğru eğilmemelidir.

Pelvik bölgede eklem ağrısı şikayeti yaşayan kadınlar bacaklarda aşırı germe açma hareketleri yapmamalıdır.

Öne doğru eğilişlerde esneme kalçalardan itibaren yapılmalıdır.

Son haftalarda sırt üstü duruşlardan kaçınılmalıdır.  
Hipertansiyonu olan gebeler kollarını gövdenin üstünde tutmamalıdır.  
Kanaması olan gebeler yoga yapmamalıdır.

### **Hamilelik Yogasının Yararları**

Hamilelik yogasının hamilelik, doğum ve doğum sonu dönemdeki etkileri göz ardı edilemez. Kadınlar hamilelik döneminde egzersizli faydalı olsa da yoga gibi güvenli egzersizleri çok fazla bilmemekte ve dolayısıyla tercih etmemektedir (Yurtsal ve Eroğlu, 2019). Yapılan bir çalışmada yoga uygulamalarının olumlu sonuçlarına rağmen gebe kadınların konuya ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyleri yeterli görülmemiştir (Yurtsal ve Eroğlu, 2019). Hamilelik yogası hakkında bilgi sahibi olmak ve yararlarını bilmek hem yoganın tercih edilebilirliğini sağlayacak hem de daha sağlıklı hamilelik ve doğum süreçlerini beraberinde getirecektir. Hamilelik yogasının faydaları aşağıda sıralanmıştır.

Anksiyeteyi, kaygıyı ve depresif belirtileri azaltır (Newham ve ark. 2014; Abolghasem ve ark. 2014; Bershadsky ve ark. 2014; Hamdiah ve ark. 2017; Yuluanti ve ark. 2018; Novelia ve ark. 2018).

Bel ağrısını azaltmaktadır (Kumar ve ark. 2016).

Stresi azaltır ve bağışıklığı güçlendirir (Chen ve ark. 2017; Hayasa ve Shimada 2018).

Sistolik kan basıncını düşürür, fetal kalp atım hızını artırır (Hamdiah ve ark. 2017).

Oksijen saturasyonunu artırır (Sharma ve ark. 2018).

Anne bebek bağlanmasını artırır (Akarsu ve Ratfisch, 2018).

Uyku süresini uzatır (Hayasa ve Shimada 2018).

Ağrıya tepkiyi azaltır (Kwon ve ark, 2020).

### **Hamilelik Yogası ve Ebelik**

Ebelik; bilim ve sanatı birleştiren, bilimsel ve etik değerler üzerine temellenmiş bir meslektir. Puberteden menopoza kadar kadın sağlığından sorumlu olan ebeler, koruyucu önlemler almak, doğumların sağlıklı sonlanması sağlamak, anne ve bebek ile ilgili komplikasyonları belirlemek ve gerektiğinde konsültasyon istemek, acil bakım dahil tıbbi ve diğer değerlendirmeleri yapmak, kadın, aile ve topluma antenatal dönem, ana-babalığa hazırlık, kadın sağlığı, üreme ve cinsel sağlık ve çocuk bakımı konularında danışmanlık ve eğitim yapmakla yükümlüdür (Çitil ve Kaya, 2018). Bu kapsamda hamilelik öncesinde, hamilelikte ve doğum sonu dönemde ebeler kadınlara gerekli ebelik girişimlerini yapmakla yükümlüdür.

Son zamanlarda hamilelikte egzersiz önem kazanmış ve yararları kanıtlanmaya başlanmıştır. Hamilelik döneminde tercih edilen ve güvenli olan egzersizlerden biri de “hamilelik yogası”dır. Hamilelik yogasının faydaları gebeler için gözardı edilemez. Kadın sağlığında kilit rol üstlenmiş ebeler hamilelik yogasını kullanabilir, uygulatabilir ve olumlu sonuçlar elde edebilirler. Bunun yanı sıra ebeler yoga konusunda gebelere bilgi ve danışmanlık vermelidir.

### **Sonuç ve Öneriler**

Gebelikte yoganın faydaları göz ardı edilemez. Hamilelik yogasının fiziksel ve duygusal yakınmaları azalttığı görülmüştür. Kadın sağlığında rol alan ebelerin yoga hakkında bilgi sahibi olmaları ve yoga konusunda yetkinlik kazanarak uygulayıcı olmaları önerilebilir.

## KAYNAKLAR

- Abolghasemi, S., Azizi, S., Fard, M. A., Behzadi, S., & Bakhtjo, E. (2014). The effect of yoga approaches on pregnant women anxiety. *Kuwait Chapter of Arabian Journal of Business and Management Review*, 3(11), 206-211.
- Akarsu RH, Rathfisch G. (2018). The effect of pregnancy yoga on the pregnant's psychosocial health and prenatal attachment. *IJTK*, 17(4), 732-740.
- Akarsu RH, Rathfisch G. Hamilelik Yogasının Fizyolojik ve Psikolojik Etkileri: Bir Sistemik Derleme. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 2019; 4(1):43-53.
- Akarsu RH, Rathfisch G. Sihirli bir yol: Gebelik Yogası. *Smyrna Tıp Dergisi*. 2018;57-61.
- Bershinsky, S., Trumpfeller, L., Kimble, H.B., Pipaloff, D., & Yim, I.S. (2014). The effect of prenatal Hatha yoga on affect, cortisol and depressive symptoms. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 20(2), 106-113.
- Chen, P.J., Yang, L., Chou, C.C., Li, C.C., Chang, Y.C., & Liaw, J.J. (2017). Effects of prenatal yoga on women's stress and immune function across pregnancy: A randomized controlled trial. *Complementary Therapies in Medicine*, 31, 109-117. Doi: 10.1016/j.ctim.2017.03.003.
- Chuntharapat S, Petpichetchian W, Hatthakit U. Yoga during pregnancy: effects on maternal comfort, labor pain and birth outcomes. *Complement Ther Clin Pract*. 2008;14(2):105-15. doi: 10.1016/j.ctcp.2007.12.007.
- Çitil ET, Kaya N. Premenstrual symptoms of midwifery students in terms of some variables. *J Düzce Univ Health Sci Inst*. 2018;8(3):133-141
- Hamdiah, H., Suwondo, A., Hardjanti, T. S., Soejoenoes, A., & Anwar, M. C. (2017). Effect of prenatal yoga on anxiety, blood pressure, and fetal heart rate in primigravida mothers. *Belitung Nursing Journal*, 3(3), 246-254.
- Hayase, M., & Shimada, M. (2018). Effects of maternity yoga on the autonomic nervous system during pregnancy. *Journal of Obstetrics and Gynaecology Research*, 44(10), 1887-1895.
- Kumar, P. B., Shetty, H., Biliangady, H., & Kumar, D. (2016). Efficacy of yoga on low back pain & disability in primi gravidas. *International Journal of Physiotherapy*, 3(2), 182-185.
- Kwon R, Kasper K, London S, Haas D.M., (2020). A systematic review: The effects of yoga on pregnancy. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 250, 171-177.
- Nagendra HR, Nagarathna R, Gürelman A. Hamilelik ve Yoga. İstanbul: Purnam Yayınları; 2014.
- Newham, J.J., Wittkowski, A., Hurley, J., Aplin, J. D., & Westwood, M. (2014). Effects of antenatal yoga on maternal anxiety and depression: A Randomized controlled trial. *Depression and Anxiety*, 31(8), 631-640.
- Novelia, S., Sitanggang, T. W., & Yulianti, A. (2018). Effects of yoga relaxation on anxiety levels among pregnant women. *Nurse Media Journal of Nursing*, 8(2), 86-95.
- Sharma, A., Sharma R., & Noheria, S. (2018). Effects of prenatal yogic exercises on psychological parameters of pregnant women during 2 nd and 3 rd trimester. *Asian Resonance*, 7(4), 248-250.
- Sharma, R., Sharma, A., & Noheria, S. (2018). Prenatal yoga and it's effect on blood O2 saturation level of pregnant women. *Remarking An Analisation*, 3(8), 112- 113.
- Van der Riet, P., Francis, L., Rees, A., (2020). Exploring the impacts of mindfulness and yoga upon childbirth outcomes and maternal health: an integrative review. *Scand J Caring Sci*, 34(3), 552-565. doi: 10.1111/scs.12762.
- Yulianti, I., Respati, S. H., & Sudiyanto, A. (2018). The effect of prenatal yoga on anxiety and depression in Kudus, Central Java. *Journal of Maternal and Child Health*, 3(2), 100-104. Doi: 10.26911/thejmch.2018.03.02.02.
- Yurtsal, Z.B., Eroğlu, V., (2019). Gebe kadınların gebelikte yoganın faydaları hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 45(3), 299-304.

**TÜRKİYE’DE POSTPARTUM DÖNEMDE GELENEKSEL İNANÇ VE KÜLTÜREL YAKLAŞIMLAR: SİSTEMATİK DERLEME**

**Arş. Gör. Dr. Funda ÇİTİL CANBAY<sup>1</sup>, Dr. Öğr. Üyesi Elif Tuğçe ÇİTİL<sup>2</sup>**

*<sup>\*1</sup>Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum/Türkiye.*

*ORCID Code: 0000-0001-7520-4735*

*<sup>2</sup>Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Kütahya/Türkiye.*

*ORCID Code: 0000-0003-2815-7010*

**ÖZET**

**Giriş ve Amaç:** Sağlık sistemi yeterli olsa bile, kültür etkisiyle sağlık problemlerini önlemek ya da çözmek için insanlar geleneksel uygulamalara yönelmektedir. Bu uygulamaların bazıları faydalıdır ancak bazıları da zararlıdır. Bu nedenle bu sistematik derlemede Türkiye’de postpartum dönemdeki geleneksel inanç ve kültürel yaklaşımları araştırmak amaçlanmıştır.

**Yöntem:** Google Akademi, Türk Medline, PubMed ve CINAHL Plus elektronik veri tabanında sistematik bir tarama yapıldı. Son on yıl içinde (Ocak 2016-Temmuz 2021) tam metnine ulaşılabilen 21 araştırma incelendi. Tarama terimlerinde; geleneksel inanç, postpartum ritüeller, kültürel uygulamalar, postnatal bakım ve doğum sonrası dönem kullanıldı. Çalışmaların kalitesi Newcastle-Ottawa Ölçeği ile değerlendirildi.

**Bulgular:** Raporlanma için PRISMA kılavuzları kullanıldı. Postpartum dönemdeki kültürel ritüeller sırasıyla çocuk bakımına katkı, annenin kültürel tecridi, dinlenme, organize destek, diyet önerileri, emzirme, plasenta, göbek kordonu, karnı sıkıca sarma ve cinsellikten kaçınma konularına odaklanmıştı. Çalışmalarda faydalı ve zararlı görülen uygulamalar hakkındaki kanıtlar kısıtlıdır. Yapılan çalışmaların kalitesi orta düzeydedir. Kültürel uygulamaların sonuçlarına yönelik sistematik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

**Sonuç ve Öneriler:** Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de postpartum dönemde kültürel ritüeller yaygın olarak uygulanmaktadır. Zararlı görülen geleneksel uygulamalar haricinde, çoğunlukla bu uygulamaların yararlı sağlık etkilerinin yanı sıra, anneliğe geçişi kolaylaştırmada faydalı olabilir. Ebeler kültürlere saygılı bir şekilde faydalı uygulamaları desteklemelidir. Ebeler zararlı uygulamalar hakkında toplumu bilinçlendirme çalışmalarında aktif olarak rol almalı, sağlık profesyonellerini multidisipliner ve ekip anlayışıyla sadece tıbbi bakım değil aynı zamanda aile olmanın zorlukları üzerine odaklanmalıdırlar.

**Anahtar Kelimeler:** Geleneksel Uygulamalar, Kültür, Postpartum Dönem, Türkiye

**TRADITIONAL BELIEF AND CULTURAL APPROACHES IN THE POSTPARTUM PERIOD IN TURKEY: A SYSTEMATIC REVIEW**

**ABSTRACT**

**Introduction and Objective:** People turn to traditional practices to prevent or solve health problems due to the influence of culture even if the health system is adequate. Some of these practices are beneficial but some are harmful. Therefore, in this systematic review, it was aimed to investigate traditional belief and cultural approaches in the postpartum period in Turkey.

**Methods:** A systematic scanning was done in the electronic databases of Google Academy, Turkish Medline, PubMed and CINAHL Plus. In the last ten years (January 2016-July 2021), 21 studies, full texts of which were available, were reviewed. The 16 studies reviewed were suitable for the research scope. Traditional beliefs, postpartum rituals, cultural practices, postnatal care and postpartum period were used in the search terms. The quality of the studies was assessed with the Newcastle-Ottawa Scale.

**Results:** PRISMA guidelines were used for reporting. Cultural rituals in the postpartum period focused on childcare contribution, mother's cultural isolation, rest, organized support, dietary advice, breastfeeding, placenta, umbilical cord, belly wrap, and sexual abstinence, respectively. Evidence on

practices deemed beneficial and harmful in studies is limited. The quality of these studies carried out was medium. Systematic research into the consequences of cultural practices was needed.

**Conclusion and Suggestions:** Cultural rituals are widely practiced in the postpartum period in Turkey just like across the world. Apart from traditional practices seen as harmful, these practices can often be beneficial in facilitating the transition to motherhood as well as the beneficial health effects of these practices. Midwives should support good practices in a way that respects cultures. Midwives should take an active role in raising public awareness about harmful practices and focus health professionals not only on medical care but also on the difficulties of being a family with a multidisciplinary and team understanding.

**Keywords:** Traditional Practices; Culture, Postpartum Periods, Turkey

## **GİRİŞ**

Türkiye'deki kültürel çeşitlilik gebelik, doğum ve postpartum uygulamalara yansımıştır (Çakır Koçak ve Sevil, 2015; Altuntuğ ve ark., 2020). Dünya genelinde düşük ve orta gelirli ülkelerde postpartum dönemde dini ve geleneksel ritüeller yaygın olarak kullanılmaktadır (Fadzil ve ark., 2016; Raman ve ark., 2016; Sharma ve ark., 2016; Withers ve ark., 2018). Türk toplumunda benzer şekilde ağırlıklı olarak postpartum dönemde farklı geleneksel ve dini ritüeller uygulanmaktadır (Altuntuğ ve ark., 2020). Bu uygulamalar zararlı olabildiği gibi (Ayaz ve Efe, 2008; Geçkil ve ark., 2009), uygulamaların bireylerin psikolojik iyilik hallerini olumlu etkilediği anlaşılmıştır (Chen ve ark., 2013; Demirel ve ark., 2018). Ayrıca bir çalışmada geleneksel uygulanan bireylerin sosyal destek algıları olumlu etkilenmiştir (Chen ve ark., 2013). Doğum sonrası kültürel uygulamalar çoğunlukla anne ve bebeğin bakımına ilişkin bazı inanışlara ve kültürel uygulamalara odaklanmıştır (Diamond-Smith ve ark., 2016; Şen, 2020).

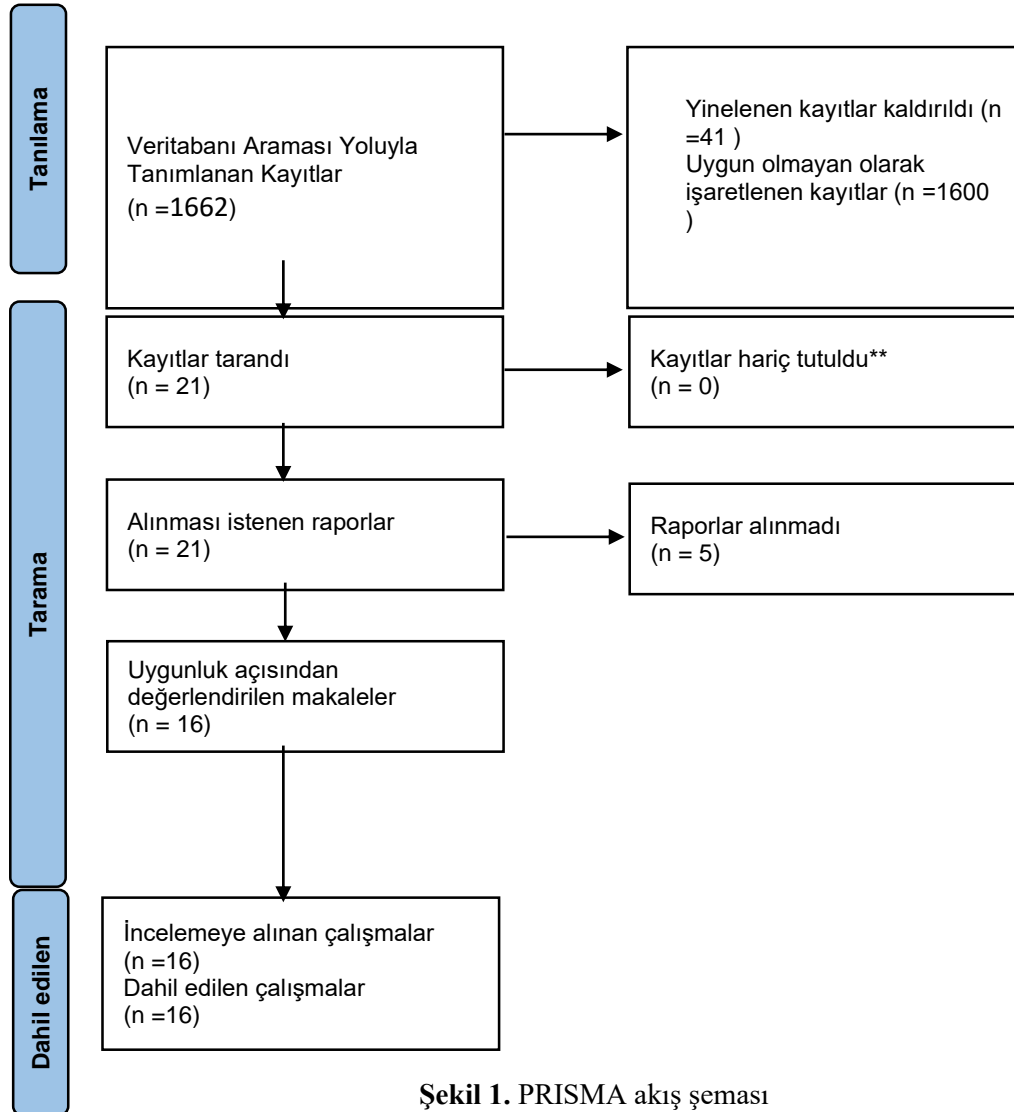
Ancak tıbbi bakım gereksinimleri sanayileşmenin etkisiyle çoğunlukla geleneksel inanç ve kültürel uygulamaların ciddiye alınmadığı görülmektedir (Ozsoy ve Katabi, 2008). Mevcut sağlık bakım uygulamaları daha çok medikaldir. Öte yandan bireyler yaşadığı ülkelerindeki sağlık sistemleri yeterli olsa bile, kendilerini güvende hissettikleri kültürel uygulamalardan el çektiler istemezler (Sudhinaraset, 2016; Withers ve ark., 2018). Bu doğrultuda çoğunlukla öngörülemez tıbbi bakım ve tedavi işlemlerinde kendilerini baskı ve stres altında hissedebilirler (Withers ve ark., 2018). Çalışmalarda kültürlere saygılı olarak geleneksel uygulamaların etkilerini araştırmayı ve faydalı uygulamaları desteklemeyi önerilmiştir (Sharma ve ark., 2016; Demirel ve ark., 2018; Withers ve ark., 2018).

Araştırılmayan ya da kontrol edilmeyen geleneksel inanç ve kültürel postpartum uygulamalarının anne, bebek ve postpartum süreç üzerine olumsuz etkileri görülebilir (Ayaz ve Efe, 2008; Fadzil ve ark., 2016; Zeyneloğlu ve ark., 2018). Sağlık profesyonelleri hizmet verdiği toplumun geleneksel inanç ve postpartum uygulamalarını tanımlayarak sağlık bakımının kalitesini arttırabilirler (Fadzil ve ark., 2016; Sudhinaraset, 2016). Bu nedenle bu araştırma, Türkiye'de doğum sonrası geleneksel ve kültürel uygulamalar hakkında gerçekleştirilmiş araştırmaların bulgularının irdelenmesi amacıyla yapıldı. Araştırmamızda iki temel soruya cevap arandı; (I) Türkiye'deki postpartum döneme yönelik geleneksel inanç ve kültürel uygulamalar konusunda irdelenen araştırmaların önemli sonuçları nasıldır ve (II) Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalara göre hangi geleneksel inanç hâkimdir ve hangi kültürel uygulamalar yapılmaktadır?

## **Gereç ve Yöntem**

Yazarlar birbirinden bağımsız olarak; doğum sonrası, postpartum dönem, anne bakımı, bebek bakımı, geleneksel, gelenekler, inançlar, uygulamalar, kültür, kültür ve Türkiye anahtar kelimelerini kullanarak çalışmalar tarandı. İrdelenen çalışmalar Google akademik, PubMed, CINAHL Plus, Embase, Türk Medline Veri tabanlarından çekildi. Veri tarama işlemleri Türkiye'deki çalışmalar irdelendiği için Türkçe ve İngilizce olarak gerçekleştirildi. Ocak 2016 ve Temmuz 2021 tarihleri arasındaki taramada

1662 sonuç bulundu. Tekrarlanan ve tam metnine ulaşılamayan çalışmalar araştırma kapsamı dışında tutuldu. Ayrıca Türkiye'deki göçmenleri kapsayan ilgili makaleler çalışma kapsamına dâhil edilmedi. Uygun makaleler, anne ve bebek bakımını kapsayan geleneksel inançlara ve uygulamalara odaklanmış olanlar çalışma kapsamına dâhil edildi. Sonraki aşamada çalışma uygunluğu bakımından tam metnine ulaşılan makaleler gözden geçirildi ve 21 nicel makale irdelendi. PRISMA kriterlerine göre sistematik derleme raporlanmıştır. Bu sistematik derlemenin veri çekme ve yöntem akışı Şekil 1'de gösterilmiştir.



Şekil 1. PRISMA akış şeması

Sistematik derlemede irdelenen çalışmaların kalitesi için Newcastle-Ottawa Ölçeği (Wells ve ark., 2014) ile ve önyargı riski için Cochrane Collaboration'ın Risk Değerlendirme Aracı (Higgins ve ark., 2011) uygulandı. Değerlendirmede çalışmaların kalitesine göre ödüllendirildiği bir "yıldız sistemi"ne dayalı düşük, orta ve yüksek kalite olarak değerlendirmektedir. Newcastle-Ottawa Ölçeği kapsamında, her çalışma ayrı ayrı değerlendirildi. Yazarlar kalite değerlendirme çalışmasını birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirdi.

### Bulgular

Bu sistematik derlemeye dahil edilen bilimsel çalışmalardaki katılımcı sayısı toplam 3972 idi. Bu sistematik derlemede ele alınan çalışmaların çoğunluğunun orta kalitede olduğu belirlenmiştir.

Çalışmalardan elde edilen verilere göre, Türkiye'nin sağlık sistemi güçlü olmasına rağmen doğum sonrası dönemde kültürel ritüel yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de postpartum süreçte, annelerin hassas ve hastalığa karşı savunmasız olarak algılanması nedeniyle, sosyal izolasyon yaygındır. Toplumdan fiziksel anlamda uzaklaştırılan anne ev içi fonksiyonlardan da el çektilmektedir. Doğum sonrası geleneksel uygulamaları anne ve bebek bakımını kapsayan uygulamalara odaklıdır. İrdelenen çalışmalarda bu uygulamaların Türkiye genelinde uygulanan uygulamalar olduğu gibi Türkiye'nin doğusu ve batısında farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Türkiye'deki geleneksel uygulamalar bölgeler arası farklılık gösterdiği gibi, aynı bölgelerdeki şehirlerde de farklılık göstermektedir. Çalışmaların çoğunluğunda "Al Basması" ve nazar korkusuna yönelik önlemler alınmıştır (Tablo 1).

**Tablo 1.** Geleneksel doğum sonrası uygulamalarda elde edilen temel sonuçlar

Yazarlar (Yıl) /Örneklem	Yöntem	Ölçüm araçları	Önemli Sonuçlar	Newcastle Skoru
Altuntuğ ve ark., (2018) (291)	Tanımlayıcı ve kesitsel çalışma	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Çoğunlukla anne sütünü artırmaya yönelik uygulamalar (%97,9)</li> <li>■ Albasma önlenmesi (%81,8)</li> <li>■ Albasmadan kurtuluş (%74,9)</li> <li>■ Postpartum kanamanın önlenmesi (%14,1)</li> </ul>	8
Demirel ve ark., (2018)/ (461)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Cinsel ilişkiden kaçınma (%97,4)</li> <li>■ Anne sütünü artırmaya yönelik uygulamalar (%93,5)</li> <li>■ Bebeği nazardan korumaya yönelik uygulamalar (%85,7)</li> <li>■ Nazarın bebek üzerindeki etkisini gidermeye yönelik uygulamalar (%76,6)</li> <li>■ Bebeği kundaklamak (%65,3)</li> <li>■ Evde yalnız bırakmamak (%56,6)</li> <li>■ Sarılığı önlemeye yönelik uygulamalar (%21,5)</li> <li>■ Sarılık tedavisi için uygulamalar (%10,6)</li> <li>■ Moniliazisli bebekler için uygulamalar (%32,1)</li> <li>■ Döküntüleri olan bebekler için uygulamalar (%39,3)</li> <li>■ Bebeği daha güzel hale getirmek için uygulamalar (%37,7)</li> </ul>	6
Zeyneloğlu ve Kısa (2018)/ (523)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Anne yastığının altına kuran, iğne, muska koymak (%48)</li> <li>■ Al basması'nı önlemek için anneyi evde yalnız bırakmamak (%45,7)</li> <li>■ Anne sütünü zenginleştirmek için tatlı yiyecekler yemek (%66,7)</li> </ul>	7

Yaman Sözbir ve Erenoğlu (2021)/ (75)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Vajinal enfeksiyonu tedavi etmek (%92.0)</li> <li>■ Kürtajı teşvik etmek (%93.3)</li> <li>■ Doğum kontrol yöntemi (%85.3)</li> </ul>	8
Okka ve ark., (2016)/ (450)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Emzirmeyi geciktirme %85,6'sı</li> <li>■ Emzirmeye başlamak için ilk ezanı beklemek (%9,7)</li> <li>■ Kırklama töreni (%72.2)</li> <li>■ Dualı su içmek veya piriñç yemek (%41.8)</li> <li>■ Bebeği tuzlamak (%40)</li> <li>■ Bebeği kundaklamak (54.9)</li> <li>■ Bebeğin yüzünü sarı bezle örtmek (%39.1)</li> </ul>	5
Vargün (2018)/ (68)	Nitel	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Anne ve bebeğin korunmasına ilişkin geleneksel uygulamalar (kırk uçurma, okunmuş su, al karşı önleme)</li> </ul>	2
Arabacı ve ark., (2016)/ (98)		Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Mevlit okutma (%59.2)</li> <li>■ Sarı yazma örtme (%36.7)</li> <li>■ Kundaklama (%48)</li> <li>■ Göbek bağı uygulamaları (%58.2)</li> </ul>	4
Ergün ve ark., (2019)/ (447)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Cinsel ilişkiden kaçınma (%40,7)</li> <li>■ Evde yalnız bırakmamak (%28.6)</li> <li>■ Kanamayı önlemek için bele yakı uygulama (%27.5)</li> <li>■ Karnına bastırmak (%27,5)</li> <li>■ Hocaya okutma (%25.7)</li> <li>■ Kiremit ısıtıp koymak (%23,9)</li> <li>■ Kırmızı tülbent bağlamak (%10.5)</li> <li>■ Bebek göbeğine zeytinyağı sürmek (%51,9)</li> <li>■ Göbek bir yere gömmek %62,4'ü</li> <li>■ Bebeğin altına höllük koymak (%42,6)</li> <li>■ Bebeği tuzlamak (%76,7)</li> <li>■ Bebeği kundaklamak (%38,7),</li> <li>■ Sarılığı önlemek için sarı örtü örtmek (%82,4)</li> <li>■ Sarılığın iyileşmesinde bebeğe sarı bez bağlamak (%70,1)</li> <li>■ Nazardan korunmada dua (%51,5)</li> </ul>	4
Gürsoy ve ark., (2020)/ (230)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Dua okuma (%25.7)</li> <li>■ Kırk gün dışarı çıkarmama (%18,2)</li> </ul>	3

			<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Nazar boncuğu takma (%11,2)</li> <li>■ Cilt ve göz bakımına yönelik (%48,8)</li> <li>■ Görüntüye yönelik (burun, iskelet, kafatası, kundaklama) (%16.3)</li> </ul>	
İnci ve ark., (2019)/ (200)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Bebeğin sarılık olmaması için önlem, (%53.5)</li> <li>■ Bebek üzerine sarı tülbent örtmek, (%67)</li> <li>■ Bebeğin tuzlanması, (%37.5)</li> <li>■ Bebeğin kırk çıkarma ritüeli ( %64.5)</li> <li>■ Kırklama (%48.6)</li> <li>■ Nazardan korumak (%61.5)</li> <li>■ Dua okuma (%54.5)</li> <li>■ Bebeği kundaklamak (%61)</li> <li>■ Bebeği güzelleştirme (%34.5)</li> <li>■ Gamzesi için bebeğin yanağını sıkmak (%55.1)</li> <li>■ Anne sütüyle bebek yüzünü temizlemek (%21.7)</li> </ul>	5
Hacıhasanoğlu Aşıl ve Bekar, (2018)/ (207)	Tanımlayıcı	Anket	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Göbek düşmesi için krem ve pudra (%2,9)</li> <li>■ Sarılık önlem alma (%39,1)</li> <li>■ Kırk çıkma gezmesi, (%22,7)</li> <li>■ Bebeği tuzlamak (%22,7)</li> <li>■ Çocuğu uyutmak için sallamak, (%48,8)</li> <li>■ Kundaklama (%58)</li> </ul>	4
Erenoğlu ve ark., (2017)/ (40)	Betimleyici Nitel	Anket formu	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Yastık altına bıçak; makas ve ekme koymak</li> <li>■ Muska takmak</li> <li>■ Kuran bulundurmak</li> <li>■ Dua etmek</li> <li>■ Yalnız kalamamak</li> <li>■ Zeytinyağı sürmek</li> <li>■ Çiğ soğan sürmek; kına sürmek</li> <li>■ Tereyağ ve süt kaymağı sürmek</li> <li>■ Maydanoz bitkisiyle hazırlanmış çeşitli içerikleri haricen kullanma</li> <li>■ Ağlayan bebeğe üç Çarşamba babasının terliği ile ağzına dokunmak</li> <li>■ Bebeği tuzlama</li> <li>■ Sarı bez örtmek</li> <li>■ Şekerli su içirmek</li> <li>■ Tuzlanmış sarımsak bağlamak(</li> <li>■ Bebeğe altın takmak(,</li> </ul>	5

				<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Tuzlanmış sarımsak bağlamak</li> <li>■ Karbonatlı su ile ağız silmek.</li> <li>■ Beyaz toprağı eleyip incelterek ve pişige sürmek</li> <li>■ Rezene, kimyon, ihlamur, anason nane gibi bitki çayları içirmek</li> <li>■ Bebeğin karnına zeytinyağı ile masaj yapmak</li> <li>■ Lapka; humus tozunu kavurup zeytinyağı ve nane ile yoğrulup bebeğin karnına koymak</li> <li>■ Ayva yaprağı kaynatılıp bebeğe suyunu içirmek</li> </ul>	
Yiğitalp ve Tanımlayıcı Gümüş (2017)/ (437)		Anket	4	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Bebeğin yüzüne sarı yazma örtmek (%11.9)</li> <li>■ Sarılık olduğunda bebeğin topuğunu jiletleyip kanını akıtmak</li> <li>■ Mavi boncuk veya nazar boncuğu taktığını (%52.6),</li> <li>■ Göbek kordonu okul, cami, hastane gibi yerlerin bahçesine gömmek (%35.7),</li> <li>■ Göbek kordonu düşünce kadar banyo yaptırmamak (%32,5)</li> <li>■ Bebeğe ilk besin şekerli su vermek (%27.5)</li> <li>■ Kolostrum vermeyen (%10.5)</li> <li>■ Pamukçuk olduğunda soda sürmek (%25.2)</li> <li>■ Bebeğin kundaklamak (%54.5)</li> <li>■ Bebeğin kırkı çıkana kadar tırnaklarını kesmeyen (%38.9)</li> <li>■ Bebeğin memelerini ovarak sütünün dışarı çıkartmak (%29.5)</li> </ul>	
Pekyiğit ve ark., (2020)/ (273)	Kesitsel, tanımlayıcı ve karşılaştırmalı araştırma	Anket	5	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Bebek tuzlamak (%11.7)</li> <li>■ Annelerin, %65,93'ü Y Kuşağı</li> <li>■ Bebeği beslemek için ezan sesi beklemek</li> <li>■ İlk sütün sağılıp atılması</li> <li>■ Bebeğe ilk şekerli su vermek</li> <li>■ Göbek bağının (cami, okul vb.) gömülmesi</li> </ul>	
Güler ve ark., (2018)/ (172)	Tanımlayıcı	Anket	3	<ul style="list-style-type: none"> <li>■ Tuzlama</li> <li>■ Nazar için dua (%76,7)</li> <li>■ Nazar boncuğu (%5,8)</li> <li>■ Bebekte sarılığı önlemek</li> </ul>	

			<ul style="list-style-type: none"><li>■ Sarı tülbent örtmek (%12,2)</li><li>■ Işığın altına tuttuğu (%7)</li><li>■ Sallamak (%53,5)</li><li>■ Ninni söylemek (%11)</li><li>■ Bebeğini kundaklamak (%0,6)</li><li>■ Kahve koymak (%2.9)</li><li>■ Bebek pudrası kullanmak (%1,2)</li><li>■ Göbeğine kazan karası sürmek (%0,6)</li></ul>	
Çakırcı Çalbayram (2017)	Nitel	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	<ul style="list-style-type: none"><li>■ Soda içirme</li><li>■ Şerbet içirme</li><li>■ Yenidoğanın başına altın bağlama</li><li>■ Yenidoğanın ağzına hurmanın verilmesi</li><li>■ Yenidoğanın alnını bant ile gerdirme</li><li>■ Yenidoğanın üst dudak iç bağının kesilmesi</li><li>■ Yenidoğanın bileğine okunmuş ip bağlama</li><li>■ Bebeklerin göbeği düştükten sonra bu bölgeye bozuk para bağlama</li><li>■ Bebeğin göbeğine sıcak kaşık değdirme</li><li>■ Bebeğin göbeğine çiğnenmiş ekmek koyma</li><li>■ Bebeğin pişik bakımında soba külü ve ateşte kavrulmuş toprak</li><li>■ Bebeğe çörek otu yağı içirme</li><li>■ Bebeğe aspirin ile sirke karışımı içirilmesi</li><li>■ Bebeğin sütüne ceviz koyma</li><li>■ Parmakta dislokasyon üzerine çiğnenmiş hamur koyulması</li><li>■ Hepatit A olan çocuğa kendi idrarını içirme</li><li>■ Yanık üzerine salça sürme</li><li>■ Yara üzerine kavrulmuş soğan koyma</li><li>■ Çocuğu şıha götürme</li><li>■ Kurşun döküp suyunu içirme</li></ul>	4

## Tartışma

Türkiye’de postpartum geleneksel inanç ve kültürel uygulamaların etkilerini tanımlamak amacıyla gerçekleştirilen sistematik derlemenin sonuçları literatür bilgileriyle tartışıldı.

Bulgularımıza göre, Türkiye’de kültüre dayalı geleneksel uygulamaların bölgeler arası farklılık gösterdiği gibi aynı bölgedeki şehirlerarası farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Uluslararası diğer

çalışmalarda Dünya'nın farklı etnik bölgelerinde de postpartum farklı geleneksel uygulamaların yaygın olduğu görölmüştür (Wong ve Fisher, 2009; Chen ve ark., 2013; Raman ve ark., 2016; Sharma ve ark., 2016; Withers ve ark., 2018). Bu uygulamalar daha çok kültürel çeşitliliği, kültürel birikimi olan ölkelerde yaygındı. Batı ölkelerinde göçmen insanların yerleştiği bölgelerde ise geleneksel postpartum uygulamalar ortaya çıkmıştı (...). Bu sonuçlara göre, kültürel çeşitliliğin postpartum uygulamaları etkilediği ve bireyler her nerede yaşıyorsa yaşasın sahip oldukları kültürlerini yeni yaşam alanına uyarlamış olabilirler.

İrdelediğimiz çalışmalarda Türkiye'deki postpartum geleneksel uygulamaların bazılarının faydalı ve bazılarının zararlı olduğu bildirilmişti (Geçkil ve ark., 2009; Yaman Sözbir ve Erenoğlu, 2021). Ancak bu uygulamaların zararlarının neler olduğu hakkında yüzeysel bilgiler verilmişti. Öte yandan çalışmalarda fiziksel açıdan ne zararı ne de faydası olmayan etkisiz uygulamaların neler olduğu hakkında bildiğimiz kadarıyla bilgiler oldukça sınırlıydı. Ayaz ve Efe (2008) çalışmasında on üç yıl önce Türkiye'de geleneksel zararlı uygulamaların belirlenmesi ve ailelerin bu zararlı alışkanlıklardan caydırılması konusunda bir öneri sunmuştu. Ancak irdelediğimiz çalışmalarda problemin belirlenmesi ve çözüm odaklı öneriler dışında herhangi bir girişim saptanmadı. Çin'de gerçekteştirilen bir çalışmada postpartum geleneksel uygulamaların kadınların depresyon düzeylerini olumlu etkilediği belirlenmiştir (Wong ve Fisher, 2009). Bu bakımdan faydalı ve zararlı geleneksel uygulamaların etkileri hakkında daha derinlemesine ve sistematik çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Ayrıca farkındalık artırıcı ve olumlu tutum geliştirici girişimsel çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Ele aldığımız çalışmalarda postpartum uygulamaların çoğunlukla kırsal alandaki geleneksel uygulamaların bir kısmı anneye yönelik, bir kısmı bebek ya da çocuk bakımına ilişkin ritüel ya da uygulamalardan oluşuyordu. Ancak hem anne, hem de bebek sağlığına yönelik gerçekteştirilen çalışmalar kısıtlıydı. Yapılan diğer uluslararası çalışmalarda daha çok kırsal alanda tamamlanan çalışmalara göre, gelir düzeyi kısıtlı ailelerin geleneksel uygulamaları yaygın olarak kullandığı tespit edilmişti (Raman ve ark., 2016; Sharma ve ark., 2016; Withers ve ark., 2018; Wong, 2009). Bir çalışmada antenatal dönemden itibaren uygulanan geleneksel uygulamaların postpartum dönemde uygulanan girişimlerin olumlu ya da olumsuz etkilerinin ciddiye alınması gerektiği anlaşılmıştı (Raman ve ark., 2016). Bu nedenle özellikle sağlık sistemlerine ulaşmada dezavantajlı ailelerin geleneksel inançlarını, korkularını ve kültürel uygulamalarını tanımlamada öncelikli olmalıdırlar.

Sonuçlarımızda Türkiye'de doğum sonrası bazı uygulamalar geçmişten bu yana hakim olan bazı korkulardan ya da inançlarda ileri geliyordu. Ele aldığımız çalışmalarda "Al Basması, Al Karısı ya da "Al Kızı" olarak bilinen korku faktörüne ilişkin alınan önlemlerden oluşuyordu. Bu korkuya ek olarak nazardan korunma inancı bireyleri doğum sonrası geleneksel uygulamalar (nazar boncuğu, yastığın altına kuran koyma, ya da dini ritüeller (mevlüt, muska, okuma, okutma vb.) uygulanmıştı (Zeyneloğlu ve Kısa, 2018). Benzer şekilde uluslararası nitelikte bazı çalışmalarda da doğaüstü güçlerden korunmak için çeşitli geleneksel etkinlikler düzenlendiği görölmüştür (Goodburn ve ark., 1995; Raman ve ark., 2016; Sharma ve ark., 2016). Bu nedenle doğum sonu dönemde ilişkin korkuların ve bu korkularla kadınların nasıl baş ettiğinin öğrenilmesi önemlidir.

Bulgularımızda yaygın olan zararlı uygulamaların çoğunlukla emzirmeyi geciktirme, bebeği tuzlama, idrar içirme ve ek besine erken geçiş uygulamalarıydı. Bu sistematik derlemede faydalı uygulamaların ise, cinselliğin geciktirilmesi, yenidoğan banyosunu geciktirmek, annenin yalnız bırakılmaması ve sosyal destek uygulamalarıydı. Yapılan çalışmadaki ortak fikir geleneksel uygulamaların, geleneksel uygulama nedenlerinin ve zararlı uygulamaları caydırmada titiz olmak gerektiği vurgulanmıştır (Çakırer Çalbayram, 2017; Altuntuğ ve ark., 2018; Demirel ve ark., 2018; Vargün, 2018). Bu bağlamda sağlık profesyonelleri kültürel uygulamaları tanımlamalı, kadınların ya da ailelerinin ihtiyaçlarını belirlemeli, kültürlere saygılı bir şekilde bireyselleştirilmiş postpartum bakım sağlamalıdır.

### **Sınırlılık**

Bu sistematik derleme 2016-2021 yılları arasında, Türkiye'deki postpartum dönemde gerçekleştirilen geleneksel ve kültürel uygulamalara ilişkin yapılan girişimsel olmayan çalışmalarla sınırlıdır. Bu sistematik derlemenin veri çekme işlemi bahsi geçen veri tabanlarıyla sınırlıdır.

### **Sonuç ve Öneriler**

Newcastle Kalite Değerlendirme Kriterleri'ne göre irdelenen çalışmaların bazıları yüksek kalitede olsa da, çalışmaların çoğunluğu orta kalitedeydi. Çocuk sahibi olmak doğal bir yaşam deneyimi olup, Türkiye'de içinde yaşanan kültürün etkisiyle geleneksel doğum sonrası bakım uygulamalarını şekillenmiştir. Farklı kültürel uygulamalar, Türkiye içindeki bölge ve şehirlerde yaşanan ortamın koşullarına göre farklılık göstermekte ve postpartum iyilik halini (anne ve bebeklerin) etkilemektedir. Genel olarak bu çalışmadan elde edilen kaniye göre, zararlı geleneksel uygulamaların tespiti ve önlenmesi, faydalı uygulamaların desteklenmesi ve etkisi olmayan uygulamalar eğer hasta ruh halini olumlu etkiliyorsa izin vermelidir. Bu bağlamda, sağlık profesyonelleri kültürün sağlık bakımına etkilerini ciddiye almalıdır ve kadınların ya da ailelerin kararlarına saygı göstermelidir. Doğum sonrası dönemde sağlık profesyonelleri postpartum dönemde farklı kültürlerdeki geleneksel uygulamaları ve inançları tanımlamak sorumlulukları arasında olmalıdır. Sağlık profesyonelleri hizmet verdiği toplumun gereksinimlerine ve kültürlere duyarlı olarak bireye özel bakım seçenekleri sunmalıdır. Doğum sonrası geleneksel uygulamaların sonuçlarının tespitinde yüksek kalitede daha fazla çalışmaya gereksinim duyulduğu anlaşılmıştır.

**Yazar katkısı:** Her iki yazar da veri tarama, veri çekme ve makalenin bölümlerinin yazımında eşit oranda sorumluluk almıştır. Makalenin nihai versiyonu hakkında iki ek görüşme yapılmış olup, makalenin son şekli konusunda fikir birliğine varılmıştır.

**Teşekkür:** Bu sistematik derlemenin teorik alt yapısının oluşturulmasında görüş aldığımız akademisyenlere teşekkür ederiz.

**Çıkar çatışması:** Bu sistematik derleme için öngörülen herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederiz.

**Fon kaynakları:** Bu çalışmanın herhangi bir aşamasında hiçbir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

### **KAYNAKLAR**

- Altuntuğ, K., Anık, Y., Ege, E., (2018). Traditional practices of mothers in the postpartum period: Evidence from Turkey. *Afr J Reprod Health*, 22(1), 94-102. doi: 10.29063/ajrh2018/v22i1.9.
- Arabacı, Z., Yıldırım, J., Dündar, B., Kadam, Z. (2016). Bebeklerde uygulanan geleneksel yöntemler. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(1), 61-86.
- Ayaz, S., Efe, S.Y., (2008). Potentially harmful traditional practices during pregnancy and postpartum. *Eur J Contracept Reprod Health Care*, 13(3), 282-288. doi: 10.1080/13625180802049427.
- Chen, H.H., Hwang, F.M., Tai, C.J., Chien, L.Y., (2013). The interrelationships among acculturation, social support, and postpartum depression symptoms among marriage-based immigrant women in Taiwan: a cohort study. *J Immigr Minor Health*, 15(1), 17-23. doi: 10.1007/s10903-012-9697-0.
- Çakır Koçak, Y, Sevil, Ü. (2015). Kadın Doğum kliniklerinde yatan hastalara kültürlerarası yaklaşım. *Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics*, 1(3), 52-61.
- Çakırer Çalbayram, N. (2017). Hemşirelerin çocuk hastalarda karşılaştıkları geleneksel uygulamalar. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 26(1), 27-31.
- Demirel, G., Egri, G., Yesildag, B., Doganer, A., (2018). Effects of traditional practices in the postpartum period on postpartum depression. *Health Care Women Int*, 39(1), 65-78. doi: 10.1080/07399332.2017.1370469.

- Diamond-Smith N, Thet MM, Khaing EE, Sudhinaraset M. Delivery and postpartum practices among new mothers in Laputta, Myanmar: intersecting traditional and modern practices and beliefs. *Cult Health Sex*. 2016;18(9):1054-66. doi: 10.1080/13691058.2016.1144792.
- Erenoğlu, R., Can, R., Tambağ, H., Akdeniz, Ş. (2017). Kırsal alandaki kadınların doğum-doğum sonu dönemle ilgili geleneksel uygulamaları: Karaksi örneği. *Folklor/Edebiyat*, 23(90), 183-217.
- Ergün, S., Kaynak, S., Karadaş, A., Çevik, C. (2019). Bir ASM bölgesindeki kadınların doğum sonu dönemde geleneksel uygulama tercihlerinin incelenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(1);37-47. doi: 10.17942/sted.411964.
- Fadzil, F., Shamsuddin, K., Wan Puteh, S.E., (2016). Traditional postpartum practices among Malaysian mothers: A review. *J Altern Complement Med*, 22(7), 503-508. doi: 10.1089/acm.2013.0469.
- Geçkil E, Sahin T, Ege E., (2009). Traditional postpartum practices of women and infants and the factors influencing such practices in South Eastern Turkey. *Midwifery*, 25(1), 62-71. doi: 10.1016/j.midw.2006.12.007.
- Goodburn EA, Gazi R, Chowdhury M., 1995. Beliefs and practices regarding delivery and postpartum maternal morbidity in rural Bangladesh. *Stud Fam Plann*, 26(1), 22-32.
- Güler, S., Avcı, S., Yiğit, F., Ortabağ, T., (2018). 0-12 aylık bebeği olan annelerin bebek bakımında başvurdukları geleneksel uygulamalar ve tutumlarının belirlenmesi. *KASHED*, 4(1), 35-50.
- Gürsoy, F., Aydoğdu, F., Aysu, B., Aral, N. (2020). Bebeklerin sağlığı ve gelişimi ile ilgili geleneksel uygulamalar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(AI), 183-193.
- Hacıhasanoğlu Aşlar, R., Bekar, P. (2018). 0-24 aylık çocuğu olan annelerin çocuk bakımına ilişkin bilgi, geleneksel inanç ve uygulamaları. *Güncel Pediatri*, 16(2), 1-18.
- İnci, R., Aslan, S., Çınar, E., Çeçen, S. (2019). Batman'da yaşayan 15-49 yaş annelerin doğum sonu dönemde bebek bakımına yönelik kültüre özgü yaklaşımları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 225-235.
- Okka, B., Durduran, Y., Değerli Kodaz, N. (2016). Traditional practices of Konya women during pregnancy, birth, the postpartum period, and newborn care. *Turk J Med Sci*, 46(2), 501-511. doi: 10.3906/sag-1504-120.
- Ozsoy, S. A., Katabi, V. (2008). A comparison of traditional practices used in pregnancy, labour and the postpartum period among women in Turkey and Iran. *Midwifery*, 24(3), 291-300. doi: 10.1016/j.midw.2006.06.008.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., et al. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. doi: 10.1136/bmj.n71
- Pekyigit, A., Yıldız, D., Eren Fidancı, B., Çalık Bağrıyanık, B., Dehmen, Ö., Koçak, T., Altıntaş, S. (2020). Annelerin bebek bakımında kullandıkları geleneksel uygulamaların kuşaklararası boyutu. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 14(3), 443-451. doi: 10.21763/tjfm.733696.
- Raman, S., Nicholls, R., Ritchie, J., Razee, H., Shafiee, S. (2016). How natural is the supernatural? Synthesis of the qualitative literature from low and middle income countries on cultural practices and traditional beliefs influencing the perinatal period. *Midwifery*, 39, 87-97. doi: 10.1016/j.midw.2016.05.005.
- Sharma, S., van Teijlingen, E., Hundley, V., Angell, C., Simkhada, P. (2016). Dirty and 40 days in the wilderness: Eliciting childbirth and postnatal cultural practices and beliefs in Nepal. *BMC Pregnancy Childbirth*, 16(1), 147. doi: 10.1186/s12884-016-0938-4.
- Sudhinaraset, M. (2016). Delivery and postpartum practices among new mothers in Laputta, Myanmar: intersecting traditional and modern practices and beliefs. *Cult Health Sex*, 18(9), 1054-1066. doi: 10.1080/13691058.2016.1144792.

- Şen, N. (2020). Postpartum psikoz belirtilerinin kültürel boyutu ile ele alınması: Albasması inancı. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 4(4), 296-308. doi.org/10.46291/ISPECIJSSHvol4iss4pp296-308.
- Vargün, B. (2018). Doğum ve doğum sonrasında anne ve bebeğin korunmasına ilişkin geleneksel uygulamalar. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 870-880.
- Wells, G., Shea, B., O'Connell, D., Peterson, J., Welch, V., Losos, M., & Tugwell, P. (2014). The Newcastle- Ottawa Scale (NOS) for assessing the quality if nonrandomized studies in meta-analyses.
- Withers, M., Kharazmi, N., Lim, E. (2018). Traditional beliefs and practices in pregnancy, childbirth and postpartum: A review of the evidence from Asian countries. *Midwifery*, 56, 158-170. doi: 10.1016/j.midw.2017.10.019.
- Wong, J., Fisher, J. (2009). The role of traditional confinement practices in determining postpartum depression in women in Chinese cultures: A systematic review of the English language evidence. *J Affect Disord*, 116(3), 161-169. doi: 10.1016/j.jad.2008.11.002.
- Yaman Sözbir, Ş., Erenoğlu, R. (2021). Harmful traditional health practices used by Syrian refugee women in Turkey. *Eur J Contracept Reprod Health Care*, 26(2), 148-154. doi: 10.1080/13625187.2020.1826427.
- Yiğitalp, G., Gümüş, F. (2017). Diyarbakır'da 15-49 yaş kadınların bebek bakımıyla ilgili geleneksel uygulamaları. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 11(3), 188-196.
- Zeyneloğlu, S., Kısa, S. (2018). Traditional practices for maternal and newborn care among Turkish postpartum women. *Appl Nurs Res*, 39: 148-153. doi: 10.1016/j.apnr.2017.11.018.

**GREEN MARKETING: A COMPETITIVE EDGE IN BUSINESS**

**Abdal Ahmed**

*Research Scholar, School of Management & Commerce Studies, Shri.Guru Ram Rai University,  
Dehradun, Uttarakhand-India. M.No.*

**Dr. Suman Vij**

*Associate Professor, School of Management & Commerce Studies, Shri.Guru Ram Rai University,  
Dehradun, Uttarakhand-India. M.No.*

**Sumera Qureshi**

*Research Scholar, Department of law, H.N.B.G(Central)University, B.G.R Campus Pauri,  
Uttarakhand India. M.No.*

**Shama Nargis**

*Deputy Director Law, Competition Commission of India, Delhi-India. M.No.*

**ABSTRACT**

Green marketing is a process which has gained its presence in the present business scenario. This concept of marketing had created an edge in competition in the market and added an advantage to the business in the shape of dual competitive advantage i.e. earning profits as well as performing Corporate Social Responsibility towards society. Research and development in green marketing has opened the doors of competitive advantages in business as organizations are opting for green resources, green operations & production management, green packaging and green publicity to interact with green consumers. Use of green processes by organizations in business has already shown the increase in the rate of targeted consumers who are really concerned about the environment and its sustainability.

It focuses on reducing costs and increasing efficiency through environmental activities, thereby building a competitive advantage based on low cost and effectiveness of the product. The company seeks for green marketing as the opportunity to build innovative products and technologies that meet customer needs, which gives it a competitive advantage also.

The paper is based on the secondary data collection through different sources and their analysis, which include online/offline research papers by different researchers, chapters, journals, conference proceedings, congress proceedings, text books available and other digitally available data is analyzed for application of green marketing and its competitive advantages in business scenarios.

**Keywords:** Green Marketing, Competitive Advantage, Indian companies who adopted green marketing as opportunity.

**INTRODUCTION**

Green marketing activities are one of the innovative and fruitful ways of doing business. It has already been proven that if organizations uplift their manufacturing level keeping in view of consumers and environment, consumers also look into the product and procure them again and again. The concept of green marketing has undergone tremendous transformation as business strategies since its first appearance in the 1980's. Organizations have realized the importance of eco-friendly as a means of gaining competitive advantages over the other organizations. In recent years there is rapid growth in the economy which have witnessed over consumption and utilization of natural resources. It is expected that this trend of economic growth and irresponsible consumption pattern worldwide can lead to worse circumstances. As a result of all these types of circumstances organizations are opting for green processes and consumers are also looking for green consumptions.



Green marketing promotes that your company uses sustainable materials or offers energy-efficient products or that your packaging is 100 percent recyclable. These facts can appeal to consumers and also save your company money.

Going green has several other benefits for companies. These include tax credits and incentives, improved efficiency, healthier workplaces, and cost savings, for instance by printing less, turning lights off in unused rooms and refilling ink cartridges. Reusing items also reduces waste from plastic packaging.

Competitive advantage is the favorable position an organization seeks in order to be more profitable than its rivals. For example, if a company advertises a product for a price that's lower than a similar product from a competitor, that company is likely to have a competitive advantage.

### **REVIEW OF LITERATURE**

The concept of green marketing has undergone tremendous transformation as a business strategy since its first appearance in the 1980's. Business firms have realized the importance of green marketing as a means of gaining competitive advantage over rivals in the industry. Business strategy of a business is devised in response to the changing needs in the market and Green marketing has received a tremendous boost with the revival of environmental consciousness among consumers. Green marketing in fact represents a paradigm shift strategy in many business firms since it has altered the manner in which a business goes about in reaching out to the customers.

Today, the natural environment is an important arena for economy and competition. Ecological issues regarding energy, natural resources, pollution, and waste offer both competitive opportunities and constraints. They are changing the competitive landscape in several industries (Shrivastava, 2007).

In order to answer the switched demand successfully, organizations are implementing changes referring to green marketing theories and tools (Berkhout, 2012). Environmental issues became a competitive aspect for organizations. The legal requirement is answered by threshold resources. For that reason, organizations can gain competitive advantage by managing ecological variables (Shrivastava, 2007). The way environmental issues are handled by an organization can become a core competence for it.

Incorporating this concept of green, environmental care, in the organizational process was, in the origin, done without the ambition of creating growth but respecting the environment (Rodríguez-Ibeas, 2006). Nevertheless, when more organizations started implementing it, they aimed to gain competitive advantage from their competitors, claiming that their products and services were less damaging to the environment than their competitors' products and services (Peattie, 1995). According to Peattie (1995), this behaviour was more tactical than implementing real environmental oriented changes. Green marketing defines marketing activities of an organization which are associating sustainable development with business growth opportunities (Clarke-Hill, et al., 2008).



## **INDIAN COMPANIES WHO ADOPTED GREEN MARKETING AS COMPETITIVE OPPORTUNITY**

Many companies are adopting green for capturing market opportunity of green marketing some cases:

### **1. Best Green IT Project: State Bank of India: Green IT@SBI-**

SBI also entered into a green service known as "Green Channel Counter". SBI is providing many services like; paperless banking, no deposit slip, no withdrawal form, no checks, no money transactions form all these transactions are done through SBI shopping & ATM cards. By using eco and power friendly equipment in its 10,000 new ATMs, the banking giant has not only saved power costs and earned carbon credits, but also set the right example for others to follow.

### **2. Wipro Green It-**

Wipro can do for you in your quest for a sustainable tomorrow - reduce costs, reduce your carbon footprints and become more efficient - all while saving the environment.

### **3. Wipro's Green Machines (In India Only)-**

Wipro InfoTech was India's first company to launch environment friendly computer peripherals. For the Indian market, Wipro has launched a new range of desktops and laptops called Wipro Greenware. These products are RoHS (Restriction of Hazardous Substances) compliant thus reducing e-waste in the environment.

### **4. Going Green: Tata's new mantra-**

The ideal global benchmark though is 1.5. Tata Motors is setting up an eco-friendly showroom using natural building material for its flooring and energy efficient lights. Tata Motors said the project is at a preliminary stage.

The Indian Hotels Company, which runs the Taj chain, is in the process of creating eco rooms which will have energy efficient mini bars, organic bed linen and napkins made from recycled paper. But there won't be any carpets since chemicals are used to clean those. And when it comes to illumination, the rooms will have CFLs or LEDs. About 5% of the total rooms at a Taj hotel would sport a chic eco-room design. One of the most interesting innovations has come in the form of a biogas-based power plant at Taj Green Cove in Kovalam, which uses the waste generated at the hotel to meet its cooking requirements. Another eco-friendly consumer product that is in the works is Indica EV, an electric car that will run on polymer lithium ion batteries. Tata Motors plans to introduce the Indica EV in select European markets this year.

## **CONCLUSION**

Competitive advantage is about choosing the right strategy for an organization, in order to provide superior benefits than competitors to customers. Green marketing regards the activities that recognize environmental stewardship as a business development responsibility and business growth opportunity. This differentiation generates competitive, sustainable, advantage. Green marketing brings differential elements enabling the two organizations to have a competitive advantage. Competitive advantage gives a business firm superiority over its rivals so that it can earn profits consistently. Business firms use diverse strategies to gain competitive advantage over rivals ranging from low cost, differentiation, focus strategy etc. The type of strategy to be used in the business world has aroused much interest and it can be surmised the strategy too is responsive towards the consumer needs.

## REFERENCES

- I. Asha'Ari, M.J.; Daud, S. The effect of green growth strategy on corporate sustainability performance. *Adv. Sci. Lett.* 2017, 23, 8668–8674.
- II. Ginsberg, J.M.; Bloom, P.N. Choosing the right green marketing strategy. *MIT Sloan Manag. Rev.* 2004, 46, 79–84.
- III. Esmaili, A.; Sepahvand, A.; Rostamzadeh, R.; Joksiene, I.; Antucheviciene, J. Effect of integration of green constructs and traditional constructs of brand on green purchase intention of customer. *E+M Ekon. Manag.* 2017, 20, 219–237.
- IV. Chemat, F.; Rombaut, N.; Meullemiestre, A.; Fabiano-Tixier, A.S.; Abert-Vian, M. Review of Green Food Processing techniques. Preservation, transformation and extraction. *Innov. Food Sci. Emerg. Technol.* 2017, 41, 357–377.
- V. Mura, L.; Orlikova, M. Social entrepreneurship and social enterprises: The case of Slovakia. In *Proceedings of the 4th International Conference on Innovation Management, Entrepreneurship and Corporate Sustainability*, Prague, Czech Republic, 26–27 May 2016; Lukes, M., Misar, J., Mares, J., Dvoulety, O., Spacek, M., Svobodova, I., Eds.; Vysoka skola ekonomicka v Praze: Prague, Czech Republic, 2016; pp. 495–505.
- VI. Papadas, K.K.; Avlonitis, G.J.; Carrigan, M. Green marketing orientation: Conceptualization, scale development and validation. *J. Bus. Res.* 2017, 80, 236–246.
- VII. Caputa, W. Social relations and environmental influence as a determinant of customer capital. *Oecon. Copernic.* 2015, 6, 109–128.
- VIII. Rypakova, M. Green Marketing as the Source of the Competitive Advantage of the Business. Ph.D. Thesis, University of Zilina, Zilina, Slovakia, 2016.
- IX. Aldenius, M.; Khan, J. Strategic use of green public procurement in the bus sector: Challenges and opportunities. *J. Clean. Prod.* 2017, 164, 250–257.
- X. Barbulescu, A. Modeling the impact of the human activity, behavior and decisions on the environment. *Marketing and green consumer. J. Environ. Manag. (Spec. Issue)* 2017, 204, 813–844.
- XI. Kirilova, E.G.; Vaklieva-Bancheva, N.G. Environmentally friendly management of dairy supply chain for designing a green products' portfolio. *J. Clean. Prod.* 2017, 167, 493–504.
- XII. Carroll, B.B. Corporate Social Responsibility—Evolution of a Definitional Construct. *Bus. Soc.* 1999, 38, 268–295.
- XIII. Musova, Z. Spoločenská zodpovednosť v marketingových aktivitách podnikov. *Ekonomicko-Manazerske Spectrum* 2016, 6, 12–23.
- XIV. Jankalova, M.; Vartiak, L. Identification of bases for evaluation of the business excellence status in relation to the CSR concept. *Int. J. Qual. Res.* 2017, 11, 315–330.
- XV. Choudri, B.S.; Baawain, M.; Al-Zeidi, K.; Al-Nofli, H.; Al-Busaidi, R.; Al-Fazari, K. Citizen perception on environmental responsibility of the corporate sector in rural areas. *Environ. Dev. Sustain.* 2017, 19, 2565–2576.

**AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA TAKDİR MARJİ  
DOKTRİNİ VE İKİNCİLLİK İLKESİ**

**Betül Sevde KIRAL<sup>1\*</sup>**

*<sup>1</sup>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans,  
Konya, Türkiye.*

*ORCID Code: 0000-0001-6902-6741*

**ÖZET**

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan "özel hayatın gizliliği", "düşünce, din ve vicdan özgürlüğü", "fikir özgürlüğü", "toplanma ve dernek kurma özgürlüğü" gibi bazı maddelerde düzenlenen hususlar bakımından Sözleşmeye üye her devletin uygulamaları farklı sosyal, kültürel ve ahlaki yapılara sahip olmaları nedeniyle değişkenlik gösterebilmektedir. Taraf devletlerin koşulları, sosyo-kültürel yapıları ve insan hakları anlayışlarının farklılık arz edebildiği böylesine bir zeminde AİHM, takdir marjı doktrinini devreye sokmaktadır. Takdir marjı taraf devletler arasında fikir ve görüş birliğinin henüz gelişmemiş olduğu konularda devletlere sözleşmede yer alan bazı haklar bakımından esneklik sağlanması anlamına gelmektedir. Söz konusu bu takdir marjı elbette ki sözleşmede yer alan her hak için geçerli olan bir kavram değildir. Takdir marjı daha çok cinsel kimlik, kürtaj, dini ve vicdani hürriyetler gibi tartışmalı ve yeknesaklık bulunmayan konularda kendini göstermektedir. Devletlere tanınan bu takdir marjı AİHM'nin ikincilliği ilkesi ile de yakından ilgilidir. AİHM'e başvuru açısından öncelikle iç hukuk yollarının tüketilmiş olmasını aramak ikincillik ilkesinin bir gereğidir. AİHM bu sayede taraf devletlerin egemenlik yetkisine karışmayarak, ihlallerin öncelikli olarak devletlerin kendi içerisinde çözülmesi gerektiğini ve kendisinin tamamlatıcı bir konumda kalacağını belirtmektedir. Şüphesiz ki bu durumun esas nedeni taraf devletlerin kendi ulusal yargı mercilerinin, toplumu uluslararası bir güç olan AİHM'e nazaran daha iyi tanıyor ve nispeten daha yerinde kararlar verebilecek oluşudur. Bütün bunlar ışığında çalışmamızda öncelikle takdir marjı ve ikincillik ilkeleri tanımlanmaya çalışılmış ve ardından birtakım örnekler sunularak AİHM'nin bu konuya bakış açısı ele alınmaya çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Takdir Marjı, İkincillik İlkesi.

**THE MARGIN DOCTRINE AND THE PRINCIPLE OF SECONDARY IN THE LIGHT OF  
THE DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

**ABSTRACT**

The practices of each member state of the European Convention on Human Rights are different in terms of the issues regulated in some articles such as "privacy of private life", "freedom of thought, religion and conscience", "freedom of thought", "freedom of assembly and association". and may vary due to their moral structures. In such a ground where the conditions, socio-cultural structures and understandings of human rights of the parties may differ, the ECtHR puts the doctrine of margin of appreciation into play. The margin of appreciation means providing flexibility to the states in terms of some of the rights included in the convention on issues where consensus and consensus among the states has not yet developed. Of course, this margin of appreciation is not a concept that applies to every right in the contract. The margin of appreciation is more evident in controversial and non-uniform issues such as sexual identity, abortion, religious and conscientious freedoms. This margin of appreciation granted to states is closely related to the principle of subordination of the Court. In terms of application to the Court, it is a requirement of the principle of subsidiarity to seek exhaustion of domestic remedies first. In this way, the Court states that the violations should be resolved primarily within the states themselves, and that it will remain in a complementary position by not interfering with the sovereign authority of the states parties. Undoubtedly, the main reason for this situation is that the national judicial authorities of the parties know the society better than the Court, which is an international power, and can make relatively more appropriate decisions. In the light of all these, in our study, first of all, the principles of margin of appreciation and subordination were tried to be defined, and then some examples were presented and the perspective of the Court on this issue was tried to be discussed.

**Keywords:** European Court of Human Rights, Margin of Appreciation, Subsidiarity Principle.

## **ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ BAĞLAMINDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI**

**Betül Sevde KIRAL<sup>1\*</sup>**

*<sup>1</sup>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans,  
Konya, Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0001-6902-6741*

### **ÖZET**

Özel hayatın gizliliği kavramı bireyin birey olmasından ötürü sahip olduğu insan hakları kavramı içerisinde değerlendirilir. Bunlar kişinin kendisinin ve yakınlarının yaşam alanını ilgilendiren, ismi, görüntüsü, sesi ve cinsel tercihi gibi kavramları da kapsayan hayat alanlarıdır. Özel hayat kavramı içerisinde değerlendirilen belki de en önemli kavram ise kişisel verilerin korunması kavramıdır. Kişisel verilerin korunması kavramı özel hayatın gizliliği hakkı başlığı altında ele alınsa bile bağımsız olarak özel hayatın gizliliğinden daha geniş ve kapsamlı bir niteliğe sahiptir. Özel hayatın gizliliği kavramının kişisel verilerin korunması bakımından yetersiz kalması ve kişisel verilerle ilgili suçlarda korunan hukuki değerın sır olması gerekliliğinin bulunması karşısında kişisel verilerin korunmasının özel hayatın gizliliği hakkında ayrı bir hak şeklinde düzenlenmesi gerektiği kabul edilmektedir. İlerleyen teknolojik gelişmeler ile birlikte bir yandan kişilerin özel hayatlarına yönelen saldırıların bıraktığı tahrifat artarken diğer yandan da bu tür saldırıları gerçekleştirmeye elverişli yöntemler artış göstermekte ve herkes tarafından ulaşılabilir hale gelmektedir. Kişilerin temel hak ve hürriyetlerine zarar vermeksizin kişisel verilerin kaydedilip çeşitli işlemlere tabi tutulması ve aktarılması teknolojinin beraberinde getirdiği olmazsa olmaz bir durumdur. Ancak bu durumda yetkili kimselerin denetiminde yalnızca hukuki amaçlarla bu işlemler yapılmalıdır. Bu bağlamda kişisel verilerin korunması alanında yapılacak olan düzenlemelerin önemi oldukça büyüktür. Çünkü kişisel verilerin korunması, özel hayatın korunması ve verilerin işlenmesi arasında bir dengedir. Bu noktada devletlerin üzerine kişisel verilerin işlenmesi ile kişilerin özel hayatlarının gizliliği ihlallerinin gözetilmesi arasındaki dengeyi sağlamak noktasında büyük sorumluluklar düşmektedir. Bunun yanında yatay ihlal dediğimiz kişisel verilerin başka özel hukuk kişilerince ihlal edilmesinin önüne geçebilmeli ve bu konudaki gerekli iç hukuk düzenlemelerini sağlayabilmelidir. Ancak kişisel verilerin korunması alanı nispeten yeni ve geliştirilmeye muhtaç bir alandır. Çalışmamızda öncelikle kişisel veri ve özel hayat kavramlarının önemine dikkat çekilmeye çalışılmış ardından da bu konuda getirilebilecek düzenlemelerin neler olabileceği tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** İnsan Hakları, Özel Hayat, Kişisel Verilerin Korunması.

## **PROTECTION OF PERSONAL DATA WITHIN THE CONTEXT OF PRIVACY LIFE**

### **ABSTRACT**

The concept of privacy is evaluated within the concept of human rights that an individual has due to being an individual. These are the areas of life that concern the living space of the person and his/her relatives, including concepts such as name, image, voice and sexual preference. Perhaps the most important concept evaluated within the concept of private life is the concept of protection of personal data. Even if the concept of protection of personal data is handled under the title of the right to privacy, it has a wider and more comprehensive nature than the privacy of private life independently. It is accepted that the protection of personal data should be regulated as a separate right from the right to privacy in the face of the fact that the concept of privacy is insufficient in terms of the protection of personal data and the legal value protected in crimes related to personal data is required to be secret. With the advancing technological developments, on the one hand, the falsification of the attacks on the private lives of individuals increases, on the other hand, the methods suitable for carrying out such attacks increase and become accessible to everyone. It is an indispensable condition brought by technology to record personal data, subject it to various processes and transfer it without harming the fundamental rights and freedoms of individuals. However, in this case, these transactions should be carried out only for legal purposes under the supervision of authorized persons. In this context, the regulations to be made in the field of personal data protection are of great importance. Because the protection of personal data is a balance between the protection of private life and the processing of data.

At this point, states have great responsibilities in maintaining the balance between processing personal data and observing violations of privacy of individuals' private lives. In addition, it should be able to prevent the violation of personal data, which we call horizontal infringement, by other private law persons and provide the necessary domestic legal regulations in this regard. However, the field of personal data protection is a relatively new field that needs improvement. In our study, first of all, the importance of the concepts of personal data and private life was tried to be emphasized, and then what could be done about this issue was discussed.

**Keywords:** Human Rights, Private Life, Protection of Personal Data.

## **PİLATES VE KADIN SAĞLIĞI**

**Dr. Öğr. Üyesi Elif Tuğçe ÇİTİL**  
*Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi*  
*ORCID Code: 0000-0003-2815-7010*

### **ÖZET**

**Amaç:** Bu çalışma, mevcut literatüre dayanarak, pilates ve kadın sağlığı arasındaki ilişkiyi gözden geçirmek amacıyla yapılmıştır.

**Yöntem:** Çalışma, 5 veri tabanı kullanılarak yapılmış bir derleme çalışmasıdır.

**Giriş:** Dünya çapında genelde kadınlara hitap etmiş pilates; fiziksel sağlığı, psikoloji sağlığı ve motor fonksiyonları geliştiren bir egzersiz akımıdır. Bunun yanı sıra, pilates vücut kompozisyonunu iyileştirir, kas kuvvetinde artış sağlar, vücudun dengesini geliştirir, esnekliği artırır, kas iskelet sistemi yaralanmalarını azaltır. Ayrıca pilates, yaşam kalitesinin, uyku kalitesinin ve sağlık algısının iyileşmesini sağlar. Pilatesin uygulanan grup, egzersiz çeşitleri gibi değişkenlere bağlı olarak farklı çeşitleri vardır. Bunlardan kadın sağlığında en sık kullanılanları; matwork pilatesi, hamilelik pilatesi ve reformer pilatesidir. Kadınların yaşamlarının her döneminde güvenli olarak uygulayabilecekleri pilatesin kadınların psikolojik ve üreme sağlığı üzerinde olumlu etkiler sağladığı kanıtlanmıştır. Son zamanlarda popüleritesi artan pilatesin kadın sağlığına ilişkin kullanımı da artmıştır.

**Sonuç ve Öneriler:** Yapılan çalışmalarda pilatesin kadın sağlığında önemli bir yeri olduğu gözden kaçmamıştır. Kadın sağlığıyla ilgili çalışan akademisyen ve sağlık çalışanları konuya ilişkin güncel bilgileri takip etmeli ve bilgi sahibi olmalıdır. Bununla beraber sağlık çalışanları pilates konusunda eğitim alabilir ve yetkinlik sahibi olabilir.

**Anahtar Kelimeler:** Kadın Sağlığı, Pilates, Sağlık Çalışanları

## **PILATES AND WOMEN'S HEALTH**

### **ABSTRACT**

**Aim:** This study was conducted to review the relationship between pilates and women's health, based on the existing literature.

**Methods:** The study is a review study using 5 databases.

**Introduction:** Pilates, which has generally appealed to women around the world, is an exercise movement that improves physical health, psychological health and motor functions. In addition, pilates improves body composition, increases muscle strength, improves body balance, increases flexibility, and reduces musculoskeletal injuries. Additionally, pilates improves quality of life, sleep quality and health perception. There are different types of pilates depending on the variables such as the group applied and the types of exercises. The most commonly used types in women's health are matwork pilates, pregnancy pilates and reformer pilates. It has been proven that pilates, which can be applied safely by women in every period of their lives, has positive effects on women's psychological and reproductive health. The popularity of pilates, which has increased in recent times, has also increased in women's health.

**Conclusion and Suggestions:** Studies have shown that pilates has an important place in women's health. Academicians and health professionals working on women's health should follow up-to-date information on the subject and be knowledgeable. In addition, healthcare professionals can receive training and become competent in pilates.

**Keywords:** Women's Health, Pilates, Health Professionals

### **GİRİŞ**

Pilates eski bir Yunan Felsefesi olan akıl ve vücut birlikteliğine dayanır (Anderson ve Spector 2000; Lange ve ark. 2000). Başlangıçta, sadece sporcular ve dansçılar tarafından benimsenen pilates egzersizleri, son yıllarda genel spor aktivitelerinde ve rehabilitasyon programlarında da kullanılmıştır

(Latey 2002). Pilates egzersizleri, fitness pilates ve klinik pilates egzersizleri olarak iki grupta incelenebilir (Şavkın 2014). Pilates egzersizleri rastgele seçilmiş hareketlerden oluşmaz ve 7’den 70’e herkesin uygulayabileceği bir egzersiz sistemidir (Isacowitz ve Clippinger 2011).

Pilatesin kadın sağlığında önemli bir yeri olduğu göz ardı edilemez. Kadın hayatının her döneminde uygulanabilen pilatesin kadın sağlığındaki iyileştirici etkisi her geçen gün daha da belirginleşmektedir.

### **Pilatesin Temel İlkeleri**

Pilates; tüm bedenin hareketi, nefes, konsantrasyon, merkezleme, kesinlik ve uyum ilkelerini içerir (Lessen 2014). Öte yandan International Pilates Federation (IPF)’a göre pilatesin altı temel ilkesi vardır. Bunlar; solunum, konsantrasyon, merkezleme, kontrol, kesinlik ve akıcı harekettir (IPF Mat Eğitimi Kitabı 2016). Aşağıda her bir ilke kısaca açıklanmıştır.

#### **Solunum**

Pilatesin temel prensiplerinden biri olan solunum, pilates egzersizleri esnasında doğru noktalarda nefes alıp vermeye dayanır (IPF Mat Eğitimi Kitabı 2016). Pilates egzersizleri sırasında kirli havanın temiz hava ile değişimini sağlayan posterior lateral solunum yapılıdır (Karter 2004; Şavkın 2014). Bu solunum şeklinde abdomen şişirilmeden, nefes göğüs kafesinin posterio lateral kısmına doğru alınıp verilir (Kloubec ve Banks 2013).

#### **Konsantrasyon**

Pilates egzersizleri esnasında vücudun doğru duruşu bulması için yoğunlaşmaya dayanan prensiptir (IPF Mat Eğitimi Kitabı 2016). J.H. Pilates, “egzersiz yaparken hareketin doğru şekline konsantre olun, bunu yapmazsanız hareketin bütün faydalarını kaybedersiniz” demiştir (Pilates 1945). Pilates egzersizleri esnasında “vücut dizilimine konsantre olmak, doğru dizilim ve stabilizasyonu” korumak önemlidir (Isacowitz ve Clippinger 2011).

#### **Merkezleme**

Pilates egzersizlerinde ağırlık noktasını bularak, vücut dengesinin tüm vücuda eşit olarak dağılmasına odaklanan temel prensiptir (IPF Mat Eğitimi Kitabı 2016). Vücutumuzdaki kasların birden fazla görevi vardır. Omurgayı korumak ve desteklemek bu görevlerden biridir. Core (merkez) kaslarının güçlü olması, omurganın ve eklemlerin zarar görmesini önler (Brignell 2009). Düzenli yapılan pilates egzersizleri güçlü bir merkez oluşturmak için önemlidir ve bu da tüm vücudun güçlenmesini sağlar (Page 2010; Şavkın 2014). Pilates egzersizleri core kaslarının kuvvetini artırır, böylece merkezleme gelişir (Herman 2002).

#### **Kontrol**

Yapılan hareketin uygulama düzeni olarak düşünülebilir. Egzersizler esnasındaki kontrol, egzersizler yapıldıkça artar (IPF Mat Eğitimi Kitabı 2016). Pilatesin kontrol ilkesi beyin ve kas kontrolünü ifade eder. Beyin kontrolü, kasların “hangi hareketi, hangi şiddet ve sınırdaki” yapacakları anlamını taşıırken, kas kontrolü kasların, hareketi doğru şiddet ve sınırdaki yapmakla sorumlu olduklarını ifade eder (Brignell 2009). Mat egzersizlerinde kontrol ilkesi hareketin başlangıcında ve bitişinde devreye girer (Herman 2002). J.H. Pilates, “iyi postür, tüm vücut mekanizmaları kontrol altında tutulduğu zaman başarılı bir şekilde kazanılabilir” demiştir (Pilates 1945). Pilateste, hareketler yapıldıkça kontrol daha da gelişecektir (Isacowitz ve Clipper 2011).

## Kesinlik

Kesinlik ilkesi, pilatesi diğer birçok egzersiz sisteminden ayırır. Kesinlik, hareketin tam olarak uygulandığı biçim olarak tanımlanabilir (IPF Mat Eğitimi Kitabı 2016). Bu ilke, hareketin tam ve eksiksiz olarak uygulanmasını ifade eder. Kesinlik ilkesinde, hareket esnasında vücudun dizilimini ve egzersizin hedeflerini bilmek önemlidir (Isacowitz ve Clipper 2011).

## Akıcılık

Egzersiz esnasında hareketin kesilmeden, düzgün bir şekilde yapılması olarak tanımlanabilir (IPF Mat Eğitimi Kitabı 2016). Bu ilke, hareketin “düzgün, akıcı ve devamlı” olmasını ifade eder (Isacowitz ve Clippinger 2011). Egzersizler arasında dinlenme aralığı olmadan akıcı geçişler olmalıdır (Brignell 2009).

## Pilatesin Kadın Sağlığına Faydaları

Pilates genel olarak matwork egzersizleri, hamile pilatesi egzersizleri ve reformer egzersizleri olarak sınıflandırılmaktadır (IPF eğitim kitabı, 2016). Kadın hayatının her dönemine hitap edebilen bir egzersiz türü olan pilates hamilelik döneminde dahi güvenli bir egzersiz türü olarak görülmekte ve tercih edilmektedir. Pilatesin kadın sağlığına faydaları aşağıdaki gibidir.

Yaşlı kadınlarda dengeyi arttırmış ve düşme riskini azaltır (Aibar-Almazán ve ark. 2019).

Gebelikte ağrıyı azaltır (Oktaviani 2018).

Premenstruel sendrom belirtilerini azaltır (Çitil ve Kaya, 2021).

Meme kanseri, obezite, alt sırt ağrısını iyileştirir (Mazzarino ve ark, 2015).

Gebelerde bel ağrısını azaltır, yaşam ve uyku kalitesini artırır (Sönmezer ve ark. 2021).

Vücut kompozisyonunu iyileştirir (Rogers ve Gibson 2009; Çakmakçı 2011).

Kas kuvvetinde artış sağlar (Kloubec 2011; Franco ve ark. 2014).

Postürün düzelmesini sağlar (Emery ve ark. 2010).

Gövde ve pelvik tabanın, kontrol ve hareketliliğinin artmasını sağlar (Phrompaet ve ark. 2011).

Vücudun dengesini geliştirir (Johnson ve ark. 2007).

Esnekliği artırır (Kloubec 2011; Phrompaet ve ark. 2011).

Kas ve iskelet sistemi yaralanmalarını azaltır (Phrompaet ve ark. 2011).

Yaşam kalitesinin artmasını sağlar (Cruz-Ferreira ve ark. 2011; Vergili 2012; Küçükçakır ve ark. 2013; Özdemir ve Uysal 2018).

Yaşlı bireylerde uyku kalitesini ve sağlık algısını artırır (Curi ve ark. 2018).

Psikolojik durumu geliştirir (Özdemir ve Uysal, 2018).

Hipertansiyonlu hastalarda tansiyonun kontrolünü sağlar (Martins-Meneses ve ark. 2015).

Akciğer fonksiyonlarını düzenler (Franco ve ark. 2014).

## Sonuç ve Öneriler

Pilatesin kadın sağlığına çeşitli dönemlerde birçok faydasının olduğu görülse de konuya ilişkin bilgiler kısıtlıdır. Konuya ilişkin randomize kontrollü çalışmalar artırılmalıdır. Ayrıca kadın sağlığında rol alan tüm sağlık çalışanları bu konuda bilgi sahibi olmalı ve gerekli danışmanlığı verebilmelidir.

## KAYNAKLAR

Aibar-Almazán A, Martínez-Amat A, Cruz-Diaz D, Torre-Cruz M, Jiménez-García J, Zagalaz-Anula N, Perez-Herrezuelo I, Hita-Contreras F. (2019). Effects of Pilates on fall risk factors in community-

dwelling elderly women: A randomized, controlled trial. *European Journal of Sport Science*, 19(10):1386-1394.

Anderson, B.D., Spector, A. (2000). Introduction to pilates-based rehabilitation. *Orthopedic Physical Therapy Clinical North America*, 9, 395-411.

Brignell, R. (2009). *The Pilates Handbook (A Young Woman's Guide to Health and Well-Being)*. New York: Rosen Pub Group.

Cruz-Ferreira, A., Fernandes, J., Laranjo, L., Bernardo, L. M., Silva, A. (2011). Systematic Review of the Effects of Pilates Method of Exercise in Healthy People. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 92, 2071-81.

Curi, V.S., Vilaça, J., Haas, A.N., Fernandes, H.M. (2018). effects of 16-weeks of pilates on health perception and sleep quality among elderly women. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 74, 118-22.

Çakmakçı, O. (2011). The effect of 8 week pilates exercise on body composition in obese women. *Collegium Antropologicum*, 35(4), 1045-50.

Çitil ET, Kaya N. (2021). Effect of pilates exercises on premenstrual syndrome symptoms: quasi-experimental study. *Complementary Therapies in Medicine*, 57:102623.

Emery, K., De Serres, S. J., McMillan, A. Côté, J. N. (2010) The effects of a Pilates training program on arm-trunk posture and movement. *Clinical Biomechanics*, 25, 124-30.

Franco, C.B., Ribeiro, A.F., Morcillo, A.M., Zambon, M.P., Almeida, M.B., Rozov, T. (2014). Effects of pilates mat exercises on muscle strength and on pulmonary function in patients with cystic fibrosis. *Jornal Brasileiro Pneumol*, 40(5), 521-27.

Herman, E. (2002). *A Pilates Primer*. İçinde E. Herman (Ed). *Pilates For Dummies*. Canada: Wiley Publishing; 8-20.

International Pilates Federation (2015). *Mat Eğitimi Kitabı*.

Isacowitz, R. Clippinger, K. (2011). *Pilates Anatomy*. United States of America: Human Kinetics.

Johnson, E. G., Larsen, A., Ozawa, H., Wilson, C. A., Karen L., Kennedy, K. L. (2007). The effects of pilates-based exercise on dynamic balance in healthy adults. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 11, 238-42.

Karter, K. (2004). *Pilates Lite*. United States of America: Bizit Yayıncılık.

Kloubec, J., Banks, A. B. (2013). Pilates and physical education: a natural fit. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 75(4), 34-7.

Küçükçakır, N., Altan, L., Korkmaz, N. (2013). Effects of pilates exercises on pain, functional status and quality of life in women with postmenopausal osteoporosis. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 17(2), 204-11.

Lange, C., Unnithan, V., Larkam, E., Latta, P.M. (2000). Maximizing the benefits of Pilates-inspired exercise for learning functional motor skills. *Journal of Bodywork Movement Therapies*, 4, 99-108.

Latey, P. (2002). Updating the principles of the Pilates method e part 2. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 6 (2), 94-101.

Martins-Meneses, D.T., Antunes, H.K.M., Cruz de Oliveira, N.R., Medeiros, A. (2015). Mat pilates training reduced clinical and ambulatory blood pressure in hypertensive women using antihypertensive medications. *International Journal Of Cardiology*. 179, 262-68.

Mazzorino, M., Kerr, D., Wajswelher, H., Morris, M.E. (2015). pilates method for women' s health: systematic review of randomized controlled trials. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 96(12), 2231-42.

Oktaviani I. (2018). Pilates workouts can reduce pain in pregnant women. *Complementary Therapies in Clinical Practice*,31: 349-351.

Özdemir, Ö.Ç., Uysal, M.F. (2018). postmenopozal dönemde pilates egzersizlerinin yaşam kalitesi ve depresyon üzerine etkisi. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(1), 25-32.

Page, P. (2010). *Pilates Illustrated*. United States of America: Human Kinetics

Phrompaet, S., Paungmali, A., Pirunsan, U., Sitalertpisan, P. (2011). Effects of pilates training on lumbopelvic stability and flexibility. *Asian Journal of Sports Medicine*, 2(1), 16-22.

Pilates, J. H. and Miller, W. J. (1945). *Pilates' Return to Life Through Contrology*. United States of America: Presentation Dynamics

Rogers, K., Gibson, A. L. (2009). Eight-week traditional mat pilates training program effects on adult fitness characteristics. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 80(3), 569-74.

Sönmezer E, Özköslü MA, Yosmaoğlu HB. (2021). The effects of clinical pilates exercises on functional disability, pain, quality of life and lumbopelvic stabilization in pregnant women with low back pain: A randomized controlled study. *Journal of Back and Musculoskeletal Rehabilitation*, 34(1):69-76.

Şavkın, R. (2014). *Pilates Eğitiminin Vücut Kompozisyonuna Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Vergili, Ö. (2012). Sağlıklı sedanter kadınlarda kalistenik ve pilates egzersizlerinin sağlıkla ilişkili yaşam kalitesi üzerine etkileri. *KÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 14(3), 14-20.

## **HEGEMONİK ANNELİK ANLAYIŞI ÜZERİNE: ANNE OLMAYI\OLMAMAYI TERCİH ETMEK MÜMKÜN MÜ?**

**Kinem TOKDEMİR\***

\*Arş. Gör., Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (İngilizce), İstanbul, Türkiye.  
ORCID Code: 0000-0003-4149-1726

### **ÖZET**

Annelik kavramına dair norm ve değerler, kutsallaştırılan ve yüceltilen annelik anlayışına dair kalıp yargıları üretir, pekiştirir ve yeniden üretir. Toplumsal olarak anneliğe yüklenen anlamlar; onun şefkatli, fedakâr, iyi kalpli, kendini adayan, besleyen ve çocuk bakımının birincil sorumlusu olduğu yönündedir. Oysaki annelik üzerine bugünlerde gündeme gelen tartışmalar, annenin iyi olmayan yönleri ile yüzleşmemizi sağlamakla birlikte esasen anneliğin herkes için aynı anlamlar taşımadığı yönündeki gerçeği gün yüzüne çıkarır. Dolayısıyla 21. yüzyılda hegemonik anneliğin, kadınlık kimliğinin ve doğasının\doğurganlığının zorunlu bir parçası mı yoksa tercih edilebilecek bir seçenek mi olduğu\olabileceği tartışılmalıdır. Zira annelik kavramının bir norm olduğu ve yüceltildiği toplumlarda kuşkusuz ki anne olmayı reddetmek, kolay değildir. Hatta kutsallaştırılan annelik rolü, özellikle 2. Dalga Kadın Hareketi'nin ardından "*farklılıklara rağmen eşitlik*" vurgusuyla, en saygın görev olarak kadının hayatına geri dönmüştür. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı da; anne olmayı\olmamayı tercih etmenin gerekçelerini ve anneliğe dair norm ve değerlerden sapmanın sebep olduğu bedelleri, gönüllü çocuksuzluk kavramına da başvurarak incelemektir. Özgürlük problematiğinden yola çıkan bu çalışmada temel hipotez, kadının bireysel ve toplumsal yaşam içerisinde yerini ve statüsünü belirleyen annelik kavramına dair kutsallaştırılan norm ve değerleri eleştirel bir perspektiften okumaktır. Bu çerçevede anneliğe dair yüceltmeden alçaltmaya dair çeşitli görüşler ve deneyimler mevcuttur. Bir yandan örneğin bazı feministler anneliği ezilmenin bir sebebi olarak görürken diğer yandan bu fikrin karşı pozisyonunda yer alan bazı feministler, anneliğe olumlu bakmaktadır. Bu nedendir ki annelik, hâlâ tartışılması güç konulardan biri olmaya devam etmektedir. Özetle çalışmada öncelikle popüler kültürde yer alan annelik tartışmalarına örnek verilecek ve annelik kavramının nasıl da sürekli olarak yeniden üretildiği tartışılacaktır. Ardından zorunluluk ve tercih arasında bir seçim yapma özgürlüğünü ifade eden gönüllü çocuksuzluk üzerinde durulacak ve çalışma, sonuç kısmıyla sonlandırılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Annelik, Hegemonik Annelik, Gönüllü Çocuksuzluk, Tercih, Norm ve Değerler.

## **UPON THE HEGEMONIC CONCEPT OF MOTHERHOOD: IS IT POSSIBLE TO PREFER TO BE OR NOT TO BE A MOTHER?**

### **ABSTRACT**

Norms and values about the concept of motherhood produce, reinforce, and reproduce stereotypical judgments about the conception of motherhood, which is sanctified and glorified. The meanings socially attributed to motherhood are that she is compassionate, altruistic, kind-hearted, self-devoted, nurturing, and primarily responsible for childcare. However, the debate on motherhood today allows us to face the not-so-good aspects of motherhood and essentially brings to light the fact that motherhood does not have the same meaning for everyone. Therefore, in the 21st century, it should be discussed whether hegemonic motherhood is a necessary part of femininity and her nature/fertility or is it a preferable option. Because it is not easy to refuse to be a mother in communities where the concept of motherhood is a norm and is glorified. In fact, the sanctified role of motherhood has returned to women's lives as the most respected duty, especially after the 2nd Wave Women's Movement, with the emphasis on "*equality despite differences*". From this point of view, the aim of this study is to examine the reasons for choosing to be or not to be a mother, the consequences of deviation from motherhood norms and values, and the concept of voluntary childlessness. In this study, which is based on the problematic of freedom, the main hypothesis is to look at the norms and values that are sanctified regarding the concept of motherhood, which determine the place and status of women in individual and social life, from a critical perspective. In this context, there are various views and experiences regarding motherhood. For instance, while some

feminists see motherhood as a cause of oppression, some feminists who are against this idea look at motherhood in a more optimistic manner. For this reason, motherhood is still one of the issues that is hard to have a debate on. First and foremost, certain examples from the debates on motherhood in popular culture will be given and then it will be discussed how the concept of motherhood is constantly reproduced. Then, voluntary childlessness, which expresses the freedom to choose between necessity and choice, will be emphasized and the study will be concluded.

**Keywords:** Motherhood, Hegemonic Motherhood, Voluntary Childlessness, Choice, Norms and Values.

## GİRİŞ

Annelik tercih midir, zorunluluk mudur? Annelik kavramı herkes için aynı anlamı mı taşır veyahut her anne iyi midir? Bu konu -ve benzeri sorular-, bugün hala tartışılması en güç konulardan biri olmaya devam etmektedir. Popüler kültürde annelik kavramına dair tartışmalardan da anlaşılacağı gibi aslında, bu konunun ne kadar da zorlayıcı bir konu olduğu gerçeği ile karşı karşıya kalırız. Anne olmaya karar vermenin “tercih” ve “zorunluluk” boyutu bu anlamda tartışılmalıdır zira kadının doğurganlık gücünün olması, onun tek başına anne olmaya karar verebilecek yetkisi olduğu anlamına mı gelir ve anne olmamak, bir tercih olabilir mi sorularının yanıtı dahi, hegemoniktir.

*Deniz Tekin*'in (Twitter, 2 Temmuz 2021), annesinin, kendi hayatına ve özel alanına izni olmadan dâhil olmasını kabul edilemezliğini itiraf etmesiyle sosyal medyada linç edilmesi gibi. Tekin'in, “*Bir şey bana çöp gibi gözüküyorsa atabilirim, senin için önemli miydi? Umurunda değil çünkü bir hiçsin.*”, “*Yapacağın mesleği senin için belirledim. Bunun bir milim dışına çıkarsan hiçsin.*” gibi sözleri; birçoğu için şımarıklık olarak algılandı. Hiç mi sevgi görmedin; hiç mi şefkat yok annende; annen bir terörist değil; anne başımızın tacıdır; anneni bir gün kaybedersen o zaman pişman olursun çünkü o seni besledi ve büyüttü gibi sözlerle Tekin'in, annesini sorgulamasına karşı çıktı. Başka bir örnek ise *BBC News Türkçe*'nin (Instagram, 10 Eylül 2021) sosyal medya hesabından yayınlanan *Aşı karşıtlarının çocukları anlatıyor* isimli haberdir. Bu habere göre, aşı karşıtı aileler, aşı olmak isteyen çocuklarının aşı olmasına rıza göstermemektedir. Bu ebeveynlerin çocuklarını korumak adına aldıkları kararlar, çocukları üzerinde her anlamda söz hakkına sahip olmaları bağlamında tahakkümü içerir.

Berfu Yenenler'in (NTV, 12 Kasım 2019), oğlu ile paylaştığı fotoğrafta Onun uzun tırnaklarını gören takipçileri, bebeğin güvenliği açısından bir annenin tırnağının bu kadar uzun olmaması gerektiği yönünde eleştiriler yöneltti. Çünkü bu eleştirilere göre, Yenenler, olması gerektiği gibi bir anne değildi. Mehmet Ali Erbil'in (CNN TÜRK, 31 Temmuz 2021), ergenlik döneminde annesi ile olan olumsuz ilişkisi de sosyal medyada yankı uyandırdı. TV8 kanalında yayınlanan *Paylaş Benimle* programında, Erbil, üvey babası yüzünden annesinin onunla ilgilenmediğini; kendi dört evliliğini sonlandırmasında yine annesi ile olan sevgisiz ilişkisini sorumlu tuttuğunu itiraf etti. Üvey babasının onu ezmesine izin verdiği için de annemi “*asla sevemedim*” dedi. Erbil'in gözyaşları içinde yaptığı bu itiraf için annenin sevgisizliğinden ziyade üvey babanın zalimliğine odaklanıldı çünkü topluma göre, neticede annelik sevgisi kadın doğasının en temel parçasıdır.

Diğer yandan Sertab Erener'in (NTV, 8 Temmuz 2021), “*Artık çocuk doğurmamamız, çoğalmamamız gerekiyor. Biraz duralım, fareden beter olduk, onlar bile bizden daha az ürüyor olabilir*” sözleri; hem sorumluluktan kaçmak ve bencillik olarak eleştirildi hem de sosyal ve kültürel sermayesinden kaynaklı olarak üstenci bir tavır olarak algılandı ve tepki gördü. Başka bir örnek 2015 yılında vefat eden Kayahan'ın (TELE 1, 19 Ağustos 2021) kızı Beste Açar ile evlenmiş olsa da hâlâ Kayahan'ın soyadını kullanmaya devam eden İpek Açar arasındaki tartışmadır. Beste Açar, İpek Açar'ın evlenmiş olduğu

için artık eski eşinin -yani İpek Açar'ın babasının- soyadı olan "Açar" soyadını kullanmaması gerektiği açıklamasını yapmıştır. İpek Açar ise "Türkiye Cumhuriyeti'nin bana verdiği yeni kimlikte de olduğu gibi ölene kadar evladıyla aynı soyadını taşıyacağım! Ben böyle olmasını istiyorum" şeklinde bir açıklama yaparak, çocuğunun babasının soyadını kullanmaya devam edeceğini açıklamıştır. Ayşegül Yaraman'ın (2019, s.11) "soyadı alyansı" olarak kavramsallaştırdığı bu örnek ve diğer tüm bu örneklerden yola çıkılarak kültürel ve toplumsal anlamda annelik anlayışına dair hem bir yandan kırılma yaşanmakta hem de diğer yandan ataerkil sistem yeniden üretilmektedir.

Annelik kavramına dair kırılmanın yaşandığı diğer bir örnek ise Türk dizilerindeki kötü anne temsilidir. Bugüne dek kötü annenin yalnızca "üvey anne" olduğu düşünülür ve bu kalıp yargı, kötü kalpli öz annenin olabileceği gerçeğinin göz ardı edilmesine yol açtı. *Doğduğun Ev Kaderindir* (TV8, 2021), *Masumlar Apartmanı* (TRT 1, 2021) ve *Camdaki Kız* (Kanal D, 2021) dizilerindeki beklenmedik kötü anne temsilleri, egemenlik ilişkilerinin bir tezahürü iken; aynı zamanda norm ve değerlerin dönüştürülmesinde mühim bir pozisyonda yer almaktadırlar. Dolayısıyla kutsallaştırılan ve yüceltilen annelik kavramı; bu dizilerde ters yüz edilmektedir. Bu ve benzeri örneklerden anlaşılacağı üzere annelik, tartışılması her ne kadar zor konulardan biri olsa da sıklıkla gündem konusu olabilmekte ve ne olursa olsun sorgulanamaz kutsal bir konumda yer almaya devam etmektedir (Tokdemir, 8 Mart 2021). Belki de bu anneler, hiçbir zaman anne olmayı istemedi ya da anneliğe dair norm ve değerler neticesinde anne oldu\olmak zorunda kaldı. Ancak annelik ile ilgili örnek olaylar üzerine yapılan tartışmalar, ne olursa olsun annenin iyi, olumlu, fedakâr, şefkatli ve sevgi dolu yönüne dönüş sağlamakta ve yüceltilen annelik rolünün yeniden üretimine yol açmaktadır.

## **HEGEMONİK ANNELİK KAVRAMININ YENİDEN ÜRETİMİ**

Estela V. Welldon'un (2001, ss.11-15) *Anne: Melek mi, Yosma mı?: Anneliğin İdealleştirilmesi ve Alçaltılması* ve Susan Forward'ın (2021, ss.13-22) *Sevgisiz Anneler: Yetişkin Kızlar İçin İyileştirici Bir Rehber* kitaplarındaki klinik vakalara göre, anne-çocuk arasındaki ilişkilerin daima sevgi ve şefkat temelli olmadığı ve üstelik sevgisiz, kötü ve sapkın annelerin varlığının görmezden gelindiği aktarılır. Bu çerçevede kötü annelerin varlığını kabul etsek de çoğu zaman haberlerde, magazin dünyasında, dizilerde ve filmlerde hem kutsal anneliğe dair norm ve değerlerin yeniden üretildiğine şahit oluruz hem de bu norm ve değerlerin alt üst edildiği durumlar ve senaryolar ile yüzleşiriz. Peki, zorunlu olarak anne olmanın dayatılmasına bir karşı çıkış olarak, anne olmamayı tercih etmeyi nasıl kavramsallaştırabiliriz? Gönüllü çocuksuzluk kavramı, 21. yüzyılın başlarından itibaren karşımıza çıkan ve kişinin gönüllü olarak çocuk sahibi olmak istenmemesine vurgu yapar. Annelik kavramının bir norm olduğu ve yüceltildiği toplumlarda; kuşkusuz ki anne olmayı reddetmek kolay değildir. Kutsal annelik kavramı, özellikle 2. Dalga Kadın Hareketi'nin ardından "farklılıklara rağmen eşitlik" anlayışıyla, en saygın\birincil görev olarak kadın hayatına geri dönmüştür. Elisabeth Badinter (2011, ss.61-64) *Kadınlık mı? Annelik mi?* isimli kitabında kadınlık ve annelik kimliği arasındaki bu çatışmayı ve annelik içgüdüsünün yeniden gün yüzüne çıkaran kadının doğasına dönmesi gerektiği fikrini, *tersine rüzgâr* betimlemesiyle ifade etmektedir. Bu anlamda *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender* isimli kitabında annelik deneyiminden yola çıkan Nancy Chodorow (1978, s.3), anneliğin yeniden üretimini, erken dönem anne-çocuk arasındaki ilişki ile başladığını ifade eder. Böylelikle de Ona göre, kadınların yaşamları giderek daha fazla annelik rolü ile tanımlanır ve annelik, nesillerden nesillere aktarılır. Juliet Mitchell (1973, s.174) ise *Woman's Estate* isimli yapıtında, günümüzde çocukların olgunlaşmasıyla birlikte tam zamanlı anneliğe ne kadar ihtiyaç olduğunu tartışırken; öte yandan kadınların birçoğu tam zamanlı anneliği gönüllü olarak üstlenmektedir.

Yaraman (2020, s.56) ise *Cinsiyetçi İkiyüzlülük* isimli kitabında kadınların, annelik kimliğine kısırılırken; tarihin bu noktasında yine kadınlar tarafından annelik rolünün gönüllülükle bir zafer olarak

üstlenilmesini, cinsiyetçi ikiyüzlülük bağlamında ataerkinin başarılı bir rövanşı olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte, “*çocuk sayısının önemli düşüşü kadının annelik rolünün bir üstünlük gibi sunulup; onun en önemli görevinin işlevinin annelik olduğu sadece ataerkil bir söylem olarak değil; feminist bir söylem olarak da savunulabilmekte ve kabul görmektedir*” der Yaraman. Dolayısıyla Yaraman’ın (2020, s.57) da ifade ettiği üzere, 1980’li yılların ardından geç kapitalizmin tüketim politikalarını da içeren annelik kavramı; kadınlık kimliğinin “*doğal olarak*” ayrılmaz bir parçası olduğu fikrini perçinlemektedir. Hatta annelik sevgisinin, kadının sahip olduğu var sayılan annelik içgüdüsünden kaynaklandığını savunanlar; kadınların sahip oldukları doğurganlık gücünün mucize olduğundan da dem vururlar. Bu durumda kadının, doğasını inkâr etmemesi ve zamanı geldiğinde bir gün anne olmaya hazır olacağı düşünülür. Böylelikle de annelik, bir tercih olmaktan ziyade kadın bedeninin ona bağışladığı eşsiz bir güç, -rahmin gücünü-, ve bu gücün olması gerektiği gibi kullanması gerektiği görüşü bağlamında kadını, doğurganlığının sınırlarına hapseder. O halde kadın, çocuk bakımının birincil sorumlusu ise, böyle bir sorumluluğu alma konusunda hiç mi söz hakkı yoktur? Ya da başka bir deyişle kadın, anne olmaya ya da olmamaya karar verebilir mi?

### **ZORUNLULUK MU, TERCİH Mİ?: GÖNÜLLÜ ÇOCUKSUZLUK KAVRAMI**

Çocuk sahibi olmamanın bir eksiklik değil bir tercih olabileceğini ifade eden *Haber Türk* yazarı Oray Eğin’in (23 Ağustos 2021) *Çocuksuzluk Özlemi* isimli köşe yazısı, çocuk sahibi olanların tepkisiyle karşılaşmıştır. Eğin, özellikle günün belli saatlerindeki hava yolu yolculuklarının çocuksuz yapılması gerektiğini ifade eder ve sürdürür, “*Çocuk yapmamayı bir eksiklik değil, tercih olarak seçen biri olarak pozisyonum çok net: Çocuklu ailelerin çocuksuzlara çocuklarını dayatma hakları olmamalı. Hatta çocuklarını sevdirmeye zorunluluğu bile olmamalı.*” Eğin’in söz konusu çıkışı, onu destekleyenler ve linç edenler olacak biçimde toplumu ikiye bölmüştür. Diğer yandan benzeri bir açıklamayı psikolog Tunç Tatakır (Twitter, 17 Mayıs 2020) sosyal medya hesabından yapmış ve “*Çocuk evliliği kurtarmaz... Herkes çocuk sahibi olmak zorunda değil*” demiştir. Postmodernleşme ile birlikte son zamanlarda anne olmayı reddeden kadınların varlığı görünür hale gelmeye başlamıştır. Bazı kadınlar ataerkil toplumsallaşma içinde kendilerine dayatılan annelik kimliğinin kadını zorunlu olarak, eninde sonunda anne olması gerektiği fikrini reddediyorlar. Elbette ki bu karşı çıkış normdan, norm(al) olarak içselleştirilenden ciddi bir sapmaya işaretidir. Anne olmamayı tercih etmek, kuşkusuz ki neredeyse büyük bir çoğunluk için şaşkınlık uyandırıcı veyahut gerçek dışı olarak addedilmektedir. Esasen ataerkil sistemden bağımsız düşünülemez annelik kavramına dair tüm düşünceler, hâkim sınıfın söylem ve pratiklerine içkindir. Normal olandan sapan kadın böylelikle anormal ilan edilmekte ve dolayısıyla da gönüllü olarak çocuk sahibi olmak istemeyen kadınlar, bu etiketten payına düşeni almaktadırlar. Bu kadınlar sevgisiz, sorumsuz, bencil, eksik, çocuk doğuramayacak kadar beceriksiz, kısır ve çocuk düşmanı gibi sıfatlarla etiketlenirler zira öyle ya da böyle kadın; anne olmalıdır, anne olmak zorundadır. Larissa ve Burak Gacemer (HABER TÜRK, 17 Mayıs 2020) çiftine, “*Neden çocuk yapmıyorsunuz*” ve “*Çocuk yapın*” şeklindeki sözlerle, sosyal medyada yapılan eleştiriler bu çerçevede düşünülebilir. Böyle bir zorbalık karşısında Larissa, sosyal medyada “*doğuştan gelen bir rahatsızlığım var, denedik olmadı*” şeklinde bir açıklama yapmak zorunda bırakılmıştır.

Anne olmamayı tercih eden kadınlar -ve kimi zaman partnerleri- gönüllü çocuksuz olmayı çeşitli şekillerde gerekçelendirirler. *BBC News Türkçe* (Şimşek ve Yazan, 9 Aralık 2016) tarafından yapılan *100 Kadın: Çocuk sahibi olmamaya karar veren kadınlar anlatıyor* başlıklı araştırma, gönüllü olarak çocuk sahibi olmamaya karar vermenin kadınlar açısından nedenlerini/değişkenlerini aktarmaktadır. Anne olmamaya karar vermenin “yüksek sesle” söylenmesinin zorluğundan bahseden kadınlar; “*Neden çocuk sahibi olmak istemiyorsun?*”, “*Sorumluluktan mı kaçırıyorsun?*” ya da “*Korkuyor musun?*” gibi sorularla neredeyse herkes tarafından sorguya çekildiklerini ifade etmektedirler. Anneliğin yüceltildiği

ataerkil sistem içinde bu tarz baskıların karşısında durmak oldukça güçtür. Söz konusu baskıcı tutum ve davranışlar; kadınların bedel ödemesi bağlamında katlanılması zor bir durumdur.

Bedel ödeme durumunun çeşitliliği düşünüldüğünde -dışlanma, küçük görülme, eleştirilme vs.- bu konuyla ilintili olarak oldukça dikkat çekici bir kitap yayınlanmıştır. Yayınlandığı zamandan bu yana *No Kid: Çocuk Yapmamak için 40 Neden* isimli bu kitap, kutsallaştırılan annelik kavramına dair radikal ve acımasız tenkitleri nedeniyle eleştiri yağmuruna tutuldu. Nasıl olur da iki çocuk sahibi bir anne, çocuk sahibi olmamak için ardı sıra nedenler öne sürebilir? Kitabı okuyanlar çoğunlukla Maier'in anneliğini, onun annelik sevgisini veyahut çocukları ile ilişkisini sorgulamaktadırlar. Eleştiriler özetle *"Olsa olsa ancak iyi olmayan bir anne bu kadar acımasız olabilir"* fikri üzerinde birleşmektedir. Corinne Maier, bu kitabında neden çocuk yapılmaması gerektiğine dair fikirlerini kendi deneyimlerinden yola çıkarak aktarır. Maier (2013, ss.9-10), kitabının önsöz kısmında şöyle der, *"Tek çözüm, doğum kontrolü... Hayır! Sizin harika bebeklerinizin hiçbir geleceği yok çünkü gelişmiş bir ülkede doğan her çocuk tüm gezegen açısından ekolojik bir felakettir."* Giriş kısmında devam eder (2013, ss.11-18), *"Bilseydim çocuk yapmazdım."* Maier'in bu sözleri, karşıdan bakıldığında oldukça zalim ve acımasız görünmektedir. Hep birlikte Maier'in ödemiş olduğunu ifade ettiği bedellere kulak kesilelim, *"...Onlar olmasaydı, kitaplarımdan kazandığım parayla şu anda dünya turu yapıyor olacaktım. Bunun yerine, evimde oturmaya, yemek hazırlamaya, haftanın her günü saat yedide kalkmaya, saçma sapan dersleri ezberletmeye ve çamaşır makinesi çalıştırmaya mecburum."*

Maier'in ardı ardına öne sürdüğü şikâyetler, anneliğin toplumsal anlamı düşünüldüğünde itiraf edilmesi zor düşünceleri içerir. Toplumsal olarak anneliğe atfedilen anlamlar sevgi, şefkat, fedakârlık, kendinden bir şeyler veren, kutsallaştırılan anneliktir ve bu dolayısıyla da bir kadının "zamanı geldiğinde anne olması gerektiği" düşüncesi, tartışmasız kabul görmektedir. Burada üzerinde düşünülmesi gereken; annelik rolünün, her kadın için tek geçerli ve birincil görev olarak sunulmasıdır. Diğer bir nokta ise hegemonik annelik anlayışı içerisinde kadının da annelik kimliği ile ezen-ezilen ilişkileri içerisinde; ezen tarafta konumlanmasıdır. Dolayısıyla bir kadının yüksek sesle çocuk sahibi olmak istemediğini ifade etmesi, en çok da ataerkil sistem içinde sistemi pekiştiren kadınlar tarafından eleştirilir zira kadın önce annedir; sonra kadındır düşüncesi hegemoniktir. Bu nedenle Maier'i eleştirenler, çocuk sahibi olduktan sonra anneliğin zorluklarını ifade etmesi noktasında Onun kötü bir kadın\anne olduğunu düşünmektedirler. Anne olmanın ona sunduğu mutluluk ve huzurdan yoksun kalmıştır Maier.

Yaşadıklarından ve gözlemlerinden yola çıkarak, çocuk yapılmamasının gerekçelerini 40 madde ile sıralayan Maier'in listesi, çocuk sahibi olan ebeveynlerin başından geçen olay ve durumların birer anlatısıdır. Burada belki de ifade edilmesi gereken mühim konu; çocuk sahibi olmanın bir zorunluluktan ziyade bir tercih olarak kabul görülmesindeki anlayışın hâkim olması gerektiğidir. Yani kimileri çocuk sahibi olmaz; elbette ki kimileri de çocuk sahibi olmak ister ve birkaç çocuk planı yapar. Ancak Maier (2013, s.20), çocuk sahibi olmanın bir hak veya zorunluluktan ziyade bir olanak olduğu üzerinde ısrarla durur. *"Doğum, bir işkence"*, *"Ev, İş, Çocuk... Almayayım Teşekkürler!"*, *"Çocuk Çok Pahalı"*, *"Çocuk Uzmanlarını Kendinizden Uzak Tutun"* gibi tavsiyeler, şikâyetler... Kitabı okurken içinizden, *"O zaman çocuk yapmasaydın. Herkes senin gibi düşünmek zorunda değil"* diyebilirsiniz. Evet, belki de öyle. Ancak Maier'in çalışmasını değerli kılan şey, onun kutsallaştırılmış annelik kavramına getirdiği eleştiriler ve kalıp yargılara karşı cesur bir çıkış yapmış olmasıdır. Nihayetinde kitabının sonuç kısmında özgürlük problematiğine değinen Maier, *"yapmamayı tercih etmek"* düşüncesinin olumsuz karşılanmaması gerektiğini ifade eder ve anne olmanın bir tercih olabileceğini ifade eder. O halde anne olmamayı tercih etmek mümkündür ama şüphesiz ki günümüz toplumlarında bu kararın bedelleri ağır olmaktadır.

## SONUÇ

Kutsallaştırılan ve yüceltilen annelik kavramına dair norm ve değerler, hegemoniktir ve bu bağlamda tartışılması güç olmakla birlikte çeşitli açmazlara düşmektedir. Gündemde yer alan annelik tartışmaları örneklerine dönecek olursak, üçüncü çocuğunu dünyaya getirecek olan Bergüzar Korel'in (Instagram, 24 Ağustos 2021) gebeliğine yönelik gelen yorumlar karşısında “*anne olmak ya da olmamak değil mesele*” sözleri, anneliğe dair kalıp yargıların düşünülmesine olanak sağlamaktadır. Zira hegemonik annelik anlayışı neticesinde yeterince iyi anne olamayan veyahut en iyi anne olmayan kadınlar da bedel ödemektedir. Dolayısıyla bu çalışmada da yer alan gündemdeki annelik tartışmaları, anneliğin “tercih mi?” yoksa “zorunluluk mu? olduğu fikri üzerine yoğunlaşmaktadır. Doğurganlık gücü kadın bedenine özgü olsa da, ataerkil sistem içinde bu gücün kullanımı, sürdürülmesi ve reddi tümüyle kadın aittir.

Diğer yandan annelik kavramına dair norm ve değerler, anneliğin eleştirisini mümkün kılmamaktadır. İyi anne fikrine rağmen neredeyse her gün iyi olmayan anne örnekleriyle yüzleşmekteyiz. Böylelikle de kadının, gönüllü ya da gönülsüz olarak annelik rolüne kısıtlanmasını gündeme getirmektedir. Hâlbuki artık görmezden gelemeyeceğimiz bir oranda birçok kadın anne olmayı tercih etmemektedir. Ataerkil toplumsallaşma içinde böyle bir tercihi itiraf etmek -bedelleri düşünülüğünde- oldukça güçtür çünkü bir yandan postmodern feministler de “fark” vurgusuyla kadın bedeninin doğurgan, eşsiz gücünü yüceltmekte ve kadını, yeniden annelik görevini üstlenmeye göndermektedir.

Bu çerçevede 21. yüzyılda gönüllü çocuksuzluk kavramı, hegemonik anneliğe bir karşı çıkışı ifade etmektedir. *Cinsiyetçi ikiyüzlülük* kavramına referansla kadınlık kimliğinin ayrılmaz\eşsiz\doğal bir parçası olarak tanımlanan annelik kimliği yüceltilerek; annelik içgüdüleri kadın hayatına dönmüştür. Bu durumda hegemonik anneliğe bilinçli bir karşı çıkış, ödenmesi gereken bedellerin olduğu anlamına gelir ki bu durum, pek de istenilen\arzulanan bir durum değildir. Dolayısıyla bu çalışmada da şimdiye kadar yapılan değerlendirmelerde anneliğe dair norm ve değerlerin alt üst edildiği ve kırıldığı anlaşılmaktadır. Neticede gün geçtikçe, anne olmaya ya da olmamaya karar vermenin zorunluluktan ziyade tercih olması gerektiği fikri yerleşmeye başlamaktadır.

## KAYNAKLAR

Badinter E 2011. *Kadınlık mı? Annelik mi?*, A. Ekmekci (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Chodorow NJ 1978. *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

CNN TÜRK 31 Temmuz 2021. Mehmet Ali Erbil'in itirafları dikkat çekti.

<https://www.cnnturk.com/magazin/mehmet-ali-erbin-itiraflari-dikkat-cekti?page=1>

[24.08.2021].

Eğin O 23 Ağustos 2021. Çocuksuzluk özlemi. *HABERTÜRK*.  
<https://www.haberturk.com/yazarlar/oray-egin/3170619-cocuksuzluk-ozlemi> [24.08.2021].

Forward S 2021. *Sevgisiz anneler: Yetişkin kızlar için iyileştirici bir rehber*. M. Yurdakuler Uluengin (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

*HABERTÜRK* 17 Mayıs 2020. Larissa Gacemer, 'Neden çocuk yapmıyorsunuz?' sorularına isyan etti.  
<https://www.haberturk.com/larissa-gacemer-neden-cocuk-yapmiyorsunuz-sorularina-isyan-etti-2682789-magazin> [25.08.2021].

Maier C 2013. *No kid: Çocuk yapmamak için 40 neden*. Z. Canan Özatalay (çev.). İstanbul: Esenkitap.

Mitchell J 1973. *Woman's estate*. The Philips Park Press, Manchester: Penguin Books.

NTV 12 Kasım 2019. Berfu Yeneler'den tırnak eleştirilerine cevap: Psikolojik baskılarla anneleri üzmemelidir. <https://www.ntv.com.tr/yasam/berfu-yenelerden-tirnak-elestirilerine-cevap-psikolojik-baskilarla-anneleri-uz,mWZ9LkAnL0aZnV8A8kGs8g> [25.08.2021].

NTV 8 Temmuz 2021. Sertab Erener: Artık çocuk doğurmamamız gerekiyor. <https://www.ntv.com.tr/galeri/yasam/sertab-erener-artik-cocuk-dogurmamamiz-gerekliyor,hQqrLVSKJ0GxdBZcQ4m4NA> [25.08.2021].

Şimşek B, Yazan A 9 Aralık 2016, Çocuk sahibi olmamaya karar veren kadınlar anlatıyor. *BBC News Türkçe*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38258902> [9.02.2021].

TELE 1 19 Ağustos 2021. Kayahan'ın kızı ile İpek Açar arasında 'soyadı' kavgası: 'Şuursuz bir açıklama yapan şahsa son sözüm...'. <https://tele1.com.tr/kayahanin-kizi-ile-beste-acar-arasinda-soyadi-kavgasi-suursuz-bir-aciklama-yapan-sahsa-son-sozum-454015/> [6.09.2021].

Tokdemir K 9 Mayıs 2021. Kötü anneler vardır!. *Sanatatak*. <http://www.sanatatak.com/view/kotu-anneler-vardir> [12.08.2021].

Welldon EW 2001. *Anne: Melek mi, Yosma mı? Anneliğin idealleştirilmesi ve açılması*. S. Kunt Akbaş ve C. Kurultay (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Yaraman A 2019. Cinsiyetçi ikiyüzlülük bağlamında gönüllü ezilme: Simgesel şiddet. *İzmir Barosu Bülteni*, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü 25 Kasım 2019 Özel Sayısı 30, 6-14. İzmir: Yabaneri Matbaacılık.

Yaraman A 2021. *Cinsiyetçi ikiyüzlülük*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

## WHAT DOES UN 2021 CLIMATE CHANGE REPORT FORECAST FOR THE WORLD?

Mesut Şöhret<sup>1</sup>

<sup>1</sup>*Gaziantep University, Faculty of Economics and Business Administration,  
International Relations, Gaziantep, Turkey  
ORCID Code: 0000-0003-4052-9286*

### ABSTRACT

The unlimited appetite for production and consumption, which exploded with the Industrial Revolution, brought our blue planet to the point of extinction. As humans, we have disrupted the climate system. Human-induced climate change seen in every part of the world has caused abnormal weather events especially in recent years. Changes in the atmosphere, oceans, ice masses and land are closely followed by scientists. According to the highly anticipated latest UN Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) report released in August 2021, while most of these changes have reached unprecedented levels in recent years, some changes, such as sea level rise, have already reached the point of no return for centuries. The report shows that greenhouse gas emissions from human activities are responsible for about 1.1°C of warming between 1850 and 1900, and the average global temperature is expected to reach or exceed 1.5°C over the next 20 years. Furthermore, Scientists expect that 2°C of global warming will be exceeded in the 21<sup>st</sup> century. The scientists also note that the evidence for changes observed in extremes such as heat waves, heavy rainfall, droughts and tropical cyclones and attributing them to human influence is strengthening. Undoubtedly, these developments are expected to have many negative effects on the world. This study aims to focus on possible changes that may occur in the world and their consequences in the light of the data in the UN Climate Change report prepared by 234 scientists from 66 countries. In addition, the study examines possible scenarios related to climate change and examines the possibility of their realization.

**Keywords:** Climate Change, Global Warming, UN Climate Change Report, Effects of Climate Change

### INTRODUCTION

The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), which was established in 1988 by the United Nations Environment Organization (UNEP) and the World Meteorological Organization (WMO) and is a member of approximately 200 states, examines the effects of climate change on humans and nature, and focuses on combating and adapting to climate change. It aims to guide politicians on climate change with reports prepared by with the review and evaluation of 14 thousand scientific articles and 3 thousand 949 reports by 234 scientists from 66 countries, and the approval of 195 countries within the IPCC was obtained. This latest report, called as Sixth Assessment Report published by the IPCC in August 2021 and emphasizing that climate change is a human product, paints a rather frightening picture for the future of the world, with the data it reveals (**IPCC Sixth Assessment Report, 2021**).

According to the report, the “terrible consequences” of global warming are becoming more and more evident, while demonstrations and efforts to protect the climate fall short. It is noteworthy that the experts used such a precise language for the first time in the report, in which the statement It is clear that human effects cause the warming of the atmosphere, ozone layer and the earth. Earlier IPCC reports included assessments that it was “highly probable” that climate change was caused by industrial activities.

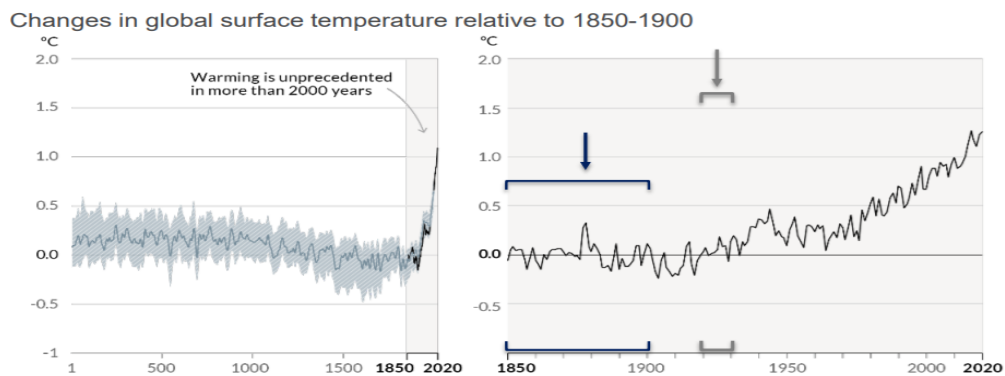
In the report, in addition to the current situation in the world, the changes that may occur in the future are included in the forecasts according to the possible changes that may occur by putting forward various scenarios. It is pointed out that even in the most optimistic scenario; all of the glaciers in the Arctic Circle will melt by 2050. In addition, it is emphasized that even if global warming is limited to 1.5 degrees, the sea level will rise by two, three meters or even more in hundreds or thousands of years. Experts assess that this process will accelerate with the melting of the polar ice caps and the warming of the oceans. Following these developments, it is predicted that nearly 50 countries, including the Maldives, will be “wiped from the face of the earth” if no action is taken. (BBC, 2021) The main causes

of climate change in the report and the changes that can be seen in the world after the increasing temperatures after climate change have been tried to be predicted with different scenarios.

### CAUSES OF CLIMATE CHANGE

Although the main reason for climate change is seen as the increase in temperature in the world, there are many reasons that cause temperature increase. Although greenhouse gases caused by fossil fuels that people use for energy production are at the forefront of these reasons, there are also some effects caused by the functioning of the world. “It is unequivocal that human influence has warmed the global climate system since pre-industrial times. Combining the evidence from across the climate system increases the level of confidence in the attribution of observed climate change to human influence and reduces the uncertainties associated with assessments based on single variables. Large-scale indicators of climate change in the atmosphere, ocean, cryosphere and at the land surface show clear responses to human influence consistent with those expected based on model simulations and physical understanding” (Synthesis across the Climate System, 2021).

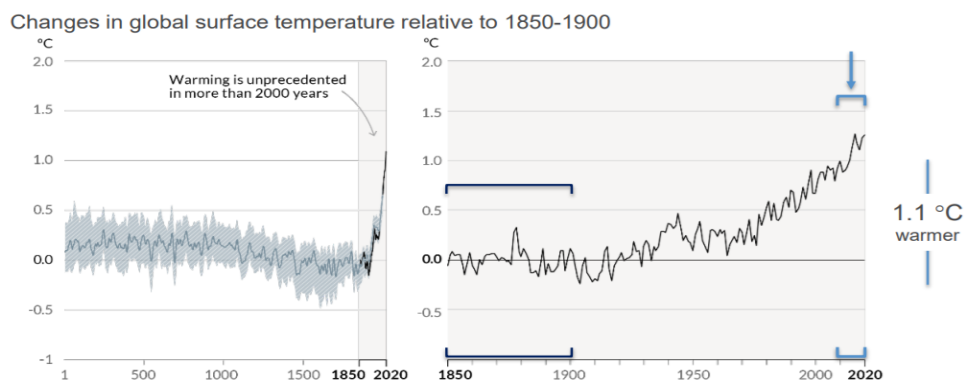
Human influence has warmed the climate at a rate that is unprecedented in at least the last 2000 years



**Figure 1.** Change in Global Surface Temperature from Industrial Revolution to Present (Press Conference of IPCC Sixth Assessment Report, 2021, p.7)

It was determined that the increase in global surface temperature caused by human activities was 0.8-1.3°C higher in the 2010-2019 periods than in the 1850-1900 periods. It was also included in the report that every 10 years of the last 40 years in the world has been warmer than the previous one, and between 1979-1988 and 2010-2019, the amount of ice in the Arctic Ocean has decreased significantly. (Bozoğlu, 2021)

Human influence has warmed the climate at a rate that is unprecedented in at least the last 2000 years



**Figure 2.** Change in Global Surface Temperature from Industrial Revolution to Present (Press Conference of IPCC Sixth Assessment Report, 2021, p.8)

As seen in Figure 2 above, the surface temperature of the earth increased by about 1.1 degrees between 1850 and 2020. Undoubtedly, the most important reason for this increase was the increasing use of fossil fuels to meet the energy needs during the industrial revolution. Because the use of coal, which was seen as the main raw material of energy needs in this period, became more diversified with the discovery of oil in the 1900s, and in the following years, the greenhouse gas emissions in the world reached the highest levels with the use of natural gas in industrial production.

“The likely ranges for human-induced GSAT and global mean surface temperature (GMST) warming are equal. Attributing observed warming to specific anthropogenic forcing remains more uncertain. Over the same period, forcing from greenhouse gases likely increased GSAT by 1.0°C–2.0°C, while other anthropogenic forcing including aerosols likely decreased GSAT by 0.0°C–0.8°C. It is very likely that human-induced greenhouse gas increases were the main driver of tropospheric warming since comprehensive satellite observations started in 1979, and extremely likely that human-induced stratospheric ozone depletion was the main driver of cooling in the lower stratosphere between 1979 and the mid-1990s” (Human Influence on the Atmosphere and Surface, 2021).

### Human Impact on Climate

One of the most important features of the Sixth Evaluation Report prepared by the IPCC was that it revealed with certainty that global warming (such as fossil fuel consumption, destruction of forest areas) is caused by human activities. This report has definitively proven that the global climate change in the world is caused by humans. The widespread and rapid change seen with warming in the climate system is the result of human influence. The observed increases in well-mixed greenhouse gas (GHG) concentrations since about 1750 are certainly due to human activities. It is not possible for other creatures living on earth to produce this, for example, the methane gas produced by cows. Although there are those who state that climate change is not caused by humans, it is caused by gases coming out of the intestines of cows, this approach does not coincide with scientific facts (Koyuncu & Akgün, 2018: p.155).

Sea level averaged 1.3 millimeters per year between 1901 and 1971; an average of 1.9 millimeters per year between 1971 and 2006; Between 2006 and 2018, it increased by an average of 3.7 millimeters per year, and between 1981 and 2018 there was a total increase of 20 centimeters in sea level. It is also included in the report that for every 1°C increase in the global warming process, there will be an increase of approximately 7 percent in extreme daily precipitation events, which will mean an increase in the destructive effect and intensity of tropical cyclones on a global scale.

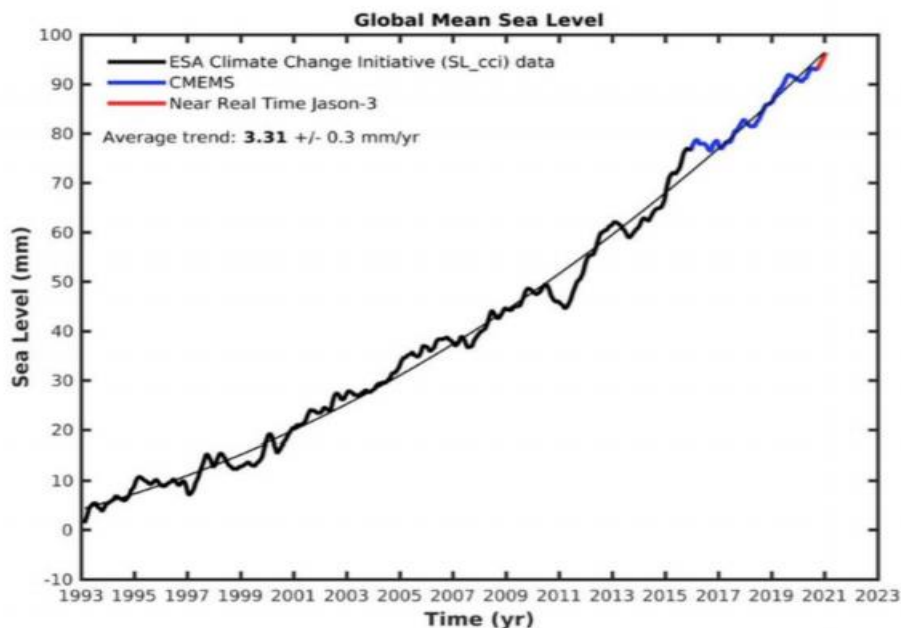
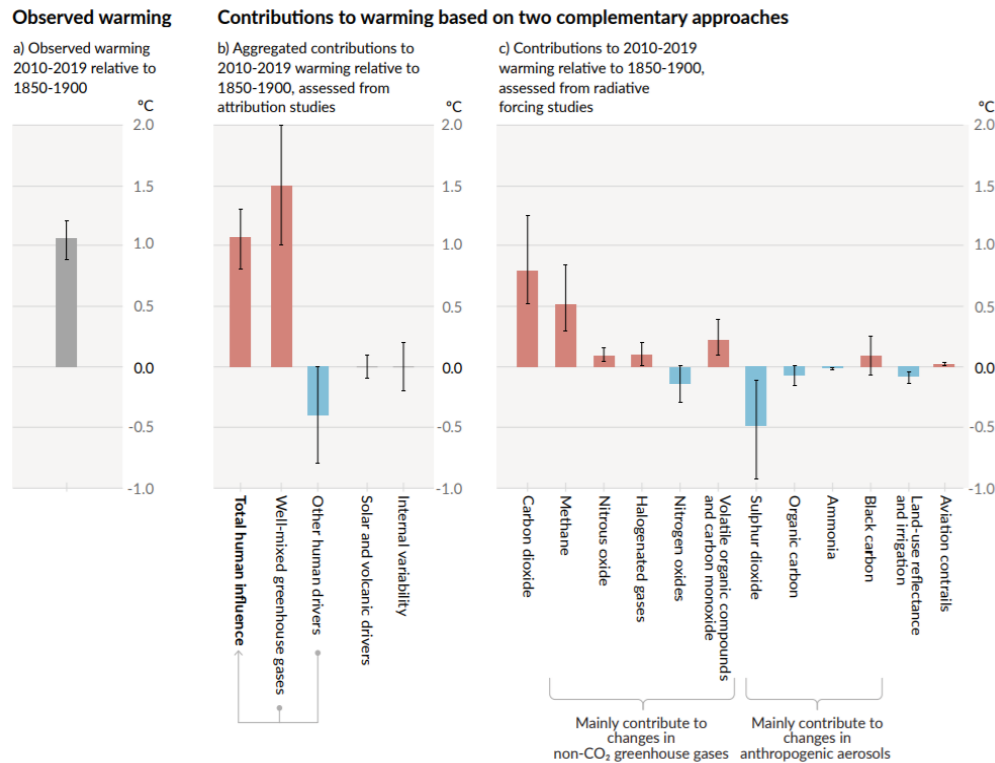


Figure 3. Global Mean Sea level

As can be seen in figure 3 above, Global mean sea level has continued to rise since 1993, when satellite altimeter recording began. It has been rising at a higher rate recently, in part due to the increasing melting of ice sheets in Greenland and Antarctica.



**Figure 3.** Change of Observed Carbon and Greenhouse Effect Gases between 1850-2019

As can be seen in figure 4 above, the factors causing the highest temperature increase in the period between 1850 and 2019 are seen as carbon dioxide and methane gas. The increase in the amount of gas in question causes greenhouse gas formation in the atmosphere of our world and causes global warming. Considering the formation of these gases, it is seen that they are mostly of human origin.

Another worrying analysis in the report is that the “point of no return” is very close to us. Among the main reasons for this; With the burning of forests that contain greenhouse gases that cause global warming, the deterioration of forest areas for various reasons, and especially the destruction of the Amazon, the greenhouse gas capacity of the forests decreases and we may face a faster temperature increase. Also, melting glaciers in Antarctica is causing a rapid rise in sea level. This and similar events show that we are drifting towards a point of no return. (Bozoğlu, 2021)

### Impacts of Other Greenhouse Gases on Climate Change

The Assessment Report devotes a special section to “short-lived climatic factors” such as aerosols, particulate matter and other reactive gases (such as ozone), which are present in the atmosphere from several hours to several months (which also include methane gases with a lifetime of about 12 years) (Short-lived climate forcers, 2021). These factors are considered for the first time in this IPCC report. The report finds that methane and nitrous oxide concentrations are higher than their presence at any point in the last 800,000-year time frame. In addition, the Report finds that methane and nitrous oxide concentrations are higher than their presence at any point in the last 800,000-year timeframe. The report also reveals that significant restrictions on methane gases are vital to curbing global warming. The report shows that CO<sub>2</sub> concentrations have reached unprecedented levels in the past two million years.

The reason why methane gas is taken seriously in the report is because this gas has a 25 % effect on global warming. In this respect, it is underlined in the report that methane gas must be taken under control and reduced. The amount of methane gas has reached its highest level in the last 800,000 years. It is also known that it has an impact 84 times more than the carbon dioxide that we have always been on the agenda for the last 20 years. In this case, there is a need to reduce methane, which has an important effect among the greenhouse gases that have an impact on global warming, on a global scale. Among the main sources of methane gas are areas such as landfills, wastewater treatment plants, livestock activities.

Strong, rapid and sustained reductions in methane emissions can improve air quality as well as limit the warming effect from the reduction in aerosol pollution. For example, emission reductions associated with the containment of COVID-19 have led to a noticeable temporary improvement in air quality in most regions. Global anthropogenic NO<sub>x</sub> emissions decreased by a maximum of approximately 35 % in April 2020 (Le Quéré, C. et al., 2020). Apart from surface ozone, there is scientific evidence that these emission reductions contribute to improved air quality in most regions of the world. Global fossil CO<sub>2</sub> emissions decreased by 7% (between 5.8% and 13.0%) worldwide in 2020 compared to 2019, largely due to the reduction in emissions from the transportation sector, as governments took shutdown measures during the COVID-19 pandemic (Forster, P.M. et al., 2020).

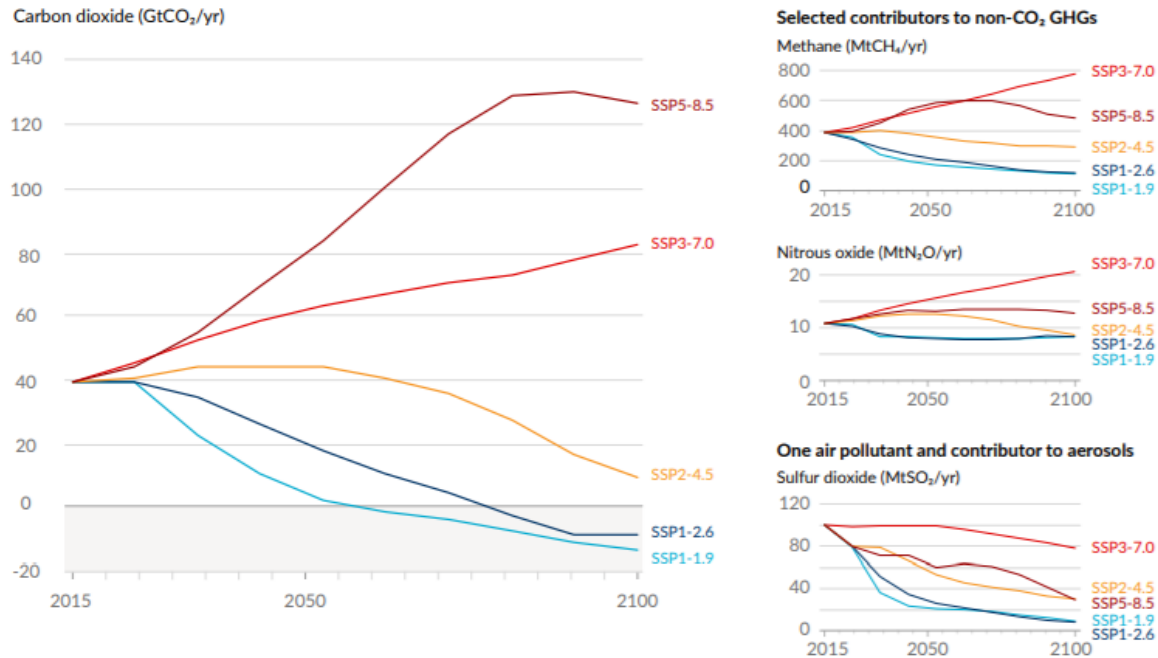
Aerosols such as sulfur dioxide (SO<sub>2</sub>) and nitrogen oxide (NO<sub>2</sub>) are often found at high levels in cities and are responsible for urban air pollution. These aerosols and particulate matter, which create a temporary cooling effect in the atmosphere, cause the premature death of approximately 4.2 million people each year. Ending aerosol pollution such as sulfur dioxide (SO<sub>2</sub>) and nitrogen oxide (NO<sub>2</sub>) also provides additional health and financial benefits. However, reducing this pollution also causes the masking effect on global warming to disappear. Reducing methane gas emissions will also provide significant benefits in balancing the warming that will occur by ending this masking effect (Liu, Z. et al., 2020).

#### **POSSIBLE FUTURE CLIMATE SCENARIOS**

This report evaluates the climate response to five explanatory scenarios found in the literature covering the possible future development of anthropogenic factors of climate change. Accordingly, in these scenarios, “the results for the 21<sup>st</sup> century are given for the short term (2021–2040), medium term (2041–2060), and long term (2081–2100) according to 1850–1900, unless otherwise stated. The scenarios start in 2015, and include scenarios with high and very high GHG (Green House Gas) emissions (SSP3-7.0 and SSP5-8.5) and CO<sub>2</sub> emissions that roughly double from current levels by 2100 and 2050, respectively, scenarios with intermediate GHG emissions (SSP2-4.5) and CO<sub>2</sub> emissions remaining around current levels until the middle of the century, and scenarios with very low and low GHG emissions and CO<sub>2</sub> emissions declining to net zero around or after 2050, followed by varying levels of net negative CO<sub>2</sub> emissions (SSP1-1.9 and SSP1-2.6) as illustrated in Figure SPM.4. Emissions vary between scenarios depending on socio-economic assumptions, levels of climate change mitigation and, for aerosols and non-methane ozone precursors, air pollution controls. Alternative assumptions may result in similar emissions and climate responses, but the socio-economic assumptions and the feasibility or likelihood of individual scenarios is not part of the assessment” (Scenarios, Climate Models and Projections, 2021).

## Future emissions cause future additional warming, with total warming dominated by past and future CO<sub>2</sub> emissions

a) Future annual emissions of CO<sub>2</sub> (left) and of a subset of key non-CO<sub>2</sub> drivers (right), across five illustrative scenarios

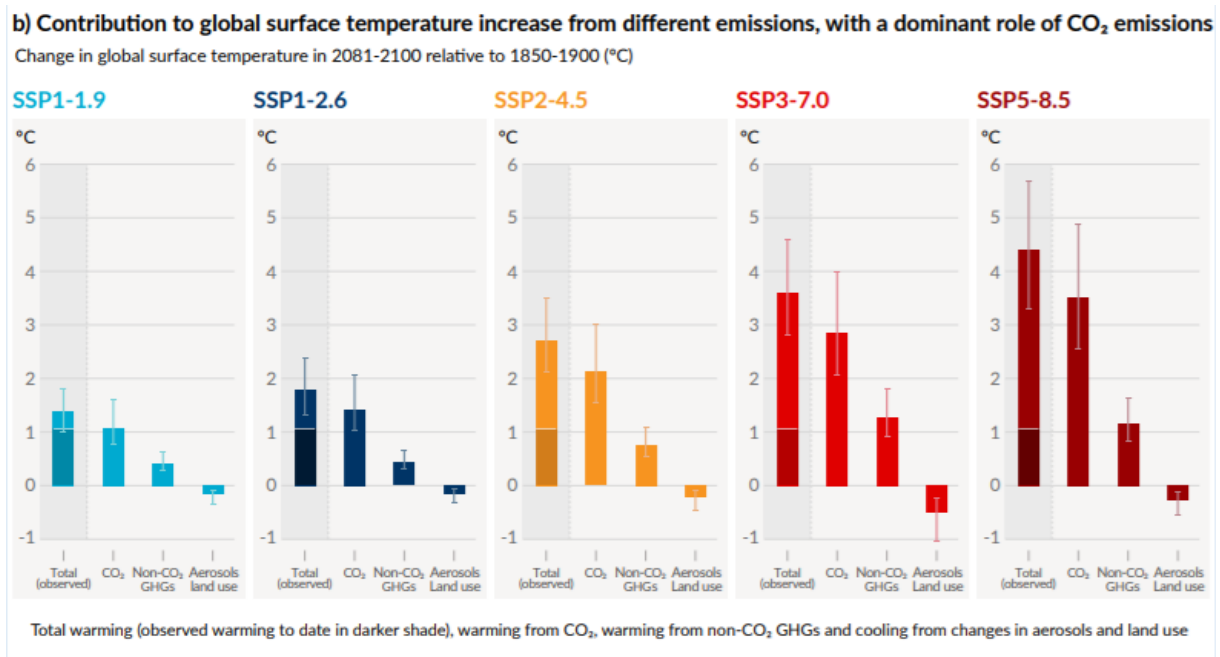


**Figure 4.** Future Annual Emissions of CO<sub>2</sub> (Left) and of A Subset of Key Non-CO<sub>2</sub> Drivers (Right), Across Five Illustrative Scenarios (Scenarios, Climate Models and Projections, 2021)

As seen in Figure 4 above, it sheds light on the relationship between climate action determined within the scope of today's climate commitments (National Declarations of Contribution) and increase in emissions. The increase in CO<sub>2</sub> emissions is stabilizing, peaking in the middle of the century. It then declines and shows the sharpest decline towards the end of the century. The increase in methane and sulfur dioxide gases continues and these greenhouse gases start to show a decreasing trend by the middle of the century. Nitrogen oxide gases show the most pronounced upward trend and do not decrease until the second half of the century. The best estimate is in the scenario where global warming reaches 2.7°C by 2100.

The carbon sequestration capacity of sink areas consisting of terrestrial ecosystems and oceans is limited. Even in the two scenarios where the most ambitious reduction takes place, we see that these ecosystems carry the biggest carbon burden. However, the carbon sequestration capacity of these areas does not increase in proportion to greenhouse gas emissions. In the other three scenarios evaluated, the rapid reduction in emissions is due to natural sink areas. In the most ambitious emission reduction roadmap (SSP1-1.9), natural sinks hold 70% of emissions.

As global emissions increase, less effective natural land and ocean carbon sinks will slow down total carbon dioxide accumulation. As the total amount of carbon dioxide absorbed by these sinks increases, a greater proportion of the emissions will remain in the atmosphere. In other words, while “nature-based solutions” remain an integral part of any international climate change strategy, they are not a substitute for other mitigation efforts. (Patrick, 2021)

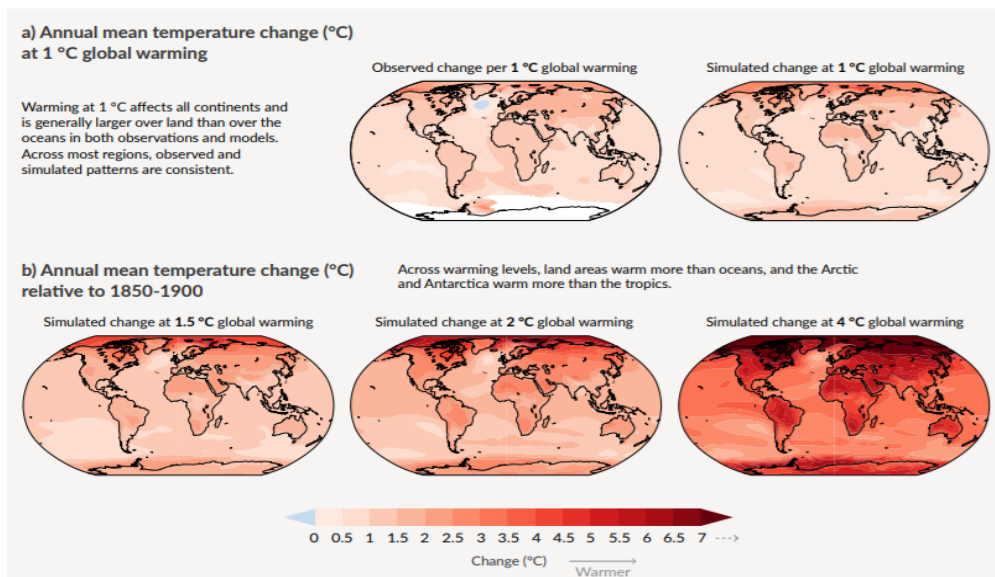


**Figure 5.** Contribution to Global Surface Temperature Increase from Different Emissions, With a Dominant Role of CO<sub>2</sub> Emissions (Scenarios, Climate Models and Projections, 2021)

Based on an assessment of a large amount of evidence, global warming of 2°C by 1850–1900 under the high and very high greenhouse gas emission scenarios (SSP3-7.0 and SSP5-) discussed in this report, as seen in Figure 5, in the 21<sup>st</sup> century expected to be exceeded. In the intermediate scenario (SSP2-4.5), global warming of 2°C will most likely be exceeded. In very low and low greenhouse gas emission scenarios, global warming of 2°C is unlikely to be exceeded (SSP1-1.9) or exceeded (SSP1-2.6). Exceeding the 2°C global warming level in the medium term (2041–2060) is very likely to occur under the very high GHG emissions scenario (SSP5-8.5). “Global warming of 1.5°C relative to 1850–1900 would be exceeded during the 21<sup>st</sup> century under the intermediate, high and very high scenarios considered in this report. Global surface temperature in any given year can vary above or below the long-term anthropogenic trend due to significant natural variability. The occurrence of individual years in which the global surface temperature has changed above a certain level, for example 1.5°C or 2°C, relative to 1850–1900 does not mean that this level of global warming has been reached” (Scenarios, Climate Models and Projections, 2021)

It seems almost certain that the land surface will continue to warm more than the ocean surface, possibly 1.4 to 1.7 times more likely than the available scientific data. It also seems almost certain that the Arctic will continue to warm more than the global surface temperature, at more than twice the rate of global warming. With each additional increase in global warming, the likelihood of anomalous climatic events increases. For example, each additional 0.5°C of global warming causes clearly noticeable increases in the intensity and frequency of extreme heat, including heat waves and heavy rainfall, as well as agricultural and ecological droughts. In addition, every 0.5°C increase in temperature in some regions will cause noticeable changes in the intensity and frequency of Meteorological droughts. On the other hand, every 1.5°C increase in temperature is very likely to cause extreme climate changes that have never been observed before. Under all possible scenarios, average global surface temperatures are projected to continue to rise at least until the middle of the century. The only question is how hot it will get. Under the most optimistic scenario of aggressive emissions reductions to reach the extraordinarily ambitious goal of global net zero by 2050, warming should peak at 1.8°C above pre-industrial levels. In the intermediate scenario, carbon dioxide emissions will decrease much more slowly, causing a warming of 2.1 °C to 3.5 °C. In the worst-case scenario, carbon dioxide emissions will double by mid-century and average global temperatures could rise 5.7 °C above pre-industrial baseline by 2100.

**With every increment of global warming, changes get larger  
in regional mean temperature, precipitation and soil moisture**

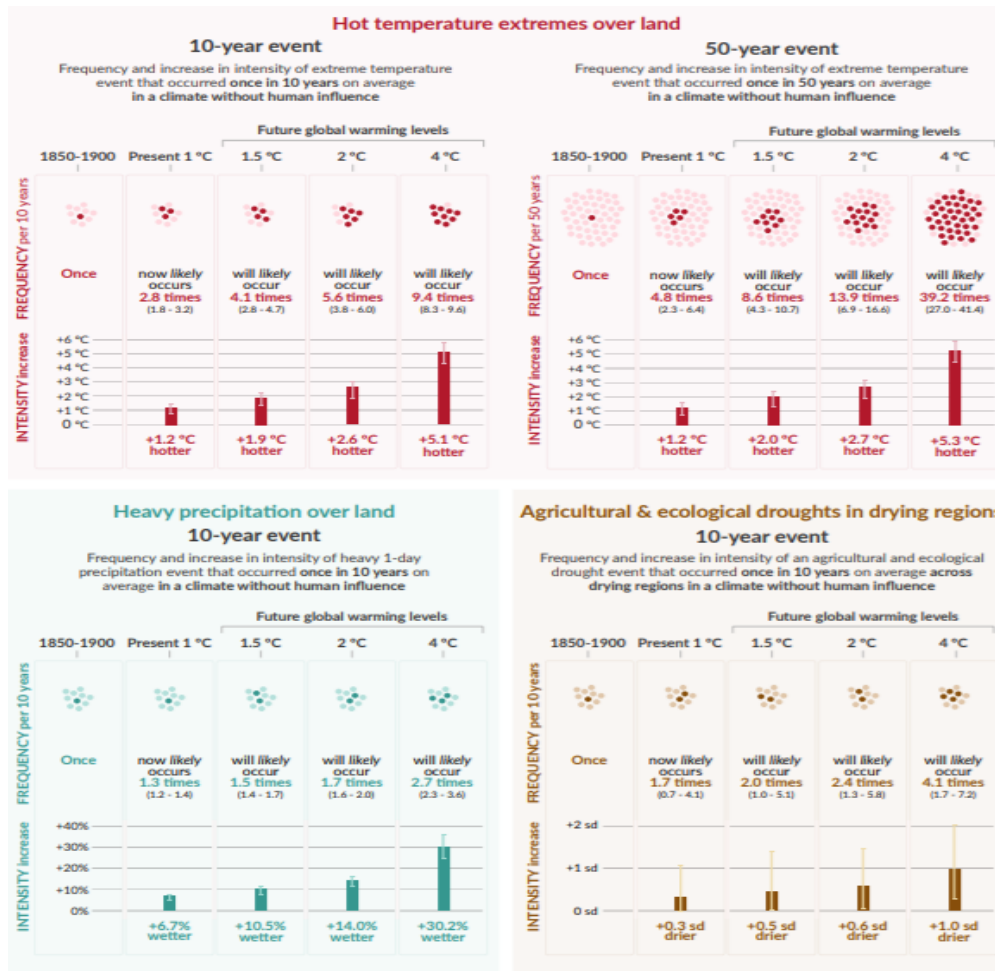


**Figure 6.** Changes in Annual Mean Surface Temperature, Precipitation, and Soil Moisture (Scenarios, Climate Models and Projections, 2021)

As seen in Figure 6 some mid-latitude and semi-arid regions and South American Monsoon regions are expected to see the greatest increase in temperature on the hottest days, with about 1.5 to 2 times the global warming rate. The effects of global warming will manifest itself in different ways all over the world. First, even a modest increase in average planetary temperatures can mask enormous regional and local differences.

It is estimated that the Arctic will experience the highest increase in temperature of the coldest days, at a rate of about 3 times global warming. With additional global warming, the frequency of marine heat waves will continue to increase, particularly in the Tropical Ocean and Arctic. In most regions with additional global warming, heavy rainfall events are very likely to intensify and become more frequent. On a global scale, extreme daily precipitation events are estimated to intensify about 7% for every 1°C of global warming. The peak wind speeds of intense tropical cyclones (category 4-5) and the most intense tropical cyclones are predicted to increase on a global scale with increasing global warming. It is expected that increasing global warming will cause seasonal snow cover and melting of glaciers in the poles, and the Arctic will disappear in a September completely before 2050. Of course, this situation will cause geopolitical and political effects in the international system together with climatic effects. For example, the melting of glaciers in the arctic region will cause a new road called the northern route in terms of maritime trade to be opened, and will enable ships from China to reach US and European ports in a safer and shorter time.

Among the most worrisome possibilities is a collapse of the Atlantic Meridional Overturning Circulation, or AMOC, the massive oceanic conveyor belt that transports warm, salty water from the subtropics toward the Arctic and returns colder water south below the surface. The current plays an indispensable role in keeping the climate of Northern Europe temperate. Unfortunately, a new study published this month in *Nature Climate Change* suggests that the AMOC is not only weakening but might be approaching a tipping point in which it shuts down altogether—a change that would make Europe much colder and be irreversible in any human lifetime (Boers, 2021: 684-688).



**Figure 7.** Projected Changes in Extremes are Larger in Frequency and Intensity With Every Additional Increment of Global Warming (Scenarios, Climate Models and Projections, 2021)

As seen in Figure 7 projected changes are shown at 1°C, 1.5°C, 2°C and 4°C global warming levels and are relative to 1850-1900, which represents a climate without human influence. The figure shows increases in frequency and intensity of extreme events for 10 or 50 years from the baseline period (1850-1900) under different levels of global warming. Extreme hot temperatures are defined as the daily maximum temperatures over land exceeded on average every ten years (10-year event) or every 50 years (50-year event) during the reference period 1850–1900. A warmer climate will intensify very wet and very dry weather and climatic events and seasons with the effects of flood or drought, but the location and frequency of these events is dependent on predicted changes in regional atmospheric circulation, including monsoons and mid-latitude storm tracks. While global warming is projected to “intensify the global water cycle”, this will increase “the severity of both wet and dry events”. The impact on local precipitation will therefore be highly variable. For example, in both medium and high carbon emission scenarios, precipitation” will increase in parts of the high latitudes, equatorial Pacific and monsoon regions, but will decrease in parts of the subtropics and limited areas in the tropics.” Of particular concern, the high-warming scenario is likely to reduce precipitation in the Amazon basin, increase rainforest drying and increase savanna grassland progression, as well as adversely affect hemisphere weather patterns. While the report limits itself to scientific findings, such divergent influences can well undermine economic and political stability and create diplomatic frictions.

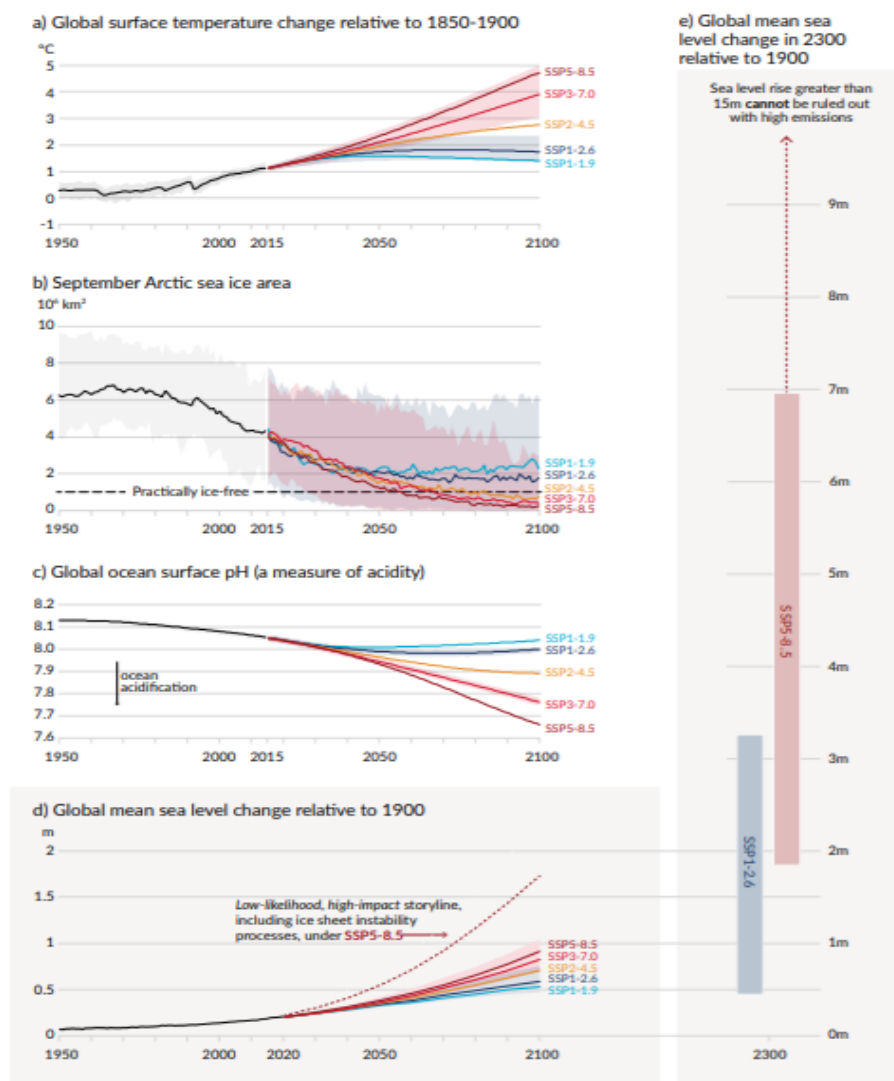
## CONCLUSION

While this report focuses more on the downsides of warming, it could halve global carbon emissions by 2030, according to scientists. If we can reach net zero emissions by the middle of this century, we can

halt the rise in temperatures and possibly reverse the trend. One of the important outputs of the report is that it is currently not possible to limit the world average temperature targeted in the Paris Agreement to a maximum increase of 1.5 degrees compared to the average temperature in the industrial revolution. According to the analysis, if countries do not take serious steps, by 2040, the average temperature of the world will have increased by 1.5 degrees. We see what we're going through right now with an increase of 1.1 degrees. The decrease in fisheries due to the acidification of our seas, drought, floods, fires, heat waves, storms, rapid increase in sea water level. In summary, it is predicted that many disasters will continue to increase.

Another important output is that this crisis we are experiencing has revealed with certainty that it cannot open the door to debate that global warming (such as fossil fuel consumption, destruction of forest areas) is caused by human activities. It seems unlikely that some climate change deniers will deny the issue any longer. As can be seen in Figure 8 below, human activities have seriously affected many of the main components that cause climate change and have been the main responsible for climate change. In the world we live in, there is no other creature that changes its environment or harms nature as much as human beings.

**Human activities affect all the major climate system components, with some responding over decades and others over centuries**



**Figure 8.** Human Activities Affect All the Major Climate System Components

Another worrying analysis in the report is that the “point of no return” is very close to us. Among the main reasons for this; With the burning of forests that contain greenhouse gases that cause global

warming, the deterioration of forest areas for various reasons, and especially the destruction of the Amazon, the greenhouse gas capacity of the forests decreases and we may face a faster temperature increase. Also, melting glaciers in Antarctica is causing a rapid rise in sea level. This and similar events show that we are drifting towards a point of no return.

Every additional increase in global warming will significantly increase the frequency and intensity of severe climate and weather events, including severe heat waves, prolonged droughts and heavy rains. While the planet has warmed by just over 1°C to date, extreme events that previously occurred only once between 1850 and 1900 occur 4.8 times in a 50-year period. This incidence will rise to 13.9 if global temperatures rise one degree above pre-industrial levels. If the Earth warms by 4°C, the frequency of once-rare events will rise to 39.2 every half-century, in other words, they will happen almost every four to five years. The recent months of repeated “heat domes” in much of the US and catastrophic flooding in Germany and neighboring countries provide a foretaste of a world where the rarity has become commonplace. The report makes clear that keeping the increase in average global temperatures within the Paris target of 1.5°C is far more preferable to the 2°C return position, and anything above that will have dire consequences. (Patrick, 2021)

While not specifically mentioned in this report (to be presented as part of the 3<sup>rd</sup> Working Group report to be published in March 2022), the roadmaps should be read alongside the findings of the IPCC's 1.5°C Special Report. In the special report, in model roadmaps with no or limited 1.5°C overshoot, global anthropogenic net CO<sub>2</sub> emissions will be reduced by approximately 45 percent (in the range of 40-60 percent) by 2030 compared to 2010 levels, by 2050 (In the range of 2045-2055) it should reach net zero. In the roadmap where current policies are aligned with climate change mitigation plans (SSP2-4.5), only 54% of emissions are captured by natural sinks. The remaining amount is left to the responsibility of carbon dioxide capture technologies. Today, it is necessary to avoid adding more emissions to the share of future generations by tackling the carbon emissions we have released into the atmosphere in the past. From a physical sciences perspective, limiting anthropogenic global warming to a certain level requires achieving net zero CO<sub>2</sub> emissions and significant reductions in other greenhouse gas emissions, as well as limiting total CO<sub>2</sub> emissions.

As stated in the IPCC Special Report 1.5°C, we need carbon dioxide removal (CDR) technologies to achieve net zero emissions in all scenarios. This is projected to affect water availability, food production and vital life support systems such as biodiversity. It covers a variety of methods, from natural carbon sinks such as carbon dioxide capture, afforestation and wetland restoration, to direct air carbon capture and storage (DACCS) technologies from the atmosphere, and technologies to increase the carbon sequestration capacity of the ocean.

Continuing increases in CO<sub>2</sub> emission levels indicate that oceanic and terrestrial carbon sinks will play a less effective role in slowing the accumulation of CO<sub>2</sub> in the atmosphere. The uncertainty of the response of the carbon cycle (called the feedback or feedback loop) is increasing and becoming more important under the high-emissions CO<sub>2</sub> scenario. The more we push the climate system, the less predictable it becomes. However, the extent of the carbon cycle responses that may occur becomes more serious.

This report reminds us once again that we must step up our global efforts to abandon fossil fuels and move to a cleaner, greener growth model. To achieve these goals, the Paris Agreement guides us. Every step we need to avoid the rapidly multiplying effects of climate change is achievable. However, the steps to be taken towards this depend on solutions that are implemented much faster than the impacts and halving global emissions by 2030.

Scientists coming together from all over the world once again express clearly and clearly how much of a crisis we are in, that if measures are not taken as soon as possible, human-induced global warming and disasters will continue to increase and the world will become unlivable. In the light of this information, all societies are waiting for the decisions to be taken by the countries that will come together at the 26<sup>th</sup> Conference of the Parties in Glasgow Scotland to prevent this crisis from growing and to overcome it. Climate has become a matter of life and death. Everyone needs to be involved in a political and long-term struggle.

**REFERENCES**

BBC, 2021 İklim değişikliği: BM İklim Raporu sonrası 50'ye yakın ülke, harekete geçilmezse 'yeryüzünden silinmekten' korkuyor, 10 Ağustos 2021. Available at: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58158566> [25.08.2021]

Boers, N. (2021). Observation-based early-warning signals for a collapse of the Atlantic Meridional Overturning Circulation. *National Climate Change* 11, 680–688, Available at: <https://doi.org/10.1038/s41558-021-01097-4>

Bozoğlu, 2021, BM iklim raporu bize ne söylüyor?, 07.09.2021, Available at: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/bm-iklim-raporu-bize-ne-soyluyor/2357738> [28.08.2021]

Forster, P.M. et al., 2020: Current and future global climate impacts resulting from COVID-19. *Nature Climate Change*, doi:10.1038/s41558-020-0883-0

Human Influence on the Atmosphere and Surface, 2021, IPCC Sixth Assessment Report Chapter 3: Human influence on the climate system Available at: [https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC\\_AR6\\_WGI\\_Chapter\\_03.pdf](https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Chapter_03.pdf) [29.08.2021]

Implications of COVID-19 Restrictions for Emissions, Air Quality and Climate, 2021, Chapter 6: Short-lived climate forcers, Available at: [https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC\\_AR6\\_WGI\\_Chapter\\_06.pdf](https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Chapter_06.pdf) [02.09.2021]

Importance of SLCFs for climate and air quality, 2021, IPCC Sixth Assessment Report Chapter 6: Short-lived climate forcers, Available at: [https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC\\_AR6\\_WGI\\_Chapter\\_06.pdf](https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Chapter_06.pdf) [03.09.2021]

Koyuncu, Mehmet & Akgün, Hilal (2018), “Çiftlik Hayvanları ve Küresel İklim Değişikliği Arasındaki Etkileşim” **Journal of Agricultural Faculty of Uludag University**, Vol 32, No 1, pp. 151-164

Le Quéré, C. et al., 2020: Temporary reduction in daily global CO<sub>2</sub> emissions during the COVID-19 forced 24 confinement. *Nature Climate Change*, 10(7), 647–653, doi:10.1038/s41558-020-0797-x.

Liu, Z. et al., 2020: Near-real-time monitoring of global CO<sub>2</sub> emissions reveals the effects of the COVID-19 pandemic. *Nature Communications*, 11(1), 5172, doi:10.1038/s41467-020-18922-7.

Patrick, Stewart M. 2021. “The Long-Awaited Climate Emergency Is Now” (August, 16 2021), Available at: <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/29889/even-with-mitigation-climate-change-will-remake-the-planet> [09.09.2021]

Synthesis across the Climate System, 2021, IPCC Sixth Assessment Report Chapter 3: Human influence on the climate system, Available at: [https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC\\_AR6\\_WGI\\_Chapter\\_03.pdf](https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Chapter_03.pdf) [02.09.2021]

Scenarios, Climate Models and Projections, 2021, IPCC Sixth Assessment Report, Summary For Policy Makers, Available at: [https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC\\_AR6\\_WGI\\_SPM.pdf](https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM.pdf) [06.09.2021]

**YEŞİL TÜKETİME ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN ÇEVRE BİLİNCİ BAĞLAMINDA  
DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR MODEL ÖNERİSİ SUNUMU**

**Dr. Müge İRFANOĞLU\***

*\*İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Reklamcılık Bölümü, İstanbul, Türkiye  
ORCID Code: 0000-0001-6415-455X*

**ÖZET**

Hızla artan sanayileşme ve doğal kaynakların kontrolsüz kullanımı ile birlikte, tüketicilerin, ihtiyaçlarının ötesinde bilinçsiz bir tüketim anlayışı gütmeleri, dünyanın ekolojik dengesine zarar vermektedir. Arz ve talebin ihtiyaçlarının karşılıklı fayda esasına dayanarak tatmin edilmesi felsefesi üzerine kurulan pazarlama dünyası artık Dünyamız sürdürülebilir olmazsa her iki tarafın da ihtiyaçlarını karşılayamayacağı konusunda hemfikirdir. Bu çalışmada konuya tüketici perspektifinden bakılarak, yeşil tüketim anlayışı, çevre bilinci bağlamında incelenmiş ve tüketicilerin yeşil tüketim bilincine etki eden ekolojik ayakizi farkındalığı ve tüketicinin etkililik algısı gibi kavramların yeşil tüketim bilincine olan etkisi kantitatif bir araştırma model önerisi ile sunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Yeşil tüketim, çevre bilinci, ekolojik ayakizi, tüketici etkililiği

**ABSTRACT**

Not only rapidly increasing industrialization and the uncontrolled use of natural resources but also the unconscious consumption of consumers exceeding their needs harm the ecological balance of the world. The marketing world, which was founded on the philosophy of satisfying the needs of supply and demand on the basis of mutual benefit, now agrees that if our world is not sustainable, it cannot meet the needs of both parties. In this study, by looking at the subject from the perspective of the consumer, the understanding of green consumption was examined in the context of environmental concern and the factors such as ecological footprint awareness and perceived consumer effectiveness effect on it, is presented with a proposed quantitative research model.

**Keywords:** Green consumption, environmental concern, ecological footprint, perceived consumer effectiveness

**GİRİŞ**

Pazarlama, en genel tanımıyla, tüketicilerin bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamaktır. Günümüz pazarlama yaklaşımı ise sosyal ve çevresel olarak sorumlu bir pazarlama anlayışı temasıyla, toplumsal pazarlama kavramı üzerine oturtulmaktadır. Bu yaklaşım tüketicilerin ve işletmelerin sosyal ve çevresel olarak sorumlu bir pazarlama yaklaşımı olan sürdürülebilir pazarlama yaklaşımı benimsemesini öncüller (Kotler ve Armstrong, 2016: 11). Maalesef hızla artan sanayileşme ve doğal kaynakların kontrolsüz kullanımı ile birlikte, tüketicilerin, ihtiyaçlarının ötesinde bilinçsiz bir tüketim anlayışı gütmeleri, dünyanın ekolojik dengesine zarar vermektedir. Arz ve talebin ihtiyaçlarının karşılıklı fayda esasına dayanarak tatmin edilmesi felsefesi üzerine kurulan pazarlama dünyası, artık Dünyamız sürdürülebilir olmazsa her iki tarafın da ihtiyaçlarını karşılayamayacağı konusunda hemfikirdir.

Bu çalışmanın amacı konuya tüketici perspektifinden bakılarak, yeşil tüketim olgusunu etkileyen ekolojik ayak izi farkındalığı ve tüketici etkililiği algısının çevre bilinci bağlamında tüketicilerin yeşil tüketim davranışını ne yönde etkilediğini anlamaya çalışan bir model önerisi sunulmaktadır. Çalışmanın önemi çevre bilinci aracı etkisiyle yeşil tüketim davranışına etki eden faktörlerin ilk kez literatürde bir araya getirildiği bir model kurulmasıdır.

Çalışmanın pratik katkısı; işletmelere bir rekabet avantajı sağlayabilecek yeşil tüketim olgusu üzerinde durarak, tüketicilerin yeşil tüketim, çevre bilinci gibi faktörlere nedenli önem verdiğinin anlaşılmasını

sağlayarak, işletmenin üretim, dağıtım ve tutumdurma faaliyetlerini gerçekleştirirken yeşil üretim ve tüketim bakış açısıyla strateji geliştirmelerini sağlamaktır.

Çalışmanın teorik katkısı ise, yapılan derin literatür taramasıyla bir sonraki aşamada kantitatif ileri analiz yöntemleri ile ölçülebilecek ve hipotez doğrulaması yapılabilecek hazır bir araştırma modelini araştırmacılara öneri olarak sunmasıdır.

### **Ekolojik Ayak İzi Farkındalığı**

Ekolojik ayak izi; insan etkinlikleri hangi doğal kaynakların ne ölçüde kullanıldığının ve her birinin yerine koymak için ne kadar doğal üretim alanı gerektiğini gösteren bir kavramdır. En basit şekliyle aşağıdaki formülle,

Ekolojik ayak izi = Tüketim x Gereken üretim alanı olarak hesaplanmaktadır (Coskun ve Sarıkaya, 2014 :1763)

Global Footprint Network'ün 2019 raporuna göre doğal kaynakların mevcut tüketiminin 2019 yılı itibarıyla 1,75 Dünya ile karşılanabildiğidir (Makri ve diğerleri, 2020: 177). Açıkça görülmektedir ki mevcut durumda dünya kaynakları ile tüketim arasında hatırı satılır bir boşluk söz konusudur ve sürdürülebilir bir yaşam için doğal kaynakların kullanımı ile tüketim arasında bir denge oluşturulması hayati önem taşımaktadır.

Literatürde gerçekleştirilen çalışmalarda bireylerin ekolojik ve karbon ayak izinin kişilerin çevre ile ilgili davranışlarına farklı derecelerde etki ettiği görülmektedir. Bununla birlikte bazı araştırmalar konuya ülke bazlı bakarken (Chen ve Chang, 2016; Mostafa, 2010), bazıları bireysel seviyede davranışsal veriler ve yapılan bireysel harcamalar bazında bakmıştır (Csutora, 2012; Druckman ve Jackson, 2009).

Kennedy ve arkadaşlarının 2015 yılında gerçekleştirdiği araştırmanın sonucuna göre ise yüksek çevre bilincine sahip tüketicilerin ekolojik ve karbon ayak izi azalmaktadır. Dolayısıyla tüketicilerin ekolojik ayak izi farkındalığının çevre bilincine etki edeceği düşünülmektedir. Coskun ve Sarıkaya'nın 2014 yılında 372 öğrenci üzerinden gerçekleştirdikleri çalışmada ekolojik ayak izi farkındalığı ölçeği geliştirilmiş ve ölçeğin alt boyutları gıda, ulaşım-barınma, enerji, atıklar ve su tüketimini içeren maddelerden oluştuğu gözlemlenmiştir (Coşkun ve Sarıkaya, 2014).

H<sub>1</sub>: Ekolojik ayak izi farkındalığı çevre bilincine etki eder.

H<sub>1a</sub>: Gıda ekolojik ayak izi farkındalığı çevre bilincine etki eder.

H<sub>2a</sub>: Ulaşım-Barınma ekolojik ayak izi farkındalığı çevre bilincine etki eder.

H<sub>3a</sub>: Enerji-Atıklar ekolojik ayak izi farkındalığı çevre bilincine etki eder.

H<sub>4a</sub>: Su Tüketimi ekolojik ayak izi farkındalığı çevre bilincine etki eder.

### **Tüketicinin Etkilik Algısı (Perceived Consumer Effectiveness)**

Yeşil tüketim davranışı literatüründe, tüketici etkililiği yeşil tüketim davranışının önemli bir değişkeni olarak yer almaktadır (Kinneer ve diğerleri, 1974; Ellen ve diğerleri, 1991; Mostafa, 2006; Kim ve Choi, 2005; Tan, 2011; Kim, 2011; Dagher ve Itani, 2014). Tüketicinin etkililik algısı literatürde ilk kez Kinneer ve arkadaşları tarafından (1974) tarafından hava kirliliği konusu üzerinden tartışılmış ve "tüketicinin, mevcut çevresel problemle ilgili alacağı bireysel önlemlerin/ aksiyonların bu konuların çözümünde ne derece etkili olacağına duyduğu inanç" olarak tanımlanmıştır. Diğer bir değişle, tüketici

etkililiği algısı, tüketicinin, toplumun karşılaştığı çevresel sorunlarla ilgili bireysel olarak göstereceği tutum ve davranışların, bu sorunları çözümünde ne yönde bir fark yaratacağına duyduğu inançtır (Kim ve Choi, 2005; Kim, 2011).

Straughan ve Roberts (1999) yaptıkları araştırmada tüketici etkililiği algısının yeşil tüketim davranışı göstermekteki önemli bir değişken olduğu ve çevre hassasiyeti yüksek olan tüketicilerin çevreci ürünler satın aldığını kaydetmişlerdir. Çünkü bu çevreci tüketiciler, yaptıkları yeşil satın almaların doğaya katkı sağlayacağına inanmaktadırlar. Literatürde bu bulguyu destekleyen pek çok çalışma yer almaktadır (Roberts , 1996; Kim ve Choi, 2005; Mostafa, 2006; Kim, 2011; Tan, 2011; Akehurst ve diğerleri, 2012; Gul, 2013; Kang ve diğerleri, 2013; Mas'od ve Chin, 2014; Reimers ve diğerleri, 2017; Taufique ve Vaithianathan, 2018

Lee ve arkadaşlarının (2017) Amerikalı üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada tüketicinin etkililik algısının sadece yeşil satınalma davranışı ile ilintili olmadığını aynı zamanda daha iyi bir vatandaş olmakla eş değer olarak algılandığını ortaya koymuşlardır. Tan'a göre (2011) ise tüketicinin etkililik algısı derecesinin bireyin çevreye yönelik davranışlarına etki ettiği, yüksek tüketici etkisi algısının düşük düzeydeki tüketici etkisi algısına göre daha çevreci tutum ve davranışlar sergilediği ortaya çıkmaktadır.

H<sub>2</sub>: Tüketici etkililik algısı çevre bilincine etki eder.

### **Çevre Bilinci (Environmental Concern)**

Yeşil pazarlama literatüründe çevre bilinci tüketicinin çevre dostu tüketim davranışı göstermesinin temel bilişsel öncüllerinden biri olarak görülmektedir. Genel olarak tüketicinin çevresel problemlere duyduğu bilinç ve bu problemleri çözmeye gösterdiği hazır olma durumudur (Straughan ve Roberts, 1999; Bang ve diğerleri, 2000; Kim ve Choi, 2005; Akehurst ve diğerleri, 2012; Lin ve diğerleri, 2012; Mas'od ve Chin, 2014; Prakash ve Pathak, 2017).

Araştırmalar, çevre bilincinin yeşil ürün tüketimi üzerine direkt bir etkisi olduğunu göstermektedir (Mostafa, 2007, Yadav ve Pathak, 2016; Paul ve diğerleri, 2016).

H<sub>3</sub>: Çevre bilinci yeşil tüketime etki eder.

H<sub>3a</sub>: Çevre bilinci sağlık bilinçli yeşil tüketime etki eder.

H<sub>3b</sub>: Çevre bilinci kaynak bilinçli yeşil tüketime etki eder.

H<sub>3c</sub>: Çevre bilinci sosyal bilinçli yeşil tüketime etki eder.

H<sub>3d</sub>: Çevre bilinci çevre bilinçli yeşil tüketime etki eder.

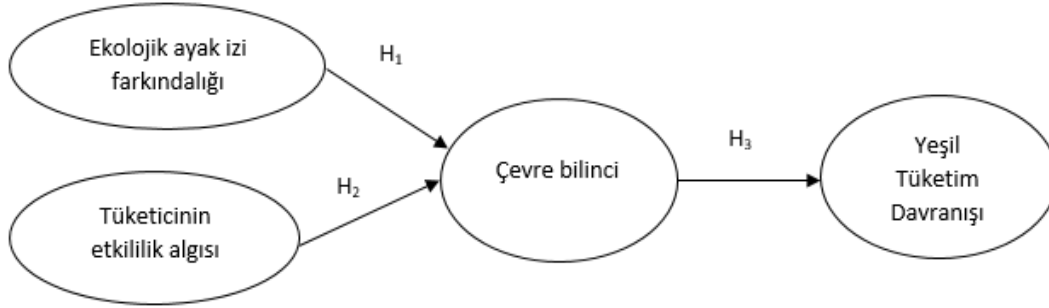
### **Yeşil Tüketim Davranışı (Green Consumption Behaviour)**

Yeşil tüketim davranışı çevreye ve topluma zarar veren ürünlerin satın alınmasından kaçınılarak, çevre-dostu ve geri dönüştürülebilir ve sürdürülebilir ürünlerin tercih edildiği tüketici davranışıdır (Chan, 2001; Mostafa, 2007). Özellikle yeşil ürün ve sürdürülebilir ürün kategorileri çevre dostu taşıma paketleri ve geri dönüştürülebilir paketleme kağıtları kullanan, bitkisel ürünler, enerji tasarruflu ürünler gibi kategorileri içermektedir (Lee, 2008; Joshi ve Rahman, 2015). Kim ve arkadaşlarının 2012 yılında gerçekleştirildiği araştırmanın sonucuna göre yeşil tüketim davranışının dört alt boyutu olduğu ortaya konmuştur. Bunlar sağlık bilinçli tüketim, kaynak bilinçli tüketim, sosyal bilinçli tüketim ve çevre bilinçli yeşil tüketimdir. Sağlık bilinçli yeşil tüketim davranışı, herhangi yapay bir bileşen içermeyen organik, mevsimsel ürünler ile birlikte çevre dostu etikete sahip ürünleri tüketme davranışıdır. Kaynak

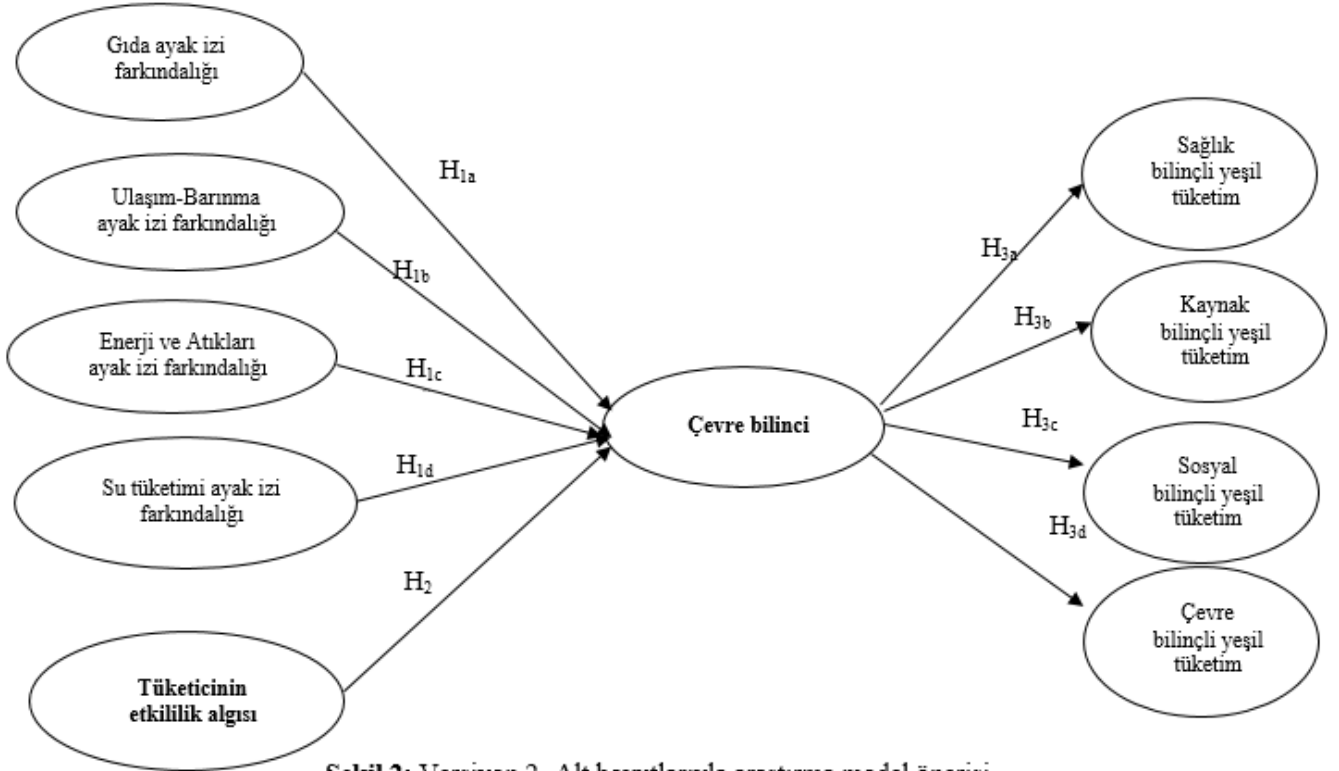
bilinçli yeşil tüketim ihtiyaç temelli satınalmayı öncülleyen, küçük ve yeterli porsiyonlarda/miktarda tüketmeyi öneren, enerji-verimli, geri dönüştürülebilir, daha az ve çevre dostu paketleme sistemleri kullanan ürünleri tüketme davranışıdır. Sosyal bilinçli yeşil tüketim, çevre problemi yaratan veya haksız ticaret yapan firmalardan ürün almayan tüketim davranışı iken, çevre bilinçli yeşil tüketim ise, adil bir şekilde üretilen ve dağıtılan ürünleri üreten firmaların tercih edildiği ve aynı zamanda çevre dostu mentalite ile strateji geliştiren marka ve perakendecilerden alışveriş yapma davranışıdır (Kim, 2021:204).

## METODOLOJİ

Bu çalışma, araştırma modeli önerisi sunan kavramsal bir çalışmadır. Yapılan literatür taraması sonucunda yeşil tüketim davranışına etki eden ekolojik ayak izi farkındalığı ve algılanan tüketici etkililiğinin çevre bilinci aracılığıyla yeşil tüketim davranışına etki edeceği kantitatif bir araştırma modeli üzerinde oluşturulmuştur. Modelde hem ekolojik ayak izi farkındalığı hem de yeşil tüketim davranışı ölçeklerinin alt boyutları söz konusu olduğundan, model iki farklı versiyonunu da içerecek şekilde çizilmiştir.



Şekil 1: Versiyon 1- Araştırma model önerisi



Şekil 2: Versiyon 2- Alt boyutlarıyla araştırma model önerisi

## TARTIŞMA VE SONUÇ

Yeşil tüketim ve çevre bilinci üzerine yapılan pek çok çalışma, tüketicilerin çevre ve dünya kaynaklarının sürdürülebilirliği ile ilgili olan konulara duydukları hassasiyetin günden güne arttığını göstermektedir. Bu bağlamda işletmelerin gerek üretim gerek dağıtım gerekse de tutundurma faaliyetlerini düzenlerken, yeşil bir yaklaşımla iş ve operasyon süreçlerini yürütmeleri hem tüketicinin gözünde pozitif tutumunu elde etmek hem de işletme olarak topluma olan sorumluluklarını yerine getirmek açısından önemlidir.

Çevre bilincinin genel olarak ekolojik ayakizi farkındalığı ve tüketicinin etkililik algısından etkilendiği ve çevre bilincinin de yeşil tüketim davranışına etki ettiği görülmektedir. Yeşil tüketim davranışı bireylerin sağlık bilinçli, kaynak bilinçli, sosyal bilinçli ve çevre bilinçli yaklaşımları içerdiği görülmekle birlikte, geliştirilen araştırma modeline göre çevre bilinci yüksek tüketicilerin, yeşil tüketim davranışının da yüksek olacağı düşünülmektedir.

## KAYNAKÇA

Akehurst, G., Afonso, C., Martins Gonçalves, H. 2012. Re-examining green purchase behaviour and the green consumer profile: new evidences. *Management Decision*, 50(5), 972–988.

Bang, H. K., Ellinger, A. E., Hadjimarcou, J.; Traichal, P. A. 2000. Consumer concern, knowledge, belief, and attitude toward renewable energy: An application of the reasoned action theory. *Psychology & Marketing*, 17(6), 449–468.

Chan, R.Y., 2001. Determinants of Chinese consumers' green purchase behavior. *Psychol. Mark.* 18 (4), 389–413.

Chen, S.-T., Chang, H.-T. 2016. Factors that affect the ecological footprint depending on the different income levels. *AIMS Energy*, 4, 557-573. doi:10.3934/energy.2016.4.557

Csutora, M. 2012. One more awareness gap? The behavior-impact gap problem. *Journal of Consumer Policy*, 35, 145-163. doi:10.1007/s10603-012-9187-8

Druckman, A., Jackson, T. 2009. The carbon footprint of UK households 1990-2004: A socio-economically disaggregated, quasi-multi-regional input-output model. *Ecological Economics*, 68, 2066-2077. doi:10.1016/j.ecolecon.2009.01.013

Ellen, P.S., Wiener, J.L., Cobb-Walgren, C., 1991. The role of perceived consumer effectiveness in motivating environmentally conscious behaviors. *J. Public Policy Mark.* 102–117.

Gul, M. C. 2013. Long-term orientation, perceived consumer effectiveness, and environmentally conscious consumer behavior: The case of Turkey. *International Journal of Marketing Studies*, 5(5), 24.

Joshi, Y., Rahman, Z., 2015. Factors affecting green purchase behaviour and future research directions. *International Strategic. Manag. Rev.* 3 (1), 128

Kang, J., Liu, C., Kim, S.H., 2013. Environmentally sustainable textile and apparel consumption: the role of consumer knowledge, perceived consumer effectiveness and perceived personal relevance. *Int. J. Consum. Stud.* 37 (4), 442–452.

Kennedy, E. H., Beckley, T. M., McFarlane, B. L., Nadeau, S. 2009. Why don't we "walk the talk": Understanding the environmental values/behavior gap in Canada. *Human Ecology Review*, 16, 151-160.

Kim, S.Y; Jjungsung, Y; Sohn, S.H; Rha; J.Y, Choi; S. Choi A.Y; Shin S. 2012. Toward a Composite Measure of Green Consumption: An Exploratory Study Using a Korean Sample. *J Fam Econ Iss* (2012) 33:199–214

Kim, Y., 2011. Understanding green purchase: the influence of collectivism, personal values and environmental attitudes, and the moderating effect of perceived consumer effectiveness. *Seoul. J. Bus.* 17 (1), 65.

Kim, Y., Choi, S.M., 2005. Antecedents of green purchase behavior: An examination of collectivism, environmental concern, and PCE. *ACR North American Advances*.

Kinnear, T.C., Taylor, J.R., Ahmed, S.A., 1974. Ecologically concerned consumers: who are they? *J. Mark.* 20–24.

Lee, K., 2008. Opportunities for green marketing: young consumers. *Mark. Intell. Plan.* 26 (6), 573–586.

Lee, Y.-J.; Haley, E.; Yang, K. 2017. The Role of Organizational Perception, Perceived Consumer Effectiveness and Self-efficacy in Recycling Advocacy Advertising Effectiveness. *Environ. Commun.* 13, 239–254.

Lin, P.-C.; Huang, Y.-H. 2012. The influence factors on choice behavior regarding green products based on the theory of consumption values. *J. Clean. Prod.*, 22, 11–18.

Makri, K. Schlegelmilch B.B; Mai, R.; Dinhof, K. 2020. What we know about anticonsumption: An attempt to nail jelly to the Wall. *Psychol Mark.* 37:177–215.

Mas'od, A.; Chin, T. A. 2014. Determining socio-demographic, psycho-graphic and religiosity of green hotel consumer in Malaysia. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 130, 479–489.

Mostafa, M. 2010. A Bayesian approach to analyzing the ecological footprint of 140 nations. *Ecological Indicators*, 10, 808-817.

Mostafa, M.M., 2006. Antecedents of Egyptian consumers' green purchase intentions: a hierarchical multivariate regression model. *J. Int. Consum. Mark.* 19 (2), 97–126.

Mostafa, M.M., 2007. Gender differences in Egyptian consumers' green purchase behaviour: the effects of environmental knowledge, concern and attitude. *Int. J. Consum. Stud.* 31 (3), 220–229.

Prakash, G., Pathak, P., 2017. Intention to buy eco-friendly packaged products among young consumers of India: a study on developing nation. *J. Clean. Prod.* 141, 385–393.

Reimers, V., Magnuson, B.; Chao, F. (2017). Happiness, altruism and the Prius effect: How do they influence consumer attitudes towards environmentally responsible clothing? *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 21(1), 115–132.

Roberts, J.A., 1996. Green consumers in the 1990s: profile and implications for advertising. *J. Bus. Res.* 36 (3), 217–231.

Straughan, R.D., Roberts, J.A., 1999. Environmental segmentation alternatives: a look at green consumer behaviour in the new millennium. *J. Consum. Mark.* 16 (6), 558–575.

Tan, B.C. 2011. The role of perceived consumer effectiveness on value-attitude-behaviour model in green buying behaviour context. *Aust. J. Basic Appl. Sci.*, 5, 1766–1771.

Taufique, K. M. R.; Vaithianathan, S. 2018. A fresh look at understanding Green consumer behavior among young urban Indian consumers through the lens of Theory of Planned Behavior. *Journal of Cleaner Production*, 183, 46–55.

Yadav, R., Pathak, G.S. 2016. Young consumers' intention towards buying green products in a developing nation: extending the theory of planned behavior. *J. Clean. Prod.* 135, 732–739.

**THE PROBLEMS MARRIED ACADEMICIAN WOMEN FACE: A CASE OF AMASYA  
UNIVERSITY**

**Ahmet Üstün<sup>1\*</sup>, Nazlı Can Kekeç<sup>2</sup>**

<sup>\*1</sup> *Institute of Social Sciences, Department of Educational Administration, Amasya University,  
Amasya, Turkey.*

<sup>2</sup> *Institute of Social Sciences, Department of Educational Administration, Amasya University, Amasya,  
Turkey.*

ORCID Code: <sup>\*1</sup> 0000-0002-2457-5381, <sup>2</sup>0000-0001-8304-3695

**ABSTRACT**

The aim of this research is to inspect the views of academician women profoundly so as to determine the problems they face in their domestic and professional lives. Sample of this research is consisted of 7 academician women that are currently employed by Amasya University. This research was conducted through semi-structured interviews within the scope of a qualitative research. The model of the research was employed as the phenomenological research, a type of qualitative research. The collected data were analyzed by employing descriptive and content analysis techniques. The academician women who participated in the research listed the problems they face as the unequal distribution of domestic responsibilities, inability of setting time aside for themselves and gender discrimination. They also underlined other issues of inequality of education, employment, promotion, paycheck, civil rights in their professional careers; the struggle between domestic and professional lives, excessive number of responsibilities they have in their homes and the burden of parenthood assigned only to them. In line with the findings, researcher made a number of suggestions such as distributing the responsibility of parenthood between parents in a more equal way, putting emphasis on studies and endeavors that enlighten the public on the issue of sexual discrimination and raising the awareness of the future generation on this subject by curating the curriculums of formal and informal educational establishments.

**Keywords:** Women Academicians, Barrier of Career, Career, Gender, Gender Roles

**EVLİ AKADEMİSYEN KADINLARIN YAŞADIKLARI SORUNLAR: AMASYA  
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

**ÖZET**

Bu araştırmanın amacı, evli kadın akademisyenlerin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunları belirlemek için kadın akademisyenlerin görüşlerini derinlemesine incelemektir. Araştırma örneklemini Amasya Üniversitesinde çalışmakta olan 7 kadın akademisyen oluşturmaktadır. Bu araştırma nitel araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma modeli nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik (olgu bilim) araştırma olarak belirlenmiştir. Veriler betimsel ve içerik analizi teknikleri ile analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan kadın akademisyenler yaşadıkları sorunları aile içi sorumlulukların eşitsizliği, kendilerine vakit ayıramamaları ve cinsiyet ayrımcılığı şeklinde ifade etmişlerdir. Ayrıca kadın akademisyenler kariyerlerinde yaşadıkları eğitim, iş bulma, yükselme, maaş ve sosyal hak eşitsizliklerinin üstüne, sosyal hayatlarında yaşadıkları ev-iş çatışması, ev içi sorumluluklar ve annelik sorumluluğu gibi zorlukları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bulgular doğrultusunda araştırmacı anne ve babalık yapma sorumluluğunun cinsiyetler arası bir eşitlik içerisinde dağıtılması, cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili çeşitli kamuyu bilgilendirici ve eğitici çalışmalara önem verilmesi, yaygın veya örgün eğitim kurumlarında cinsiyet ayrımı algısına karşı gelecek neslin bilinçlendirilmesi gibi birtakım önerilerde bulunmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Kadın Akademisyenler, Kariyer Engeli, Kariyer, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Roller

## Giriş

### Kariyer Kavramı

Kariyerin sözlük anlamı “*Bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık*” olarak tanımlanmaktadır. Diğer kaynaklar kariyeri şöyle tanımlanmaktadır: *Kariyer; kişinin kamu ya da özel çalışma yaşamında progresif bir başarı için takip ettiği yol, süreç ve çalıştığı alandır* (Demirbilek, 1994: 71 85). *Kariyer; bir bireyin iş hayatı boyunca bulunduğu iş ve aktivitelerdeki tecrübelerinin neticeleridir.* (Budak vd, 1995: 2-8).

Bir süreci genel hatlarıyla kariyer olarak tanımlamak için,

Süreklilik gösteren bir iş serisi olmalı

Bir ekonomik değer (para, mülk vb.) söz konusu olmalı

Deneyim arttıkça doğru orantılı olarak artan bir ücret ve sorumluluk gelmeli

Kişiyi belirli bir konum ve statüye götürmeli veya kişinin bireysel tanımında etkili bir faktör olmalıdır. (Tüz, 2003)

Kariyerin insanın hayatında çok önemli bir yeri vardır ve insanın hayatını büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Kariyerin tanımlanmasının ve genel geçer bir incelemesinin yapılmasının zorluğu da beraberinde birçok problem getirmektedir. Toplumsal veya bireysel birçok unsur kişinin profesyonel hayatına engel veya engeller getirebilir. Kadınların sırtlanmak zorunda olduğu görev ve sorumluluklar sebebiyle de bu engellerin boyutu ve türü çok büyük çeşitlilikler göstermektedir.

### Kadınların Önündeki Kariyer Engelleri

Kadınların sosyal hayattaki yerleri göz önüne alındığında, çalışma ortamı ve kariyer ile ilgili, erkek bir akademisyenin aksine, daha farklı problemleri olduğu görülebilir. Bu problemleri kısaca özetlemek gerekirse;

#### Sosyal Problemler

Kadınların toplumsal rollerinin getirdiği sorumlulukların (annelik, evin temizliği ve bakımını üstlenme) getirdikleri, erken veya genç yaşta evlenmenin yarattığı sorunlar, boşanma veya dul kalma hali, eşyle arasındaki eğitim ve kültür seviyesi farkı gibi etkenler sosyal problemleri yanında getirebilir.

#### Çalışma Ortamı Problemleri

Kadın çalışanların daha düşük maaşa çalışması, kadın sağlığına veya genel hijyen kurallarına uygun olmayan çalışma ortamı, bakmakla yükümlü olduğu çocuk veya çocukları emanet edebileceği bir tesisin eksikliği de çalışma ortamının yarattığı problemlere örnek verilebilir.

#### Sağlık Problemleri

Kadınların hamilelik dönemlerinde, özellikle beden gücü gerektiren işlerde çalışmamaları ve doğal veya kaza sonucu sebeplerle geçirdikleri hastalıklar gibi durumlarda kadınların kariyerlerindeki sağlık problemlerine örnektir (Cengiz, 2011).

Kadınların iş hayatında yaşadıkları problemlerin kaynaklarını iki kategoriye ayırmak gerekirse, bunları kadınların kendi kariyerlerine koydukları engeller ve toplumun kadınların kariyerlerine koyduğu engeller olarak sınıflandırabiliriz.

Kişinin toplumsal cinsiyet rolünün getirdiği baskıyla yaşadığı özgüven eksikliği, kendi başarılarını içselleştiremeyip şansa yorması (sahtekarlık sendromu) ve öğrenilmiş çaresizlik gibi etkenler kadınların kendi kariyerlerini baltalamaya veya frenlemeye iten sebeplerdir. Kadının kendisini bir yöneten pozisyonunda hayal edememesi, psikolojik olarak kendini güçsüz olduğuna inandırması gibi fenomenler kadınların yöneticilik pozisyonlarında rol alamamasına neden olmaktadır.

Aynı şekildeki düşüncelerin, toplumsal bilinçaltına yerleşmiş olması da kadınların kariyerlerinin önündeki diğer dışsal etkenlerdir. Kadının evin bir numaralı bakıcısı olması gerektiği, anaç bir mizacın kutsallaştırıldığı ve erkeğin daha çok inisiyatif alan fakat kadının daha sakin ve sessiz olan cins olduğuna dair cinsiyetçi önyargılar da toplumun getirdiği engellerdendir (Şebnem Akın Acuner, 2019).

2012 yılında yapılan bir araştırmaya göre kadınların iş yaşamlarında karşılaştıkları en büyük engeller şöyle sıralanmıştır:

Yönetici kademelerindeki kadınların niteliklerine olan önyargılar,

Kadınların iş yaşamı kültürüne uyumsuz olduğu düşüncesi,

Kariyer ve gelecek planlamasındaki eksiklik ve göz ardı edilme,

Yönetici olmak için gerekli kalifikasyonlara sahip kadınlara şans verilmemesi,

Kadınların profesyonel sebeplerle yapılacak seyahat veya başka bir yere taşınma gibi durumlarda isteksiz olacağı düşüncesi,

Yöneticilerin kadın çalışanlara olan güvensizlikleri,

Network denilen iş hayatındaki kişilerin birbiriyle fikir ve bilgi alışverişi yapıldığı ortamdan kadınların dışlanması ve rehberlik eksikliği,

Cinsiyetler arasındaki ücret – maaş farklılığı,

Cinsiyetçilik ve taciz (Burke'den akt. Çalışkan, 2012: 82).

Geçmişten günümüze, kadınların kariyerlerinde yaşadıkları engelleri özetleyen ve betimleyen birçok fenomen oluşturulmuş ve sunulmuştur. Bu fenomenlerden bazıları cam tavan sendromu, kraliçe arı sendromu, süper kadın sendromu ve iş-yaşam dengesi adıyla anılmaktadır.

### **Cam Tavan Sendromu**

Bireysel veya kolektif önyargıların, belirli bir kişinin veya kişilerin çalışma ortamında yönetici konumuna gelmelerini engelleyen görünmez güç fenomenine ve bu fenomenin etkisine cam tavan sendromu verilir. Bu sendrom adını pireler üzerinde yapılan bir deneyden alınır. Her biri farklı yüksekliklere zıplayabilen pireler laboratuvar ortamına alınır. Cam fanuslara konulan pirelerin üstünde buldukları zemin ısıtılır. Isınan zeminin etkisiyle zıplamaya başlayan pireler, fanusun tepesine çarpıp geri zemine düşerler. Sürekli bir şekilde tekrar eden deneyin sonucunda pireler fanusun yüksekliği olan 30 cm'den yükseğe zıplayamama başlarlar. Cam fanus kaldırıldığında dahi eskiden 30 cm'den fazla zıplayabilen pireler, artık en fazla 30 cm yüksekliğe kadar zıplamaya başarabilirler (Öztürk, 2018). Adını alan deneyden de anlaşılacağı üzere, cam tavan sendromu kişinin kendi yeteneklerini ve niteliklerini, dışarıdan gelen algıyı kendi algısınıymış gibi düşünmesi üzerine kısıtlamasıyla meydana gelir. Geçmişten beri süregelen ve kadınların ekonomiye katılmasını engelleyen faktörlerin etkisini somut olarak yitirmesi, bu faktörlerin toplumun ve bireyin bilincindeki etkilerini tamamen silememiştir.

Cam tavan sendromu sadece kadınları değil tüm çalışma ortamını ilgilendiren bir sorundur çünkü; kadın çalışanların, ne kadar nitelikli ve özverili olsalar da hak ettikleri statü ve ücrete ulaşamamaları çalışmalarındaki motivasyonu azaltmakta, yönetimdeki aynı tip, kültür ve karakterden gelen üyelerin oluşturduğu tekdüzelik anti-demokratik ve demode bir karar mekanizmasına yol açmakta ve cinsiyetçiliğin sebep olduğu engeller de iş yerinin ihtiyacı olan insan gücünün kalitesini düşürmektedir (Karcıoğlu, 2014).

Üç ana başlık altında incelenen Cam Tavan Sendromu, alt başlıklara ayrılarak kompleks bir duruma dönüşmektedir.

**Tablo 1: Cam Tavan Sendromu Türleri**

<b>Bireysel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller</b>	<b>Örgütsel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller</b>	<b>Toplumsal Faktörlerden Kaynaklanan Engeller</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>◊ Çoklu Rol Üstlenme</li><li>◊ Kadınların Kişisel Tercih ve Algıları</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>◊ Örgüt Kültürü ve Politikaları</li><li>◊ Mentor Eksikliği</li><li>◊ İnfomal iletişim Ağlarına (Network) Katılamama</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>◊ Mesleki Ayrım</li><li>◊ Stereotipler</li></ul>

Fetullah Battal, Sevim Akgül, Hayriye Şengün, Şenol Kılıçaslan (2017), “Çelişik

Duygulu Cinsiyetçilik ve Cam Tavan Sendromu İlişkisi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, s.9.

### **Bireysel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller**

Kişinin kendi hayatındaki, deneyimlerindeki ve tercihlerindeki öznel durumlar bu kategoriye girer. Bireysel bakış açısının her kadın için farklı olduğunu düşünürsek, en tekil durumların ve engellerin bu kategori altında toplandığını söyleyebiliriz.

#### **Çoklu Rol Üstlenme**

Kadının toplum ve çevre nezdinde, ona atanan ve kutsal addedilen annelik ve eş olma görevi, kişinin sosyal hayatında zorlayıcı bir sorumluluk getirmektedir. Bu rollerin üzerine, iş hayatında da aktif olan kadının alacağı rol sayısı beraberinde birçok çatışma da getirir. Bu çatışmaları zamansal çatışma (hangi role ne kadar zaman ayrılacağı), rollerin çatışması (birbirine paralel değil aksi istikamette talepleri olan rollerden hangisine eğilineceği) ve davranış çatışması (her rolün istediği farklı davranış özellikleri) olarak üç gruba ayırabiliriz (Aytaç, 1997)

#### **Kişisel Tercih ve Algılar**

Kişi seçtiği veya dayatılan roller üzerinde her zaman söz sahibi olamayabilir. Söz sahibi olduğu durumlarda da bir rol için başka diğer rollerden feragat etmek zorunda kalabilir. Burada değinilmesi gereken, fedakârlık yapılması gerekmeyen durumlarda bile kişinin kendini buna mecbur görmesidir. Evli ve çocuğu olan bir kadının, iş hayatından veya ev hayatından birine verdiği zamanı ve emeği kısması veya kısmak zorunda hissetmesi buna bir örnektir. Burada söz konusu kişi, kendine yaptığı telkinle iki veya daha fazla rolün hepsinin hakkını veremeyeceğini ve kendine göre daha az önemi olanı azaltması ve bazen tamamen bitirmesi gerektiğini düşünmeye başlar (Kaloğlu, 2017). Kişinin bu tercihleri, kendisi için neyin daha önemli olduğunu belirlemesi de yine o kişinin hayat görüşüne, çevresine, kültürüne ve algısına bağlıdır.

#### **Örgütsel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller**

Cam tavan sendromuna sebep olan bazı diğer faktörleri de içinde bulunulan kurumun sahip olduğu anlayış, kültür, politika, belirli zümreler için mentor (rehber) eksikliği ve iletişim ağlarına katılamama veya dışlanma olarak özetleyebiliriz.

#### **Örgüt Kültürü ve Politikaları**

Erkek egemen toplumda kökleri olan, çalışanları aynı toplumdaki gelmiş bir kurumun da doğal olarak toplumun bakış açısına yakın bir bakış açısına sahip olması beklenir. Çalışanlara verilen değer ve biçilen roller kurum içerisinde doğal veya yapay bir kurumsallaşmaya, bu da bir örgüt kültürünün oluşmasına yol açar. Örgüt kültürünün varlığı her zaman ayrımcılığa sebep olan bir durum değildir. Eğer ki demokratik ve eşit bir yaklaşıma sahip bir örgüt kültürü yerleşmişse, bu kurumda emek veren kadınların

da cinsiyetleri sebebiyle yaşadıkları sorunlara çözümler kendiliğinden gelecektir. Fakat kadın çalışanları onlara biçilen toplumsal rollerden hariç değerlendiremeyen kurumların örgüt politikaları, kadına sadece asistanlık, sekreterlik gibi inisiyatif almayan rutin işlerin yolunu açar ve kadının kariyerinde bir negatif etki yapar (Giddens, 2001).

### **Mentor Eksikliği**

TDK (2021) tarafından Türkçe karşılığı ‘yönder’ olarak gösterilen ve kelime anlamı “herhangi bir iş yerinde farklı görevlerde çalışarak deneyim kazanmış olan, danışan kişinin hedefine ulaşmasını sağlayacak yolu bulmasına yardımcı kimse” olarak tanımlanan mentor, her çeşit kariyer yolunda kişinin rehberlik alması gereken bir figürdür. Yönetim kademelerinde kadın figürlerinin eksikliği, özellikle mesleğine henüz başlamış kadınların kendilerine rehberlik edecek insan bulamamalarına, kariyerlerini yanlış yönlendirmelerine yol açmaktadır. Mentor eksikliği çekmesinden dolayı kariyerinde ilerleyemeyen kadınların da yöneticilik pozisyonlarına gelmeleri zorlaşmaktadır ve böylelikle birbirini besleyemeyen bir döngü oluşmaktadır.

### **İnformel İletişim Ağlarına (Network) Katılmama**

Kişi kariyerindeki hedeflerine erişmek, son trendleri yakalayabilmek, o camiadaki son görüşleri anlayabilmek için bazen kendi bilgi birikimi dışında, başka insanların da dönütlerine ve bağlantılarına ihtiyaç duyar. O camia içerisinde kurulan bu tür iletişim ağlarının içerisindeki kişiler, dışarıda kalanlara göre büyük bir avantaj elde etmiştir. Sadece profesyonel bir gayesi olmayan, sosyal olarak da etkisi büyük olan bu ağlar, özellikle erkek egemen bir sektörün içinden çıktıysa, kadın katılımcılara karşı önyargıyı da beraberinde getirir. Erkeklerin kariyerlerinde ilerlemek için kullandığı bu ağlardan, kadınların mahrum kalmaları büyük bir dezavantajdır (Karcıoğlu, 2014).

### **Toplumsal Faktörlerden Kaynaklanan Engeller**

Yukarıda bahsedilen engellerin kaynağı halihazırda toplumdaki kadın çalışana yönelik olan algı olsa da sorunun kendisi iş ortamındaki veya bireyin kendi içinde yaşadığı sıkıntılardan süregelir. Fakat bazı engeller direkt olarak toplumdaki tutumun kendisinden kaynaklanmaktadır. Bu engelleri mesleki ayrımlar ve toplumsal önyargılar (stereotipler) olarak inceleyeceğiz.

### **Mesleki Ayrımlar**

Her meslek için o mesleğe has bir veya birden fazla şart aranmaktadır. Toplumda zaman içinde oluşmuş önyargılar bazı mesleklere bir cinsiyet addetmiştir. Mesleki ayrımı yatay ve dikey olarak iki kategoride inceleyebiliriz. Yatay ayrımda idarecilik, mühendislik gibi meslekler erkeğe uygun görülürken, öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik gibi meslekler kadına uygun görülmüştür. Dikey ayrım ise, aynı iş ortamındaki kadın ve erkek meslektaşların aynı kalifikasyon, deneyim ve tutuma sahip olmalarına rağmen farklı muamele görmesidir (Şen, 2017) Kadının beden gücüyle yapılan işlere uygun görülmemesi, daha rutin ve tekdüze işlere yakıştırılması “pembe yakalı” kavramını ortaya çıkartmıştır (Ögüt, 2016).

### **Stereotipler**

Yunanca stereos (sabit, katı) ve typos (tip) kelimelerinin birleşiminden gelen stereotip kelimesi, herhangi bir kişi, nesne veya kavram hakkında genel olarak benimsenen düşünceye veya tutuma verilen isimdir. Diğer bir deyişle, önyargının bir adım öncesidir denilebilir. Özellikle ataerkil toplumlarda yöneticilik gibi bazı mesleklerin yüksek irade gerektirdiği ve bu iradenin kadınlar tarafından karşılanamayacağı inancı hakimdir.

Yöneticilik veya başka yüksek statüde bir unvan kazanmış bir kadının başarıları da başarısızlıkları da kadın olmasına bağlanır. Mesleğinde hata yapmış bir erkek mühendisin hatası kendisine yazılırken, hata yapan bir kadın mühendis üzerinden tüm kadın mühendisler töhmet altında bırakılır. Kariyeri için yalnız seyahat eden bir erkek yönetici normal karşılanırken, aynı durumdaki bir kadın yöneticiye toplum tarafından şüphe ile yaklaşılır (Pamukoğlu, 2004).

### **Kraliçe Arı Sendromu**

Arı kovanındaki tüm işçi arılar tek bir amaç uğruna yaşar: Bal üretmek. Bunun tek bir istisnası vardır, o da kraliçe arı. Kraliçe arı, kovan içinde liderliği üstlenir, düzeni sağlar ve denetçilik yapar. Kovanın içinde ondan sadece tek bir tane vardır. Bu sebeptendir ki, kuluçkadan çıkan dişi arı, diğer dişi arıların kuluçkasını egemenliğini sağlama için yok eder. Eğer birden fazla dişi arı aynı anda kuluçkadan çıkarsa, aralarında ölümüne bir savaş başlar (Özülke, 2016).

Adını bu doğa fenomeninden alan “Kraliçe arı sendromu” iş hayatındaki kadınların, diğer kadınların kendi başarılarına, kariyerlerine veya saygınlıklarına karşı bir tehdit olarak görmesi ve bu tehditlere karşı savaş açmasıdır. 1991 yılında Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre bu sendromun kadın yöneticilerdeki yansıması erkek yöneticilerin kadın çalışanlara karşı olan önyargılı tutumlarını benimsemek, aynı çalışma ortamındaki veya sektördeki diğer kadınların önüne engel koymak ve kadınlara karşı olan önyargıları ve ayrımcılıklara göz yummak olarak görülmüştür (McLanress, 1991).

### **İş-Yaşam Dengesi**

Kişinin profesyonel hayatı ve sosyal hayatına eşit derecede önem vermesi, zaman ve emek ayırması, iki alan için de önemli bir husustur. Sadece akademisyen kadınların değil, tüm kadın çalışanlar için sağlaması zor olan bu denge denklemi; iş, çocuk, yakın aile, çevre, kişinin özel alanı ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi birçok değişken vardır (Küçükşen ve Kaya, 2016).

### **Süper Kadın Sendromu**

Aile yaşamının yüklediği sorumluluklarının üstüne iş hayatının sorumluluklarının eklenmesiyle, kadınların üstlendikleri rollerin birbiriyle çatışabileceği ve hatta bu rollerden bir veya birkaçının kadının tercihi yönünde yok olabileceğine yukarıda değinmiştik. Fakat, hiçbir rolden feragat etmeyip hepsini idare etmeye çalışan kadınlarda ‘süper kadın sendromu’ ortaya çıkabilecektir. “Modern Anne Sendromu” veya “Zorlanmış Anne Sendromu” olarak da bilinen bu sendrom, özellikle çocuğu olan (annelik içgüdü), azmi yüksek ve mükemmeliyetçi kişilerde görülür. Bu sendromun sonucunda kişi, birden çok işi aynı anda kusursuz yapmaya çalışırken kendine fiziksel ve mental olarak zarar verir, çevresine ve kendisine karşı agresif bir tutuma girer ve sosyal ve iş hayatında kendi kontrolü altında olmayan şeylere karşı negatif bir tavır alır (Alas, 2019).

### **Kadınların Önündeki Kariyer Sorunları**

Kadınların, kariyerlerinde kendi cinsiyetlerine bağlı bir şekilde ortaya çıkan sorunlar iki türe ayrılabilir; İş hayatında yaşadıkları sorunlar ve ev hayatında yaşadıkları sorunlar.

İş yaşamında yaşanan sorunları profesyonel anlamda eğitim eşitsizliği, iş bulma veya kariyerde yükselmeme eşitsizliği, maaş eşitsizliği, sosyal hak eşitsizliği ve cinsel taciz olarak beş başlığa, ev hayatında yaşanan sorunları ise ev-iş çatışması, ev içi sorumluluklar, evden çalışma ve çocuğa bakma sorumluluğu olarak dört başlığa ayrılabiliriz

### **Kadınların İş Yaşamında Yaşadıkları Sorunlar**

#### **Profesyonel Anlamda Eğitim Eşitsizliği**

Kadınların, modern çağlara doğru gelindikçe, ortalama eğitim durumlarının ve istihdam edilme oranlarının doğru orantılı artmaya başladığını görüyoruz. Fakat TÜİK verilerine bakıldığında, kadınların istihdam oranının artmasına rağmen, yüksek öğretim mezunu bir erkek ve kadın arasında halen bir eşitsizlik olduğunu söyleyebiliriz. TÜİK verilerine göre yüksek öğretim mezunu bir erkeğin istihdam edilme oranı %81.8 iken bu oranın kadınlar için %60.4 olması da bunun bir göstergesidir (tuik.gov.tr)

#### **İş Bulma veya Kariyerde Yükselmeme Eşitsizliği**

Daha önce de bahsedildiği gibi, toplum görüşünde kadınlara daha çok uygun olacağı düşünülen hemşirelik, öğretmenlik vb. çeşitli meslekler vardır. Bu mesleklere böyle bir bakış olmasının sebebi, kadınların evdeki sorumluluklarının mesleklerine yansımaması gerektiği gibi bir algıdır. Aynı algının kadınlara daha fazla inisiyatif veren ve sorumluluk yükleyen mesleklere yönelmesini engellediğini söyleyebiliriz. Griffin (1993) kadınların bu tarz mesleklerden uzak tutulmasını veya kariyerlerinde yükselmelerini engelleyen faktörleri şöyle sıralamıştır:

Çocuk yetiştirme sorumluluğunun kariyer için bir engel olması.

Kadınların üst yönetim için yetersiz görülmesi.

Ev içi sorumlulukların kadınların kendilerini tam zamanlı işlerine vermesine engel olacağı düşüncesi.

Kadınlara üst yönetim için gereken deneyim ve mentorluğun verilmemesi.

Kadınların duygusal kararlar alacağına dair önyargı.

### **Maaş Eşitsizliği**

Kadınlar ve erkekler arasındaki maaş eşitsizliği, tecrübe, vasıf vb. gibi etkenler sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum çeşitli sonuçlara yol açmaktadır:

Kadınların iş olanaklarının az olması ve uzun süreli istihdamın engellenmesi.

İşsizliğe geçişlerin daha olası olması.

Kadın işgücünün kalifiye olarak daha aşağıda olması (Kocacık, 2004).

### **Sosyal Hak Eşitsizliği**

Kadınların istihdam edilmesinde, yukarıda “İş Bulma veya Kariyerde Yükselmeme Eşitsizliği” başlığında bahsedilen durumların bir yansıması da sosyal hak eşitsizliğine sebep olmaktadır. Kadınların işgücüne katılımlarının görece az olması, aile hayatındaki sorumlulukları gibi engeller kadınların sendikal örgütlenme ve çalışan haklarını savunma gibi durumlarda da dezavantaja sokmaktadır (Karaca, 2007).

### **Cinsel Taciz**

Hayatın neredeyse her alanında ortaya çıkabilen cinsel taciz, kadınların iş dünyasındaki yerlerinin artmasıyla da iş hayatında da kendini gösteren bir durumdur. Kişiyi dışlama ve psikolojik baskı altında tutma anlamına gelen ve son zamanlarda terimleşmiş “mobbing” durumu ile kol kola giden cinsel taciz, sözlük anlamı ile tekrarlanan, istenmeyen, hareket, jest veya sözle yapılan, cinsel olarak aşağılayıcı her şey için kullanılabilir.

### **Kadınların Aile Yaşamında Yaşadıkları Sorunlar**

#### **Ev-İş Çatışması**

Erkek egemen toplumda, kadınların ev içi sorumluluklarını, diğer sorumluluklarının önüne koymaları beklenir. Kadınların öncelikle anne ve eş rollerini gerçekleştirmeleri gerektiği düşünülür (Gülbay, 2012). Bu beklentilerin kadınların iş hayatlarına ne gibi etkisi olduğunu kestirebiliriz.

#### **Ev İçi Sorumluluklar**

Toplumun cinsiyete verdiği geleneksel roller hem kadın hem erkek için kendini göstermeye devam etmektedir. Kadınların, mesai bitip eve döndüklerinde başka bir mesaiye başladıklarını söyleyebiliriz. Kadınların bu iki mesaisinin birbiriyle etkileşim içinde olduğunu, iş hayatındaki başarıların ev içine yansımından veya ev içinde huzurlu ve mutlu kişilerin de kariyerlerinde daha başarılı olmasından anlayabiliriz. Yüksek statülü ve maaşlı işlerde çalışan kadınların, sosyal ve aile içi hayatlarını da iyi organize ettiği görülmektedir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

#### **Evden Çalışma**

Kadınların iş hayatında yaşadığı zorluklar, maddi gelir için çalışmak isteyen bazı kadınları evden çalışmaya itmektedir. Bu sebeple evden çalışan kadınların hayatları rutine binmiş, tekdüze ve sıkıcı bir hale dönmektedir. Bu durumda çalışan kadınların da doğal olarak sendikal bir hakkı da olmamaktadır. Zoraki bir şekilde seçilen bu kariyer, tatmin etmeyen bir durum olmaktadır.

#### **Çocuğa Bakma Sorumluluğu**

Kadınların kariyerlerini, bazen daha kariyerleri başlamadan, etkileyen bir çocuğa bakma sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk, kadınlara daha hamilelik dönemleri bile başlamadan, çocukları ve kariyerlerini aynı anda nasıl idare edeceklerine dair sorunlar çıkartır. Bu durumda kalan kadın için üç çıkış yolu

vardır: Çocuğu bir aile ferdine veya bakıcıya emanet etmek, kreşe yazdırmak veya çocuk örgün öğretime başlayana kadar kariyerine ara vermek. Üç seçeneğin de getirisi olsa da götürüsü de vardır zira kadınlara çevresi tarafından çocuğuna yeterince ilgi göstermeme veya ev ekonomisine katkıda bulunmama eleştirisi gelmektedir.

### Amaç ve Önem

Günümüzde, kadınların çalışma hayatındaki önemleri ve rolleri giderek artmaktadır. Akademi dünyası da bu trendden nasibini almaktadır. Kadınların aile ve toplum tarafından dayatılan, geçmişten günümüze gelmiş, roller ve sorumlulukları ile çalışma hayatında yükledikleri sorumlulukların birleşimi çeşitli durumlar ve sorunlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın amacı, Amasya Üniversitesindeki evli kadın akademisyenlerin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükleri belirlemeye yönelik deneyimleri incelemektir. Bu doğrultuda araştırmanın konusu Amasya Üniversitesinde görev yapan evli kadın akademisyenlerin yaşadıkları sorunların neler olduğu ile ilgili görüşlerini belirlemektir. Araştırma boyunca “Akademisyen evli bir kadının yaşadığı sorunlar nelerdir?” sorusu ana problem olarak belirlenmiştir. Alt problem soruları aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

Aile içi sorumlulukların kadınların iş yaşantısına etkileri nasıldır?

Akademisyen kadınların meslekleri aile içi ilişkilerini nasıl etkiler?

Toplumsal cinsiyet rollerinin çalışma ortamındaki etkileri nasıldır?

### YÖNTEM

#### Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmanın tanımı araştırmanın sorduğu soruyu yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alan disiplinler arası bütüncül bir yöntemdir. Araştırması yapılan olgunun kendi bağlamı içerisinde değerlendirilerek, üzerlerine yüklenen anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık ve Diğerleri, 2010: 302). Nitel araştırmalarda örneklem grubunun küçük olması gerekir. Böylelikle gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen verilerin değerlendirilmesi daha kolay yapılacaktır. Bu sebeple nitel araştırma, katılımcıların duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve yaşantılarını rahat, özgürce açığa vurmalarını ve görüşme tekniğinin veriminin artmasını sağlar (Kılıç, 2012: 99). Nitel araştırma yönteminin kullanılmasının sebebi; bu araştırma Akademisyen evli bir kadının yaşadığı sorunları ile ilgili bir çalışma olduğundan araştırmanın konusu olan kadın akademisyenlerin sınırlı sayıda olması ve sınırlı sayıdaki akademisyenler üzerinde bilgi edinmektir. Bu araştırma Akademisyen evli bir kadının yaşadığı sorunları ile ilgili bir çalışma olduğundan araştırma modeli nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik (olgu bilim) araştırma olarak belirlenmiştir. Fenomenoloji, diğer adıyla olgubilim, karşımıza sık sık çıkan fakat hakkında sadece yüzeysel bir farkındalığa sahip olduğumuz olguları derinlemesine incelememize olanak veren bir nitel araştırma türüdür. Bu yöntemin hedef aldığı araştırma grupları, bahsi geçen olgunun iyi bir yansımasını verebilecek kişi ve gruplardır. Bu kişi ve gruplarla yapılan görüşmeler araştırmacıya interaktif ve esnek, görüşülen kişiye ise güvenli bir ortam sağlar. Alınan sonuçlar tam olarak genellenebilir olmasa da bahsi geçen olguyu daha detaylı anlamamızı kolaylaştırır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

#### Çalışma Grubu

Araştırma örneklemini Amasya ili Merkez ilçede Amasya Üniversitesi evli ve kadın akademisyenlerin arasından 7 akademisyen oluşturmuştur. Araştırmacı akademisyenlerle görüşmüş, görüşmeler sonucunda akademisyenlerin yoğunluklarından dolayı 7 akademisyen görüşmeyi kabul etmiştir. Gönüllü olan akademisyenleri belirledikten sonra ziyaret ederek öncelikle kendini tanıtmıştır ve vermiş oldukları cevapların bir araştırma için kaynak oluşturacağını belirtmiştir. Kimliği ile ilgili herhangi bir bilginin kimse ile paylaşılmayacağından sadece araştırma amaçlı görüşüldüğü konusunda bilgilendirmiştir. Görüşme sonunda eklemek veya çıkartmak istedikleri bir cevabın olup olmadığı sorulmuş ve verilen cevaplar onaylatılmıştır. Görüşme sonunda bu araştırmaya katkıları için teşekkür edilmiştir.

## Veri Toplama Aracı

Fenomenoloji araştırmalarında en sık kullanılan veri toplama aracı görüşmedir. Görüşme yaparak, insanların perspektiflerini, kişisel deneyimlerini, duygularını ve düşüncelerini açığa çıkartmak için iyi bir metottur. Gözlem ve yazılı belgelerden toparlanan verilerle görüşme sürecinin desteklenmesi araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 40-41).

Araştırmada veriler görüşme yöntemi kullanılarak, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile bireysel görüşme yolu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formu yaklaşımı sayesinde araştırmacı çeşitli kişilerden karşılaştırılabilir bilgiler elde edebilirken, bir yandan da kullanacağı zamanı esnekleştirebilir. Araştırmacının oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu, toplam 14 adet açık uçlu sorudan oluşmuştur. Veri toplama sürecinde öncelikle Amasya Üniversitesi Bilim Etik Kurulundan Etik Kurul izni alınmıştır.

Görüşme formunda Amasya Üniversitesindeki evli kadın akademisyenlerin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükleri belirlemeye yönelik sorular yer almıştır. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formları için öncelikle ilgili alanyazın taranmış ve akademisyenler ile yapılan ön görüşmelerden yararlanılmıştır. Hazırlanan form konu ile ilgili uzmanlığa sahip akademisyenlerin görüşleri alınmış ve geribildirimler sonucunda sorular son hallerini almışlardır. Görüşme formundaki soruları şöyle özetleyebiliriz:

Akademisyenliğe başladığınızda akademisyenliğe yönelik hedefleriniz nelerdi? Bu hedefleri ne düzeyde gerçekleştirdiniz?

Mesleğiniz ev hayatınızı nasıl etkiliyor? Eşiniz size ev içinde yardımcı oluyor mu?

Eşiniz sizin akademisyen olmanızdan ne düzeyde memnun? Sizi bu konuda desteklemediği zamanlar oluyor mu?

Akademik hayatınız evlilik veya bebek sahibi olma planlarınızı ertelemenize neden oldu mu, bu konudaki tecrübelerinizi paylaşır mısınız?

Hamilelik döneminde kaçırdığınız bir akademik çalışma oldu mu, olduysa bu sizi nasıl etkiledi?

Bir akademisyen anne çocuklarınız ile olan iletişiminizi nasıl etkiliyor, akademisyen bir anne olarak çocuklarınız için yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Akademik çalışmalarınız mesai saatleri içerisinde bitmediği zaman, eve ekstra iş götürüyor musunuz? Bu durum ev içindeki sorumluluklarınızı nasıl etkiliyor?

Aile içi sorumluluklarınız akademik amaçlı yurt dışı veya şehir dışı çalışmalarınızı nasıl etkiliyor? Aileniz için vazgeçtiğiniz bir akademik amaçlı seyahat oldu mu?

Akademik çalışmalarınız dışında kendinize ve ailenize yeterli vakit ayırabiliyor musunuz? Boş zaman yaratmak sizin için zor oluyor mu?

Bulunduğunuz akademik bir ortamda kadın olduğunuz için size pozitif ayrımcılık yapıldığını hissettiniz mi? Bu durumun olumlu mu olumsuz mu olduğunu düşündünüz?

Çalıştığınız kurumda “Kadının öncelikli görevi anne olmaktır.” şeklinde düşünüldüğünü hissediyor musunuz?

Yapılan akademik çalışmalarını gözlemlediğinizde cinsiyetçi bir ayrım fark ettiniz mi? Sizin kadın olmanızdan kaynaklı olarak kabul edilmediğinizi düşündüğünüz çalışmalar oldu mu? Deneyimlerinizden bahseder misiniz?

Fiziksel, bilişsel ya da mesleki yeterlilikler açısından kadın akademisyenlerin arka plana atıldığını düşündüğünüz zamanlar oluyor mu, bunlardan biraz bahseder misiniz?

Özetlemek gerekirse, akademisyen bir kadının yaşadığı sorunlar genel olarak sizce nelerdir?

### Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu araştırmada verilere ulaşmak için görüşme tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde nitel çözümleme tekniklerinden betimsel-yorumlayıcı analiz ve içerik analiz teknikleri kullanılmıştır. Betimsel-yorumlayıcı analizde araştırmacının verileri yüzeysel düzeyde yorumlaması beklenir. Çok derinlemesine bir anlatım yerine, araştırmacı sadece önemli gördüğü örnek davranış, konuşma veya notları sunar ve bunların üzerine yorumunu gösterir. Böylelikle elde edilen verilerden bir gerçeklik tablosu çıkar ve üzerine kavramsallığı koymuş olur (Sönmez ve Alacapınar, 2019). İçerik analizi tekniği şu sebeplerden dolayı kullanılmıştır:

- Esas hedefin elde edilen verileri ifade edecek kavramlara ve bağıntılara erişmek olması
- İçerikle alakalı benzer ve sistematik verilere erişmeyi öngörmesi
- Birbirleriyle alakalı ve benzer verileri belirli bir konsept ve kavram ekseninde toplayıp bunları mantık sırasına oturtarak, anlaşılır ve yorumlanabilir bir sunuya fırsat vermesi (Gökçe, 2006, s. 136).

Araştırmada görüşme esnasında alınan veriler, betimsel analiz ile önceden belirlenen sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. İlk olarak bir çerçeve oluşturulmuş daha sonra çerçeveye göre veriler düzenlenmiş ve bulgular açıklanmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen verileri incelemek için bu kavramlar ve kavramların aralarındaki bağlantılar tespit edilerek bir konsept oluşturulmuştur. Böylelikle farklı alt başlıklara sahip üç ana başlık belirlenmiştir. Yanıtlar üzerinden elde edilen bilgi ve görüşlerin ortak noktalarının ışığında kavramlar bir araya toplanılmış ve alakalı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

### Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Araştırmada akademisyen kadınların buldukları toplumda kendilerine verilen cinsiyet rolleri ve partnerleri ile olan uyumları üzerinden homojen amaçlı bir örnekleme yolu izlenmiştir. Homojen bir örnekleme kullanılmasındaki sebep, kendi içinde küçük ve birbirine benzeyen bir örneklem ile belirli alt gruplara dair daha derin bir analiz yapmaktır. Buna göre görüşmeler Amasya'daki bir üniversitede farklı pozisyonlarda çalışan 7 evli kadın akademisyen ile yapılmıştır. Araştırma etiği gereği gruptaki katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamıştır. Bu nedenle katılımcılar "K1", "K2", "K3", "K4", "K5", "K6", "K7" kodlarıyla adlandırılmıştır. Katılımcıların özellikleri Tablo 2'de verilmiştir.

**Tablo 2: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler**

Katılımcının Adı	Statüsü	Yaşı	Evlilik Süresi
K1	Öğretim Görevlisi	34	9
K2	Prof. Dr.	50	22
K3	Öğretim Görevlisi	33	4
K4	Öğretim Görevlisi	41	11
K5	Arş. Gör.	30	3
K6	Prof. Dr.	43	14
K7	Doç. Dr.	42	18

### Bulgular

#### Çalışma Hayatının ve Aile İçi Sorumlulukların Birbirlerine Olan Etkileri

Katılımcılara araştırma doğrultusunda sorulan "Akademisyen bir anne olmak çocuklarınız ile olan iletişiminizi nasıl etkiliyor, akademisyen bir anne olarak çocuklarınız için yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna ise şu yanıtlar alınmıştır:

**K1:** *Bence anne- çocuk iletişimini meslek doğrudan etkilemiyor. Annenin kişilik yapısı ihtiyaçları çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumları hayat hedefleri vs. çocukla olan iletişimini etkiliyor. Dolayısıyla ben MEB de çalışıyor olsaydım da aynı iletişim biçimim olurdu. Tek etkileyen yanının iş yoğunluğu yani ders yükü olduğunu söyleyebilirim. Zaman zaman yoğunluk stresi beraberinde getirdiği için bu çocuğumla ilişkimize yansıyor ancak genel olarak akademisyenliğimin çocuğumla iletişime olumlu etkileri olduğunu düşünüyorum. Alanım gereği edindiğim bilgiler ilişkimize katkı sağlıyor. Zaman zaman yetersizlik hissetmenin doğal bir durum olduğunu düşünüyorum. Ama nadir zamanlar dışında gayet yeterli bir anne olduğuma inanıyorum*

**K2:** Evde ders çalışmamın biraz azalmasına rağmen hala eve iş getirmek zorunda kalıyorum. Kızım buna çok sinirleniyordu. Halen akademisyenliğe karşı "asla akademisyen olmam" diyor. İster istemez kaygı ve yorgunluk karşı tarafı etkiliyor. Özellikle çocuklar anneyi bir meslekle paylaşmak istemiyor. Şu an 12 yaşında sanki biraz anlamaya başladı beni.

**K3:** Çocuğuma bazı vakitler zaman ayıramıyorum. Teze zaman ayırdığım için. Çocuğum şu an 7 aylık olduğundan dolayı henüz yeterli olup olmadığını kendim de bilmiyorum.

**K4:** Diğer meslek grubundaki annelere göre daha yeterli annelik yapabildiğimi düşünüyorum. Bununla birlikte çalışmıyor olsaydım çok daha yeterli annelik yapabileceğimi düşünüyorum.

**K5:** İletişim konusunda zorluk çekmiyoruz hatta fazla bilinçli olduğumuz için fazlasıyla ilgilendiğimi de düşünüyorum zaman zaman. Aslında normalde pandemi döneminde olmasaydık doğum iznim bittiğinde okula gitmem gerekeceği için daha az vakit ayıracaktım. Ancak pandemi döneminde daha fazla evdeydik ve daha fazla vakit geçirdik bebeğimizle.

**K6:** Akademisyen olmak onlar üzerinde bir baskı oluşturuyor bazen, daha çok çalışmalarını istiyorum. Oğlum 7. sınıfta şimdiden üniversite seçip ona yönelik çalışmasını motive ediyorum. Kızım anasınıfında onunla konuşmalarımız soru cevap sorgulama anlama odaklı daha çok. Onlara zaman ayıramadığım yoğun çalıştığım zamanlarda daha küçüktüler, eksikliği anneanne ve babası tamamlıyordu, ama şimdi çok yoğun değilim ve iletişimde sorun yaşamıyoruz.

**K7:** Mesleğiniz ne olursa olsun evde annesiniz. Dolayısıyla annelik rolünüzün gereklerini yerine getirebilmenin akademisyen veya başka bir meslekle ilişkisi olduğunu sanmıyorum.

Sadece iki katılımcı (K1 ve K7) mesleklerinin annelik sorumluluklarına dair olumsuz bir etkisi olmadığını ifade ederken, diğer katılımcıların hepsi çeşitli düzeylerde akademisyenlik özelinde veya meslek sahibi olma özelinde bir etkisi olduğunu düşünmektedir. K1 ve K6 işlerinin yükümlülüklerinin arttığı dönemlerde çocuğu ile olan ilişkisinin yavaşladığını ifade etmektedirler. Buradan da annelik rolünün ve akademisyenlik mesleğinin ilişkisinin sabit bir seviyede teması olmadığını, bu ilişkinin ve birbirlerine olan etkisinin daha çok inişli ve çıkışlı bir tabloda ilerlediği çıkarımı yapılabilir.

Bunun dışında K2 ve K6'nın verdiği örnekler üzerinden anlaşılacağı üzere, akademisyen bir anneye sahip çocuklarda da bu mesleğe karşı bir destekli ve desteksiz önyargıların oluştuğunu görebiliriz. K2'nin çocuğu üzerinden verdiği örnekte, kızının küçük yaşta annesinin çalışmasına şahit olduğuna, akademisyenlik mesleğini annesini ondan ayıran bir "öcü" gibi gördüğüne ve bir önyargı oluşturduğunu söyleyebiliriz. K6'nın verdiği örnekte ise akademisyen ebeveynlerin çocuklarının, ailelerinin buldukları sosyokültürel, ekonomik statünün onlara motivasyon veya bir baskı unsuru olabileceği söylenebilir.

Katılımcılardan K4'ün beyanlarına göre, katılımcı akademisyenlik mesleğinin annelikle beraber idame ettirebilmek için uygun bir meslek olduğunu ifade ederken, K5 ise pandemi dönemiyle mesleğinin getirdiği yükümlülüklerinin azalması sebebiyle çocuğuyla daha çok vakit harcayabildiğini belirtiyor. Buradan da akademisyenlik mesleğinin annelik rolüyle olan ilişkisinin olumlu yanları olduğu da söylenebilir. Ayrıca K3 ve K5'in beyanlarını diğer katılımcıların beyanlarıyla karşılaştırıp ortak bir çıkarım yaparsak, çocuğu bebeklik döneminde olan akademisyen annelerin, diğer mesleklerdeki veya ev hanımlığı yapan annelere nazaran pek farklı bir yol izlemediğini, yaşanan sorunlar ve durumların genel çerçevede benzer olduğunu ve annenin akademik ortamda çalışmasının etkisinin bebeklikten sonraki dönemde daha çok görüldüğünü söyleyebiliriz.

Katılımcılara ev ve iş hayatları arasındaki dengesizliklere dair bakış açılarını öğrenmek amacıyla "Akademik çalışmalarınız mesai saatleri içerisinde bitmediği zaman, eve ekstra iş götürüyor musunuz? Bu durum ev içindeki sorumluluklarınızı nasıl etkiliyor?" soruları soruldu. Katılımcıların yanıtları aşağıdaki gibidir:

**K1:** Eve bazen iş getirmek zorunda kalıyorum. Böyle bir yoğunluk olduğunda genellikle çocuğum uyuduktan sonra yapmaya çalışıyorum ya da eşimden bana destek olmasını rica ediyorum. Dolayısıyla böyle günlerde eşim ev ve yemek işlerinde daha aktif rol alıyor.

**K2:** *Evet çok yoğun bir akademik hayatım oldu. Okulda laboratuvarlar dersler, angaryalar derken akademik işler genellikle eve kalıyor. Bazen bir koltukta 5 karpuz taşıdığımı düşünüyorum. Bunu ancak kadın yapabilir erkekler kaldıramaz, kesinlikle kadın çok güçlü. Sözelimi bu anketi doldururken 3 çeşit de iftar yemeği hazırlıyorum!*

**K3:** *Mutlaka eve iş getiriyorum. Yoksa yetişmesi mümkün değil. Ev içinde sorumluluklarımı çoğu zaman ertelemiş oluyorum.*

**K4:** *Eve iş götürmüyorum. Eve iş götürmemek için nadiren işyerindeki mesai saatimi uzatıyorum*

**K5:** *Elbette götürüyoruz. Hatta muhtemelen evde okulda çalıştığımızdan daha çok çalışıyoruz. Bu durum evdeki sorumluluklarımı olumsuz etkiliyor maalesef. Özellikle bebek sahibi olduktan sonra çoğu işi yetiştirememeye ve kendime vakit ayıramamaya başladım.*

**K6:** *Doçent olduktan sonra çok fazla evde çalışmıyordum ama pandemi şartlarında iki yıldır evde iş yapmam gerekiyor. Normalde her iki görev birden çok yorucu. Evden ödevleri kontrol etmek ve ders hazırlıkları çocukların da meşgul olduğu saatlerde veya uyuduğu saatlerde yapıyorum.*

**K7:** *Bazen evde de çalışıyorum özellikle pandemi sürecinde daha sık evden çalışmak durumunda kaldım. Ancak evdeki sorumluluklarımı etkileyen bir durum olmadı.*

Akademik ortamdaki profesyonel sorumluluklarının ev hayatını etkilemesi konusunda, yukarıdaki cevaplardan görüldüğü üzere, sadece bir kadın akademisyen kesinlikle hiç eve iş götürmediğini belirtirken, bazıları nadiren, çoğunluğu ise akademik çalışmalarının hemen hemen her zaman evde halletmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Görüleceği üzere kadın akademisyenlerin ev ve iş dünyasındaki sorumluluklarının birbirine girmemesi gibi bir ihtimal yoktur. Zira kadınların geleneksel tavırdan gelen toplumsal role bağlı olarak sahip olduğu annelik ve kadınlık rolü, ev içinde verdiği sorumluluğu da beraberinde getirmekte, evin düzeninin istikameti ve niteliğinden kadını sorumlu tutmakta ve ev içinde çıkacak bir sorunda veya düzensizlikte kadını salt sorumlu yapmaktadır. Bu sebeple, akademisyen kadınlar, iş yükünün ikisinde de ağır olduğu bu iki dünyayı ya birbirinden ayırarak idame ettirme yoluna gitmekte veya da ikisini de bir potada eritmeye çalışmaktadır. Bu iki yolun da kendilerine has iyi veya kötü yönleri bulunmaktadır. K3'ün bu soruya verdiği "Mutlaka eve iş getiriyorum. Yoksa yetişmesi mümkün değil. Ev içinde sorumluluklarımı çoğu zaman ertelemiş oluyorum." cevabı bize madalyonun ilk yüzünü, yani ev ve iş sorumluluklarını simültane şekilde yapmaya çalışan kesimi göstermektedir. K7'nin "Bazen evde de çalışıyorum özellikle pandemi sürecinde daha sık evden çalışmak durumunda kaldım. Ancak evdeki sorumluluklarımı etkileyen bir durum olmadı." yanıtı ve K6'nın "Doçent olduktan sonra çok fazla evde çalışmıyordum ama pandemi şartlarında iki yıldır evde iş yapmam gerekiyor. Normalde her iki görev birden çok yorucu. Evden ödevleri kontrol etmek ve ders hazırlıkları çocukların da meşgul olduğu saatlerde veya uyuduğu saatlerde yapıyorum." yanıtı da bize göstermektedir ki, birbirine giren bu iki sorumluluk dünyasının birbirlerine etkileri yüksek düzeydedir. Akademisyenliğin getirdiği yüksek ve kesintisiz iş temposuna ilaveten çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluklar eklenince, zaman ve emeğin ne derecede paylaşılması gerektiği de ayrı bir sorun olmaktadır.

### Çalışma Hayatının Kişisel Planlar Üzerindeki Etkilerine Dair Görüşleri

Zihin ve beden sağlığını etkileyen en önemli şeylerden birisi de kişinin kendisine ve çevresine zaman ayırıp rahatlayabilmesidir. Günlük hayatın stresi ve özellikle akademisyenlik gibi mesai saatleri dışına taşmaması zor olan bir meslekle birleşince, kendine zaman ayırıp stres atabilmek daha da önemli bir hale gelmektedir. Araştırmaya katılan katılımcılara bu konu ile alakalı olarak "Akademik çalışmalarınız dışında kendinize ve ailenize yeterli vakit ayırabiliyor musunuz? Boş zaman yaratmak sizin için zor oluyor mu?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya karşın alınan cevaplar şöyledir:

**K1:** *Yeterince vakit ayıramıyorum. Boş zaman ne yazık ki bulamıyorum. Bunun sebebi biraz da doktora yapıyor ve son döneminde olmam daha çok. Ayrıca bebeğimiz henüz küçük olduğu için çoğu zamanımız ona bakmakla geçiyor.*

**K2:** *Ayırıyorum. Akademik işlerimi mesai saatlerinde fakültede yapmaya çaba gösteriyorum. Zor olmuyor.*

**K3:** Akademik çalışmalar olunca ailemden biraz vakit çalmış oluyorum. Ailem için zaman ayırmaya da özen gösteriyorum. Ama dengeyi sağlamak biraz zor oluyor.

**K4:** İşyeri mesai saatlerimi belirli bir sınırdan tuttuğum için ailemle fazlaca zaman geçirebiliyorum.

**K5:** Mümkün olduğunca boş zaman yaratmaya çalışıyorum. Bazen zor oluyor

**K6:** Boş zaman yaratmak ders döneminde çok zor oluyor aileme vakit ayırıyorum ama kendime ve akademik görevler dışındaki makale vs. işlerine pek vakit ayıramıyorum maalesef.

**K7:** Dediğim gibi bir koltukta 5 karpuz taşıyoruz. Bazen bir tanesi düşüyor sonra onu alıyoruz başka biri düşüyor vs. Zaten bir müddet sonra bu durum olağan bir yaşam tarzı oluyor. Kendime bu yaz söz zaman ayıracağım resme başlayacağım!

Bu soruya verilen cevapların üzerinden, kendine vakit ayırma durumuna bakış açısına göre kadın akademisyenleri iki grupta inceleyebiliriz. İlk grup, seçtiği kariyerin ve mesleğin getirdiklerini kabullenmiş, kendine vakit ayıramayacağını düşünen ve hayatını buna göre idame ettirmeye odaklanmış kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. K1'in verdiği "Yeterince vakit ayıramıyorum. Boş zaman ne yazık ki bulamıyorum. Bunun sebebi biraz da doktora yapıyor ve son döneminde olmam daha çok. Ayrıca bebeğimiz henüz küçük olduğu için çoğu zamanımız ona bakmakla geçiyor." Yanıtını örnek olarak seçip baktığımızda, bu katılımcının kendine salt amaç olarak annelik ve akademik kariyerini seçtiğini ve başka bir hobi veya aktivite için istese de vakit ayıramayacağını kabullendiğini görüyoruz. Ayrıca K3 ve K6'nın cevapları üzerinden, bu durumun dönem dönem değişebildiğini, kadın akademisyenlerin stabil bir şekilde sıkışmadığı dönemler olduğunu da söyleyebiliriz.

İkinci gruba gelirse; bu kesimdeki kadın akademisyenlerin kendilerine zaman ayırmamayı kabullenmeyen ve denge kurarak kendi hobilerine ve isteklerine zaman ve emek ayıran kişilerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Aile-ev-iş üçgenindeki sorumlulukların dağıtılması ve dengelenmesi her insan için zordur. Bu katılımcıların da ne kadar bu dengeyi sağlam tutmaya çalışsa da bir şekilde fedakârlık yapmak durumunda kaldığını söyleyebiliriz. Cevapları incelersek, K2 ve K4 bu durumun çözümü olarak iş saatleri ve ev saatlerini kesinlikle heterojen bir şekilde ayrı tutmayı göstermişlerdir. Bu keskinlik sayesinde, mesai sonrası kişinin kendine odaklanması daha kolay olabilir.

### **Aile İçi Sorumlulukların Çalışma Hayatı Üzerindeki Etkilerine Dair Görüşleri**

Akademisyenliğin getirdiği sorumluluklardan birisi de seminer, konferans, araştırma vb. sebeplerle yapılması gereken yurt içi veya yurtdışı gezilerdir. Bu gezilerin kişinin özel hayatına etkisinin ileri seviyede olacağı bariz bir durumdur. Özellikle sorumluluğunda bir veya birden fazla çocuk olan bir akademisyen kadın için bu iş ekstra bir külfetli bir duruma dönüşmektedir. Kişinin özel hayatı ve iş hayatını neredeyse keskin bir bıçakla ayıracak kadar büyük bir etki yapan iş gezileri de araştırma sorusu olarak "Aile içi sorumluluklarınız akademik amaçlı yurt dışı veya şehir dışı çalışmalarınızı nasıl etkiliyor? Aileniz için vazgeçtiğiniz bir akademik amaçlı seyahat oldu mu?" şeklinde katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların bu duruma ilişkin görüşleri şöyledir:

**K1:** Çocuğumu bırakmak istemediğim için ve o sırada eşim de müsait değilse birlikte gidemeyeceğimiz için gidemediğim zamanlar oldu. İstanbul'da bir etkinlik ise kızımınla birlikte gidiyorum. Ankara da ise eşim de uygunsa ailece gidiyoruz. Yurtdışına kızımı bırakıp bir günlüğüne çıktım ancak bu tercih ettiğim bir şey değil. Kızımı da götürebileceğim bir ortam olduğunda bu bana engel olmaz. Ancak çocuk olduğunda ister istemez o daha öncelikli olduğu için yurtdışına dair olan yapmıyorum. Onun dışında çoğu konferansa kızımınla ve eşimle gittiğini söyleyebilirim

**K2:** Evet, kızım küçükken özellikle ilk 5 yıl neredeyse hiçbir kongreye katılmadım.

**K3:** Çocuktan önce şehir dışı akademik çalışmalarımı etkilememişti. Ama çocuk yurt dışı ve şehir dışı planlarımı fazlaca etkiliyor.

**K4:** *Henüz böyle bir seyahat tecrübem olmadı. Muhtemelen çocuklarımın bebeklik dönemi geride kaldığı için birkaç günlük seyahatlere çıkabilirim.*

**K5:** *Tabi ki etkiliyor. Aslında bebek öncesinde çok etkilemiyordu, hatta yurt içi ve yurt dışı etkinlikler bizim için de bir değişiklik olduğu için severek katılıyorduk eşimle. Ancak bebek ve pandemi sonrası yurt dışı ve şehir dışı çalışmalarına mecburen ara verdik.*

**K6:** *Çocuklar küçükken kongrelere gidemiyordum. Davet edildiğim zorunlu toplantılara gidiyordum. Daha önce de belirttiğim gibi aile ve iş hayatım tamamen ayrı.*

**K7:** *Etkilemiyor.*

Katılımcıların yanıtlarına bakıldığında, çocuk sahibi kadın akademisyenlere profesyonel yaşamlarında etkisini en çok hissettiren durumlardan birisi de iş odaklı yapılması gereken gezilerdir. Cevapların genelinde görüldüğü üzere, kadın akademisyenlerin neredeyse tamamı çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluğun, yapmak zorunda oldukları yurtiçi veya yurtdışı gezilerini etkilediklerini ifade etmektedir. Bu durumla karşılaşan kadın akademisyenler arasındaki algının ve tecrübelerin getirdiklerine dair çeşitli çıkarımlar yapabiliriz.

İlk yapabileceğimiz çıkarım; kadın akademisyenlerin çoğunluğu seminer, konferans gibi durumlarda anne olmanın getirdiği sorumluluk sebebiyle, bir seçim yapmak zorunda kalmaktadır. Gideceği şehir, kalacağı veya kalmak zorunda olduğu yerin, ailesi ile gidip gidemeyeceği bir yer olup olmamasına göre o konferans veya seminere katılıp katılmamaya dair bir seçim yapmak zorunda kalmaktadırlar. Cevapların çoğunda görüldüğü üzere, kadın akademisyenlerin, bakmakla yükümlü oldukları çocuklar, özellikle bebeklik döneminde, yapacakları çalışmaları, katılacakları iş gezilerini etkilemekte. Bu fenomenin bebeklik dönemi sonrası azaldığını ve kadın akademisyenlerin, çocukların erginleşmesi ile birlikte bu gibi konferans, seminer gibi toplantılara daha çok katıldığını söyleyebiliriz. K2'nin "Evet, kızım küçükken özellikle ilk 5 yıl neredeyse hiçbir kongreye katılmadım." Ve K5'in "Tabi ki etkiliyor. Aslında bebek öncesinde çok etkilemiyordu." cevabı da bu duruma ispat olarak verilebilecek yanıtlardandır.

Bu durumun bir diğer yanı da çocuksuz bir ailede kadın akademisyenin bu gibi toplantılara ne derece katıldığını değerlendirebilmektir. Katılımcıların verdiği cevapları incelersek genelde kadın akademisyenlerin bu tarz toplantılara -çocukları olmadan önce- gayet rahat bir şekilde katılabildiklerini ve ev içi sorumlulukları ile iş odaklı yapacakları gezilerin birbirlerini etkilemediğini söyleyebiliriz. Araştırmaya katılan katılımcıların verdiği cevaplar üzerinden gidildiğinde, evli akademisyen kadınların, şehir dışı veya yurt dışı yapacakları çalışmalarının evliliklerine bir etkisinin olduğunu veya evliliklerinin ve ev içi sorumluluklarının bu çalışmalara bir etkisi olduğunu söylemek için yeterli delil bulunmamaktadır. Kısacası, kadın akademisyenlerin gezici çalışmalarına en büyük etkiyi çocuk sahibi olmak yapmaktadır diyebiliriz. Çünkü, çocuğun neredeyse en büyük koruyucusu rolündeki anne unvanını alan akademisyen kadınların, zor durumda kalmamak için kariyerlerinin bu kısmını belirli bir süre ipotek altına aldığını görmekteyiz.

### **Kadın Akademisyenlerin Kariyer Hedeflerine Ne Düzeyde Ulaşabildiklerine Dair Görüşleri**

Çalışmaya katılanlara akademik hayatlarının evlilik veya çocuk sahibi olmalarına dair planları üzerinde olan etkileri de sorulmuştur. Profesyonel kariyerlerinin kişisel planları üzerindeki tecrübeleri hakkında katılımcılar şöyle yorum yapmıştır.

**K1:** *Yüksek lisans yaparken evlendim. Doktora yaparken çocuk sahibi oldum kızım bir buçuk yaşındayken doktoramı bitirdim. Aslında hayatımı engellemedim. Bu kişinin önceliklerine çok bağlı. Çocuğa hazır hissetmem akademiden önemli geliyor.*

**K2:** *Çok uzun bir infertilite döneminden sonra tüp bebek yolu ile binde bir ihtimalle bir kızımız oldu. Özellikle doçentlik döneminde çok zorlandım. Çocuk akademik hayatı 2 kat daha zorlaştıran bir şey. Ama tabii ki hiç şeyle kıyaslanmayacak kadar da değerli.*

**K3:** *Evliliğimi etkiledi fakat bebek sahibi olmayı kendim doktora bittikten sonra düşünüyordum. Eşim daha baskın oldu bu konuda ve tez aşamasında hamile kaldım. Şu an bebek ile tez yazmaya çalışıyorum.*

*Bu durum birkaç dönem doktora sürecimin bitmesini etkileyecek gibi görünüyor. Hem bebek hem tez yazmak biraz zor oluyor.*

**K4:** *2 çocuk sahibi olana kadar engellemedi. Fakat akademik hayatımla birlikte 3. çocuğu kaldıramayacağımı düşündüğümünden bu noktada etkiledi diyebilirim.*

**K5:** *Evet kesinlikle oldu. Evlenmek için yüksek lisansı bitirmeyi bekledim, bebek sahibi olmak için ise doktora çalışmamı toparlamayı bekledim. Akademik hayatımın çok fazla kesintiye uğramaması için ne yazık ki bazı fedakarlıklar yapmak durumunda kaldım*

**K6:** *Evet, evlilik için doktora ders sürecinin bitmesini beklemiştim. Aynı şekilde çocuk sahibi olmak için görevlendirmemin bitip Amasya'ya dönmeyi ve öğretim üyesi olmayı, ikinci çocuk için doçent olmayı kendime kriter koymuştum. Kariyer planlarımı içinde ailenin ve çocuğun bana engel olmayacağı şekilde yapmışım nitekim çocuklarımı büyütürken de ailem özellikle annem her zaman arkamda-yanımda tam destek oldular.*

**K7:** *İş hayatım ve özel hayatımla ilgili planlamalarımı mümkün olduğunca kendi içinde değerlendiririm.*

Katılımcıların verdiği yanıtlardan genel bir tablo çizilirse hem akademik kariyerlerinde hem de çocuk yapma hedeflerinde taviz vermeden ilerleyen bir figür yok gibi görünmektedir. Katılımcılardan her birinin hamilelik dönemi öncesi ve sonrası hakkında bir çeşit zorluk yaşadığı görülmektedir. K1, ne kadar bu soruya ılımlı bir cevap veren tek katılımcı olsa da onun görüşlerinde dahi bir önceliğin belirlenmesine dikkat çekilmelidir. K5 ve K6'nın akademik kariyerlerinde izleyecekleri adımları dizayn ederken çocuk sahibi olmaya dair planlarını göz önüne aldıklarının da altını çizmek gerekir. Özellikle iki katılımcının da çocuk sahibi olmaya dair kendilerine belirledikleri yolun akademik hiyerarşide yükselmelerine doğru orantılı olmasına dikkat çekilmelidir. Bu iki katılımcının görüşlerinden çocuk doğurma ve bakma sorumluluğunun profesyonel kariyerin karşısında yeni bir denge değiştiren unsur olarak kadınların hayatına girdiğini söyleyebiliriz.

Bunun dışında K3 ve K4'ün verdiği yanıtlar üzerinden şöyle bir çıkarım yapılabilir: Akademik dünyada yüksek bir sorumluluğa sahip olan kadınlar, bir veya iki çocuğu kendileri ve aileleri için sınır olarak görmekteyler. Bu sınırın aşılması, onlara profesyonel hayatlarını geri dönülemez bir zorluğa ve zaman ve emek olarak kısıtlayacak bir duruma sokacaktır. Bu sebeple akademik ortamda çalışan kadınların geleneksel anlayışa göre daha az çocuk sahibi olmayı planladıkları görülebilir.

Yukarıda sorulan sorunun devamı olarak katılımcılara "Hamilelik döneminde kaçırdığınız bir akademik çalışma oldu mu, olduysa bu sizi nasıl etkiledi?" soruları sorulmuştur. Gelen cevaplar ise şöyledir:

**K1:** *Hamile olduğum dönemde bazı eğitimlere katılamadım. Bu akademiyle ilgili de diyebileceğim şeylerdi mesleki eğitimler PDR ile ilgili olan. Ancak bu olası bir şeydi. Hamilelik değil de çocuk doğduğunda biraz daha bu konuda kaçırdıklarım oldu diyebilirim.*

**K2:** *Hamilelik döneminde laboratuvar çalışmalarını erteledim. Birçok zararlı kimyasal ile uğraşmak zorundaydım çünkü. Genellikle teorik makale yazımı vs. ile uğraştım.*

**K3:** *Olmadı.*

**K4:** *Doktora ders dönemindeydim. Dersleri vermekte bir hayli zorlandım ama verdim.*

**K5:** *Kaçırdığım bir akademik çalışma olmadı ancak tabii ki çalışmalarım yavaşladı. Doktora tezi için veri toplama aşamam biraz daha yavaş ilerledi. Bir de hamile olmasam belki daha fazla akademik çalışma yapacaktım ama o süreçte biraz daha tembel olmuş olabilirim.*

**K6:** *Olmadı. Hatta doğum iznindeyken uluslararası kongrelere katıldım öğrencim ve arkadaşlarımla. Sürekli öğrencilerimle irtibatta olup onlarla çalıştım.*

**K7:** *Olmadı.*

Hamilelik döneminde akademik çalışmalarının etkilenip etkilenmediğine dair soruya yedi katılımcının üçü bu kesin bir dille bir hayır yanıtını vermiştir. Bunun dışında üç katılımcı hamileliğin akademik çalışmalarını belirli bir seviyede etkilediğini ifade etmiştir. K1 hamilelik dönemi sonrası çocuk sahibi olma sebebiyle daha zor bir döneme girdiğini, K4 doktora derslerinin idame ettirilmesi sırasında

hamileliğinin zorlayıcı bir sebep olduğunu ve K5 ise hamileliğin yine doktora tezi ve akademik çalışmaları konusunda engelleyici bir unsur olduğunu belirtmiştir. Özellikle dikkat çekmek istediğim K2 ise hamilelik döneminde laboratuvar çalışmalarına, çeşitli kimyasallara hamilelik döneminde temas etmeme adına ara verdiğini ve teorik makale yazımına ağırlık verdiğini belirtmektedir. Bu yanıt üzerinden, kadınların hangi alanda çalışma yaptıkları da hamilelik dönemlerinde önlerine çıkabilecek engellerin seviyesini ne derece etkilediğinin çıkarımını yapabiliriz. Diğer bir deyişle, teori üzerinden ilerleyen sosyal ve beşerî bilimler gibi alanlarda ihtisas yapan kadınların hamilelik dönemlerinde daha az etkilenmesi daha mümkündür. Bunun aksine, daha çok kimyasalla laboratuvar ortamında temasta olunan veya bedene yük bindiren durumlarla karşı karşıya gelinen alanlarda ise kadınların doğacak çocuklarının sağlığı için deney ve laboratuvar çalışması gibi işlere ara verdiği görülebilir. Bu durumda da diğer alandaki hamile kadınlara göre kariyer ve araştırma olarak daha dezavantajlı duruma düştüklerini söyleyebiliriz.

### **Katılımcıların Eşler Arasındaki Ev İçi Sorumlulukların Dağılımına Dair Görüşleri**

Araştırmaya katılan kişilere sorulan “Mesleğiniz ev hayatınızı nasıl etkiliyor? Eşiniz size ev içinde yardımcı oluyor mu?” sorusuna verilen cevaplar şunlardır:

**K1 (34 yaşında ve 9 yıllık evli):** *Mesleğim bence ev hayatımı yoğun olduğum zamanlar dışında etkilemiyor. Ancak mesleğimin ev hayatını etkilediği zamanlar da oluyor örneğin pandemi nedeniyle ev ve iş birbirine karıştığı için zorlanıyorum. Ayrıca ders yükünün fazla olması kendi akademik hedeflerime ulaşmam için olumsuz etki yapıyor. Mecburen kendime ayırdığım zamanlardan kısmak zorunda kalıyorum. Eşim ev içerisinde yardımcı olmak durumunda olduğu için değil de ev ikimizin olduğu için ev işlerini birlikte hallediyoruz. Bu konu oldukça önemli bence. Ev kadının görevi değil evde yaşayan herkesin görevi. Zaman zaman yoğunluğa göre birbirimizin yükünü hafifletmeye çalışıyoruz.*

**K2 (50 yaşında ve 22 yıllık evli):** *Mesleğimin özellikle doçentlik aşamasında ev işleri beni çok fazla yordu. Eşim hiçbir dönemde evle ilgili işlere yardımcı olmadı.*

**K3 (33 yaşında ve 4 yıllık evli):** *Mesleğim ev hayatımı olumsuz etkilemiyor. Eşim ev işlerinde oldukça fazla yardımcı oluyor.*

**K4 (41 yaşında ve 11 yıllık evli):** *Diğer mesleklere göre ev hayatımı daha az olumsuz yönde etkilese de eve ve aileme ayırdığım vakti sınırlıyor.*

**K5 (30 yaşında ve 3 yıllık evli):** *Ev hayatına vakit ayırmam zor oluyor tabi ki. Eşim de benim gibi akademisyen ve sağ olsun ev işlerinde çok yardımcı oluyor. Aynı mesleği yaptığımız için beni çok iyi anlıyor. Yoğunluk durumumuza göre birbirimize destek oluyoruz ev işlerinde de.*

**K6 (43 yaşında ve 14 yıllık evli):** *Ev hayatım mesleğimden her zaman ayrı oldu. Eşim bu konuda çok fazla destek olduğu söylenemez.*

**K7 (42 yaşında ve 18 yıllık evli):** *Her çalışan insan gibi tabi ki ev hayatımı etkiliyor ama eşim ve aile büyüklerinin de desteğiyle üstesinden gelinebilecek zorluklarla karşılaşmadım.*

Mesleklerinin ev hayatına olan etkisi sorulduğunda kadın akademisyenlerden 4 tanesi açık bir şekilde yaptıkları mesleğin düşük ya da yüksek seviyede ev hayatlarına bir etkisi olduğunu ve kendileri için ekstra bir zorluk olduğunu belirtmiştir. 2 tane katılımcı (K3) olumsuz etkilemediğini belirtirken, 1 tane katılımcı (K7) ev içinde yaşadığı zorlukların mesleğinden kaynaklanmadığını ve ileri seviyede olmadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı (K6) bu konuda yorum yapmamıştır. K1 ve K4 mesleklerinin getirdiği sorumlulukların kendileri, eşleri ve çocukları için ayıracakları vakitten çaldığını söylemektedir. K4 aynı zamanda akademisyenliğin diğer mesleklere nispeten ev hayatına daha az müdahale bir meslek olduğunu düşünmektedir. Bunun dışında K2 doçentlik aşamasında daha yüksek seviyede bir zorluk yaşadığını ifade etmiştir.

Eşlerinin ev içinde sorumluluk alıp almadıklarına dair soruya ise dört katılımcı açık bir şekilde olumlu cevap verirken, iki tanesi net olarak olumsuz bir cevap vermiş, bir tanesi ise yorumsuz bırakmıştır.

Eşlerinin ev işlerinde sorumluluğu paylaştığını söyleyen dört katılımcının cevaplarından anlaşıldığı üzere, akademisyen kadınların ev içi sorumluluğu tamamen üstlendiğini, eşlerinin ise iş yükünü azaltmak için yardımcı ettiği kanısına sahip oldukları çıkarımı yapılabilir. Bunun haricinde, eşinden hiçbir şekilde yardım almayan akademisyen kadınların da münferit olarak da bulunduğu söylenebilir.

### **Kadınların Akademik Yaşamda Olmalarına Dair Eşlerinin Görüşleri**

“Eşiniz sizin akademisyen olmanızdan ne düzeyde memnun? Sizi bu konuda desteklemediği zamanlar oluyor mu?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen cevaplar ise şöyledir:

**K1:** *Eşim ders yükümün çok olması nedeniyle yorgun düşüyor olmamdan mutlu değil. Ancak bu beni düşündüğünden kaynaklanıyor. Zaman zaman iş stresli olabiliyor. O zamanlar destek oluyor. Zaman zaman bu kadar kendimi yormamı anlamsız bulduğu da olmuyor değil.*

**K2:** *Akademik anlamda karşılaştığım sorunları paylaşabildiğim neredeyse en önemli insan eşimdi. Onu da çoğu zaman yorduğumu hissederim. Eşim iyi bir dinleyicidir ve duygusal anlamda hep destek oldu. Ama bazen "bırak bu işi seni daha fazla yıpratmasına izin verme" diye uyardığı çok olmuştur. Ama somut anlamda bir desteği yoktur.*

**K3:** *Eşim akademisyen olmamdan memnun. Hem maddi hem manevi olarak. Beni desteklemediği zamanlar bu zamana kadar olmadı.*

**K4:** *Aileme ayırdığım zamanı azaltmadığı ve ev düzenine bozmadığım sürece memnun. Araştırmalarımı arttırdığım ve bu nedenle aileme ayırdığım vakti azalttığım dönemlerde desteklemiyor.*

**K5:** *Tabi ki her ikimizin de akademisyen olmasının zorlukları oluyor zaman zaman. Özellikle her ikimiz de yoğun olduğumuzda birbirimize, eve ve çocuğumuza vakit ayırmamız zorlaşıyor. Ancak her zaman ne olursa olsun birbirimizi destekliyoruz. Eşim de bu konuda anlayışlı.*

**K6:** *Şu an pandemiye fazladan mesai yapmamı ve fakülteyi gidip çalışmamı çok desteklemiyor, evde olmam gerektiğini düşünüyor. “Prof. oldun, o kadar çalışmana gerek yok.” diye düşünüyor.*

**K7:** *Eşim de bir akademisyen olduğu için bu konuda beni her zaman desteklemiştir.*

Genel tabloya bakıldığında, eşinin çalışmasına kesin bir duruşla karşı çıkan eş sayısı sıfır dense de kadın akademisyenlerin yüksek iş yükünün eşlerine ve aile hayatlarına bir zorluk olarak görüldüğünü söyleyebilir. Daha önceden eşinin ev içinde yardımcı olduğunu ifade eden katılımcıların dahi eşlerinin, akademisyen karılarına meslekleri konusunda ne kadar destek olsa da mesleklerini bırakabilmelerine veya iş yüklerini azaltmalarına dair açık kapı bıraktıklarını veya telkin ettiklerini de görebiliriz. K2'nin, K4'ün ve K6'nın eşlerinin cevapları üzerinden gidersek de bazı eşlerin kadınları meslek sahibi olma konusunda ne kadar desteklese de ilk önceliklerinin ev içi sorumlulukları olmasını düşündüğü çıkarımını yapabiliriz. Fakat bu anlayışın genel olarak gelenekselci, kadının çalışmasını hor gören bir mentaliteden değil, daha çok eşleri için ev hayatının ve iş hayatının birlikte getirdiği yükün ağır olacağını düşünen eşlerin fikirlerinden çıktığını söyleyebiliriz.

### **Akademik Ortamdaki Cinsiyet Ayrımcılığına Dair Düşünceler**

Çalışma ortamında kadınların varlığı görece yeni diyebileceğimiz bir kavramdır. Özellikle kadınların kişisel haklarının savunulması, eşitliğe yönelik yapılan sosyal hareketler ve ekonomiye kadınların dahil olmasıyla gelen eşit iş imkanları, yaklaşık son 50 yılda iş ortamlarındaki algı değişimine neden olmuştur. Günümüz itibarıyla tamamen erkek egemen olan bir iş kolu neredeyse kalmamış denilebilir. Kadınların birçok meslekte yer alması ile de iş yerindeki algının pozitif ve negatif yönde değişebileceğini kestirmek zor değildir. Akademik ortamda da bunun yansımaları görülmektedir. Araştırmaya katılan kadın akademisyenlere bu konu ile ilgili “Bulduğunuz akademik bir ortamda kadın olduğunuz için size pozitif ayrımcılık yapıldığını hissettiniz mi? Bu durumun olumlu mu olumsuz mu olduğunu düşündünüz?” sorusu yöneltilmiştir. Gelen cevaplar şöyledir:

**K1:** *Kadın olduğum için herhangi bir pozitif ayrımcılık yapıldığını düşünmüyorum. Hatta hiç yapıldığını görmedim diyebilirim.*

**K2:** *Zaman zaman kadın olduğum için değil ama anne olduğum için daha hoşgörülü ve esnek davranıldı. Bu durumu olumlu karşıladım ama suçlu hissederek.*

**K3:** *Açıkçası öyle bir ayrımcılık düşünmedim.*

**K4:** *Hayır cinsiyetle ilgili olumlu ya da olumsuz herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadım*

**K5:** *Hayır hissetmedim, cinsiyetle ilgili olumlu ya da olumsuz bir ayrımcılık hissetmedim.*

**K6:** *Pozitif mi? Bence kadın erkek ayrımı artık yok. Hatta kadınların daha az becerikli görüldüğü ve çekinik kaldığı bir akademik ortamdan buna evrildik diyebilirim. Ben öyle gözlemedim. Ders programları ve sınav dağılımları yaparken hafta sonları kadınlara görev verilmezdi tam tersine artık her saatte eşitiz.*

**K7:** *Böyle bir ayrımcılık hissetmedim.*

Genel tabloya bakıldığında kadın akademisyenlerin kendilerine yöneltilen pozitif veya negatif bir ayrımcılık görmediğini, görülen durumların da münferit bir durum olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmaya katılan kadın akademisyenlerin neredeyse tamamı bir ayrımcılık hissetmediğini belirtirken, sadece K2 kendisine cinsiyeti üzerinden değil, anne olmakla beraber gelen toplumdaki rolün getirdiği yükümlülük üzerinden kimi zaman pozitif ayrımcılık yapıldığını belirtmiştir. Türk toplumu gibi gelenekselliği içselleştirmiş toplumlarda da bunun norm olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Anneliğin kutsallaştırıldığı ve toplum içinde kadın için bir saygınlık katmanı olarak görülebildiği bir toplumda, doğal olarak, anne olmuş bir kadın akademisyenin de işyeri içinde imtiyazlı olması beklenir. Hamilelik dönemindeki bedensel ve mental yorgunluğun getirdiği zorluklar, doğum sonrası çocuğa bakmakla yükümlü olmak gibi durumlar da anne akademisyenleri bu imtiyazları kullanmaya şevk etmektedir çıkarımı yapılabilir.

Katılımcılardan K6'nın cevabı üzerinden de dikkat çekilmesi gereken bir nokta da bu algının gelişmesinin bir süreç sonucu ortaya çıktığıdır. Katılımcının "evrilme" terimini kullanmasına dikkat çekerek, akademik dünyada kadınların daha önceleri ilk sorumluluğunun işi değil evi olduğu zihniyetinin daha hâkim olduğunu, günümüzde bu anlayışın azaldığını ve negatif veya pozitif her türlü ayrımın çökmeye başladığını ifade edebiliriz.

### **Akademik Dünyada Kadın Olmanın Zorluklarına Dair Görüşleri**

Akademi dünyasının, yukarıdaki anekdotlardan yapılan çıkarımlar üzerine konuşursak, diğer profesyonel ortamlara nispeten daha cinsiyetler arası eşitliğe sahip, daha özgürlükçü ve modern bir anlayışa sahip olduğunu söyleyebiliriz. İş ortamının kadın akademisyenler için daha ferah bir modele sahip olması olumlu bir durum olsa da konu kadın akademisyenlerin akademik çalışmaları olunca farklı bir anlayışın olup olmadığını da incelemek gerekmektedir. Bu konu hakkında kadın akademisyenlerin fikirlerini almak amacıyla katılımcılara "Yapılan akademik çalışmaları gözlemediğinizde cinsiyetçi bir ayrım fark ettiniz mi? Sizin kadın olmanızdan kaynaklı olarak kabul edilmediğinizi düşündüğünüz çalışmalar oldu mu? Deneyimlerinizden bahseder misiniz?" sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan gelen tepkiler şöyledir:

**K1:** *Akademide yaklaşık 6-7 yıldır varım ve şu ana kadar böyle bir şey fark etmedim. Umarım tecrübe etmem de.*

**K2:** *Olmadı, idari görevlerde aşırı yüklenilmek istenmeyen kişilerin anne olduklarının ileri sürüldüğünü gördüm; fakat artık bunu göremiyorum. Herkes her görevi yapabilir. Kadın olmak değil de annelik engel gibi bakılıyordu. Ben böyle bir ayırım veya sınırlamayı yaşamadım.*

**K3:** *Akademik çalışmalarımın henüz başında olduğum için böyle bir ayırım hissetmedim. Katıldığım sergilerde ve sempozyumda hiç hissetmedim.*

**K4:** *Hayır*

**K5:** *Fark etmedim.*

**K6:** *Bazen böyle hissettiğim oluyor. Bazı görevlerde kadınları daha az tercih etme eğiliminde olunuyor.*

**K7:** *Hayır bu anlamda cinsiyetçi bir tutumla karşılaşmadım.*

Kadın akademisyenlerin cinsiyetleri dolayısıyla akademik çalışmalarında bir ayrımcılığın hissedildiğini kesin olarak söylememiz, gelen yanıtlar üzerinden zordur. Yine bu durumda da akademisyenin birikiminin ve yaptığı çalışmanın niteliğinin esas faktör olduğunu, diğer iş kollarına göre kadın akademisyenlerin meslektaşları tarafından görece daha eşit bir şekilde değerlendirildiğini söyleyebiliriz. Yine daha çok münferit olayların yaşandığını ve gelenekselci zihniyetin görüldüğünü de ifade etmek mümkündür. K2'nin verdiği örnek üzerinden bir değerlendirme yaparsak, yöneticilik pozisyonları için kadın çalışanların daha az kalifiye olacağı, özellikle bir anne ise idarecilik için uygun olmayacağına dair görüşlerin hala az da olsa varlığını sürdürdüğünü düşünebiliriz. Bunun haricinde, kadın-erkek farkı olmaksızın, kişinin kalifikasyonlarının kendisini değerlendirmek için salt faktörler olduğu nadir ortamlardan birinin de bilim dünyasının olduğunu söyleyebiliriz.

Bu soruya ilaveten sorulan “Fiziksel, bilişsel ya da mesleki yeterlilikler açısından kadın akademisyenlerin arka plana atıldığını düşündüğünüz zamanlar oluyor mu, bunlardan biraz bahseder misiniz?” sorusuna ise gelen cevaplar şöyledir:

**K1:** *Hayır olmuyor. Yeterlilikler cinsiyetle değil bilgi ve becerilerle alakalı diye düşünüyorum. Ben gerekli bilgi ve donanımına sahip olduğum sürece neden arka plana atılıyım. Farklı kurumlarda belki vardır bilemiyorum ama ben tecrübe etmedim böyle bir şey.*

**K2:** *Akademisyenlerin cinsiyet ayrımı yaptığını düşünmüyorum artık.*

**K3:** *Böyle bir durum ile karşılaşmadım.*

**K4:** *Hayır*

**K5:** *Sanmıyorum.*

**K6:** *Bence erkek çalışma arkadaşlarımıza sorulmalı bu soru biz böyle hissediyoruz. Hele bir de unvanınız düşükse daha da çok hissedebilirsiniz. Bazen saygı ve terbiye çerçevesi yeterli olmuyor ama bir kadın olarak bunu bildirdiğinizde tatmin edici yanıtlar alamıyorsunuz.*

**K7:** *Özellikle erkek çalışanların sayıca baskın olduğu durumlarda belki kadın akademisyenler bu tür olaylara maruz kalmıştır ya da öyle hissetmiş olabilirler. Kendi adıma bunu çok hissetmedim hatta hemcinsler arasında bu tür ikinci plana atmalara daha çok rastladım diyebilirim.*

Görüldüğü üzere, bu konuda da kadın akademisyenlerin çeşitli görüşleri vardır. Genellikle bizzat geri plan atılmayı yaşamış bir kadın akademisyen araştırmada yer almamış olsa da konuya dair görüşler ve tutumlardan çeşitli analizler yapılabilir. Yapılabilecek ilk analiz, genel bir görüş birliği olmasa da bazı durumlarda cinsiyetleri dolayısıyla kadın akademisyenlerin, katılımcıların daha önce de verdikleri görüşe dayanarak, daha çok pozitif bir ayrımcılığa düşük seviyede tanık veya maruz olduklarını, bu durumların seviyesinin yüksek derecelere tırmanmadığını ve sistematik değil kendilerine has durumlar olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde bu konuda genel bilincin daha çok yükseldiğini fakat buna rağmen yine de kadın kimliğinin yarattığı durumların da hala devam ettiğini görebiliriz. Özellikle kadınların unvan olarak yükseldikçe bu durumdan daha çok azat olduğunu ama meslekte ve akademik dünyada görece daha yeni kadınları cinsiyetleri dolayısıyla daha çok sıkıntı çektiği tespiti de yapılabilir. Bunun haricinde, kadın-erkek arası cinsiyet ayrımcılığı dışında, kadınlar arasında da kendi dinamikleri ve hiyerarşisi olan bir ayrımcılığın da varlığını, K7'nin yanıtı üzerinden düşünmek mümkündür.

Araştırmanın sonunda katılımcılardan konuya genel bir değer yapıp, varsa havada kalmış fikirlerini sunmalarını ve gözden kaçmış olabilecek sorunları paylaşmalarını istendi. Katılımcılardan bu fikirleri

“Özetlemek gerekirse, akademisyen bir kadının yaşadığı sorunlar genel olarak sizce nelerdir?” sorusu formunda soruldu. Gelen cevaplar ise aşağıdaki gibidir:

**K1:** Sorumluluklarımız çok fazla ve zamanı etkin kullanmak zorundayız, bu nedenle kendimize bireysel olarak vakit ayırmak zorlaşıyor. Bir de her ne kadar eşler yardım etseler de anne olmak baba olmaya kıyasla daha fazla sorumluluk gerektiriyor. Bu yüzden evli olmak değil ama bebek sahibi olmak akademideki kadınları daha fazla etkiliyor diye düşünüyorum.

**K2:** Annelik, ev hayatı ve akademik çalışmalar arasında rollerin bölünmesi ve yeterince odaklanamama sorunu olduğunu düşünüyorum. Pandemi sürecinde kadının akademisyenlerin yayın oranının düştüğünü okudum. Evle ilgili sorumluluklar sadece kadının omuzlarında, çocuğun yetiştirilmesi, ödevi, eğitimi sadece anneye bakmamalı. Eşitliği toplumun bakışına sağlamamız gerekli.

**K3:** Özetlemek gerekirse, kadın akademisyen olmak çocuk faktörü girdiğinde işimiz biraz zorlaşıyor. Onun dışında eşiniz sizi desteklemezse büyük sorunlar yaşayabilirsiniz.

**K4:** Kanımca bu durum sadece akademisyenler değil toplumumuzun tüm çalışma gruplarındaki kadınlar için geçerli. Çünkü diğer toplumlara göre toplumumuz sahip olduğu kültürel değerlerin etkisiyle kadından mükemmel eş ve anne olmasını çalışsa da beklemeye devam ediyor. Bu nedenle kadınlar bir yanda işi, diğer yanda çocukları ve evi arasında sıkışmış durumda. Akademisyenlik bazen araştırmalar için ekstra zaman ayırmayı beraberinde getiriyor. Ayırdığınız ekstra zaman eğer baba destek olmuyorsa çocuklarınızdan çaldığınız zaman oluyor. Bu sıkışmışlık içinde hem anneliği hem akademisyenliği icra etmek durumunda kalınıyor. Maalesef toplumumuzun kültürel normlarında baba için aynı durum söz konusu değil. Yani babanın işi ya da başka faaliyetleri için çocuklarına daha az zaman ayırması kabul edilebilirken, anne için aynı şey geçerli olmuyor. Kadının anneliğini mükemmel icra etmesinden arta kalan vakitte akademisyenliğini icra etmesi bekleniyor. Bu durumda da yeterli akademisyenlik icra edilemiyor.

**K5:** Sahip oldukları farklı roller gereği zorlanabilirler belki.

**K6:** Kadın olmakla ilgili olmayan iş yükü. Anne olmanın verdiği sorumluluklar ile bu iş yükünün birlikte zorlayıcılığı. Çalışma arkadaşlarımızın (erkek) sessiz kalmayı ya da saygılı bir şekilde dinlemeyi söylediklerinin kabul edildiğini sanmaları. Bazıları tartışmaya çok alıştığı için normal davranışı algılamakta zorlanıyor gibime geliyor.

**K7:** Sosyal medyada dolaşan bir karikatür vardı. Erkek ve bayan akademisyenleri bir koşu platformunda başlangıç çizgisinde koşmaya hazırlanıyorlar. Koşu bitiminde akademik çalışmalar için erişilecek kitaplar duruyor. Erkeklerin önü açık ama kadınları bekleyen bulaşık çamaşır, çocuklar ve bir yığın sorumluluk var. Ancak bunları aştıktan sonra akademik çalışma yapabiliyorlar. Eşit başlıyoruz ama kadın akademisyenler aynı yere gelebilmek için çok daha fazla çaba sarf ediyorlar.

Verilen cevaplar üzerinden kadın akademisyenlerin cinsiyetleri sebebiyle yaşadıkları sorunları kategorilediğimizde, üç ana başlık görüyoruz. Bunlar, anne olmanın getirdiği sorumluluğun yarattığı engeller, ev içindeki yükün iş hayatında var olsa bile tamamen kadına yıkılması ve bu durumların akademik çalışmalara yaptığı etkiden doğan adaletsizlik. Kadın akademisyenlerin en çok yakındığı durumun zaman eksikliği olması da bu sorumlulukların ne kadar vakit isteyen ve içinden çıkılması için son derece dikkat ve özveri gerektiren durumlar olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle eşler arasındaki sorumluluk paylaşımı ve özverinin kadınların akademik hayattaki varlığı için son derece elzem olduğu bariz. Araştırmada, eşleri tarafından ev içinde veya iş hayatında destek gören kadınların hayat ve iş dengesini daha iyi idame ettirdiğini, çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluğun da bu dengeyi daha da hassaslaştırdığı görülmüştür. Diğer bir nokta da kadınların üzerindeki bu tarz sorumlulukların, her meslekte olduğu gibi bilim dünyasında da kadınların kariyer ilerlemesinde yavaşlattığını söyleyebiliriz. Evin salt sorumlusu olarak görülmesi kadının iş hayatına girmesiyle sıkışması hem sosyal hayatında hem özel hayatında hem de kariyerlerinde kadınları baltalayan bir fenomendir.

Araştırma sürecinde katılımcılarla yapılan görüşmeler ile elde edilen bulgular özet olarak aşağıdaki gibidir:

- Araştırmadan genel olarak bir çıkarım yapılması gerekirse, kadın akademisyenlerin aile ve kariyer içindeki refah seviyelerinin eşler arasındaki dayanışma ve anlayışla doğru orantılı olduğunu ve bu durumun aile içi stresi azaltmanın yanında akademik çalışmalara da olumlu yönde etkisinin olduğunu söyleyebiliriz.

- Kadın akademisyenler, toplumda ne kadar yüksek sosyoekonomik bir statüye erişmiş olsalar da kadın olmanın getirdiği “evin baş sorumlusu” rolünden genelde çıkmamaktadırlar. Bunun bilinçli bir tercih değil, toplumsal geleneğin getirdiği bir adet/dayatmadır.

- Evli kadın akademisyenlerin ev içi sorumlulukları ne kadar yüksek olsa da toplumun geneline göre eşlerinden daha çok yardım aldıkları ve ev içi sorumlulukları daha dengeli paylaştıkları görülmektedir.

-Neredeyse tüm kadın akademisyenler, ev ve iş hayatlarının birbirlerine girmesi durumundan mustarıptır. İş yerindeki sorumlulukların eve taşınması, evdeki sorumlulukların işyerinde halledilmesi gibi durumlar olağan görülmektedir.

- Evli kadın akademisyenlerin eşleri, eşlerinin çalışmasını genel olarak desteklemektedir. Fakat yine de ne kadar unvan ve statü sahibi olursa olsun, kadının eşleri tarafından önce bir eş veya anne olarak görülmesi ve buna göre davranmalarının beklenmesi normdur. Bunun sadece geleneksel bir bakış açısından değil, iki sorumluluğun bir arada olmasının zorluğunu gören eşlerden çıktığının altını çizelim.

- Çocuk sahibi olan kadın akademisyenlerin, çocuk sahibi olmayan evli meslektaşlarına göre iş yükünün ve sorumluluğunun aşırı ileri seviyede arttığı görülmüştür. Çocuklara bakma sorumluluğu kadın akademisyenlerin kariyerlerini ve yapacakları çalışmalarını her daim etkileyen en büyük faktördür. Seminer, konferans gibi durumların haricinde, kişinin eğitiminde dahi çocuk sahibi olup olmamasının büyük bir fark yarattığı görülmektedir.

-Toplumdaki geleneksel ataerkil bakış açısının kadınlara yüklediği sorumlulukların etkisi büyüktür. Kadınların evin ve çocukların bir numaralı sorumlusu olması gibi durumlar akademik çalışmalarına ağırlık vermek isteyen kadınların bir çelişki içinde kalmasına ve aile-iş dengelerinde sağlıksız durumlara yol açmaktadır.

-Kariyerlerinde ileriye görmeyi kendine edindiği hedeflerden biri yapan kadınların aile planlamasına daha çok önem verdiği ve daha az çocuk yaptığını görmekteyiz.

- Ev ve iş yerlerindeki sorumlulukların getirdiği zaman ve emek kısıtlamasına karşın, kadın akademisyenlerin kendileri ve aileleri için bu kaynakları daha planlı ayarlayıp kullandığını ve bu planlara riayet etmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Kendisine, ailesine ve çevresine zaman ayırmak için bu tarz bir program içinde yaşayan kadın akademisyen sayısı oldukça fazladır.

- Bilim dünyası içinde, kadın akademisyenlere karşı bir ayrımcılık olmadığını söylemek çok zordur. Buna karşın, bu ayrımcılığın negatif tarafından çok (kadınların idare etmeyi ve araştırma yapmayı becerememesi veya iş disiplinin olmaması vb.) pozitif bir ayrımcılığın (hamilelik döneminde çalışma saatlerinde esnek davranılması, annelerin yöneticilik pozisyonları için zorlanmaması vb.) var olduğunu söyleyebiliriz. Bu ayrımcılığın, ne kadar pozitif ve iyi niyetten çıkmış bir yönü olsa da, sonuçta kadınların önünde çeşitli şekillerde birer engel olduğunun altını çizmek gerekir.

### **Tartışma, Sonuç ve Öneriler**

Türkiye gibi gelenekselciliği benimsemiş ve kendi içine yedirmiş toplumlarda kadınların toplumsal rollerinin büyük bir yer kapladığı aşıkardır. Fakat modernleşen toplum algısı ve kadınların ekonomiye günden güne daha çok katkı yapması gibi durumlar sebebiyle bu durumun farklılaşmaya başladığını görmekteyiz. Bu araştırmanın temelinde de bu değişimin kadın akademisyenler özelinde nasıl tezahür ettiğini, aile veya iş ortamında hangi olguların değiştiğini ve nelerin değişime karşı çıktığını ortaya çıkartmaya çalışacağız.

2009 yılında yapılan Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi Bildirisine göre, kadın akademisyenlerin %69,7'sinin sahip oldukları mesleğe ve cinsiyetlerine bağlı olarak çeşitli sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Bu kesimin %31,4'ünün meslekleri ve aile hayatları arasında bir denge

kurmakta zorlandığını belirtmesi, kadın akademisyenlerin geleneksel kadın rolünden harici olarak bir kimlik kurma konusunda zorlandığını göstermektedir. Görüşmecilerin verdiği yanıtlar ve araştırmamız da bu durumun 2021 yılında hala geçerliliğini koruduğunu ve ev-iş dengesi probleminin hala sürdüğünü onaylamaktadır.

Karakuş'un yaptığı çalışma, kadın akademisyenlerin mesleklerini aile içi sorumluluklarına göre şekillendirdiğini ve bu durumun görece daha zayıf bir akademik bağlantı zincirine ve birikime sebep olduğunu göstermektedir. Erzeybek'in yaptığı çalışma ise akademisyenlik mesleğinin getirdiği başı ve sonu belirsiz çalışma saatlerinin, kadın akademisyenlerin özel hayatlarına ayırdıkları vakitten çaldığına, bu durumun da kadınların eşleri ve çocuklarına yeterince vakit ayıramama ve ev içi görev ve sorumlulukları yerine getirememesi gibi durumlara yol açtığına işaret eder. Yaptığımız çalışma da kadın akademisyenlerin hem ev hayatında hem iş hayatında ödün vermek zorunda kaldıkları durumlarla sıkça karşılaştığını göstererek bu bulguları onaylamaktadır.

Estes'in 2007 yılında yaptığı çalışma sonucunda görülmüştür ki, cinsiyet ayrımcılığının ücretlendirme, terfi, motivasyon, tayin vb. özlük haklarının kadınlar için negatif bir yansıması olduğu görülmektedir. Aynı araştırma iş yeri içerisinde cinsiyetçi ayrımcılıkların ve kayırmacılığın norm olduğunu da göstermektedir. 2021 yılında Amasya Üniversitesi özelinde yapılan bu çalışma ise bu tarz bir cinsiyetçiliğin ve negatif etkiye sahip bir ayrımcılığın kadın akademisyenler için bir faktör olmadığını ve akademik dünyada kadın-erkek arasındaki ayrımcılığın hemen hemen yok olduğunu görmekteyiz. Buradan, geçen 15 yıl içerisinde cinsiyet eşitliliği ve çalışan kadın olgusu gibi faktörlerin pozitif bir ivme kazandığı çıkarımını yapabiliriz.

Yaptığım bu araştırmanın öncesindeki konuya dair düşüncelerimi ve araştırma sonrasındaki edindiğim bilgileri ve çıkarımları birbirleriyle karşılaştırmayı, bu araştırmaya dair bulguları ortaya koymak için gerekli bir adım olarak görmekteyim. Bu araştırmaya başlarken amacım kadın akademisyenlerin meslekleri, cinsiyetleri ve toplumsal rollerinin kombinasyonun kendilerine ne gibi zorluklar çıkardığını görmek, yaşadıkları ortak sorunların ve durumların analizini yapmaktır. Bu araştırma ile çeşitli bulgulara varılmıştır. Bu bulguları detaylı özetleyecek olsak da temelde iki ana başlık altında toplayabiliriz. Bunlardan ilki, kadın akademisyenlerin aile içerisindeki sorumluluklarının ve akademik kariyerlerinin birbirleriyle olan karşıt veya sembiyotik ilişkisidir. Bu ilişki birden fazla faktörü içerisinde barındıran bir denge üzerinde hayat bulan bir ilişkidir. Diğer ana başlık ise, akademik ortamdaki anne ve kadın imajının nasıl algılandığı ile alakalıdır. Kadınların, profesyonel hayatlarındaki durumlarının bilim dünyasındaki yansıması da bu algının bir ürünüdür.

Bu araştırma sonucunda kadın akademisyenlerin erkek meslektaşları ile aynı hak ve özgürlüklere sahip olması ve aile içerisindeki sorumlulukların dengeli dağılımı için aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Anne ve babalık yapma sorumluluğunun cinsiyetler arası bir eşitlik içerisinde dağıtılmasına dair ve akademik ortamlarda eşli katılımın pekiştirilmesi.

Akademisyenlere iş yerlerinde yüklenecek sorumlulukların ve görevlerin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin dağıtılması.

Kadınların çalışma ortamlarındaki varlığının artması ile birlikte gelen sosyal ve kültürel değişime dair çeşitli kamuyu bilgilendirici ve eğitici çalışmalara önem verilmesi.

Bu konuya dair yaygın veya örgün eğitim kurumlarında, cinsiyet ayrımı algısına karşı gelecek neslin bilinçlendirilmesi.

Araştırmaya katılan kadın akademisyenleri daha da geniş bir skaladan seçmek.

## KAYNAKÇA

- Akın Acuner, Ş . (2019). Kadın Çalışanların Kariyer Geliştirme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar . Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi , (23) , 35-52 .
- Alacapınar, F. ve Sönmez, V. (2019) . Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri . Ankara: Anı Yayıncılık
- Alas, Cansu. (2019). Kadın akademisyenlerin kariyer engeli ve iş tatmini deneyimleri üzerine fenomenolojik bir araştırma. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Aytaç, S. (1997). Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi Planlaması Geliştirilmesi Sorunları, İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 1.
- BUDAK, Gönül vd. (1995); “Kariyer Planlaması ve Kariyerde Plato: İzmir İli İçerisinde Bir Pilot Uygulama”, 3. Ulusal Yönetim Kongresi Tebliği, İzmir.
- Cengiz, G. (2011). Kadın Öğretmenlerin Kariyer Engellerini Algulamalarına Göre Kararlara Katılım Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi SBE.
- Contemporary Issues In Business Ethics and Politics. New York: The Edwin Mellen Press.
- Çalışkan, A. (2012). Kamu Sektöründe İstihdam Edilen Kadınların Kariyer Engellerini ve Cam Tavan Sendromunu Algulamalarına İlişkin Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Demirbilek, Tunç (1994); “Örgütlerde Kariyer Danışmanlığı Hizmetleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 11, ss. 71- 85
- Erzeybek, B , Gökçearslan Çifci, E . (2019). Akademisyen Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Evlilik Uyumu . Sosyal Çalışma Dergisi , 3 (1) , 61-80 .
- Estes, S. B., Noonan M. C., & Maume, D. O. (2007). Is Work-Family Policy Use Related to The Gendered Division of Housework? J Fam Econ Iss. 28, 527-545.
- Fetullah Battal, Sevim Akgül, Hayriye Şengün, Şenol Kılıçaslan (2017), “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Cam Tavan Sendromu İlişkisi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34.
- Giddens, A. (2001). Sociology, Fourth Edition. Cambridge: Polity Press.
- Griffin, L. J. (1978). On Estimating the Economic Value of Scholing and Experience. Sociological Methods and Research. 6, 309-335.
- Gülbay, M. (2012). Kadın Yöneticilerin Kariyer Sorunları: Cam Tavan Sendromu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi SBE.
- Kaloğlu, N. (2017). Banka Çalışanlarının Cam Tavan Sendromuna İlişkin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi SBE.
- Karaca, A. (2007). Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri: Cam Tavan Sendromu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.
- Karakuş, H. (2016). Delik Boru: Türkiye’deki akademisyen kadınlar üzerine bir analiz. The Journal of Academic Social Science Studies, 53, 533-536.
- Karcıoğlu F., & Leblebici, Y. (2014). Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri:" Cam Tavan Sendromu" Üzerine Bir Uygulama. Atatürk University Journal of Economics & Administrative Sciences, 28(4).
- Kılıç, Metin (2012). Etnisite ve Spor, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
- Kocacık, F., (2004). Türkiye’de Çalışma Hayatından Kesitler: İşsizlik-Sendikal Örgütlenme-Kadın Emeği-İşportacılık. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları. 94, Mayıs.

Kocacık, F., Gökkaya V. B. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 6(1), 195-219.

Küçükşen, H. ve Kaya, Ş. D. (2016). Yönetici Pozisyonundaki Akademisyen Kadınlarda Aile –İş- Özel Yaşam Dengesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 37, 662.

Öğüt, A. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimciliğin ve Yöneticiliğin Önündeki Güçlükler: Cam Tavan Sendromu. ÇOMÜ Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi. 1(1), 56-78.

Öztürk, M., Çarıkçı İ. H. ve Alparıslan A. M. (2018). Çift Kariyerli Akademisyenlerin İş Yeri ve Evdeki İyi Oluşları Üzerine Bir Saha Araştırması. İş ve İnsan Dergisi.

Özülke, F. (2016). İş Yaşamında Kadın Savaşları: Kraliçe Arı Sendromu. <http://fusunozulke.com/kralice-ari-sendromu/> (E. Tarihi: 24.04.2021).Mclandress, K. (1991).

Pamukoğlu, E. (2004). Duygusal zekanın yönetici etkinliğindeki rolünün kadın yöneticiler bağlamında incelenmesi ve bir araştırma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi.

Şen, H. (2017). Cam Tavan Sendromuna Yol Açan Faktörler ve Çıkış Yollarının İncelenmesi: İnsan Kaynakları Yöneticileri Bağlamında Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi SBE.

Türkiye İstatistik Kurumu - <http://tuik.gov.tr/Start.do>

Tüz, M. (2003). Kariyer Planlamasında Yeni Yaklaşımlar . Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , 4 (4) , 169-176 .

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (10. Bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık

**PRECAUTIONS AND ALTERNATIVE SOLUTIONS AIMED TO PREVENT THE  
DOMESTIC ABUSE AGAINST WOMEN**

**Ahmet Üstün<sup>1\*</sup>, Nazlı Can Kekeç<sup>2</sup>**

<sup>\*1</sup> *Institute of Social Sciences, Department of Educational Administration, Amasya University,  
Amasya, Turkey.*

<sup>2</sup> *Institute of Social Sciences, Department of Educational Administration, Amasya University, Amasya,  
Turkey.*

*ORCID Code: <sup>\*1</sup> 0000-0002-2457-5381, <sup>2</sup>0000-0001-8304-3695*

**ABSTRACT**

Violence against women is a concept that can not be understood without accounting the effects of the society it occurs in, the personal characteristics of the women or the abuser and the laws that were put into effect by the government. To understand, define and remedy this situation that have kept its relevancy, in Turkey, at all times, women from different social areas have been asked about their opinions on the subject and some evaluations were made on these feedbacks. The aim of this research is to review the active measures about violence against women, determine the present situation of this topic and coming up with alternative solutions with the help of the opinions of women. Sample of this research consists of 7 women who reside in Amasya province. This research was conducted using semi-structured interviews within the scope of a qualitative research. Content analysis method and descriptive-explanative techniques were used to analyze the data. In the interviews that are had with those women, their definition of violence contains physical abuse like beating, assault and battery and psychological threats like abasement, being ignored and stereotyped. In these interviews, jealousy, lack of sympathy, economical struggles, psychological downfall of individual, inferiority complex and socio-cultural inequality of partners are identified as the causes of violence against women. As a result of the analysis of the data, alternative solutions such as improving the deterrence of law, raising the awareness of youth, encouraging the family therapy and promoting the tv programs that would raise the consciousness of society were determined.

**Keywords:** Causes of violence, domestic abuse, violence against women, precautions for abuse, suggestions against violence

**AİLE İÇERİSİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ AMACIYLA ALINAN  
TEDBİRLER VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

**ÖZET**

Kadına şiddet, içinde bulunulan toplum, kadının veya şiddet uygulayanın kişisel nitelikleri ve devlet eliyle konulmuş kanunların etkileri hesaba katılmadan değerlendirilemeyecek bir olgudur. Türkiye'de her devirde güncelliğini acı bir şekilde korumuş olan bu konuyu algılamak, tanımlamak ve çözüm getirmek amacıyla çeşitli sosyal kesimlerden kadınların konuya dair fikirleri alınmış ve alınan bu dönütler üzerinden çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmada Türkiye'deki kadına yönelik şiddet konusuna yönelik alınan mevcut tedbirleri incelemek, kadına yönelik şiddet konusundaki mevcut durumu belirlemek ve kadınların düşüncelerinden yola çıkarak alternatif çözüm önerileri üretmek amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini Amasya ili merkez ilçedeki 7 kadın oluşturmuştur. Bu araştırma nitel araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi için içerik-analiz ve betimsel-yorumlayıcı teknikleri kullanılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde kadınların şiddet tanımlamaları dayak, saldırı ve darp gibi fiziksel tehditlerin yanında aşağılanma, görmezden gelinme ve tek tipleştirilme gibi psikolojik tehditleri içermektedir. Yapılan görüşmelerde kadına yönelik şiddetin nedenleri olarak kıskançlık, sevgisizlik, ekonomik problemler, kişilerin psikolojik buhranları, aşağılık duyguları gibi mental sorunlar ve eşler arasındaki sosyokültürel farklılıklar belirtilmiştir. Verilerin analizi sonucunda şiddeti önlemek için kanunların caydırıcılığına dair iyileştirmelerin yapılması, genç nüfusun bilinçlendirilmesi, aile içi psikolojik destek için teşvik edilmesi

ve toplumu bilinçlendirecek televizyon programlarına ağırlık verilmesi şeklinde alternatif çözüm önerilerine ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Şiddetin nedenleri, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, şiddete yönelik tedbirler, şiddeti önlemeye yönelik öneriler

## **GİRİŞ**

### **Aile nedir?**

Aile, fertlerin içinde bulunduğu toplumu oluşturan en küçük ve kökleri en eskiye dayanan kurumdur. Kişinin doğuştan üyesi olduğu veya sonradan eklendiği veya oluşturduğu aile kurumunun birden çok tanımı ve kapsayıcılığı olabilir. Bu tanımlardan birisini kan bağıyla veya çeşitli kanuni yollarla (evlilik, evlat edinme vb.) bir yakınlık ilişkisi içerisinde bulunan, genellikle ortak bir hane içerisinde yaşayan ve birbirleriyle cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik bağı olan kişiler topluluğu olarak yapılabilir (Sezen, 2009).

### **Şiddet nedir?**

Şiddet kavramına dair temel bir tanım yapılabilse dahi, detayına inildiğinde şiddeti çok farklı ve uç yerlerde tanımlamak mümkündür. Bunun bir sebebi, içinde bulunulan toplum veya kurumun geçmişten gelen alışkanlıklarına yerleşmiş ve fosilleşmiş şiddet eylemlerinin, şiddeti uygulayan ve şiddet gören kişiler tarafından kanıksanmış ve bilinç düzeyinde normalleştirilmesi olabilir. Şiddetin bir tanımı, herhangi bir güçle, bir amaç çerçevesinde, bir kişi veya topluma karşı herhangi bir şekilde zarar verme olarak yapılabilir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Şiddeti daha öznel bir şekilde tanımlayan bazı yorumlara göre de şiddet, kişinin zararına sebep olan bütün hareket, davranış ve muamelelerin toplamıdır (Sezen, 2009). Yani, bu tanıma göre bireylerin sadece fiziksel saldırısı değil, hakaret veya manipülasyon gibi psikolojik saldırılarla yaptığı baskı ve zulümler de şiddetin bir uzantısı olarak kabul edilebilir.

### **Şiddetin türleri**

Yukarıda da kısaca değinildiği üzere şiddetin tek bir tanımda ele alınması gayet zor ve boşuna bir çabadır. Çünkü şiddet insan hayatında birden çok çeşitte ve türde ortaya çıkabilir. Genellikle şiddetin türleri beş farklı kategoriye ayrılıp değerlendirilir.

### **Fiziksel Şiddet**

Bu çeşitlerden en çok görüleni fiziksel şiddettir. İlkokul çocuklarının kavga etmesi, sokak hayvanlarının tekmelenmesi, aile bireylerinin birbirlerine zarar vermesi vb. tüm fiziksel içerikli şiddet olaylarını bu kategoriye ekleyebiliriz.

### **Sözel Şiddet**

Bir diğer sık görülen şiddet türü ise sözel şiddettir. Karşıdaki kişi veya kişileri söz yoluyla korkutup sindirme ve tahakküm altına amacıyla gerçekleştirilen davranışlara da sözel şiddet tanımı yapılabilir. Sözel şiddet deyince akla ilk olarak küfür ve hakaret gelse de küçümseme, azarlama ve bağırma gibi aşağılayıcı davranışlar da sözel şiddet kapsamına girer.

### **Cinsel Şiddet**

Ülkemizde de çok sık karşılaşılmasına rağmen en çok üstü örtülen şiddet türlerinden biri ise cinsel şiddettir. Karşıdaki bireyi kontrol etme amacıyla cinsel özgürlüğüne yapılan her türlü saldırı cinsel şiddete bir örnek olabilir (Uçar, 2003). Buna göre, zorla ilişki kurmaya çabalamak, cinsel fonksiyonlarını fiziksel veya psikolojik baskı ile kısıtlamak, karşıdakinin bedenini pazarlamak gibi eylemler buna örnek verilebilir. Genelde evlilikte erkeğin egemen olduğunun düşünüldüğü ve kadının arka planda kaldığı toplumlarda, evli kişiler arasında taciz ve tecavüzün gerçekleşse bile bir cinsel suç olmadığı düşünülür ki, bu da cinsel şiddetin psikolojik olarak ne kadar vurucu ve zarar verici bir durum olduğunu gösterir.

### **Ekonomik Şiddet**

Kişinin sahip olduğu veya kontrol ettiği herhangi bir değer üzerinden başka bir kişi üzerinde ekonomik baskı kurmasına ise ekonomik şiddet denir. Eşin çalışmasını engellemek veya kötülemek, evin gelir

kaynağının kontrol altına alıp aile içinde hegemonya kurmak, ekonomik kararları tek başına vermek veya başka bir kişinin gelirini kontrol altına almak ekonomik şiddete verilebilecek örneklerdendir.

### **Psikolojik Şiddet**

Son olarak, psikolojik şiddet, farkedilmesi ve önlem alması kurban veya çevresi tarafından tespit edilmesi en zor olan şiddet türüdür. Tanımı ise karşıdaki kişinin sevgi ve saygı ihtiyacını istismar ederek bir baskı aracına çevirmek olarak yapılabilir. Kişinin özgürlüğünü kısıtlamak, sosyal çevresi ile iletişimini kesmek veya kararlarını sürekli baskı ve yadırgama ile eleştirmek gibi durumlar buna örnek olarak verilebilir (Akın, 2013).

### **Aile İçi Şiddet**

Aile içi şiddet, günümüzde en yaygın olan şiddet biçimlerinden biri olmakla beraber, bir veya birden fazla aile ferдинin, ailenin başka ferдинin veya fertlerinin fizyolojik veya psikolojik sağlığına tehdit oluşturması olarak tanımlanabilir (Akın, 2013). Türkiye’de aile içi şiddetin kurbanlarının %90’ını kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Ülkemizdeki ataerkil yaşam tarzı ve kadın ve erkeğin çoğu yönden eşitsiz olması gibi faktörler buna sebep olarak gösterilebilir.

Aile içi şiddet tek tip olmayıp, birçok farklı şekilde görülebilir. Bunlar;

İhmal (Fiziksel veya duygusal ilginin gösterilmemesi)

Duygusal (Empati ve sevgi eksikliği)

Sözel (Küçümseme, aşağılama, hakaret, tehdit vb.)

Fiziksel (Vurma, yaralama, yakma vb.)

Cinsel (Ensest, tecavüz, fuhuşa sürüklenme) olarak özetlenebilir (Yıldırım, 1998).

### **Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri**

Kadına yönelik şiddetin nedenlerini tek bir maddeye indirgemek, kompleks ve çok faktörlü toplumlarda normal olarak çok zor olacaktır. Kadına şiddetin nedenlerini anlamak için içinde bulunulan toplumun tüm içeriğini, etkenlerini ve değerlerini irdelemek gerekir. Bu nedenleri temel düzeyde biyolojik, psikososyal, sosyokültürel-ekonomik ve diğer nedenler olarak özetleyebiliriz.

### **Biyolojik Nedenler**

Erkek bireyin testosteron hormonunun yüksek olması, içgüdüsel ve dürtüsel davranışa yatkınlığı, serotonin düşüklüğü, nörolojik olarak yaşanan rahatsızlıklar, keyif verici maddeler ve bağımlılıklar gibi etkenler biyolojik nedenlere örnek gösterilebilir.

### **Psikososyal Nedenler**

Kişinin geçmişte yaşadığı travmaların psikolojisinde yarattığı tahribattan ortaya çıkan çeşitli hastalıklar (paranoid, borderline, şizofreni, bipolar vb bozukluklar) kişiyi çevresine karşı tehlikeli bir hale sokabilir. Bunun dışında, erkeğin maddi ve manevi doyumsuz hissetmesi ve şiddet geçmişine sahip bir çevreden gelmesi gibi etkenler de psikososyal nedenler olarak gösterilebilir. Büyüdüğü evde aile içi şiddeti birinci elden görmüş bireyin, şiddeti bir çözüm aracı olarak görmesi, huzurlu bir ortamda büyümüş ve kişiliğini kazanmış bir kişiye göre daha yüksek ihtimaldir (Page ve İnce, 2008).

### **Sosyokültürel ve Ekonomik Nedenler**

İçinde bulunulan toplumun sahip olduğu ataerkil bakış açısı, kadına ve erkeğe biçilen cinsiyet rolleri bir norma dönüşmesi, kadının metalaşması, şiddeti uygulayan ve güce sahip olanın suçunun meşrulaştırılması, işsizlik ve yoksulluğun artması gibi faktörler bu başlığa verilebilecek örneklerdendir. Sosyoekonomik statünün ve gelirin artmasıyla doğru orantılı olarak, şiddete uğrayan kadınların yardım alabileceği ve şiddetten kaçınabileceği imkanlar da artmaktadır. Gelir düzeyi düşük kadınların aksine, ekonomik olarak bağımsızlığını kazanmış kadınların ilişkilerinden daha kolay kurtulduğu tespit edilmiştir (Mor Çatı Kadın Sığınma Evi, 1998).

### **Diğer Nedenler**

Köyden kente göçün hızlanması ile yaşanan kültür şoku, eşler arasındaki yaş, kültür ve eğitim farkı, din ve inanışların kadının toplumsal kimliğine etkisi, boşanma veya başka sebeplerle ailenin bölünmesi,

savaş gibi olağanüstü vb. durumlar da kadına karşı şiddetin nedenleri olarak sayılabilir (Page ve İnce, 2008).

### **Kadına Yönelik Şiddete Karşı Alınan Tedbirler**

Yukarıda anlatılan toplumsal, psikolojik ve biyolojik unsurların kadına karşı oluşturduğu tehditlere karşı yine toplumun içinden, devlet eliyle veya uluslararası oluşum ve sözleşmelerle duyarlılık oluşturulmaya ve önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu hareketin Türkiye ayağı 1980’li yıllardan sonra hız kazanmış, çeşitli yasalar yürürlüğe sokulmuş ve halen geliştirilmeye ve aile içi şiddeti azaltmak için farklı devlet ve toplum organlarıyla çalışılmaktadır. Bu başlık altında, Anayasa, Türk Ceza Kanunu, 6284 ve 4230 no.lu kanunlar, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, yürürlükteki medeni kanun, şiddet mağduru kadınlara destek veren birimler (Alo 183, KADES uygulaması) ve sığınma evleri gibi alınan önlemlere değinilecektir.

### **Anayasa**

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına 2001 yılında 41’inci ve 66’ıncı maddelere, 2004 yılında 10’uncu ve 90’ıncı maddelere ve son olarak 2010 yılında yine 10’uncu maddeye yapılan değişiklikler, bu konu hakkındaki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik adımların Anayasadaki en kapsamlılarından. TC Anayasasının 10’uncu maddesi şöyle ifade eder: “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir* (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.). Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.). Kadının ve ailenin yasal olarak ne konumda olduğunu, 41’inci maddede de görebiliriz. 41’inci madde şöyle ifade eder: “*Aile Türk Toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için tedbirleri alır, teşkilatı kurar*”.

### **4230 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun**

17 Ocak 1998 tarihinde yürürlüğe giren 4230 sayılı kanun, aile içerisinde şiddet uygulayan kişiyi veya kişileri önleme amacıyla konulmuştur. Bu kanun doğrultusunda şiddet halinde evliliğe müdahale edilmekte ve tehdit altındaki kişiler koruma altına alınmaktadır. Şiddet gören kişinin koruma tedbirlerine başvurabilmesinde yapılan kolaylıklar, mahkeme tarafından belirtilen tedbirlere uymayanlara getirilen cezaların ağırlaştırılması ve maddi veya manevi tazminatın alınması gibi konularda düzenleme yapan kanun, ne kadar kadına karşı şiddete karşı atılmış doğru bir adım olsa da, maddelerde belirtilen durumların gerek yüzeyselliği, gerek tartışmaya açık olması ve gerek bürokratik olarak hantal ve işlemez kalması, bu kanunu yetersiz ve eksik kılmıştır (Akın, 2013).

### **6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun**

Temelinde İstanbul sözleşmesine dayanan 6284 sayılı Kanunun kabulü 8 Mart 2012 tarihinde olmuştur. 6284 sayılı Kanun, zarar görmüş veya görme riski altında olan kadınların, çocukların veya diğer aile bireylerinin korunması veya bu bahsi geçen tehlikelerin önlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenleme amacını taşır (Oktay, 2015). Bu kanun, 4320 sayılı kanunda da geçen tedbirleri içerse de kapsam olarak daha geniştir. Çünkü, bu yasayla gelen düzenlemeler, mağdur tanımını genişletmiş, verilen koruma ve önleme kararlarını keskinleştirmiş ve mağdurun yardımı için çalışan kurumlar arası koordinasyonu arttırmıştır (Moroğlu, 2012). Kanundaki, 4320 sayılı kanunun yüzeysel maddelerin aksine, aile içi şiddeti ve alınan önlemleri derinleştiren bazı maddeler şunlardır: (6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012)

*Şiddete uğrayan ve şiddete uğrama tehlikesi bulunan tüm kadınların, çocukların ve aile bireylerinin korunması, (md. 1/f. 1)*

*Şiddet, ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddetin ayrıntılı olarak belirtilmesi, (md. 2/f. 1 d)*

*Gecikmesinde sakınca olan durumlarda kolluk kuvveti veya mülki amirin koruma kararı verilmesi, mağdura barınma yeri temin edilecek olması, geçici koruma altına alınabilmesi, (md. 3 / f. 2)*

*Koruyucu tedbir kararı verilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaması, (md. 8/ f. 3)*

*İlgili bakanlıkların bünyelerinde, kanunu uygulayacak kurum ve kuruluşların koordinasyonlarını sağlayacak personel ve birimlerin bulundurulması, (md. 16)*

*Eğitim müfredatına, bu konu ile alakalı, kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği üzerine derslerin ve konuların eklenmesi, (md. 16/ 6)*

*Koruma altındaki bireyin ekonomik olarak zorluk yaşamaması için maddi yardım yapılması, sağlık giderlerinin karşılanması, yargılama, harç, posta gideri vb. giderler adı altında masraf alınmaması, (md. 17; md. 18; md. 19; md. 20)*

*4320 sayılı Kanunun hükümlerine göre verilen kararların uygulanmaya devam edilmesi (md. 23/3).*

### **Türk Ceza Kanunu**

Aile içi şiddet, sonuçları bakımında ceza hukukunu da ilgilendiren bir olaydır. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 'Topluma Karşı Suçlar' başlıklı üçüncü kısım sekizinci bölümündeki 'Aile Düzenine Karşı Suçlar' başlığında da kişinin bulunduğu ailedeki kadın ve çocuklar başta olmak üzere çeşitli hükümler belirtilmiştir. Bunun haricinde de birtakım suçlarla kadına karşı şiddete verilen cezalar ağırlaştırılmıştır (Akın, 2013). Yürürlüğe girmesi 1 Haziran 2005 tarihinde olan yeni TCK'dan önce kişinin vücut bütünlüğüne karşı yapılmış tüm taciz ve tecavüz eylemlerini "topluma karşı işlenmiş suçlar" başlığı altında değerlendiriyordu. Bu tarihten sonra bu tür suçlar, kişinin özbenliğine ve mahremiyetine karşı işlenmiş bir suç olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Oktay, 2015).

Bunun haricinde;

**Kasten öldürme** suçunda, mağdur failin üstsoyundan, altsoyundan veya eşi ya da kardeşi ise, yani diğer bir deyişle işlenen suç bir aile üyesine karşı ise, ceza ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası üzerinden öngörülür.

Kişi, aile üyelerinden birini veya birkaçını **kasten yaralama** ile suçlu bulunursa, alacağı cezanın yarı oranında arttırılması öngörülür.

Mağdurun eş, çocuk veya ailenin başka bir ferdi olması durumunda, bir kimseye maddi veya manevi **eziyet etmek**, yine cezada artırım sebebidir.

765 sayılı TCK'ya göre erkeğin eşini **cinsel ilişkiye zorlaması** eşler arasındaki sorumluluk ve zorunluluk hükmünde değerlendirilip ceza indirimine yol açıyordu. Yeni TCK ile eşlerden birinin rızası olmadan gerçekleşen tüm cinsel birleşmeler tecavüz kapsamına alınmıştır.

Yeni TCK ile, başkasının **hürriyetini engelleme**, aile üyelerinden birine karşı işlenmesi halinde nitelikli suç kapsamına alınmıştır. (Türk Ceza Kanunu, 2004)

### **2006/17 Başbakanlık Genelgesi**

04.07.2006 tarihinde 26218 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan bu genelgede, Başbakanlık bünyesinden oluşturulmuş bir komisyonun çalışmaları üzerinden kadına karşı ve aile içinde sistematik veya münferit uygulanan şiddet olaylarına karşı alınabilecek önlemlerle alakalı bir rapor hazırlanmıştır. Bu genelgeyi baz alarak yapılacak çalışma ve projelerin çocuklara karşı uygulanan şiddet tarafında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, kadına karşı şiddet tarafında ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü başta olmak üzere birçok bakanlık ve genel müdürlük görev almıştır. (2006/17 Başbakanlık Genelgesi, 2006).

### **1.5.6. Türk Medeni Kanunu**

Türk Medeni Kanunu da aile içindeki adaleti ve huzuru sağlamak için gerekli yasal dayanağı ve yetkiyi kişilere sağlar. Medeni kanunun 196'ncı, 197'inci, 198'inci ve 199'uncu maddelerine göre mahkemeler eşlerden birinin isteği üzerine eşlerden her birinin ailenin geçimi için yapması gereken parasal katkıyı belirleyebilir, boşanma gibi durumlarda hakim eşlerden birinin diğerine yapacağı maddi yardım, taşınmaz eşyalardan yararlanma ve ortak malların yönetimine dair önlemler alabilir, eşlerden birinin alacağı borcun ödenmemesi durumunda ailenin giderlerine katılma sorumluluğuna ortak olmazsa, hâkim onun borçlularına, ödemeyi diğer eşe yapmalarına dair hüküm verebilir ve ailenin maddi durumunun korunması veya evliliğin getirdiği ekonomik yükümlülüğün ölçüsünde, harcamaların ancak orta rıza ile yapılabileceğine karar verebilir. Medeni kanundaki bu gibi maddeler, kadının evlilik ve evlilik sonrası ekonomik şiddet görmesinin engellenmesine yardımcı olur (Türk Medeni Kanunu, 2001).

**Aile İçi Şiddet Mağdurlarına Hizmet Veren Birimler****Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Engelli Danışma Hattı**

Aile içerisinde olmuş veya olabilecek tüm sorunlara karşın aile fertlerinin psikolojik veya legal destek alabileceği, çocuk istismarının ve kadına karşı şiddetin önlenmesi için kolluk kuvvetleri ve halk arasında bir köprü görevi kurması için açılmış bir telefon hattıdır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlıdır. Kadın ve çocuklar için sığınma yeri sağlamak dışında, şiddeti olmadan engellemek, kişileri alkol, uyuşturucu gibi davranış değiştiren maddeleri etkilere karşı eğitmek ve öfke kontrolü gibi hizmetlere de yönlendirmektedir.

**Kadın Sığınma Evleri**

Herhangi bir şekilde (fiziksel, cinsel, ekonomik vb.) şiddete uğramış kadınların problemlerinin çözülmesi sürecinde geçici bir sığınma sağlayan sosyal hizmet kurumlarıdır. Kadının psikolojik ve fiziksel olarak kendini toparlanmasında, hukuki yardım alırken rehberlik hizmeti almasında doğrudan veya devlet üzerinden veya sivil toplum kuruluşları üzerinden yardımcı olan kuruluşlardır. Sığınma evlerinde kalma süresi 6 ay olarak belirlense de istisnai durumlarda gerekli görülürse bu süre uzatılıp kısaltılabilir. Bu süre sosyal çalışmacıların ve ortada mevzubahis bir çocuk varsa pedogogun görüşleri alınarak belirlenir (Oktay, 2015).

**Kadın Destek Uygulaması (KADES)**

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından 16 Mayıs 2018 tarihinden itibaren kadına karşı şiddeti engelleme amacıyla kullanıma sunulmuş olan KADES uygulaması, özellikle can güvenliğinin yüksek tehlikede olduğu acil durumlarda, yapılacak ihbarların bürokrasi ve formalite engeline takılmadan, hızlı bir şekilde kolluk kuvvetlerine ve yetkililere iletilmesini amaçlar. Şu ana kadar bir milyondan fazla akıllı telefona indirilen uygulamada, ihbar etme seçeneği dışında kişiyi şiddete karşı bilgilendirici ve koruyucu rehberler de bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2018).

**Yöntem**

Kadına yönelik şiddet ile mücadele edebilmek için izlenmesi gereken ilk adım şiddetin nedenlerini ortaya koymaktır. Her kadının bu durum ile karşılaşma ihtimali olduğunu düşünerek her kadının kadına yönelik şiddet konusunda Türkiye Cumhuriyeti'nde bu konuda uygulanmakta olan mevcut kararlardan haberdar olması gerekmektedir. Mevcut kararlar göz önünde bulundurularak alternatif çözüm önerileri üretilebilir. Bu çalışmada Türkiye'deki kadına yönelik şiddet konusuna yönelik alınan mevcut kararların ve tedbirlerin araştırması yapıldıktan sonra kadına yönelik şiddet konusundaki mevcut durumu belirleyip kadınların düşüncelerinden, algılarından ve önerilerinden yola çıkarak alternatif çözüm önerileri üretmek amaçlanmıştır. Araştırma süresinde aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Kadına yönelik şiddetin nedenleri nelerdir?
2. Türkiye Cumhuriyeti'nde bu konuda nasıl kararlar alınmıştır?
3. Mevcut kararlar göz önünde bulundurularak alternatif çözüm önerileri nelerdir?

Bu hedefler doğrultusunda nitel araştırma yöntemi kullanılarak kadınların aile içi şiddet konusuna yönelik deneyimleri ve algıları ile şiddete maruz kalan kadınlar için önerileri değerlendirilmiştir. Nitel araştırma, nitel veri toplama tekniklerinin (gözlem, görüşme vb.) gerçekçi bir şekilde kullanıldığı, algıların ve olayların takip edildiği araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel çalışmada problem bütün bir şekilde yorumlanır ve konunun kendi bağlamında içerdiği anlamlar üzerinden değerlendirilir (Altunışık ve Diğerleri, 2010).

Bulguların yorumlanması bölümünde alıntılarla tartışma noktalarının belirlenmesi ve literatür taranarak sonuç ve sonuçlara ulaşılması istenmektedir. Veri çeşitlemesi yöntemi kullanılarak bulguların doğruluğu sağlanmıştır. Veri çeşitlemesi, bir sosyal olgunun değişik şartlardaki verilerinin karşılaştırılması olarak tanımlanabilir. Çeşitleme, nitelik veya nicelik fark etmeksizin araştırma da kullanılan tekniklerin ve elde edilen bulguların bir kombinasyonu olarak görülemez. Bundan farklı olarak değişik özneliğe sahip bulgularla araştırmanın güvenilirliği için kullanılan bir ilişkilendirme yöntemidir (Hammersely ve Atkinson, 1995). Veri çeşitlemesi, bilgiyi birbirinden değişik kaynaklardan almak anlamına gelmektedir. Literatür çalışması ile belgelerin incelenmesi, görüşmeler gibi farklı bilgi kaynakları

üzerinden ele alınan bilginin kıyaslanması araştırma sonuçlarının doğruluğunu ve geçerliliğini arttırmaktadır (Patton, 1990). Araştırmacı ilk olarak kadına yönelik şiddet kapsamında alınan tedbirler için ilgili mevzuatları ve dokümanları incelemiştir. Kadına yönelik şiddet kapsamında Türkiye Cumhuriyeti devletinde alınmış olan kararların ve tedbirlerin belirtilmesinden sonra kadınların aile içi şiddet konusuna yönelik deneyimlerini ve algılarını belirlemek ve şiddete maruz kalan kadınlar için alınabilecek alternatif çözüm önerilerini almak için görüşmeler yapmıştır.

Araştırmanın gerçekleşmesi için, araştırmacının hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formları ile bireysel görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede farklı kişilerden karşılaştırılabilir veriler alınmış ve zaman esnekliği sağlanmıştır. Bahsi geçen yarı yapılandırılmış görüşme formu 15 adet açık uçlu sorudan meydana gelmektedir. Formun oluşturulması ve uygulanması sürecinde Amasya Üniversitesi Bilim Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Görüşme formunda Türkiye Cumhuriyeti'nin belirlediği kadına yönelik şiddetin önlenmesi ile ilgili kanunlar kapsamında alınan kararlarda yer alan bazı tedbirlerin nasıl uygulanmakta olduğu, uygulamada yaşanan sorunlar ve alternatif çözümler üretmeye yönelik sorular yer almıştır. Formların düzenlenmesi sürecinden önce alakalı alanyazın taranmış ve kadınlar yapılan ön görüşmeler gözden geçirilmiştir. Bu konuda uzman olan öğretim üyelerinden geribildirim alınarak da son hali verilmiştir.

Araştırma örneklemini Amasya ili Merkez ilçedeki 7 kadın oluşturmuştur. Araştırmacı kadınlarla görüşmüş, görüşmeler sonucunda 7 kadın araştırma için görüşmeyi kabul etmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, nitel bir araştırma yoluyla gerçekleşmiştir. Görüşme yapılacak kişilerle önce kişisel bir tanışma gerçekleşmiş, ardından sorulacak soruların ne amaçla kullanılacağı anlatılmıştır. Verecekleri bilgilerin kesinlikle üçüncü şahıslar ile paylaşılmayacağı, yalnızca araştırma amaçlı kullanılacağı telkin edilmiştir. Görüşme sonunda verdikleri cevaplar tekrardan onaylatılmış ve ekleyip çıkartmak istedikleri bir kısım olup olmadığı sorulmuş ve katkılarından dolayı katılan kişilere teşekkürler sunulmuştur. İletilen sorulara dair yorumlama için de bu konu hakkındaki literatür taranmıştır.

### **Verilerin Analizi ve Yorumlanması**

Bu araştırma yapılırken görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizi için içerik-analiz ve betimsel-yorumlayıcı teknik kullanılmıştır. Bu tarz analizde araştırmayı yapan kişi elde edilen verileri derinlemesine değil yüzeysel bir yönden yorumlar. Önemli görülen davranışları, diyalogları ve notları ele alır ve analiz edip sunar. Böylece verilerin oluşturduğu tablodan kavramsal bir kesit çizmiş olur. Bu tarz bir tekniğin kullanılma sebepleri şunlardır:

Verileri daha iyi ifade edecek kavramlara erişmeyi amaçlamak.

İçerikle benzer verilere ulaşmayı kolaylaştırmak.

Alakalı verileri belirli bir kavram ve tema çerçevesinde toplayıp bunları mantıksal bir sırada anlaşılabilir bir sunu şekline çevirmek. (Gökçe, 2006, s. 136).

Görüşmeler yoluyla elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği ile ilk olarak sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Öncelikle bir çerçeve içerisinde veriler sıralanmış ve elde edilen bulguların açıklamaları yapıp sunulmuştur. Bu verileri inceleme amacıyla bu kavramların aralarındaki ilişkiler bulunup bir konsept içine yerleştirilmiştir. Bu yöntem üzerinden elde edilen bilgilere dair üç farklı ana başlık belirlenmiştir. Gelen cevaplar üzerinden elde edilmiş olan verilerin ve yorumların ortak noktaları üzerinden kavramlar tek potada eritilip, ilintili başlıklar altında yorumlanmıştır.

### **Katılımcılara İlişkin Bilgiler**

Araştırma, homojen örnekleme yolu ile evli kadınlar üzerinde aile içinde kadına yönelik şiddet bahsinde gerçekleşmiştir. Benzeşik örnekleme kullanılmasının nedeni, küçük ve benzer özellikleri tartışarak belirli alt grupları daha da detaylandırabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 78). Buna göre görüşmeler Amasya'daki görüşmeyi kabul eden 7 evli kadın ile yapılmıştır. Etik kurallar çerçevesinde katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamıştır. Bu sebeple katılımcılar "K1", "K2", "K3", "K4", "K5", "K6", "K7" diye adlandırılmıştır.

**Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler**

Katılımcının Adı	Yaşı	Evlilik Süresi
K1	30	8
K2	26	8
K3	22	1
K4	33	4
K5	55	25
K6	35	10
K7	30	4

### **Bulgular**

#### **Kadına şiddet**

Günümüzde, tüm dünyada ve ülkemizde kadınlara yönelik şiddetin boyutu, derecesi ve yaygınlığı büyük bir mercek altına alınmaktadır. Geçmişten günümüze gelen bu acı tabloların çıkış noktası, destek aldığı faktörler ve temel nedenlerini düşünen ve inceleyen birçok çalışma yapılmaktadır. Bu konuda “şiddet” kavramının kimler, hangi kesimler tarafından tam olarak ne ifade ettiği ve ne anlamda kullanıldığını anlamak amacıyla çeşitli görüşmecilere bazı sorular iletilmiş ve gelen cevaplar doğrultusunda konu hakkında analizler yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü 1993’de Kadına yönelik şiddeti “*Cinsiyete dayalı, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal olarak hasar yaratan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında ona baskı uygulaması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır.*” şeklinde tanımlamıştır:

#### **Kadına Şiddetin Nedenlerine Dair Kadınların Düşünceleri**

Farklı yaş grubundan katılan görüşmecilere “Kadına şiddet denildiği zaman aklınıza ne geliyor?” sorusu sorulmuş ve katılımcıların verdiği cevaplar tablo 2’de sunulmuştur.

**Tablo 2. Kadına şiddet**

Tema	Yanıtlar		%
Kadına şiddet denildiği zaman aklınıza ne geliyor?	Küçük görülme	3	% 30
	Kıymet bilmemezlik	2	% 20
	Fiziksel Şiddet	3	% 30
	Psikolojik Şiddet	2	% 20

Kadına yönelik şiddet, maalesef ki her sosyal tabakada, her türde yaygın bir şekilde varlığını göstermektedir. Şu an dünyadaki 3 kadından 1’i psikolojik veya fiziksel şiddetin mağdurudur. Kadına yönelik şiddetin günden güne artan kökeni toplumsal olan bir sorun olduğunu söylemek doğru olacaktır. Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda, kadınların kadına yönelik şiddete dair olan düşüncelerine bakacak olursak dayak, darp gibi fiziksel şiddetin yanı sıra küçük düşürülme, görmezden gelinme gibi psikolojik şiddetin de büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kadınların birçoğu şiddetin bu psikolojik yönünden dem vurmıştır. Kadına karşı şiddetin her dönemde güncel bir konu olduğu aşikardır. Fakat, son zamanlarda toplumda bunun yansımalarının daha da arttığı ve daha yüksek perdeden tartışılmaya başlandığını görmekteyiz.

Güncel olaylara dair düşüncelerini almak amacıyla katılımcıların fikirleri “Son zamanlarda yaşanan şiddet vakalarını takip ediyor musunuz? Bu olaylar sizi nasıl etkiliyor?” soruları ile alınmış ve verilen yanıtlar tablo 3’te belirtilmiştir.

**Tablo 3. Şiddet vakalarının takibi**

Tema	Yanıtlar		%
Son zamanlarda yaşanan şiddet vakalarını takip ediyor musunuz?	Takip ediyorum	6	%85
	Etmek istemiyorum ama maruz kalıyorum	1	%15
Bu olaylar sizi nasıl etkiliyor?"	Tedirgin ediyor	2	%30
	Rahatsız ediyor	5	%70

Bu cevaplardan çıkarılacak çeşitli sonuçlar vardır. Bunlardan ilki, sosyal medyanın yaygınlaşmasının şiddet haberlerinin daha hızlı yayılmasına ve eskisine oranla kadınlarda daha büyük bir endişeye sebebiyet vermesine neden olduğudur. Günümüzde, farklılaşan toplumlarda medyanın önemi büyüktür. Çünkü medya kültürü hem üreten hem de yayan bir mekanizmadır. Medyanın her türünün, toplumdaki ve kültürdeki etkisi yadsınamaz. Hitap ettiği topluma olumlu ve ilerlemeci bir tavır takındırabildiği kadar, aynı toplumu kültürel ve sosyal yönden geri de çekebilecek kudrete erişebilir. Bu sebeple medyanın iletişim alışkanlıkları henüz yeni oluşmaya başlamış her türlü sosyal bağlamda bir dereceye kadar sorumluluğu vardır (Doğan, 2004). Bu çeşit haberlere tanık olan kadınların, aynı muameleye maruz kalmak gibi korkularının arttığını ve daha tetikte ve bilinçli bir hale büründüğünü söyleyebiliriz.

Yapabileceğimiz bir diğer çıkarım ise, toplumda bu tarz şiddet uygulayan kişilere verilen cezaların yetersiz kaldığı ve kadınların bu tarz bir şiddete maruz kaldıklarında devletin ve yetkililerin arkalarında olmayacaklarını ve yeterli veya caydırıcı bir ceza sisteminin devreye girmeyeceğini düşündükleridir.

Kadına şiddetin her toplumda ve her kesimde görüldüğü bilinmekteyken, merak edilen diğer nokta da bu tarz şiddet olaylarının nedenleri ve nasıl ortaya çıktığıdır. Normal bir şiddet olayında yaşanan aşırı uçtaki hislerin ve tepkilerin, kadına karşı bir şiddet durumunda dinamiklerinin daha farklı ve kökensel olarak ayrı bir yerde olduğunu düşünebiliriz.

Katılan görüşmecilere “Kadına şiddetin nedenleri sizce nelerdir?” sorusu sorulmuş ve katılımcıların verdiği cevaplar tablo 4’te sunulmuştur.

**Tablo 4. Kadına şiddetin nedenleri**

Tema	Yanlı.		%
Şiddetin nedenleri sizce nelerdir?	Kıskançlık	2	%20
	Sevgisizlik	2	%20
	Anlayışsızlık	2	%20
	Yansıtma	1	%10
	Alkol	1	%10
	Öfke	1	%10
	Ekonomik Yetersizlik	1	%10

Kadına karşı şiddete dair görüşleri alınan kadınların büyük çoğunluğunun konuya dair fikirleri, kadına karşı şiddetin en temelinde sevgisiz bir ortamın olduğudur. İki ilişkilerde partnerine karşı güven ve şefkatin olmadığı durumlarda, tarafların birbirlerine dair duydukları şüphe bir yerden sonra bir çığ gibi büyüyerek şiddetli anlaşmazlığa ve fiziksel veya psikolojik şiddete dönüşmektedir. Kişilerin tartışma ve

kriz anlarında sorun çözmeye ve durumu yönetmeye dair mental yetenekleri veya tecrübelerinin yetersizliği de bu duruma yol açan faktörlerdendir.

Derinine inildiğinde, şiddete neden olan faktörlerin sadece bu olmadığı görülecektir. Araştırmaya katılan diğer kadınların cevaplarında sık görülen öfke, kıskançlık, aşağılık duygusunu bastırmaya çalışmak gibi faktörler de bulunmaktadır. Özellikle toplumsal olayların yarattığı psikolojik buhranın ve kişinin geçmişinde veya o anki hayatında yaşadığı sıkıntıların doğru sindirilememesi, böyle ortamda bulunan kadınları daha büyük bir şiddet tehlikesi altında yaşatmaktadır.

Kadına şiddetin ve kadın cinayetlerinin münferit vakalar olmaktan ziyade toplumsal bir travmanın insanlardaki yansıması olduğundan bahsetmiştik. Bu toplumsal algının da medya tarafından şekillenebilen organik bir yapısı olduğundan da söz etmiştik. Kişilerin hayatlarında ve hayata bakış açılarında etkisi büyük olan medya aygıtları, içerikleriyle içinde buldukları topluma büyük etki yapar. Milliyet'in 1993 yılında yapmış olduğu bir çalışma göstermektedir ki; Türk televizyonlarında o dönemlerde gösterilen filmler sayesinde TV izleyen bir kişi haftada film ve dizilerde ortalama 500 ölüme şahit olmaktadır. Bu yapımların %26'sı silahlı saldırı, %30'u kavga içermektedir. Bu istatistiklerden görüleceği üzere, şu an erişkin olan ve çocukluk ve ergenlik döneminde TV izlemiş ortalama bir kişi için şiddet, TV üzerinden günlük hayatta normalleştirilmiş bir durumdur. Şiddet uygulayanların ve şiddet eylemleri üzerinden güç ve statü kazanmış kişilerin de toplumda giderek daha fazla yer edinmesi de bu normalleşmeye sebep olan faktörlerdendir. Kadına şiddet özelinde ise medyada buna benzer bir durum vardır. Medyanın, karısına, kızına veya çevresindeki herhangi başka bir kadına karşı işlediği suça karşın toplum vicdanını rahat ettirmeyecek derecede düşük ceza almış kişileri haber yapması, kişilerde farklı bir algı yaratmaktadır. Suçu işleme potansiyelindeki kişilerde böyle haberlerin teşvik ve teskin edici bir yanının, şiddet tehdidi altındaki kadınlarda ise daha yüksek seviyede bir korkuya sevk edici bir tarafının olduğu çıkarımını yapabiliriz. Araştırmaya katılıp konu hakkındaki fikirlerini veren kadınların "*Kadına şiddet uygulayan her insanın her suçlunun yeterince ceza almadığını düşünüyorum. İnsanlarda bundan etkileniyor ve teşvik oluyorlar. O bunu yaptıysa ceza almadıysa ben yapınca bende ceza almam kafası oluyor ve kötü örnek olunuyor ne yazık ki...*", "*Kesinlikle şiddete teşvik ettiğini düşünüyorum. En son gördüğüm bir haberde 'Ne olacak seni öldürsem en fazla 5 yıl yatar çıkarım!' gibi sinir bozan bir ibare ile karşılaştım örneğin. Ama burada haberin yapılmasından çok hukuki sürecin sekteli olmasından şikayetçiyim.*" ve "*Kesinlikle teşvik edici olarak görülüyor. Hatta şiddet yöntemini bile gösterir nitelikte olduğunu bile düşünmekteyim. Örneğin son zamanlarda çocuğunun yanında boğazı kesilen annenin ölümü. Ben ölmek istemiyorum diyen Emine Bulutun ölümüne benzer vakaların medyada sürekli gündem olması.*" gibi yorumları kadınların da medyanın yarattığı bu etkiye dair görüşlerine birer örnektir.

Kişinin tükettiği medya içeriklerinin yaptığı etki haricinde, içinden geldiği zümrenin de ahlaki yapısı ve temeli de kişinin şiddete olan meylini belirleyen etkenlerdendir. Aile içerisinde alınan ahlaki terbiye ve anaokulu ve kreş döneminden başlayıp erişkinlik dönemine kadar sürebilen akademik eğitimin de kişide etik olarak büyük etkiler bırakmaktadır. Kişinin karakterini şekillendirdiği bu süreçlerde yaşadıkları, tanık oldukları ve rol model olarak benimsedikleri kişilerin, aynı kişinin gelecekte ne kadar şiddet yanlısı olacağını belirleyeceğini düşünmek yanlış olmaz. Bir katılımcı konuya dair şöyle demektedir: "*Tabi ki yetişme tarzı çok önemli ve hatta bence şiddet uygulayan her insanın küçüklükten ufak tefek de olsa aile içerisinde sorunlar yaşadığını düşünüyorum. Gerçekten aile içi yetişme tarzı, büyüklerimizden gördüğümüz hareketler sözcükler hepsi birer etken. Çocuklarımızı (özellikle erkek çocuklarımızı) buna göre yetiştirip büyütmemiz gerekiyor. Doğru ve yanlışı her seferinden bıkmadan usanmadan anlatmamız gerekiyor ki ileride böyle sorunlar yaşanmasın. Merhamet bir insana yakışan en güzel özelliklerden birisi çünkü.*" Burada görüldüğü üzere, kadınlar da gelecekte bu tarz olayların toplumda daha az yaşanması için merhamet ve hoşgörü ile yetişmiş çocukların gerektiğini düşünmektedirler.

Bunun haricinde alınan eğitimin kişinin şiddete olan meyline etkisi konusunda araştırmaya katılan kadınların görüşleri şöyledir:

*"Aile yapısının kişilik oluşumu ve gelişiminde çok önemli bir faktör olduğu gerçeği bence yadsınamaz ancak alınan "akademik eğitimin" şiddet eğilimi ile ilgili asla bir etkisinin olmadığını düşünüyorum.*

*Üstelik kendini akademik olarak çok iyi eğitmiş bu "akademik canilerin" toplum üzerinde çok büyük bir algı yönetimi yarattığı ve bunun şiddet mağduruna çok daha büyük bir acı çektiği görüşümdedir. Burada asıl dikkat edilmesi gereken odak noktası ahlak, toplum ve değerler eğitimi üzerine olmalıdır.”*

*“Erkeğin yetiştiği aile tabii önemli. Netice de ilk eğitim aile ortamında alınır. Şiddet içerisinde büyüyen bir çocuk sonrasında şiddete eğilimli olduğu görülmektedir. Asıl sorumuz aile içi şiddetten kaynaklanmaktadır. Okullarda verilen eğitimin bu konuda yeterli olduğunu düşünmüyorum.”*

*“Şiddet uygulanan bir evde yetişen erkek de eşine şiddet uygulamakta sorun görmüyor, eğitim de çok fark etmeksizin şiddete engel olamıyor ama yine de genelleme yapınca eğitim seviyesi düşük olan bireylerin şiddet haberleri içerisinde daha çok yer aldığını görüyoruz.”*

Görüleceği üzere toplumdaki baskın kanı, kadına karşı şiddetin engelleyen eğitimin akademik ortamda alınan eğitimden ziyade, aile içinde çocuklukta alınan eğitim olduğudur. Yüksek eğitimin kişiye ahlaki olarak bir artı veya eksi değer katmadığı, toplumsal hoşgörü ve adalet üzerine küçük yaşlarda ailenin veya ilk-orta öğrenimin verdiği eğitimin bu konuda daha etkili olduğuna dair bir görüş daha popüler bir görüştür. Bunun dışında yine de düşük bir eğitim seviyesine sahip kişilerin şiddete daha yatkın bir zümre içinde sıkışacağını ve çevresindeki kadınlara şiddet uygulayacağını da düşünen kişilerin de sayısı çoktur.

Genellikle aile içerisinde yaşanan kadına şiddet, toplumun en küçük yapıtaşı olan ailenin dönemsel yaşadığı sıkıntılarıyla da içli dışlı bir durumdur. Ekonomik, sosyal, kültürel vb. her alanda bir ortaklık sergileyen aile kurumunda yaşanan olumsuz olayların da kadına şiddeti tetikleyeceğini düşünebiliriz. Aile içerisindeki ekonomik ve psikolojik sıkıntılar haricinde, ev dışında yaşanan problemlerin de ev içerisine sirayet ettiği durumlar görülebilir. Bu konudaki genel kanı, kişilerin sorunlarını aile içerisine yansıtıp yansıtmayacağı, ailenin psikolojik durumunu etkileyen önemli bir etken olduğudur. Eğer ki kişi, günlük hayatını, aile dışı yaşamını sindirebilecek bir sisteme sahipse, bu olgunluğa erişmişse, bu sorunlarını aile içerisine taşımayacaktır. Fakat bu konuda psikolojik olarak zayıf ve çabuk etkilenen ve sınırlanan kişilerin, gündelik hayatta sindiremeyip biriktirdikleri sinirin ve stresin, aile içerisinde patlayacağını ve şiddete yol açabilecek potansiyel bir neden olacağını görmekteyiz. Bu anlatılanların, şiddetin nedenlerinin dışında üzerine düşünülmesi gereken daha önemli bir konuda konunun esas öznesi olan kadınlardır. Kadın denince akla tek bir kişi veya imge gelmeyeceği üzere, kadına şiddet dendiğinde de bu durumdaki kurbanların da tek bir tip olmadığını düşünebiliriz. Bu konuda toplumda genel geçer bir inanış vardır: Okuyan ve parası olan kadının erkek karşısında ezilmeyeceği. Genelde kız çocuklarına eğitim hayatları için motivasyon olması amacıyla pompalanan bu algının arka planının ne kadar dolu olduğuna dair bir soru sorulunca çok farklı yanıtlar alınmıştır. Acaba gerçekten ekonomik özgürlük ve şiddet görme ihtimali arasında ters bir orantı mı vardır, yoksa bu yüzeysel bir tespit midir?

Araştırmaya katılan kadınlara “Kadının ekonomik özgürlüğe sahip olması ile şiddetin bir bağlantısı var mıdır, bu konuda ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur hepsi bir şekilde bağlantısı olduğunu belirtmiştir. Toplumdaki ekonomik bağımsızlığın kişisel hak ve özgürlüklerle doğru bir orantıda olduğunu ve şiddetten kendini koruyabilmesi için kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve bunun için de ekonomik bağımsızlığını kazanması gerektiği algısı kadınlarda (ve büyük ihtimalle toplumun her kesiminde) mevcuttur. Fakat, bu durumun aslında aksine bir etki yaratan acem kılıcı gibi olduğunu savunan kadınlar da vardır. Katılımcılardan bazılarının “*Bu daha çok kadının ekonomik gelirinin olduğu ancak ekonomik özgürlüğünün olmadığı durumlarda şiddete dönüşüyor.*”, “*Kadının ekonomik özgürlüğü kısmen şiddeti etkilediğini düşünüyorum. Ülkemizin sosyo kültürel yapı içerisinde ki bazı erkekler, özellikle kadının ekonomik özgürlüğünün olamamasından yanadırlar. Bu da gücünü şiddetle gösterme eğilimi oluşturmaktadır.*” şeklinde görüşler vermesinden çeşitli saptamalar yaparsak, kendi ekonomik ve bireysel bağımsızlığını kazanmasının kadını toplumda bir hedef haline getireceğini düşünen kadınların da sayısı azımsanamayacak derecede fazladır. Para kazanmasına rağmen eş tarafından maaşına el konulan kadın stereotipi, toplumdaki eğitim görmüş ve kendini açıkça ifade eden kadınların ayıplanmasına olan yatkınlığa dair görüşlerin de bize bu tarz bir düşünceye sahip kadınların neden böyle düşündüklerine dair bir ipucu vermektedir. Kadınların aldığı eğitimin ve ellerindeki ekonomik imkanların üzerlerindeki şiddet tehdidinde ne gibi etkiler yaptığını dair düşünceler haricinde, yapılan evliliklerde çiftlerin zihinsel, sosyo-kültürel uyumunun da bu konuda ne derece etkili olduğunu düşünmek gerekir. Kadın-erkek birlikteliklerinin geleneksel anlamda tek taraflı olması,

kadının eş-anne-hizmetçi-bakıcı rollerini alması gerektiğine dair geçmişten gelen düşünceler vb. faktörlerin, evlilik öncesinde müstakbel eşini tanıyamayanların yarattığı ortamlarda geçimsizliğin oluşma ve şiddetini artırma ihtimali de yüksektir. Diğer bir deyişle, eşlerin kültürel özgeçmişlerinin benzerliğinin ne derece uyumlu olduğunu incelemek gerekir.

Katılan görüşmecilere “Kadın ve erkek arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar aile içerisinde nasıl sorunlara yol açar?” sorusu sorulmuş ve katılımcıların bu konuda çeşitli düşünceleri tablo 5’te yansıtılmıştır.

**Tablo 5. Sosyo-kültürel farklılıklar**

Tema	Yanıtla	%	
Kadın ve erkek arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar aile içerisinde nasıl sorunlara yol açar?	Kültür Çatışması	2	%30
	Kendini üstün görme	2	%30
	Uyumsuzluk	3	%40

Kimisi eşlerin bu yöndeki farklı düşüncelerinin hoşgörüsü ile aşılabileceğini düşünürken, bazı kimisi de bu durumun daha büyük problemlere yol açabilecek bir engel olduğunu söylemektedir. Bazı kişiler için sosyokültürel farklılıkların en ileri seviyede bir önem arz ettiğini, göz ardı edilirse ölümcül sonuçlara giden bir engel olduğunu görmekteyiz.

İçinde bulunulan toplumun sahip olduğu değer yargılarının bireylere olan yansımalarının etkisinden bahsetmişken, Türk toplumu gibi geleneklerine ve geçmişine diğer toplumlara göre daha bağlı bir toplumun da bundan ne kadar etkilendiğini düşünmek gerekir. Ne kadar büyük bir sosyal veya kültürel devrimlerden geçmiş olsa da Türk toplumunun ataerkil bakış açısının hala baskın olduğunu söylemek zorundayız. Kadın-erkek rollerinde erkeğin daha dominant, sözü geçen ve evin bir numaralı karar vericisi olduğuna dair toplumsal düşüncelerin ve stereotiplerin varlığı hala geçerliliklerini korumaktadır. Kadına karşı şiddetin de bu toplumsal rollerle olan ilişkisini ve birbirleriyle olan temasını da göz ardı edemeyiz. Ataerkil toplumda hem kadına hem erkeğe yüklenen sorumluluk, cinsiyet rollerinin oluşturduğu baskının (her baskı gibi) şiddete yol açabilecek potansiyelde olmasına dair, katılımcılara çeşitli sorular sorulmuştur. Bir katılımcıdan gelen “*Erkeklerin geleneksel ve dini inançları dayak ve şiddet için kendisine kılıf olarak kullanmasını kaldıramıyorum. Zamanın gerekleri ve yaşam tarzlarını çağdaş düzene oturtamayan ve kendini asla güncellemeyen kişilerin bunu bir gerekçe olarak sunması ve "ben üstünüm, sen kimsin ki!" düşüncesini taşıması da bu yüzden.*” yanıtı üzerinden konuşmak gerekirse, bu geçmişten gelen rolleri üzerinden kendilerini kadınların üzerinde gören ve toplumdaki bu algıyı kötüye kullanan erkeklerin varlığına bir tepki vardır. Başka bir katılımcıdan gelen “*Ataerkil toplum olması kadınları her zaman ikinci plana atmıştır. Bu da kadını değersizleştirmektedir ve ailede pasif bir kişilik yapmaktadır.*” dönütünden yapabileceğimiz çıkarım ise bu algının kadınlarda yarattığı aşağılık kompleksi ve ezilmişlik duygusunun, hak ve özgürlüklerinin bilincinde olmayan kadınlar yarattığını ve bu kadınların şiddete uğradıklarında kendilerini koruyamadıklarıdır.

Kadınların çevrelerindeki şiddet olaylarına dair görüşlerini almak amacıyla katılımcılara bu tarz kadına karşı şiddet olaylarına şahit olup olmadıkları soruldu ve tüm katılımcılar şiddet olaylarına tanık olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılardan gelen bazı cevaplar aşağıdaki gibidir:

- “*Evet rastladım. Senelerce evlilik hayatı yaşayan bir akrabam. Dört çocuk annesi sırf çocukları için senelerce şiddete tepki gösteremedi ama tabi ki en sonunda sınırlar aşıldı ve boşanma kararı alındı.*”

- “Fiziksel değil ama psikolojik şiddete maruz kalmış bir kadın tanıyorum. Her konuda çok yeterli olduğu halde "başarısızlık duygusu" adeta içine işlemiş bir kadın...Üzüyor onu öyle görmek...Kendi potansiyelinin farkında olmadığını görmek...”

- “Rastladım maalesef, ekonomik geliri özgürlüğü olmadığı için kendini çaresiz ve böyle yaşamaya mahkûm görüyordu. Çevremizde avukat ve hâkim arkadaşlarımız da kendisine hukuki olarak yardımcı olacaklarını belirtmesine, işlenen suçun cezasız bırakılmamasını belirtmesine rağmen “çocuklarımla bir başıma ne yaparım hiç olmazsa çocuklarımla geçimini sağlıyor” diyerek evliliğini devam ettirme zorunluluğu içinde hissediyordu kendisini.”

- “Rastladım. İki çocuklu anne ve babanın çocuklarının gözünün önünde baba tarafından darp edilmesi. Sonrasında çocuklarda korku ve şiddete eğilim arttı. Çocukların psikolojileri bozuldu. Başkaları ile sorunlarını şiddet odaklı çözmeye gittiklerini gördüm. En sonunda da anne ve baba boşandı.”

Gelen yanıtlardan görüldüğü üzere kadına şiddetin nedenleri, oluş şekli ve sonuçları her vaka için farklı boyutlarda olabilmektedir. Verilen örneklerde şiddete uğramasına rağmen pasif kalıp tepki veremeyen, evliliğinde psikolojik baskıya ve “mobbing”e uğrayan, ekonomik olarak bağımlı olması sebebiyle yaşadığı sıkıntılara ses çıkaramayan ve direkt olarak fiziksel şiddete uğramış kadınların varlığı görülmektedir. Şiddet sonucunda kimi zaman boşanma gibi çözümlere gidilmekteyken, bazı durumlarda da durumun çözülme, şiddet halinin devam edildiği de görülmektedir.

### **Kadına Yönelik Şiddet İçin Alınan Kararlar ve Yaptırımlar Hakkındaki Farkındalık Düzeylerine Dair Kadınların Düşünceleri**

Dünyada ve ülkemizde son yıllarda çokça gündeme gelen kadına şiddete karşı alınan önlemleri ve bu konudaki kanunların da bu konunun önemli bir noktası olarak ele almalıyız. Bu konuda her devletin, yönetimin ve topluluğun kendi kültürüne ve yaşayış biçimine uygun bir felsefesi olmasına rağmen, kadına şiddete karşı alınmış, evrensel etik ilkelerine dayanan, uluslararası geçerliliği olan yasalar da mevcuttur. Ülkemiz genelinde de oldukça tartışmalı olan bu kanunların da kadınların gözünde geçerliliğini incelemek için sorulan sorular, bize bu kanunların toplumdaki algısını göstermektedir.

Katılan görüşmecilere “Devletin bu konuda almış olduğu tedbirlerin yeterliliği konusunda ne düşünüyorsunuz? Ne gibi tedbirler alınmalıdır?” sorusu sorulmuş ve katılımcıların bu konudaki düşünceleri tablo 6’da sunulmuştur.

**Tablo 6. Alınan tedbirler**

<b>Tema</b>	<b>Yanıtla</b>	<b>F</b>	<b>%</b>
Devletin bu konuda almış olduğu tedbirlerin yeterliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?	Yetersiz	7	%100
Ne gibi tedbirler alınmalıdır?	Bilinçlendirme Çalışmaları	3	%40
	Prosedürün Kolaylaştırılması	2	%30
	Yaptırımların Kolaylaştırılması	2	%30

Araştırmaya katılan kadınların özelinde, Türkiye’de geçerli bu konudaki kanunların toplumda bir karşılığı olmadığını, yetersiz bulunduğunu ve hatta kadın ve insan haklarına dair bir emare içermeyen göstermelik yasalar olduğu düşüncesinin yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmaya katılan kadınların neredeyse tamamı, kadına karşı şiddete yönelik alınan önlemlerin yararsız ve caydırıcılıktan uzak olduğunu düşünmektedir. Genel düşünce, devlet eliyle alınan bu önlemlerin sadece kâğıt üzerinde var olduğunu ve kimi durumlarda ters etki bile yarattığıdır. Kolluk kuvvetlerinin bürokrasi sisteminden

geçmeyi bekleyen şikayetlerin alınamaması, şiddete uğrayan kadınların devlet korumasına alınamaması gibi durumlara dair eleştiriler de bulunmaktadır.

Araştırmanın sonunda katılımcılara kadına şiddete dair eklemek istedikleri görüş veya öneri olup olmadığı sorulduğunda alınan cevapları incelersek;

Bir katılımcının “*Bence yapılacak en önemli şey ailelerin, özellikle de "erkek çocuk" sahibi olan ailelerin çocuklarını ahlaklı ve erdemli yetiştirmesi. Şiddeti bir erkeklik gücü olarak değil bir güçsüzlük, ahlaksızlık olarak anlatması, empati duygusu yüksek bireyler yetiştirmeye çalışması. Öğretmenlerin de özellikle ilköğretim çağındaki akademik içerikten çok değerler eğitime odaklı bir anlayışla hareket etmesi ve kız çocuğu olan ailelerin de evlatlarını kimseye ihtiyaç duymayan, ayakları üzerinde durabilen bireyler olarak yetiştirmesi için çalışması gerekir.*” önerisi bizlere küçük yaşta verilecek ahlak eğitimi ile bu konuda büyük bir ilerleme kaydedilebileceğini, başka bir katılımcının “*Şiddet oluşmadan önce şiddeti engelleyebilmek için, ailelere ciddi eğitimlerin verilmesi.*” önerisi de yetişkinlerin de bu konuda kendi ufuklarını ve anlayışlarını düzeltebileceğini, bir diğer katılımcının da “*Caydırıcı ciddi cezalar gelmeli, kadına şiddete son verilmeli.*” önerisi de yasalarla kadına şiddetin önüne geçilebileceğine dair görüşlerdir.

### **Tartışma, Sonuç ve Öneriler**

Türkiye’de kadınların her dönemde şiddete maruz kalma tehdidi altında olmaları beraberinde çeşitli problemler getirmektedir. Araştırma için yapılan görüşmelerle bu şiddetin varoluş nedenlerini, toplumda ve kadınlar özelinde ne derece bir farkındalık olduğunu, yasaların bu konuda ne kadar etkin ve yaygın olduğunu ve ne tarz çözümlerle bu problemlerin azaltılabileceğini veya yok edilebileceğini belirlemek amaçlanmıştır.

Akkaş ve Uyanık (2016), şiddetin toplumsal bir olgu olduğunu savunmuş ve ortaya çıkışı bakımından evrensel olduğuna işaret etmiştir. Bu sebeple tek bir neden üzerinden şiddetin çıkışını anlamamız imkansızdır ve bu konuya birçok bilim alanı üzerinden yaklaşmak gerekir.

Şengül Yaman kadına şiddetin fiziksel, sözel, psikolojik, ekonomik vb. birçok şekli olduğunu, bu tarz şiddet olaylarının tekil olmadığını ve fiziksel şiddet gören kadınların diğer şiddet türlerini de gördüğünü belirtmiştir. Fakat durum şu ki, toplum genelindeki şiddet algısının sadece fiziksel şiddet düzeyinde algılanması diğer şiddet türlerinin verdiği zararların etkisinin büyüklüğünü göz ardı etmemize sebep olmaktadır. Bu durum da bir kısır döngü yaratmakta ve fiziksel şiddetin de gelişimini hızlandırmaktadır.

Yaman’a göre, kadınların şiddete karşı ellerindeki en büyük iki koz eğitim-öğretim yolu ile gelen hak ve özgürlüklerinin farkında olmaları ve ekonomik bağımsızlıklarıdır. Eğitim düzeyinin ve aile içi şiddet görme tehlikesinin arasında ters bir orantı olduğu birçok araştırma sonucu kanıtlanmıştır ve görüşme yapılan katılımcıların yanıtlarına bakarak çıkarılan sonuçlar ile de uyumaktadır. Kişinin eğitimi ve ekonomik özgürlüğünün aynı zamanda travma ile başa çıkma, kriz anında çözüm yaratma ve psikolojik dayanıklılık gibi konularda da yardımcı olduğu görülmektedir. Partnerine ‘hayır’ diyebilmek, kendi fikirlerini savunabilmek için bu iki faktör elzemdir.

Türkiye’de kadına şiddete dair kadınların görüşleri alındığında ortaya çok farklı açılardan tek bir noktaya odaklanmış bir tablo çıkmaktadır. Kadınların kadına şiddet tanımları dayak, saldırı ve darp gibi fiziksel tehditlerin yanında aşağılanma, görmezden gelinme ve tek tipleştirilme gibi psikolojik tehditleri de aynı oranda içermektedir. Kadın ve erkek arasındaki güç dinamiklerinden çıkan bu şiddetin her dönemde ve her sosyal tabakada cereyan ettiğini üzülmekteyiz. Kadına şiddete dair toplumsal organların da etkinliğini incelediğimizde görülenler ise, yeni tip medyanın ve geleneksel medyanın hala bu konuda çok büyük bir rol oynadığıdır. Medyada kadına şiddete dair yapılan haberlerin, bilgilendirici ve duyarlılığı arttırmaya yönelik kamu spotlarının pozitif etkisinin yanında, toplumdaki yozlaşmayı da körükleyici yönleri de vardır. Bu sebeple kadına şiddet konusunda medyanın sorumluluğunun ve gücünün çok fazla olduğunu, hatta bazı durumlarda belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Neredeyse her evde bulunan televizyonlarda gösterilen yapımlardaki şiddet öğelerinin ve şiddet uygulamasına rağmen

aldığı hukuki cezanın toplum vicdanını hafifletmeyen suçlulara dair haberlerin de medyadaki kadına şiddeti körükleyen olumsuz etkenlerden olduğu barizdir. Bu gibi durumların çıkış sebeplerine dair bir soru sorulduğunda gelen cevapların da yine çok çeşitli olduğunu görmekteyiz. Genelde eşler arasındaki uyumsuzlukların ve kronik anlaşmazlıkların başrolünü oynadığı bu nedenlerin, toplumdaki cinsiyet rollerinin oluşturduğu gerginlik ve baskının da sonucunda ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bunun dışında kişilerin psikolojik buhranları ve yetersizlikleri, aşağılık duyguları vb. mental sorunların da şiddete yol açtığı görülmektedir. Ayrıca kişinin sosyokültürel geçmişi ve aldığı akademik eğitimin de şiddet görme veya uygulama potansiyelini belirlemektedir. Kadınlar açısından, sosyal zümre olarak yükseldikçe ve daha yüksek bir eğitim aldıkça, şiddet görme potansiyelinin azaldığını düşünebiliriz. Ekonomik olarak bağımsızlığını kazanmış ve kendi hak ve özgürlüklerinin farkındaki kadınların bu konuda daha donanımlı olması ve kendinin her anlamda farkında olması da bu tezi destekler niteliktedir. Fakat erkekler açısından bu konuya bakıldığında, alınan akademik eğitimden ve içinde bulunulan sosyal zümrenin seviyesinden ziyade, huzurlu ve psikolojik olarak sağlıklı bir ailede yetişmenin belirleyici faktör olduğunu söyleyebiliriz. Şiddet karşısında kadınların verdiği tepkilerin çeşitliliği de araştırmaya konu olmuş bir mevzudur. Kadına şiddetin nedenlerinin ve şeklinin değişmesiyle bağlantısal olarak sonuçlarının da bir o kadar değişik olduğu görülüyor. İçinde bulunulan bağlam, tarafların eğitim ve bilinç düzeyi vb. faktörlerin etkisiyle verilen tepkiler de kişiden kişiye değişmektedir. Bazı kadınların şiddet karşısında bir rehine psikolojisine girerek şiddeti uygulayana suç bulmaması, kişisel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması karşısında pasif kalması gibi durumlar gibi aşırı olaylara da rastlanmaktadır. Özellikle fiziksel şiddet durumunda kadınların bu tip olayları çevresel ve içsel baskılardan dolayı gizlemeye meyilli olduğu görülmektedir. Diğer yandan sivil toplum kuruluşları ve kamusal bilinçlendirme kampanyalarının da etkileriyle şiddete tahammül etmeyen ve hukuki yollarla kendini koruyabileceğinin farkına varmış bir kitlenin de büyümeye başladığı görülmektedir. Kadına şiddet konusunda yasaların ve kanunların koruyuculuğuna dair ise kadınlardan gelen yanıtların neredeyse tamamının oybirliği ile olumsuz olması da dikkat çekilmesi gereken bir husustur. Genel düşünce yasaların genelde göstermelik olduğuna ve hatta suçluyu ıslah etmek ve caydırmak yerine daha da cesaretlendirdiğini ve hatta şiddet yanlısı bireylerin toplumdaki “Tutuksuz yargılanırım.”, “En fazla 3-5 yıl yatar çıkarırım.” vb. algılardan cesaret aldığını düşünmektedir. Hukukun ve kolluk kuvvetlerinin bu konuda yaptığı çalışmalara dair güvenin çok düşük olduğunu ve vatandaşları şiddet karşısında korumadığı düşüncesinin kadınlarda hâkim olduğunu söylememiz yanlış olmaz. Ayrıca bürokratik sistemlerin birbirlerine entegresindeki sorunlar sebebiyle de hukuki yollardan hak aramanın da çok yavaş olduğuna ve birçok kadının zamanında alınmayan önlemler sebebiyle psikolojik veya fiziksel şiddete maruz kaldığına dair görüşler de yaygındır.

Aile içerisinde kadına yönelik şiddet için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Şiddet mağduru kadınların mağduriyetlerinin giderilmesi için öncelikle kadınların ne yönden sorunlar yaşadıklarını ve bu sorunların kaynaklarının neler olduğunu anlamak gerekir. Bu sorunlara müdahale ederken de benimsenecek yaklaşımın kadınların kişisel hak ve özgürlüklerinin, öz saygınlıklarının, kişisel güvenlik alanlarının ve travmalarının göz önünde bulundurmaya da şarttır.

Şiddete, özellikle fiziksel şiddete uğrayan kadınların bunu çevre baskısından dolayı gizleme eğiliminde olduğu görülmektedir. Şiddetin ne yönden ve ne derecede gerçekleştirildiğini kestirebilmek için daha ihtiyatlı ve ketum yöntemler kullanılmalı, kişinin mahremiyetine özen gösterilmelidir.

Kadına karşı şiddetin büyük bir bölümünü aile içi şiddet kategorisinde de değerlendirebileceğimizi göz önüne alarak, bu durumun çözümünde toplumsal algıları ve eşlerin psikolojik ve sosyo-kültürel durumunu hesaba katarak davranılmalıdır. Eşler ve çocuklar için psikolojik yardım ve terapi gibi tedavilere yönelmeli ve ailenin toplu iletişimi desteklenmelidir.

Kadın, erkek, çocuk vb. toplumun her kesiminden izleyici bulan her türlü medya yayınında bu konuya dair bir bilinç oluşturulmalı, toplumun psikolojik sağlığını kötü yönde etkileyen ve şiddete yönlendiren tüm programlar, diziler, filmler vb. yapımlara dair bir yaptırım veya önlem alınmalıdır.

Çocuk yaşta örgün eğitim yoluyla verilen eğitimler aracılığıyla, şiddet ve psikolojik irade açısından kişilere bir bilinç aşılanmalı, psikolojik kriz ve çöküş anlarında kişiye yardımcı olacak zihinsel

enstrümanları ve yöntemleri nasıl kullanacakları öğretilmelidir. Psikolojik olarak çok hassas ve eğilimli olan çocukların şiddete olan bakış açısı küçük yaştan yönlendirilmelidir.

Kişinin kişisel hak ve özgürlüklerine dair farkındalığının eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak arttığını göz önüne alarak, genç nüfus yüksek eğitim almaya dair isteklendirilmeli ve özellikle kadınlar ekonomik bağımsızlıklarını kazanma konusunda bilinçlendirilmelidir.

Devlet eliyle konan kanunların kapsamlarının muğlaklıktan arındırılması, kadını şiddet görmeye karşı koruyan yasalara dair net tanımların yapılması gerekmektedir. Kanunların ıslah etme ve caydırıcılığına dair iyileştirmelerin yapılması, halihazırda yürürlükte olan kanunların işleme için bürokratik engellerin temizlenmesi, bu konuda atılacak adımlardan ilkidir.

Toplumun içindeki şiddet uygulamaya yatkın bireylerin kanundan ve hukuktan çekinmesi için kolluk kuvvetlerinin bu konuda daha somut adımlar atıp, bireyleri bilinçlendirmesi ve kadına şiddet konusunda tavizsiz bir tavır takınması lazımdır. Ayrıca bürokratik organların, bireyin sağlığını gözetmek adına, daha ivedi ve pürüzsüz bir organizasyon içinde olmasına dair çalışmalara yönelmesi de bu konudaki verimliliği arttıracaktır.

## KAYNAKÇA

2006/17 Başbakanlık Genelgesi. (2006). T.C. Resmi Gazete (26218, 4 Temmuz 2006).

6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (2012). T.C. Resmi Gazete (28239, 20 Mart 2012).

Akkaş, İ , Uyanık, Z . (2016). Kadına Yönelik Şiddet . Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi , 6 (1) , 32-42 .

Akın, M . (2013). Aile İçi Şiddet . Journal of Istanbul University Law Faculty , 71 (1) , 27-41.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Doğan, İsmail (2004), Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar, Ankara: PegemA Yayınları

Gökçe, O. (2006). İçerik analizi: Kuramsal ve pratik bilgiler. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Hammersley, M. ve Atkinson, P. (1995) Ethnography: Principles in Practice (2. baskı), London: Routledge.

Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı (1998). Geleceğim elimde. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

Moroğlu, N. Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi – 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi, [http://portal.ubap.org.tr/App\\_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf](http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf), s. 357-380. (İstanbul Sözleşmesi)

Oktay, E. (2015). Türkiye'nin Ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet. Akademik Araştırmalar Dergisi, 16(64), 57 - 118.

Page, Z. Ve İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. Türk Psikoloji Yazıları, 11(22), 81 - 97.

Patton, Q. M. (1990) Qualitative Evaluation and Research Methods (2nd ed.), London: Sage Publication.

Sezen, A. (2009). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Boşanma Davalarına Yansıması, Bilge Kadın Araştırma Merkezi, <http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=57>, Erişim tarihi: 09.12.2009

Türk Ceza Kanunu. (2004). T.C. Resmi Gazete (25611, 12 Ekim 2004).

Türk Medeni Kanunu. (2001). T.C. Resmi Gazete (24607, 8 Aralık 2001).

Türk Medeni Kanunu. (2007, 23 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı: 26530). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm> (Erişim Tarihi: 24.04.2021).

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2018. Kadın Destek Uygulaması (KADES). <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades> (Erişim Tarihi: 24.04.2021).

Uçar, M. (2003) Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Ankara: Yetkin Yayınevi.

World Health Organization. (2002). World report on violence and health: Summary. Geneva.

Yıldırım, A. (1998). Sıradan şiddet: Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları. İstanbul: Boyut Kitapları.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

**AZƏRBAYCAN HALQ CÜMHURİYƏTİ'NİN ULUSAL  
POLİTİKASININ YASAL DAYANAQLARI**

**Hayyam Cəbrayıl oğlu İsmayilov**

*Bakü Devlet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Devlet ve Hukuk Teorisi ve Tarihi Bölümü'nün Profesörü,  
hukuk doktoru*

**ÖZET**

Nüfusunun çoğunluğunu Azərbaycan Türklərinin oluşturduğu ölkəmizdə, tarixi gelişimin tüm dönemlerinde bu topraklarda yaşayan diğer etnik gruplara karşı dostluk ve karşılıklı saygıya dayalı bir tavır sergilenmiştir. Bu, bize ulaşan tüm tarixi ve hukuki kaynaklardan, özellikle de geçen yüzyılın başında - 1918-1920'de kurulan birinci cumhuriyetin bize miras bıraktığı kaynakların içeriğinden açıkça görülebilir. Makale, Azərbaycan Halk Cumhuriyeti'nin sosyo-politik hayatındaki en önemli konulardan biri olarak ulusal politikasının özelliklerine odaklanmaktadır. Cumhuriyet'in Parlamentosu ve Hükümeti tarafından bu konuda kabul edilen normatif yasal düzenlemelerin içeriğine yansıyan hükümler incelenmekte ve özleri ortaya konulmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Azərbaycan Demokratik Cumhuriyeti, milli politika, tarixi ve hukuki kaynaklar, demokratik ilkeler, millileştirme, milli azınlıklar, etnik ve mezhepsel gruplar, milli değerler.

**AZƏRBAYCAN XALQ CÜMHURİYYƏTİNİN MİLLİ SİYASƏTİNİN  
HÜQUQİ ƏSASLARI**

**Xəyyam Cəbrayıl oğlu İsmayilov**

*BDU-nun Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi və tarixi kafedrasının professoru, hüquq elmləri doktoru*

**XÜLASƏ**

Əhalisinin əksər çoxluğu azərbaycan türklərindən ibarət olan ölkəmizdə tarixi inkişafın bütün dövrlərində bu ərazidə məskunlaşmış digər etnik qruplara münasibət dostluq və qarşılıqlı hörmət üzərində qurulmuşdur. Bunu bizə qədər gəlib çatmış bütün tarixi-hüquqi qaynaqlardan, xüsusən də ötən əsrin əvvəllərində – 1918-1920-ci illərdə yaranmış ilk respublikanın bizə miras qoyduğu mənbələrin məzmunundan aydın şəkildə görmək olar. Məqalədə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ictimai-siyasi həyatında olduqca mühüm əhəmiyyətə malik olan məsələlərdən biri kimi onun apardığı milli siyasətinin özəlliklərinə diqqət yetirilir. Cümhuriyyətin Parlamenti və hökuməti tərəfindən qəbul edilmiş normativ hüquqi aktların məzmununda bu məsələ ilə bağlı öz əksini tapan müddəalar təhlil olunur və onların mahiyyəti açıqlıb göstərilir.

**Açar sözlər:** Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti, milli siyasət, tarixi-hüquqi mənbələr, demokratik prinsiplər, milliləşmə, milli azlıqlar, etnik və konfessional qruplar, milli dəyərlər.

**LEGAL BASIS OF THE NATIONAL POLICY OF THE AZERBAIJAN  
DEMOCRATIC REPUBLIC**

**Ismayilov Kh.J.**

*Doctor of Science in Law, Professor of the Department Theory and History of State and Law, Law  
Faculty, Baku State University*

**ABSTRACT**

In our country, where the majority of the population is Azerbaijani Turks, throughout all periods of historical development, the attitude towards other ethnic groups living in this territory was based on friendship and mutual respect. This can be clearly seen from all the historical and legal sources that have come down to us, especially from the content of the sources inherited to us by the first republic, created at the beginning of the last century - 1918-1920. The article focuses on the specifics of the national

policy of the Azerbaijan Democratic Republic as one of the most important issues in its socio-political life. The provisions are analyzed and the essence of the normative legal acts adopted by the Parliament and the Government of the republic on this issue is revealed.

**Keywords:** Azerbaijan Democratic Republic, national policy, historical and legal sources, democratic principles, nationalization, national minorities, ethnic and confessional groups, national values.

Qədim zamanlardan başlayaraq Azərbaycan ərazisində çoxsaylı etnik qruplar məskunlaşmışdılar ki, onların da arasında əhalinin əsas hissəsini türk etnosları təşkil edirdilər. Ümumiyyətlə, Azərbaycan tarixi bütün dövrlərdə özünün polietnikliyi ilə xarakterizə olunurdu. Ölkədə milli-mədəni müxtəlifliyin mövcudluğu etnik mənsubluğu ilə seçilən insanları nəinki ayırmırdı, hətta onları müəyyən əsaslar üzrə birləşdirirdi ki, bununla da yeni sosial birliyin təməli qoyulurdu. Bu cür vəziyyəti Azərbaycan ərazisində mövcud olan qədim Alban dövlətinin tarixində müşahidə etmək olar. Belə ki, Strabon tərəfindən xatırladılan 26 tayfanın arasında albanlar, gellər, leqlər, utilər, qarqarlar, çilbilər, silvilər, barsilər, savirlər, hunlar, oğuzlar, İpinlər, sodlar, kaspilər və digərləri Qafqaz mənşəli avtohtonlar idilər (17, 44). Kür çayının hər iki sahilində yaşayan bu tayfaların əksəriyyəti sonradan özlərinin inzibati-ərazi birliklərinə malik oldular ki, bu birliklərin də icma ağsaqqalları tərəfindən başçılıq edilən inzibati idarəetmə aparatı formalaşdırılmışdı. Albaniyanın mərkəzi idarəetmə aparatında tərkibinə sadalanan etnik qrupların nümayəndələrinin daxil olduğu kollegial hakimiyyət orqanı fəaliyyət göstərirdi (7, 38). Həmin nümayəndələr bütün albanların sosial-təsərrüfat məsələlərinin həllində fəal iştirak edirdilər.

Sonrakı tarixi mərhələlərdə də Azərbaycan müxtəlif xalqların, mədəniyyətlərin və konfessiyaların nümayəndələri üçün ümumi vətən olaraq qalmaqda idi. Azərbaycanda Rusiya hökmranlığı dövründə bütün bölgədə olduğu kimi çar hakimiyyəti tərəfindən köçürmə siyasəti həyata keçirilmişdi ki, bu da ölkəmizin etnodemoqrafik strukturunda yeni proseslərin meydana çıxmasına və dəyişikliklərə gətirib çıxarmışdı. Nəticədə yeni etnik icmalar üzə çıxmış və formalaşmışdı ki, onların da əksəriyyətinin tarixi vətəni Qafqazın hüdudlarından çox kənarda idi. 1828-ci ildə Rusiya və İran arasında Türkmənçay müqaviləsinin bağlanmasından sonra ermənilərin kütləvi şəkildə Şimali Azərbaycan ərazisinə, əsasən də Zəngəzur və Qarabağa köçürülməsi baş verdi. XIX əsrin 30-50-ci illərində Cənubi Qafqaza sektantların (təriqətçilərin) və raskolçuların (təfriqəçilərin) köçürülməsi haqqında hökumət sərəncamının qəbulu Azərbaycan ərazisində molokanların, duxoborların, subbotniklərin və digər rus məskənlərinin yaranmasına gətirib çıxarmışdı. Bunun da nəticəsində İvanovka, Nikolayevskoye, Privolnoye, Prişib, Slavyanka, Vladimirovka, Alekseevka və s. kimi dövrümüzdə qədər mövcudluğunu qoruyub saxlamış kəndlər meydana gəlmişdi. Yerli və rus kəndlilərinin mədəniyyəti və təsərrüfatının sıx çulğalaşmasına baxmayaraq, köçürülənlər özlərinin mədəni-etnoqrafik xüsusiyyətlərini, adət və ənənələrini saxlamışdılar ki, bütün bunlar onların Azərbaycanda yaşayan nəsilləri tərəfindən indiyə qədər qorunub davam etdirilir. Belə ki, göstərilən məskənlər arasında özünün mədəni təsərrüfat tərzilə İvanovka kəndi xüsusilə seçilir. Hələ sovetlər dövründə Azərbaycanın İsmayılı rayonunun İvanovka kəndində yaradılmış və ən qabaqcıl təsərrüfat kimi fəaliyyət göstərmiş N.Nikitin adına kolxoz bu günümüzdə də fəaliyyətini davam etdirməkdədir.

Azərbaycanlılar (o dövrdə Azərbaycan tatarları, Azərbaycan türkləri kimi adlandırılırdı) həmişə müxtəlif etnik, sosial qruplara və konfessiyalara dözümlülük nümayiş etdirmiş və onların adətlərinə, ənənələrinə, mədəniyyətinə anlayışlıqla yanaşmışlar. Bu barədə şahadət verən çoxsaylı nümunələr mövcuddur. Nümunə olaraq qeyd edək ki, İslam dünyasının mədəni mərkəzlərindən biri olan Bakıda 1898-ci ildə Qafqazda ən iri pravoslav məbədi sayılan Aleksandr-Nevski kilsəsi (1936-cı ildə bolşeviklər tərəfindən dağıdılmışdı) inşa edilmişdi. Maraqlıdır ki, bu möhtəşəm xristian ibadət gahının tikintisi üçün çatışmayan 200 min qızıl pulu bakılılar – başlıca olaraq şəhər müsəlmanları xeyriyyə

olaraq toplamışdılar. Bu da azərbaycanlıların digər mədəniyyətlərə, dinlərə ehtiramlı münasibətinin daha bir sübutudur.

Sənayenin müxtəlif sahələrində, xüsusən də neft sənayesi sferasında kapitalist münasibətlərinin inkişafı ilə əlaqədar Azərbaycan şəhərlərinə, başlıca olaraq Bakıya rusların, belorusların, ukraynalıların, ermənilərin, gürcülərin və s. millətlərin axını müşahidə edilirdi ki, bunların da arasında müxtəlif sahələrin mütəxəssisləri, sahibkarlar, mühəndislər, qulluqçular, menecerlər, fəhlələr, müəllimlər, həkimlər və digər peşə sahiblərini görmək olardı. Həmin dövrdə Şimali Azərbaycana həmçinin Avropa xalqlarının nümayəndələri də – almanlar, polyaklar, isveçlilər, yunanlar, litvalılar, latviyalılar, estonlar, fransızlar, italyanlar, bolqarlar, çeşlər köç etmiş, xidmət və fəaliyyət növü üzrə burada yerləşmişdilər\*. Onlar əsasən memarlar, geoloqlar, alimlər, mühəndislər, dövlət və bələdiyyə qulluqçuları, həkimlər, müəllimlər və s. kimi peşələrin sahibləri idilər. Vahid Azərbaycan cəmiyyətində şərq və qərb mədəniyyətlərinin sıx əlaqəsi mövcud idi. Avropa mədəniyyətini təmsil edən avropa icmaları bölgənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyatında fəal iştirak edirdilər. Azərbaycanda ən iri avropa icmalarından biri alman icması idi. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda səkkiz alman məskəni – Yelenendorf, Annenfeld, Georqsfeld, Alekseevka, Qrünfeld, Eygenfeld, Traubenfeld, Yelizavetinka mövcud idi ki, onlar da əsas etibarilə indiki Göygöl, Şəmkir, Qazax, Tovuz, Ağstafa rayonlarının köhnə azərbaycan kəndlərinin yerində təşəkkül tapmışdılar.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması ərəfəsində və Cümhuriyyətin fəaliyyəti dövründə ölkə ərazisinə köçüb gələn xalqlarla yanaşı, həmçinin burada ölkənin köklü əhalisi sayılan müxtəlif çoxsaylı xalqların və etnik qrupların nümayəndələri də yaşamaqda davam edirdilər. Etnolinqvistika baxımından onlar altay dil ailəsinin türk qoluna (azərbaycanlılar), Hind-Avropa dil ailəsinin iran qrupuna (tatlar, talışlar, kürdlər), Qafqaz dil ailəsinə (udinlər, xınalıqlılar, qızlar, buduqlular, ingiloylar, ləzgilər, avarlar, saxurlar) mənsub idilər. Qeyd etmək lazımdır ki, dünyanın etnik xəritəsində bu etnosların bir çoxu yalnız Azərbaycanda qeydə alınmışdır. Özü də onların hər birinin sayı bir və ya bir neçə kənddə məskunlaşan bir neçə yüz adamı əhatə edirdi. Həmin dövrdə Azərbaycanın etnik tərkibini xarakterizə edən M.Q.Baharlı onu «etnoqrafik xəzinələr muzeyi» adlandırmışdı. Bu muzeyin başlıca canlı eksponatları kimi o maddi sərvətləri deyil, Azərbaycanda yaşayan xalqları görürdü (5, s.112).

Azərbaycan tarixinin bütün dövrlərində əsas millət olan azərbaycan türkləri digər xalqlara onların bu ərazilərdə əvvəldən yaşamasından və ya tarixin müəyyən mərhələsində buralara köç etməsindən asılı olmayaraq daim dözümlü və dostcasına münasibət bəsləmiş, onları heç bir vaxt sıxışdırmamış, əksinə, buradakı həyatın sosial-məişət şəraitlərinə adaptasiya olunmasına yardım göstərmişlər. Lakin Azərbaycan tarixində çox qərribə və normal düşüncəyə sığmayan faktlara rast gəlinir və həmin faktlardan bəlli olur ki, köklü millət olan azərbaycanlılar öz ərazilərində buraya köç etmiş milli azlıq olan Bakı erməniləri tərəfindən ötən əsrin əvvəllərindən başlayaraq, xüsusən də ilk respublikanın yaranması ərəfəsində amansız təqiblərə və zülmə məruz qalmışdılar. Məsələn burasındadır ki, azərbaycanlılar digər millətlərə münasibətdə o qədər tolerantlıq nümayiş etdirirdilər ki (bununla əlaqədar rus müəlliflərinin, eləcə də digər əcnəbi müəlliflərin – A.S.Qriboyedovun, V.L.Veliçkonun, S.Qlinkanın, N.N.Şavrovun, A.Dümanın və digərlərinin çoxsaylı əsərlərində öz əksini tapmış faktlara nəzər yetirmək kifayətdir), neft sənayesinin və onunla əlaqəli digər sənaye sahələrinin inkişafı ilə əlaqədar Bakı şəhərinə kütləvi axın edən ermənilər\* bolşeviklərin köməyi ilə yerli xalqı, yəni azərbaycanlıları burada sıxışdırmağa və bütün

\* Sovetlərin hakimiyyəti dövründə həyata keçirilən xüsusi mülkiyyətin milliləşdirilməsi nəticəsində avropa icmalarının bir çox nümayəndələri – poyaklar, isveçlilər, fransızlar, italyanlar, yunanlar və digərləri Azərbaycanı tərk etmişdilər.

\* «Bakının tarixi üzrə sənədlər» toplusunda öz əksini tapmış statistik məlumatlara uyğun olaraq 1895-ci ildə Bakı şəhərində cəmi 595 erməni yaşadığı halda, 1915-ci ilin məlumatlarına görə onların sayı 41685 nəfərədək artmışdı. Mənbələrdən də görüldüyü kimi, cəmi 20 il ərzində buradakı erməni əhalisinin sayı 70 dəfə (!!!) artmışdı ki, bu da əsas etibarilə Bakı şəhərinin sənayeləşməsinin sürətli inkişaf tempələri və müxtəlif ölkələrdən ermənilərin iş dalınca buraya axın etmələri ilə bağlı idi. (Bax: Документы по истории Баку, 1810-1917. Баку: Азернешр, 1978, 484 с.)

regionun nəhəng sənaye və mədəni mərkəzi olan qədim azərbaycan şəhərini öz əllərinə almağa çalışırdılar. Belə ki, 1918-ci ilin martında Bakıda, eləcə də Bakı quberniyasının digər qəza və şəhərlərində – Şamaxıda, Qubada, Lənkəranda, Salyanda, Kürdəmirdə və digər yerlərdə silahlanmış erməni dəstələri tərəfindən azərbaycanlıların (azərbaycan türklərinin, ləzgilərin, talışların, yəhudilərin) kütləvi qırğını baş verdi, yüz minlərlə müsəlman güllələndi, qətlə yetirildi, çoxsaylı kəndlər yandırıldı, saysız-hesabsız tarixi abidələr dağıldı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin milli siyasətinin ümumi cizgiləri 1918-ci il 28 may tarixli «Azərbaycan Respublikasının müstəqillik Bəyannaməsi»ndə (13, c.9-10) aydın şəkildə ifadə olunmuşdur. Azərbaycan hüduqlarında ilk konstitusion akt statusuna malik olan bu hüquqi sənəd bütün türk-müsəlman dünyasında ilk dəfə olaraq Azərbaycanda öz dövrü üçün ən demokratik üsul sayılan respublika idarəçiliyinin – parlamentli respublikanın yaranmasını bəyan etmişdi. Belə ki, həmin konstitusion aktın birinci bəndində qeyd olunurdu ki, «bu gündən etibarən Azərbaycanda yaşayan Azərbaycan xalqı suveren hüquqlara malikdir» və «Şərqi və Cənubi Zaqafqaziyadan ibarət olan Azərbaycan tam hüquqlu müstəqil dövlətdir». Bəyannamədə öz əksini tapan çoxsaylı ümumbəşəri dəyərlər və demokratik prinsiplərlə yanaşı, burada bütün vətəndaşların və Cümhuriyyətin ərazisində yaşayan bütün millətlərin hüquqlarının, azadlıqlarının və maraqlarının müdafiəsinin təminatları nəzərdə tutulurdu. Yəni, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti özünün ərazi hüduqlarında milli və dini mənsubiyyətindən, sosial vəziyyətindən və cinsindən asılı olmayaraq bütün vətəndaşların mülki və siyasi hüquqlarına təminat verir, həmçinin bu ərazidə məskunlaşan bütün millətlərə onların azad inkişafı üçün geniş imkanlar yaratmağı vəd edirdi.

Göstərilən müddəalar Cümhuriyyətin qəbul etdiyi normativ hüquqi aktların əsasını təşkil edir və təcrübədə əməli olaraq gerçəkləşdirilirdi. Belə ki, «Azərbaycan Parlamentinin təsis haqqında» 20 noyabr 1918-ci il tarixli qanunda (12, s.48-51; 1, f.894, siy.10, iş 169, v.19-20) Azərbaycanda türklərlə yanaşı digər millətlərin də yaşaması baxımından Azərbaycan Cümhuriyyətinin əhalisinin milli tərkibinə proporsional olaraq həmin millətlərin də nümayəndələrinin Parlamentdə təmsil olunmasının vacibliyi qeyd olunurdu. Belə bir mövqe ifadə olunurdu ki, işlənilib hazırlanan qanunlar çoxmillətli əhalini eyni dərəcədə təmin etməli olduğu kimi, qanunverici orqan da yalnız 44 üzvü deyil (Azərbaycanın istiqlaliyyətinin ilk dövründə fəaliyyət göstərən Azərbaycan Milli Şurasının üzvləri nəzərdə tutulur), ölkənin bütün əhalisini təmsil etməli və bütün xalqın iradəsini əks etdirməlidir. Parlamentdə müxtəlif siyasi partiyaların nümayəndələri ilə yanaşı, ictimai təşkilatların və vilayətlərdən seçilib göndərilən nümayəndələrin iştirakı da zəruri hesab olunmuşdu.

Qanunda bərabər təmsilçilik, ümumi və gizli səsvermə hüququ təsbitlənirdi. İslam dünyasında ilk dəfə olaraq qadınlara seçki hüququ verilir. Doğrudur, Məclisi-Məbusan adlandırılan Parlamentin təsis haqqında qanunda birbaşa olaraq bu hüquq göstərilməsə də, həmin qanunda öz əksini tapmış «qanunvericilik orqanı ölkənin bütün əhalisini təmsil etməli... və bütün xalqın iradəsini ifadə etməlidir» müddəası seçki hüququnun qadınlara da şamil edilməsini özündə ehtiva edir.

Qanuna uyğun olaraq Azərbaycan Cümhuriyyətinin Parlamenti birpalatalı olmaqla 120 millət vəkili ilə ibarət olmalı idi. Onun tərkibinə Cənubi Qafqazın müsəlmanlarının 4 siyasi partiyasının siyahıları üzrə hələ 1917-ci ilin noyabrında Ümumrusiya Müəssislər Məclisinə seçilmiş, Zaqafqaziya Seymi yaradıldıqdan sonra genişləndirilmiş siyahı üzrə onun işində iştirak edən və sonradan – Seym özünü buraxdıqdan sonra yaradılan Azərbaycan Milli Şurasının üzvləri kimi fəaliyyət göstərən 44 nəfər millət vəkili; milli azlıqların səlahiyyətli milli orqanlarının göndərdiyi nümayəndələr; kooptasiya yolu ilə daxil edilmiş müsəlman milli komitəsinin üzvləri və şəhər bələdiyyələrinin müsəlman müvəkkilləri; həmkarlar ittifaqlarının, neft sənayeçiləri şurasının və ticarət-sənaye ittifaqının üzvləri daxil idi (8, s.111). Belə ki, Parlamentdə 80 yer azərbaycanlılara (müsəlman əhalisi əvvəldən mövcud olan 44 üzvü çıxmaq şərti ilə 36 yeni millət vəkili seçməli idi), 21 yer ermənilərə (Gəncə və Şuşadan – hər birindən 8 nəfər, Bakı erməni milli komitəsindən isə 5 nəfər olmaqla), 10 yer ruslara, hərəyə bir yer almanlara,

yəhudilərə, gürcülərə və polyaklara, 3 yer Bakı həmkarlar ittifaqına və 2 yer neft sənayeçilərinə və ticarət sənaye ittifaqına ayrılmışdı. Göründüyü kimi, Cümhuriyyətin çoxmillətli tərkibi tam olaraq nəzərə alınmışdı. Yəni, baxılan dövrdə Azərbaycanda məskunlaşan 2,75 milyon əhalidən 1,9 milyonunu azərbaycanlılar, 0,5 milyonunu ermənilər, 0,23 milyonunu isə ruslar təşkil edirdi (2, s.498). Tarixçi-alim C.Həsənlinin də qeyd etdiyi kimi, keçmiş Rusiya imperiyasına aid edilən ərazilərdə yaranmış milli dövlətlərin heç birində milli azlıqda qalan xalqların hüquqlarına belə münasibəti, onların hüquqlarının bu cür demokratik şəkildə qorunduğunu müşahidə etmək mümkün deyildi (6, s.33).

Formalaşdırılan Parlamentin tərkibinə diqqət yetirdikdə ölkənin ali qanunvericilik orqanının milli təmsilçilik prinsipi ilə yanaşı, həm də çoxpartiyalılıq prinsipi əsasında təşkil edildiyini görmək olar. Parlamentin təşkilindən sonra onun tərkibində hər biri 4 nəfər məclis üzvündən ibarət olmaqla erməni fraksiyası, daşnəsütun fraksiyası və milli azlıqlar fraksiyası yaradılmışdı. Rus-slavyan fraksiyası 3 nümayəndə ilə təmsil olunurdu (1, f. 894, siy.10, iş 58, v. 8-10). Bir qədər sonra, yəni 1919-cu ilin sonlarında erməni fraksiyasında üzvlərin sayı 5-ə, daşnəsütun fraksiyasında 6-ya, milli azlıqlar fraksiyasında 7-yə, rus-slavyan fraksiyasında isə 5-ə çatdırılmışdı.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Parlamentin fəaliyyətə başlamasından sonra yenidən formalaşdırılan 3-cü hökumət kabinetinin tərkibi də çoxpartiyalılıq prinsipi ilə yanaşı, milli təmsilçilik prinsipi üzrə təşkil edilmişdi. Belə ki, 14 nəfərdən ibarət Nazirlər Şurasının tərkibinə üç nəfər rus və iki nəfər erməni millətlərini təmsil edən nazirlərin (erməni nümayəndələri təklifdən imtina etmişdilər) qatılması nəzərdə tutulurdu (8, s.130). Göründüyü kimi, koalisiya əsasında hökumətin formalaşdırılması yalnız partiya deyil, həm də onun milli zəmində təşkilini nəzərdə tuturdu ki, belə vəziyyəti, yəni hökumətlərin milli təmsilçilik prinsipi üzrə formalaşdırılmasını heç bir dövlətin təcrübəsində görmək mümkün deyildi. Elə təkcə bu faktın özü Azərbaycan Cümhuriyyətinin milli siyasətinin hansı dəyərlər üzərində qurulması ilə bağlı nəticələrə gəlməyə əsas verir.

Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının görkəmli xadimi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurasının sədri M.Ə.Rəsulzadə ölkədə köklü demokratik dəyişikliklərin aparılması uğrunda mübarizənin önündə gedirdi. Onun Parlamentin 10 dekabr 1918-ci il tarixli iclasındakı çıxışında hökumətin demokratik başlanğıcların, o cümlədən də ümumən Azərbaycanda yaşayan bütün insanların hüquq və azadlıqlarının təminatının möhkəmləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirməsinin vacibliyini qeyd olunurdu: «Böyük Rusiya inqilabından qazanılan söz, yazı, vicdan, ictimai ittifaq kimi əhli-vətən hüriyyətləri tamamilə təhti-təinə alınmalı, Azərbaycan müsalihəkar, hüriyyətpərvər bir hökumət olmalıdır. Əgər bu günə qədər hər b və inqilab əhvali fəvqüladəsindən naşı bu kimi məqsədlər könül dilədiyi kimi hasil olmuşsa, bunun bir an əvvəl qövlədən fələ gətirilməsinə çalışmalıdır. Eyni səbəbə bu vaxta qədər yalnız müsəlmanlardan təşkil edən heyəti-vükəla dəxi üzərinə müstəqil müştərək bir hökumət şəklində olmalıdır. Millət məhkumluğu acısını dadmış olan Azərbaycan türkü məhkum millət yaratmaz» (3, s.53).

Bununla yanaşı, xüsusi olaraq vurğulanırdı ki, gənc respublikanın ictimai həyatının bütün sahələrinin modernləşdirilməsinə yönəlik islahatların həyata keçirilməsi və bu islahatların müvəffəqiyyətlə nəticələnməsi üçün başlıca məqamlardan biri əhalinin milli və siyasi şüurunun artırılması, eləcə də Azərbaycanın zəngin tarixinin öyrənilməsi və bu tarixi təcrübənin müsbət tərəflərindən istifadə olunması məqsədi ilə əhali kütlələrinin maarifləndirilməsidir. Kütləvi maariflənmə, milli özünüdərk və siyasi-hüquqi şüurun yüksəlişi həm də müxtəlif qüvvələr tərəfindən millətlərarası ədavətin qızıqdırılması, separatçılıq hallarının aradan qaldırılmasına gətirib çıxara bilərdi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin demokratiyasının ən başlıca elementlərindən biri milli bərabərlik prinsipinin bəyan edilməsi idi. Parlamentin ikinci iclası zamanı M.Ə.Rəsulzadənin söylədiyi və ən çoxsaylı parlament fraksiyası olan «Müsavat» fraksiyasının bəyannaməsində əks etdirilən fikirlər bunun bariz nümunəsidir: «Azərbaycan Cümhuriyyəti övladını ögey-doğmaya ayırmaz: erməni, rus, yəhudi, gürcü, nemes (alman – X.İ.), polyak və sair azlıqda qalan millətlər Azərbaycan vətəndaşı olmaqla

bərabər milli-mədəni muxtariyyə malik olub kəndi ümumi-məzhəbiyyə, milliyyə və mədəniyyətlərini kəndiləri idarə etməlidirlər...» (3, s.53-54). Eyni zamanda belə bir fikir ifadə olunurdu ki, Azərbaycan türklərinin ölkənin əhalisinin əksəriyyətini təşkil etməsinə baxmayaraq, belə çoxluq onlara digər etnik qruplar qarşısında hər hansı bir üstünlük vermir, əksinə, onların üzərinə etnik qruplar arasında milli sazişin və həmrəyliyin qorunub saxlanması üzrə əlavə məsuliyyət qoyur.

Göstərilən amilləri nəzərə almaqla Parlamentin «Müsavat» fraksiyası koalisiyalı hökumət ideyasına tərəfdar çıxdığını bəyan edir və bunu Azərbaycanın müxtəlif millətlərinin nümayəndələri arasında etimada söykənən münasibətlərin təmin olunmasının ən mühüm vasitələrindən biri kimi qiymətləndirirdi. Fraksiyanın gəldiyi qənaət belə idi ki, «əgər indiyə qədər hökumətin tərkibi yalnız müsəlmanlardan ibarət idisə, bundan sonra onun ədalətli olaraq koalision əsaslarla qurulması vacibdir və bu məsələdə Azərbaycan türkləri digər millətlərə öz dəstəyini ortaya qoymalıdır» (3, s.53). Belə yanaşmanın nəticəsi olaraq üçüncü və dördüncü hökumət kabinetlərində həmçinin ruslara və ermənilərə də nazir portfəlləri verilmişdi (1, f.894, siy.10, iş. 87, v. 24).

Müqayisə üçün deyək ki, həmin dövrdə özünün müstəqilliyini elan etmiş Zaqafqaziya respublikalarının nə parlamentlərinin, nə də hökumət kabinetlərinin tərkibində bir nəfər də olsun azərbaycanlı yox idi. Halbuki həmin respublikaların, yəni Gürcüstan və Ermənistanın (Azərbaycan Milli şurasının üzvləri İrəvan şəhərini onlara, yəni ermənilərə paytaxt kimi güzəştə getdikdən sonra bir dövlət olaraq formalaşmışdı) ərazisində çox böyük sayda etnik azərbaycanlılar kompakt şəkildə yaşayırdılar.

Bununla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda formalaşdırılan 5 hökumət kabinetinin hamısında çoxlu sayda milli azlıqların nümayəndələri müxtəlif vəzifələrdə çalışırdılar. Belə ki, rus mənbələrində xüsusi olaraq vurğulanır ki, «Azərbaycanın dövlət müəssisələrində və təşkilatlarında çalışan işçilərin əksəriyyəti rusalardan ibarət idi. Yerli hakimiyyətin təmsilçilərinin və əhalinin onlara münasibəti olduqca xeyirxah idi, və bu münasibətləri gürcülərin və ermənilərin ruslara və digər millətlərə olan münasibətləri ilə müqayisə etmək belə mümkün deyildir» (15, s.162).

Azərbaycan hakimiyyəti tərəfindən milliləşdirmə tədbirləri həyata keçirilərkən digər millətlərin də hüquqlarına hörmətlə yanaşılırdı. Nümunə üçün deyək ki, 28 avqust 1981-ci il tarixdə hökumət tərəfindən qəbul edilən «İbtidai və orta təhsil müəssisələrinin milliləşdirilməsi haqqında» qərara (4, №6; 13, s.225-226) uyğun olaraq göstərilən təhsil ocaqlarında tədrisin yalnız azərbaycan türkcəsində aparılması nəzərdə tutulmuşdu. Lakin ilk vaxtlarda bunun çətinliyi nəzərə alınaraq hökumət 13 noyabr 1918-ci il tarixdə yeni bir qərar (4, №50; 13, s.251-252; ) qəbul etdi ki, həmin qərarla tədrisin rus və digər dillərdə aparıldığı paralel siniflərin də (həmin siniflərdə də azərbaycan türkcəsinin məcburi tədrisi nəzərdə tutulurdu) fəaliyyət göstərməsinə yol verilir.

Müasir müəlliflərdən bəziləri Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin liderlərini milli təhlükəsizliklə bağlı maraqlara zərbə vura biləcək həddindən artıq humanizmə meyillikdə və demokratik azadlıqlara həddindən artıq aludəçilikdə günahlandırır və tənqid edirlər. Onların fikrincə, məhz bu amil Cümhuriyyətin süqutuna gətirib çıxaran əsas səbəblərdən biri olmuşdur. Nümunə olaraq Azərbaycan Parlamentinin tərkibində olan «Daşnasütun», «Erməni icması» və Rus-slavyan cəmiyyəti» fraksiyalarının Azərbaycanın müstəqilliyinə münasibətdə son dərəcə düşməncəsinə əhval-ruhiyyə sərgiləmələri göstərilir. Həqiqətən də adı çəkilən fraksiyaların nümayəndələrinin parlamentdəki çıxışlarına diqqət yetirdikdə onların Azərbaycanın istiqbalı üçün şübhə ilə yanaşdıqlarını və məqamı gəldikcə ilk respublikanın sosial-iqtisadi, hüquqi, mədəni inkişafını əngəlləyəcək fikirlər söylədiklərini Parlamentin stenoqrafik hesabatlarından sezmək olar.

Lakin digər tərəfdən, bu qisim tənqidlərə M.G.Rəsulzadənin hələ o zaman – Parlamentin 28 yanvar 1919-cu il tarixdə keçirilən on birinci iclasında verdiyi cavabı da məqbul saymamaq olmaz: «Məlumdur ki, ümum cərəyanlar, millətlər və firqələr parlamentdə iştirak etsinlər. Lakin biz o nikbinlərdən deyilik ki, deyək hamı bir dərəcədə bizimlə bərabər Azərbaycan əməlini müdafiə edəcəkdir. Yəni də biz

nikbinlik istəmiriz. Fəqət, istərdik ki, fəaliyyətimizi tənqid, hərəkətlərimizə etiraz edənlər parlament xaricində olmayıb, parlament kürsüsündən tənqid etsinlər və buradan da cavablarını alsınlar» (3, s.209). Cümhuriyyətin vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarına münasibətdə «Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin müstəqilliyi haqqında» Bəyannamənin müddəalarının məzmun və mahiyyətini təfərrüatlı şəkildə açıb göstərən əsas normativ hüquqi aktlardan biri Parlament tərəfindən 1919-cu il avqustun 11-də qəbul edilmiş «Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında» qanun (1, f. 895, siy. 3, iş. 92, v. 31-32) idi. Əsasını mənşə prinsipi təşkil edən bu qanuna müvafiq olaraq, milliyətindən və dinindən aslı olmayaraq özləri və yaxud valideynləri Azərbaycan Cümhuriyyətinin ərazisində anadan olmuş keçmiş Rusiya imperiyasının bütün təbəələri Azərbaycan vətəndaşları hesab olunurdu (7, s.335).

Qanuna görə Azərbaycan vətəndaşlığından doğulanlar, Azərbaycan vətəndaşlarına ərə getmiş xarici vətəndaşlar, 17 yaşa çatmamış və Azərbaycanı vətəndaşı tərəfindən övladlığa götürülmüş əcnəbilər Cümhuriyyətin vətəndaşlığı hüququnu qazanırdılar. Əcnəbiyə ərə getmiş Azərbaycan vətəndaşı boşandığı halda, 17 yaşa tamam olmamış Azərbaycan vətəndaşının əcnəbidən doğulmuş övladı, elmi və ya digər istedadı ilə Azərbaycana xidmət göstərmiş və Azərbaycana köçmüş xarici vətəndaş, Azərbaycanda hərbi və ya mülki xidmətdə olan əcnəbi də Azərbaycan vətəndaşlığı hüququ əldə edə bilərdi. Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul edən hər bir şəxs Azərbaycan dövlətinə sədaqət barədə qanunda öz əksini tapmış xüsusi mətn əsasında and içməli idi (8, s.227). Bu qanunla Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin vətəndaşlığına qəbulun, ondan imtinanın və vətəndaşlıqdan məhrum olunmanın qayda və şərtləri təfərrüatlı şəkildə tənzimləndirdi.

Ümumiyyətlə, Cümhuriyyətin milli siyasəti demokratik prinsiplərə söykənirdi. Demək olar ki, bütün hökumət kabinetlərinin proqram xarakterli bəyanatlarında aşağıdakı postulatlar öz ifadəsini tapırdı: «Dövlətin inkişafı üçün ən ümdə və zəruri şərt hər kəsin siyasi azadlıqlarının – söz, mətbuat, yığıncaq və digər azadlıqların təmin edilməsidir. Hər bir dövlət yalnız o halda rifah yoluna qədəm qoya bilər ki, onun bütün vətəndaşları özlərinin bərabər hüquqlarından bərabər şəkildə istifadə edə bilsinlər, və hər bir millət onun hüquqlarının digər millətlərin hüquqları kimi eyni dərəcədə müdafiə olunduğunu hiss edə bilsin. Bu məsələdə bütün millətlərə münasibət baxımından hökumətin siyasəti tamamilə eyni olacaqdır (1, f.895, siy.1, iş.13, vv.1-12).

Dövlət hakimiyyəti orqanlarına və eləcə də yerli özünüidarəetmənin seçkili orqanlarına seçmək və seçilmək hüququna seçici siyahılarının tərtib olunmasınadək 20 yaşa tamam olmuş, cinsindən, dini mənsubiyyətindən və milliyətindən asılı olmayaraq bütün Azərbaycan Cümhuriyyətinin vətəndaşları malik idi. Parlament tərəfindən 21 iyul 1919-cu il tarixdə qəbul olunan «Azərbaycan Cümhuriyyətinin Müəssislər Məclisinə seçkilər haqqında Əsasnamə» (12, s.91-108) müəyyən edirdi ki, bu ali nümayəndəli orqana seçkilər «ümumi və bərabər seçki hüququ əsasında, cinsi fərqlər nəzərə alınmadan, birbaşa seçkilər və gizli səsvermə vasitəsilə, proporsional təmsilçiliyin tətbiqi ilə» keçirilir (12, s.91). «Əsasnamə» qadınların seçki hüquqlarını (həm fəal, həm də passiv) kişilərlə bərabərləşdirirdi. Hərçənd ki, bu dövrdə seçki sferasında gender bərabərliyi prinsipi nəinki müsəlman Şərqiində, hətta heç Avropa dövlətlərinin əksəriyyətində də hələ ki, gerçəkləşdirilməmişdi. Bir sıra dövlət başçıları həmin dövrdə öz parlamentlərində bu faktı nümunə göstərərək onu yeni yaranmış bir dövlətin hüquq və azadlıqların qanunvericilik baxımından təminatı sahəsində atdığı uğurlu addım, demokratizmin və humanizmin mühüm təzahürü kimi qiymətləndirirdilər (8, s.221).

Digər bir qanunla – Azərbaycan Parlamenti tərəfindən 7 avqust 1919-cu il tarixdə qəbul edilən «Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətində şəhər dumalarına seçkilərin keçirilməsi qaydası haqqında» qanunla (9, s. 514-519) hətta əcnəbilər də son beş il ərzində Azərbaycanda müvafiq şəhərin ərazisində yaşadıkları halda şəhər dumalarına üzv seçilmək hüququna malik idilər və həmin tələblərə cavab verən bəzi əcnəbilər bu hüquqdan Bakı Şəhər Dumasının yeni tərkibinin formalaşdırılması zamanı istifadə etmişdilər.

Təhsil sahəsində milliyətindən asılı olmayaraq hər kəsə öz doğma ana dilində təhsil almaq üçün imkanların yaradılması, milli məktəblərin açılması və peşə təhsili şəbəkəsinin genişləndirilməsi nəzərdə tutulurdu. Olduqca qısa bir zaman kəsiyində təhsil sisteminin milliləşdirilməsinə yönəlik qanunlar paketi işlənib hazırlanmış və qəbul edilmişdi. Azərbaycan türkcəsi ilə yanaşı, məktəblərdə digər dillərdə də tədrisin aparıldığı siniflər təşkil olunurdu (1, f. 895, siy. 3, iş. 201, v. 1). Eyni zamanda qeyd edək ki, Bakı Politexnik kollecində, Kommersiya məktəbində, iki kişi və üç qadın gimnaziyasında, həmçinin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Parlamentinin qərarı ilə yaradılan və artıq 1919-cu ilin sonlarında fəaliyyətə başlayan Bakı Dövlət Universitetində tədris əsasən rus dilində aparılırdı.

Sosial-mədəni sferada Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyəti milli azlıqlarla sıx qarşılıqlı əlaqə üzərindən həyata keçirilirdi. Bütün milli azlıqların ehtiyaclarının təmin olunması üçün mövcud imkanlar tam səfərbər olunur, xüsusilə də dövlət xərcləri, ictimai təşkilatların, xeyriyyə cəmiyyətlərinin qüvvə və vəsaitləri bu sferadakı müvafiq problemlərin həllinə cəlb edilirdi. Nümunə üçün deyək ki, Cümhuriyyətin Nazirlər Şurasının qərarı ilə Rus Milli Şurasına yeni məktəblərin açılması və dərslərin alınması məqsədilə 500 min rubl vəsait ayrılmışdı (1, f. 51, siy. 2, iş. 6, v. 19). Yəhudi Milli Şurası, yəhudilərin mədəni və dini təşkilatları azad və rahat bir şəkildə fəaliyyət göstərməkdə davam edirdilər. Hökumət mütəmadi olaraq yəhudi məktəblərinə maddi yardım göstərirdi.

Erməni əhalisinə münasibətdə də həmin mövqe və prinsiplərdən çıxış edilir, müvafiq maddi dəstəklər verilir. 1919-cu il oktyabr ayının 1-dən Qarabağın erməni milli məktəbləri xüsusi müfəttişliyin səərəncamına verildi. Həmçinin də Qarabağla bağlı müvəqqəti razılaşmaya əsasən Qarabağ ermənilərinin mədəni özünü-təyini haqqında əsasnamə işlənib hazırlandı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurasının 7 sentyabr 1918-ci il tarixli Sərəncamına müvafiq olaraq cümhuriyyətin bütün ibtidai və orta məktəblərində qeyri-müsəlmanlar üçün Allahın Qanununun, yəni müvafiq dinlərin müqəddəs dini kitablarının, dini ayinlərinin tədris olunması nəzərdə tutulurdu (1, f. 51, siy. 1, iş. 1, v. 34).

Demokratik baxışlara sahib olan və bəşəri dəyərləri rəhbər tutan Azərbaycan Cümhuriyyətinin hakimiyyətinin çevik və tədbirli siyasəti nəticəsində əhalinin bütün etnik qruplarının maraqlarının uzlaşması təmin olunmuşdu. Doğrudur, yeni dövlətin hakimiyyətinin ilk çağlarında qarşılıqlı münasibətlərdə müəyyən anlaşılmazlıqlar və narazılıqlar ortaya çıxsada, qısa bir zamanda Cümhuriyyətin hakimiyyət orqanlarının həyata keçirdikləri təxirəsalınmaz tədbirlər nəticəsində ölkənin mədəni həyatında bütün etnik qrupların fəal iştirakına nail olunmuşdu.

İlk respublika dövründə Azərbaycanda yaşayan milli azlıqlar sosial-mədəni həyatın bütün sahələrində özlərinin mədəni-maarifçilik cəmiyyətləri ilə təmsil olunurdular. «Bakı rus xeyriyyə cəmiyyəti», «Serafimov komitəsi», «Bakı erməni mədəni ittifaqı», «Miutsyun erməni tədrisçilər ittifaqı», eləcə də yəhudilərə, polyaklara, ruslara, ermənilərə, farslara, almanlara, həmçinin digər milli icmalara və koloniyalara məxsus cəmiyyətlər azad surətdə və heç bir maneə ilə qarşılaşmadan fəaliyyət göstərirdilər (2, s.503).

Yalnız siyasi partiyalar və ictimai təşkilatlar deyil, həm də çoxsaylı milli-mədəni icmalar özlərinin mətbu orqanlarına malik idilər. Milli mərkəzlərin bu cür hüquqlarına Parlament tərəfindən 30 oktyabr 1919-cu il tarixdə qəbul edilən «Mətbuat haqqında Nizamnamə» şərait yaratmışdı. Həm də «mətbuat haqqında qanun» adlandırılan bu hüquqi sənəd mətbuat üzərində hər hansı senzuranın mövcudluğunu qadağan edirdi. Həmin sənədə uyğun olaraq «tipoqrafiyalarda çap məhsullarının nəşri, buraxılması və hazırlanan mətbu vasitələrinin satılması, dramatik əsərlərin publik nümayişi üçün tipoqrafiya, litoqrafiya, metalloqrafiya və bu qisim digər müəssisələrin açılmasına, habelə oxu üçün kabinetlərin açılmasına hakimiyyət orqanları tərəfindən hər hansı razılıq tələb olunmur» (1, f. 894, siy. 3, iş. 294, v. 43). Dövrü nəşrlərin təsis olunması üçün belə niyyətin mövcudluğu ilə bağlı mətbuat işləri üzrə baş müfəttişi məlumatlandırmaq kifayət idi. Mətbuat orqanı yalnız məhkəmənin qərarı ilə və yalnız qüvvədə olan cinayət qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibli əməllərin törədilməsi hallarında

məsuliyyətə cəlb oluna bilərdi. Cümhuriyyət dövründə Bakıda, Gəncədə və digər inzibati mərkəzlərdə müxtəlif istiqamətlər üzrə 80-dən artıq qəzet və jurnal nəşr olunurdu (4, 27.02.1920).

Beləliklə, Azərbaycan hakimiyyətinin həyata keçirdiyi humanist siyasət nəticəsində liberal yönümlü mədəni-maarifçilik cəmiyyətlərinin sayı artır və onlar inkişaf edirdilər. İlk respublikanın mövcudluğu dövründə milli dirçəliş, maarifçiliyin və mədəniyyətin inkişafı üçün bütün mümkün vasitələrdən istifadə olunurdu. Daxili sabitlik möhkəmləndikcə, müstəqillik gücləndikcə ümumən maarifçiliyin, xüsusi təhsilin, incəsənətin, mətbuatın inkişafı naminə sosial-mədəni sahədə konkret, məqsədyönlü siyasət işlənilib hazırlanır və onun gerçəkləşdirilməsi üçün tədbirlər görülürdü. Ardıcıl surətdə dünyəvi dövlət, dünyəvi təhsil və mədəniyyət kimi prinsiplər həyata keçirilirdi. Milli şüurun, özünüdərkini yüksəldilməsi, onun inkişafının düzgün, yaradıcı yola yönləndirilməsi istiqamətində xeyli iş görülmüşdü. Sosial-mədəni sahədəki problemlərin həlli zamanı milli maraqlar gözlənilmiş, ortaya çıxan çətinliklər və ziddiyyətli məqamlar sivil metodlarla həll olunmuşdu.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin milli siyasətinin mühüm tərəflərindən biri də cəmiyyətin ictimai-siyasi həyatında sekulyarlaşma, yəni dünyəviləşdirilmə prinsiplərinin təsdiqi idi. Cümhuriyyətin yaradıcıları həm azərbaycanlıların milli özünüdərkini inkişafı, həm də yaranmaqda və inkişaf etməkdə olan Azərbaycan dövlətçiliyinin təşəkkülü baxımından klerikalizmin olduqca zərərli təsirini çox yaxşı anlayırdılar. Ona görə də, onlar cəmiyyətin sosial-siyasi həyatında bilvasitə dini ayinlərin icrasına aidiyyəti olan məsələlər istisna olmaqla, bütün digər hallarda klerikalların ya sıxışdırılması, ya da heç olmasa, maksimum dərəcədə onların fəaliyyətinin məhdudlaşdırılmasına çalışırdılar. Bu baxımdan təəccüblü deyildir ki, Azərbaycan praktiki olaraq müsəlman Şərqişində dinin dövlətdən ayrıldığı, dini etiqadın ölkə vətəndaşlarının şəxsi işi olduğunun bəyan edildiyi ilk dünyəvi dövlət olmuşdur.

Cümhuriyyətin milli siyasəti müxtəlif etnik və konfessional qruplar arasında etimada və hörmətə söykənən normal qarşılıqlı münasibətlərin müəyyənəşdirilməsi sferasında əsrlər boyu toplanılmış dəyərli təcrübəni özündə əks etdirirdi. Bu da öz növbəsində əhalinin müxtəlif qruplarının bütün sosial, mədəni məsələlərinin həllini təmin edirdi. Ümumbəşəri dəyərləri prioritet olaraq elan edən ilk respublikanın sosial-siyasi həyatında etnik və dini mənsubiyyətindən asılı olmayaraq hər bir insanın hüquqlarının və azadlıqlarının təmin olunması, Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların, xüsusilə də azsaylı xalqların və etnik azlıqların maraqlarının müdafiəsi daimi olaraq ön plana çəkilirdi. Dövlətin milli siyasəti ayrı-ayrı etnoslara və xalqlara deyil, humanist vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasına xidmət edirdi.

İlk respublikanın milli-hüquqi siyasətini təhlil edərkən əminliklə təsdiqləmək olar ki, Cümhuriyyət milli ədavətin qızıqdırılmasına görə, müxtəlif etnik, sosial və konfessional qruplara münasibətdə zorakılığın təbiiyyətinə görə yalnız qanunvericilik qaydasında məsuliyyəti müəyyən etmirdi, həm də gerçək həyatda əməli olaraq etnik və konfessional azlıqların hüquqlarını, azadlıqlarını və qanuni maraqlarını təhdid edən hərəkatların, onlara qarşı yönəlmiş pozuculuq hərəkatlarının qarşısını kəskin şəkildə alırdı. Belə təcrübə yaşadığımız indiki dövr üçün də xüsusilə mühüm və səciyyəvidir. Çünki müasir dövrümüzdə də bir sıra şəxslərin, o cümlədən də müəyyən qisim hakimiyyət təmsilçilərinin düşüncəsiz hərəkatları ilə (onların sayı durmadan artmaqdadır) cəmiyyətdə aqressiyanın, təcavüz elementlərinin səviyyəsi yüksəlir, kütləvi olaraq sosial-mədəni sferada milliyətçi, irqçi, diskriminasiya mövzuları fəal surətdə qabardılır. Nəticə etibarilə kütləvi şüur zorakılıqla mübarizəyə köklənmiş, əksinə zorakılığın həyatın təbii bir parçası olaraq qəbul edir və hətta bəzən zorakı hərəkatlərə və zalımlara haqq qazandırır. Biz bunu Cənubi Qafqaz bölgəsində erməni cəmiyyətinin şüurunda və hərəkatlarında antitürk və antiazerbaycan mövqelərin kök salmasında və getdikcə bu hərəkatların daha amansız forma almasında izləyə bilərik.

Bu günki Azərbaycan cəmiyyəti həm dünyəvilik, həm də dini nöqtəyi-nəzərdən tam tolerantlıq və bərabərlik üzərində qurulmuşdur. Heç bir milli ayrı-seçkiliyin olmadığı ölkəmizdə əhalinin əksəriyyəti olan müsəlmanlarla (həm sünnü, həm də şiə təriqətindən olanlar) yanaşı, yəhudilərin, pravoslavların, katoliklərin və digər dinlərin və etiqadların nümayəndələri qardaş kimi yaşayırlar ki, bu da bütün dünya

üçün bir örnək, nümunə sayıla bilər. Ötən il Azərbaycanın haqq işi uğrunda mübarizəsində Azərbaycan türkləri ilə bərabər, ölkəmizin daimi sakinləri və vətəndaşları olan yəhudilər, ruslar, talışlar, tatlar, udinlər, ləzgilər və digər millətlərin nümayəndələri böyük fədakarlıq nümayiş etdirmiş, azğın düşmən üzərində qələbənin qazanılmasına bərabər şəkildə öz layiqli töhfələrini vermişlər. Bütün bunlar isə Azərbaycanda müxtəlif tarixi dövrlərdə, xüsusən də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə həyata keçirilən insansevər, liberal, tolerantlığa və milli bərabərliyə söykənən siyasətin birbaşa nəticəsidir.

**Ədəbiyyat:**

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Tarix Arxiv (ARDTA), ff. 51; 894; 895.
2. Azərbaycan tarixi. 7 cildə. V cild (1900-1920-ci illər). Bakı, "Elm", 2001, 672 s.
3. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (1918-1920). Parlament (Stenoqrafik hesabatlar). I cild. Bakı, "Azərbaycan" nəşriyyatı. 1998, 976 s.
4. "Azərbaycan" qəzeti, 1918, 8 oktyabr №6, 2 dekabr, №50; 1920, 27 fevral.
5. Baharlı (Vəliyev) Məhəmməd Həsən. Azərbaycan (fiziki-coğrafi, etnoqrafik və iqtisadi очерк). Bakı, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 1993, 192 s.
6. Həsənli C. P. Ağ ləkələrin qara kölgəsi: 1920-1930-cu illərdə Azərbaycanda Sovet totalitarizmi. Bakı, 1991.
7. İsmayılov X.C. Azərbaycanın hüquq tarixi. Bakı, Elm və Təhsil, 2015, 572 s.
8. İsmayılov X.C. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət və hüququ. Bakı, Elm və Təhsil, 2018, 332 s.
9. İsmayılov X.C. Azərbaycanda məhkəmə və yerli özünüidarəetmə orqanları (XIX əsr – XX əsrin əvvəlləri). Bakı, Elm və Təhsil, 2020, 584 s.
10. Rəsulzadə M.Ə. Əsərləri. IV cild (1917-aprel 1918). Bakı, «Qanun» nəşriyyatı, 2013, 456s.
11. Адрес-календарь Азербайджанской Республики на 1920 г. Баку, 1920, 588 с.
12. Антология памятников права народов Кавказа. Памятники права Азербайджана. Т.19. (Составители: Меликова М.Ф., Исмаилов Х.Дж., Зейналова Т.К.). Баку, Элм ве тахсил, 2021, 824 с.
13. Азербайджанская Демократическая Республика.(1918-1920). Законодательные акты (сборник документов). Баку, «Азербайджан», 1998, 560 с.
14. Балаев Айдын. Азербайджанское национальное движение в 1917-1920 гг. Баку, Элм, 1998, 280 с.
15. Волхонский В., Муханов В. По следам Азербайджанской Демократической Республики. М., Европа, 2007, 256 с.
16. Документы по истории Баку, 1810-1917. Баку, Азернешр, 1978, 484 с.
17. Мамедова Ф.Д. К вопросу об Албанском (Кавказском) этносе. В кн.: История Азербайджана по документам и публикациям. Баку, Элм, 1990, 384 с.

## **GÖÇÜN BİR SEBEBİ OLARAK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ**

**Merve Hazer YİĞİT UYAR\***  
**Can UYAR\*\***

*\*Asst. Prof. Fenerbahçe University, Department of Political Science and International Relations,  
Istanbul, Turkey. ORCID Code: 0000-0003-2412-2494*

*\*\*Dr. of Political Science and International Relations, Independent Researcher, Istanbul, Turkey.  
ORCID Code: 0000-0003-0135-8410*

### **ÖZET**

Kaynaklarını afetlerden ve iklim değişikliğinden alan doğrudan ve dolaylı etkiler, yaşadığımız yüzyılın ilk yarısında devam eden sorunların sertleşmesine ve yenilerinin eklenmesine sebep olacaktır. Kuraklık, temiz suya ulaşamama, kıtlık, sel, kasırga gibi insanlığın en temel ihtiyaçlarına ulaşmasını engelleyen yıkıcı etkiler katlanarak devam etmektedir. Göç etme hali uzun bir geçmişi olan, afetler ve iklim kaynaklı göç olgusuna yönelik yaklaşımı anlamak için kapsamlı ve tutarlı bir veri sunmaktadır. Bu çalışmada iklim ve afetler nedeniyle ortaya çıkan afetlerin göç üzerindeki etkisi incelenmiştir.

İklim güvenliği ve göç arasında doğrusal bir ilişki vardır. İklim kaynaklı yıkıcı etkiler arttıkça iç ve dış göç de artmaktadır. İklimle bağlı ortaya çıkabilecek sorunlar 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde veya herhangi başka bir sözleşmede göçün bir sebebi olarak belirtilmemiştir. Bu da iklim sebebiyle yer değiştiren insanların statüsü ve korunmasına yönelik muğlaklıklar oluşturmaktadır. Uluslararası hukuktaki bu açık, iklim ve göç arasındaki ilişkinin devletler nezdinde göz ardı edilmesinin önemli nedenlerinden biridir. Kuraklık, sel, erozyon, temiz suya ulaşamaması ve kıtlığa bağlı önemli tahripkâr değişiklikler sebebiyle insanlar yer değiştirmektedirler. Bangladeş'te her yıl 200.000 kişi nehirler kıyılarındaki erozyon nedeniyle yer değiştirmektedir. Kiribati gibi Okyanusya ülkelerinin suların yükselmesi nedeniyle sular altında kalma riski çok yüksektir. Güney Sudan'da yaşanan sel nedeniyle 1 milyon kişi evlerinden olmuştur. Küresel Uyum Komisyonu, iklim konusundaki bu durumu ifade etmek için "iklim apartheid" ifadesini kullanmaktadır. İklimle bağlı sebeplerden en çok zarar gören ülkeler az gelişmiş ülkelerdir. İklim krizinin sebep olduğu zorluklar nedeniyle menşe ülkeden yer değiştirme/göç etme kaçınılmaz bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak uluslararası hukukun iklim ve göç konusunda yeni düzenlemelere ihtiyacı olduğu iddia edilen bu çalışmada göçlerin yakında gelecekte iklim nedeniyle artacağı öngörülmüştür. Bunun yanında küresel güvenliğin en önemli halkalarından birinin afetler ve iklim sebebiyle göç olduğu iddia edilmiştir. Günümüzde mülteciliğin ve göç en büyük sebeplerinden biri savaşlardır. Ancak uluslararası örgüt ve kuruluşların tahminleri doğrultusunda bu savaşların çıkmasına sebep olacak önemli sebeplerden biri iklim değişikliğine bağlı etkiler olacaktır. Bu, küresel güvenlikteki en önemli halkalardan birinin kırılmasıdır.

## **CLIMATE CHANGE AS A CAUSE OF MIGRATION**

### **ABSTRACT**

The direct and indirect effects of disasters and climate change will intensify the ongoing problems in the first half of the century we live in and cause new ones to be added. The devastating effects that prevent humanity from reaching its most basic needs, such as drought, lack of access to clean water, famine, floods, and hurricanes, continue exponentially. The long history of migration provides comprehensive and consistent data to understand the approach to the disaster and climate related migration phenomenon. In this study, the effect of disasters caused by climate and disasters on migration is examined.

There is a linear relationship between climate security and migration. As the devastating effects of climate increase, internal and external migration also increase. Problems that may arise due to climate are not specified as a reason for migration in the 1951 Geneva Convention or any other convention. This

creates ambiguities regarding the status and protection of people displaced by climate. This gap in international law is one of the important reasons why the relationship between climate and migration is ignored by states. People are displaced due to the devastating changes associated with drought, flood, erosion, lack of access to clean water and famine. In Bangladesh, 200,000 people are displaced each year due to erosion along the banks of rivers. Oceanian countries such as Kiribati are at very high risk of being submerged due to rising waters. 1 million people were displaced from their homes due to the flooding in South Sudan. The Global Commission on Adaptation uses the term "climate apartheid" to express this climate situation. The countries that suffer the most from climate-related causes are underdeveloped countries. Due to the challenges caused by the climate crisis, displacement/migration from the country of origin emerges as an inevitable option.

As a result, in this study, which is claimed to need new regulations on climate and migration in international law, it has been projected that migration will increase in the near future due to climate. In addition, it has been claimed that one of the most important rings of global security is migration due to disasters and climate. Today, one of the biggest causes of refugees and migration is wars. However, in line with the estimations of international organizations and institutions, one of the important reasons that will cause these wars will be the effects of climate change. This is one of the most significant global security breakages.

## **Giriş**

İnsanlar tarihin başlangıcından itibaren siyasi, ekonomik ve sosyal gibi birçok nedenden dolayı hareket etmektedirler. Aynı ekonomik, politik, kültürel faktörler, insanların belirli bir yerden yer değiştirme veya kalma durumlarını oluşturmak için çevre ve doğa kaynaklı faktörlerle etkileşime girerler. Afetler ve iklim değişikliği, göçün itici güçlerinden biri olarak ortaya çıkmış ve yıllar içerisinde artan sayıda insanı yer değiştirme durumuyla başbaşa bırakmıştır. Kuraklık, sel, erozyon, temiz suya ulaşamaması ve kıtlığa bağlı önemli tahripkâr değişiklikler sebebiyle insanlar göç etmektedirler. Afetlerle birleşince iklim değişikliği bu tehlikelerin derinleşmesine sebep olmuş ve olmaya devam edecektir; bu da göç üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilerle sonuçlanacaktır. Bu makale çevre, iklim değişikliği ve göç ile ilgili mevcut verilere ve hukuki duruma ışık tutmayı amaçlamaktadır.

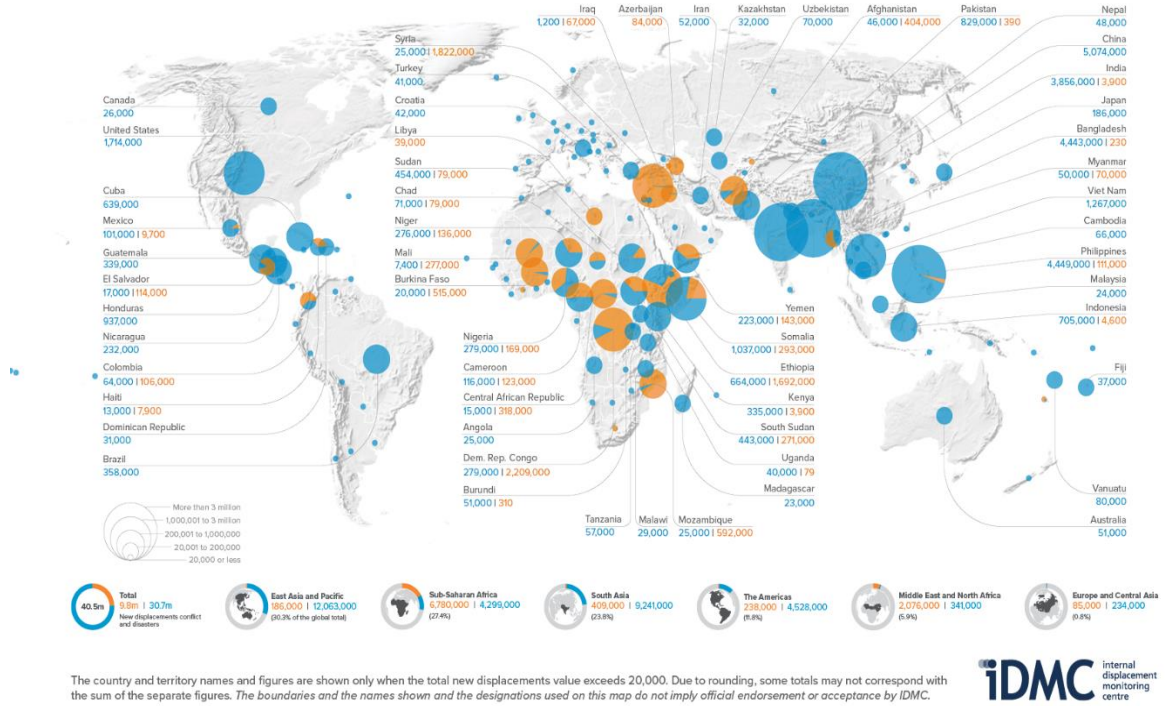
## **Afetler, İklim Değişikliği ve Göç**

İklim değişikliği ve afetler yer değişiminin en önemli sebeplerinden ve en yıkıcı sonuçlarından birisi haline gelmektedir. Gelişmekte olan bölgelerde kırılabilir topluluklara ve çatışmalardan etkilenen bazı ülkelerdeki insanlara, iklim değişikliğinin ve afetlerin en ağır sonuçlarının yansıdığı görülmektedir. Hâlihazırda yoksullaşmış toplulukların içinde oldukları koşulları daha da zorlaştıran, yaşama adapte olunacak kaynakların iklim değişikliğinin tetiklediği ve etkilerini artırdığı durumlar öne çıkmaktadır. Günümüzde gelişmekte olan ülkelerdeki pek çok insan, daha önce görülmemiş bir ölçekte iklim değişikliğinden etkilenmektedir.

Afetlerin yer değiştirme hareketleri üzerindeki doğrudan etkilerine ek olarak, iklim değişikliği, yerinden edilmenin diğer sonuçlarını da derinleştiren doğrudan olmayan koşullar yaratmaktadır. Bu bağlamda yoksulluk, gıda, su kıtlığı ve yaşamın devamlılığı için gereken diğer doğal kaynaklara erişim kapasitesini kısıtlamaktadır. Göçün birçok sebebi olduğundan, doğal afetlerle bağlantılı bazı hareketler dışında, tek itici güç olarak iklimi ayırt etmek ve küresel bazda veri üretmek bir hayli zordur. Bu konu hakkında daha kapsamlı veriye ve veri analizine de ihtiyaç duyulmaktadır.

**Grafik 1. Çatışma ve afetler sebebiyle yer değiştirme 2020**  
**Kaynak: IDMC, Global Report on Internal Displacement, 2021**

## New displacements by conflict and disasters in 2020



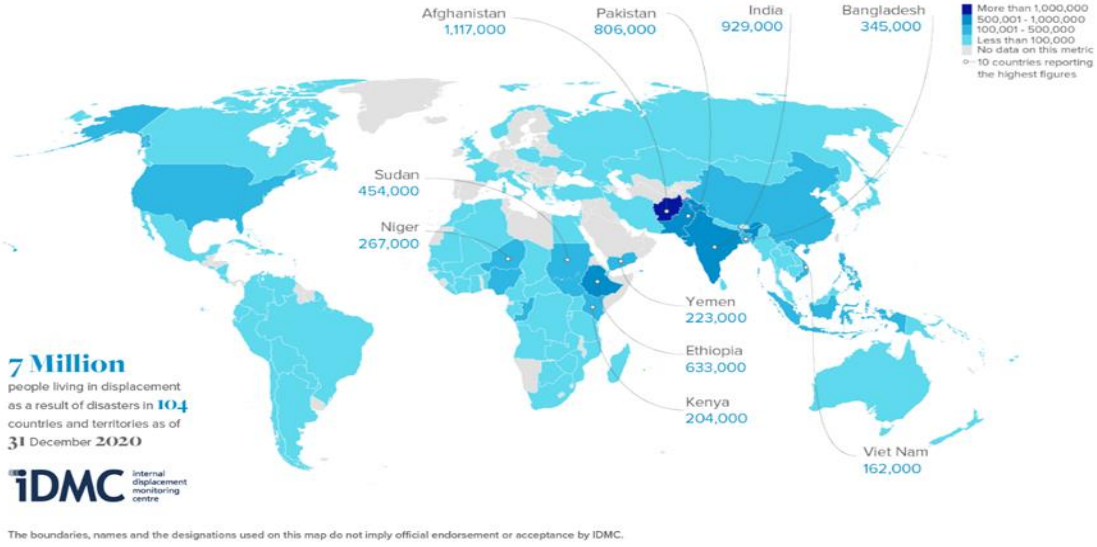
İklim değişikliği yerinden edilme riskini artırmakta, yerinden edilmiş kişilerin evlerine dönmelerini zorlaştırma ve yerinden edilme sırasında çok sayıda risk ve koruma endişesi doğurmaktadır: Dünya nüfusunun yaklaşık %20'si, iklim açısından son derece sıkıntılı ülkelerde yaşamaktadır ve BMMYK'nın yetkisi altındaki mültecilerin yaklaşık %90'ı son derece savunmasız bir ülkeden geldiğinden özellikle risk altındadırlar ve aynı ülkeler, mültecilerin %40'ından fazlasına ve çatışmalar nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin yaklaşık %70'ine ev sahipliği yapmaktadırlar (UNHCR (b), s.75). Yukarıdaki infografikte 2020 yılında çatışma ve afet kaynaklı yer değiştirme verileri mevcuttur. Bunların çok büyük bir kısmı afet kaynaklı ve kalan ise çatışma ve şiddet kaynaklı olarak sınıflandırılmıştır.

Yoksulluk, gıda güvensizliği, iklim değişikliği, çatışma ve yerinden edilme dinamikleri giderek daha fazla birbirine bağlı hale gelmekte ve olumsuz yönde daha fazla etkilemekte, giderek daha çok insanı güvenlik ve güvenlik arayışına yöneltmektedir (UNHCR (c), s.9). Örneğin ülke içinde yerinden edilmiş nüfus hem Mali hem de Nijer'de birkaç yüz bin artmıştır ve Nijerya ile Orta Afrika Cumhuriyeti'nde artmaya devam etmektedir; iklim değişikliğinin giderek artan olumsuz etkisi, çatışma ve şiddeti daha da artmaktadır (UNHCR (c), s.24).

Yaklaşık 272 milyon insanın uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmektedir ancak ülke içi göç, uluslararası göçü sayısal anlamda çok aşmakta ve göçmenlerin çoğu kendi ülkelerinin sınırları içinde hareket etmektedir (IOM (c), s.2). Aşağıdaki infografiklerde ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin 2020 sonundaki toplam verisi gösterilmiştir. 7 milyon insan afetlere bağlı sebeplerden, 48 milyon insan şiddet ve çatışma kaynaklı sebeplerden ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır.

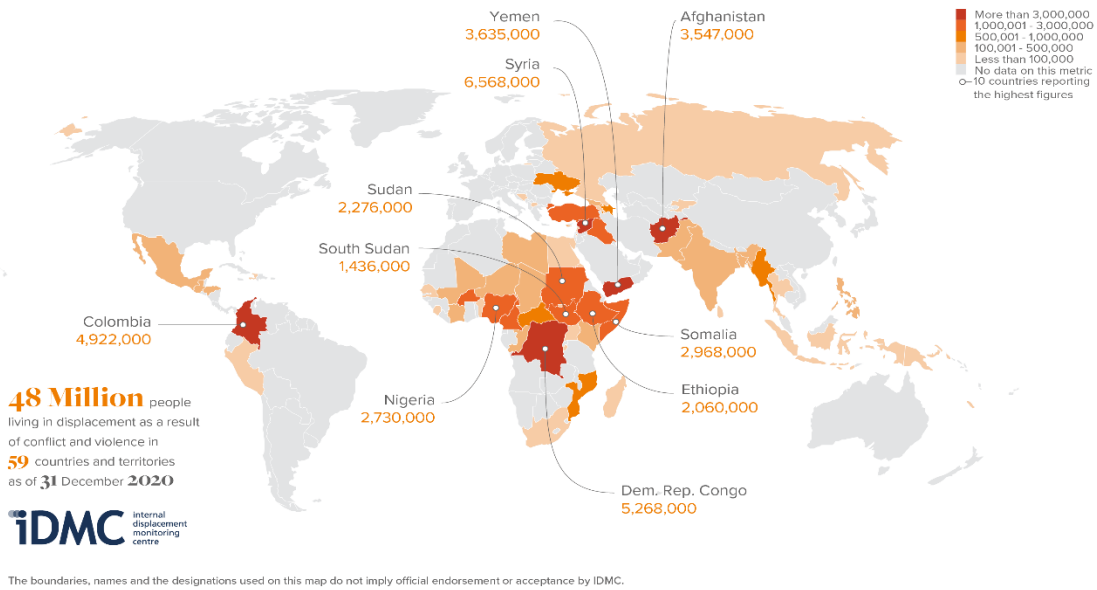
**Grafik 2.** 2020 yılı itibariyle afet sebebiyle ülke içi yerinden edilmiş toplam dağılım  
**Kaynak:** IDMC, Global Report on Internal Displacement, 2021

### Total number of IDPs by disasters as of 31 December 2020



**Figure 1.** 2020 yılı itibariyle çatışma ve şiddet sebebiyle ülke içi yerinden edilmiş toplam dağılım  
**Kaynak:** IDMC, Global Report on Internal Displacement, 2021

### Total number of IDPs by conflict and violence as of 31 December 2020



## **Statü ve Koruma**

“İklim mültecileri” terimi genellikle iklim ve çevresel değişim bağlamında zorunlu göçle ilgili olarak kullanılsa da 1951 Mülteci Sözleşmesi çevresel faktörleri bir mülteciyi tanımlamak için kriter olarak tanımadığından bu yasal olarak geçerli bir terim değildir (MDP (a)). İklim mülteciliği afetler ve iklim değişikliği nedeniyle yerlerini değiştirenlerin durumlarının aciliyetini belirtmek adına kullanılan sosyolojik bir ifadedir, uluslararası hukukta tanımlanmış bir yeri yoktur. Çevresel etkenler nedeniyle yer değiştirmiş kimseler için herhangi bir yasal veya uluslararası kabul görmüş bir tanım mevcut değildir. Birleşmiş Milletler bu insanları tanımlamak adına İklim mültecileri ifadesinin kullanılmasını uygun bulmamaktadır; bu ifade yerine “afetler ve iklim değişikliği bağlamında yerinden edilmiş kişiler” tanımlaması daha uygun olacaktır (UNHCR (a)). Çevresel göç esas olarak ülke içi kaynaklı olması, üçüncü devletlerin dahil olmaması, sınırların aşılması ve zorunlu olarak zorunlu olmaması, bu kişilerin uluslararası insan hakları hukuku tarafından korunmakta olduğu ve mültecilerin korunmasına yönelik uluslararası yasal rejimi potansiyel olarak kötü etkileme durumu gibi sebeplerden ötürü Uluslararası örgüt kurum ve kuruluşlar iklim mülteciliği gibi kavramların kullanımını doğru bulmamaktadır (IOM (a)). Ancak iklim sebebiyle yer değiştiren insanların sınır aşmaması, çoğunun ülke içi göç etmiş olmaları, üçüncü ülkenin dahil olmaması bu kişilerin içerisinde bulunduğu tehlike ve felaket ortamını ortadan kaldırmamaktadır. Bu durumda asıl görev, ülke içi kurumlara düşecektir. BMMYK, yasa ve politika ayağının bir parçası olarak “iklim değişikliği ve afetlerin olumsuz etkileri bağlamında yapılan uluslararası koruma taleplerine ilişkin yasal değerlendirmeler” adı altında bir metni devletlere, hukukçulara ve diğer aktörlere, iklim değişikliği ve afetler bağlamında sınır ötesi yerinden edilmiş insanları korumak için uluslararası mülteci ve insan hakları hukukunu uygulamada rehberlik etmesi adına yayınlamıştır (UNHCR (d)).

İklim göçmenleri, iklim sebebiyle yerinden edilmiş kişi, afet sebebiyle yerinden etme ve planlı yer değiştirme tanımlamada birbirinden farklıdır (IOM (b)). Uluslararası koruma kanunu ise bu tanımlamaları yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü dışarıda bırakmıştır.

Bazı görüşler iklim kaynaklı felaketlerin sonucunda yer değiştiren insanların çoğunun ülke içinde kaldığını bu sebeple uluslararası göç hareketleri açısından iklim değişikliği, çevresel bozulma ve afetlerin yarattığı zorluklara yanıt vermek için birçok göç yönetimi çözümünün mevcut olduğunu ve insani vizeler, geçici koruma gibi iklim değişikliği etkileri bağlamında hareket eden insanlar için bir statü sağlayabileceğini dile getirmektedir; ek olarak kalma izni, bölgesel ve ikili serbest dolaşım anlaşmaları gibi seçeneklerinden varlığından bahsetmektedirler (MDP (b)). Pratikte statüsüz ve korunma sağlanmadan bu maddelerin hepsinin uygulanması pek olası gözükmemektedir. Uluslararası hukuk bu kişiler adına statü vermekten imtina etmektedir. Mülteci statüsü uygun olmasa da bu insanların tanımlanma ihtiyacından çok statü ve koruma ihtiyaçları mevcuttur.

## **Sonuç**

Bu çalışmada iklim ve afetler nedeniyle ortaya çıkan afetlerin göç üzerindeki etkisi incelenmiştir. İklim kaynaklı yıkıcı etkiler arttıkça iç ve dış göç de artmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde doğrudan ve dolaylı yıkıcı etkiler daha fazla olmaktadır. Afetler ve iklim sebebiyle uluslararası hukuk konusunda herhangi bir çerçeve olmayacaksa, devletler hem ülkeler içinde hem de sınırlar arasında göçü kolaylaştıran ve savunmasız göçmenlere koruma sağlayan yasal ve politika seçeneklerini gözden geçirerek verimli ve insan hakkını ve saygınlığını koruyan düzenlemeye ulaştırılması gerekmektedir. İklim nedenli göç, küresel çevre güvenliğinin sağlanamaması nedeniyle oluşmaktadır ve sınırları aşan bir konudur. Bu yüzden göçün idaresinin ve yönetiminin öncelikli olduğu kadar mültecilerin ve

göçmenlerin korunmasının da öncelikli olması gerekmektedir ve korunma sadece devletlerin yetkisine bırakılmamalıdır. Göç konusu bütün insanlığı ilgilendirir ve insan hakları çerçevesinde incelenmelidir.

### **Kaynakça**

IDMC, *GRID 2021 Internal Displacement in a Changing Climate*, 2021.

IOM (a), “Environmental Migration”, <https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration-1>, Erişim Tarihi: 08.09.2021

IOM (b), *International Migration Law Glossary on Migration*, N.34, 2019, Switzerland.

IOM (c), *Disaster Risk Reduction Report 2021*.

Migration Data Portal(MDP) (a), “Environmental Migration”,

[https://www.migrationdataportal.org/themes/environmental\\_migration\\_and\\_statistics](https://www.migrationdataportal.org/themes/environmental_migration_and_statistics)

Migration Data Portal(MDP) (b), “Let’s talk about climate migrants, not climate refugees”, 26 June 2019, <https://www.migrationdataportal.org/blog/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees>, Erişim Tarihi: 05.09.2021.

UNHCR (a), “Climate change and disaster displacement”, <https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>, Erişim Tarihi 09.09.2021.

UNHCR (b), *Global Report 2020*, 2021.

UNHCR (c), *Global Trends, Forced Displacement in 2020*, 2021.

UNHCR (d), Legal considerations regarding claims for international protection made in the context of the adverse effects of climate change and disasters, 2020,

<https://www.refworld.org/docid/5f75f2734.html>, Erişim Tarihi: 08.09.2021.

**THE IMPORTANCE OF APPLYING DIGITAL TECHNOLOGY TO MUSEUMS IN TIMES OF CRISES (COVID-19). CASE STUDY: EGYPTIAN MUSEUMS.**

**Marwa Elhosary**

*Tourism Specialist at Central Administration of Tourism, Alexandria University, Egypt*

**ABSTRACT**

In the last two decades, the whole world has been changed due to technology. Technology has become the norm of everyday life, specifically in times of crisis. Many countries have applied modern technology in the tourism industry as a tool to increase its progress and achieve the highest levels of development. Cultural heritage and museums management is of a great importance to promote tourism industry and preserve our heritage for future generations. The main aim of this research to discuss the importance of technology in the cultural heritage and will focus particularly on applying digital technology into museums, especially in times of crisis like covid 19 which has been spread in the whole world in the last two years. This research will introduce some examples of new technologies adopted by other museums in order to enhance the visitor experience and make museums more engaging. It will also shed the light about the situation of museums during covid 19, how many countries take the advantage of technology to overcome this disaster. This study will analyze the current situation of Egyptian museums in terms of technology, investigate the problems that face Egypt in integrating technology into museums and finally, suggest solutions to make Egyptian museums engaged and consequently raise awareness of cultural heritage and museums not only on the national level, but an international level too.

**Keywords:** Digital technology- Museums- Cultural heritage- Crisis (Covid19) – Egypt

**Objectives - The main aim of this research**

1. Investigate problems face Egypt in applying new technologies in museums.
2. Introduce some examples of new technologies that recently applied by other museums to potentially apply them to the Egyptian museum.
3. Some solutions that can help Egypt in introducing successful digital museum.

**Introduction**

Heritage tourism is of great importance for the Egyptian income. It attracts more tourists than other types in Egypt, However, many difficulties and obstacles have a negative impact on heritage tourism due to instability and difficulty to travel like the current situation of covid 19 and accordingly ,the Egyptian economy seriously affected .On the other hand museums play a vital role in their communities and their role is not limited to preserve ancient Egyptian heritage and artefacts but it has also has a crucial role in creating an interactive connection with the audience and accordingly, this will increase their awareness of preserving cultural heritage. unfortunately, the traditional ways in which museums display their artefacts don't appeal to the public and don't attract many visitors; keep their loyalty especially young who are fascinated by technology. Museums nowadays facing many challenges to be captivating, engrossing and maintaining audience engagement. Most people now spend most of their times in front of screens and mobile phones, therefore museums are committed to introduce new ways of interaction, entertainment and engagement of their visitors more than before. According to Sree Sreenivasan – the Metropolitan Museum of Art's chief digital officer, until June of 2016 – in an interview with Gilbert (2016), most of the museums losing their audience because they lack applying modern technologies like games and social media which used by the modern society; instead,

Museum professionals have to find new ways to include new technology, smartphones, tablets, smartwatches and other digital devices, and take advantage of the fact that people use them at any time

and any place “People ask me what our biggest competition is (...) It’s not the Guggenheim; it’s not the Museum of Natural History. It’s Netflix. It’s Candy Crush” (p. 32) and most recently, Pokémon Go (McCluskey. Digital technologies in museum provide the visitor with a better understanding of artefacts through an interactive way in which the audience can be given more access to the museum artefacts instead of overwhelming information and also open new opportunities for people of special needs. Take these facts into account this research will introduce examples of interactive technologies that recently have been applied in some museums to enhance audience experience and engagement and these advanced technologies was managed to attract many visitors around the world especially in the times of crisis covid 19.

### **Museums website and social media**

In the last decades, there was a high increase in using websites and social media like Facebook, Twitter, Instagram and this technology allow the audience not only to boost their information about museums artefacts but also allow them to interact by commenting, tagging and sharing their experience by posting photos, videos via social media platforms.

Throughout the museum websites in some museums, you can take a virtual tour of the museum's artefacts in high quality, resolution and a better understanding than introduced in a physical museum. This consequently arise the question of the virtual museum will potentially take the place of a physical museum .In fact it has been debated among museums professional, however, it is believed that virtual museum will enhance the cultural heritage among the public and not can be a substitute for the physical museum, this was clear during the pandemic when the physical museum no longer exist because of social distance precautions, the role of the virtual museum has become very obvious for all.

**Louvre museum** is a good example of a museum's websites, through the museum website you can take a virtual tour of the museum works and you have more access to the museum artefacts with 3D exploration which give access to detailed watching even more than in authentic life.

### **Mobile applications and gamification**

Smartphones, smartwatches, tablets have become omnipresent, some museum take the advantage of these devices to stimulate visitors to experience the modern approaches of interaction. Almost of visitors have their mobile phones in their hands when they come to museums, some museums take the advantage of smartphones and introduced interactive applications(apps) designed for boosting visitor engagement and interaction with museum artefacts. Apps give the audience the access to share images and videos on social media platforms like Facebook, Twitter, in addition, there are some apps designed to enable the visitor to explore every centimetre of the piece and this accordingly gives a deeper understanding and engagement. Apps also allow the visitor to play questions which automatically generated through visitors walking in the museum, this gamification enhance their experience by entertainment as they are often based on questions-based games.

A good example of museums that embraced apps technology and gamification, The Brooklyn museum which introduced the ASK app, which allows visitors in the museum to ask questions and have an authentic conversation with professionals with the advantage of taking photos for the pieces and sending them to them in the real-time, another example is the national museum of Scotland, which designed a physical team game in which two teams compete against each other by scanning, capturing photos of their places and solve puzzles in 30 minutes to win. as result, this technology should be taken into consideration as an outstanding way to motivate visitors to learn more about their cultural heritage.

### **3D printing technology**

Since it is difficult to touch and interact with the pieces of the museum (because they might have been exposed for damaging or stealing), you only have access to see them under glass, museum professional embraced 3d printing, by scanning and replication original pieces in 3- dimensional mode, visitors are

given access to a direct and an interactive connection with museum artefacts, meanwhile, the original pieces are safely stored. 3D printing technology gives more opportunity to visitors to feel and explore the artefacts and as result a better understanding, this technology can be used for educational purposes, especially in schools, where students can be engaged with the physical objects, this technique can be exploited for the restoration of damaged artefacts. **The metropolitan museum** is a good example of museums that integrated 3d printing technology, the museum developed some programs to motivate its audience to experience 3 D printing to design their replicas by taking photos from all sides.

### **Virtual reality**

Virtual reality is considered one of the most important digital trends which recently integrated not only for the tourism industry but also for other industries. Virtual reality refers to computer-generated environments that replicate places, presence of people and objects, or fictional worlds, allowing realistic sensory experiences by the full immersion in a digital environment (Adams, 2016; Freeman et al., 2016; Jung et al., 2016).in the past virtual reality was recognized as of the high costs approaches, but recently with inventing new devices like Samsung Gear VR and Oculus Rift, it has become affordable, and many institutions embraced this technology to allow new scenarios of authentic experiences and engagement. **The British museum** introduces an excellent example of visual reality, where visitors can discover the bronze age site and be engaged with the historical environment with 3d printing artefacts from this period, using Samsung Gear VR headsets to explore the artefacts and touchpad to move around the place, visitors felt like as if they have been transported to this period, thus accordingly led to positive an interactive experience of the museum artefacts.

### **Digital museums during and post-pandemic**

On March 2020 the world health organization (WHO) announced covid 19 pandemic as a universal pandemic. An emergency measures have been taken by world, s government to control the virus and this led to the closure of non-essential industries, including the cultural institutions. During this period the cultural institutions have witnessed an increase demand for a digital content, they have tried to react as much as possible to this urgent demand by introducing new tools of engagement and digital innovations, although the digital content was not a recent innovations ,some cultural organizations are less prepared to react to the crisis .While the crisis was profitable for some cultural institutions who have been involving in the digital revolution , others have been fallen behind the crisis .so, the crisis illustrated , the delay cultural professionals to enter the digital age and adopting new technologies, the ability of these technologies in attracting new audience. “Before Covid-19, the digital world was always considered as only a tool for increasing an audience beyond the access of physical world,” said the digital strategist JiaJia Fei, the director of digital at the Jewish Museum in New York. She clarified that most of programs was usually, first, developed for an in-person audience and after published online through a video recording or images on the websites for documentation purposes. “Now, most of museums and cultural institutions are competing to adapt new tools, and experiences for a completely digital-first audience.” While opportunities ascending from the crisis the pandemic, incredibly, is a promising age of virtual media, offering new life and first-time access to some artefacts, which previously financially or physically unreachable. While the world has been physical isolated, digital world have introduced a new connection, as well as a thrilling variety of experiences.

### **The current situation of digitation in Egyptian museums**

When it comes to cultural heritage Egypt is one of the richest countries in the world with archaeological and cultural heritage in every part of the country. This extends from the Prehistoric period, Pharaonic, Greco-Roman, Coptic, Islamic, to the Nineteenth Century. However, it is hard for visitors to have access to all these sites and get massive information in one tour, besides some sites are remote and in danger. Not only tourists face challenges to reach these areas, but also students and researchers have limited access to be engaged and interacted with these sites. As a result, to face these challenges, archaeologists should take digital technology into account in order to allow better access and understanding of cultural

heritage. The current Management of Egyptian heritage and antiquities is very limited and inadequate to fulfil the community needs, promote and preserve the Egyptian cultural heritage, including many Egyptian archaeological sites on the UNESCO heritage list and cope with the digital revolution. With a focus on museums, Museums are platforms that play a vital role in preserving and enhancing the cultural heritage. Although, museums in Egypt are stepping into a new era of development, (not only they have witnessed an increase in terms of numbers, but also their role have recently been changed to be more interactive and including more activities, events and programs), museums don't appeal to Egyptian and they consider them as only a place to preserve artefacts and attract tourists. To change this idea of museums in Egyptian minds and increase the motivation of Egyptians to visit museums, museum professionals have to find out new ways of engagement and interactions to attract more people. The current archaeological museums have to introduce new ways of artefacts display to make the visitor's tour captivating and riveting. They should learn not only by looking at the artefacts and reading information on labels, but also by doing, playing games, exploring new adventures, giving access to more details about artefacts even more in the real-life. It should also allow them to interact by commenting, tagging and sharing their experience by posting photos, videos via social media platforms. Unfortunately, in terms of applying digital technology to cultural heritage and museums, the technical expertise to take part in the digital revolution still nonexistent in Egyptian museums. There is a huge gap in adopting new technologies in Egyptian museums. recently some Egyptian museums have started to embrace new social media tools (grand museum) and established websites like the museum of Islamic art which represent good examples of museums website, however, it looks too little too late, (some Egyptian museum still have not established their website yet), in fact, most of the Egyptian museum's websites, have been either designed without a vibrant goal and do not respond to audience needs, or most of them have a tendency to duplicate the same information in the physical museum rather than find out new tools of motivation and interaction. While mobile app and gamification are some of the most effective and engaging tools in museums, they have little or no representation in Egyptian museums. Unfortunately, in an attempt to collect information about museums that embedded mobile apps and gamification, the Egyptian museums were out of the list. Therefore, it has become crucial for Egyptian museums to include mobile apps and gamification as a kind of informal and edutainment learning especially for children, thus, they can play games solve puzzles and accordingly this will lead them to be an active user rather than passive learners. In the last 10 years, Egypt has been using digital technology on a larger scale than before to attract many tourists and virtual reality has started to get more admiration among users, the Egyptian museums professional have managed yet to integrate this effective tool to enhance the cultural heritage and historical monuments and Egyptian museums still in the primitive stage of applying these technologies. On the other hand, the application of these new technology platforms in an expert level requires massive infrastructure, information technology skills and investment. To conclude this topic, there are many challenges considering applying digital technology in cultural heritage and museums in Egypt the most prominent of them include;

- Miscommunication between ministries and/or non-governmental authorities that oversee the museums, there is no cooperation between the ministry of antiquities and the ministry of communications in terms of applying new technology to cultural heritage sites and museums.
- Most institutions lack adequate planning and a clear vision for the current and future museums projects, and the difficulties, obstacles as well as opportunities, possibilities of applying digital technology to heritage and museums.
- The absence of national agencies to organize tasks for the preservation of digital heritage ranges from various public and private sector institutions and stakeholders.
- The funding resources granted by the government are very limited, most of the current projects are supported by foreign aid and non-governmental research grants.
- There are no definite rules or laws to deal with the conservation of digital heritage. According to Egyptian law (117 of 1983)

- The role of private tech combines as hardware and software developers, creators and distributors of digital materials is not involved in cultural institutions.
- The lack of teams (technology developer and archaeologists) who can take the advantage of the technological information and advances in developing virtual cultural heritage and digital archaeology.
- Most institutions do not provide professional training on virtual and digital heritage and museums except for at the Grand Egyptian Museum and Bibliotheca Alexandria, where there are some potential projects in this field.
- Lack of an expertise base in the field, most of the archaeological courses in Higher Education Institutions in Egypt, are theory-based not focus on the on-site experience.

### **Conclusion and recommendations**

The importance of applying digital technologies to Egyptian museums and cultural heritage sites has become very clear during the outbreak of covid 19 while some countries take the advantage of digital technology, Egypt was not able to go beyond the digital world as there was no existence for digital technology infrastructure. So, there is an urgent need to apply the new technologies to Egyptian museums and reintroduce them to the public as palaces for entertainment, engagement, communications, playing games and inspiration.

The digital technologies have become a principal element of museums' display in all over the world, so the Egyptian museums of archaeology have an urgent need to introduce their displays in more engaging and innovative ways. Egyptian museums have the most important artefacts in the world, so good investment in VM would guarantee an amazing future for museums in Egypt.

Gamified applications are very important especially for children. Many museums have taken the advantage of apps in developing an augmented game which motivate children to interact with the history artefacts through treasure hunts, living experience in the past and finally have a unique and exciting moments, interesting experience with museums which motivate them to visit again.

Egyptian museums are committed to develop professional websites that can respond to the high expectations of audience, in addition establishing an information center in museums will promote the quality of websites. As the director of information center mentioned that many Egyptian museums lack the internal proficiency in the field of dealing new technologies.

3D technology has also a significant role in the Egyptian museum, as they allow more access and direct contact to the artefacts that were previously in accessible because of they might be damaged or in Abad condition, additionally this digitized content will help museums in building connection with other institutions like universities and schools in order to provide an outstanding learning experience.

Virtual reality has promising future in the Egyptian museums that gives visitors the chance of exploring the artefacts on a full engagement mode, make their tour more authentic and allow them live some experiences of the past which no longer exist.

It is important to create Supreme Council of Museums to manage the Egyptian museums, which provide short- and long-term planning strategies for the museums according to the needs and expectations of the community, in addition to, specialized department with technology experts to manage the digital museums.

The cooperation of the private and public sector in providing professional training in new technologies, this cooperation may include also universities that could provide courses and training programs at graduate and post graduate levels.

The existence of non-governmental funding for digital museums and cultural heritage is of great importance, THE Heritage Lottery Fund in the United Kingdom offers a good model for non-governmental funding of heritage preservation and digital projects.

The number the local museums should be increased, in spite of Egypt has recently inaugurated new museums, two museums in the airport of Cairo and the grand museum of civilization which introduce the first digital museum in Egypt but it still too little too late, besides the local museums should respond to community's need by offering new engaging activities, training programs and workshops.

### References

- Vaz, R. I. F., Fernandes, P. O., & Veiga, A. C. R. (2018). Interactive technologies in museums: How digital installations and media are enhancing the visitors' experience. In *Handbook of research on technological developments for cultural heritage and eTourism applications* . IGI Global.
- Spiess II, P. D. (1996) 'Museum Studies: Are They Doing their Job?' in *Museum News* 75(6), 32-4
- Rashed, M. G. (2017). The Museums of Egypt Speak for Whom?. *CIPEG Journal: Ancient Egyptian & Sudanese Collections and Museums*, (1)
- UNESCO, 2003, Charter on the Preservation of Digital Heritage. [http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL\\_ID=17721andURL\\_DO=DO\\_TOPICandURL\\_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=17721andURL_DO=DO_TOPICandURL_SECTION=201.html) (Accessed 15/04/ 2019).
- Tapscott, D. (2009), *Growing Up Digital: How the Net Generation is Changing Your World*, McGraw-Hill, New York, NY.
- Pierroux, P., Bannon, L., Kaptelinin, V., Walker, K., Hall, T., & Stuedahl, D. (2007). "MUSTEL: Framing the Design of Technology-Enhanced Learning Activities for Museum Visitors". *International Cultural Heritage Informatics Meeting Proceedings (ICHIM)*, Toronto.
- Nofal, E., Ramakers, R., Hameeuw, H., Boschloos, V., & Vande Moere, A. (2017). Collaborative tangible gamification of built heritage for young museum visitors. In *Initial Training Network (ITN) on Digital Cultural Heritage (DCH) Final Conference on Digital Heritage*.
- Ghitulescu, M. (2021). Consumption of Art in Times of Crisis. *Colocvii teatrale*, (31), 84-102.
- Ezz El-Din, D. (2019). Digital cultural heritage as an emerging tool to develop egyptian educational programs: Case-study: Applying interactive technologies in tourist guiding education. *International Journal of Heritage, Tourism and Hospitality*, 13(1), 144-151.
- Samar El Kasrawy & Iten Elrouby (2019) .Applying Gamification to Raise Awareness of Cultural Heritage in Egyptian Museums (Case Study: Alexandria National Museum, *journal of faculty of tourism and hotels, Alexandria university*.)
- Li, Y. C., Liew, A. W. C., & Su, W. P. (2012, June). The digital museum: Challenges and solution. In *2012 8th International Conference on Information Science and Digital Content Technology (ICIDT2012)* (Vol. 3, pp. 646-649). IEEE.
- Economou, M., & Meintani, E. (2011). Promising beginning? Evaluating museum mobile phone apps.
- Ali, Shimaa & Lasheen, Ibrahim. (2018). The Grand Egyptian Museum. 1. 1-8.
- Abdelnaby, H. (2017). Problems and challenges of cultural heritage in Alexandria, Egypt. *International Journal of Culture and History*, 3(3), 174-178.
- Bertacchini, E., & Morando, F. (2011). The future of museums in the digital age: new models of access and use of digital collections in the Future of Museums in the Digital Age: New Modelsof Access and Use of Digital Collections Torino: International Centre for Research on

the Economics of Culture. *Institutions, and Creativity (EBLA) & Centro Studi Silvia Santagata (CSS)*.

- Feinstein, L. (2020). Beginning of a new era’: How culture went virtual in the face of crisis. *The Guardian*, 8.

**GIDDENS AND THE "STRUCTURE" DEBATES IN SOCIOLOGY**

**Sebajdin Psaltis**

*South East European University, Tetovo, North Macedonia*

**ABSTRACT**

In his sociology book, Giddens defines the concept of structure as “the patterns of interaction between individuals or groups”. The lives of societies are not formed by chance, they cannot be carried out randomly. Much of human activity is structured. These activities are organized to be regular and repetitive. In fact, thinking of the concept of building as the skeleton at the foundation of a building will be a useful analogy in order to embody it (Giddens, 2008: 158).

The concept of social structure is an important key concept for sociology. Every community consisting of individuals is always in a process of structuring. Giddens takes coffee as an example to explain the concept of structure. He says that when we want to drink a cup of coffee, we do not automatically get it. When we want to drink this coffee, we go to a cafe and choose the type of our coffee. These decisions actually shape the coffee market, as do millions of people living in society. Perhaps we may even think that we have affected the lives of coffee producers who live millions of kilometers from our location. All these interactions form and shape the concept of structure (Giddens, 2008: 162).

**Keywords:** Giddens, Sociology, Structure Debates.

**MODELLING COMPLEX ASYMMETRIC EFFECT OF MACROECONOMIC  
DETERMINANTS OF ENVIRONMENTAL DEGRADATION IN NIGERIA**

**Akunna Okunola**

*Babcock University, Ilishan-Remo, Nigeria*

**ABSTRACT**

The environment and its resources have been very pleasant and precious to human survival. But with recent deteriorations of climate affecting human lives, natural resources and economies due to excessive Greenhouse Gas (GHG) emissions have entirely altered the relationship. The deteriorating state is as a result of the climate change that is generally associated with the activities of developing nations where more emphasis is given to human welfare at the detriment of environmental quality. Those developing nations like Nigeria are weak in environmental regulations and enforcement strategies, much more vulnerable than that of the advanced countries as they tend to pollute multinationals and justify the haven pollution hypothesis. Therefore, this paper examines the effect of economic growth, financial development, and foreign direct investment on environmental degradation in Nigeria. This study used data from 1970Q1 to 2018Q4. The techniques of the Threshold Autoregressive Model and frequency domain causality used to analyze the data. The results of the TAR model threshold only reject both the null of no cointegration and the symmetric adjustment at 1 percent and meaning level of 5 percent. Long-term cointegration in Nigeria, therefore, has a significant asymmetrical adjustment between economic growth, financial development, foreign direct investment, and environmental degradation. Moreover, the results of frequency domain causality indicating a significant short-run and long-run causality of LNFD, LNFDI, and LNGDP to LNCO<sub>2</sub>. This clearly shows that LNFD, LNFDI, and LNGDP are useful for forecasting LNCO<sub>2</sub> at various frequencies. In particular, the analyses support evidence that LNFD, LNFDI, and LNGDP lead movements of environmental degradation at a higher frequency level corresponding to the long-term and short-term. Hence, the paper concludes that there is evidence of the Pollution Haven Hypothesis (PHH) and the Environmental Kuznets Hypothesis (EKH) in the country. The policy response in the context of SDGs is to pursue growth by resource allocation to environmentally friendly economic sectors and securing sustainable consumption and production patterns and, most crucially, by controlling emissions.

**Keywords:** Environmental Degradation, Frequency Domain Causality, Threshold Autoregressive Model

**THE RUSSIAN – SOVIET LEGACIES IN RESHAPING THE NATIONAL  
TERRITORIES IN CENTRAL ASIA**

**Valeria Romanovna**

*Moscow University for the Humanities, Moscow, Russia*

**ABSTRACT**

In every period of history many parts and territories of the world divide and get a new shape. There are lots of such examples. One clear example is the so-called ‘Grate Game’ and division of Central Asia by the British and Russian Empires. In general, Central Asian region has been under Russian influence for more than 150 years. Today in the 21st century Central Asia once again is facing a new ‘Great Game’, but this time with new and non- traditional powers in the region like the U.S. and China, which challenge the influence of region traditional power e Russia. This paper tries to touch upon the situation and the tragic fate of Tajiks during the Russian-Soviet empires within the different political entities, administrations and territories. It analyzes the impact of Russian and Soviet legacies and territorial policies on Tajiks and Tajikistan. According to the findings of this paper, most of the previous Western and other foreign authors occasionally and briefly opine about this topic, especially about the catastrophic impact of the Russian and Soviet territorial legacies to the Tajik nation, in their work mainly focusing on the history of Central Asia.

**Keywords:** Tajikistan, Central Asia, Russia.

**IDENTITY AND PROPAGANDA IN KAZAKHSTAN FOREIGN POLICY**

**Nurgul Erzhanova**

*Kainar University, Almaty, Kazakhstan*

**ABSTRACT**

This article illustrates the evolution of identity-building strategies driven by the propagandist exploitation of Kazakhstan's foreign policy. Periodic adjustments at the center of foreign policy discourse have led the Kazakhstani regime to reshape the identity of the population in order to promote forms of self-perception that are directly linked to the leadership that ruled the country almost in the post-Soviet era. Identity formation, in this context, has become an important link in the progressive subjugation of foreign policy discourse to the regime-building logic, designed here to combine concerted efforts aimed at increasing the alignment of the population with the authoritarian perspectives of leaders.

**Keywords:** Kazakhstan, Identity, Foreign Policy, Propaganda.

**HOT WEATHER AND NEW DANGERS: THE EUROPEAN EXAMPLE**

**Erim Ansari**

*The University of Haripur, Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan*

**ABSTRACT**

Climate scientists emphasize that global warming is causing natural disasters such as heat waves, floods and forest fires that have started in many parts of the world this summer. In recent years, we have witnessed that dangerous heat waves affect European cities more frequently. Extremely hot weather also poses serious risks to human health.

According to the latest data from the Copernicus Climate Change Service, July 2021 was the third hottest month ever recorded in the world. In Europe, we had the second warmest July ever recorded. The past month has actually seen temperatures 1.4 degrees higher than the 1991-2020 average.

There are significant differences between European countries. There were severe heat waves from the Baltic to the Eastern Mediterranean, reaching 42 degrees. Lithuania, for example, has seen the longest heatwave to date. Temperatures in Northern Ireland also exceeded 31 degrees Celsius on several occasions. However, it has been observed that the weather has been relatively cold this summer in Portugal, Germany or the northwestern region of Russia.

**Keywords:** Weather, Danger, Europe

**AFRICA AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES**

**Elmira Kalwar**

*The University of Haripur, Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan*

**ABSTRACT**

In the written statement made by the African Development Bank (AFDB), it was stated that AFDB President Akinvumi Adesina has assigned a "mission" that aims to create 25 million new jobs and employ 50 million unemployed people in Africa in the next 10 years.

In the statement, it was stated that the mission consisting of young people will create creative ideas about agriculture, telecommunications, small and medium-sized enterprises in this context. Speaking at the 5th African Union-European Union Summit held in Ivory Coast, Adesina said, "This project is very important for Africa. If we solve the unemployment problem of the youth, the African economy will increase by 10-20 percent." used the phrase.

Stating that 13 million African young people enter the business world every year, but only 3 million of them can work under suitable conditions, Adesina drew attention to the fact that 66 million African young people earn less than 2 dollars a day based on the statistics.

**Keywords:** Africa, Employment, Sectors

**HOMELESS PEOPLE'S EFFECTS TO STATES; EXAMPLE OF HUNGARY**

**Bence SIMON**

*Kodolanyi Janos University of Applied Sciences, Orosháza, Hungary*

**ABSTRACT**

We frequently face the Question of what would happen, if the homeless people capture the world. Today, homeless people who has been seen as nothing by most of the community and trying to hold on to life in street corners stopped being a problem which regards only certain countries. According to UNESCO's research, thousands of people have being added to homeless army day by day. The capital of homeless people which became a massive problem in so many countries is Hungary. Today, only in Budapest which is the capital of Hungary, almost 10 thousand homeless people have been living and almost 200 of them have been dying because of different reasons such as suicide, hungry, etc. Majority of homelesses effect the Hungary in different fields. There are 3 fields of effect of homeless people in Hungary such as economic, social and political. The biggest effect of the majority of homeless people in Hungary is economic. In Hungary, since 1990 with the economical and structural changes the inequalities among the different social classes are increasing. Being closed businesses, decreasing the number of cheap houses which are built from state treasury, closing accommodation houses which are built for living labors, raising unemployment and poverty have forced the people to live in the streets in Hungary.

**Keywords:** Hungarian Policy, Homeless People, European Union, Political and Social Policies.

**DEMOCRATIC DEFECT IN FRANCE AND HUNGARY DURING E. MACRON AND V.  
URBAN PERIOD**

**Susiana Zelenovski**

*Central European University, Alumni, Budapest, Hungary*

**ABSTRACT**

Advocacy and human-rights groups are alarmed by the new efforts to crack down on and effectively criminalize homelessness, where the ranks of the needy have increased during the country's dire financial crisis<sup>4</sup>. In addition to this, the members of civil society have realized some protests in front of Hungarian Consulates like in Turkey, Germany, Luxemburg. These events have a great voice in the Parliament and oral discussions were realized between. Democrats who accepts the rule and Labor Party which doesn't accept. The news which claim that Hungary is making inferior treatment to the homeless people had a broad repercussion in world press and emphasized that French should be warned by EU.

**Keywords:** EU, Democratic Defect, France, Hungary.

**EU AND HUMAN RIGHTS POLICIES: FROM PAST TO TODAY**

**Lennerd Brinkhuis**  
*Freie Universität Berlin, Germany*

**ABSTRACT**

The EU is based on the principles of democracy and the rule of law, and one of the EU's most important criteria for candidate countries and Member States is the protection of fundamental rights and freedoms. In this study, the human rights issue of Turkey-EU relations was discussed and examined the current situation and the issue of human rights, which is one of the political obstacles that stand in the way of Turkey's full membership as a candidate country. In this study, the historical development of the human rights issue between Turkey and the EU, the conditional integration process, the Copenhagen criteria and finally, the events that took place in the last 15 years will be discussed. The issue of human rights has been a major obstacle to full membership in Turkey's relations with the EU. The arrangements for full membership could not be provided for political reasons.

**Keywords:** Human Rights, European Union, Copenhagen criteria, democratization, TR-EU relations.

**HISTORICAL BACKGROUND IN TURKEY-EU RELATIONS**

**Andrea Moise**

*Szeged University, Hungary*

**ABSTRACT**

The rapid growth of the European Community (EEC) in a ten-year period in the post-cold war period did not go unnoticed by Turkey, and the government of the time made a partnership application to the Community on July 31, 1959. Within this line of development, political reasons took place at the beginning of the factors that pushed Turkey to establish relations with the European Economic Community from its first institutional years. This situation will be considered important in terms of preserving and developing Turkey's position in the Western world, as well as an indication of the young Republic's search for safety in the reshaped world map. As a matter of fact, depending on the great changes in the world system, Turkey felt obliged to make important changes in its political and economic system and concentrated its efforts in this direction. In the period until the 1960s, it became a member of the Council of Europe, OECD and NATO, which are among the important organizations established for the purpose of European integration in the European continent or by centering this region.

**Keywords:** Turkey-EU Relationship, Council of Europe.

**A COMPARISON ON POSITIVISM AND REALISM**

**Katrijn Evertjansen**  
*Freie Universität Berlin, Germany*

**ABSTRACT**

In Auguste Comte's work titled "Course de Philosophie Positive" published between 1830-1840, many discussions are made about the emergence moment of Sociology, which first emerged as a discipline. Despite all these discussions, Comte states that sociology, as a science of management and explanation for the analysis and problematic of modern society, gained functionality with the emergence of cities in the 16th century (Comte, 2001: 174). The fact that the issue we call the city felt the combination in the world has revealed the problem of how the crowds are directed. According to Özdemir, what is meant by the question of how to govern is what will be the solutions to the problems that will be created by the population, theft within the population, begging and disease among the population, which Michel Foucault also deals with (Özdemir, 2010: 48). The Comtean positivist sociology emerges precisely within this problem. Based on the problematic of how we can regulate the behavior of human societies, positivists, who think that it is something that can be predicted which effect and result on people, argue that it is possible to monitor behaviors and reveal systemic patterns within traceable behaviors, and they say that some laws can be reached from here (Toku, 2012: 6). Thus, for positivists, "between things, there is no essence of things. If we expand this expression a little more, positivists who think that the subject of science is traceable, measurable, and constantly consider measurable, comparable and quantifiable issues as the subject of analysis. David Hume, who uses a concept of social physics by comparing human behavior with balls on a pool table, said that when you hit a ball, this ball hits the other ball and if we can have an idea of where the ball will go by calculating its angle; In fact, it is stated that such predictions can be made about the behavior of social actors (Çıvgın, 2013: 33). One of the biggest criticisms of this point of view of positivism was made by the realist/critical realist theory, which is based on Aristotle with its historical philosophical dimension, and it was defended that the main issue is the development of those essences by stating that it is the essence of things (Karcı, 2017: 91). Nevertheless, behaviorists, who are the closest to the definition of positivism in this context, and mostly called American Positivists, are political sciences that deal with constitutions and their democratization with the emergence of nation-state institutions that took place almost all over the world, especially in Europe, in the 19th century. It emerged as a reaction to the discipline. What this critical discipline, which emerged again from within the political science in the 1930s, examines is the voter behavior that exploded all over the world at that time (Balta et al., 2014: 43). The main reason why behaviorists focus on voter behavior is that they think that this is the only thing that can be monitored and measured. Behaviorists, based on this basic understanding of positivism, consider that things that cannot be quantified, compared, or measured are not the subject of science, and consider all other pursuits as unscientific. The aim of behaviorists, who try to narrow down the sample world with their analyzes and reduce their analyzes to measurable ones as much as possible, is to enter this sample world they describe with a hypothesis and do this with a mathematical model (quantitative studies) and produce questions in line with that hypothesis (Balta et al., 2014: 46). . Ali Çarkoğlu, who is one of the best representatives of Turkey on fieldwork with the quantitative method and is a complete positivist in the book sense, rejects everything else by saying that if you don't do math, you write poetry. Although names such as Cemil Oktay and İlter Turan were influenced by behaviorists in the 1960s and 70s in Turkey, a reaction that we can call structural functionalism developed as a reaction to behaviorists (Limenya, 2018). American Talcot Parsons, the father of Structural Functionalism, develops a reaction to develop a system analysis against approaches centered on individual, behavior, measurement-shaping. He states that the studies that have been made one by one within the framework of the values prevailing in classical positivist thought cannot be completed and that individual behaviors have meaning only up to a point. In Parsons, there is a system issue that these individual behaviors develop within. In the way this works, the bar of positivism is bent to the opposite side and focuses on the roles given to individuals by the 4 basic structures that he has determined in his own epistemology, and says that what should be done is to dwell on the structure that gives that role (Parsons, 2017: 148). Considering that role studies were at the forefront in sociology

at that time, it will be easier to make sense of this, but still.

**Keywords:** Positivism, Realism, August Comte.

**A METHOD PERSPECTIVE, WEBER'S INSTALLED RELATIONSHIP BETWEEN  
CAPITALISM AND PROTESTANT ETHICS**

**Franciszek Zaleski**

*Kazimierz Pulaski University of Technology and Humanities*

**ABSTRACT**

There are ways to be followed in order to reach valid and consistent knowledge in social sciences. Here we are faced with the establishment of a theoretical framework. It is necessary to understand the theoretical infrastructure that Max Weber has established in order to methodically handle and examine the relationship between capitalism and protestant morality. Based on his research on political science, calls the approaches that accept the liberal capitalist system and classical democracy as data as "traditional approaches". Max Weber also stands within the traditional approaches. According to the decision-making approach, which is a sub-branch of traditional approaches, democracies always progress through taking certain decisions. Within these decision-making mechanisms, voters elect the political power with their votes, the mechanism that comes to power creates and implements its policies, and when necessary, the decisions are reviewed and changed. This cycle continues like this. At this point, Weber uses the concept of "rational man". The rational person has determined his goals and designs his tools in accordance with these goals. Decisions taken should be in accordance with the aims of individuals. Weber says that the rational man makes the sovereignty and legitimacy of individual individuals inseparable. This shows that obedience is done naturally and accepted as legitimate. In order to be able to answer in which situations this works, a typology of ideal sovereignty based on legitimacy must be established and Weber creates the concept of "ideal-type". Weber argues that the emergence of Western European capitalism is a process that emerged with the adoption of certain values and attitudes beyond the relations between social classes, that is, with the creation of the spirit of capitalism. Here, the rational human notion that the spirit of capitalism is linked, as explained above, explains economic gain as a divine calling for people and the ultimate goal for duty. In other words, economic gain is not a means for people to obtain worldly pleasures, but a primary goal. Protestant ethics, on the other hand, provide people with virtues such as honesty, hard work, punctuality and thrift, and support their contribution to increasing economic earnings. Before addressing this point, it is necessary to look at what Weber wants to tell us with the concept of capitalism.

**Keywords:** Max Weber, Marx, Political Science.

**IMPACT OF COVID-19 ON CARBON FOOTPRINT**

**Irfan Gakhar**

*Gomal University, Khyber Pakhtoonkhwa, Pakistan*

**ABSTRACT**

Air is an absolute necessary condition for living things to survive. Living things can die in a few minutes without air. But having air alone is not enough, the existence of clean air is necessary and imperative both now and for life to be sustainable.

The increase in energy consumption in the processes since the industrial revolution has triggered both indirect and direct carbon footprint formation and increased accordingly. The Covid-19 virus, which has become the epidemic of our day and poses a great threat, has affected people and their living environments and pushed them to certain restrictions.

Considering both within the framework of national and international measures, industrial establishments that make production lead to noticeable decreases in carbon footprint formation on a monthly basis within the scope of certain measures. The restriction of travel, the cancellation or even prohibition of flight flights, and the reduction in people's activities during quarantine days, causing vehicles and so on. There is also a reduction in carbon emissions from vehicles.

**Keywords:** Covid19, Carbon Footprint, Nature